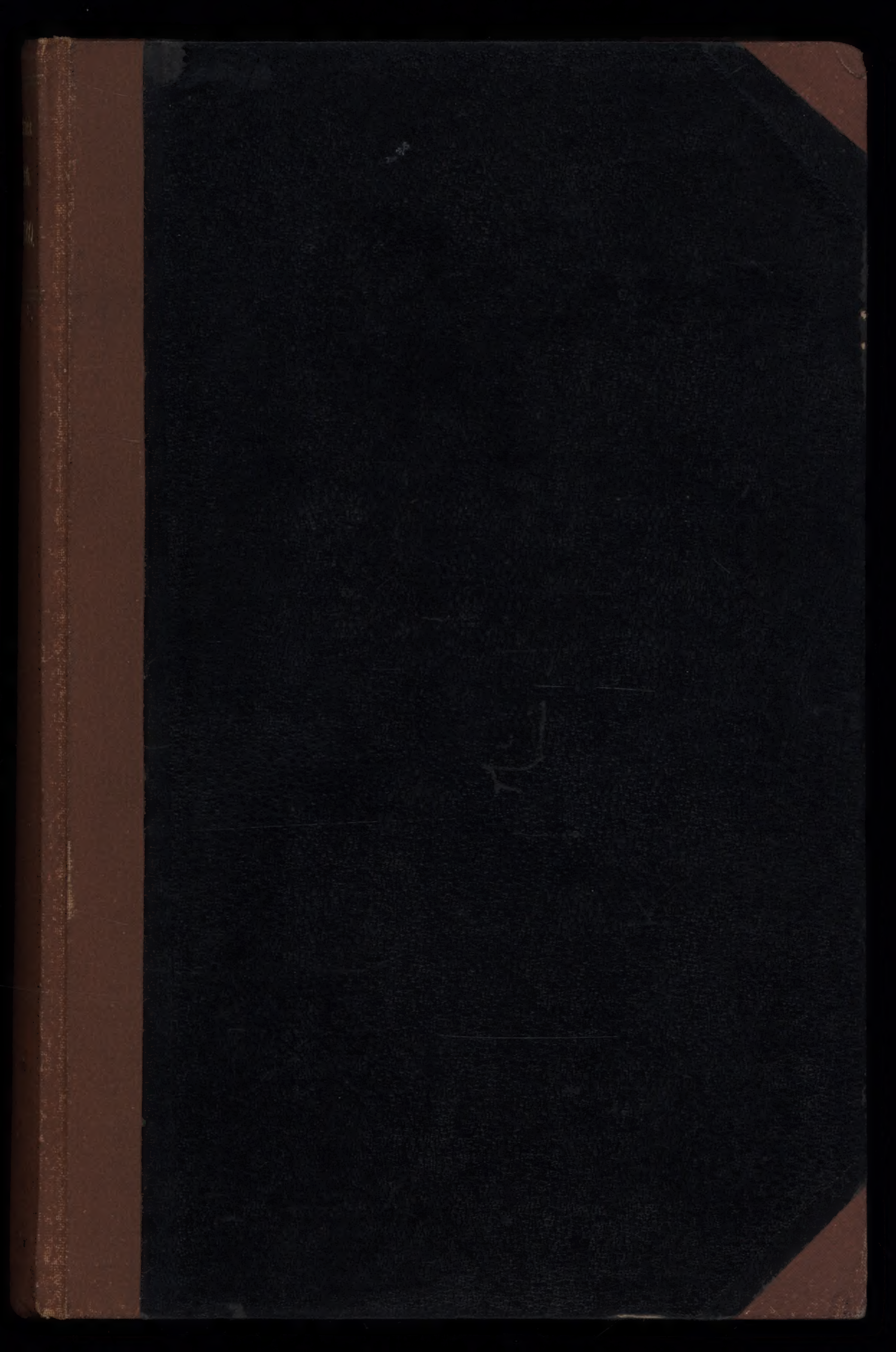

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT,

UDGIVET

AF

DET KONGELIGE

NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1858—1860.

KJØBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1861.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING 1858.

Aarsmöde den 14de Mai 1859.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes under Hans Majestæt Kongens Præsidium paa Christiansborg Slot Löverdagen den 14de Mai.

Secretairen, C. C. Rafn, meddeelte en Udsigt over Selskabets Foretagender og Status i det forlöbne Aar 1858, i hvilket Aar efternævnte af de tidligere og senest optagne vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

H. K. H. LEOPOLD GREVE AF SYRACUS, PR. AF BEGGE SICILIER.
Alsina, Don Valentin, Gouverneur i Staten Buenos Ayres.
Angelis, Don Pedro de, Historiograph for Provindserne Rio de la Plata.
Bille, Torben, K. Dansk Minister-Resident i Haag og Brüssel.
Cust, Sir Edward, General-Major, Leasowe-Castle i Cheshire.
Dirckinck-Holmfeld, U. Baron, K. Dansk bef. Minister i Paris.
Dufferin, Frederick Temple, Lord, Clandeboye i Downshire.
Eastwick, Edward Backhouse, Esq., Medl. af det Asiat. Selsk. i London.
Elphinstone, John, Lord, Gouverneur i Præsidentskabet Bombay.
Fragueiro, Don Mariano, Gouv. over Cordova i den Argent. Conf.
Fürst, Carl Johan, Med. et Chir. Doctor, Læge, Buenos Ayres.
Harrison, William, Esq., Galligreaves-House i Lancashire.
Hucht, Willem L. J. van der, Grosserer, Batavia.
Isidor, H. Em., Fxarque af Georgien, Erkebiskop, Tiflis.
Kubinyi, August de, Dir. for det Ungarske National-Museum i Pest.
Monserrate, Frei D. Camillo de, Dir. for det Keis. Bibl. i Rio de Janeiro.
Montezuma, Vicomte de Jequintinhonha, Fr., Grand af Brasilien.
Nordenfalk, Baron Johan, Ph. Dr. ved Universitetet i Upsala.
Obligado, Don Pastor, forhen Gouverneur i Staten Buenos Ayres.
Parish, Frank, Esq., K. Storbritannisk Consul i Buenos Ayres.

PAZOS, Don José Barros, Gouvernements-Min. i Buenos Ayres.
RANTZAU, Carl F. Greve, Kammerherre, til Frederikslund i Fyen.
RICKER, Hon. Samuel, Nordamer. General-Consul i Frankfurt.
ROSEN, Sophus, Kammerherre, Over-Præsident i Flensborg.

Der udgaves i dette Aar

LEXICON POËTICUM ANTIQUAE LINGUAE SEPTENTRIONALIS, CONSCRIPSIT SVEINBJÖRN EGILSSON, fasc. IV, som forelagdes.

Inspecteuren over Museet for nordiske Oldsager, Conferentsraad C. J. Thomsen, forelagde en „Oplysende Fortegnelse over de Gjenstande i dette Museum, der ere forarbeidede af eller prydede med ædle Metaller, udarbeidet efter Conferentsraad Vedel Simonsens Opfordring af Vilhelm Boye, Förste Afdeling (omfattende den hedenske Tid)".

HANS MAJESTÆT KONGEN foreviste adskillige udmærkede Oldsager, deels af Flint, deels af Bronze, der bevares i Allerhöistsammes particulaire Antiquitets-Cabinet paa Frederiksborg Slot.

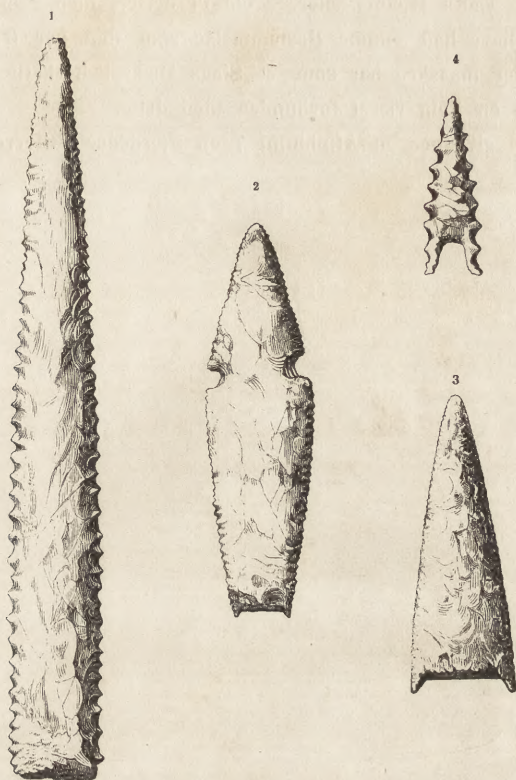
Blandt Flintsagerne vare en i Jylland funden paa hele Overfladen sleben Kniv og efternævnte Stykker, der her fremstilles ved Afbildninger:

Fig. 1 en $11\frac{1}{4}''$ lang raspformet Landsespids med Tænder paa begge Egge og paa de tvende flade Sider kjendelige Spor af Slid eller Slibning; den fandtes i Hagerup Sö, Hjörlunde Sogn, Ljunge-Frederiksborg Herred, Frederiksborg Amt, ikke langt fra Slangerup.

Fig. 2 en næsten $6''$ lang Harpunspids med et Indhug paa hver af Eggene, funden ved Gunsömagle i Sömme Herred, Kjöbenhavns Amt.

Fig. 3 en $4\frac{1}{2}$ lang Harpunspids ogsaa af særegen Form, funden ved Jel Sö i Nærheden af Illerup, Dover Sogn, Hjelms Herred, Skanderborg Amt.

Fig. 4 en $1\frac{3}{4}''$ lang Pilespids med store Tænder paa Kanterne, funden ved Husum i Bröndshöi Sogn, Sokkelunds Herred ved Kjöbenhavn.

Blandt Bronzesagerne udmærker sig fortrinsviis et med skjönne Zirater prydet Hængekar.

Dette Kar fandtes i Sommeren 1858 ved Törveskjæring paa Parcelist Christian Hansens Jordlod ved Smidstrup, Blidstrup Sogn, Holbo Herred, Frederiksborg Amt, omtrent en halv Miil fra Fiskerleiet Gilleleie og i en Afstand af 40 Favne fra den derværende saakaldte Ullehöi, i hvilken der ere to steensatte Gravkamre. Det stod nedsat opret i Törvemassen omtrent to Alen nede i den. Inden i Karret laa den ovenfor afbildede Bukkel, af hvilket Slags man tidligere har fundet enkeltviis flere temmelig lignende, som man har antaget for

at have været Hjelm- eller Skjold-Prydelser, men som rimeligviis have haft samme Bestemmelse som den her fremstillede, der maaskee har som et Slags Dæksel hört til Karret og ved en Rem været forbunden med dette.

Vi give her en Afbildning i en Fjerdedeels Störrelse:

I samme Mose i en Afstand af 30 Fod fra Karrets Findested fandtes samme Gang tvende udmærkede stöbte Bronzelurer, hver især af omtrent 6 Fods Længde, brudte i tre Stykker men nu igjen sammensatte. Den överste Deel, som er til at tage af, er prydet med spirallöbende ophöiede Riller og nærmest Mundstykket ere fem Hængezirater, lige-

ledes af Bronze, en sjette er gaaet tabt. Omkring Lydhullet er en rund bred Skive, hvori ti opdrevne Bukler, og ere flere smaa Öskener her anbragte. (Jfr. Atlas for nordisk Oldkyndighed tab. B VII og AnO 1856 S. 362-365).

Fremdeles foreviste Hans Majestæt et sjeldent Bronzesværd og en i en Mose ved Holbek funden Form, hvori Paalstave ere blevne stöbte. Conferentsraad Thomsen tog deraf Anledning til at forevise Afstöbning af en lignende Form til at stöbe Paalstave i, som var funden i Scotland og flere her i Landet fundne saakaldte Stöbeknolde til yderligere Bevis paa, at Oldtidens Bronzesager ere forfærdigede her i selve Landet. (Jfr Ant. Tidsskr. 1843-1845 S. 171-175, 1855-1857 S. 83-87).

Ogsaa Tydskland var i denne Forsamling af nordiske Oldgranskere behörig repræsenteret. Archivraad, Dr. G. C. F. Lisch fra Schwerin, Director for den derværende storhertugelig meklenborgske Samling af Oldsager, foreviste en paa en Vogn med fire Hjul staaende stor Bronzevase, der tilligemed mange andre Oldsager var i 1843 funden i en stor Gravhöi fra Bronzealderen paa Marken ved Landsbyen Peccátel i Nærheden af Schwerin. Han gav derhos en Udsigt over de siden den Tid i Tydskland og andre Lande fundne Bronzevogne og bragte disse sjeldne og mærkværdige Sager i Forbindelse med de Kobberkjedler, som ifölge 1ste Kongernes Bog Cap. 7 v. 27 flg. stode foran Salomons Tempel og med Homers Tripoder (Il. 18 v. 372), idet han troede at kunne paavise, at omtrent 1000 Aar för Christus den selvsamme Culturidee, hvis Spor saaledes ere bevarede lige til vor Tid, har gaaet igjennem den hele dannede Verden. Han opfordrede Forsamlingen til videre at forfölge disse Ideer i Nordens Oldtid.

Sognepræsten til Hasle og Lisberg samt Skeiby i Hasle Herred, Aarhuus Amt, H. C. Bloch, oversendte Beskrivelse af nogle Stene med Figurer i Hasle Kirke med dertil hörende Afbildning af disse Stene og en Tegning af Hasle Kirke.

Fremdeles Bemærkninger om Lisberg Kirke med Tegning og Grundplan af Kirken.

Sognepræsten til Gjelsted og Rörup, Veuds Herred, Ny Odense Amt, M. G. Krag, meddeelte Beretning om nogle Fund af Oldsager ved Kindstrup i Gjelsted Sogn.

John Fraser, A. M., i Gourock i Scotland, havde oversendt Afbildninger af nogle paa Öen Lewis, de nordiske Sagaers Leoðhús, bemærkede Oldtidslevninger. En engelsk Miil fra de mærkelige Steensætninger ved Callernish, der uden Tvivl hidröre fra en fjern Oldtid og skylde Gaelerne deres Oprindelse, fandt han en af en Steenkreds i Halvmaaneform indhegnet Plads, hvor efter Eieren Sir James Mathieson's Bestemmelse et Lag brændbar Myrejord (peatmoss) af over fire Fods Dybde var blevet bortfört. Indenfor denne Kreds af större tildeels opretstaaende Stene var en opkastet rund Dynge af Smaastene og tæt derved en Steen af 7 Fods Længde med indristede Mærker eller Characterer (with characters scratched) paa den ene Side, hvis Udseende den vedföiede Afbildning udviser:

Öen var i en senere Periode for en stor Deel beboet af Nordboer, navnligen Nordmænd, men denne Steensætning er rimeligviis, ligesom „the winged Circle at Callernish", af ældre og gaelisk Oprindelse.

AMERICANSKE OLDTIDSMINDER.

Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. H. Rink, havde ved Brev af 13de August 1857 nedsendt til Cabinettet for

americanske Oldsager Fragment af en Runesteen fra Igalikko, et omtrent 10″ langt og 9″ bredt Stykke af en Steenhelle af 2″'s Tykkelse, der fremstilles her i $\frac{1}{3}$'s Störrelse:

Indskriften er i to Linier nær ved hinanden og Runerne ere næsten 3″ höie; de have kun været svagt indhugne og Trækkene ere nu for en stor Deel neppe synlige; imidlertid sees dog sikkert een Rune og Træk af flere, saa det kan skjönnes at Indskriften har været med Runer og ikke med latinske Bogstaver. Saasnart Inspecteuren fik at vide, at dette Indskriftfragment var fundet, sendte han strax Bud efter det. Da Grönlænderne havde forklaret, at der var et lignende endnu större Stykke, tænkte man, at dette kunde have hört til den samme Runesteen, og Coloniebestyrer Tvede i Julianehaab sendte derfor en Konebaad til Igalikko for at afhente dette Stykke, som dog hidtil ikke er gjenfundet. Heller ikke har man endnu faaet nöiagtig Underretning om, hvor det modtagne Fragment er fundet, i Nærheden af Ruinerne af Laugmandsboligen Brattahlid og af Herredskirken eller i længere Afstand fra disse.

Englænderen Mr. J. W. Tayler, som for Tiden foretager en mineralogisk Undersögelsesreise i Grönland, fandt ved Narsalik i Frederikshaabs District et Metalstykke, som han antog at være en Bronzeöxe fra en fjern Oldtid, da det har Form som en Öxe, ihvorvel deri intet Skafthul er anbragt. Stykket, som er $3\frac{1}{3}''$ langt, $2''$ bredt og $1\frac{1}{2}''$ tykt, kan gjerne, surret til et Skaft, have været af Eskimoer brugt som Öxe eller Hammer. Det er Klokkemalm og hidrörer upaatvivlelig fra en af Kirkeklokkerne i Grönland enten i Östrebygden eller maaskee det er fra Steinsnes Kirke i Vestrebygden (i Aglomersæt), der i nogen Tid var Domkirke og Bispesæde. Saadanne Stykker Klokkemetal ere oftere fundne i Grönland og bevares flere, tildeels större, Stykker i Cabinettet [1].

Coloniebestyrer Einar Hansen i Umanak i Grönland havde sendt en lille Samling af Pilespidser, Knive og andre Redskaber af Been, fundne i gamle eskimoiske Grave ved Sermiarssut.

Dr. Rink havde i 1858 tilsendt Selskabet Pröver af den i selve Grönland paabegyndte eskimoiske Literatur. Ved Inspectoratet over Syd-Grönland, i Godthaab (Noungme), er der efter hans Forslag paa den Kongelige Handels Bekostning oprettet et lille Bogtrykkeri og en lithographisk Presse anskaffet. Hensigten dermed er deels at tjene til Meddelelser for Handelsbestyrelsen og Missionen, deels at virke til Belærings Udbredelse blandt Grönlænderne. Under 22de April 1858 havde han udstedt en Indbydelse til at indsende saadanne Meddelelser, som kunde anvendes i det nævnte Öiemed, navnligen grönlandske Sagn eller Digtninger, som end vedligeholdes blandt Beboerne af visse Egne ved mundtlig Fortælling eller Sang. Ogsaa önskedes Kort og Tegninger, udförte af Indfödte og tjenende til Beskrivelse af Landet, for-

[1] Jfr Ant. Tidsskrift 1852-1854 p. 410; Grönlands hist. Mindesmærker III, p. 831-32, 877-79.

nemmelig de mindre bekjendte Fjorde. Fra flere Grönlændere modtoges strax efter Folkesagn af ældre og senere Tid. En i Julianehaabs District bosiddende, Jonathan, ogsaa kaldet Samek, havde fortalt Sagnet om Oungartok, de gamle Nordboers Hövding. I Annaler for nordisk Oldkyndighed have vi allerede tidligere ommeldt og meddeelt, efter andre Grönlænderes Fortælling, dette Sagn om de gamle Nordboers Undergang, som knytter sig til Öen Akpaitsivik [1] og Ruinerne i Kakortok, de gamle Nordboers Hvalseyjarfjord [2]. En anden Grönlænder, Aron paa Kangek, har forfærdiget Billeder dertil; först har han selv udtænkt og tegnet dem og derpaa skaaret dem i Træ. Et Udvalg af disse Folkesagn ventes næste Aar trykt. I 1858 udgaves enkelte folkelige Smaaskrifter og nogle Korter, nemlig et Verdenskort, „Silap Ássinga" og Korter over Europa, „Evrupap Ássinga", over Grönland fra Upernivik sydefter og en Deel af Östkysten, „Kalâtdlit nunâta Ássinga", med grönlandsk Beskrivelse i Margen, og over det Hellige Land, „Iûtit nunâta Ássinga".

Missionair Samuel Kleinschmidt i Nyherrnhut havde oversendt en lille Jordbeskrivelse paa Grönlandsk „Silap píssusianik" (60 Sider in 12mo), trykt i samme Bogtrykkeri. Tillige havde han meddeelt adskillige Bemærkninger til den senest udgivne Beretning om de i Cabinettet for americanske Oldsager bevarede eskimoiske Oldsager fra Americas arctiske Lande [3].

Dr. Augustus C. Hamlin i Bangor havde meddeelt Afbildning af en Indskrift, som han i 1856 havde opdaget paa Öen Monhegan, der ligger paa Kysten af Maine paa 43° 40' n. Br. Indskriften er indhuggen paa en derværende Klippe-

[1] AnO 1836-1837 S. 128-39; 1838-1839 S. 237-43. [2] Jfr Rafn, Ant. Americanae p. 344-47, tab. IX; Mémoires des Ant. du Nord 1840-1844 p. 100-4, tab. IV; Grönlands hist. Mindesmærker III, p. 817-21, 863-64, tab. VIII. [3] Ant. Tidsskrift 1852-1854 p. 412-31, jfr Cabinet d'Antiquités Américaines; Mém. des Ant. du Nord 1845-1849 p. 435.

væg. Han antager den hidrörende fra Nordboer, som i Oldtiden have besögt denne Ö paa deres Opdagelsestoge langs Kysterne af Nordamerica. Allerede samme Aar havde han af denne Indskrift taget en Gibsafstöbning, som han havde afsendt til det Smithsonske Institut i Washington, for at befordres videre til vort Selskab, men denne Afstöbning er ikke

INDSKRIFT PAA MONHEGAN.

kommen hid. Nu havde han tilligemed en særskilt Copie af Indskriften sendt en Aftegning af den Klippevæg, paa hvilken den findes, en Vue af Öen Monhegan og den tæt ved den

liggende mindre Ö Manánas, sete fra det Fjerne og et Kort over den nærmeste Kyst af Fastlandet og de ved samme liggende Öer. De fremragende Höider paa Öerne Monhegan og Manánas sees allerförst af Söfarende, som ude fra Havet nærme sig Kysten af Maine, saa at det kan være meget rimeligt at nogle af Nordboerne, som i Oldtiden færdedes paa disse Kyster, have besögt samme.

De fleste af disse Characterer, som staae samlede i en skraa Linie paa Klippevæggen, ere af 6 Tommers Höide og en halv Tomme dybt indhugne.

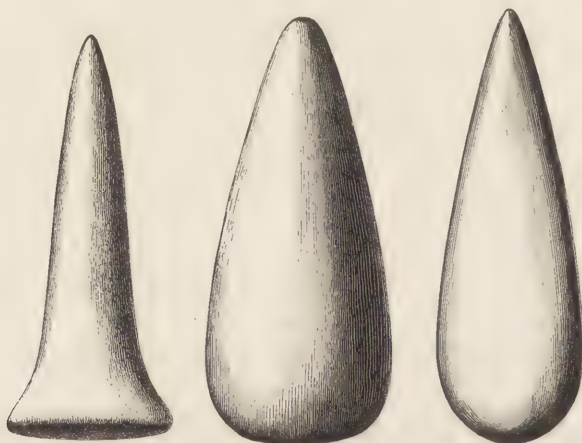
For nogle Aar siden var der en lignende Indskrift paa det overfor liggende Forbjerg af Halvöen St. George, men Klippen, hvorpaa den var indhuggen, blev ödelagt og Indskriften er saaledes desværre gaaet tabt.

Tre Aar för Bispedömmet Gardar oprettedes i Grönland, i Aaret 1121, drog Biskop Erik derfra over til Vinland. Det var meer end hundrede Aar, efterat dette Land var förste Gang besögt af scandinaviske Nordboer, af hvilke sikkert flere have der senere nedsat sig. Formaalet for denne hans Reise did har upaatvivlelig været at bestyrke hans der boende Landsmænd i den christne Tro og at omvende dem til samme, forsaavidt de hidtil ikke havde antaget den. Denne Erik var saaledes den förste christne Biskop i America[1]. Hvor stor Befolkningen har været, hvis religieuse Anliggender han forestod, derom have Annalerne ingen Efterretninger meddeelt os, men den har sikkert i hin Tid ikke været saa ganske ringe. Senere afbrödes Forbindelsen med Norden og de i Vinland bosiddende Nordboer have da maattet blande sig med de indtrængende Indianere, som ved deres overlegne Mængde have overvældet dem. Det er gaaet her ligesom i Grönland, hvis scandinaviske Beboere, efterat Samfærdselen med Europa var afbrudt og i længere Tid ophört, overvældedes af Eskimoerne og blandede sig med disse. Indianerne have upaa-

[1] Jfr Rafn, Antiquitates Americanae p. 258-62, 452-53.

tvivlelig lært adskilligt af Nordboerne og saadan Belærelse skyldes vistnok en Deel af de Klipperistninger, som man forefinder i disse Egne og i en videre Kreds, da den har udbredt sig blandt de indianske Stammer. Det gjelder imidlertid her om at skjelne mellem saadanne Træk, der rimeligviis have en scandinavisk Oprindelse, og de övrige, der ikke hidröre fra Berörelse med de tidlige europæiske Nybyggere. Vi kunne ikke noksom opfordre til at være opmærksom paa saadanne Levninger fra en fjern Old og kunne nære det Haab, at ved fortsat Opmærksomhed flere og end tydeligere talende Vidnesbyrd ville opdages. Indskrifter og andre Klipperistninger, indhugne af selve Nordboer, som i det 11te og nærmestfölgende Aarhundreder besögte disse Egne, kan man vistnok allersnarest vente at finde paa Öer af en saadan Beliggenhed som Monhegan og paa fremspringende Punkter af selve Fastlandets Kyster, hvor Landgang ikke har frembudt Vanskelighed.

Til den CARAÏBISKE AFDELING af Cabinettet for americanske Oldsager modtoges fra Dr. H. S. Lund og Landfoged A. Jörgensen flere Steenkiler, som i 1857 vare fundne paa

KLIPPERISTNINGER PAA ST. JAN.

Plantagerne Susannaberg, Crucebay og Adrian paa Öen St. Jan, og senere oversendte Dr. H. S. Lund, kongelig Læge paa denne Ö, to Kiler af Grönsteen af den sædvanlige Form, den ene funden ved Abrahamsfancy, den anden ved Great Cinnamombay der paa Öen. Det sidstnævnte Sted fandtes ogsaa det særegne Steenredskab, som her er afbildet ved Siden af Kilerne; dette er $8\frac{3}{4}''$ langt og forneden $3\frac{3}{4}''$ bredt og har formodentlig været brugt til at knuse Korn eller Rödder.

Dr. Lund oversendte ved samme Leilighed for Selskabets historiske Archiv en orienterende Skizze og tvende Detailtegninger af nogle i Steen udskaarne Figurer[1], som vi her have gjengivet paa den foregaaende Side. Disse Klipperistninger hidröre, efter Sigende paa Öen, ogsaa fra Caraïberne. De findes paa en stor Steen ved Foden af et terrasseformet Vandfald i en afsides dyb Bjergklöft imellem de Bjerge, der begrændse mod NV den nu cultiverede Slette paa Plantagen Rifbay paa Sydsiden af St. Jan. Efter Sagnet höitideligholdt de paa de omliggende Smaaöer boende Caraïber deres Menneskeoffringer paa dette Sted — og den omgivende Naturs Vildhed, Stedets Eensomhed og ophöiede Characteer modsige ikke denne Antagelse. Enkelte af Figurerne ere nu temmelig utydelige men ved at stænke Vand paa Klippen fremtræde de i det usikkre Lys tydeligere. Bjergströmmen danner just under denne Steenmasse flere dybe Bassiner, der paa alle Sider ere omgivne af store nögne Stene, overskyggede af en tropisk Vegetations Rigdom.

Generalconsul C. Michélsen i Santa Fé de Bogotá leverede nogle Bronzefragmenter af et fladt Beslag med Spor paa Oversiden af at det har været ziirlig smykket med paaloddede fine Bronzetraade. De ere i 1857 fundne i en gammel Grav tæt ved Smaragdminerne i Muzo i Provindsen Bogotá i Ny Granada. Tillige med dem fandtes en Deel Menneskebeen og flere Smaragder, og man antager, at en Hövdingefamilie er

[1] Jfr betræffende lignende caraïbiske Klipperistninger Sir Robert Schomburgk's Meddelelser, Ant. Tidsskr. 1852-1854 p. 436.

der begravet. Disse Fragmenter vidne om at man i en fjern Fortid har i Cundinamarca kjendt Bronzen og forstaaet at forarbeide den ved Kunst. Et Par af Stykkerne bære Spor af at de have været i en stærk Ild, inden de nedlagdes i Graven.

Dr. og Professor P. W. Lund i Lagoa Santa i Brasilien sendte sex Steenkiler, af hvilke den ene bærer Mærke af at have været benyttet som Hammer eller Tilhuggersteen. De ere fundne i Brasilien.

Fra Hr. James Pedersen i New York modtoges til Cabinettets PERUANSKE AFDELING en værdifuld Foræring, nemlig en 26″ lang massiv Stav af Bronze, der rimeligviis har været brugt som Commandostav. Den vedföiede Afbildning viser dens Udseende. Den er spids forneden og lige afskaaren foroven. Ved den överste Ende ere fire Slanger anbragte langs Siderne opefter saaledes at de lægge Hovederne ind paa Stavens Endeflade og mellem Hovederne ere indridsede to fordybede Linier korsviis. Fire Tommer fra Stavens överste Ende sidder en Knap og omkring denne ere Stregzirater, indlagte med Kobber. Dette særdeles sjeldne Stykke er fundet i en peruansk Grav ved Cusco tilligemed en lignende, paa hvis Ende en Abe var anbragt istedenfor de fire Slanger. Den bevares i Museet i Lima og Oversenderen forklarer at man kun kjender disse to Stave af saadan Art.

Lieutenant i Sö-Etaten P. H. Braëm forærede et mærkeligt Stykke, som var fundet henved 50 Fod dybt nede i Guano Laget paa en af de smaa Chincha-Öer ved Perus Kyst, 3 Mile fra Pisco (13° 36′ syd og 76° 27′ vest), nemlig et 18″ langt Sölvstykke af Form som en Segl,

bestaaende af en 5″ lang Grebspids og et tyndt, 1″ bredt, krumt Blad, plumpt udhamret og paa begge Sider malet grönt paa Midten og med röde Kanter. Det antages brugt som et Hovedsmykke i Lighed med de Fjer, der brugtes paa Incaernes Tid. At det, uagtet det er af Sölv, er malet, for at efterligne en Fjer, tyder paa den Overflödighed man da har haft af Sölv.

Don Pedro de Angelis i Paraná oversendte en lille Samling af sjeldne, tildeels unique, sydamericanske Oldsager, fundne i *huacas* eller Grave fra Incaernes Tider, hidrörende fra en gammel indiansk Colonie i Dalen Tafé ikke langt fra Byen Tucuman, Hovedstaden i Provindsen af samme Navn, der udgjör en Deel af den Argentinske Confoederation. Blandt disse: en $9\frac{1}{2}$″ lang og omtrent 5″ höi, meget raat udhugget Dyrefigur af Steen, der angives at forestille et Dyr, som kaldes „mataco", af tatou eller Armadillernes Familie. En lignende, men mindre, forestillende et Slags vild Kanin, der opholder sig i Hækker og kaldes „coys". Fire forskjellige Kar, tilhugne af Steen, det ene af Porphyr. To Skaale af Steen, den ene i Form af en Skildpadde, den anden som et bizart fiirföddet Dyr. To Brændtleers Laag, det ene kegelformet, det andet i Form af en Frö. En 17″ lang flad Stang af en sort, fiin Steenart, lidet over 2″ bred men kun $\frac{3}{4}$″ tyk, maaskee brugt som Slagvaaben. Fire Steenöxer af Længde $6\frac{3}{4}$ til $4\frac{1}{3}$″, en af dem med afrundet Bane, en anden med Bane udarbeidet som et Dyrehoved, en tredie med en flad, tilspidset Nakke; om dennes ene brede og to smalle Sider löber en Fure, der ikke er forlænget henover den anden brede Side, hvormed den altsaa synes at have været befæstet til Skaftet.

ANMELDELSE AF SELSKABET TILSENDTE SKRIFTER.

ANTIGÜEDADES PERUANAS por Mariano Eduardo de Rivero y Juan Diego de Tschudi, (Vienna 1851), Peruanske Oldtidsminder, meddeelte i Uddrag af Chr. Julius de Meza.

Den archæologiske Videnskabelighed skylder i det 19de Aarhundredes sidst forlöbne Decennium ikke liden Tak til Forfatterne af Antigüedades Peruanas, D. Mariano Eduardo de Rivero, Directeur for Nationalmuseet i Lima og D. Juan Diego de Tschudi, Doctor phil., med. et chir. i Wien, hvilke i Værkets Fortale angive Maalet for deres Undersögelser paa Incaernes Jordbund at have været: paa selve Stederne at skaffe sig fuldstændig Kundskab om Befolkningernes Sprog, Religion, Love, Videnskaber og Skikke og navnlig at studere den ved den gamle peruanske Nations förste Stifter, Manco-Capac, grundlagte og i flere Aarhundreder under hans Efterfölgere som Konger (Keisere) og som Ypperstepræster opretholdte Lovbog, Organet for dette Riges theokratiske Regjering, hvilken, skjöndt absolut, ligefuldt bar utrættelig Omsorg ikke mindre for Gudsdyrkelsens, Moralens og den offentlige Ordens Ukrænkelighed, end for Agerdyrkningens og Industriens Fremskridt, for offentlige Bygningers Vedligeholdelse og Tilvæxt, og i Almindelighed for en uafbrudt Virksomhed af Landets Befolkning, saavel ved disse som i det Hele til Nytte for Staten.

Forfatternes utrættelige Virksomhed synes i Sandhed i dette Maals Efterstræbelse at have trodset ikke let overvindelige Vanskeligheder, saasom bestandigt fortsatte politiske Storme i de Lande, i hvilke deres Forskninger skulde foregaae, disses nær til hinanden grændsende Provindsers store Climatforskjellighed og deres ikke sjeldent saavel paa Kysterne,

som i Bjergkjederne uveisomme, urskovgroede og öde Egne; Faren endelig ved Opholdet i og Undersögelsen af disse og den fuldstændige Mangel paa kyndige Veivisere til Paaviisning af de for de eftersögte Mindesmærker interessante Punkter.

Værkets 10 Capitler undersöge fölgende Emner: 1, Antecolumbianske Forhold mellem begge Hemisphærer; 2, Ældste Indbyggere i Peru; 3, Betragtninger over Perus Historie för Spaniernes Ankomst; 4, Incaernes Regjering og politiske Institutioner; 5, Om Quichua-Sproget; 6, Videnskabelighed under Incaerne; 7, Incaernes Religionssystem; 8, Religionsskikke; 9, Kunsternes Tilstand hos de gamle Peruaner; 10, Oldmindesmærker. Værket, som er i Qvart, er ledsaget af et Atlas, indeholdende i 58 Plader interessante Afbildninger af pragtfulde Bygningers og Befæstningers Levninger fra Incaernes mægtige Rige, saa og af deres mange forskjellige Slags Afguder og Kunstværker, fundne i Höie og Gravsteder.

Siden 1841 arbeidede Forfatterne med forskjelligt Held og ikke uden store Bekostningsvanskeligheder paa Offentliggjörelsen af de vigtige Kjendsgjerninger, det, til Trods for hine locale Ulemper havde lykkedes dem at indsamle over Incaernes Rige fra Manco-Capacs indtil den spanske Invasions og Erobringens Tider. Alt i 1846 og 48 havde Herr Tschudi udgivet sine Bemærkninger over den peruanske Fauna.

I nærværende Værks 10 Afsnit fremstille Forfatterne nu, som Resultater af deres hidtil fuldendte archæologiske Forskninger fölgende Facta.

Alt för Columbus's Ankomst til den vestlige Halvkugle maa der, mene de, have fundet Forbindelse Sted mellem denne og den östlige; og de anföre som en af de förste af dette Slags de af Secretairen i det Nordiske Oldskrift-Selskab, C. C. Rafn, i ANTIQUITATES AMERICANAE oplyste, af Islændere og Nordboer i det 10de og 11te Aarhundrede fra Grönland til Nordamericas Östkyst foretagne Opdagelses- og Erobringsreiser og Coloniestiftelser, ligesom og de af samme

Forfatter meddeelte Documenter, som indeholde Beretninger om en muligt alt i det 9de Aarh. tilbleven, af Catholiker fra Irland stiftet Colonie, Hvítramannaland, strækkende sig, ifölge Esquimoernes Traditioner, fra Chesapeak-Bugten ned forbi Carolina, og vedligeholdende jevnlig Forbindelse, saavel med Irlændere som med Islændere.

En anden, om endog som Kjendsgjerning mindre verificeret, saa dog ved en neppe forkastelig Hypothese sandsynliggjort Befolkningsmaade af det sydlige America, nemlig ved de af den assyriske Konge Salmanassar til Samaria som Fanger bortförte $9\frac{1}{2}$ Stammer af det gamle Israel, stötte Forfatterne fornemmelig paa de af spanske geistlige Autorer forefundne mangehaande Overeensstemmelser mellem de sydamericanske Befolkningers og de gamle Hebræeres Religionsskikke [1]. Kun i Veiene, eller, om man vil *Omveiene*, paa hvilke hine Israeliters Emigrationer förte dem til forskjellige Egne af America afvige disse Forfattere betydeligt [2].

[1] Saaledes offrede de de förste Frugter af Aaret; helligholdt Nymaanens Indvielse og Forsoningens Fest i Slutningen af September Maaned; deres Inddeling af de 4 Aarstider svarede til de jödiske Fester. Ligesom hos Israeliterne, gjæster ikke blot Broderen sin afdöde Broders Enke, men anseer hende som legitim Hustru. Ogsaa en vis Omskjæring fandt Sted i enkelte Egne af Sydamerica; Renselsesfesten, Badets Brug, Indsmörelse med Björnefedt, Fasten og Maaden at bede paa stemmede hos Indianerne med Israeliternes Skikke, ligesom Afholdelsen fra Nydelse af Dyrenes Blod og fra skjællöse Fisk, Betragtningen af visse fiirföddede Dyr som urene, o. s. v. [2] Ifölge Garcilasso de la Vega, hvis historiske Vidnesbyrd gjöres, foruden ved deres egne overdrevne Charakter, i höi Grad mistænkelige ved hans nære Slægtskab med en af de sidste Incaer, gaaer det peruanske Keiserdömme (fra den förste Inca's, Manco Capac's, indtil den 14de og sidstes, Atahuallpa's) gjennem et Tidsrum af over 500 Aar, nemlig fra 1021 til 1533, da Gonzalo Pizarro fuldendte Spaniernes Erobring af dette Rige, idet han lod Atahuallpa — den samme, der sagde til Spanierne: „Selve Fuglene i Himlen ville standse deres Flugt, hvis jeg befaler dem det" — henrette paa offentligt Torv i Cajamarca (eller Caxamarquilla). Ogsaa Spanieren Licenciat Fernando Mon-

Af Herr Tschudi's ved en stor Mængde af de ældste Peruaners Hjerneskaller anstillede nöiagtige Undersögelser fremgaaer, at tre forskjellige Urracer (Chinchas, Aymaraes og Huancas) beboede Landet för Grundlæggelsen af Incaernes Rige, og at disse endnu for en Deel have vedligeholdt sig ublandede i Landets forskjellige Regioner. Ifölge Prescotts Forsikkring tyder det phrenologisk-charakteristiske ved de incaiske Hjerneskaller, sammenlignede med Urbeboernes, hen paa en bestemt intellectuel Overlegenhed af de förstes, der forklarer det peruanske Monarchies i politisk, social og civilisatorisk Henseende store Overlegenhed over de andre sydamericanske Stater.

De ældste Peruanere vare Soltilbedere. De ansaae nemlig Solen som deres Riges Skytsgud og troede, at den havde sendt sine Sönner, hvis Descendenter deres Incaer eller Keisere vare, ned paa Jorden, for at omvende og oplyse dem. Det var selve denne Lære, som Incaernes förste Herskerpar, Manco Capac og Mama Ocllo, havde udviklet og udbredt, og paa hvilke de grundlagde og befæstede deres paa een Gang religiöse, politiske og lovgivende Magt, hvilken de dernæst benyttede til en nöiere

tesino, födt i Osuna, der (rigtignok först et Seculum efter Erobringen) reiste 15 Aar omkring i Peru, har skrevet dets Historie under Titel af „Memorias de la historia antigua del Perú", hvori han hidleder Peru's förste Befolkning fra Indvandrede fra Armenien og begynder sin Fortegnelse paa Monarker (hvis Tal han bringer op til 101, istedenfor Garcilassos 14) med Pirhua-Manco, der skulde have anlagt den ældste peruanske Stad, Cusco. Men, skjöndt Forfatterne, hvad Incaernes sidste Tider angaaer, tillægge Montesinos Referat större Autenticitet end Garcilassos, maa man sandsynligviis indrömme deres Paastand, at hans vidtlöftige, vistnok forvirrede Chronologie, Mængden af Modsigelser, i hvilke han geraader for at gjennemföre sit Yndlingssystem, der gaaer ud paa at gjöre Peru til Ofirs Land, hvorfra Salomon hentede saa mange Skatte, og til en fra Armenien befolket og underholdt Colonie, gjöre, at hans hele Værk kun med megen Varsomhed og Reservation tör benyttes som historisk Kilde.

social Forening mellem Perus forskjellige Stammer, idet de paa den til indre Ordens og ydre Forsvarsevnes Opnaaelse meest hensigtsvarende Maade udviklede disses Ideer og Dannelse, medens de beskyttede og til en ikke almindelig Grad fremmede deres Agerdyrkning, Industrie og Kunst.

Incaernes Regjering var et autokratisk Theokratie. De vare ikke blot uindskrænkede Selvherskere og Hærens Feltherrer, men tillige ypperste Præster og Oracler; og foruden alle disse Adkomster til ubetinget Lydighed og Ærbödighed, nöde de endnu ved deres foregivne Slægtskab med Solen, Peruanernes höieste Guddom, guddommelig Dyrkelse. Rigets Magnater erholdt kun barfodede Audients hos Monarken, og Folket maatte, blot ved at nærme sig den Gade, hvori det keiserlige Pallads laae, aftage saavel Fod- som Hovedbedækning. Den 12te Inca, Huayna-Capac, der regjerede i et halvt Seculum og döde 7 Aar för Spaniernes Ankomst, synes at have været den berömmeligste af Incaerne, og hvis veludarbeidede Biographie rimeligviis vilde kaste klarere Lys over de gamle Peruaneres Historie, end alt, hvad derom hidtil er skrevet og trykt. Under ham naaede Riget den störste Anseelse og en Udstrækning af 40 Eqvatorialgrader (600 geogr. Miil fra S. til N.) nemlig fra Fl. Andasmayo N. for Quito til Fl. Maile i Chile. Hele Riget hed Tahuantisugu (de 4 Verdensdele), fordi det var deelt i 4 af Vicekonger regjerede Dele, hvortil gik lige saa mange Veie fra Cusco, Keiserdömmets Hovedstad og Centrum, hvorfra den hele administrative Bestyrelse udgik gjennem et uendeligt Hierarchie af over- og underafdeelte Bestyrelser paa en for Herskeren beqvem, skjöndt kun ved en Million Embedsmænd udförlig Maade.

Til Trods for deres uindskrænkede Magt og den grændselöse Ærbödighed denne indgjöd deres Undersaatter, skulle Incaerne alligevel efter Garcilassos Forsikkring have viist disse faderlig Omsorg, reisende selv gjennem Provindserne, for at höre deres Besværinger og hjælpe Enhver til sin Ret, erkyndigende sig om de lavere Stænders private Forhold, for at

afhjælpe deres Trang og skaffe saavidt muligt alle lige Andeel i et vist anstændigt Velvære.

Incaerne havde ved Siden af et ubestemt Antal Concubiner kun een lovlig Kone (Coya), der valgtes mellem deres Söstre; hvilket ikke ansaaes for Blodskam, men som nödvendig Betingelse for deres formeentlig guddommelige Races og Dyrkelses Vedligeholdelse for Dynastiet, der udelukkede hver Blanding med sædvanlige Dödeliges Slægter.

De Fornemste ved Hoffet opdroges ved Lærde og indviedes til Ridderlighed ved lignende Ceremonier som de i Europas Middelalder gængse.

Al dyrkelig Jord var deelt i 3 lige Dele, af hvilke den ene tilhörte *Solen*, den anden *Incaen* og den tredie *Folket*. Ved Dyrkningen vare Undersaatterne sig tidt gjensidigen behjælpelige, ligesom og Regjeringen igjen fra sin Side i mange Tilfælde raadede Bod paa deres manglende Kræfter.

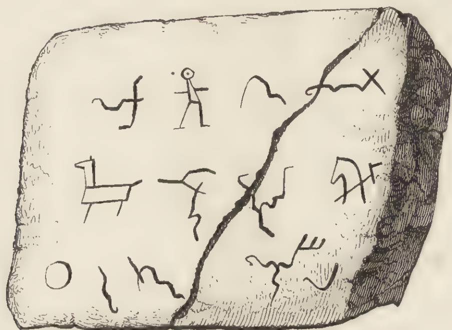
Skatterne eller Afgifterne bestode i enhver Professions eller Stands Ydelse af det Slags Arbeid, som denne medförte til Statens og Religionsdyrkelsen, samt til offentlige Monumenters, Bygningers og Constructioners Vedligeholdelse.

Lovene, der hurtigt og strængt straffede enhver Forgaaelse, vare korte og simple, sigtende fornemmelig til stadig Vedligeholdelse af Flid, Orden, Sædelighed og indbyrdes Behjælpelighed.

Til hver nyerobret Provinds sendtes tilligemed Sprogmestere, der skulde undervise Indbyggerne (især disses Börn) i det peruanske Idiom (Quichua), et omtrent med dem lige Antal Colonister af ældre og tro Undersaatter. Deres Cacik (Overhoved) kaldtes med Familie til Cusco, hvor han overvældedes med Gaver og Hædersbeviisninger, og hans Börn nöde den omhyggeligste Opdragelse. Ved disse og lignende Midler lykkedes det Incaerne politisk at forene til en compact og homogen Statsmasse saa mange forskjellige Folk, der i en Række af Aarhundreder udgjorde et af Verdens mindeværdigste Statslegemer.

QUICHUA-SPROGET.

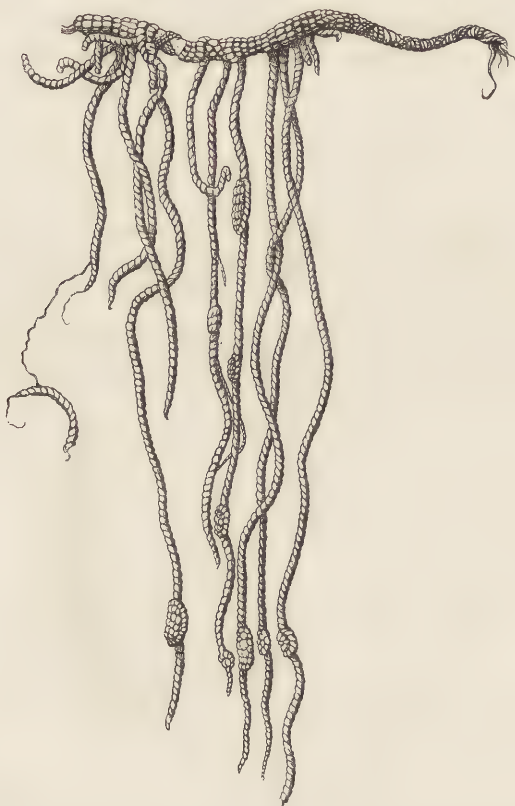
Alene i Sydamerica — fra Panamá til Cap Horn — skal tales over 300, og i Nordamerica *omtrent det dobbelte Antal* af forskjellige Idiomer, blandt hvilke Forfatterne fremhæve Mejico's og Perus som de meest dyrkede og som saadanne, der ved Rigdom, Kraft og Korthed langt overgaae de fuldkomneste i Europa. Da Americanerne imidlertid förend Europæernes Ankomst ikke eiede egentlige Bogstavalphabeter, indskrænkede sig *Mexicanernes* for störste Delen af fanatiske Spaniere (fornemmelig af de dem ledsagende Dominicanere) ödelagde og saaledes tabte litteraire Monumenter til hieroglyphiske Tegn, malede paa Papiir, eller indgraverede i Steen (ikke langt fra Huari fandt Herr Tschudi en saadan paa Værkets p. 102 afbildet Steen), og *Peruanernes* (der

dog rimeligviis ogsaa för Incaernes Tid brugte Hieroglypher)[1] i forskjelligfarvede og paa forskjellige Maader slyngede, fra en fælles tykkere Uldsnor nedhængende tyndere Uldsnore med Knuder i forskjellige Afstande fra Stamtraaden — et Slags Skriftart, kaldet *Quippu*, indfört af Incaerne, af lignende Sort som Asiaters og Chineseres, og af hvilke Forfatterne

[1] See de paa det lithogr. Atlas Pl. XLIII aftegnede, fundne i Arequipa.

p. 104 give et Specimen, opgravet paa Hedningernes Kirkegaard i *Pachacamac*. Enkelte Indianere hemmeligholde endnu deres Dechiffrering.

Af Ordböger og Grammatiker, udkomne over Quichua-Idiomet mellem 1568 og 1754, citeres 16 forskjellige Værker, alle, som det synes, af spanske Forfattere. Peruanernes Digtekunst, saavel den dramatiske som lyriske, skal have naaet en vis Fuldkommenhed og Elegance. Deres elegiske Vers (haravis), hvis sædvanlige Stof er ulykkelig Kjærlighed, indeholde en sjelden Ild og Heftighed. De vare alle bestemte

til at *synges*, og Musiken til dem er, som det synes, altid componeret af selve Digteren. Forfatterne give p. 135 til 138 tre Specimina af Musiker til haravi's, hvilke ikke savne en vis Originalitet, skjöndt deres melodiske Charakter eller Ynde, især som Udtryk af elegiske Digtes Indhold, ikke just er af de meest fattelige eller paaskjönnelige for et europæisk Musiköres æsthetiske Fordringer.

VIDENSKABELIG CULTUR.

Den peruanske Politik, der frygtede for at gjöre Undersaatterne hovmodige og fradrage dem deres Nærings- og Skatteydelses Dont ved for megen Lærdom, havde ogsaa henviist disse hver især til sin Faders og sine Forfædres Haandtering. En anden mægtig Hindring for al Slags videnskabelig Udvikling laae i Savnet af Bogstavskrift, eller, om man vil, i Utilstrækkeligheden af de tvende nævnte graphiske Systemer, der skulde erstatte den. Et Slags höiere Underviisning[1] ydedes derfor ogsaa kun *selve Incaerne* af en til slige Kundskabers Erhverv og Meddelelse henviist egen Caste (Mautas). Kun de chevalereske Legemsövelser og Krigskunst — det fornemste Vehikel til Rigets Territorialudvidelse, hvilken mere eftertragtedes end Folkeoplysning — lærtes ogsaa Folket paa en vis systematisk Maade paa et Slags Akademie i Cusco, hvorfra Befalingsmænd udgik til Hærafdelingerne.

[1] Navnlig i Naturhistoriens Mindeværdigheder, Lovkyndighed, Regjeringskunst, Stjernekyndighed, Arithmetik, Quippu-Tegningens Udtydning og deelviis Religionens Mysterier og Lægekunsten, af hvilken dog chirurgiske Operationer vare aldeles ukjendte, saa at alle Saar og Contusioner forsögtes helbredede ved Balsamer og Urter. I Medicinen vare nogle faa Arcaner Eiendom for Mautas-Casten og bleve kun Incaerne til Deel, medens Folket maatte raadspörge sig hos Urtekjendere og kloge Koner. Til höiere astronomiske Forskning manglede dem al mathematisk Forkundskab. Deri vare de mexicanske Præster dem overlegne.

KUNSTER.

De tidligere Forfattere have meget stridt om, i hvorvidt Levningerne af det antique Perus Kunstfrembringelser, hvilke især fremstille sig beundringsværdige i de forefundne storartede Rester af Bygningskunst, alene skyldes en af den förste Inca medbragt og af hans Efterfölgere vedblivende udviklet Kunstsands, eller om en Deel af den tör ansees for at skyldes den tidligere og oprindelige Befolkning. Nærværende Værks Forfattere synes at komme til det Resultat, at de i Departementet Cusco forefundne skyldes Incaerne, hvorimod Ruinerne kaldet *del gran Chimu* i Departementet *Libertad*, Ruinerne i *Huanuco el viejo* og de af Templet i *Pachacamac*, de paa Öerne i *Titicaca*-Söen og den ærværdige Pyramide, saa og Steencolosserne og Billedstötterne i *Tiahuanacu* paa *Chaquito*-Söens sydlige Bred, alle maae ansees for at være fra en Old, i hvilken Mejico's og Peru's Kunster vare videre fremme end det nordlige Europas. Forfatterne dadle derfor bittert Garcilasso for at have beskrevet Perus Indvaanere för Incaernes Ankomst ikke stort anderledes end levende i en halv dyrisk Tilstand, medens han paa samme Tid extasierer sig over de beundringsværdige architektoniske Værker, paa hvilke Incaerne stödte under deres Erobringer.

Ved Beskuelsen af disse Ruiner paatrænger sig Bemærkningen om den ringe Grad af Fuldkommenhed, hvortil Bearbeidelsen af alt Træværk var kommet hos hine Folk, et Beviis for deres Ubekjendtskab med Jernredskaber (Saug og Öxe), ene istand til at gjennemtrænge Træets seige Fibrer, medens de med saa meget Held, skjöndt formodentlig altid kun under Udviisning af næsten ubegribelig Taalmodighed tildannede de haardeste Steenarter. Kalk og Steen maatte saaledes i deres Bygninger böde paa Tömmer, der alene i en saare ufuldkommen Tildannelse anvendtes i Tagværket, medens Skind, Lærreder, eller endog undertiden de kostbareste Metaller, anvendtes til Dörre, og Steen og Metal til Möbler. Deres fleste til os komne Idoler ere ogsaa af Steen eller

Metal; kun faa af Træ, og da stedse af plump og klodset Tildannelse. Let tildannelige Gjenstande, som Landser, Spyd, Sværd og Köller, forfærdigedes alligevel, nemlig ved Steeninstrumenter, af et Slags meget haardt og elastisk Palmetræ (chonta). (Kobberinstrumenter vilde ei have kunnet bide paa det.)

Desto bedre forstode Peruanerne at finde og bearbeide alle ædle og andre Metaller, med Undtagelse af Jernet, skjöndt dette forefindes i stor Mængde. De kjendte ei blot det rene Sölv, men ogsaa det chemiske. Ifölge Forf. Mening vare de Miner, Spanierne ved og efter deres Erobring havde fundet alene af Guld, for intet at regne imod de af de Indfödte exploiterede, dem de antage for saa rige og mangfoldige, at de ei ansee det for umuligt, at deres Opdagelse en Dag turde bringe Californiens Rigdomme i Forglemmelse. Alene i 25 Aar af det 16de Aarhundredes sidste Halvdeel hjemsendte Spanierne til Moderlandet over 400,000,000 Ducater i Guld og Sölv, af hvilke de $\frac{9}{10}$ tör formodes at være Bytte, gjort ved Erobringen; ikke at tale om, hvad Indvaanerne begravede og kastede i Vandet, for at unddrage det Erobrernes Begjerlighed; navnlig den efter Forsikkring 350 Alen lange, et godt Haandled tykke Guldkjæde[1], der kastedes i Söen Urcos, og Belæsningen af Guldstöv og kostbare Guldkar paa 1100 Lamaer, med hvilke den ulykkelige sidste Inca, Atahuallpa, vilde kjöbe sin Frihed, men hvilke hans Landsmænd, da de hörte om deres tilbedte Monarks sörgelige Skjæbne, begravede i Puna, i Dalen Janja, eller efter Andres Formening i en Höi nær ved Landsbyen Junin (eller Reyes).

Juveleer- og Guldsmedarbeid var kommet til en saa höi Grad af Fuldkommenhed, at det kun fattedes, at de plastiske Kunster havde naaet en lignende Grad, for at Peruanernes

[1] (Huasca) forfærdiget til Æresminde om sin ældste Söns, Inti-Cusi-Huallpa-Huascar's Födsel under Incaen Huayna-Capac.

Kunstproducter vilde have kunnet kappes med Alderdommens meest dannede Nationers. Erobrernes Plyndresyge og Indbyggernes Had til dem have forenet sig om at forstyrre og usynliggjöre de fleste af dem. Den Masse Guld, Sölv og ædle Stene, der ifölge Historieskrivernes Beretninger skulle have været anvendte, ikke blot paa Bygninger, Bade og Springvande, men ogsaa i deres kunstige Haver til Planters, Dyrs, Blomsters, Fugles og andre Gjenstandes Fremstilling, grændser til det fabelagtige. Selve Francisco Pizarro beretter fra Janja under 5te Juli 1534, at han, foruden Guldstænger og Vaser, havde forefundet 4 Lamaer og 10 Qvindestatuer alt i *naturlig Störrelse*, og af det *fineste Guld.*

Uden Væverstole eller andre Midler end blot Haandbevægelse forstode de at tilvirke de fineste Uld- og Bomuldsvæv [1], smykke dem med de smagfuldeste Blomstertegninger, hvis mesterlige vegetabilske Farveblandinger trodse Aarhundreder, eller endog undertiden pryde dem med Guld- og Sölvblomster, Perlemor og Fjerfryndser.

De kjendte ei Garvning ved Bark. De tilberedte Lama- og Huaca-Skindene i Kar eller Gruber med fed Jord og Urin, hvorpaa de bankedes. Deres meste Anvendelse var til Skotöi (Sandaler) og, som anfört, til Dörre.

Da Fabricater af Jord- og Leerarter (med alle Slags Dyr- og Menneskefigurer), eller Kar til Afgudsbilleder ikke opvakte Erobrernes Rovlyst, har man forholdsviis frelst flere af disse plastiske Frembringelser, end af dem af andre Materialier, idet de sandsynligviis ere opbevarede, enten for deres Nytte eller som Curiositet. De ved dem til Efterligning som Ornamenter forsögte Dyr- og Menneskebilleder frembyde næsten alle et meer eller mindre caricaturagtigt,

[1] Fire vare deres kameelartede, uldydende Dyr: to Huusdyr, Lamaen og Alpaken, to vilde, Huanaken og Vigognen. Det sidste af hver Art gav den fineste Uld. Vigogne-Ulden spandtes og vævedes udelukkende af de til Solens Tempel indviede Möer og af Prindsesserne (las pallas).

undertiden til det Ubegribelige grændsende Misforhold af Legemsproportioner. Ved Menneskefigurerne er Hovedet i og for sig selv disproportioneret, især Ören og Næse (Öinene sees ikke sjeldent *forfra* i et Ansigt, fremstillet *i Profil*) saa at disse Dele udgjöre et uhyre Omfang imod Krop, Arme og Been, hvis Afbildning afgive et neppe gjenkjendeligt Appendix dertil. Den hele antique peruanske Pottemagerkunst har iövrigt fornemmelig udtömt sig i deres Tildannelse af Huusguder (Huacas og Conopas) og alle saadanne hellige Kar, der nedsattes i Gravhvælvinger, navnlig de, hvori en Offerdrik af Mais (Chicha) fyldtes paa Festdage.

Kjökkenkar og andre Huusredskaber ere aldeles simple og uden al virkelig eller efterstræbt Kunst, skjöndt tidt af en meget fiin Leermasse. Mange af dem bruges endnu fortrinsviis for nye Leerkar. De ere vandtætte. Mange af Offervaserne havde en Contraaabning, hvorigjennem Luften ved Indhældning af hvilketsomhelst Fluidum ad den rette Aabning uddreves ikke sjeldent med en Lyd, der efterlignede et eller andet Dyrs Skrig, navnlig af det, hvis Form fandtes afbildet paa Vasen.

Iövrigt gjælder med Hensyn til Ornamenterne i Almindelighed den Bemærkning, at kun de (navnlig i Architekturen anvendte) Tegninger ere correcte og skjönne, som bestaae af *rette Linier*. De *krumliniede Afbildninger* (Menneskers og Dyrs) have meget ringe Værd.

Storheden og Skjönheden af de Mindesmærker af peruansk Bygningskunst og af dennes Hjælper, Steenhugger- og Steenskjærerkunsten, navnlig de i Palladserne forefundne Billedstötter, Tazzer, Vaser, Gravringe af de fineste Stene og haardeste Metaller, tiltager i Beundringsværdighed ved Tanken om Peruanernes efterviste Mangel paa Jern- og Staalredskaber, hvorved de uden Tvivl ved alle disse Ornamenters sidste Tildannelse fandt sig henviste til en Tid og Taalmodighed i höi Grad slugende Slibning og Frottering af Steen mod Steen,

eller muligt stundom til Polering med visse Græsarter, eller med Steenstöv.

Paa Mangelen af mechaniske Hjælpe- og Lettelsesmidler ved Flytningen af saa store Masser Steen, som dem, der findes i deres Befæstninger, navnlig den ved Indgangen til Ollantaytambo mod Cusco-Siden, var det Menneskemassen, der supplerede.

I Cusco's Befæstning, der iövrigt er af Muurværk [1], findes enkelte meget store Steen [2].

De almindelige private Huse vare smaae og byggede heelt af Steen, eller af lufttörret Leer, i hvis Masse vare blandede hakkede Græs- eller Straaarter eller af Rör. De vare simple og havde faa Vinduer og adskilte Værelser, ledende til fælles Gaard eller Gade, hver med egen Dör, hvilken med faa Undtagelser tillige var Vindue. De offentlige eller keiserlige Herberger (tambos), byggede ved Landeveiene paa en Dagmarches Afstand, af utilhugne Steen og vindtörre Leersteen, vare ganske simple Rectangler af betydeligt Omfang og med et Vagttaarn i Midten, indrettede med store Rum til Soldater og mindre til Incaerne og deres Fölge. De offentlige Forlystelseshuse, hvori Fester holdtes og Lege foretoges i Regnveir, udmærkede sig ogsaa kun ved deres Omfang. Snarere vare Badene (Armanahuasi) udrustede med en vis ydre og indre Elegance [3]. Hvert Springvand (Puquio) var prydet med en eller anden Dyrefigur af Marmor, Basalt eller endog Guld eller Sölv, hvis Mund udsendte Vandstraalen *opad* eller *fremad* med Nedfald i Guld- eller Sölvkar eller i Beholdninger af hugne Steen. I mange Bade fandtes Paaklædningsværelser prydede med Figurer.

[1] Peruanerne kjendte og anvendte nemlig forskjellige Bindemidler. [2] Padre Acosta maalte i Tianguanaco en Steen paa 38 Fods Længde og 18 Fods Bredde og omtrent 6 Fods Tykkelse. [3] Det mineralske Bad i Huama nævnes som et af de smukkeste.

Af de kongelige (keiserlige) Slotte, *Inca-Huasi*, af hvilke de fleste af dem i det nordlige Peru opförtes mod Slutningen af det 15de og i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede, paa Inca Huayna-Capac's Befaling, eiede Peru i Incaernes Tid flere hundrede, adspredte i de fjerneste Egne og navnlig paa Hovedveiene mellem Cusco og Quito, mange af dem pragtfulde, af Marmor eller andre smukke polerede Steenarter; andre simple, skjöndt omfangsrige, som Herbergerne. Det Indre var sædvanlig deelt i enkelte meget store Sale og en Mængde smaa Værelser, der undertiden vare forbundne, men af hvilke for det meste kun hvert især ledede til en fælles indre Gaard. De indre Mure havde tidt architektoniske Prydelser, som Planters og Dyrs Figurer, indlagte i Marmor, og som syntes at slynge sig i eller krybe op og ned ad dem; Nicher med Guld- og Sölvfigurer af Mennesker eller Dyr og hyldeformede Smaaborde. I ikke faa vare Væggene, ja endog i nogle ogsaa Gulvet, belagte med Guld- og Sölvplader; — en af de fornemste Aarsager til disse Bygningers Ödelæggelse ved Spaniernes Ankomst — i andre vare Gulvene belagte med Marmor eller Mosaikarbeid.

Solens Jomfruer's Klostre (*Pasna Huasi*) vare en Snees i Riget fordeelte store herbergartige Bygninger, omgivne af höie Mure, og af hvilke nogle indeholdt, Tjenestetyendet medregnet, indtil 1000 Personer.

Templerne, de pragtfuldeste af alle offentlige Bygninger, indeholdt ogsaa de fortrinligste Pröver paa peruansk Bygningskunst; og dette gjælder navnlig de den höieste Guddom, Solen, indviede Templer, deelte i tre Classer: *De af förste Orden*, der, foruden en Mængde smaa til Præster og Betjente bestemte Værelser, indeholdt syv Afdelinger. Den störste og rigest udstyrede fandtes i Midten af Bygningen og var helliget Solen (*Inti*); den anden var indviet til Dyrkelse af Maanen (*Mama Quilla*), den tredie til Stjernerne (*Coyllur*), den fjerde til Straalen (*Illapa*), den femte til Regnbuen (*Okuichi*), den sjette til Ypperstepræstens (*Huillac Umu*) og

de övrige Præsters Forsamling og den syvende, et eneste meget stort Værelse, til de Personer, der ugentlig besörgede Templets Tjeneste. I Atlassets 51de Kobberplade vise Forfatterne en smuk Levning af Solens Tempel i Cusco (der hvor nu et Dominicanerkloster staaer). I dette Tempel skal Solens Billede have været anbragt i Skikkelse af et menneskeligt Ansigt af en svær Guldplade, omringet af Straaler, rigt indlagt med Smaragder og andre kostbare Stene, omgivet til begge Sider af Incaernes paa Throner siddende balsamerede Levninger, medens, i den anden Afdeling Maanens Billede fandtes af Sölv, forestillende en Qvindes Ansigt.

BEFÆSTNINGER.

Det peruanske Rige var lige indtil den nordligste Deel af Quito opfyldt med en næsten utallig Mængde Befæstninger, hvis Terrainbeliggenhed, saavelsom hele Anlægsmaade og Indretning i Forhold til de Vaaben, med hvilke de kunde angribes, ansees for mesterlig; navnlig Cusco's, den störste af alle, begyndt mod Enden af det 14de eller Begyndelsen af det 15de Aarhundrede af Inca Pachacutec, eller af hans Sön Yupanquí, beskrive Forfatterne som et architektonisk Underværk. Opfört paa en steil Höide Nord for Cusco (Sacsahuaman), havde den mod denne Stad kun een temmelig höi, 1000 Alen lang Muur, men mod dens nordlige mere jævnt aflöbende Skraaning tre Rader i omtrent 30 Fods Afstand opförte Mure med fremspringende Vinkler og Halvmaaner og der forbandt sig med den sydlige Muur, construerede uden synlig Kalk med mangesidede, vinklede, tæt i hinanden sluttende Steen (cyklopisk), nogle, især i den yderste Muur af uhyre Störrelse og indtil 50 Fods Længde, 22 Fods Brede og 16 Fods Tykkelse. Det Hele dannede et Oblongum, i hvis Midte fandtes tre mindre Forter; eet cylindrisk i Midten, pragtfuldt indrettet, som de kongelige Slotte, til under en Beleiring at modtage Incaens Familie og Skattene fra Slottene og fra Solens Tempel, og to ydre fiirkantede

med mange Værelser til Garnisonen; alle tre sammenhængende indbyrdes og med Incaens Slot og Solens Tempel i Cusco med en til let Retraite for denne og vanskelig Forfölgelse fra Fjendens Side indrettet underjordisk Gang[1].

Ogsaa Peruanernes Vandbygningskunst var höist mærkværdig, navnlig Vandledningerne, saavel de aabne (*acequia quichua*) som de underjordiske (*Pinchas* eller *Huircas*). Af forbavsende Udstrækning og trodsende i deres Löb alle Naturhindringer, frugtbargjorde de de törre Jordstrækninger, der siden hine Kunstværkers vandalske Ödelæggelse af Spanierne — i den, som det hedder, ikke ugrundede Formodning ogsaa i *deres* Indre at finde det overalt saa overflödigt anbragte Guld, nemlig paa enkelte Steder af dem, *som Render* — igjen ere forblevne aldeles öde. I Dalen Nasca findes de störste Levninger af overjordiske Vandledninger (sp. acequias), hvilke den endnu skylder sin Frugtbarhed og sin Beqvemhed til Vinens Dyrkelse. Ogsaa i Nærheden af Cajamarca findes en saadan Ledning indhugget i Klipper, saa og i Sletten, der förer til Pasco.

Forfatterne ende Capitlet om Kunsternes Tilstand hos Peruanerne med en bitter Dadel, udtalt mod Guillaume Thomas Raynal, der i sit 1783 udgivne Værk „Histoire philosophique et politique des établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes", yttrer sin Vantro med Hensyn til den hele peruanske Kunsttilstand og til Perus Kunst-Mindesmærker, henvisende dem alle, ligesom senere den engelske Historieskriver Robertson, til Fablernes Dominium; en Skepticisme, sige de, der med Nullitetens Hovmod offrer historisk Sandhed, fuldt oplyst ved de tilstedeværende Monumenter, for Fordom og Partiaand.

[1] Historien beretter hiin peruanske Anförers sjeldne Heroismus og Aandsnærværelse, der paa Hernan Pizarros Tid, med Kölle i Haand og sjelden Udholdenhed og Bevægelighed overalt opmuntrede sine Landsmænd til Striden, indtil han tilsidst, for ei at falde i Fjendernes Hænder, styrtede sig ned af Murene.

RELIGIONSSYSTEM.

Skildringen af Peruanernes Religionssystem indlede Forfatterne med Descartes's Ord: „Giv mig en Idee om et Folks Gud, saa vil jeg sige dig, hvad det er værd." Intet andet historisk Monument, mene de nemlig, taler höiere om dette undergaaede Folks Aandsbeskaffenhed, Tilböieligheder og Dannelsesgrad, end netop dets Gudsdyrkelse, poetisk og pragtfuld, udspringende af sammenpassede Dogmer og Legender, der forenedes eller parredes med Naturen, indviede Agerdyrkningen, og tillige dannede Grundlaget for Statskunst og Politik og selve Betingelsen for Incadynastiets theokratiske Regjering.

Hvorledes det end hænger sammen med en sandsynlig Sammensmeltning eller Indpodning af Incaernes *nyindförte med* eller *paa* en *tidligere Folkereligion*, den de fandt det farligt, eller dog mindre tilraadeligt at *udrydde*, end at nuancere den ved *deres egen*, hvilken de ogsaa paa denne Maade bedst skaffede Indpas, saa bör det antages for constateret, at den af Incaerne indförte Soldyrkelse *tilföiedes* en oprindelig og tidligere Gudsdyrkelse ved en af hine ved nye Folkefærds Indströmning frembragte pludselige Forvandlinger eller Omformninger af Folketroen, paa hvilke Asiens Annaler levere mere end et Exempel. Ifölge nogle med Spanierne ved disses förste Invasion fölgende Historieskriveres af Folketraditioner opsamlede Data synes det at turde formodes, at den oprindelige peruanske Gudsdyrkelse, ihvor indblandet den end kan have været med barnagtig Overtro, grundede sig paa Troen om et usynligt, almægtigt höieste Væsen (*Con*), der havde gjort Menneskeslægten lykkelig. Da denne vanslægtede og forsömte at tilbede og dyrke Con, straffede denne Guddom Jorden med Ufrugtbarhed, ja, forvandlede endog Menneskene til sorte Katte og andre hæslige Dyr, indtil *Pachacamac*, Con's Sön, gjenoprettede Orden og Sædelighed blandt Folket, der nu opreiste ham et prægtigt Tempel ved Havets

Bred og tilbad ham med alle ydre Tegn paa dyb Ærbödighed. De umaadelige Levninger af Pachacamac sees endnu ved Landsbyen Lurin syd for Lima. Pillegrimsreiser foretoges dertil fra de fjerneste Egne.

Hvorledes dette System af Fader og Sön, hvis nærmere Indhold unegteligt med faa Afvigelser har meget tilfælles med Moses's Fortælling om Skabelsen, Menneskenes förste Lyksalighedstilstand, Syndefaldet og Syndfloden, senere kan have udartet eller udviklet sig til et polytheistisk, lader sig vanskeligt bestemme, skjöndt enkelte Elementer i Incaernes blandede Cultur henpege temmelig tydeligt derpaa. Hvad der under denne Tvivl fortjener Opmærksomhed, er i ethvert Tilfælde den List og Klogskab, hvormed den förste Inca vidste at indpode sin nye Lære paa den ved hans Ankomst herskende Folkereligion, ved strax at erklære Solen for den höieste Guddom, Con og Pachacamac for dennes Sönner og sig selv (Manco Capac) for disses Broder, altsaa ogsaa for Solens Sön; forsikkrende derhos, at hans almægtige Fader havde tilladt ham at *incarnere* sig, og at nedstige paa Jorden, for at undervise Menneskene i Kunster og Videnskaber og i den höieste Guddoms Villie. I Solens prægtige Tempel var Folket alt længe vant til, ærefrygtsfuldt at offre deres Kostbareste og Bedste. Denne Hyldest gik nu uden nogen synlig forstyrrende Forandring i deres tilvante Skikke over paa Incaen, der ved sine övrige administrative Indretninger endog gav deres Cultus en mere anskuelig, deres Evner og Smag bedre tilpasset Charakter. Saaledes befæstedes og udbredtes hans Lære hastigt i Rigets Centralstater og siden videre i de nyerobrede.

Man har deelt de peruanske Guddomme i *cosmiske* (enten *astrale* eller *jordiske*), *historiske*, *Provindsernes*, og *Huus-* eller *Familieguder* (lares, penates). Til Astralguderne henhörte: Solen (*Inti*) og dennes Kone, Maanen (*Mama quilla*), Planeten Venus og nogle Constellationer. For Solen, den överste, skjæbnebestemmende og beskyttende Gud-

dom, den kongelige Families Ophav, fandtes næsten i alle Stæder og Byer pragtfulde Templer; det meest straalende dog i Cusco. Ypperstepræsten (sp. el sumo sacerdote; quichua Huillca-Uma) af kongelig Familie, böd vel over alle Templer, men opholdt sig i Cusco og drog ved den sædvanlige Guds- og Offertjeneste i Incaens Overværelse Vartegn (Augurier) af Fuglenes Flugt og Dyrenes Indvolde. Ved overordentlige Fester overtog Incaen, indviet i alle Religionsmysterier, selv dette Hverv.

Solens Præstinder (Jomfruer), anseete som Guddommens Hustruer, levede i *Klostere* i fuldkommen Afsondring fra Verden, skjöndt iövrigt med samme Pragt som Incaen. Ogsaa af disse Bygninger var det i Cusco (Aclla Huasi, d. e. de Udvalgtes Huus) det ypperste og indeholdt mere end 1000, alle udvalgt skjönne Jomfruer, der under Ledelse af Matroner (*mamacunas*), og graanende inden Klostrets Mure, spandt og vævede de fineste Vigogneulds Stoffer til Incaen. Kun Dronningen og hendes Börn kunde betræde Klosterbygningens Dörtærskel. Provindstemplerne adskilte sig deri væsentligt fra det i Cusco, at Incaens Concubiner valgtes blandt dem; og medens alle Ikkevalgte forbleve samme Afsondring og Löfter underkastede, som de i Cusco, udgjorde de Valgte Dronningens Hofdamer og erholdt i deres höiere Alder Tilladelse til at vende tilbage til deres oprindelige Hjem, i hvilket de tilbragte et beqvemt og æret Liv.

Til de jordiske regnedes saavel selve Jorden (*Mamapacha*) som Havet (*Mamacocha*) og Flodbredderne (*Mayu*), der hver hyldedes paa sin Maade. Til de historiske henregnedes de talrige Provinds- eller Folkeguder — *huacas* — blandt hvilke *Viracocha* er den i den peruanske Mythologie meest omtalte. Incaen af samme Navn Yahuar Huacacs Sön, for hvem han meer end een Gang havde ladet sig see i menneskelig Skikkelse, forkyndende flere Fremtids Hændelser og sig selv som Solens Sön og Manco Capac's Broder, havde til Ære for disse Aabenbaringer ladet bygge et prægtigt Tem-

pel i Cacha, 16 Mile fra Cusco med Gudens Billede paa en Piedestal. Ved Spaniernes Ankomst havde *Vira cocha* været tilbedt i 200 Aar.

Af alle huacas, af hvilke kun nogle havde Templer, fandtes Steen- eller Træfigurer.

Jesuiten Padre Arriaja, en af de meest fanatiske Afgudsödelæggere, brugte 30 Mænd i tre Dage for at nedrive en af de störste huacas, som fandtes i Nærheden af Landsbyen Hilori, bestaaende af tvende colossale, forbundne, men *fra hinanden* vendende monstrueuse Figurer, mandlig og qvindelig, omkröbne af Slanger, Tudser og andet Kryb og hver med en fiirkantet, altarlig Steen foran sig.

Forfatterne nævne og beskrive endnu en Mængde andre, og Atlasset afbilder flere i forskjellige af sine Tavler.

Familieguderne — de huuslige — vare uendelige, saavel i Tal, som Materie og Form. Hvert Huus havde saa at sige sin egen af de bizarreste Menneske- og Dyreformer. Enhver Peruaner kunde have et ubegrændset Antal, medens i Mejico *Folket* kun turde have to, Adelen fire og Kongen sex. Den ældste Sön i hvert Huus maatte til de övrige Familiemedlemmer overlevere disse Billeder, der gik fra Fader til Sön. En Mængde af dem bestode dog kun i Afdödes Mumier (*Mallquis* eller *Manáos*), der opbevaredes i aabne, let tilgængelige Gravgjemmer (*Machays*), hvori de hyldedes og tilbragtes spiselige Offere. En Afart af disse (*Conopas* eller *Chanoas*), af hvilke igjen talrige Varieteter fremstillede meer eller mindre ufuldkomne Billeder af Lamaer, Alpaker, Vigogner og Huanaker, fortjene saavel ved deres Forms (see Forf. Værk p. 168 og 170 og Atlasset Tab. VII, VIII, IX og, med Undtagelse af XLI, fra XXXIX indtil XLIV), som ved deres Navns Overeensstemmelse [1] med Ægypternes *Canóbas*, hvormed betegnedes en *god, velgjörende* Aand, en Skytsgud, der

[1] Thi Conopa eller Canopa angive Forf. som et virkeligt Ord af Quichua-Sproget.

hos dem fremstilledes under Skikkelse af en Fugl eller af et Menneskehoved, fortrinlig Opmærksomhed. Tidt tilbedes endog en eller anden sjeldenformet Steen, eller et Stykke Træ af usædvanlig Skikkelse som Conopa. Hvert enkelt Familielems Conopa begravedes gjerne med det og hængtes om den Afdödes Hals.

Dette Slags Afgudsbilleder hidledte Peruanerne fra de Ting, der havde meest Indflydelse paa deres Liv, eller fra Naturbegivenheder, der gjorde særdeles Indtryk paa deres Indbildningskraft og saaledes for dem blev Gjenstand for Gudsdyrkelse. Saaledes var Maiskornet, deres sædvanlige Föde, Emne for flere Slags *Zarap-conopas*. *Zara-mama* kaldtes visse Stene tildannede som Maiskolber (Ax, mazorcas de mais), eller ogsaa hele Maisplanter, afbildede paa Leerkar. Tvillingebörn, der döde tidligt, opbevaredes under Navn af *Chuchas* (d. e. cutis) i Vaser og tilbades som hellige Væsener, af hvilke *det ene* troedes at være *Lynildens Barn*. En lignende Tilbedelse blev de tidligt döde Börn til Deel, der födtes med Födderne fremad. Endelig afgave Lamaer, Alpaker. Vigognefaar og Guanaker, saavel som mange andre fiirföddede Dyr, Fugle og Fiske, Idoler af mangfoldige Slags (*Chacpas*) og af de forskjelligste Materier; Lamaerne sædvanligt tildannede uden Been og med et Hul i Ryggen til at hælde Offermassen igjennem.

Saaledes synes det hele Afgudesystem at indeholde flere end een Analogie med Ostindiens Folkepantheisme, ligesom ogsaa Tilbedelsen af Dyr og Planter, men især den af hellige Cadavere erindrer om Ægypternes af Herodot og Diodor beskrevne Afgudsdyrkelse.

Med alt dette mangler heller ikke Peruanernes Gudsdyrkelse i flere Stykker en vis Lighed med de christelige Sacramenter. Börnene döbtes og gaves Navn med mange Ceremonier — i nogle Provindser först to Aar efter Födselen, naar de afvænnedes. Enhver af de tilstedeværende Slægtninge udrev en Haartot af Barnets Hoved, saalænge til det

blev haarlöst. Over den Nyfödte udtalte en underordnet Præst eller Spaamand cabalistiske Ord, for at forjage enhver ond udvortes Indflydelse.

Ogsaa et Slags Confirmation fandt Sted, som Daabs Fornyelse ved den voxne Alders Indtrædelse; og ikke blot Slægtningene men den hele By deeltog i denne af Dands og Drik ledsagede Fest, ved hvilken Byens *Forstander* gav den paany Döbte et nyt Tillægsnavn. Ikke blot dennes Haar afklippedes paany ved denne Leilighed, men ogsaa Neglene. Begge offredes deres Conopa, eller en anden Gud; hvorpaa Barnet ansaaes for fuldvoxent eller myndigt.

Skriften (Poenitenzen) overholdtes med Strenghed. För Festerne og efter en flere Dages Faste, bekjendtes Synderne for Præsten (*Ancanchic* eller *Ychuris*). Poenitenten maatte i Luften bortblæse en Portion Aske af brændte Offre, hvilken Præsten havde henlagt paa en Steen. Efterat have vadsket Hovedet i helligt Vand, udraabte han, vendende sig mod Præsten: „Hörer mig, Höie, Sletter, flyvende Condorer, Ugler, Skruptudser og alle Dyr og Planter, jeg vil skrifte mine Synder!"

Ved Skriftemaalets Begyndelse rakte han Præsten en lille Leerkugle paa Enden af en Cactustorn, og efter dens Fuldendelse stak Skriftefaderen saalænge til den, indtil den, revnet, faldt til Jorden. Hvis den faldt i tre Stykker, *var Confessionen god*, men ikke saa, hvis den kun faldt i to. Synderen maatte da begynde Skriften forfra; og, forat vise, at han intet skjulte, maatte han henkaste en Haandfuld Mais i et Kar. Var da Antallet af Korn i det Henkastede *lige*, var Skriften sandfærdig, men, hvis det var ulige, ansaaes den for uvirksom eller ugyldig. Den paalagte Bod bestod enten i Afholdenhed (Abstinenz) fra Salt og visse Spiser, eller i corporlige Straffe.

Ved Festen *Mosoc nina*, den hellige Ilds Fornyelse, mindede mange Ceremonier, navnlig Brödets og Chichaens Uddeling af Incaen blandt Hoffets Herrer, om Eucharistien.

Hvad det præstelige Hierarchie angaaer, vare Solens Præster de fornemste; hver Guaca (eller Huaca) havde sin Præst (*Huacap huillac*), der hörte dens Oracler og bragte den sine Offere. Conopaerne havde ogsaa Præster, uagtet hver saa at sige var sin egen Conopa's Præst. Vilde man raadspörge disse Huusguder, bragte man dem dog til Præsten, (*Macsa* eller *Viha*) og erholdt da Svar igjennem ham. En Mængde forskjellige Slags Trold- og Spaamænd hörte ogsaa til Præstecasten. De spaaede af Maishobe, af Edderkoppens Been, af Dyrs Blod og Indvolde, eller af Fugles Flugt. Drömmetyderen (*el Moscoc*), der sov paa den Raadspörgendes Haar eller Klæder, fik i Drömme Svaret indgivet. Sædvanlig satte den med en Huaca eller Mallquis talende Præst sig ved Nydelse af en narcotisk Drik i en extatisk Tilstand.

För Incaernes Ankomst var Foreningen mellem begge Kjön aldeles vilkaarlig og uordentlig, ledsaget desuden af lige saa barbariske som oprörende Skikke. Incaerne bandt Ægteskabet til Betingelser, Regler og Love. Ægteparret skulde være begge fra samme By og af samme Stand; Brudgommen idetmindste 24 og Bruden 18 Aar. Forældrenes og Byforstandernes Indvilligelse var nödvendig. Alle Ægteskaber skulde finde Sted paa een Dag. Incaen var da tilstede i sin dobbelte Egenskab af Konge og ypperste Præst og tog selv Parret ved Haanden, medens det viedes.

Fleerkoneriet var forbeholdt den kongelige Familie og de Adelige. Kun Incaen kunde have flere egentlige Koner (Dronninger) og et ubegrændset Antal Medkoner; hvorimod de Fornemste foruden een egentlig Kone ikkun tilstededes et vist Antal Medkoner. Skilsmisse kunde ved visse Lovformeligheder finde Sted med begge Parters Indvilligelse.

Efter Mandens Död kunde Enken vælge, enten at overleve ham, men da ledsaget af almindelig Foragt for sine övrige Levedage, eller, for at bevise sin Troskab og Hengivenhed, at lade sig *begrave levende* med ham. Med Incaer og med de Fornemme var det Skik at begrave saavel de egentlige

Koner, som de meest yndede af Medkonerne og et större eller mindre Antal Tjenestefolk, Möbler, Vaaben og Effecter.

RELIGIÖSE CEREMONIER.

Ingen Maaned henrandt uden Fester. De 4 vigtigste vare de, der helligedes Solen ved de tvende Jævndögn og Solhverv, og af disse igjen den, der afholdtes ved Sommersolhvervet: *Raymi's* eller *Intip-Raymi's* Fest, den store Folkefest for denne Guddoms Velgjerninger. Alle Rigets Notabiliteter samledes ved dennes Höitidelighed og udfoldede en overordentlig Luxus i deres forskjellige Nationaldragter. Husene rummede de færreste Deeltagere; de fleste leirede sig derfor paa Pladser og Gader. Efter tre Dages Faste tilberedte Solens Jomfruer (Præstinder) for Incaen og Rigets Store (hvad Koner, tilströmmende fra Landet, alt havde gjort for Folket) visse *Bröd* af *Mais* (*Zanca*), hvilke kun nödes ved Höitider. Saasnart Solens förste Straaler beskinnede Toppene af de Hovedstaden omgivende Höie, udbröd en uendelig Folkemasse i begeistrede Jubelraab og i Triumphsange, ledsagede af barbariske Instrumenters larmende Samklang, der tiltog i Styrke, alt som den stigende Sol overstraalede Folkemassen, der, henreven, og udstrækkende Arme og Hænder, sendte Kys mod Himlen og extatisk indaandede den lyssvangre Luftkreds.

Incaen modtog af de hellige Jomfruer to Vaser, fyldte med Chicha. Af den ene offredes til Solen, ved at udhælde den i et i en Klippe udhulet Rör, der förte til Templet; af den anden drak han paa Frændernes Sundhed, medens han iskjænkede dem Drikken i mindre Vaser. En Mængde Offringer af forskjellige Dyr og Spaadomme af deres Indvolde paafulgte. Deres stegte Kjöd omdeeltes og nödes med Chicha og flere andre Spiser og Drikker. Derpaa fulgte Dandse og Sange, og, som ved de fleste Fester, sædvanlig Drukkenskab, ikke sjeldent ledsaget af Slagsmaal.

Gave-Offrene ved disse Fester bestode saavel af Natur- som af Kunstproducter.

Hvad de levende Offere angaaer, da paastaaer Garcilasso de la Vega, at „Incaerne ei blot *modsatte* sig de skrækkelige Menneskeoffringer, men at de *afskaffede* dem og forfulgte dem med Strenghed hos alle de beseirede Folk"; en Paastand, den Forfatterne paa det Bestemteste modsige, idet de citere 14 forskjellige Autoriteter for, at de have fundet Sted, skjöndt paa en noget mindre grusom Maade, end hos Mexicanerne, hos hvem man f. Ex. *altid offrede alle Krigsfanger.*

Spæde Börn offredes tidt til Solen og det ikke sjeldent 200 ad Gangen. Blev en af Rigets Store eller Incaen syg, offredes et af deres Börn til samme Guddom med indstændig Anmodning om, at dette Barn maatte tages i den Syges Sted. Lod sig en Comet see, eller indtraf smitsom Syge, skede lignende Offringer, for at afvæbne Gudens Vrede.

Foruden de Efterlevendes alt omtalte Medbegravelse, der vistnok ogsaa bör medregnes til disse Offere, skal det f. Ex. være notorisk, at der alene ved Hayna Capac's Begravelse offredes meer end 1000 Mennesker.

Denne grusomme Skik varede endnu længe efter de Spanskes Erobring. Der gaves Provindser, i hvilke den Förstefödte *altid* offredes, enten til Solen, eller nogen anden Guddom. I andre offredes altid eet af tvende Tvillingebörn; ja, endnu 50 Aar efter Erobringen offredes i Nærheden af Byen Catas hvert Aar et Antal Ynglinge og Börn til en Afgud, der foregaves at nære sig alene af Menneskekjöd.

De almindeligste og fleste Offere vare dog Lamaer, af hvilke f. Ex. efter en omtrentlig Calcul i Staden Cusco aarlig offredes 200,000 alene til Solen. Ligesom disses stegte Kjöd ved Festlighederne spistes af Folket, lode Incaerne af deres Skind forfærdige Klæder til Tropperne. Dog offredes ogsaa, saavel til Solen, som til guacas (huacas) en Mængde andre Dyr og Fugle; ligeledes Havmuslinger, ædle Metaller og Stene,

Bezoar, Honning og Mais, Dyrenes Talg o. m. — En egen og besynderlig Offerartikel udgjorde Individernes egne Öienhaar, hvilke de i Offringstilfælde, hvis andre Artikler manglede, udreve af deres Öienlaage, idet de blæsende adspredte dem i Luften. Disse alene medförte nemlig for Eieren den Beqvemhed, at kunne uden nogen Præsts Mellemkomst anvendes i slige hellige Öiemed.

Peruanerne bevarede de Afdödes Liig paa forskjellige Maader; Incaernes i store murede Gravsteder, de Fornemmeres i store Vaser, Folkeclassernes sammenradede i Sandet lidt under Jorden og uden Gravhöi. Paa hvad Maade end Begravelsen er skeet, findes Cadavrene stedse i en sammenknuget Stilling (paa Hug[1]), Ansigtet vendt mod Solnedgang og med Provisioner saavel af forskjellige usædvanlige Maissorter i Sække, som af Chicha, Coca e. d. l. i Krukker eller Vaser, for at yde den Afdöde Næring ved *Opvaagnelsen*. Til Begravelsernes Vægge (de gjordes uden Dörre) förte Render ovenfra, gjennem hvilke til Huusgudens (Mallquis) Ære kunde nedhældes Chicha paa Festdagene. Indviklede i mange forskjellige Bomuldsstoffer, hvilke yderst sammenholdtes af et aabent Sivnet, have de (allerinderst) deres Conopa om Halsen, foruden andre smaa Prydelser og Forfriskninger. Hovedet er desuden endnu indpakket for sig selv paa en lignende Maade. I Munden bære de næsten altid en lille rund Metalplade (*una rodaja*). Haarene ere alle udmærket vel vedligeholdte, Fruentimmernes omhyggeligt flettede.

Efterat være gaaet ind paa en omstændelig Undersögelse af det meget omtvistede Spörgsmaal om, ihvorvidt de gamle Peruaner *balsamerede deres Liig*, eller om alene Climatets Mildhed, saa gunstig for en naturlig Momification, skulde have været tilstrækkelig til at opbevare dem i den gode Stand, hvori de forefindes, og, efterat have indrömmet, at

[1] Knæerne og Underarmen op mod Ansigtet og for det meste overkors.

Incaernes og deres Dronningers Liig vistnok tör antages at være opbevarede paa en omhyggeligere Maade, end andres, navnlig ved kunstige Midler, der forbleve den kongelige Stammes Hemmelighed, erklære Forfatterne sig for Antagelsen af det i det milde Climat indeholdte Vedligeholdelsesmiddel med Hensyn til Massen af Folket, og støtte denne Mening blandt andet navnlig derpaa, at der ligesaalidt paa de i Nationalmuseet i Lima opbevarede, som paa de mange hundrede af Forfatterne i Landets forskjellige varme og kolde Regioner fundne og nöie undersögte Liig er opdaget mindste Spor af kunstige Opbevarelsesmidlers Anvendelse.

Værkets interessante Atlas indeholder værdifulde Lithographier af de meest forskjelligartede peruanske Oldtidsminder. Dets Frontispice fremstiller det berömte, i Værkets p. 295-96 omtalte, monolithiske Portal af Sandsteen i Tiahuanaca med de 14 Keiseres Portraiter, 7 fremstillede til hver Side[1] og med Udsigt til Arequipa's Bjergkjede med den kegleformige Vulcan Misti. Condoren, disse Egnes Hersker, holder Titelbladet. I Forgrunden sees to Indianere i Nationaldragt, Konen med sit Barn paa Ryggen, flere Cactus-Sorter, Lamaer o. s. v.; paa Portalets Corniche sees opstillede 6 af de interessanteste i Værket omtalte Muysca'ers Statuetter. De 6 förste Blade indeholde dernæst Afbildninger af Menneskers og Dyrs Mumier og enkelte Hovedskaller af forskjellig Race. De fölgende indtil Pl. XXXI fremstille Vaser af forskjellig Form og Indretning, og iövrigt af meget forskjellig plastisk Værd. Paa den XXXIIte Pl. sees en Afbildning af den ovennævnte Talksteens Pansflöite (Hayra Puhura), som General Paroissien fandt paa et Cadaver (i en huaca) og af hvilken den engelske Læge, Herr Stewart, sendte Hr. Hum-

[1] Foran i selve Værket findes ogsaa mærkværdige Portraiter i heel Figur af Perus förste Inca, Manco Capac, og hans Dronning Mama Oclla.

boldt en Gipsafstöbning, der findes i Berlins Museum. XXXIII og XXXIV indeholde forskjellige Stridsvaaben og Redskaber af Steen, Kobber og Træ; XXXV og XXXVI Fortsættelse af besynderlige Leerkar; XXXVII og XXXVIII mangehaande uldne og Bomuldsdækkener af mærkværdig Tegning; XXXIX, XL og XLII Statuetter fundne i Columbia hos Incaernes Naboer (*Los Bochicas*), alle af en fra den incaiske fremtrædende forskjellig Typus. Paa den XLIde Pl. fremstiller den förste Figur en Allusion til Muysca'ernes astronomiske Calender; den anden, hvis Emblemer ei ere udtydede, fandtes i Byen Chavin de Huanta i Departementet Junin i Peru, hvor Befæstningslevninger findes og Ruiner af Inca-Paladser. Pl. XLIII indeholder a, 3 Granitmasser med hieroglyphiske Indskrifter eller Tegninger, fundne Nord for Arequipa; b, forskjellige Figurer (2 af Sölv), nemlig en Fugl i en Cirkel og en Conopa, fremstillende en Mand med udstrakte Arme; c, 3 mindre Conopaer af grönlig Steen, mellem hvilke en Menneskegestalt og en Hund. XLIV en qvindelig Figur af Guld og Sölv, en grotesk mandlig Figur af grön Porphyr (tilhörende en af Forfatterne) og en Figur med en spids Hue, sammensat af en Blanding af Sölv og Tin med indlagte Belter af Guld, Sölv og Kobber. Denne tilligemed förstnævnte fandtes i Cusco; XLV Ruiner af et Palads eller Tempel paa Öen Coati i Söen Titicaca; Aftegningen i överste höire Hjörne fremstiller en Ruin af sjelden Bygningsstructur paa samme Ö; XLVI flere Ruiner i Tiahuanaco, blandt andet det under I omtalte större monolithiske Portal og et mindre; desuden Idoler og Colonner; XLVII et firkantet Offerbord af Sandsteen med fire cylindriske Been i Hjörnerne og et noget forskjelligt dannet under Midten; XLVIII Levninger af Cuscos ydre Befæstningsmure; XLIX Collcampatas Ruiner, Levninger af et Palads paa San Cristóval-Pladsen i Cusco, der formodes at have været Incaerne Manco Capacs og Huacatupac-Paullus (Huaynacapacs Söns) Residence, og derved Höien Sacsahuaman; L Levninger af det Indre af Cuscos

gamle Befæstning; LI Klosteret San Domingo de Cusco, opfört paa Solens Tempels cyclopiske Rester, samt et ved Sacsahuaman værende stort Klippestykke, hvis afslebne Skraaning tjente og endnu, under Navn af *piedra lisa del rodadero*, tjener Indbyggerne til Morskab, som et Slags montagne russe; LII a, Byen og Fæstningen Ollantaytambo og den överste Fæstnings Ringmuur og b, Gange og Traverser, som före op til og ind i Castellet; LIII 1, Höiene ved Clustoni og Hatuncolla med Ruiner; paa den förstnævnte sandsynligviis af Levninger af Magaziner, eller snarere Begravelser; paa den anden af Incapaladser; 2, en besynderlig Bygningsruin i Nærheden af Asangaro; LIV Ruiner af Pachacamacs Tempel, af Solens Tempel, af de udvalgte (eller hellige) Jomfruers Tempel, af Incaernes Palads og af det gamle i Dalen beliggende Pachacamac. Holmene Santo Domingo, Farallones og Pachacamac sees i Havet. LV samme Ruiners Grundrids; LVI de to Aftegninger tilvenstre fremstille de 6 Portaler af Incapaladset, eller maaskee af Solens Tempel i Huanuco el viejo; den överste til höire et Slags Udkik (mirador), hvor muligt Solens Præster forrettede deres Offringer (synes at være forincaiske Levninger). Den fjerde Afbildning er den af et Taarn paa Toppen af en steil Skiferklippe ei langt fra Chupan og paa Bredden af Floden Marañon; LVIII Enkeltheder af Kong Chimú-Canchus Palads i Nærheden af Trujillo. Den överste höire Afbildning fremstiller i Profil en af Solens Tempels Mure, og den nederste en Udsigt over Trujillo; LVIII Hovedbygningerne i Kong Chimú-Canchus Paladser i Mansiches Ruiner, et Par Miil vest for Trujillo. Det förste har 73 underjordiske Værelser, sandsynligviis fordums Begravelser, i hvilke flere med sjeldne Kostbarheder besatte Liig ere fundne. Det andet er bekjendt under Navn af Don José Misas Begravelse (huaca, guaca). Denne har nemlig her foretaget betydelige Opgravninger og fundet mange Liig, Guld- og Sölvstykker, et Idol af Træ o. s. v.

HISTOIRE DES NATIONS CIVILISÉES DU MEXIQUE ET DE L'AMÉRIQUE-CENTRALE, DURANT LES SIÈCLES ANTÉRIEURS à CHRISTOPHE COLOMB, écrite sur des documents originaux et entièrement inédits, puisés aux anciennes archives des Indigènes, par M. l'Abbé BRASSEUR DE BOURBOURG, ancien aumonier de la légation de France en Mexique etc. 1-4. Paris 1857-59. 8vo.

Den allerede tidligere ved sine „Lettres pour servir d'introduction à l'Histoire des anciennes nations civilisées du Mexique. Mexique 1851" den lærde Verden fordeelagtig bekjendte Abbed Brasseur fra Bourbourg (en Flekke i Frankrig, Departementet du Nord, nærved Dunkerque) leverer os i det Værk, hvis Titel vi nys have givet, Frugten af sine mangeaarige, tildeels i de paagjældende Lande selv fortsatte, Studier af Mexicos og Mellem-Americas Oldhistorie. Hans Fremstilling og de Resultater, hvortil han er kommen, ere ikke alene begrundede paa spanske og andre europæiske eller fra Europa stammende Forfatteres Beretninger, men tillige for en stor Deel öste af indenlandske, i americanske Sprog affattede, haandskriftlige Kilder. For at kunne levere en Critik over hans Værk maatte man saaledes ikke blot have studeret sig ind i de nævnte Kilders Sprog men tillige kunne erholde Leilighed til at benytte dem, hvilket vilde holde saameget vanskeligere som de, som alt bemærket, hidtil ikke ere udgivne. Der vil derfor, maaskee med en enkelt Undtagelse, neppe for Öieblikket findes nogen i Europa, der vilde være istand til at levere en saadan Critik, til at eftervise vor Forfatters Beretnings Forhold til dens Kilder og undersöge deels Beskaffenheden af selve disse, deels hvorvidt han har haft Evne til behörig at benytte dem, saavel hvad det egentlig Sproglige som hvad den historiske Critik angaaer. At der her ikke kan være Tale om paa denne Maade at gjennemgaae

vor Forfatters Arbeide, vil det, efter det anförte, være overflödigt at bemærke. Vi ville kun i en kort Anmeldelse, i hvilken vi maa tage det af Forf. efter indenlandske Kilder givne, ganske saaledes som han giver os det, henlede Opmærksomheden paa det foreliggende Værk, der, ihvorledes saa end den sagkyndige Critiks endelige Dom over samme vil lyde, dog, saavidt vi skjönne, upaatvivlelig maa erkjendes for at bringe de Studier, hvorom Talen er, et godt Skridt fremad. — Det behandler, hvad Hoved-Titelen vel ikke klart antyder, men hvad man af den Oversigt af Indholdet, som vi strax skulle levere, nærmere vil see, Mexicos og Mellem-Americas Historie fra de ældste Tider til Landets fuldstændige Erobring af Spanierne. Det er, ifölge dette Tidsskrifts Bestemmelse, kun endeel af det, navnlig den egentlige Oldhistorie, Beboernes Oprindelse, Sprog, Sæder, Cultur og efterladte Minder, der nærmest vil sysselsætte os, hvorimod den egentlige politiske Historie her ligger os fjernere. Efter disse Forbemærkninger gaae vi nu, efter at have angivet Indholdet af de enkelte Bind noget nöiere, end det i selve Titelen er skeet, först over til at gjengive et Par Bemærkninger af den ret interessante Indledning og dernæst til at excerpere et og andet af de Partier, der, som nys omtalt, her ene skulle beskjeftige os.

Af de fire Bind, hvoraf Værket bestaaer, behandler det förste efter en forudskikket længere Indledning „de heroiske Tider" og Tolteque[1]-Vældets Historie, det andet Yucatans, Guatemalas og Anahuacs Historie, igjennem den af Forf. saa-

[1] Ihvor meget vi end havde önsket det, have vi dog ikke troet her at burde afvige fra den Skik, hvorpaa der nu igjennem Aarhundreder saa at sige er erhvervet Hævd, at gjengive alle de her forekommende saavel Fælles- som Egennavne med (ældre) spansk Retskrivning, hvorved de desværre, for de fleste Læsere, faae et ganske fremmed Udseende, hvorhos ogsaa det med denne Retskrivning ubekjendte store Flertal ledes til en næsten barbarisk Udtale af dem og erholde et aldeles feilagtigt Begreb om de paagjeldende americanske Sprogs Lydbestanddele.

kaldte „aztequiske Middelalder", indtil Kongedömmets Grundlæggelse i Mexico, det tredie Staterne Michoacan, Oaxacas og Anahuac's Historie, indtil Spaniernes Ankomst tilligemed en Oversigt over den aztequiske Cultur og det fjerde endelig den spanske Erobring ligeindtil det spanske Herredömmes Consolidation i Landet, Hedenskabets og den indfödte Races Undertrykkelse.

I Indledningen gaaer vor Forf., efterat have givet en Udsigt over Gangen i sine Studier og en kortfattet Beretning om sine Reiser i Mexico og Mellem-America, over til at omtale en anden lærd Notabilitet i samme Fag, Hr. Aubin[1] i Paris, og hans Arbeider, navnlig hans „Mém. sur l'écriture figurative et la peinture didactique des anciens Mexicains. Paris 1849" et Skrift, der ogsaa for os ikke er uden Interesse og om hvilket vi derfor, saavelsom om dets Forfatter, her skulle gjengive nogle af hans Bemærkninger.

Aubin kom til Mexico i Aaret 1830 i den Hensigt der at foretage physiske og astronomiske Observationer. Da han imidlertid, paa Grund af at de i saa Henseende nödvendige Instrumenter ved et Uheld gik tabte, sattes ud af Stand til at opnaae sin Reises Hovedöiemed, sögte han at holde sig skadeslös herfor ved at studere den oldamericanske Civilisations Monumenter. Omtrent et Aarhundrede tidligere havde en mailandsk Lærd af fransk Herkomst, Ridder Boturini Benaduci, under et otte Aars Ophold i Mexico anvendt overordentlig Omhu og store Bekostninger paa at samle hidhenhörende Documenter. Da han imidlertid herved vakte Skinsyge fra flere Sider, blev han kastet i Fængsel, berövet alle sine Samlinger og tilsidst sendt til Spanien for der at dömmes. Skjöndt han blev frifunden, erholdt han dog intet af det tabte tilbage. Det henlaa i lang Tid forglemt i de mexi-

[1] Det var denne Lærde, vi ovenfor med Udtrykket „maaskee med en enkelt Undtagelse" nærmest havde for Öie. Hvad det sproglige angaaer, ere derhos Biondelli i Mailand og Buschmann i Berlin bekjendte ved deres Arbeider i denne Retning.

4*

canske Archiver, blev vel senere, paa den spanske Konges Befaling, udleveret til Historikeren Veytia, Executor Testamenti i Boturinis Bo, men tilsidst, efter flere Omvexlinger, paa Grund af de idelige Forstyrrelser og Revolutioner i Mexico, spredt til forskjellige Sider. Endeel forblev i America og endeel kom til Europa. Navnlig lykkedes det Aubin, efter henved en Snees Aars utrættelige Efterforskninger og Opofrelser af alle Slags af denne Skat at erhverve en betydelig Deel, der nu findes i hans Samling i Paris, og hvorved han navnlig er bleven sat istand til at udarbeide sin nysnævnte endnu ufuldendte Mémoire. Samlingen bestaaer deels af Documenter (Bogstavskrift?), deels af Malerier (Billedskrift). Hine falde igjen i tvende Classer, idet de enten ere affattede i nahuatl eller paa spansk. I den mexicanske Skrift paaviser Aubin to Udviklingstrin. Den plumpere Slags har stor Lighed med de saakaldte Rebus. Ligesom disse er den ialmindelighed phonetisk, men ofte ideographisk og symbolsk. Dette er navnlig Tilfældet med en stor Deel By- og Kongenavne, hvorom ogsaa Alexander Humboldt i sit Værk „Vues des Cordillères etc." etsteds yttrer, „at Mexicanerne forstode at skrive Navne, idet de sammenstillede forskjellige Tegn, der repræsenterede Lyd". I de til den anden Classe henhörende Documenter er den billedlige Skrift udelukkende phonetisk (syllabisk) og kun ganske undtagelsesviis ideographisk (paa Grund af Forkortelser etc.).

I Slutningen af sin Indledning, som vi hermed forlade, giver vor Forf. en Fortegnelse over de vigtigste af de Haandskrifter og trykte Værker, som han har benyttet til Udarbeidelsen af sit Værk og angiver tillige Stedet, hvor de förstnævnte nu findes.

Da det naturligviis er os umuligt her at fölge vor Forf. i hans Details og endog blot gjengive i et kort Resumé det Vigtigste af hvad han beretter os om de mange forskjellige mexicanske og mellemamericanske, deels större, deels mindre Nationers Traditioner og Cultur, maa vi indskrænke os til de

faa vigtigere iblandt dem. Vi ville saaledes, efterat have fremhævet det Væsenligste af Indholdet i Værkets förste Capitler, der ere af en indledende, mere almindelig Character, indskrænke os til at give et Uddrag af, hvad der i Forf.'s Arbeide foreligger angaaende Traditioner og Culturtilstand hos de trende Hovednationer, TOLTEQUERNE, „den nye Verdens Pelasger", som en Forf. har kaldt dem, og AZTEQUERNE, der omtrent et Aarhundrede för den spanske Erobring grundlagde det store mexicanske Rige, samt endelig MAYA'ERNE i Yucatan, et saavel i sproglig som i andre Henseender interessant Folk.

Da Spanierne kom til America, udgjorde det Montezumas Scepter underlagte Rige kun en forholdsviis ringe Deel af de senere under Navn af Ny-Spanien bekjendte Landstrækninger. Med Undtagelse af de nordligere Egne og de utilgængelige Urskove i Cordilleras-Bjergene, Opholdsstedet for endnu vilde Stammer, var det hele Gebeet deelt i forskjellige Stater, Republiker eller Monarchier, der vare uafhængige af hverandre og ofte förte blodige Krige indbyrdes. I Anahuac havde Mexicanerne sat sig fast; men saavel deres Herredömme her som deres Civilisation i det Hele var af et forholdsviis seent Datum. Der var neppe hengaaet et Aarhundrede, siden de, saa at sige, udtraadte af Barbariet. En stor Deel af de Arbeider, navnlig Bygningsarbeider, der vakte Spaniernes Beundring, kunne neppe tilskrives dem, men fremmede, fra Nabolandene indvandrede Bygmestere. Ved Hovedstadens Erobring faldt en stor Deel af de nordlige Fyrster tilföie. Staden havde ved Beleiringen lidt overordentlig, men Cortes gjengav den dens tidligere Glands; ja den blev under Spanierne Hovedstaden for langt flere Riger end Tilfældet nogensinde havde været i ældre Tider, og herved stilledes for en stor Deel de tidligere med Montezumas rivaliserende Riger ufortjent i Skygge. Alt henförtes til Mexico, og dette Riges Specialhistorie fremhævedes i den Grad, at Europa, ja selve America, efterhaanden kom paa den Tro, at det af alle

Ny-Spaniens Nationer, var Mexicanerne alene, der havde vidst fra en barbarisk Tilstand at hæve sig op til en ikke ubetydelig Civilisation.

„Det Maal, vi have sat os", siger vor Forfatter, „er at bringe de deels af Uvidenhed forfalskede, deels af spansk Skinsyge overseete, Kjendsgjerninger til Ære igjen, drage for Lyset de Nationer, som kold Ligegyldighed hidtil har forsmaaet at omtale, efterspore deres Oprindelse og saavidt muligt gjenindsætte dem i den Rang, der efter den af enhver af dem opnaaede Civilisation tilkommer dem. — De midt i Skove, hvor de Aarhundreder igjennem henlaae fuldkommen ubekjendte, opdagede Ruiner af mægtige Stæder fra Americas Oldtid, have i vore Dage vakt Önsket om at gjennemtrænge de Mysterier, der endnu tilslöre deres Historie. Det er for at opfylde dette Önske, som vi selv i en lang Række af Aar saa levende have fölt, at vi her have forsögt at samle i een Ramme de Documenter, hvorpaa en saadan Historie maa bygges; det er derfor, vi paa langvarige Reiser have gjennemforsket disse uhyre Landstrækninger og tilbragt saa lang en Tid iblandt Mexicos og Mellem-Americas indfödte (oprindelige) Befolkning. — I det Værk, vi her forelægge Læserne, tage vi ikke Parti for nogetsomhelst af de, med Hensyn til disse Nationers Herkomst og Civilisation opstillede, Systemer. Vi gjengive simpelthen hvad vi have fundet i originale, af Indianerne för og efter Erobringen affattede, Documenter og fortælle hvad vi have hört gjennem mundtlig Tradition; Læseren vil saaledes selv personlig kunne danne sig en Dom om den americanske Oldtids cosmogoniske, religieuse og historiske Forestillinger i deres Heelhed og han vil have fuld Frihed til selv at anstille Sammenligninger imellem det nye og det gamle Continents Beboere."

Efter disse Bemærkninger gaaer Forf. over til i al Korthed at give en Oversigt over de kosmographiske Oldsagn, der med mere eller mindre Sandsynlighed ere blevne udtydede som vedrörende America, og over de Speculationer, de, efter

Opdagelsen, have givet Anledning til, idet han tillige udtaler sig om adskillige af de navnlig med Hensyn til den americanske Befolknings Herkomst og med Hensyn til antecolombiske Reiser til America opkastede Spörgsmaal.

Ældre spanske Forfattere, Acosta[1] f. Ex. og Clavigero[2] helde vel nærmest til den Formening, at hele America er blevet befolket ved Colonier fra Asien (over Beringsstrædet), men udtale sig i det Hele vaklende. De have fornemmelig stöttet sig paa mindre væsenlige physiologiske Overeensstemmelser navnlig med den mongolske og malayiske Race. Clavigero og med ham Hervas[3] antage en mongolsk Oprindelse og forklare den Afvigelse imellem de tvende Racer, der nu findes, ved den mange Aarhundreder varende Adskillelse og et forandret Climas Indflydelser. Vor Forf., der synes at helde til samme Anskuelse, bemærker imidlertid, at der, efter hans Formening, ikke nödvendig udfordres mange Aarhundreder til at en anden Jordbund og et andet Clima kunne fremkalde væsentlige Forandringer i en eller anden Menneskerace, og paaberaaber sig som Beviis herfor den allerede temmelig skarpt fremtrædende Forskjel (!), som en forholdsviis kort Tid har tilveiebragt imellem de nuværende Nordamericanere og Englænderne.

Ogsaa i den nye Verdens Sprog har man sögt Beviser for en Indvandring fra Asien. „Det er imidlertid", bemærker vor Forf. efter Gallatin[4], „ikke sandsynligt, at den blotte Ordsammenligning vil före til synderlige Resultater. Der findes i America maaskee over 200 Sprog, der dog, Lighed i Constructionen og i grammaticalske Former uagtet, vise saare ringe Overeensstemmelse i deres Ordforraad. Man vil vel ofte finde en paafaldende Lighed imellem Ordene i mange af disse Sprog og andre (navnlig da især vel asiatiske) Sprog,

[1] Historia natural y moral de las Indias, I, cap. 20. [2] Storia antica di Messico, tom. II, Dissert. I. [3] Saggio prattico delle lingue etc. [4] Notes on the semi-civilized nations of Mexico etc. (i Transactions of the American Ethnological Society, vol. I).

men denne Omstændighed er dog ikke tilstrækkelig til derpaa at begrunde Antagelsen om en fælles Herkomst. Vor Kundskab til det nordöstlige Asiens og til det indre Americas Sprog er derhos endnu for Öieblikket temmelig begrændset, hvorfor man rettest oppebier dyberegaaende Forskninger, forinden man indlader sig paa at udtale nogen bestemt Mening i denne Sag."

„Vil man ikke", vedbliver Forf., „af denne store Masse af americanske Sprog, af den vidunderlige Forskjel imellem dem, strax uvilkaarlig ledes til den Slutning, at den nye Verden er bleven befolket ikke af enkelte Nationer, men af et stort Antal, der vare grundforskjellige fra hverandre? Denne Hypothese er imidlertid ikke blot i og for sig usandsynlig men staaer derhos tillige i Modstrid med de fleste americanske Aboriginersprogs hele Indretning, der, ifölge de seneste Forskninger, udviser en stor Overeensstemmelse. Hvis Forskjellen derimod, hvad der har Sandsynlighed for sig, er bleven bragt tilveie i America, kan man ikke let antage nogen for lang Periode til en saadan Omvæltning, da der behöves en overordentlig lang Tid til at bevirke de Forandringer, som blotte Talesprog undergaae, til at oplöse Masserne i forskjellige Nationer og til at udskille Nomadefolkene fra de bosiddende og for Civilisationen modtagelige. Man kan derfor antage for vist, at America har erholdt sine förste Beboere i en saa fjern Fortid, at Lovene for Menneskeslægtens Formerelse og Udbredelse over den hele Verdensdeel have kunnet komme til fuld Virkning. De americanske Sprogs store Antal er fölgelig Beviser ikke blot for Indianernes höie Alder men tillige for den store Masse af de endnu existerende Aborigineres Nedstammelse fra de i en fjern Old indvandrede Folk (!)."

De fleste til os komne indianske Oldsagn henvise alle til et fjernt Udgangspunkt for den oprindelige Immigration og til en med den övrige Menneskeslægt fælles Oprindelse. Paa ganske faa nær vise de os derhos alle imod Öst. Navn-

lig berettes quiché'iske Stammer at være komne fra et fjernt, koldt Land i Öst og over et taagefuldt Hav at have naaet ikke mindre kolde og sörgelige Egne, hvorfra de senere droge mere Syd paa. Deres Fremskriden var langsom og besværlig og fandt Sted under idelige Kampe deels med Elementerne deels med de Folkeslag, igjennem hvis Lande de droge, indtil de endelig naaede de tempererede Strög, hvor vi endnu den Dag idag træffe deres Efterkommere.

„I de uhyre Territorier, der beskylles af Mississipi og og dens Bifloder, træffer man", lyde vor Forf.'s Ord, „mangfoldige Steder paa plumpe, men ved deres Störrelse og Omfang imponerende Monumenter, hvis Oprindelse taber sig i Tidernes Mörke. De bestaae deels af Tumuli eller Gravmonumenter af en conisk Form, deels af Pyramider af cyclopiske Dimensioner, deels af uhyre af Jord og Stene opkastede Forskandsninger, hvilke sidste ved förste Öiekast minde om vore moderne Befæstningsarbeider. I disse, ialmindelighed med en overordentlig Nöiagtighed udförte, Arbeiders Grundplan, ere Cirkelen og Quadraten fremherskende. Vel udgjöre endeel af dem Parallelogrammer, Ellipser, Polygoner, og andre ere af aldeles uregelmæssig Form; men isaafald föie de sig, da de öiensynlig ere bestemte til Forsvar, ganske efter Terrainets Natur. Pyramiderne, der formenes at være opförte af religieuse Motiver, ere ganske simple, ofte afstumpede, ofte terrasseformede eller med Slangevei op til Toppen. Det er især ved Flodbredderne, ved Floders Sammenlöb, paa frugtbart Alluvialterrain i udstrakte Dale at man hyppigt stöder paa disse en længst forsvunden Races efterladte mærkværdige Monumenter, om hvilke, paa de förste europæiske Colonisationsforetagenders Tid, Indianerne ingen Traditioner længer opbevarede. Mærkeligt er det, at de store Middelpuncter for den nærværende Befolkning indtage netop de samme Localiteter, hvor tilforn disse hemmelighedsfulde Nationer blomstrede. — Disse Monumenters store Antal, Forskandsningernes og Befæstningernes vidunderlige Omfang maae nödven-

digviis efterlade et dybt og blivende Indtryk i Beskuerens Sjæl eller lede uvilkaarlig til den Slutning, at, omend disse nu i Glemsel nedsunkne Racer aldrig opnaaede en, deres Efterkommere, de nuværende Indianere, synderlig overlegen Grad af kunstnerisk Dannelse, maae de dog ialfald have udgjort en talrig bosiddende og agerdyrkende Befolkning og deres sociale Forfatning have været grundforskjellig." — Forf. omtaler dernæst noget nærmere et Par af disse Monumenter, deriblandt den under Navn af Grave-Creek-Mound bekjendte Tumulus paa den sydlige Bred af Ohio, omtrent 100 (franske) Miil fra Pittsburg, i hvis Indre man (ligesom i de ægyptiske) fandt tvende smaae Gravkamre med Menneskeskeletter og forskjellige grovt forarbeidede Instrumenter.

Henad den mexicanske Havbugt til tiltage disse Monumenter i Störrelse og Regelmæssighed. Paa Sletten Téotihuacan, 7 lieues fra Mexico, og i en stor Deel af Guatemala finder man dem i stor Mængde og aldeles overeensstemmende med dem i de Forenede Stater. I Omegnen af Rabinal i Véra Paz ere nogle særdeles mærkelige, ganske af samme Character og af samme Materialier som de af Squier i Mississippi-Dalen beskrevne. De ligge ialmindelighed i de gamle Indianerstæders umiddelbare Nærhed. Naar forövrigt vor Forf., idet han henviser til de af et ubekjendt Folk efterladte (os ubekjendte) Monumenter i Syd-Siberien og til det omtrent Samtidige i de civiliserede Befolkningers Indvandring til den aztequiske Höislette og de store asiatiske Omvæltninger paa den Tid, da Hunnerne förste Gang fremtræde, ikke synes utilböielig til i Mexicanernes Forfædre at see Resterne af en fra Irtischs og Baikalsöens Bredder af mellemasiatiske Horder forjagen civiliseret Nation, ere vi ikke istand til at fölge ham, om han end kunde synes at have Medhold i enkelte Ytringer af Humboldt (i dennes Essai politique sur la Nouvelle Espagne).

Ogsaa endeel Sagn omtale de nordamericanske Stammers Vandringer. Alle Indianere i de sydlige af de Forenede

Stater berette at være komne fra Vesten over Mississippi. Ifölge Muskog'erne, hvis Ankomst vor Forf. ikke sætter længere tilbage end det 16de Aarhundrede (!), skal det store Folk, hvorfra de stamme, endnu bo i Vester. Chippewa'erne ere de eneste, hvis Sagn udtrykkeligen henvise til Asien, uagtet Sproget, efter vor Forf., ikke opviser flere asiatiske Analogier end de andre americanske Idiomer. Vor Forf. antager imidlertid at det af alt det anförte maa fremgaae som endeligt Resultat, at asiatiske Folkeslag ere indvandrede til det nye Continent, men at Tiden for de fleste af disse Indvandringer maa sættes tilbage i et forhistorisk Mörke. — „Efter det her udviklede", fortsætter han dernæst, „ansee vi det for overflödigt, vidtlöftig at analysere de talrige Hypotheser, der ere blevne opstillede med Hensyn til ældgamle Indvandringer til det americanske Continent. Et stort Antal Forfattere have, som bekjendt, taget deres Tilflugt til de ti israelitiske Stammer, der bleve bortförte i Fangenskab af Salmanassar. Lord Kingsborough's magnifique Compilation vil forhaabenlig være det sidste og varigste af de dette System helligede Monumenter. Det er dermed ingenlunde vor Hensigt absolut at benægte, at Israeliter kunne være komne til America för det 15de Aarhundrede; det er kun vor personlige Overbeviisning, at dette ikke har været Tilfældet. Hvad vi derimod med Bestemthed maa afvise er ethvertsomhelst System, der gaaer ud paa at tilegne nogensomhelst, være sig africansk, europæisk eller asiatisk Nation, den antique americanske Civilisation som dens specielle Eiendom. Vi have forövrigt altfor ofte haft Leilighed til iblandt Mexicos og Central-Americas indianske Befolkning at beundre jödiske eller ægyptiske Typer (!), ligesom vi ogsaa mere end een Gang i disse Lande have seet Profiler, der lignede den Konge af Juda, der er fremstillet i Ruinerne af Karnak, og Indianere, som, i deres stolte Nögenhed, lignede paa et Haar de herlige ægyptiske Statuer i Museerne i Louvre eller Turin. En Mængde Fremmede, Franskmænd, Belgiere, Tydske og Englændere, have med samme

Forbauselse som vi, i guatemalanske Landsbyer lagt Mærke til Mændenes arabiske Costume og den jödiske Dragt hos Kvinderne fra Palin og fra Bredderne af Söen Amatitlan. De af Ordoñez [1] og Juarros [2] opstillede Systemer, ifölge hvilke Ægyptere og Phœniciere skulle have været Toltequernes og Mexicanernes Forfædre og have grundlagt Palenque, og som ere blevne tiltraadte af Ciguenza og andre Forfattere, stötte sig ikke paa nogetsomhelst positivt historisk Datum. De almindelig bekjendte Steder hos Diodor og Aristoteles angaaende de carthagiske Expeditioner ere dog, ihvor interessante de forövrigt kunne være, ingenlunde overbevisende. Med alt dette forkaste vi dog ikke Muligheden af at de Gamle kunne have besögt America. Humboldt anförer i saa Henseende et særdeles interessant Sted hos Plutarch, hvor der, i fuldkommen klare og utvetydige Udtryk, er Tale om et stort transatlantisk Continent og om en hemmelighedsfuld Fremmed, der fra dette fjerne Land kom til Carthago, hvor han, omtrent et Par Aarhundreder för Christus, opholdt sig i flere Aar. [3]

Forfatteren omtaler noget udförligere Nordboernes Opdagelsesreiser til America, til Grönland nemlig og flere Partier af det americanske Continent, om hvilke de bevarede Beretninger ere historisk sikre; fremdeles Brödrene Zenos Reiseberetninger, som han anseer for fuldkommen troværdige (dont l'authenticité est indubitable). [4] Han bemærker dernæst, at et nöiere Studium af den nye Verdens Aboriginerbefolkning henimod Slutningen af det 15de Aarhundrede förer til den Erkjendelse, at hele denne uhyre Udstræk-

[1] Historia del cielo y de la terra etc. MS. i Museet i Mexico.
[2] Compendio de la historia de Guatemala etc. Guatemala, 1810.
[3] Humboldt, Examen critique de la géographie du nouveau continent. T. I, p. 191. [4] Som det sees, har han dog ikke kjendt C. C. Zahrtmanns Afhandling om de Venetianerne Zeni tilskrevne Reiser i Norden (Nord. Tidsskr. for Oldk. II 1-34), heller ikke J. Bredsdorffs Udgave af Brödrene Zenos Reiser med Indledning og Anmærkninger (Grönlands hist. Mindesmærker III, 529-624).

ning fra Pol til Pol var regelmæssig deelt imellem tvende grundforskjellige Racer, af hvilke den ene bestod af en Mængde vilde Nomadestammer, den anden af en agerdyrkende forholdsmæssig civiliseret Befolkning med regelmæssig statlig Organisation og paa et mægtigt Præstehierarchie grundlagte religieuse Systemer, ikke uden Lighed med de asiatiske Riger. Hvorfra denne Forskjel stammer, lades imidlertid uafgjort.

Nordamericas primitive Civilisation synes at have udstrakt sine Velgjerninger over de under Navn af Tabasco, Chiapas, Oaxaca og Yucatan bekjendte Landstrækninger ligesom ogsaa over de nuværende Republikker Guatemala, San-Salvador og Honduras. Saavel den Masse af Ruiner, man i disse Egne stöder paa, som de opbevarede Oldsagn stötte den Formodning, at det er *der* de förste Spor maa söges af de Nationer, der ved deres Cultur rivaliserede med de ældste asiatiske Stater. Ifölge tzendalske[1] Oldsagn skal der flere Aarhundreder för den christne Aera i de Landstrækninger, der gjennemströmmes af Floderne Tabasco og Uzumacinta være fremtraadt en Lovgiver ved Navn Votan, Grundlæggeren af den americanske Civilisation. „Votan", hedder det, „er det förste Menneske, som Gud sendte, for at uddele, fordele (diviser et partager) disse Lande", Udtryk, der synes at sigte til en Colonisation, og ikke, som vor Forfatter antager, tillige til en Erobring. „Det Mörke, der indhyller Votans Historie", siger vor Forf., „tillader os ikke at drage denne hemmelighedsfulde Personligheds egentlige Væsen for Lyset. Hans Existents lader sig ialfald ikke benegte; men da Sagnet fremstiller ham under en dobbelt Skikkelse, opstaaer der Tvivl om der ikke har været flere Votan'er[2], eller om dette

[1] Forf. citerer her atter Ramon de Ordoñez y Aguiars Hist. del cielo y de la tierra. Tzendalerne eller, som de ogsaa skrives, Celdalerne, boede i et District i Staten Chiapa. I deres Gebet laa Staden Palenque. Deres Sprog, der maaskee er en Maya Dialect, er behandlet i en Gram. af de Cepeda (Mexico, 1560). [2] Ordoñez antager dette for afgjort.

feirede Navn ikke som en Slags Hæderstitel er bleven overfört paa senere Personligheder, der ligeledes havde gjorte sig fortjente af det Almindelige. Dyrket hos forskjellige Nationer under Titel af „Folkets Hjerte" eller „Rigets Hjerte" fremtræder Votan snart som et mystisk overmenneskeligt Væsen, der dyrkedes af hine primitive Folkeslag som en nödvendig Mellemmand eller Mægler imellem Mennesket og Guddommen og som Viisdommens og Magtens Repræsentant, snart som en Fyrste og Lovgiver, der kom for at udrive dem af Barbariet og bringe dem Love, Religion, ordnet Statsforfatning, Agerdyrkning og Kunster. — Den Lighed, som man i de tzendalske, quiché'iske og mexicanske Oldsagn finder imellem de under Navnene Votan, Gucumatz, Cukulcan og Quetzalcohuatl skildrede Personligheder leder paa den Formodning, at de oprindelig have været een og samme Person. En nærmere Sammenligning bestemmer os imidlertid til at antage en oprindelig Tohed, Votan og Quetzalcohuatl, da Gucumatz og og Cukulcan ere eensbetydende med den sidstnævnte. Dette være nu forresten som det vil; saameget er ialfald vist, at det er dem, de være nu Helte, Præster, Lovgivere eller Krigere (eller, kunde man tilföie, vel rimeligst alt dette forenet), Mellem-America skylder den Civilisation, deres Efterkommere senere bragte til et saa höit Trin af Fuldkommenhed. Kundskaben om een Gud, Himlens og Jordens eneste Skaber og Herre, synes at have været en af de förste Dogmer, de indprægede de overvundne Folkeslag. — Ifölge Forfatteres Vidnesbyrd, der have beskjeftiget sig med de gamle americanske Nationers Historie, fandtes der iblandt disse paa den spanske Erobrings Tider ikke en eneste, der ikke troede paa et eneste höieste Væsen. Under Navn af „Tloque-Nahuaque" dyrkede Mexicanerne Den, der er alle Tings förste Ophav, opholder og styrer dem ved sit Forsyn, af hvilken Aarsag de ogsaa kaldte ham „Ipalnemoaloni" d. e. Den, i og ved hvem vi ere og leve (et, som man vil erindre, saagodtsom aldeles bibelsk Udtryk). Han var identisk med de yucatanske

Folkeslags „Hunab-Ku", de quiché-guatemalanske Nationers „Hurakan", og de tzendalske og mexicanske Oldskrifters „Teotl" (Gud). Denne, som han i en mexicansk Bön kaldes, „fuldkommen rene" Gud, var imidlertid altfor ophöiet (altfor abstract) for Folkets Masse. Man erkjendte hans Tilværelse; de Vise paakaldte ham; men han havde hverken Templer eller Altere, maaskee fordi man ikke vidste, hvorledes man skulde fremstille ham, og det var först henimod det aztequiske Riges sidste Tider at Nezahualcoyotl, Konge af Tetzcuco, oprettede ham, „den ubekjendte Guddom", et Teocalli [1], men uden nogen billedlig Fremstilling. Det er denne „Gudernes Gud", de indianske Nationer tilskrev Verdens Skabelse.

Til en Tid forud for det toltequiske Herredömme i Mexico henvise tvende særdeles vigtige men i deres Details dunkle Sagn, nemlig det alt omtalte om en fremmed af en fremragende Personlighed anfört Races Ankomst fra et (nord-) östligt Land og dernæst det om Tilværelsen af et endnu ældre Rige, bekjendt under Navnet af „Huehue-Tlapallan", fra hvilket Toltequernes Forfædre vare udvandrede paa Grund af en Revolution, og hvorfra de, efter en lang og möisommelig Vandring, ankom til den aztequiske Höislette. Det er herom vi, inden vi gaae over til at fremstille Toltequernes Culturtilstand o. s. v., först ville give en kort Beretning overeensstemmende med vor Forfatters Fremstilling.

Disse Indvandrede, der benævnes Nahoas (men, vel paa Grund af, at de vare Toltequernes Forfædre) ogsaa Toltequer, ere, efter vor Forf., det eneste americanske (Aboriginer-) Folk, som den folkelige Tradition efter deres Undergang endnu veed at fortælle om, det eneste, hvis Institutioner overlevede dem, det eneste endelig, i hvis Oldhistorie det er muligt at faae et ialfald nogenlunde klart Indblik, ihvor meget der end paa den anden Side endnu forbliver dunkelt i samme. Man

[1] Gudshuus, af teo (Gud) og calli (Huus).

kjendte den hidtil kun af ubestemte Antydninger, opbevarede hist og her i de Mexicos Erobring behandlende Forfatteres Værker og af et lidet Antal deels af Ixtlilxochitls[1] Beretning, deels af Torquemadas[2] Værk öste tildeels modsigende Sagn. Vor Forf. benytter i sin Fremstilling foruden dette Materiale navnlig tillige senere opdagede Actstykker, henhörende til de guatemalanske Nationers Historie.

Tidspunktet for Nahoa'ernes Indvandring til Mexico er vor Forf. tilböielig til at sætte i det sidste for- eller förste efter-christelige Aarhundrede.[3] I de forskjellige mexicanske og mellemamericanske Sprog benævnes de Nahuatl, et Udtryk, der betyder „dannet, ædel, kundskabsrig" etc. Om Votanidernes Samfunds- og Culturforhold för Indvandringen lader sig intet med Vished bestemme; kun saameget troer vor Forf. med Vished at turde paastaae, at alle de Mexico dengang beboende Folkeslag talte et og samme Sprog, efter hans Formening, Maya eller Yucatansk (der, efter Aubin, skal have megen Overeensstemmelse med det omkring (Staden) Mexico talte Otomi). Denne Sprogeenhed maatte naturligviis ophöre ved det fremmede Elements Indvandring, og det oprindelige Idiom deelte sig efterhaanden i flere Dialecter, et Brud paa det oprindelige Fællesskab, der, i Forening med Vaabenmagt og aandig Overlegenhed i det Hele, bidrog det meste til at hævde Nahuatl-Sprogets Suprematie. Det fortrængte mange

[1] Don-Fernando de Alva Ixtlilxochitl, Sönnesönssön af den sidste Konge af Tetzcuco, optegnede et stort Antal historiske Efterretninger (Relations historiques) om sit Land, öste af Documenter, som han imidlertid ikke forstod critisk at benytte. Endeel af dem har Ternaux-Compans udgivet i Oversættelse under Titel af Chichimequernes Historie. Resten findes offentliggjort i Supplementet til det ovenfor omtalte Værk af Lord Kingsborough. T. IX. [2] „La Monarquia Indiana", et Værk, der er af overordentlig Vigtighed paa Grund af den Masse af Actstykker, det indeholder, men som forövrigt, ifölge vor Forf.'s Dom, er skrevet uden al Critik og hvad det chronologiske angaaer aldeles forvirret. [3] En Angivelse, hvis Ægthed Forf. dog ikke indestaaer for, sætter den i Aaret 279 f. Chr.

Steder det ældre Sprog og blev tilsidst saagodtsom det eneherskende ligefra Bredderne af Gila til Landtungen ved Panamá. Det er, efter vor Forf., et overordentlig rigt og uddannet Sprog.

Hvad nu angaaer Udgangspunktet for de Nationer, der talte Nahuatl-Sproget, saa nærer Forf. ikke mindste Tvivl om, at det bliver at söge i Asien, en Formodning, som han efter sin Forsikring udelukkende stötter paa de endnu til vore Tider opbevarede indigene Sagn, navnlig de quichéiske, der give os de fleste Details angaaende Nahoa'ernes og i det hele taget de i Mexico indvandrede Folks Urhjem, hvilket i dem alle hensættes i det fjerne Östen, skilt fra deres nuværende Hjem ved store Lande og Have. De förste Stammer, der indvandrede, benævnes Tamub[1] og Ilocab; men denne Urindvandring er forövrigt indhyllet i Mörke. De skulle være landede i Nærheden af Panuco, en Flekke ved Floden af samme Navn, ikke langt fra Tampico, i syv Barker eller Skibe, som af Sahagun kaldes Chicomoztoc, d. e. de syv Grotter. Panuco, der nu ligger 12 lieues fra Havet, antages af vor Forf. dengang at have ligget Flodmundingen nærmere. Sit Navn (der paa Nahuatl betyder „Havnen", „Landingspladsen") skal den have faaet af Indvandrerne.

Hvorfra Nahoa'erne kom, angives ingensteds; det eneste, man af de forskjellige Sagn erfarer, er, at de skulle være komne fra „de Egne, hvor Solen staaer op". De ledsagedes af Vise eller Sandsigere, der i deres Sprog kaldtes Amoxonque'r d. e. Skriftlærde, Skriftkyndige. I Spidsen for dem stod et Overhoved, der fortrinsviis benævnes „Herren", og som i de toltequeske Sagn kaldes Quetzalcohuatl, d. e. Bevareren af det hellige Slör eller Tæppe, i hvilket Guddommen indhyllede sig for at unddrage sig de menneskelige Blik. Den quichéiske Oversættelse af Navnet lyder Gucumatz. Den

[1] Efter Forf. ogsaa skrevet Tanub, en antiqueret Pluralform af Tan eller Dan, et Stedsnavn der findes baade i det quichéiske og cakchiquelske Manuscript.

nævnte Guddom kaldes hos Sahagun „Opu" d. e. den Usynlige, men skal ogsaa have hedt „Yohualli Ehecatl" d. e. Nattevinden. Offringerne til denne Guddom foretoges altid i Mörket, og hver tyvende Dag feiredes i en afsides Indhegning Fester til hans Ære, ved hvilke de Offrende blæste i uhyre Muslingskaller, offrede lange med deres eget Blod vædede Aloe-Torne og ved Midnatstider stode op for at forrette deres Vaskninger og Renselser.

Fra Panucos Munding fortsatte Nahoa'erne deres Seillads langsmed Kysterne og ankom endelig til Tamoanchan, efter vor Forf. Kyststrækningen fra Campech eller Potonchan til Mundingen af Floden Tabasco. Efter Las Casas [1] levede paa hans Tid endnu i denne Deel af Yucatan et Sagn om, at tyve berömte Anförere for mange Aarhundreder siden der vare landede under Overanförsel af Cukulcan, efter vor Forf. identisk med den nysnævnte Quetzalcohuatl (quichéisk Gucumatz). De skulle have været iförte lange, vide Klæder og have haft store Skæg. Efter vor Forf. skyldte den berömte og rige Handelsstad Xicalanco imellem Söen Terminos og Havet denne Cukulcan sin Oprindelse, ligesom det rimeligviis ogsaa var her, at denne Lovgiver gjorde de förste Forsög paa at civilisere de raae Indfödte uden at ane, at der hiinsides de ham omgivende Vande og Skove fandtes langt rigere og frugtbarere af mægtige Fyrster regjerede Landstrækninger, et Factum, som vi kjende af de allerede nævnte quichéiske Manuscripter, der give interessante Details angaaende Votaniderne.

Den i dem omtalte Stad Xibalba, Monarchens Residents, anseer vor Forf. for den samme som Palenque. Overkongens Raad bestod af tolv Underkonger eller Provindshövdinger, hvis aarvaagne Öie Nahoa'ernes Ankomst til Nabolandet ikke undgik. Adskilt fra dem ved Floder og store Skovstrækninger, kunde Hoffet i Xibalba ubemærket iagttage alle deres Bevægelser. Resultatet svarede imidlertid ikke til dets

[1] Hist. Apolog. de las Indias Occidentales, T. III, cap. 23.

Önsker, da der pludselig indtraadte en maaskee ved et Jordskjælv foranlediget Oversvömmelse, der kostede flere af Quetzalcohuatls Ledsagere Livet og i Xibalba feiredes næsten som en Seir. Quetzalcohuatl selv tabte imidlertid ikke Modet, men begav sig med sit Fölge dybere ind i Landet for at opsöge en gunstigere Jordbund og en mere venligsindet Befolkning. Da dette imidlertid ikke strax lykkedes, og Modlösheden tiltog mere og mere iblandt hans Folk, skilte han sig fra dem og begav sig alene fremad for at recognoscere. Paa denne sin Vandring kom han endelig til et Land, kaldet Paxil, der regjeredes af en Hövding ved Navn Utiuh, rimeligviis en Vasal af Xibalba. Efter her at være bleven venlig modtagen og have erholdt de förste Efterretninger om Tilværelsen af det Rige, hvis Hovedstad Xibalba var, vendte han, forsynet med overflödig Proviant, tilbage til sine, af hvem han efter sin lange Fraværelse blev gjenhilset med stor Glæde. Forbindelserne imellem Nahoa'erne og de Indfödte bevarede imidlertid ikke ret længe en fredelig Character. Hine dræbte Utiuh og bemægtigede sig hans Land, hvorpaa Quetzalcohuatl, dog uvist af hvad Grund, med enkelte af sine Tilhængere skal være vendt tilbage til sin Hjemstavn „i det fjerne Östen". Vel indfandt han sig nogen Tid efter atter i det Öiemed at bevæge de af ham overförte Colonister til at vende hjem med ham. Da de nægtede dette, drog han dog igjen bort, efterat have forudsagt dem, at de vilde blive hjemsögte af haarde Straffe.

Igjennem det Mörke, der omgiver denne tidlige Tids Historie, sees det dog klart, at Nahoa'ernes Magt udbredte sig temmelig hurtig navnlig over Höisletterne Chiapas og Guatemala, hvor Tzendal'erne forgjeves sögte at gjöre dem Modstand, og hvorfra Hoffet i Xibalba, slaaet af Skræk, intet Forsög gjorde paa at forjage dem. — Mangel paa Plads tillader os forövrigt ikke at levere yderligere Uddrag af vor Forf.'s Beretning om den Revolution, der styrtede Riget i Xibalba og bragte det i den nahuatl'ske Races Hænder. Idet

vi i saa Henseende maae henvise til Værket selv, hvor man, navnlig efter de omstændelige quichéiske Beretninger, vil finde en Mængde interessante Details meddeelte om denne og paafölgende Begivenheder, gaae vi nu, som alt ovenfor omtalt, over til at give en Skildring af de trende Hovedfolks, Toltequernes, Aztequernes og Maya'ernes ældre Culturtilstand.

I. TOLTEQUERNE.

„Den smukkeste Lovtale over Quetzalcohuatl", yttrer vor Forf., „er den os af Traditionen overleverede Skildring af Toltequernes Character ialmindelighed paa hans Tid." „Det var", hedder det saaledes[1], „et godt, Dyden hengivet Folkefærd. Deres Urbanitet lagde sig for Dagen selv i den Maade, hvorpaa de hilste hverandre eller samtalede med hverandre." De afskyede al Lögn, og afholdt sig fra alle Eder og Besværgelser. De vare særdeles fromme og antoge een överste, almægtig Gud. Quetzalcohuatl selv vistes der stor Ærbödighed. Alle hans Befalinger adlödes uvægerlig, og hans religieuse Dogmer vare alle for dem Troesartikler.

„Toltequerne vare", fortsætter vor Beretning, „höie og velskabte, större end Indianerne, lette og hurtige, hvorfor de ogsaa kaldtes „Tlanqua-Cemilhuique", det vil sige Folk, der kunde löbe hele Dagen uden at hvile. De vare næsten ligesaa hvide som Europæerne. Lige udmærkede som Sangere og Musikere, ledsagede de deres Sang og Dands med Spil paa forskjellige Slags Instrumenter, som de behandlede med udsögt Smag. De componerede derhos ogsaa særdeles smukke Sange og Melodier. — Deres Maaltider vare de samme som nutildags.[2] Deres sædvanlige Dragt bestod af en „Robe" og en Bomuldskappe. Deres Fodtöi, azurblaa og af Kothurnform, var fastgjort om Foden med Remme af samme Farve. — Fruentimmerne vare udmærket dygtige i at strikke og

[1] Sahagun, Hist. de N.-España, lib. X, cap. 29. [2] Det vil sige ved Aaret 1580, til hvilken Tid Sahagun, fra hvem denne Beskrivelse stammer, affattede sit Værk.

væve, og forarbeidede fortrinlige Töier i alle mulige Farver og i mange Mönstre, ligesaa fine som de spanske. Et Slags havde stor Lighed med Flöil, et andet med fiint Klæde, et tredie med Damas eller Atlask, et fjerde med Batist eller grovere Lærred, alt efter Smagens Fordringer eller Nödvendighedens Bydende. — Præsterne vare iförte lange, sorte med Hætter forsynede Talarer, bar Haaret i lange ned over Skuldrene hængende Fletninger og „sloge i Fastetiden, eller naar de befandt sig i Templerne, altid Öinene ned". De gik stedse med bare Födder, undtagen paa længere Vandringer. — Kongerne klædte sig deels i hvidt, deels i mörkegule med forskjelligfarvede Fryndser kantede Stoffer. Deres Tunicaer naaede altid til Knæerne. Saalerne i deres Kothurner vare af Guld (!). De smykkede sig med Halsbaand, med Örenringe af Guld og Ædelstene og deslige. De sov kun lidet, stode op med Solen og spiste ikkun to Gange om Dagen, ved Middagstid og efter Solens Nedgang. De talte sjeldent og viste sig offentlig blot paa de störste Festdage. Til deres Paladser hörte store Haver og udstrakte Skove med Træer og Planter af alle Slags, samt med Menagerier af mange forskjellige Fugle og Pattedyr. De havde kun een legitim Gemalinde, efter hvis Död de ikke maatte gifte sig paany. Döde Kongen för Dronningen, besteg sidstnævnte Thronen, og Sönnerne vare förrst arveberettigede efter hende. Hun kunde derhos ikke indgaae noget nyt Ægteskab. Den Lov, der forböd Kongen og Dronningen at gifte sig anden Gang, gjaldt imidlertid ikke for Prindserne eller for Privatfolk, der, hvorvel de ikke kunde have meer end een Kone ad Gangen, dog kunde gifte sig anden, ja selv tredie Gang."

„Toltequerne vare fortrinlige Architecter, Tömmermænd, Snedkere og i det hele vel bevandrede i alle mechaniske Kunster. De havde Magikere, Hexemestre, Spaamænd, Astrologer, Digtere, Philosopher og Talere, saa at de", hedder det, „kjendte alt, baade godt og ondt." Deres Dygtighed i Kunster og Videnskaber overgik alt, hvad man indtil da havde

seet. — Medicinen stod i stor Anseelse hos dem, og de havde erhvervet sig stor Erfaring i samme, navnlig ved det nöie Kjendskab de besade til alle Planters og Urters Egenskaber, til den Nytte, man kunde drage af dem og til den Skade, de kunde afstedkomme. Resultaterne af deres Studier i denne Retning nedlagde de i flere Skrifter, for at Efterkommerne kunde betjene sig af dem til at helbrede Syge; „og det er deres Fremgangsmaade", siger samme Sahagun, „der endnu fölges den Dag idag."

„Ikke mindre bekjendte vare de med alle de Mineralier, der kunde benyttes i Medicinen, og med ædle Stene, som de forstode fortrinligt at bearbeide. De vidste endog at udfinde de Steder, hvor de laa skjulte under Jorden. Foruden Ædelstene kjendte de ogsaa Guld, Sölv, Kobber, Bly og andre Metaller, og vidste at udvinde og bearbeide dem. Det samme var ogsaa Tilfældet med Rav, Krystaller, Amethyst o. s. v. De udmærkede sig ogsaa i Maleri, Sculptur, Mosaik-, Stuccatur- og Leer-Arbeider."

Med saa dygtige Undersaatters Hjelp kunde Quetzalcohuatl med Lethed forskjönne sin Hovedstad. Han elskede Kunsten for dens egen Skyld og opmuntrede den saameget som muligt. Foruden sine övrige Paladser lod han navnlig opföre et, der i Pragt og Störrelse overgik dem alle. Det laa paa en, af de tvende Arme af den Hovedstaden gjennemskjærende Flod, dannet Ö, og kaldtes, mindre paa Grund af denne dets Beliggenhed end af dets herlige Haver, Chalchiuhapan eller „De grönne Vande". Granitmasser hævede sig terrasseformig over hverandre; kæmpemæssige, af colossale Statuer og fabelagtige Slangeskikkelser stöttede, Trapper förte op til Porphyrgallerier, der udgjorde denne Kongeboligs ydre Decorationer. I det Indre fandtes Gaarde omgivne af Buegange, og uendelige Rækker af Gemakker og Sale, hvis Hvælvinger hver hvilede paa en vidunderlig, et eller andet phantastisk Uhyre forestillende Söile, saaledes at dettes Hoved udgjorde Basis og Halen Capitælet; overalt Marmor, Alabast,

Guld, Sölv under de mest forskjelligartede Former, som Toltequerne havde vidst at udtænke. Selve Salonerne straalede af ædle Metaller, rige med Ædelstene besatte Tæpper, beundringsværdige Fjer-Mosaikarbeider. Kort det hele lignede mere et Feepalads end en jordisk Konges og vidnede om det höie Trin af Kunst, hvorpaa de daværende Toltequer stode.

En anden Gjenstand, hvorved vi ligeledes maae dvæle nogle Öieblikke, er Festceremoniellet og de religieuse Skikke. De vigtigste Fester vare de, der hver tyvende Dag helligholdtes til Ære for de ved samme præsiderende Guder og Halvguder, de, der feiredes ved hvert Nytaars Begyndelse, den, der höitideligholdtes hvert fjerde Aar og endelig den cycliske Fest, der indtraf hvert 52de Aar, ved Slutningen af hvert toltequisk Aarhundrede. Denne sidste kaldtes „den nye Ilds Fest" paa Grund af at paa den Ypperstepræsten, omgiven af hele sit Præsteskab, begav sig op paa Toppen af et nærliggende Bjerg for ved den nye Cyclus' Begyndelse at antænde en Ild, der var et Symbol paa Solen og Livet. Ved alle disse forskjellige Fester spillede larmende musicalske Instrumenter en stor Rolle. Ifölge de af Quetzalcohuatl i saa Henseende givne Forskrifter, betjente man sig af dem (ligesom Skik og Brug var hos Hebræerne) for at forkynde Tiden til Bönner og Offringer. Hver Dag ved Solens Opgang forsamlede de tjenstgjörende Præster sig paa det Tempels Terrasse, til hvilket de hörte, og blæste der i de hellige Trompeter, for at hilse Lysets Guds Komme. Denne Musik fortsattes under Offringerne, der ialmindelighed bestode af Blomster, Rögelse og Frugter, og gjentoges siden hver Time paa Dagen. Ved Mörkets Indtrædelse löde de samme Instrumenter for sidste Gang og fra det store „teocalli" forkyndte Lyden af en uhyre Tromme Folket, at Hvilens Tid var kommen. Om Natten lod derimod de Templet bevogtende Præsters Stemme sig höre i regelmæssige Mellemrum og med en ganske eiendommelig Intonation, saa at den, gjentagen af Echoet, kunde höres i betydelig Afstand. Af disse Bevogtere

vare nogle stationerede i Templets Taarne, andre paa Hjörnerne af Gader og Veie. Hver Vagt varede (to) tre à fire Timer, den förste fra Nattefald til Kl. 10, den anden til Kl. 12, den tredie til Kl. 3 og den fjerde til Dagens Frembrud. De i Templets Indre tjenstgjörende Præster maatte observere Stjernernes Gang for derefter at beregne Tiden, til bestemte Tider vække de af deres Colleger, der havde at foretage de natlige Offringer og assistere ved disse. Til deres Functioner hörte det derhos ogsaa at vedligeholde den hellige Ild, en Forretning, der i Nonneklostrene paahvilede Nonnerne selv, der saaledes i denne Henseende havde nogen Lighed med de romerske Vestalinder.

Idet vi, hvad der forövrigt alt ovenfor flygtig er berört, endnu bemærke, at Quetzalcohuatl omtales som sit Folks Lovgiver og Historiker og Indstifter af den Calender, der senere antoges af alle Mexicos og Central-Americas dannede Nationer, maae vi her slutte disse, desværre altfor ufuldstændige og fragmentariske Bemærkninger om det gamle toltequiske Folks Culturtilstand, og gaae dernæst over til at omtale det andet ovenfor nævnte oldamericanske Culturfolk Aztequerne, der staae paa et endnu höiere Trin end hine, og med Hensyn til hvilke Kilderne ogsaa flyde rigeligere.

II. AZTEQUERNE.

„Af et dyberegaaende Studium af de americanske Nationers Historie", siger vor Forf., „fremgaaer det med fuldkommen Vished, at saavel Folkets som de fornemmere Classers Opdragelse, Regjeringsformen, Industri, Kunster og Videnskaber, det sociale Livs Beskjeftigelser, alt kun sigtede til eet Endemaal, Religionen og Fædrelandet; men denne Fædrelands-Cultus havde maaskee mindre den huuslige Arne og den hjemlige Jordbund til Gjenstand, end Familien, Slægten, som man tilhörte, Alteret, hvor Præsterne henstillede det Skrin, der indesluttede Nationens Skytsguddoms Statue eller Reliquier, og som saaledes blev et Slags Middelpunkt for den.

De tvende Fölelser smeltede paa denne Maade saa at sige sammen til een. Ligefra Perus sydligste til Californiens nordligste Grændser er America oversaaet med Monumenter, der vidne om denne Paastands Rigtighed. Men, i Lighed med hvad der var Tilfældet hos de classiske europæiske Folk, var ogsaa i America Religionen saagodtsom udelukkende begrundet paa naturlige Phænomener. Lovgiverne havde indseet, at det, for at knytte Menneskene til hverandre og varig forene dem til et ordnet Samfund, var nödvendigt at indstifte en sandselig Cultus og til deres Dyrkelse opstille sandselige Gjenstande, der saa at sige kunde blive en Bog, i hvilken den simple Mand kunde lære alle Tings Ophav at kjende ved Hjelp af synlige Emblemer; de havde fölgelig maattet give Folket Symboler, ikke i den Hensigt at bedrage det, men for at tilfredsstille dets aandelige Fornödenheder. Disse oprindelige Symboler vare saa simple som muligt, og fremstillede ingen speciel Guddom, da alt henförtes til det höieste Væsen eller til Solen, der hos et stort Antal Nationer betragtedes som dets Repræsentant. I hine Urtider kjendte Mennesket, der endnu om end under Præsternes Ledelse var et reent Naturbarn, ingen anden Lov end ethvert enkelt Individs Fornödenhed, med den af Samfundsorganisationen fordrede Begrændsning. De Arbeider, der foretoges i Fællesskab, begyndte med religieuse Fester og sluttede med offentlige Forlystelser. Da nu Dyrkelsen af Hunab-Ku, „den ene Hellige", af Hurakan „Himlens og Jordens Skaber", var ligesom selve denne Guddoms Væsen en reen aandelig Cultus, eller rettere den blotte Kundskab om hans Væsen uden nogensomhelst ydre Demonstration, kunde de af de förste Lovgivere indstiftede Fester heller ikke have anden Gjenstand end Aarets forskjellige Afdelinger. — Den aandelige Begavelse, der aldrig udebliver under en skjön Himmel, hvor Mennesket uophörlig indaander en livsvækkende Luft, maatte uden Vanskelighed komme paa Spor efter det nöie Forhold, der finder Sted imellem de himmelske Phænomener og de Arbeider, Ager-

dyrkningen gjör nödvendige. Den eneste Opgave for Votan, Gucumatz og andre Urlovgivere, bestod derfor i ved deres Observationer at bestemme Forholdet imellem de ovennævnte Phænomener i de Lande, hvorfra de vare udgangne og de, hvorhen Skjæbnen havde fört dem og dernæst at anvende det Udfundne i Agerdyrkningens Interesse. Det var paa denne Maade, at Mayaerne, Toltequerne og Mexicanerne (Aztequerne), erholdt en Calender, der meer end 15 Aarhundreder efter sin Indstiftelse vakte den gamle Verdens Beundring, og det er upaatvivlelig paa denne Maade man maa forklare sig Oprindelsen til den astronomiske Kundskab, der ialmindelighed benævnes mexicansk, men egentlig talt var en fælles Eiendom for alle Nordamericas civiliserede Nationer. Vi ville her ikke indlade os paa at undersöge, om det var Zamma[1] eller Quetzalcohuatl, der gjorde de förste astronomiske Opdagelser og indförte dem i disse Egne; efter al Rimelighed have de begge deres Andeel deri, og deres Efterkommere have efterhaanden fuldstændiggjort deres Opdagelser. Den Omstændighed, at Yucatan, Chiapas, Guatemala, Nicaragua, Oaxaca og den aztequiske Höislette have en og samme Calender er et slaaende Beviis for at de alle havde Deel i samme Civilisation. Maaneaaret synes overalt at have været det Oprindelige og först i en senere Periode (maaskee efterat ifölge antique Sagn de americanske Lærde vare komne sammen i Huehuetlapallan for at revidere Calenderen) at være blevet fortrængt af Solaaret."

Tallet tretten, der spiller en stor Rolle i de mellemamericanske og mexicanske Nationers astronomiske Tavler, kan enten (hvad der vel turde være rettest) betragtes som et Resultat af deres astronomiske Combinationer, eller (hvad vor Forf. ikke antager for usandsynligt) bidlede sin Oprindelse fra de tretten ældste Familieoverhoveder under Quetzalcohuatl.

[1] Yucatans Religionsstifter og Lovgiver, Skaber af den mayaske Civilisation.

Man synes efter vor Forf. oprindelig at have beregnet Maaneden noget for lavt, nemlig til 26 Dage, et Tidsafsnit, der deeltes i tvende ligestore Dele, og disse Tidsinddelinger paa tretten Dage bibeholdtes selv efterat Calenderen ved riggere Beregninger var bragt i Overeensstemmelse med Solens Gang (d. e. med Jordens Gang omkring Solen). Dag og Sol havde hos Mexicanerne (ligesom hos en stor Deel andre Folkeslag) en og samme Benævnelse: „Tonal". Dagen deelte de i fire Hoveddele: hver paa sex Timer fra Morgen til Middag, fra denne til Aften, fra Aften til Midnat og fra Midnat til Morgen, og hver af disse atter i tvende mindre (hver paa tre Timer). Efter Gama deeltes derhos det borgerlige Dögn i 16 Dele (af hvilke 8 falde paa Dagen og 8 paa Natten), regnede fra Solopgang af. Ugen bestod, ifölge det anförte, ikke som hos os, af 7 Dage, af hvilke hver har sit specielle Navn, men af 13, der betegnedes efter deres Rækkefölge, Aaret af 28 saadanne Uger og 1 Dag, og dette sidste deeltes i atten Maaneder, hver paa 20 Dage. Da Aaret imidlertid saaledes blev for kort, tillagdes der aarligt 5 Dage og hvert fjerde Aar 1 Dag. Disse Skuddage kaldtes af Mexicanerne „nemontemi" d. e. unyttige, og ansaaes som uheldbringende (nefasti).

Foruden Tallet 13 spiller ogsaa Tallet 4 en ikke ubetydelig Rolle i den ældste mexicanske Astronomie. Der havdes saaledes tvende Cycler, af hvilke den ene bestod af fire Perioder, hver paa tretten Aar, den anden af 13, hver paa 4 Aar. Ved Slutningen af enhver af dem feiredes i Mexico store Fester til Ære for Aarets Gud Xiuhteuctli. Af tvende af disse Perioder dannedes den större Cyclus paa 104 Aar, der kaldtes „Ce-Huehuetiliztli" (Alderdom, Alder), uden at denne dog i de mexicanske Malerier har nogen særegen Betegnelse.

Astronomiens Studium udartede snart til Astrologie. „Man forlod lidt efter lidt de physiske Theorier, saae noget Vidunderligt i ethvert af de Himmellegemer, der be-

stemmer de menneskelige Arbeiders Gang og blev efterhaanden nysgjerrig og overtroisk. Hvert Himmellegeme erholdt sin særegne Genius og Sabæismen traadte i Guddommens Sted (!)" Det er imidlertid ligesaa vanskeligt at forfölge de astrologiske som astronomiske Forstillingers Udviklingsgang.

Med Hensyn til de af Aztequerne benyttede astronomiske Instrumenter har man opstillet en heel Deel Hypotheser; det eneste, der med Vished kan siges i saa Henseende, er at de kjendte Solskiven, ved Hjelp af hvilken de bestemte Dagens Timer. Et i Aaret 1790 i Staden Mexico opdaget astronomisk Mindesmærke, en i en Art dunkel Porphyr indhuggen Dyrekreds, har givet en nyere Lærd (Gama) Anledning til en lærd Afhandling over den ældre aztequiske Astronomie.

Den civile og astronomiske af 18 Maaneder, hver paa 20 Dage, bestaaende mexicanske Calender kaldtes „Tonalpohualli", Solens Beregning; en anden endnu ældre med symbolske Betegnelser af Dagene, svarende til Maanens tilsyneladende Bevægelser, kaldtes af sidstnævnte Grund „Metzlipohualli", Maaneberegning, men havde tillige, da Præsterne benyttede den til Bestemmelse af Fester, til at stille Horoscoper og til anden Overtro, forskjellige andre Navne, f. Ex. „Cemilhuitlapohualiztli", Festberegning o. s. v. I den fandt man navnlig optegnede de forskjellige Arter Bönner og Besværgelser, Beskrivelse af Fremgangsmaaden ved Spaadomme og Horoscopstilling, af Stjernernes Indflydelse o. s. v., kort sagt af det hele System af Overtro, hvis Indförelse i den mexicanske Religion de ældste Sagn tilskrive Toltequerne. „Fra den sabæiske Simpelhed", siger i saa Henseende vor Forf., „maae de americanske Nationer tidligt være gaaede over til Dyrkelsen af forskjellige Genier (culte des génies), en Vildfarelse, som senere Geistlige, der deels vare mindre indviede end deres Forgængere i de oprindelige (religieuse) Theorier, deels tilskyndede af ærgjerrige Bevæggrunde eller Caste-Interesser, fandt deres Regning ved at nære, og som tilsidst udartede til en formelig Afgudsdyrkelse (idolâtrie).

Vor Forf. finder en mærkværdig Analogie imellem de ældste mexicanske og mellemamericanske Nationers Gudsdyrkelse, saaledes som den af Beretningerne er os bekjendt, og den iblandt mange af de nordamericanske Staters og Canadas vilde Indianerstammer endnu den Dag idag udbredte „pantheistiske Overtro". „Efterhaanden som Folkene gik frem i Civilisation", bemærker han, „personificeredes efterhaanden de vigtigste Naturphænomener, enten symbolsk eller i Skikkelse af berömte Personligheder. En opmærksom Iagttager vil finde, at det mexicanske Rituales vigtigste Guder ere fremkomne paa denne Maade. Man finder her navnlig under en indviklet Symbolik fremstillet Gangen i en Naturrevolution, i hvilken Vand og Ild synes at have spillet en uforklarlig, lige betydningsfuld Rolle i Landets Ödelæggelse. Det er dog, hvad man let kunde fristes til at antage, ikke vore hellige Bögers Vandflod, der her er Tale om. Præsterne have derhos bestandig sögt at udbrede et vist Mörke over denne Catastrophes Beskaffenhed, at sammenblande den med en tidligere Vandflod og at fremstille Ophavsmændene til den uramericanske Civilisation som Menneskeslægtens Skabere. Först tyve i Tallet, senere (efter vor Forf. maaskee som Fölge af den nævnte Naturrevolution) reducerede til 13, spille disse Personligheder heelt igjennem en Hovedrolle i Mexicanernes religieuse System. Det er til deres Ære og som Minder om Begivenhederne i deres Liv, at Festerne ere blevne indstiftede og de Spægelser, Præsterne paalagde sig, vare tilligemed de længere Faster bestemte til at vedligeholde Erindringen om de haarde Pröver, disse Hovedguder havde maattet underkaste sig og de Farer, hvorfor de (navnlig til Vandflodens Tider) havde været udsatte. Ved den Masse af Navne, hvormed den mexicanske Oldtid betegner dem, deels paa Grund af deres forskjellige Attributer og Opfindelser, deels paa Grund af de forskjelligartede Naturphænomener, Kunster og Videnskaber, hvormed de identificeres, falder det ofte meget vanskeligt skarpt at holde dem ude fra hverandre. Saaledes

kaldes Quetzalcohuatl, den överste af dem alle, snart Tlahuizcalpan-Teuctli (Morgenstjernen), snart igjen Tonacateuctli (Födegiveren), upaatvivlelig som Opdager af de frugtbare Maislande, og er desforuden, efter al Sandsynlighed, tillige den samme som Cipactonal, Opfinderen af Calenderen." Ja vor Forf. antager endog Tetzcatlipoca, Quetzalcohuatls værste Fjende, for at være en Incarnation af sidstnævnte selv. Under Navn af Ceacatl dyrkes han endelig som en Slags priapisk Gud, og i denne sin Egenskab har han til Hustru Xochiquetzal, Kjærlighedens og den sandselige Lysts Gudinde. Af de övrige Guder ville vi her blot nævne Xiuhteuctli (ogsaa kaldet Tecpatl, Xolotl og Tletl), Aarets eller Ildens Gud, Tlaloc med Tilnavnet Quiahuitl (Regn), Tordenens og Frugtbarhedens Gud, Texcaltepocatl eller Tetzcatlipoca, Moyocatzin og Ometeuctli, Personificationer af Solen, Tlaloc, Vandenes, Omacatl, Ægteskabets Gud o. s. v. Angaaende de övrige, og navnlig den store Mængde Special-Guder og Gudinder maa vi henvise til selve vor Forfatters Værk, og endnu kun bemærke, at disse guddommelige Væsener allevegne fandtes fremstillede under de mest forskjelligartede og bizarre Skikkelser, paa Hjörner af Gader og Veie, paa Toppen af Höiene, ja paa Spidsen af de höieste Bjerge, hvor de Forbidragende altid viste dem deres Ærbödighed ved Offringer og deslige.

Troen paa Sjælens Udödelighed var almindelig udbredt. „De talrige og forskjelligartede Sonoffere", bemærker vor Forf., „saavelsom de af de aztequiske Folkeslag ved deres Slægtningers og Venners Död foretagne Ceremonier, bevise noksom, hvor dybt rodfæstet den Tro var, at Sjælen, naar den forlod Legemet, nedsteg til en Slags Underverden, Mictlan, et mörkt og dunkelt Sted med forskjellige Afdelinger. Her herskede Mictlanteuctli og hans Hustru Mictecacihuatl, der mexicanske Mythologies tvende ældste Guddomme. Efter vor Forfatters Formening skulde Mictlanteuctli være den samme som Votan og Mexicanernes Underverden skylde en dunke

Erindring om det oprindelige toltequiske Urhjem sin Tilværelse, for hvilken Formodning han söger en Stötte i den Omstændighed, at Sjælene, efter at have bestaaet deres Prövelser i denne Underverden, ligesom Urtidens Heroer, enten kom til Tlalocan (et Slags jordisk Paradis) eller hensattes iblandt Stjernerne.

Tlalocan var en midt imellem höie Bjerge beliggende paradisisk Have, hvor alt aandede Glæde, Fred og Lykke, og hvor der fandtes Overflod paa alt, hvad der udfordres til at före et lykkeligt Liv. Den höieste Salighed synes at have forestaaet de i Kamp faldne Krigere, der enten bleve hensatte imellem Stjernerne eller forvandlede til deilige Fugle, hvis höieste Lyst det var at ernære sig af Blomsterduft. Konger og Prindser forvandledes til Taage og Skyer eller til straalende Fugle eller til ædle Stene, det simple Folk til Insecter eller andre væmmelige Dyr.

Med Hensyn til Offringerne, saa fandt de til Solen hyppigst Sted, nemlig flere Gange daglig. Hver Morgen tidlig offredes der denne Guddom Blod (fornemmelig af Vagtler), blandet med Rögelse, og i Löbet af Dagen offredes der den gjentagne Gange til bestemte Tider Rögelse alene. I Maaneden Atlacahualco (den Vandlöse, der efter Sahagun begyndte den 2den Februar), offrede man for i den kommende Vaar at erholde den til Jordens Frugtbarhed nödvendige Regn og Fugtighed til Tlaloc og andre Vandguder spæde Börn, der deels kjöbtes, deels bragtes af selve Forældrene. I den fölgende Maaned Tlacaxipehualiztli (Flaamaaneden, der begyndte den 22de Februar), hvis Patron kaldtes Xipe (den Flaaede eller Skaldede), offredes der ligeledes Mennesker, som flaaedes af Præsterne, der dernæst iförte sig deres blodige Hud. Dog vare de fleste af de i denne Maaned Offrede Forbrydere, der vare dömte til at lide denne Straf. Ogsaa i enhver af de fölgende Maaneder fandt Offringer, for en stor Deel Menneskeoffringer, Sted til forskjellige Guddomme; vi kunne imidlertid her ikke nærmere indlade os paa at beskrive, hverken

disse Offringer, eller de Fester, paa hvilke de foretoges, kun ville vi endnu bemærke, at de Offrede for störste Delen vare Krigsfanger.

Ogsaa Faster vare anordnede i et ikke ringe Antal, deels af længere, deels af kortere Varighed. Der omtales saaledes f. Ex. en meget streng Faste til Ære for Camaxtli, der Aarhundreder igjennem dyrkedes som Tlaxcallans og Huexotzincos Hovedguddom.

Hvad Præsteskabet angaaer, bemærker vor Forf., at det hos de mexicanske og mellemamericanske Nationer altid stod i stor Anseelse og lige til det sidste udövede en betydelig Indflydelse saavel i offentlige som i private Anliggender. Indtrædelsen i samme stod i Regelen aaben for enhver; kun besattes Pladserne ved Huitzilopochtlis Tempel i Staden Mexico udelukkende af enkelte i visse Quarterer af denne Hovedstad bosiddende Familier. Præsterne dannedes i Seminarier (Calmecac), og de geistlige Pladser besattes ved Afstemning; dog vare de vigtigste og mest ansete saagodtsom altid i Hænderne paa de adelige Slægter. Oprindelig var den höieste geistlige og verdslige Magt forenet i een Person, der betitledes Topiltzin, og som i de senere Perioder kun udövede reent geistlige Functioner som Ypperstepræst. Denne höieste geistlige Post besattes ligesom den höieste verdslige ved Valg. Ypperstepræsten var en Slags Cultusminister for hele Riget og havde den överste Jurisdiction over alle Geistlige, Skoler og Klostre. Han valgtes af de tvende Dignitarier, der stode ham nærmest i Rang, betragtedes som Monarchens höire Haand, navnlig i alle Sager, der angik Religionen og Krigsförelsen, og raadspurgtes i Regelen altid förend nogetsomhelst af Vigtighed foretoges. Næst efter ham i Rang fulgte Quetzalcohuatls överste Præst; men hans politiske Indflydelse var langt ringere og han synes i det Hele at have indtaget en Slags exceptionel Stilling og at have staaet udenfor det ordinaire Hierarchie. — Præsternes almindelige Titel var Teopixqui (Vogter af det Hellige), og saavel i Mexico som i

de andre Stæder i Riget vare de deelte i ligesaa mange Categorier, som der fandtes Templer. Deres eneste Særkjende var eń sort Bomuldshue; forövrigt var deres Dragt ganske den samme som de övrige Borgeres. Ypperstepræsten bar som Tegn paa sin Værdighed en Slags over Brystet hængende Fryndser samt paa Festdagene en lang Robe og ovenover denne en Tunica, der i Farve, Form og Broderier varierede efter de forskjellige Guddomme og de forskjellige Offringer, han bragte dem. Paa Hovedet havde han, ligesom Kongen, en mitraformet, med en Fjederbusk forsynet Krone.

Til Geistlighedens Ressort hörte alt hvad der angik Gudsdyrkelsen og Ungdommens Underviisning (altsaa Kirke og Skole). Nogle befattede sig udelukkende med Offringerne, andre med Forudsigelser, atter andre med Anordningen af Festlighederne og Templernes Udsmykkelse i den Anledning; andre igjen med at forfatte kirkelige Sange og componere Musik dertil etc. Den mere videnskabelige Afdeling af Præsteskabet derimod havde Opsigt med Skolerne, besörgede den aarlige Calenders Affattelse, fastsatte Tidspunctet for de bevægelige Fester, forfattede Annaler og „de chronologiske Böger" o. s. v. Med ethvert Tempel saavel i Hovedstaden som i de övrige Rigets Stæder var forenet enten en höiere eller lavere Skole eller et Kloster, eller endelig et Capitel, „hvis Medlemmer", bemærker vor Forf., „nöd omtrent de samme Rettigheder som vore Canonici".

Skolerne deeltes i tvende skarpt adskilte Classer: Elementar-, Borger- eller Folkeskolerne, Telpochealli d. e. Ungdomshuse og de höiere, fornemmere eller adelige Skoler, Calmecac d. e. Skoler (i denne specielle Betydning eller Klostre). Af hine fandtes een i ethvert Quarter af en Stad. Fra Fire- eller Femaarsalderen af vare Börnene skolepligtige og fik da i disse Skoler af Telpochtlato d. e. Ungdommens Overhoved, Underviisning i „at holde Templerne rene, vedligeholde Ilden i de hellige Fyrfade, forrette de for deres Alder foreskrevne Andagtsövelser og i Skovene hente Brænde

til Templets Brug" (!). De spiste hjemme men sov i Skolebygningerne. Om Aftenen förtes de alle til „Cuicacalco" d. e. Sanghuset, hvor de undervistes i Sang og i de brugelige Dandse samt (de ældre) i Vaabenövelser. Naar Börnene vare en 15 à 16 Aar gamle, toges de ud af Skolen for at anbringes ved en eller anden Haandtering. Dog maatte de alle, enhver efter sin Evne, först gjöre „Telpochtlato'en" en eller anden Present. — I de höiere Skoler opdroges deels de Adeliges eller Fornemmes Börn, deels, uden Hensyn til Forældrenes Stilling, alle de Börn, der vare bestemte for den geistlige Stand. Eleverne spiste ikke hjemme, som Tilfældet var med de simplere Börn, men havde hele deres Underholdning i Skolerne, der i saa Henseende vare rigt doterede, saavel af Staten som af Private. Der undervistes forövrigt her i de samme Gjenstande som i de lavere Skoler, men derhos tillige i at blande de Farver, hvormed Præsterne bemalede sig, i Instrumentalmusik, i profan og kirkelig Sang, i Historie, Philosophie, Jurisprudens, Astronomie, i det kirkelige Ritual, i Skrivning og Læsning etc.

Lærerne i disse höiere Skoler „Tlamacazqui'erne", vare ligesom de saakaldte Quaquaquiltin'er et Slags Munke med en meget streng Ordensregel, der paalagde dem mange Spægelser. Overopsigten over denne Orden saavelsom over den tilsvarende Nonneorden förte Guden Quetzalcohuatls Ypperstepræst.

Paa Grund af Folkets Fromhed og Herskernes Gavmildhed var der saavel i Mexico som i Central-America rigelig sörget for alle til den geistlige Stand hörende Personers Underhold. De fleste Templer, selv de i de mindre betydelige Stæder, besade betydelige Grundeiendomme, hvis Befolkning, der betragtedes som deres Undergivne, bragte dem i Afgift Klædningsstoffer, Mais, Viin etc. Det rigeste af dem alle var Huitzilopochtlis Tempel i Staden Mexico selv. I Riget Acolhuacan forsynede femten betydelige Stæder og deres Districter Templerne i Tetzcuco med Levnetsmidler af alle Slags. Til

disse Indtægter kom derhos endnu de utallige Offre, som baade Folket og Kongerne bestandig bragte Guderne og som bestode deels i Klædningsstoffer, deels i Kostbarheder og Levnetsmidler, navnlig Jordens Förstegröde.

De Præster, der havde Forvaltningen af de nævnte Grundeiendomme, bereiste dem ofte, deels for den oeconomiske Bestyrelses deels for Justitsadministrationens Skyld. Kornmagazinerne vare ialmindelighed opförte i Templernes umiddelbare Nærhed og naar de af disse havde forsynet sig med hvad der udfordredes til deres egen personlige Underholdning og til Gudstjenestens Behov, uddeelte de i Aarets Löb Resten til de Syge og Fattige i Byens eller Egnens Hospitaler.

Religionen, der spillede en saa stor Rolle i det mexicanske Stats- og Samfundsliv, traadte med sin pompeuse Ritus ogsaa til ved de for Individet vigtige Begivenheder i Livet. Vi ville her tildeels indskrænke os til i Korthed at omtale de Ceremonier, der fandt Sted ved Födselen, ved Ægteskabet og ved Döden.

Saasnart Jordemoderen havde overskaaret Navlestrengen, badede hun det nyfödte Barn, idet hun udtalte fölgende Ord: „Modtag dette Vand; thi din Moder er Gudinden Chalchiuhlicue; dette Bad vil afvaske de Pletter, Du har faaet i din Moders Skjöd, væde dit Hjerte og give Dig et godt, fuldkomment Liv”. Derpaa anraabte hun Gudinden, tog noget Vand i den höire Haand, blæste paa det, og efterat have vædet Barnets Hoved, Mund og Bryst, dykkede hun det heelt ned i Vandet med fölgende Ord: „Den usynlige Gud nedstige over dette Vand og udslette al den Synd og al den Ureenhed, som du har paadraget dig forinden Verdens Skabelse, men husk paa, at det Liv, som du nu begynder, er sörgeligt og smerteligt, opfyldt af Kummer og Elendighed. I dit Ansigts Sved skal du æde dit Bröd! Gud staae dig derfor bi i de utallige Lidelser, der vente dig”! Efter Fuldbyrdelsen af

denne Ceremonie, neiede hun for Barnets Forældre og Slægtninge.

Saasnart Forudsigerne (Augurerne) vare blevne underrettede om Barnets Födsel, raadspurgte de Stjernerne med Hensyn til dets Fremtid og forudsagde denne. Hvis Tegnene ikke vare gode, opsattes Forudsigelsen til en anden Dag. Faderen gav ialmindelighed ved denne Leilighed et stort Gjestebud, ved hvilken Jordemoderen ligeledes spillede en Rolle og iblandt andet opfordrede de til Festen indbudne Börn til at give den Nyfödte et Navn, hvilket disse da ogsaa gjorde, idet de gjentoge det, som Barnets Forældre havde bestemt for det.

Fölgende ikke uinteressante Bemærkninger om Börnenes förste Opfostring og Opdragelse hidsætte vi endnu ved denne Leilighed. Mödrene, selv Dronninger og Prindsesser, opammede selv deres Börn og vilde for intet i Verden have givet Afkald paa denne Ret. Först naar Börnene vare fire Aar gamle, vænnedes de fra. Fra den tidligste Barndom af vænnedes saavel de Fornemmes som simple Folks Sönner til at nöies med en simpel og tarvelig Kost, samt til at udholde Sult og Törst, Kulde og Varme uden Kny. Naar de vare fem Aar gamle, betroedes de til Præsterne, der holdt dem meget strengt og hos hvem de, sysselsatte med Studier og Andagtsövelser, forbleve, indtil de enten giftede sig eller kaldtes til Militairtjeneste. Enhver Lögn straffedes strengt og man bestræbte sig for at indgyde dem Afsky for Lasten, samt at vænne dem til Beskedenhed, Ærbödighed for de Ældre, Lydighed og Arbeidslyst. — De Pigebörn, der ikke ved noget Löfte vare forpligtede til at indtræde i et Kloster, forbleve i Hjemmet under Mödrenes Opsyn. Fruentimmernes Appartements vare adskilte fra den övrige Deel af Huset, og de unge Piger forlode dem kun for at foretage en Spadseretour eller for i Forening med deres Mödre at overvære Templets Ceremonier. Ved Maaltiderne iagttoge de den dybeste Taushed og spiste för deres Giftermaal aldrig sammen med Mand-

folk, ikke engang med deres egne Brödre. De lærte at strikke, sye, væve, brodere. Men ogsaa andre Færdigheder bibragtes dem. Ikke faa vare saaledes övede i at forfærdige nydelige Mosaikarbeider af Fjer og deslige. Rige Kjöbmændsdöttre stöbte og ciselerede ædle Metaller og sleb Ædelstene. Af den Mængde beundringsværdige Bijouterier, som Cortes bragte til Spanien, vare de sjeldneste og skjönneste Stykker forarbeidede af Guldsmed- og Juvelerdöttre fra Azcapotzalco og Cholullan.

Giftermaalsceremonierne vare omtrent de samme i Mexico og Central-America. Lovene forböde strengt enhver ægteskabelig Forbindelse imellem Personer af förste Slægtskabs- eller Svogerskabsgrad. Saasnart en Fader havde udseet sig en Ægtefælle for sin Sön, raadspurgte han först Sandsigerne, og saafremt disses Udsagn löd ugunstigt, udsögte han sig en anden. Visse Underhandlersker, der benævntes „Cihuatlanque" paatoge sig at forlange dem af deres Forældre og gjentoge ialmindelighed dette, med Foræringer ledsagede, Forlangende, en to tre Gange, förend de erholdt deres Indvilgelse. Paa selve Bryllupsdagen holdt den unge Piges Forældre en lang Formaningstale angaaende den ægteskabelige Troskab og Lydighed, hvorpaa de i et pompeust Optog förte hende til hendes Forlovedes Huus. Denne gik dem tilligemed sine Forældre og Slægtninge imöde, ledsaget af fire Fakkelbærerinder, og naar de tvende Forlovede mödtes, parfumerede de hinanden med deres Rögelsekar. Dernæst tog den unge Mand den unge Pige ved Haanden og förte hende ind i Huset, hvor de toge Plads sammen paa en i Midten af Salen henlagt Maatte, foran hvilken der stod et Fyrfad med friske Glöder. En Præst sammenbandt derpaa en Ende af Brudens Kjortel og en Flig af Brudgommens Kappe, og hermed var Ægteskabet sluttet.

Efterat de Nygifte havde givet hinanden Presenter, fandt Bryllupsgildet Sted. Under dette og de fire fölgende Dage forbleve de Nygifte siddende paa den ovenomtalte Maatte, som

de kun forlode ved Midnatstid for at gaae med Rögelse omkring i Huset. Gjesterne hengave sig i denne Mellemtid til Dandsen eller Bordets Glæder; for de Nygifte var den derimod en Slags Bodstid. Natten tilbragte de hver i sin Seng, som Præsterne redte til dem. Först den fjerde Dag tillodes det dem at fuldbyrde Ægteskabet og enhver Antecipation betragtedes som et uheldigt Varsel for deres Fremtid. Næste Dags Morgen iförte de sig andre Klæder og modtoge Gjesternes Compliment. Festen endtes med at disse af de Nygifte modtoge Presenter og at Maatterne, Sengetæpperne og de andre ved Bryllupsceremonierne benyttede Gjenstande bragtes til Templet. Forresten ansaaes Ægteskabet for ligesaa helligt som efter den christne Lov, og der var indsat et særeget Tribunal til at dömme i didhenhörende Sager. Vel taaltes Polygamiet og navnlig havde Kongerne og Prindserne en heel Deel Koner; men i Regelen betragtedes kun een af disse som legitim, og Vielsen med hende celebreredes efter den foreskrevne, nedarvede Ritus.

Efterat have omtalt de religieuse Ceremonier, der sattes i Forbindelse med Födselen og Ægteskabet, have vi, ifölge det ovenanförte, endnu tilbage at omtale dem, der iagttoges ved Dödsfald. Berettelse fandt hyppig Sted, ihvorvel det ikke var udtrykkelig paabudt. Det var ialmindelighed enten meget gamle Folk, der saaledes skriftede, eller Döende, hvis Samvittighed följte sig besværet af et eller andet. Efterat Præsten höitidelig havde opfordret den Skriftende til at sige Sandhed, fremsagde denne sidste fölgende Ord: „Vor Herre og vor Gud, du der modtager og beskytter alle, hör mine Forbrydelser og min Usselhed! I din Nærværelse blotter jeg mig ganske og overvinder al min Skam; jeg veed, at ikke en eneste af mine Synder er dig ubekjendt, da alt ligger klart og aabenbart for dig". Efterat have fremfört disse Ord aflagde han dernæst klart og tydeligt hele sin Syndsbekjendelse, hvorpaa Præsten nedbad Gudernes Bistand over ham og, efter Fremsigelsen af adskillige Bönner, tilföiede: „Barm-

hjertige Gud! Du, der kjender Hjerternes Hemmeligheder, men som ogsaa veed, at denne Ulykkelige ikke har syndet med fuldstændig Frihed eller med fuldkommen fri Villie men ifölge den ham af det Tegn, under hvilket han er födt, indgivne Tilböielighed, tilgiv ham for hans Angers og for hans Taarers Skyld; lad din Vrede formildes og lad Tilgivelse, Naade og Syndsforladelse nedstige over ham retsom Himlens rene Vande og bortvaske Pletterne af hans Sjæl!" Efterat have fuldendt denne Formel, formanede den Geistlige paany Synderen og sögte at indgyde ham Afsky for hans Forbrydelser og overbevise ham om Nödvendigheden af at gjöre Bod derfor. Han paalagde ham dernæst den Bod, som han ansaae for bedst skikket til at afvende den guddommelige Vrede og sluttede med at indpræge ham Grundsætninger, der næsten bære et christeligt Præg. „Glem ikke", löd saaledes ofte hans Ord, „at klæde den Nögne og at give den Hungrige Spise, ihvor store Afsavn du end derved monne paalægge dig selv; og mindes altid, at hans Kjöd er ligt dit Kjöd og at alle andre ere Mennesker ligesom du!" Et saadant Skriftemaal fandt kun Sted eengang i Livet og Gjentagelsen af en Forbrydelse, der ifölge det engang var tilgiven, formeentes aldrig at kunne udsones. Skriftefaderen var, ligesom i den catholske Kirke, forpligtet til at holde den aflagte Bekjendelse hemmelig.

Skjöndt der herskede stor Lighed i Begravelsesceremonierne ialmindelighed hele Mexico og Mellem-America over, iagttog hver Nation dog visse for den eiendommelige Særegenheder i det enkelte. Her er det imidlertid kun Aztequerne, hvorom Talen er. Strax efter en Persons Död sendtes der Bud efter de Oldinge, der vare satte til at fungere som en Slags Ceremonimestre ved en saadan Leilighed. Det förste, disse foretoge sig, var at lægge den Afdöde en Slags grön Steen i Munden, udklippe visse Papirsfigurer, hvormed de smykkede Liget og bestænke det med Vievand med de Ord: „Det er dette Vand, du modtog, da du kom til Verden!"

Dernæst satte de en med Vand fyldt Krukke imellem Ligets Been og tilföiede: „Dette skal tjene dig paa Reisen!" Efterat have samlet endeel af de udklippede Papirsfigurer, sagde de derpaa: „Disse skulle hjelpe dig til at komme frem imellem de tvende Bjerge, der uophörlig söge at nærme sig hinanden og slaae imod hinanden." Idet de endelig efterhaanden rakte Liget de övrige, sagde de ved Overrækkelsen af nogle: „Med disse kan du uden Frygt vandre ad den Vei, hvor den store Slange befinder sig, der vogter Gjennemgangen!" af andre: „Med disse vil du finde det Sted, hvor den Caiman findes, som kaldes Xochitonal!" og af de sidste: „Disse ville beskytte dig i de otte Örkener, hvorigjennem Veien vinder sig, og disse her hjelpe dig til at undgaae Eggen af de Steenknive, som Vinden uophörlig sætter i Bevægelse i Itzehecayan!" [1]

Den Afdödes Klæder og Vaaben (saafremt det var en Kvinde, da, istedenfor de sidstnævnte, hendes Smykker) pakkedes i Kasser og Æsker, som brændtes. Samtidig hermed dræbte man en lille Hund, der skulde ledsage den Afdöde og bandt den om Halsen en Bomuldssnor, der ansaaes for nödvendig (vel som en Slags Tömme?) for dens Herre, naar han skulde sætte over den særdeles dybe Flod Chiucnahuapan d. e. de ni Vandlöb, hvilket han maatte gjöre, ridende paa Hunden. Man begravede dem sammen og, saafremt Liget brændtes, lagdes Hunden paa samme Baal. To Oldinge passede Ilden, medens to andre istemmede en Sörgesang. Naar Liget var fortæret, opsamledes Asken saavel af det som af Hunden og lagdes, tilligemed den ovenfor omtalte i Ligets Mund anbragte Steen, der skulde forestille Hjertet, i en dyb

[1] Dette Udtryk betyder i ordret Oversættelse: Obsidianvindens Sted. De fleste af de ovenanförte Details sigte til de Steder, hvor tvende mythiske Prindser i Xibalba, ved Navn Hunahpu og Exbalanque, bestode deres Pröver. Yderligere Details herom findes i förste Deel af vor Forf.'s Værk, hvortil vi, da vi her umuligt have kunnet gaae ind i alle Enkeltheder, maa nöies med at henvise.

Grav, der tildækkedes med Steen, og i hvilken den Afdödes Slægtninge flere Dage i Rad hensatte Levnetsmidler. Imedens dette foregik, henvendte en af Oldingene til de Omstaaende nogle Ord om Livets Korthed og formanede dem til ikke at hengive sig til nogen overvættes Sorg. Tilsidst henvendte han til den Afdöde fölgende Ord: „O min Sön, du har nu ophört at lide og stride. Herren har været saa naadig at kalde dig til sig. Vi have i denne Verden kun en flygtig Tilværelse, saa kort som det Öieblik, der behöves for at varme sig i Solens Straaler, naar det er koldt. Saa er da for dig Öieblikket kommet, da Mictlanteuctli og Mictlcacihuatl före dig til deres Bolig og sætte dig paa deres Sæde. Men — du er ikke alene der; os alle, saamange som vi her ere tilstede, venter samme Skjebne; det Sted, hvor du er vandret hen, er bestemt for alle; derfor er det saa udstrakt og rummeligt. Om dig vil der nu ikke være noget Minde paa Jorden; thi du drager til et dunkelt Sted uden Vinduer, hvorfra du aldrig mere vil vende hid tilbage. Glæd dig derfor ved Tanken om, at vi engang skulle fölge dig og holde dig med Selskab!"

Var den Afdöde druknet eller dræbt af Lynilden eller död af en ulægelig Sygdom, brændte man ikke Liget, men bedækkede Ansigtet med huauhtli-Stengler efter först at have farvet Panden med Indigo. Paa Hovedet gav man ham Papirsstykker, smykkede med mystiske Symboler og i Haanden en Stok, der, ifölge de Ord, der samtidig dermed fremsagdes, vilde atter grönnes paa det Sted, hvor han nu vandrede hen. Dernæst jordede man Liget paa en særegen Kirkegaard.

Overordentlig pragtfuldt var Kongernes Ligbegængelse, hvilken Pladsen dog her ikke tillader os nærmere at beskrive. Vi bemærke blot, at det kongelige Lig indbalsameredes, men derimod ikke, som hos os, lagdes paa en Paradeseng, hvilket derimod var Tilfældet med den Statue af enhver Konge, som man forfærdigede strax efter hans Död. De til hans private Tjenerskab hörende Personer bleve dræbte for at kunne fort-

sætte deres Functioner hos ham i den anden Verden. Tilsidst blev det kongelige Lig samt den nysnævnte Statue i et höitideligt Optog förte til Huitzilopochtlis Tempel, hvor det tilligemed den Hund, der skulde bringe det over Underverdenens Flod, lagdes paa et Baal og opbrændtes. Naar alt var brændt til Aske, bestænkede först en Præst i en blaa Klædning og med blaatmalet Ansigt og dernæst de tilstedeværende Prindser og fornemme Herrer Baalet med velluglende Vande. Dagen efter opsamledes Asken og lagdes i en Urne, hvor man allerede iforveien havde nedlagt tvende Haarlokker, af hvilke den ene var klippet af i hans Barndom, den anden efter hans Död. Urnen nedsattes derpaa i Begravelsen. I Löbet af de næste fire Dage offredes der daglig paa Graven Kjödspiser og Bagværk og paa den femte endeel Slaver, hvilket sidste Offer gjentoges fire Gange, hver Gang med et Mellemrum af ti Dage. Senere fandt ingen flere Menneskeoffringer Sted; hvorimod der i fire Aar eengang aarlig offredes Dyr, Bröd, Viin, Blomster, Rögelse etc. De förste mexicanske Konger bleve begravede i Grotterne ved Chapultepec, de seneres Aske opbevaredes derimod i Huitzilopochtlis Tempel.

Fra det kirkelige Gebeet og hvad dertil hörer gaae vi nu over paa det profane og behandle da först de offentlige Antiquiteter (Statsforfatning og Statsforvaltning, Samfundsorganisationen etc.) og senere de private (Næringsveie, Levemaade, Klædedragt, Forlystelser, Kunst og Literatur etc.).

Med Undtagelse af enkelte Gebeter, der havde en Slags municipal Regjering[1], vare de forskjellige mexicanske og centralamericanske Stater ialmindelighed underlagte absolute Souverainer. Arvefölgen var i Regelen den directe fra Fader til Sön. Dog var kun Yndlingshustruens eller den ovenfor saakaldte legitime Hustrues Sön arveberettiget, ligesom hun ogsaa personlig pleiede at nyde en Dronnings Rang og Anseelse.

[1] De aristocratiske Republiker Tlaxcallan, Tepeyacac, Huexotzinco og andre bestyredes saaledes f. Ex. af et Hövdingecollegium, i hvilket dog den ældste i Reglen förte Præsidiet.

En Undtagelse herfra gjör Tenochtitlan, der, paa Grund af at den förste Konge Acamapichtli vægrede sig ved at bestemme sin Efterfölger, blev et Valgrige, hvor da ogsaa Sönner af Medhustruer (f. Ex. Itzcohuatl og Montezuma II) undertiden kom paa Thronen. Valget, der foretoges af Rigets överste Dignitarier og bekræftedes af de Ældste, kunde dog ikke gaae udenfor den afdöde Souverains mandlige Slægtninge.

Skjönt Souverainen, efterat være hyldet, var i Besiddelse af Enevoldsmagten i dens hele Fylde, pleiede han dog, i Henhold til de toltequeske Vedtægter, som man træffer som gjeldende saagodtsom paa den mexicanske Administrations hele Gebeet, at have et vist Antal Ministre, der hver havde sin særegne Jurisdiction og Autoritet. Den förste i Rangen, der hædredes med Titelen Cihoacohuatl [1], var Monarkens Generalvicar i alle Sager, der angik Administrationen, den indre Lovgivning, Civil- og Criminaljustitsen. Han dömte i sidste Instants og udstedte Befalinger i Souverainens Sted, saa ofte denne var forhindret fra at gjöre det personlig. „Den överste Domstol", siger vor Forf., hvis Ord vi her anföre ordret, fordi de synes os at være noget uklare og navnlig uovereensstemmende med det tidligere udviklede, „der bestod af „Tlacateccatl'en" og af tvende andre Dommere betitlede „Quauhnochtli" og „Tlailotlac", dannede under hans Forsæde et Raad, der dömte i förste og anden Instans, skjönt Dommen afsagdes i Tlacateccatl'ens Navn alene. De traadte hver Dag sammen i en Sal i Paladset kaldet „Tlatzontetecoyan" d. e. det Sted, hvor der dömmes i Livssager, og havde til deres

[1] Dette Udtryk betyder ordret „Hunslange", en Benævnelse, der maa synes ubegribelig som Navn paa en Embedsmand. „Der er imidlertid", bemærker vor Forf., „al Anledning til at antage, at Mexicanerne ved Overtagelse af de toltequeske Kongers Rettigheder over Culhuacan, tillige antoge de der brugelige Hoftitler, og at ovennævnte Titel var bleven given Kongens Vicar eller Försteminister til Erindring om Camaxtlis Söster Cihuacohuatl, der drog Omsorg for Quetzalcohuatl i hans Barndom."

Disposition et vist Antal Betjente og andre Officianter. Var det en civil Sag, fandt ingen Appel Sted, var den derimod criminel, kunde der appelleres til Cihuacohuatl'en. En Herold betitlet „Tecpoyotl" forkyndte Dommen, som Quauhnochtli'en havde at exequere. Naar Dommerne vare i Function, vare de iförte hvide Rober, og Folket viste samme Ærbödighed imod dem som imod selve Souverainen." Paa dette Sted omtaler vor Forf. ogsaa Fængslerne, der deeltes i tvende Classer, af hvilke den förste, kaldet „Teilpiloyan", var bestemt for gjenstridige Skyldnere og mindre farlige Forbrydere, den anden, kaldet „Quauhcalli" d. e. Træbuur eller Træhuus, for dödsdömte Forbrydere og Fanger, der vare bestemte til at offres. Hine erholdt ikkun en saare knap Næring, disse derimod en særdeles rigelig, „for at de kunde blive Guderne værdige". Undslap hændelsesviis en Fange, vare Beboerne af det Quarter, hvori Fængslet laa, forpligtede til at levere hans Herre en anden i hans Sted samt et vist Antal Klædningsstykker og et Skjold.

I ethvert af Stadens Quarterer residerede en Teuctli, der aarlig valgtes af Beboerne og fungerede som Dommer i den överste Domstols Navn. Under ham stode igjen Commissairer „Ceutectlapixqui", der valgtes paa samme Maade og som udövede Politimyndigheden i Quarteret. Disses Betjente „Tequitlatoqui", havde at overbringe deres Befalinger, hvorimod de saakaldte Topilli vare en Slags Profosser. Ogsaa i de övrige Byer bestyredes Justitsen af de locale Autoriteter og kun i visse specielle Tilfælde af extraordinaire, af Souverainen indsatte, Commissioner. I enhver Provindses Hovedstad fandtes en det höieste Tribunal underordnet Domstol, der i Nödstilfælde suppleredes med de locale Dommere. Advocater kjendte man intet til: Parterne förte selv deres Sag. Enhver Sag maatte være paadömt inden en af Lovgivningen bestemt Frist, der i intet Tilfælde oversteg fire Maaneder. De Dommere, der overbevistes om at have modtaget Skjenk og Gave, bleve strax afsatte og strengt afstraffede.

Det hele Skatte- og Afgiftsvæsen bestyredes af en Embedsmand af höi Rang betitlet „Huey-Calpixqui" d. e. Overintendant, der, ligesom Dommerne, stod under Cihuacohuatls Jurisdiction, og i Virkeligheden var det samme som hos os en Finantsminister. Han udnævnte alle provincielle Oppebörselsbetjente og opbevarede alle de hans Embedsbranche vedrörende Documenter. Til den offentlige Tjenestes Besörgelse vare ansatte en stor Deel Courerer, og for at Regjeringens Befalinger hurtigt kunde bringes til alle Punkter i Landet, var der ved Hovedlandeveiene med tvende Miles Afstand fra hinanden anbragte Stationer, hvor Provindsgouverneurerne bestandig underholdt slige Courerer, saa at der til enhver Tid fandtes nogle, der öieblikkelig kunde begive sig paa Vei. Enhver Coureer havde kun med den störst mulige Hurtighed at besörge Depechen til den næste Station, hvorfra den da paa samme Maade besörgedes til den næste igjen og saaledes fremdeles. Paa denne Maade kunde et Budskab ofte i en forbausende kort Tid gjennemlöbe meget betydelige Distancer, og kun en saadan Indretning gjorde det muligt, at Souverainen kunde være underrettet om alt, hvad der forefaldt selv i Rigets fjerneste Egne. Courererne övedes under Præsternes Opsigt ligefra Barnsbeen af, og man vakte alt tidligt deres Kappelyst ved udsatte Belönninger.

En Stilling, der var noget forskjellig fra den indfödte Adels, indtoge de erobrede Landes Fyrster, der ialmindelighed vedbleve at udöve kongelig Myndighed, kun imod Udredelsen af en aarlig Tribut. Den mest anseete Titel var „Tlatoani" der antydede en selvstændig Jurisdiction og tillige meddeelte Besidderen et vist Helligshedspræg. Denne Titel förtes af en heel Deel Herrer i Anahuac og var paa een Gang et Vidnesbyrd baade om deres fyrstelige Afstammelse og om deres Staters tidligere Uafhængighed. Den samme Titel förte ogsaa selve Mexicos Hersker, kun med Tillægget „Culhua-Teuctli". Hans Sönner tituleredes „Tlatopiltzintli" d. e. kongelige Börn, de övrige Prindser „Tlatoque". „Pilli" var den almindelige

Benævnelse for en hvilkensomhelst Adelig. Teuctli föiet til en Persons Navn betegnede, at han hörte til Ridderskabet. De Adelige deeltes i trende Classer: „Tlacahua" Herrer uden Souverainetet men med Vasaller under sig og til en vis Grad med Hals og Haand over deres Undergivne, „Axcahua" d. e. rige Mænd, Eiendomsbesiddere ialmindelighed og endelig „Tlaquihua", Grundbesiddere, en Slags Landadel. En meget anseet Titel var Teuctli d. e. Ridder, der, efter vor Forf., svarede til Commandeur af en eller anden militair Orden. Denne Classes Indtægter og Privilegier varierede imidlertid. Disse Teuctli'er, hvis Værdighed, der var tildeelt dem for Livstid, var en Belönning for Tapperhed og Tjenester viste Souverainen eller Staten, vare derhos tillige militaire Befalingsmænd. Ved Optagelsen maatte de underkaste sig flere forskjellige Pröver, men de os i saa Henseende overleverede Details saavelsom de om Ridderstanden i det hele opbevarede Documenter give kun temmelig magre Oplysninger, hvoraf vi imidlertid see, at den deeltes i trende Classer: „Achcauhtin'erne" eller Prindserne, „Quauhtin'erne" eller „Örnene" og „Ocelo'erne" eller „Tigrene", hvilke alle havde særegne Insignier.

Da vi nys have omtalt Ridderstandens militaire Stilling, kunne vi maaskee her passende behandle det mexicanske Krigsvæsen i det Hele og da, med vor Forf., först omtale de forskjellige hos Mexicanerne brugelige Vaaben.

Disse vare af meget forskjellig Slags. Det almindeligste Forsvarsvaaben var Skjoldet, af Mexicanerne kaldet „Chimalli". De afvege meget fra hverandre saavel i Form som i Materiale. Nogle vare runde, andre ovale, atter andre en Blanding af begge disse Former. Nogle vare fabrikerede af en Slags stærke og dog böielige Siv (der vare sammenföiede med tvundne Bomuldssnore) og beklædte udvendig enten med Fjer eller (hos de Fornemmere) med tynde Guldplader; andre bestode af store efter Eiermandens fornemmere eller ringere

Stilling enten i Guld, Sölv eller Kobber indfattede Skildpaddeskjæl, og atter andre af Læder og andet böieligt Materiale, belagt med Gummi-elasticum. De vare deels saa store, at de kunde beskytte hele Legemet, deels af sædvanlig Störrelse. Til Hovedbedækning i Felten tjente en Slags, deels med Skind, deels med Guldplader etc. belagte, Træhjelme i Form af Slange-, Tiger-, Löve- eller Ulvehoveder. Angrebsvaabnene bestode i Pile, Slynger, Köller, Landser, Spyd, Sværd og Kastespyd. Buerne forfærdigedes af en meget böielig og seig Træsort, Strengene af Dyresener og snoede Hjortehaar. Pilene vare af haardt Træ og Spidsen forsynet enten med et Stykke Been eller Obsidian. Der findes intet Spor af, at Mexicanerne have benyttet forgiftede Pile, maaskee navnlig fordi det var dem om at gjöre at spare deres Fjenders Liv for senere at kunne offre dem til deres Guddomme. Sværdet, som kaldtes Maquahitl d. e. Haandtræ (en Benævnelse, der af Spanierne fordreiedes til macana) var af meget haardt Træ, tre til halvfjerde Fod langt og, istedenfor Egg, forsynet med spidse, i en Rende indsatte og med en stærkt bindende Liim befæstede, Obsidianstykker. Disse Sværd, som de förte med begge Hænder, gjorde, efter en anonym spansk Forfatters Beretning, ligesaa god Tjeneste som en Toledoklinge. Det var dog kun de förste Hug, der vare særdeles farlige; thi Obsidianeggen afstumpedes hurtigt. Maquahitl'en var fastgjort til Armen med en Rem. Spydene vare forsynede med Kobber- eller Obsidianspids. Undertiden havde de en betydelig Længde, fra 16 til 18 Fod. Kastespydet „Tlacochtli" var af meget stærkt Træ med en Spids af Been, Kobber, Obsidian o. desl. Nogle havde endog flere Spidser. De udkastedes ved Hjelp af en lang Rem, ved hvilken de atter trakkes tilbage. Dette var af alle Mexicanernes Vaaben det, som Spanierne frygtede mest. Det blev ofte udkastet med en saadan Kraft, at det ganske gjennemborede den Trufne.

Af Krigsmaskiner omtaler Krönikeskriveren Fuentes[1] en Slags Balist, der bestod af en uhyre Bjelke, som udslyngede Stene i en betydelig Distance, og den allerede tidligere citerede Juarros beretter om paa Hjul anbragte Trætaarne, der bleve trukne af Mennesker, og vare opfyldte med Soldater, som fra deres Top overöste Fjenden med en Regn af Pile.

De mexicanske Nationers Faner havde mere Lighed med Romernes signa end med vore moderne Faner. Det var ialmindelighed otte til ti Fod lange Spyd, smykkede med Heire- og andre Fjer og med en eller anden Dyreskikkelse af Guld eller Ædelstene. Den kongelige Fane forestillede en Örn, der kaster sig over en Tiger.

Uden nærmere at omtale Mexicanernes Krigsförelse, hvoraf vor Forf. paa dette Sted giver en temmelig udförlig Skildring, ville vi nu gaae over til med et Par Ord at omtale Behandlingen af de erobrede Lande som en Slags Indledning til Beskrivelsen af de territoriale og agrariske Forhold i Landet selv.

Efter en Provindses Erobring opretholdt de anahuacske Konger i Regelen de tidligere Overhoveder i deres Autoritet. Folket lodes i Besiddelse af sine Eiendele, og den nedarvede Regjeringsform og de herskende Sæder og Skikke respecteredes. Visse Territorier, der kaldtes Yaotlali d. e. Krigsjorder, udlagdes imidlertid altid til Statseiendom. Disse paalagdes det de Overvundne at dyrke, og Udbyttet, der saaledes kan betragtes som en Slags Tribut, overleveredes til de af Kongen indsatte Intendanter. Den overvundne Befolkning var derhos altid militairpligtig.

I det Indre af Riget var Grunden deelt imellem Kronen, Adelen og Folket. Den var omhyggelig og nöiagtig catastreret med Angivelse af Jordernes Areal og Eiernes Navn. Paa de optagne Kort vare Kronens Eiendomme, der kaldtes „Tecpantlalli" d. e. Paladsland eller „Tlatocatlalli" d. e. Fyrstens

[1] Recopilacion florida del reyno de Guatemala etc.

Land, betegnede med violet, Adelens „Pillalli" med röd og den ringere Befolknings „Calpulli" med guul Farve. De förstnævnte, der altid vare forbeholdte Fyrstens Domaine, overlodes ialmindelighed til en vis Classe Adelige, der havde en Teuctlis Rang og kaldtes „Tecpanpouhque" eller „Tecpantlaca" d. e. Paladsfolk. De nöde Indtægterne af samme uden at være forpligtede til nogen Afgift; kun havde de hver Gang, de gjorde Souverainen deres Opvartning, at overbringe ham nogle Bouquetter og Fugle som en Slags Hylding. Det paalaa dem imidlertid ogsaa at besörge de kongelige Residentsers Udstyrelse og Reparationer, at vedligeholde og dyrke de dertil hörende Haver samt at tilveiebringe og underholde det nödvendige Antal Arbeidere og Tyende. Ved en saadan Vasals Död arvede Sönnen hans Privilegier, med mindre han flyttede til en anden Deel af Riget, i hvilket Fald Souverainen enten overdrog dem til en anden, eller overlod selve Vasallerne Valget af en ny Privilegiehaver.

Adelen besad sine Eiendomme som Lehn, Majorater eller Allodium. Nogle begrundede deres Eiendomsret paa ældgammel Occupation eller Arveret, andre paa fyrstelig Gunst. I Anahuac kunde slige Domainer afhændes, dog kun paa den Betingelse, at de ikke kom i uadelige Hænder. Det almindeligste var imidlertid, at de gik i Arv fra Fader til Sön efter Förstefödselsretten. Erklæredes den ældste Sön for uskikket til at administrere dem, overdrog Faderen dem til en hvilkensomhelst af sine andre Sönner paa den Betingelse, at han skulde sörge for den ældstes Underhold. Döttrene vare, idetmindste i den tlaxcaltequiske Republik, erklærede for uskikkede til at arve, hvorved Lovgivningen sögte at forhindre Eiendommens Overgang i en fremmed Families Haand. Alle disse Lehn vare fritagne for enhversomhelst Afgift. Derimod vare deres Besiddere, der maatte sværge Souverainen ubrödelig Troskab, forpligtede til i Krigstilfælde eller i Tilfælde af Oprör at stille saavel deres Personer som deres Vasaller og Gods til Souverainens Disposition.

Folkets eller Communens Grundeiendom kaldtes, som alt ovenfor bemærket, „Calpulli" og bestod af snart större, snart mindre Arealer af forskjellig Frugtbarhed alt efter den af de oprindelige Erobrere eller Colonister foretagne Deling. Beboerne eller Besidderne af en saadan „Calpulli" hörte alle til een og samme Familie eller Stamme, og den var, ikke hvert enkelt Individs, men den hele Families eller Stammes evige og uafhændelige Eiendom. Den af Beboerne, der dyrkede en Deel af den, havde Ret til denne Deel, saalænge han vedblev dette sit Arbeide, og ingen anden kunde i saa Fald tage den i Besiddelse; forsömte han den derimod i et Tidsrum af to Aar uden nogen gyldig Grund, udgik der en Advarsel til ham, og Aaret efter stod det da Familie- eller Stamme-Overhovedet frit for at disponere over den til Fordeel for en anden. Ingen havde under nogetsomhelst Paaskud Ret til at afhænde sin Andeel af Fælleseiendommen, men derimod kunde den, der havde röddet et Stykke Jord, fæste det bort til en Fremmed paa et vist Aaremaal. De Ældste udgjorde Familieraadet og valgte et Overhovedet, kaldet „Calpullec", der havde at vaage over alle Fællesanliggender. Det hændte sig undertiden, at Souverainen disponerede over „Calpulli'en" tilhörende Grundstykker til Gunst for en Teuctli; men denne havde i saa Fald kun Brugen deraf for sin Levetid. En Byes eller Landsbyes Territorium var deelt i saa mange „Calpullis" som den indeholdt Quarterer, og det hele Complex benævnedes „Altepetlalli" d. e. Byjord. Alle de paa Calpulli-Registrene opförte Indbyggere havde Ret til at dyrke et Jordstykke; men ved Siden deraf havde hver By en Grund, der dyrkedes af alle „Calpullis" i Fællesskab, og hvis Udbytte benyttedes til at ernære Hæren i Krigstid; den kaldtes „Milchimalli" eller „Cacalomilli" efter den Kornart, der hvert Sted dyrkedes i den.

Foruden Agerdyrkerne og Grundeierne vare ogsaa Kjöbmændene og Haandværkerne skattepligtige. Deres Afgifter udredede de i Regelen i de Artikler, de forhandlede eller forarbeidede. Den laveste Classe af Befolkningen udgjorde

de saakaldte Tlalmaitlis d. e. Jordhænder. Disse Tlalmaitlis fulgte med Grunden, vare en Slags glebæ adscripti. De vare fritagne for enhver directe Afgift til Souverainen, forrettede intet Arbeide paa Communaljorderne, men udredede visse aarlige Afgifter til Grundherren, og vare i Krigstilfælde militairpligtige. Iblandt Krondomainerne gaves der ogsaa endeel, som dyrkedes af Arbeidere henhörende til denne Classe, og som Souverainen ikke kunde afhænde, men kun bortfæste efter Behag.

Afgifterne erlagdes til forskjellige Tider, de, der udrededes in natura, i hver Landsby efter endt Höst, og opbevaredes da i uhyre særlig dertil indrettede Magasiner, hvorfra de toges, eftersom Behovet fordrede. Fra Omegnen af Mexico bragtes de ind til denne Stad til regelmæssig Forsyning for Indbyggerne, der intet Landbrug dreve, da den, som bekjendt, rundtom var omgiven af Söer. Med Hensyn til Opkrævningen af de de Handlende og Haandværkerne paahvilende Afgifter iagttoges ingen almindelig fulgt Regel. I visse Egne foretoges den hver 20de Dag, i andre hver 4de Maaned. Den af vor Forf. saakaldte „personlige og ordinaire" Tjeneste, der bestod i daglig at forsyne Övrighedspersonernes Huus med Vand og Brænde, fordeeltes dagviis paa Landsbyerne eller Quartererne, saaledes at den ikke kom til at paahvile den enkelte mere end een à to Gange om Aaret. De egentlige Hoveriarbeider udförtes som oftest ved Hjelp af Slaver, der fandtes i stort Antal.

Souverainen selv eller Övrighederne valgte iblandt de ringere Adelige, de saakaldte „Pillis", Oppebörselsbetjente (intendants), der havde at besörge Afgifternes Opkrævning samt at vaage saavel over Communaljordernes som de private Jorders Dyrkning. Afgifterne tiltoge stadig og vare, tilligemed de Foræringer, som Gouverneurerne og Kronens Lehnsmænd bragte Kongerne, og Krigsbyttet Kilden til de umaadelige Rigdomme, Spanierne forbausedes over at finde ved Montezumas Hof og til den Elendighed og Ladhed, de fandt hos Folket.

Med Hensyn til Slaverne, som vi nys omtalte, ville vi endnu tilföie fölgende. De deeltes i trende skarpt adskilte Categorier: Krigsfanger, Forbrydere og ved Kjöb erholdte. Disse sidste vare deels saadanne, som Kjöbmændene havde tilforhandlet sig hos fremmede Nationer og fört til Anahuac, deels Börn af fattige Forældre, der solgte dem af Trang. Krigsfangerne bleve, som alt omtalt, i stort Antal offrede til Guderne; de övriges Stilling var derimod, ifölge vor Forf., saa mild og den dem tildeel blevne Behandling saa menneskelig som nogensteds selv iblandt christne Nationer endnu den Dag idag. Salget af en Slave var kun gyldigt, naar det fandt Sted i Overværelse af fire Vidner af moden Alder. De Tjenester, man havde Ret til at fordre af ham, vare nöiagtig bestemte. Han kunde have sin Familie hos sig, have selvstændig Eiendom, ja endog selv igjen besidde Slaver. Hans Börn vare fri, da ifölge Loven ingen kunde födes som Slave. Naar en Fri havde utilladelig Omgang med en andens Slavinde og hun blev frugtsommelig og döde i Barselseng, blev Forföreren Slave i hendes Sted. Ligesom det var tilladt enhver Fribaaren at sælge sine Börn af Trang, saaledes stod det ham ogsaa frit for at sælge sig selv; en Slave kunde derimod ikke sælges uden hans Samtykke, med mindre han udviste en höi Grad af Trods og Opsætsighed, i hvilket Tilfælde hans Herre, efterat have constateret hans Opförsel for Vidner, kunde lægge ham et Træhalsbaand om Halsen og i denne Tilstand bringe ham til Torvs. Men selv i dette Tilfælde stod der endnu en Udsigt aaben for Slaven: lykkedes det ham nemlig at undvige og naae Kongens Palads, var han fri. Ingen havde Lov til at standse ham paa Flugten undtagen hans Herre og dennes Sönner, og enhver anden, der lagde Haand paa ham, mistede selv Friheden. Der dreves en udstrakt Slavehandel paa alle Markeder. Hovedsædet for samme var imidlertid, som det synes, ifölge en Lovbestemmelse, Staden Azcapotzalco.

„For at give en nogenlunde fuldstændig Skildring af Anahuacs Institutioner", siger vor Forf. ved Slutningen af det Afsnit, af hvilket vi nys have sluttet vore Uddrag, „staaer der endnu tilbage at sige nogle Ord om de övrige Grene af den mexicanske Civilisation, og da navnlig om Handelen, Agerdyrkningen og Kunsterne". Vi ville i vore Uddrag fölge den her af Forf. valgte Orden, idet vi, navnlig ogsaa hvad adskilligt af det allerede meddeelte angaaer, eengang for alle bemærke, at der synes os at herske nogen Skjödeslöshed og Mangel paa Systematik i hans Behandling af Gjenstandene, der ikke skildres i den naturlige og hensigtsmæssige Fölge. For dog ogsaa i saa Henseende at give et tro Billede af vor Forf.'s Arbeide ere vi imidlertid som oftest ikke afvegne fra den af ham fulgte Rækkefölge, ifölge hvilken vi saaledes nu ogsaa her först omtale Handelen og de Handlende.

Man skjelnede i Mexico temmelig skarpt imellem trende Classer af Handlende: Pochteca'erne, der kaldtes saaledes efter Quarteret Pochtlan i Tlatilolco, Sædet for de rigeste og mest anseete Financiers og Handelsmænd, Nahualoztomeca'-erne d. e. Folk, der skjule eller forklæde sig, en Benævnelse, der gaves dem paa Grund af at de havde for Skik at forklæde sig for bedre at kunne trænge ind i de fjendtlige Territorier, og endelig Teyahualohuani'erne, Slavehandlerne. Den förstnævnte Classe var, som alt antydet, den mest anseete. De bleve ofte af Souverainen ophöiede i Ridderstanden og beklædte de höieste Pladser i Handelstribunalerne. Disse trende Classer havde imidlertid intet Kasteagtigt, og der var intet til Hinder for at Vedkommende kunde gaae over fra den ene til den anden. Af de for dem alle fælles Privilegier vare fölgende de vigtigste: Fritagelse for Krigstjeneste og Hoveriarbeide, særskilt Jurisdiction og egne Domstole, beklædte af Medlemmer af selve Standen, samt endelig egne Fængsler. Desuden tilkom det Handelsraadene selv at træffe reglementariske Bestemmelser med Hensyn til Kjöb og Salg, at fastsætte Varernes Priis og at afstraffe dem, der, uden at

henhöre til Corporationen, gjorde Indgreb i sammes Privilegier. Handelen med Udlandet var meget betydelig. Imod Nordvest strakte Mexicanernes Handelsforbindelser sig til Bugten ved Californien, imod Nord til Mundingen af Floden San Juan de Nicaragua, mod Syd og Sydvest til Bugten ved Nicoya og maaskee endnu længere. Denne Handelens Udbredelse var af ikke ringe Vigtighed i politisk Henseende, navnlig ogsaa paa Grund af de Beretninger, de reisende Handelsmænd gave om de fremmede Lande og de, lige indtil Spaniernes Tid opbevarede, temmelig nöiagtige Kort, som de optoge over samme. Handelens eller de Handlendes Gud var Iyacacoliuhqui, ogsaa kaldet Iyacateuctli eller „Herren med Örnenæsen", et Symbol paa den List og Snuhed, der fordredes af en Handelsmand. Hans Fest feiredes med stor Höitidelighed i Maaneden Tlaxochimaco i den ham under Navn af Pochtlan viede Helligdom, hvor Handelsstanden med stor Pragt og Pomp underholdt et talrigt og rigt doteret Præstecollegium. Naar en Caravane stod i Begreb med at begive sig paa Marchen til et fjernt Land, var det dog ikke Iyacacoliuhqui men Xiuhteuctli, Ildens Gud, dens Anförere offrede til. Slige længere Reiser foretoges deels for hele Handelsstandens, deels for enkelte Privatmænds Regning, deels endelig ifölge Souverainens Ordre, i hvilket sidste Tilfælde Hensigten dermed var enten at anstille Undersögelser i et hidtil lidet bekjendt Land eller at recognoscere et fjendtligt Territorium. Det var i Regelen Nahualoztomeca'erne, der udsaaes til en saadan Mission. Deres Forstandere begave sig i saa Fald efter Kongens Ordre til Paladset, hvor de modtoge deres Instructioner og en Sum Penge til Bestridelse af Reiseudgifterne. — Staden Mexico talte en stor Mængde offentlige Pladser og Torve; den berömteste af dem alle var imidlertid den saakaldte Tlatilolco, som saagodtsom alle den spanske Erobrings Historieskrivere have givet en saa glimrende Beskrivelse af. Den var rundt omkring omgiven med uhyre store aabne Buegange. De spanske Skribenter beskrive den

som tre Gange saa stor som det berömte Torv i Salamanca; og der saae man Kjöbmændene ikke blot fra Nabolandene men fra de fjerneste Egne udstille den americanske Verdens mest forskjelligartede Producter. Der saae man ogsaa Pottemagerne og Juvelererne fra Cholullan, Guldsmedene fra Azcapotzalco, Malerne fra Tetzcuco, Sadelmagerne fra Tenayocan, Jægerne fra Xilotepec, Fiskerne fra Cuitlahuac, Gartnerne, Maattefletterne og Snedkerne fra Quauhtitlan, Bouquethandlerne fra Xochimilco o. s. v., alle ivrig beskæftigede med at udstille deres Varer paa den fordelagtigste Maade og at rose deres fortrinlige Egenskaber. Alle Varer, med Undtagelse af Levnetsmidler, forhandledes paa denne Plads (Boutiquer kjendte Mexicanerne slet intet til). „Man seer der", siger Cortes [1], „alle Landets forskjellige Varer, Levnetsmidler [2], Guld- og Sölvsmykker, Bly, Messing, Kobber, Tin, Bygningsstene, Conchylier, Coraller, Fjer. Der sælges ogsaa Kalk, raae og hugne Steen, raae og brændte Tagsteen, Bygningstömmer etc. En Gade er bestemt for Vildt alene, og her finder man et Udvalg af alle Landets vilde og tamme Fjerkræ, Höns, Agerhöns, Vagtler, Glenter, Heirer, Duer, Turtelduer, Smaafugle (Colibrier?) i Buur flettede af Siv, Papagöier, Örne, Falke, Höge og andre Rovfugle, Kaniner, Harer, Hjorte og smaae Hunde, der fededes for at tjene til Næring." Han fremhæver dernæst navnlig den store Mængde af Medicinalplanter, Urter og Frugter, Honning og Vox, Sukker, Viin, Bomuld, Silke, Læder og Huder, garvede og ugarvede, simpelt eller malet og emailleret Pottemagerarbeide, Fisk, Æg etc. etc.

Handelen var ikke blot Tuskhandel. Man havde flere Sorter Mynt, skjönt, som det synes, ingen præget. Den förste bestod af Cacaobönner, kaldede „patlachte" eller „pataste" af Verbet „patla" bytte, tuske. De brugtes som Skillemynt og regnedes efter „xiquipilli'er" à 8000 Bönner. For,

[1] Cartas de Hernándo Cortes, Relat. Segunda. Mexico 1772.
[2] Dette stemmer, som man vil see, ikke med det nys efter Forf. bemærkede.

hvor Talen var om större Summer, at spare sig den Uleilighed at tælle, regnede man efter Sække à 3 xiquipilli'er eller 24000 Bönner. Den anden Myntsort bestod i forskjellige smaae Stykker Bomuldstöi, der kaldtes „patolcuachtli", den tredie af Guldstöv, som opbevaredes i Fjerposer, den fjerde, der mest nærmede sig til prægede Penge, af Stykker Kobber, udhugne i Form af et T, den femte, der omtales af Cortes i hans Breve til Keiser Carl den Femte, af Tinstykker, der lignede Jetons og hvoraf hvert i Midten havde et lille Hul, saa at de kunde trækkes paa en Snor. Efter vor Forfatter komme til de her anförte endnu to andre Slags Mynt. Den ene af disse omtales hos Sahagun, som kalder den „tondillo", hvorimod dens mexicanske Navn var „Quauhtli" d. e. Örn, en Benævnelse, der uvilkaarlig vækker Opmærksomhed, da den betegner en ogsaa i Europa meget udbredt Form eller Præg. Sahagun giver ingen yderligere Oplysning hverken om dens Form eller Værdi. Vor Forf. antager den for at have været af Guld, en Antagelse som han fornemmelig grunder paa en Beretning om den store Mængde Klædningsstoffer og kostbare Smykker, der i et vist givet Tilfælde indkjöbtes for en Sum af 1600 af disse „Örne". Den anden Myntsort, som de spanske Forfattere kalde „tejuelo" var ligeledes af Guld og havde en Værdi af 50 spanske Ducater. — At der ved Kjöb og Salg maa have været anvendte forskjellige Vægter, er rimeligt og bevidnes derhos ogsaa af Sahagun. Noget nærmere herom er os imidlertid, saavidt vides, ikke opbevaret. — Politicommissairer patrouillerede uafladeligt paa Torvene for at vaage over, at ingensomhelst Svig eller Uorden gik i Svang. De havde Opsigt med de Handlende, undersögte Vægterne, og tilintetgjorde dem, saafremt de befandtes unöiagtige. Midt paa Pladsen „Tlatilolco" stod en Bygning, der kaldtes Tecpan d. e. Paladset, og i hvilken et Fællesudvalg af alle Corporationer samt Handelstribunalet residerede. Dette Tribunal bestod af tolv Dommere, kjendte i alle imellem Kjöbere og Sælgere opstaaede Stridigheder og paadömte

alle paa Torvet begaaede Forbrydelser. Af alle de tiltorvs bragte Gjenstande udrededes en vis bestemt Afgift til Souverainen, som derimod paa sin Side tilsikrede de Handlende en fuldkommen upartisk Haandhævelse af Retten samt den fuldstændigste Sikkerhed for deres Personer og Varer. Om Natten bevogtedes Torvene paa det omhyggeligste af dertil af Regjeringen beskikkede og lönnede Folk. Men paa den anden Side hjemsögte Loven ogsaa med strenge Straffe de Handlende for ethvert Bedrag, der kunde bringe Forstyrrelse i Sagernes Gang og skade den offentlige Credit. Naar den fastsatte Frist var udlöben, blev saaledes Debitor med Magt tvungen til at betale sin Gjeld, og var han insolvent i nogen höi Grad, straffedes han corporlig som den, der havde tilvendt sig offentlige Midler. Det ansatte Opsyns Aarvaagenhed var saa stor, og Straffens Execution i givet Tilfælde saa hurtig og ubönhörlig, at Tyverier hörte til Sjeldenhederne. De talrige Spaniere, der saa ofte besögte Tlatiloleo, kunne ikke finde Ord nok til at beskrive saavel den beundringsværdige Orden, der herskede overalt, som den uhyre Masse og det sjeldne Udvalg af allehaande Varer, som forefandtes der. Om Torvene i Tetzcuco, Tlaxcallan, Cholullan, Huexotzinco og andre större Stæder gjelder forholdsviis det samme, som nys er bemærket om Hovedstadens. Ogsaa de vare godt besögte. Cortes anslaaer saaledes i en af sine Beretninger Markedsgjesternes Antal i Tlaxcallan til over 30000 Personer, og Motolinia, der over 20 Aar efter Erobringen omtaler Markedet i Tepeyacai, hvor han var tilstede, bemærker, at det var overordentlig livligt og besögt. Torvene af anden Classe, der udelukkende vare bestemte til Födevarers Forhandling, fandtes i stort Antal i de forskjellige Stæder, navnlig i selve Mexico. Her falbödes Levnetsmidler af alle Slags, deels i raa, deels i tilberedt Tilstand, og enhver saadan Torveplads var omgiven af Bevertningssteder og Restaurationer, der imidlertid ikke altid havde det bedste Ord paa sig, og i Regelen kun besögtes af de lavere Folkeclasser.

Inden vi gaae over til at omhandle Agerdyrkningen og den agerdyrkende Classe, ville vi endnu med nogle faa Ord omtale nogle Foranstaltninger til Handelens og navnlig til Communicationernes Fremme. Hvert Aar efter Regntidens Ophör repareredes Veie og Broer. I Bjergegnene og paa öde Steder fandtes næsten overalt store Bygninger opförte for at tjene til Herberger for de Reisende og Handlende. De vare bekostede deels af Fyrsterne, deels af Private, og vare efter Climaets og Egnens Behov enten af Steen eller af Træ. Over rivende Floder og Strömme vare enten Broer lagte, eller, hvor dette ikke lod sig gjöre, besörgedes Overfarten ved Færger, deels frit, deels imod Udredelse af Bro- eller Færgepenge. Broerne vare enten af Steen eller Træ; hyppigst dog af Steen.

Om den mexicanske Söhandel har været af nogen Betydenhed, vides ikke; kun er det bekjendt, at der dreves en udstrakt Kysthandel. De hertil brugte Barker, af hvilke de största havde en Længde af indtil 60 Fod og vare forsynede med Dæk, bevægedes deels ved Hjelp af Seil, deels ved Hjelp af Aarer. De foretoge undertiden temmelig betydelige Reiser. Der berettes saaledes f. E. at de förste europæiske Söfarende skulle have truffet paa slige Barker i en Afstand af over 50 lieues fra Land. I selve Anahuacdalen förtes naturligviis, som alt antydet, saagodtsom hele Handelen tilvands, men begunstigedes ogsaa i höi Grad deels ved den Omstændighed, at de derværende Söer dengang havde en langt större Udstrækning end nu, deels ved Hovedstadens og en stor Deel andre vigtige Byers Beliggenhed omkring samme. Masser af Smaaskibe, „acallis", af alle Slags vare uafladelig paa Farten imellem dem og tilförte Hovedstaden allehaande Forbrugsgjenstande.

„Den samvittighedsfulde Omhu", siger vor Forf., idet han gaaer over til at omhandle Agerdyrkningen, „hvormed Geistligheden i Mexico og Mellem-America bevarede de ældgamle Traditioner med Hensyn til Agerdyrkningen i disse Lande

saavelsom de talrige til Ære for Agerdyrkningens Guddomme indstiftede Fester vise noksom, hvor höi en Grad af Interesse den fölte for Landbruget." Da man ikke kjendte Ploven og ikke havde Öxne eller andre Dyr, der kunde træde i disses Sted, var man udelukkende henviist til sit personlige Arbeide, kun med Benyttelse af enkelte, overordentlig simple Redskaber. Til at gjennemstikke og vende Jordskorpen benyttede man enten Pæle, hvis Spids var bleven hærdet i Ilden, eller et Redskab, der, aabenbart paa Grund af sin Form, bar Navnet „Cohua" eller „Cohuatl" d. e. Slange, og var af Kobber med et Træskaft. Derhos brugte man ogsaa en Slags Spade af Egetræ „huictli". „Der er ingen Tvivl om", bemærker en spansk Historiker, „at de endnu maa have haft andre Agerdyrkningsredskaber; kun har de gamle Skribenters Forsömmelighed berövet os Leilighed til at gjöre nærmere Bekjendtskab med dem." For at kunne vande deres Marker, opkastede de Dæmninger for Floderne og Bjergströmmene og gravede Canaler og Gröfter for at kunne lede Vandet efter Behag. I höitliggende Egne og paa Bjergskrænter saaede de ikke hvert Aar, men lod Jorden ligge brak, indtil den af sig selv paany bedækkedes med Urter og Græs, som de da i den törre Tid afsved, for at Asken kunde tjene til Gjödning og erstatte de af Regnen bortskyllede Salte. Deres Marker omgave de med Steengjerder eller Aloehegn. Den agerdyrkende Classe var meget talrig. Med Undtagelse af Kongen, Prindserne, de fornemme Herrer og de Soldater, der vare kaldte under Fanerne, var saagodtsom hele den övrige Befolkning meer eller mindre beskæftiget med Agerdyrkning, og satte en Ære deri. Kvinderne og Börnene hjalp deres Mænd og Fædre. Til Kornets Opbevarelse havde man rummelige Lader, i Regelen byggede af Træ og af en firkantet Form. De anseeligste vare de offentlige Lader eller Magasiner, der, som alt tidligere bemærket, ialmindelighed vare opförte nærved Templerne.

Holdtes Agerdyrkningen saaledes i Ære hos Mexicanerne, saa var dette ogsaa i ikke ringere Grad Tilfældet med Havedyrkningen og Gartneriet. Erobrernes Beretninger indeholde talrige Vidnesbyrd om den Beundring, hvormed de opfyldtes ved at besee de mexicanske Fyrsters Haver og ved at iagttage den Skjönhed og Orden, der overalt lagde sig for Dagen i deres Anlæg og Plantesamlinger. Forrest i Rækken stode Haverne i Mexico og Tetzcutzinco, Iztapalapan og Huaxtepec. Den næstsidste af disse var anlagt af Cuitlahuatl, Montezuma den Andens ældre Broder og Efterfölger. Saavel dens betydelige Omfang som dens smagfulde og smukke Indretning tiltrak sig i höi Grad Cortes's og hans Staldbrödres Opmærksomhed. Den var deelt i store Fiirkanter, adskilte ved skyggefulde og duftrige Alleer. Seilbare Canaler förte Söens Vande igjennem den og nærede et stort Basin, til hvilket man kunde nedstige ad en Steentrappe, og paa hvis Overflade bestandig saaes en stor Mængde forskjellige Vandfugle. Endnu berömtere synes dog Haven i Huaxtepec at have været. Den havde sex (franske) Miil i Omfang og gjennemströmmedes af en smuk Flod. Dens Træer, Planter og Blomster udgjorde den kostbareste Samling i hele Mexico og forögedes stadig med de sjeldneste Væxter. Spanierne vedligeholdt længe denne kostelige Have, hvor de fortrinsviis dyrkede de for Climaet passende Medicinalplanter.

Af alle de af de mexicanske og centralamericanske Folkeslag dyrkede Videnskaber synes forövrigt netop Medicinen at have været den, der mindst tiltrak sig Erobrernes Opmærksomhed. Den störste Deel af de spanske Skribenter nöies med at berette, at Mexicanerne og de övrige Nationer besade et nöie Kjendskab til de forskjellige Lægemidler og navnlig Medicinalurter, som de betjente sig af til ofte forbausende og vidunderlige Cure. De i Lægevidenskaben af Mexicanerne gjorte Fremskridt specificeres derimod saagodtsom ingensteds. Sahagun er den eneste, der paa en klar og tydelig Maade beretter om de Kundskaber, Toltequerne i saa Henseende

havde erhvervet og gaaer i Detail angaaende Medicinens Tilstand i Mexico og Landets Naturhistorie. Det er bekjendt at saavel Mexicanerne som de övrige Nationer, der arvede Toltequernes Civilisation, besade Skrifter, hvor alle de med Hensyn til Naturvidenskaben gjorte Observationer med stor Omhyggelighed vare optegnede, og af disse Skrifter betjente Lærerne sig ved Underviisningen saavel hvad de menneskelige Sygdomme som de i Naturen forefundne Midler imod dem angaaer. Lægen Hernandez[1], der af Philip II blev sendt til Mexico for at undersöge Landets Fauna og Flora, tog stadigt i sine Undersögelser de indfödte Læger til Veiledere. Disse gjorde ham bekjendt med ikke mindre end 1200 Planter samt deres nahuatl'ske Benævnelser, med over 200 Fuglearter og med et særdeles betydeligt Antal Pattedyr, Reptilier, Fiske, Insecter og Mineralier. Ifölge vor Forf. skylder derhos den europæiske Pharmacie Mexicanerne Kjend-

[1] Hernandez, der ogsaa er bekjendt i en större Kreds navnlig som Udgiver af Plinius, var Læge hos Philip II. Det ovenanförte ham af denne Konge givne Hverv sysselsatte baade ham og flere andre lærde Naturkyndige i en Række af Aar. Hans Arbeide, der, som vor Forf. bemærker, „fuldelig var de 60,000 Ducater værdt, som det kostede", indeholdt 24 Böger (Bind?) Text og 11 Bind fortræffeligt udförte Afbildninger af Planter og Dyr. Da Kongen imidlertid ansaae det for altfor volumineust, lod han en anden af sine Læger, Neapolitaneren Nardo Antonio Recchi, gjöre et Uddrag af det. Dette Uddrag besörgedes af Dominicaneren Francisco Ximenes udgivet i Trykken i Mexico i Aaret 1615 paa Spansk og udkom senere (1651) i Rom paa Latin med en Mængde lærde, men altfor vidtlöftige og kjedelige, Anmærkninger og Dissertationer. Hernandez' Haandskrifter bleve oversendte til Bibliotheket i Escurial, hvor de senere benyttedes af den bekjendte P. Nierenberg, der fra dem for största Delen hentede Stoffet til sine naturhistoriske Skrifter, hvilket han ogsaa selv bekjender. En fransk Jesuit, P. Claude Clément, siger etsteds, hvor han taler om Hernandez's Manuscripter: „Qui omnes libri et commentarii, si pro ut affecti sunt, ita forent perfecti et absoluti, Philippus Secundus et Franciscus Hernandius haud quaquam Alexandro et Aristoteli hac in parte concederent."

skabet til den störste Deel af de Medicinalplanter, som den har optaget siden det 16de Aarhundrede.

De mexicanske Læger benyttede i deres Praxis Indspröitninger, Decocter, Plastre, Salver og Olier, hvilket alt ifölge Erobrernes Beretninger falbödes saavel en gros som en detail, saavel i Hovedstaden som andensteds. Deres Oliearter vare „Ulli"[1] eller „flydende Caoutchouc", „Tlapatl" af et Træ, der havde Lighed med Figentræet, „Chilé" eller „Pigment" „Chian" og „Ocotl" af en Art Lövtræer. Chian benyttedes imidlertid mere af Malerne end som Lægemiddel. Af Træet „Huitziloxitl" udvandtes tvende Slags Balsamer: „Opo" og „Xilo". Af Barken af Træet „Huaconex", erholdtes ligeledes en seig, olieagtig Væske, og af Planten „Maripenda" en Slags Balsam, der var vidunderlig virksom.

Hvad den mexicanske Chirurgie angaaer, saa lærte Erobrerne af egen Erfaring at dömme om den Dygtighed og det Held, hvormed de lægede Saar. Foruden Balsam og Salve af „Maripenda" benyttede de dertil ogsaa Tobak og andre Vegetabilier, hvis Frö de pulveriserede, blandede med en vis Harpixart og dernæst anbragte paa det lidende Sted, som de belagde med Fjer. Behandlingen foretoges altid under endeel mysterieuse Paakaldelser og Ceremonier. De kjendte Aareladning, som de iværksatte med stor Duelighed og Held ved Hjelp af en lille Lancet af „iztli" eller Obsidian. Simple Folk aarelode sig selv med en Maguey-Torn. Istedenfor Igler brugte de Piggene af det americanske Pindsviin. Sö- og Flodbade vare i almindelig Brug i alle Classer af Befolkningen og ligeledes Dampbade, der toges i egne dertil indrettede Smaakamre.

„Det har", siger vor Forf., „vakt almindelig Forundring, at Mexicanerne, trods de Levnetsmidlers Beskaffenhed, de ofte benyttede, vare underkastede saa faa Sygdomme. Den Elendighed, hvori de vare nedsunkne i de sidste Aar för

[1] Eller „olli", hvis Lighed med lat. *oleum*, vort *Olie*, Forf. gjör opmærksom paa.

Stadens Grundlæggelse og Nödvendigheden af at drage Nytte af alt, hvad Naturen fremböd til Næring, havde allerede tidlig vænnet dem til at ernære sig af Reptilier og Insecter, der, under andre Omstændigheder, vilde have vakt selv de Graadigstes Væmmelse. De spiste saaledes ikke alene Rödderne af flere Vandplanter, men endogsaa adskillige Slange- og Fluearter og navnlig disse sidstes Æg, af hvilke de iblandt andet lavede en Slags Caviar, kaldet „Ahuauhtli", der havde megen Lighed med vor Caviar, og, ifölge vor Forf., endnu den Dag idag sees paa mangt et spansk Bord i Mexico. Mexicanerne benyttede ogsaa en ikke nærmere angiven Substants, der flöd om paa Vandet i Söen og som de törrede i Solen, opbevarede og senere spiste som en Slags Ost, hvilken den ogsaa lignede saavel i Lugt som i Smag. De kaldte den „Tecuitlatl", d. e. Steenexcrement.

Det almindeligste, rigeligste og derhos tillige sundeste af alle de Næringsmidler, hvormed Forsynet havde velsignet deres Land, var imidlertid Maisen, af Mexicanerne kaldet „Tlaolli", en Plante, der er ligesaa velsmagende som nærende og givtig, og hvis Dyrkning derhos ikke kræver nær saa megen Omhu og Paapassenhed som Kornets. De kogte den ialmindelighed i Vand med en liden Tilsætning af Kalk og Salpeter, hvornæst den let afbælges, og male den derpaa, mens den endnu er ganske fugtig, med et Rulletræ paa en Steenart, der benævnes „Metlatl", paa hvilken siden ogsaa Deigen tilberedes til Kager, som koges, Arbeider, der altid udföres af Fruentimmerne. For at betage Maisen dens flaue Smag blandedes Deigen med forskjellige Ingredientser, i Kongernes og de fornemme Herrers Huusholdning ialmindelighed med aromatiske Urter, navnlig med en Blomst kaldet „Coatzontecoxochitl" d. e. den Blomst, som dræber Slanger. Meel erholdtes af flere forskjellige Rödder. Af udbredt Brug var navnlig ogsaa den americanske Bönne, hvoraf der havdes flere Sorter, som tilberedtes paa mange forskjellige Maader. Den Suppe, som uddrages af den ved Kogning, er, efter vor Forf., en meget nærende Substans, som staaer i stor Yndest

endnu den Dag idag. Af alle Mexicanernes Spiser er imidlertid Chocoladen uden Modsigelse den, der, efter at være forplantet til Europa, har vundet mest Bifald og Udbredelse. Af Cacao'en „Cacahuatl", tilberedtes flere forskjellige Drikke, foruden Chocoladen „chocolatl", hvis Tilberedelsesmaade ikke ganske stemmede med vor. De forskjellige af Cacaoen erholdte Drikke pleiede man at give en Tilsætning af en aromatisk Plante, „tlilxochitl", nutildags bekjendt hele Verden over under Navn af „Vanille", samt tillige af Honning.

Mexicanerne nöde ligesom vi Æggene af endeel Fugle, især af Ænder og Kalkuner. Vildt, som de havde Overflödighed af, og Fisk nödes enten stegt eller stuvet, eller tilberedt med Urter, Frugter og Grönt paa mange forskjellige Maader.

De americanske Nationers berusende Drikke indvandtes af Palmetræet, af Acajoutræets Frugt samt af Maisrör og Maiskorn, af sidstnævnte navnlig en Liqueur kaldet „chicha", som omtales af mange Forfattere. Den mest almindelige og mest viinlignende Drik er imidlertid Saften af „metl" eller „maguey", af Mexicanerne kaldet „octli" og nutildags „pulqué"[1]. Vor Forf. beskriver Tilberedelsesmaaden. Udseendet er hvidagtigt, Smagen temmelig skarp og Virkningen berusende, dog i mindre Grad end Drueviin. Den er en sund og behagelig Drik og roses især som et virksomt Middel imod Diarrhee.

Det förste Maaltid, en let Frokost, nöde Mexicanerne om Formiddagen efter et Par Timers Arbeide, det andet, Middagsmaaltidet, noget efter Middag, det tredie, Aftensmaaltidet, Klokken 7—8 om Aftenen. De spiste ikke meget, undtagen ved festlige Leiligheder, men nöde derimod en betydelig Deel Drikkevarer, navnlig „chilatl", en Blanding af Cacao, Mais, Chilé eller rödt Pigment etc., hvilken endnu den Dag idag

[1] Ordet „pulqué" er, ifölge Clavigero, hverken spansk eller mexicansk, men stammer fra det araucanske Sprog, der tales i Chili og i hvilket „pulqué" betegner enhver berusende Drik ialmindelighed. Det mexicanske Ord herfor er, som i Texten bemærket, „octli".

er almindelig i Vera Paz, hvor, ifölge vor Forf., ingen velhavende Indianer lader hengaae et Par Timer uden at tage sig en Kop af denne, forövrigt særdeles nærende, Drik.

Skjönt Kvinderne hos Mexicanerne indtoge en ikke mindre hædret Stilling end hos os, var det dog ikke Skik og Brug, at de deeltoge i Gilder og Gjestebud, med mindre disse fandt Sted ganske en famille. Ved slige Gilder gik det i Regelen meget overdaadigt til, og flere Dage hengik alene med de nödvendige Forberedelser. En Mængde Tjenere og Slaver af begge Kjön opfyldte alle Gange og Gallerier i Huset, de til Festlighedens Afholdelse bestemte Sale smykkedes med duftende Blomsterguirlander, og Gaardspladsen belagdes med Siv og vellugtende Grönt. Der uddeeltes Bouquetter til Gjesterne ved deres Ankomst, og enhver tog Plads ved Bordet efter sin Rang. Bordene og Sæderne vare meget lave, og Anretningen fandt Sted paa store Duge. Tjenerskabet bragte först Gjesterne Vand til at vaske Munden og Hænderne med samt en Serviet til at aftörre sig paa, og bar da först Maden om paa Fade, staaende paa Fyrfade, hvorved den altid holdtes varm. Bordservicen var særdeles luxurieus, navnlig hos Fyrsterne og de Fornemme, hos hvem man ofte saae baade Guld og Sölv udarbeidet i alle Slags Former, ja Kopper og Skaaler, forfærdigede af een eneste Ædelsteen. Saasnart Maaltidet var tilende, stode de Unge fra Bordet og dandsede til Ære for Festens Gud en til Anledningen passende Ballet, der ledsagedes af temmelig monotone Sange, imedens de Gamle, hvem en större Quantitet Pulqué indrömmedes, bleve siddende og nöde denne oplivende og behagelige Drik. Henimod Midnat toge Gjesterne Afsked efter först af Værten at have erholdt en Foræring, der ialmindelighed bestod enten i et eller andet kostbart Smykke eller Klædningsstykke. Paa Hverdage toge baade Rige og Fattige sig en Siesta efter Middagsmaaltidet. Fornemme og rige Folk forenede hermed Tobaksrygning af Piber med lange Rör enten af Bambus eller af et andet kostbart Materiale. I Tobakken

blandedes vellugtende Urter eller Liquidambar-Harpix. De brugte ogsaa Tobakken til Snus, en dertillands meget gammel Skik, der först langt senere blev almindelig i Europa.

Idet vi nu gaae over til i Korthed at give en Udsigt over Kunsternes Tilstand i Mexico, omtale vi först en Kunst, i hvilken Mexicanerne, som alt bemærket, havde bragt det til en höi Grad af Fuldkommenhed, nemlig Bearbeidelsen af ædle Stene og Metaller. De haardeste og ædleste Stene tilskare de med uforlignelig Kunst ved Hjelp af os ubekjendte Instrumenter, navnlig Smaragden, Amethysten, Turquoisen, Cornalinen og andre. Hertil brugtes Redskaber af en endnu haardere Steenart eller af en Blanding af Kobber og Tin, som de forstode at hærde ligesaa fuldkomment som vi Staalet. Marmor, Jaspis, Porphyr, Alabast og Obsidian bearbeidedes ligeledes deels til Prydelser for Paladser og Templer, deels til Statuer og andre Billedhuggerarbeider, der ofte udförtes til en höi Grad af Fuldkommenhed. Af Obsidian forarbeidedes Speile, der indfattedes i Guld, og Knive ligesaa skarpe som vore Ragcknive.

Hvad der endnu er opbevaret af Mexicanernes Pottemagerarbeide viser noksom, til hvilken höi Grad af Fuldkommenhed de havde bragt det ogsaa i denne Kunst. Men den af alle Kunster, der holdtes mest i Ære hos dem, var Metalstöbning, hvori de ogsaa overgik selv os Europæere. Beretningerne i saa Henseende lyde formelig vidunderlige. De Guld- og Sölvarbeider, som Carl V erholdt tilsendte fra Cortes, opfyldte selv spanske, franske og italienske Kunstnere med Beundring og erklæredes af dem for uefterlignelige. Vel benyttede Mexicanerne til dette Slags Arbeider ogsaa undertiden Hammeren, men stode i saa Tilfælde tilbage for vore europæiske Arbeidere. I Mexico dannede Guld- og Sölvarbeiderne et Laug, der var ligesaa velhavende og agtet som Kjöbmandslauget. Dog var det navnlig Azcapotzalco, der var bekjendt ved sine udmærkede Arbeider i denne Retning.

En af de mest udbredte Beskjeftigelser saavel i Mexico som i Central-America var Vævning. Man kjendte vel hverken Uld eller Silke eller Hamp; men Ulden erstattedes af Bomulden, Silken af Fjer og Hare- eller Kaninhaar og Hampen af „Icxotl" eller Trævlerne af Bjergpalmen og forskjellige Aloearter. Af Bomuld forfærdigedes saavel grovt Lærred som fiint, ja indtil samme Fiinhed som Batist. I Töierne indvævedes derhos Plante- og Dyreskikkelser af forskjellige Couleurer. Der blandedes undertiden Fjer i Bomulden og forfærdigedes da heraf Kapper, Senge- og Gulvtæpper og deslige af stor Blödhed og smukt Udseende. Af Maguey-Blade, kaldede „Pati" og „Quetzalichtli" erholdtes en meget fiin Traad, hvoraf der fabrikeredes fiint Lærred, af andre Aloearter og af Palmen Icxotl en grovere Art Traad. Fremgangsmaaden var den samme som i Europa. Af den nævnte Palmeart saavelsom af en anden, kaldet „Izhuatl" forfærdigedes Maatter af stor Fiinhed, af Maguey-Traaden Reb, Sko og andre Gjenstande.

Den af alle deres Kunstfrembringelser, som Mexicanerne selv satte mest Pris paa, var imidlertid de Mosaikarbeider, som de forfærdigede af de smukkeste og fineste Fuglefjer, og det var med dem for Öie at de med saa stor Omhu opelskede de pragtfulde Fuglearter, paa hvilke der er saa stor en Overflod i hine Egne. Til en bestemt Tid af Aaret berövede de dem deres Fjer for enten selv at benytte dem til Mosaikarbeide eller for at falbyde dem. Mest sögte vare Colibrierne, paa Nahuatl kaldede „Huitzitzilin", hvis Fjer spillede i den mest brogede og mest glimrende Farvepragt. Til Udförelsen af slige Arbeider forenede sig i almindelighed en heel Deel Kunstnere, af hvilke enhver, naar först Tegningen var skizzeret og Proportionerne bestemte, udelukkende besjeftigede sig med den i hans Lod faldne Afdeling og det med en saadan Flid og Udholdenhed, at han undertiden var en heel Dag om at anbringe een eneste Fjer, paa Grund af det store Antal, han först prövede, inden han endelig traf

paa den, der netop passede. Först naar hver enkelt havde fuldfört sin Afdeling, traadte de alle sammen for at samle de enkelte Stykker til et heelt. De fattede hver enkelt Fjer med en eller anden blöd Gjenstand for ikke at krölle dem og fastklæbede dem med Saften af Planten „Tzauhtli" eller en anden klæbrig, limagtig Materie. De forskjellige Afdelinger samlede de paa en Kobberplade og glattede dem med en saadan Delicatesse og Fiinhed, at det saaledes udförte Arbeide blev saa glat og jevnt, som om det havde været et Maleri. Hvor höi en Grad af Beundring disse mexicanske Mosaikarbeider vakte, vil man iblandt andet kunne see af fölgende Udtalelse af Acosta i hans Hist. natural y moral: „Disse Arbeider", hedder det der, „lovprises med fuld Föie; da det i Sandhed grændser til det Vidunderlige, at man med Fuglefjer kan udföre saa fine og delicate Tegninger, at de synes frembragte ved Penselen, og det endog uden at selve Penselen eller Kunstmaleriet er istand til at gjengive den Friskhed og Glands, man i dem beundrer. Der gives Indianere, der have opnaaet en saa stor Fuldkommenhed i denne Kunst, at de med saadanne Fuglefjer forstaae at efterligne med den höieste Grad af Punktlighed Malerkunstens Værker, saa at deres Arbeider ikke give de bedste spanske Mesteres det ringeste efter. Da Prindsen Don Philips Gouverneur havde foræret ham tre saadanne smaae Billeder, for at han kunde bruge dem som Bogmærke i sin Bönnebog, viste Infanten dem til sin Fader, Kong Philip II, og han tilstod at han aldrig nogensinde havde seet saa fuldendt Arbeide i saa lille en Maalestok. Da engang et större Arbeide, der forestillede den hellige Frants, blev forevist Pave Sixtus V som et Exempel paa Indianernes Fjerarbeider, vilde hans Hellighed absolut beföle det for at overbevise sig om, at det ikke var et Maleri; saa forbausende og skuffende forekom det ham." Selve Mexicanerne satte en saadan Pris paa disse Arbeider, at de vurderede dem höiere end Guld, og de spanske Berettere, Cortes, Bernal Diaz, Gomara, Torquemada og andre kunde,

som alt bemærket, ikke finde Ord nok til at udtrykke deres Beundring over deres Fuldendthed.

Den Mængde Figurer, der indeholdes i de til os komne mexicanske Krönikehaandskrifter, vilde kun give os en svag Idee om deres Fremskridt i Malerkunsten, hvis vi ikke havde andre Mindesmærker, der sætte os istand til at fælde en gunstigere Dom derom. Selv i de omtalte Fremstillinger finder man imidlertid en Delicatesse i Penselen og en Reenhed og Fiinhed i Tegningen, som man ikke kan andet end beundre; de give os derhos tillige et stort Antal, aabenbart efter Naturen malede, Portraiter af Konger og Fyrster. Ogsaa i Farveblandingen viser sig et ikke ringe Talent. De Rester, vi endnu have, af den egentlige Malerkunst, bestaae fornemmelig i Dyr, Blomster, Planter og Træer, gjengivne efter Naturen med fuldendt Nöiagtighed, samt i Ornamenter, anbragte deels inde i Bygninger, deels udenpaa disses Mure, sædvanlig paa en blaa eller röd Grund. De bevare alle een og samme Characteer i alle de mexicanske og mellemamericanske Ruiner af antique Stæder. Förend vi forlade Malerkunsten, ville vi endnu kun bemærke, at de opbevarede plastiske Arbeider endnu bære tydelige Spor af oprindelig at have været bemalede.

Gaae vi nu fra Malerkunsten over til Bygningskunsten, falde strax ved förste Öiekast visse Eiendommeligheder i den americanske Architectur os i Öinene, navnlig den coniske eller pyramidale Form, Bygningernes ialmindelighed taget ringe Höide i Forhold til deres Udstrækning, samt endelig Soliditeten i deres Construction; vor Forf. formener imidlertid at kunne forklare alle disse Eiendommeligheder ved Hyppigheden af Jordskjælv dertillands, hvorved en saadan Bygningsmaade, ifölge ham, er bleven gjort nödvendig. Paa den anden Side gjorde Omhu for at holde Fugtighed borte og Hensyn til Regntiden det nödvendigt at opföre Bygningerne paa et over den naturlige Grund hævet Fundament, hvilket endog en toltequisk, af Mexicanerne optagen, Lovbestemmelse havde gjort

til en almindelig gjældende hygieinisk Forpligtelse. Hvad der for de mindre Bemidlede saaledes kun var en lovbestemt Forholdsregel blev for de Rige en Anledning til Luxus, „og det var", siger vor Forf., „maaskee for at give deres Paladser en til deres Rang svarende Höide, at Fyrsterne, idet de efterhaanden lagde Fundament paa Fundament, tilsidst endte med at opföre disse afstumpede, af flere majestætiske Terrasser bestaaende Pyramider, af hvilke man endnu den Dag idag seer et saa stort Antal i de mexicanske og mellemamericanske antique Stadruiner". I enkelte Egne, hvor Jordskjælv vare mindre hyppige, fandtes dog ogsaa et stort Antal Bygninger paa flere Etager. Trapperne, der ialmindelighed vare anbragte udvendig, udgjorde ved deres Disposition og det Grandiose i deres Construction en af Hovedprydelserne i de fyrstelige Paladser. Forövrigt var den hele indre Indretning omtrent den samme som nutildags er Brug i det spanske America: fire Flöie, tilsammen dannende et Parallelogram og indesluttende en efter Omstændighederne större eller mindre Gaardsplads. Kongernes og Fyrsternes Paladser bestode af en heel Række af saadanne med en Gaardsplads for hver. Midt i disse Gaarde vare anbragte enten Basiner, fyldte med Vand, eller pyramidale Altere, eller, naar de vare særdeles rummelige, et heelt Tempel, hvis Proportioner da naturligviis i ethvert enkelt Tilfælde stode i Forhold til vedkommende Gaardpladses Udstrækning og Dimensioner. Simplere Huse bestode ialmindelighed kun af een lang Flöi, der var inddeelt i endeel Værelser og langs Fronten havde et til Corridor tjenende Gallerie. De vare opförte af Steen, sammenföiede med en meget fiin Cement, og Murene vare, saafremt de ellers ikke vare smykkede med Sculpturarbeider, saa hvide og glindsende, at de förste Spaniere, der saae dem, endog ansaae dem for at være af Sölv. Gulvene bestode enten af store Fliser eller vare belagte med en Slags Cement, der blev ganske haard og kunde poleres ligesom Stucco. I Mexico selv, saavelsom i en stor Deel af Rigets övrige Stæder, havde

næsten alle Huse uden Undtagelse terrasseformige Tage. Terrasserne vare omgivne med lave crenelerede Mure, ligesom nutildags, og smykkede med Blomster og Buske. Om Aftenen tyede Husets Beboere derop for at drage frisk Luft. Indgangene eller Dörene til Husene, der vare mere brede end höie, og bestode af Bambusrör, som fuldkomment sluttede til hverandre, vare ligesaa solide som lette og fastgjorte med Læderremme. Om Natten tilstængedes de med Tværstænger af Træ. Dörene i det Indre af Husene bestode ialmindelighed kun af Töi eller Maatter.

Om den mexicanske Architectur har kjendt Fuldbuen (le plein cintre) er vel endnu uafgjort. Dupaix paastaaer (i Beretningen om sin tredie Expedition) at have fundet den i Paladset i Palanque og Clavigero ligeledes at have opdaget Spor af den i Paladsruinerne i Tetzcuco. Man har imidlertid, som vor Forf. med Rette bemærker, endnu undersögt altfor faa af den Masse Bygninger fra forskjellige Perioder, hvormed den americanske Jordbund er ligesom besaaet, til at Spörgsmaalet med fuld Sikkerhed kan afgjöres. Brugen af Söiler, Cornicher og andre architectoniske Prydelser var hyppig. Det er imidlertid tvivlsomt om Baser og Capitæler anvendtes paa samme Maade som hos os. Söileskafterne og Pillerne, der ialmindelighed vare af eet Stykke, vare i de Fornemmes Paladser af Marmor og Alabast og ofte smykkede med Basreliefs. Hvilke Redskaber man betjente sig af for at hæve Stenene til en hvilkensomhelst Höide og deslige, er hidtil endnu ikke bekjendt. De eneste Bygninger, hvoraf det nutildags er muligt at give en nogenlunde fuldstændig Beskrivelse og tydelig Forestilling, ere Templerne. Vor Forf. beskriver udförligere Huitzilopochtlis Tempel i Staden Mexico, og til denne Beskrivelse maae vi her nöies med at henvise. I alle Stæder af nogen Vigtighed var Hovedtemplet opfört i Centrum af en stor fiirkantet Plads, der dannedes af de til de forskjellige religieuse Ceremoniers Udförelse samt til Boliger for Præsteskabet og til Skoler bestemte Bygninger. En

Bygning, der vel ikke var saa mærkelig ved sin Construction som ved sin besynderlige Bestemmelse, maa vi endnu omtale, den nemlig, der var bestemt til Fængsel for de overvundne Nationers Guddomme, som man indesluttede der i den Tro, at de, saalænge de der vare indespærrede, ikke kunde komme deres Dyrkere tilhjelp eller yde dem deres Bistand til atter at afkaste det mexicanske Aag.

Der staaer nu kun tilbage i Korthed at beröre Mexicanernes Forlystelser, af hvilke der omtales en stor Mængde, deels offentlige, deels private. Til förste Classe hörte Væddelöb, krigerske Forestillinger, Balletter og Dandse. Den berömteste af alle var imidlertid uden Modsigelse den saakaldte „Nototolitzli" d. e. Fuglenes Dands, med Hensyn til hvis nöiere Beskrivelse vi imidlertid ogsaa maa henvise til selve vor Forf.'s Værk, hvilket ogsaa gjelder om en anden, meget yndet, men udelukkende aristokratisk Forlystelse, den saakaldte „Tlachtli" eller Ballonleg, der fandt Sted paa en egen dertil i enhver större By bestemt Plads, kaldet Tlachco. Dandsene og Balletterne vare forövrigt meget forskjelligartede, og udförtes snart af Mandfolk alene, snart af begge Kjön tilsammen. De Adelige og Fornemme iförte sig ved slige Leiligheder deres pragtfuldeste Dragter og bare i Hænderne Blomsterkoste eller Vifter, hvorimod Personer af ringere Stand fremstillede sig i Skikkelse af Örne, Tigre og andre Dyr. Den almindelige Ballet, der gaves i Fyrsternes og de Fornemmes Paladser, udförtes som oftest kun af et lidet Antal Dandsere, hvorimod den saakaldte „store Ballet", der gaves paa Byens Hovedplads eller i Tempelgaarden, sjelden udförtes af mindre end 400 Personer, ja undertiden af indtil 2000. — Foruden disse Lege og Dandse vare ogsaa andre Adspredelser temmelig almindelige, navnlig forskjellige Slags Spil, f. Ex. Terninger og det saakaldte „Patolli", der havde nogen Lighed med vort Trictrac. Især var dette sidste overordentlig yndet og mange hengave sig dertil med en saadan Lidenskab, at de bortspillede ikke alene deres Formue, men selv

deres personlige Frihed. Ogsaa sceniske Forestillinger vare ikke ualmindelige. De fandt som oftest Sted paa en aaben Terrasse, beliggende paa et eller andet Sted af den föromtalte „Tianquiz" eller i en Palads- eller Tempelgaard og tilstrækkelig ophöiet til at de Spillende kunde sees af alle Tilskuerne. Hovedtheateret var opfört paa Torvet i Tlatilolco. Der fandtes imidlertid Theatre i alle större Stæder. Vor Forf. giver efter Acosta en Skildring af en theatralsk Forestilling, der fandt Sted i Cholullan til Ære for Quetzalcohuatl. Hans Beskrivelse minder om Grækernes og andre Nationers förste og raaeste sceniske Forsög.

Vi slutte hermed vore Uddrag af vor Forf.'s Skildring af Aztequernes Culturtilstand, idet vi kun endnu tilföie enkelte almindelige Bemærkninger, som den giver ham Anledning til.

„For ret at kunne forstaae vor Skildring", siger han, „og for ikke at drage falske Conseqventser af den, maa man vel erindre, at den aztequiske Civilisation kun var en Reflex af en langt ældre." Han opkaster dernæst det Spörgsmaal, hvorfra den Cannibalisme stammer, som man finder blandet med deres religieuse Ritus, og svarer hertil, at man vel ikke kan andet end indrömme, at Menneskeoffringer forefaldt för det aztequiske Herredömme, ifölge den toltequiske Histories Vidnesbyrd allerede paa den Tid, da de förste Nahuatl-Stammer indvandrede i Landet, men at de efter alle Beretninger dengang fandt sparsomt Sted og i ringe Omfang, hvorimod de hos Aztequerne dreves til Yderlighed, navnlig naar hensees til, at i Regelen alle Krigsfanger offredes. Ifölge dette formener han, at det opkastede Spörgsmaal er vanskeligt at besvare, forsaavidt man ikke vil söge en Forklaring i Önsket om at udbrede Skræk for det aztequiske Navn og tage Hevn over de tilgrændsende fjendtlige Nationer. Forövrigt fortjener det at bemærkes, at det mexicanske Folk selv meer end een Gang gav sin Harme Luft over disse blodige Rædsler og sin Medfölelse med de Fanger, der slæbtes til Huitzilopochtlis Altre.

„Midt i disse oprörende Beskrivelser", fortsætter vor Forf., „föler man dog nogen Tröst ved at bemærke den Modsætning, det mexicanske Samfundsliv i det Hele taget dannede til disse blodige Riter. Dettes, ikke blot de antique Folks men selv flere endnu den Dag idag existerende Nationers overtræffende Moral, danner ikke alene den fuldkomneste Modsætning til Folkets Religion, men nærmer sig endog i mange Punkter til den evangeliske. Man sammenligne blot de i Mexico dengang gjeldende Love angaaende Slaveriet og Slavernes Stilling med det der endnu i vore Dage foregaaer paa Cuba og i de Forenede Stater!"

„Hvorvel Polygamiet var tilladt, var det dog snarere som et Privilegium for Adelen end som en almindelig Ret, og Ægteskabets Hellighed var ligesaa ukrænkelig som hos noget christent Folk. I det huslige Liv finde vi saa rene og milde Sæder, Forhold der bære et saadant Præg af Elskværdighed og Hjertelighed, at de vilde gjöre mangt et moderne Samfund Ære. Konen, der var næsten ligesaa agtet som Manden, var ikke, som hos Orientalerne, udelukket fra Deeltagelse i det selskabelige Liv, og kunde uden Frygt vise sig offentlig med blottet Ansigt. Som ung Pige levede hun mere indesluttet under den moderlige Opsigt, men ved sit Giftermaal erhvervede hun den samme Frihed, som bliver hende tildeel hos os fra det Öieblik af, at hun forlader det faderlige Huus for at fölge sin Mand. Endelig er der endnu een Omstændighed, der ikke lader sig benegte, da alle Nyspaniens Nationers Annaler bære de klareste Vidnesbyrd derom, og som fortjener at tages nöie i Betragtning, den nemlig, at den paa Erobringens Tid existerende Samfundstilstand aabenbart overalt var i en Overgangsperiode til noget Bedre. Flere ældre Civilisationer vare forsvundne deels paa Grund af den dem selv iboende Corruption, deels paa Grund af de talrige Indfald af barbariske Folkeslag. Efter flere forskjellige Omvæltninger var en ny, daglig saa at sige paa en forbausende Maade fremadskridende Civilisation fremstaaet af deres Asle.

Lehnsforfatningen var bleven aflöst af Enevældet, der igjen allerede var undermineret af en tredie Stand; en Ligue organiserede sig allerede for at omstyrte Montezumas Rige, ligesom andre lignende tidligere havde omstyrtet de forskjellige ældre Regjeringsformer. Gjenfödelsen gik fremad med Kæmpeskridt og alt giver os en Anelse om, at de undergivne Folk, trætte af Mexicos militaire og religieuse Tyranni, om ikke ret lang Tid vilde have frarevet det Scepteret og, ved Hjelp af en ny Omvæltning, for en stor Deel have afskaffet dets grusomme og oprörende Cultus."

Med disse vor Forfatters Ord slutte vi, som alt bemærket, vort Uddrag af hans Skildring af den aztequiske Civilisation, idet vi dog ikke kunne tilbageholde den Bemærkning, at denne Skildring, sammenholdt med de paagjeldende Landes politiske Historie, forekommer os i mere end eet Punkt at være noget forfeilet ved en, sikkert vor Forfatter ubevidst, partisk Fordeling af Lys og Skygge, og saaledes mere at svare til Idealet end til Virkeligheden. Dog — dette er imidlertid, som bemærket, kun et ved den nævnte Sammenligning fremkaldt personligt Indtryk.

MAYA'ERNE.

I Modsætning til Forf., der, fölgende den chronologiske Orden, har ladet sin Skildring af den mayaske Civilisation gaae forud for sin Skizze af den mexicanske, give vi vore Uddrag af hiin tilsidst navnlig paa Grund af, at det ikke længere som hidtil er Mexico, men et andet Land, Yucatan, der her er Tale om.

Efter de temmelig ubestemte Antydninger at dömme, som findes hist og her hos Erobringens förste Historikere, var Maya'ernes Religion oprindelig monotheistisk. De antoge et höieste Væsen, Himmelens og Jordens Skaber, og med Undtagelse af den Tilbedelse, der vistes Zamnà og Kinehahau eller Solen (der tilbades som hiins Fader) samt enkelte apotheoserede Fyrster, indskrænkede den oprindelige yucatanske

Civilisations Fester sig til dem, der betegnede Aarets Inddeling. Offringer fandt vel Sted; men det er ubekjendt, hvori de bestode og hvorvidt Menneskeoffringer fra först af vare i Brug; sikkert er det derimod, at disse sidste fandt Sted efter Cukulcans Tid. Om Beskaffenheden af de Dogmer, som denne Reformator indförte i Yucatan, udtale hiin Tids Historikere sig ikke tydelig; er han imidlertid identisk med Quetzalcohuatl, maa deres Læres Indhold upaatvivlelig ogsaa være det samme. Disse Doctriner holdt sig imidlertid ikke længe i deres oprindelige Reenhed. — Der fandtes i Yucatan tre Hovedhelligdomme: Brönden i Chichen og Templerne i Izamal og Cozumel. Dette sidste var helliget Guden Ahhulneb, hvis colossale Statue var opstillet i samme; det var, paa Grund af de Orakelsvar, som denne Statue gav, et af de mest ansete i hele America, og paa Grund af de betydelige Offre, der bragtes den nævnte Gud, tillige et af de rigeste. Tilströmningen af Pilegrimme til dette Tempel var overordentlig. Af alle Rigets Stæder var Izamal imidlertid den, der af Folket betragtedes med störst Ærbödighed. Den var grundlagt allerede i den yucatanske Civilisations förste Tider, og Aarhundreder vare hengangne, siden dens Grundlægger Zamnà der var bleven begravet og apotheoseret. — Under alle de Forandringer, som Tiden og Omstændighederne bevirkede i Maya'ernes Skikke og religieuse Anskuelser, bevarede de dog bestandig Kundskaben om et eneste höieste Væsen, der i deres Sprog kaldtes Hunab-Ku. De ansaae ham for umateriel og usynlig, hvorfor de hverken fremstillede ham under noget Billede eller indviede ham noget Tempel. Forövrigt gjenkjender man i de korte Antydninger, Historikerne give om den yucatanske Religion, for störste Delen ganske det toltequiske System. Gode og onde Genier befolkede Luften, Vandene, Skovene, Havet, Kilderne, Markerne, Haverne, Veiene og Bjergene. De havde en Gud for Jagten, for Fiskeriet, for de Reisende o. s. v. Under Navn af Rakal-Ku dyrkedes Dödens grusomme Gud, hvis grumme Sindelag man

sögte at forsone ved barbariske Offringer. Men ved Siden af denne Dödens Genius dyrkedes tillige Livets, Acat (jfr Mexicanernes og Toltequernes Ce-Acatl), der ved Undfangelsen dannede Barnet i Moderens Skjöd. Kjærligheden havde sine Guddomme, Vinen baade sin Gud og sin Gudinde; de forskjellige Kunster, Videnskaber og Haandteringer (ja endog Selvmorderne) deres Skytsguder, saa at, endog uden at medregne et stort Antal natlige Genier eller Dæmoner (paa mayansk kaldede Xibalbas eller Xibildas), intet manglede til at gjöre det yucatanske Olymp saa fuldstændigt, som man kunde önske sig.

Fremgangsmaaden ved de forskjellige Hexekunster og Tryllebesværgelser var upaatvivlelig ganske den samme som hos Toltequerne. Troldmændene betjente sig af Slanger og af Maiskorn, hvoraf de dannede alle Slags Cirkler og andre Figurer, over hvilke de dernæst fremmumlede visse hemmelighedsfulde Formularer, under Paakaldelse af Solen, Maanen og Stjernerne. Maya'erne iagttoge derhos paa det omhyggeligste Fuglenes Sang, Dyrenes Skrig og Maade at gaae paa, og havde en blind Tiltro til Drömme.

En i Yucatan almindelig udbredt Skik var Omskjæringen. Den nedstammede fra umindelige Tider og foretoges med Börnene en af de förste Dage efter Födselen. Der fandt, efter vor Forf., ogsaa en Slags Daab eller Confirmation Sted, som foretoges i Tidsrummet imellem Börnenes tredie og tolvte Aar. Ingen kunde indgaae Ægteskab, saafremt han ikke först havde underkastet sig denne Ritus, som Forf. i Korthed beskriver, og som, efter denne Beskrivelse at dömme, synes at have været en Slags Djævlebesværgelse. Ingen kunde gifte sig, förend han (som hos os) havde opnaaet tyve Aars Alderen. Al Forbindelse imellem Nærbeslægtede (hvilket Udtryks Omfang vor Forf. dog ikke nærmere bestemmer) var strengt forbuden, og for at man stedse kunde være paa det rene med Hensyn til Slægtskabsforholdene, bar man stor Omsorg for at have nöiagtige Stamtavler.

Det af Zamnà stiftede Monarchie synes oprindelig at have haft et theocratisk Præg. Dets Overhoved *valgtes* udaf den kongelige Families Medlemmer. Regjeringsformen var despotisk. Monarchen var den Kilde, hvorfra al Magt udvældede. Han udnævnte Provindsgouverneurerne, indsatte Domstole, organiserede religieuse og politiske Raadsforsamlinger, der ved hans Död valgte hans Efterfölger, og han havde Hals og Haand over alle sine Undersaatter uden Forskjel. Den störste Pragt omgav Souverainen. Hans Dragt bestod af de fineste, mest straalende Stoffer, smykkede med ædle Stene. En af Fjer af de mest brogede og glimrende Farver forfærdiget Thronhimmel beskyggede ved enhver offentlig Fremtræden hans Hoved, som de majestætiske Vifter, der bestandig sattes i Bevægelse omkring ham, næsten saagodtsom aldeles skjulte for Tilskuernes Blik. Fra hans Krone, der bestod af en Guldcirkel, vaiede Fjer af „Quetzal'ens" Hale. Hans Titel var „Ahtepal", et Udtryk, der i Maya-Sproget betegner Indbegrebet af Magt og Majestæt (det latinske Augustus).

Adelen synes i Yucatan som i Tolteque-Riget oprindelig at have været deelt i tvende skarpt adskilte Classer. Den förste bestod af de saakaldte Cocom'er eller Chel'er, der med Blodets Baand vare knyttede til Kongefamilien. Den var i Besiddelse af betydelige Privilegier og beklædte alle höiere Embedsstillinger. Den anden Classe, der ikke var beslægtet med Kongefamilien, bestod af de saakaldte „Batabs", der vare i arvelig Besiddelse af de dem tilstaaede Domainer og, ifölge disses Omfang, udövede en meer eller mindre omfattende Jurisdiction enten personlig eller ved deres Undergivne. — Alle Adelige vare fritagne for Afgifter, hvorimod der paahvilede dem andre Forpligtelser imod det Offentlige; saaledes synes f. Ex., efter vor Forfatters Fremstilling, den hele Fattigforsörgelse at være falden dem tillast. Oprindelig synes enhver yucatansk Undersaat at have været berettiget til Grundeiendom. Det hele Land var deelt i et stort Antal större og

mindre Lehn, der som Domainer tilhörte Kongehusets Prindser, dog uden at disse, deres Egenskab af arvelige Herrer uagtet, egentlig kunde betragtes som Eiere af Grunden, og end mindre af dens Beboere. I Monarchiets förste Tider, förend der endnu existerede Slaveri, kunde Adelen ikke fordre andet af sine Vasaller end visse bestemte Afgifter og Arbeider. Saavel de större som de mindre Vasaller betragtedes som Eiere af Grunden. Herren havde ligesaalidt Ret til at drive dem fra samme, som de vare berettigede til at afhænde den. Derimod kunde den leies bort paa Tid eller pantsættes, men kun saaledes, at den (ligesom hos Israeliterne) ved den fastsatte Termins Udlöb atter vendte tilbage til Familien.

Jagten, Fiskeriet i Floderne, Söerne og Havet samt Saltudvindingen vare givne fri for alle og enhver, men dog saaledes, at Vedkommende til Kongen maatte erlægge en til Udbyttet af deres Arbeide i Forhold staaende Afgift, der aldrig reparteredes per Hoved, men per By eller Landsby, og altid erlagdes in natura. Paa lignende Maade var enhver Haandtering beskattet, Kjöbmandsstanden som den mest velhavende höiest. De Afgifter, der gik i den kongelige Kasse, opkrævedes af dertil af Souverainen indsatte Oppebörselsbetjente, de Grundherrerne tilkommende af disses Befuldmægtigede. De social-politiske Lovbestemmelser synes forövrigt omtrent at have været de samme som hos Toltequerne, naturligviis med endeel af Tid og Sted fremkaldte Modificationer. „Den", siger vor Forf., „paa en Tid da Befolkningen endnu var halvt nedsunken i Barbari, saagodtsom nödvendige Existens af en privilegeret Stand, geraadede ikke de lavere Classer til Skade, da (som alt ovenfor berört) Adelen var forpligtet til at underholde enhver, der ikke selv var istand til at skaffe sig det nödvendige til Livets Ophold. Det Uvisse i Forholdenes Udvikling gjorde det nödvendigt for den uafladeligt at vaage over, at der i dens Udgifter altid iagttoges en fuldstændig Oeconomie, for at den hvert Öieblik kunde være

rede til at komme dem tilhjelp, hvis Underhold paahvilede den. At opdynge Rigdomme paa dens Medundersaatters Bekostning var den saaledes umuligt, og at den i det Hele taget opfyldte sine Forpligtelser, sees ogsaa deraf, at den yucatanske Tradition aldrig omtaler, at Folket var udsat for Trang og Elendighed eller sat i den demoraliserende Nödvendighed at anraabe andres Medlidenhed og tilbetle sig det til Livets Ophold Fornödne."

Hvad Administrationen angaaer, var Riget deelt i Gouvernementer, hvis Bestyrere, som alt omtalt, Monarchen valgte iblandt Medlemmerne af den höie Adel. Under disse Gouverneurer stode da i alle offentlige Anliggender Batab'erne eller den lavere Adel, der havde Jurisdiction i Byerne og Landdistricterne. Hver By havde sin Dommer eller maaskee rettere Forligelsescommissair, hvem det paalaae at udjevne opkomne Tvistigheder; kom det imidlertid til Proces, var han forpligtet til at sammenkalde et, af vedkommende Byes eller Districts Beboere iblandt Parternes Ligemænd valgt Raad eller *Jury*, der da havde at paadömme Sagen. Med disse Nævningers saavel offentlige som private Liv holdtes et vaagent Öie af kongelige Commissairer, der bestandig bereiste Landet for at vaage over Lovenes Overholdelse. Dem paalaae det ogsaa at paasee, at Forældrene opdroge deres Börn ordentlig, at Börnene viste Forældrene Lydighed, at Agerdyrkerne ikke forsömte deres Arbeider, at de af Grundeierne indsatte Hospitals- og Fattigforstandere strengt opfyldte deres Pligter og deslige. Om alt dette indgave de til bestemte Tider Beretning til Gouverneurerne og disse igjen til de forskjellige Regjeringsafdelinger, hvorunder de hörte.

Straffebestemmelserne vare faa men yderlig strenge. Paa Tyveri i og Vanhelligelse af Templerne, Forhaanelse af Kirkens Tjenere og af Monarchen var sat Dödsstraf og Godsets Forbrydelse, hvorhos Forbryderens Familie erklæredes for uærlig. Dödsstraf alene traf Morderen, Horkarlen, Mordbrænderen (hvis Familie tillige forvistes af Riget), Tyven

(naar han stjal for fjerde Gang), den der anstiftede Oprör eller forhindrede Skatternes Opkrævning, samt endelig, efter vor Forf.'s Beretning, Historieskriveren, der forfalskede Facta (!).

Et endnu fortrinligere og ædlere Middel til at forhindre Forbrydelser end Straffebestemmelser er Börneopdragelsen. Börnene opdroges altid i Hjemmet, Sönnerne af Faderen, Döttrene af Moderen. Underviisningen indskrænkede sig for den lavere Folkeclasses Vedkommende til det allernödvendigste med Hensyn til deres religieuse og politiske Pligter. Sönnerne oplærtes ialmindelighed i Faderens Haandtering og vare indtil deres tyvende Aar forpligtede til den strengeste Lydighed. Ulydighed og Opsætsighed straffedes i enkelte Tilfælde endog med Döden. — For Adelen fandtes der Skoler i alle Rigets Stæder. Det var nemlig en almindelig antagen Grundsætning, at kun de Adelige burde uddanne sig ved Erhvervelse af Kundskaber, hvorimod det simplere Folk burde blive ved sin Haandtering. De nævnte Skoler bestyredes af Præsterne, og ethvert adeligt Barn var skolepligtigt. Underviisningsgjenstandene vare de religieuse Dogmer og Ceremonier, Lovgivningen, Moral, Astronomie, Musik og militaire Övelser, men först og fremmest Fædrelandets Historie. Ogsaa for Adelens Döttre vare Skoler indrettede, i hvilke Underviisningen, der indskrænkede sig til Moral og Religion samt de forskjellige Fruentimmerarbeider, besörgedes af hæderlig bekjendte Matroner.

„Opdragelsen, Videnskaberne, Kunsterne og Industrien havde", siger vor Forf., „saavel paa den yucatanske Halvö som hos alle Oldtidens Nationer ialmindelighed udelukkende Fædrelandet og Religionen for Öie. Fra Bredderne af Söen Nicaragua til Grændserne af Californien er Americas Jordbund besaaet med Mindesmærker, der bære Vidnesbyrd om Sandheden heraf. Med Dogmet om een Gud havde Maya'erne bevaret Dogmerne om Sjælens Udödelighed og om et tilkom-

mende Liv, i hvilket der bleve de Gode alle optænkelige Nydelser, de Onde de værste Kvaler tildeel."

Efterat have bemærket, at Maya'erne nærede en yderlig Frygt for Döden og efterat have i Korthed beskrevet de navnlig hos de Fornemmere brugelige Begravelsesceremonier, gaaer vor Forf. over til at omtale Maya'ernes Dandse og sceniske Forestillinger. — Af Dandse nævner han den saakaldte „Pochob" eller „de Elskendes Dands", der har vedligeholdt sig lige til den Dag idag og udföres med meget Liv, samt „Zayi" eller „Tapir", en langsom og alvorlig Dands, der kun udföres af ældre Personer. Denne sidste skal stamme fra Votan og synes at bære et religieust Præg. — De gamle spanske Forfattere omtale alle med Berömmelse de americanske Nationers historiske Balletter, ved hvilke de ofte vare Tilskuere, ogsaa navnlig i Yucatan. Disse have, ifölge vòr Forf., vedligeholdt sig lige til vore Dage. Nogle ere ægte Balletter, „Balsams" d. e. Forestillinger; i andre træder Recitativen til Mimiken, og de antage saaledes en dramatisk Character. Den saakaldte „Holpop" (d. e. Maattehövdingen, chef de la natte, saaledes kaldet, fordi han i Lighed med de fornemme Herrer havde det Privilegium at kunne tage Plads paa et Tæppe eller en Maatte) var en overordentlig anseet Person, som alle, naar han viste sig offentlig, hilste paa det ærbödigste, indrömmede den förste Plads og i det Hele behandlede med den störste Agtelse, som det synes os et Beviis paa, hvor yndede og ansete de theatralske Forestillinger vare. Som characteristisk, navnlig sammenholdt med den europæiske Scenes tidligere Vedtægter, maae vi, inden vi forlade dette Gebeet, endnu bemærke, at Fruentimmer saagodtsom aldrig fremtraadte paa Scenen; alle Fruentimmerroller gaves af Mandfolk.

Ved en opmærksom Betragtning af Costumerne paa de Basreliefs, der endnu i stort Antal smykke antique Bygninger i Chiapas, Yucatan og Central-America, fandt vor Forf. i dem en slaaende Lighed med de Dragter, Indianerne i vore Dage

endnu bruge og, selv en mærkværdig Analogie med antique, navnlig ægyptiske og jödiske Costumer. Efter de opbevarede Monumenter at dömme, synes der at have hersket en stor Luxus i Klædedragten.

Det egentlige Meublement bestod, sammenlignet med de Fordringer, vor Tid gjör i saa Henseende, kun af faa Gjenstande. Stolene eller Sæderne, paa hvilke Maya'erne toge Plads paa orientalsk Viis med korslagte Been, vare deels af Træ, deels af ædle Metaller (métaux précieux), ofte udarbeidede i Form af forskjellige Dyr, f. Ex. Löver, Tigre, Örne, samt bedækkede med omhyggelig garvede og med Guldbroderier og Ædelstene smykkede Skind af vilde Dyr. Med slige Skind vare ogsaa ofte Væggene behængte, skjönt oftere dog smykkede med Malerier paa en röd eller blaa Grund. Gulvet, der bestod af en glimrende Stucco, var belagt med Maatter af beundringsværdigt Arbeide, Bordene med Duge, der spillede i de mest brogede Farver. Vor Forf. omtaler derhos ciselerede Guldvaser, overordentlig fiint forarbeidede og paa det gracieuseste formede Pottemagerarbeider med Malerier, der minde om de etruskiske, Drikkekar af Alabast og Agat, Candelabrer, Metalrögelsefade, Klokker af alle Slags, grotesque Flöiter eller Piber, bestemte til dermed at tilkalde Tjenerskabet, og endelig en Mængde nydelige og kostbare Smaating af forskjellige Slags, hvilket alt vil kunne give en Idee om, hvor fremskreden Civilisationen og Kunstfliden allerede dengang var.

At Mynt var nödvendig i et Samfund med saa mange Fornödenheder, fölger af sig selv. Man benyttede i saa Henseende navnlig en Slags röde Conchylier, der trakkes paa Snore, samt til mindre Indkjöb Cacaokjerner og til större Ædelstene.

Idet vi hermed slutte vore Uddrag af Forfatterens Værk ialmindelighed og af hans Skildring af Maya'ernes Civilisation især deleshed, ville vi endnu kun bemærke, at denne sidste, navnlig paa Grund af den stedse voxende Luxus's

fordærvelige Indflydelse paa Sædeligheden, sank mere og mere, indtil det maya'ske Rige efter en knap hundredaarig Bestaaen gik tilgrunde.

AUSTRALISK LITERATUR.

Transactions of the Philosophical Institute of Victoria. Vol. IV P. 1. Edited by John Macadam. Melbourne 1859. 98 p. 8vo. Med 9 Tavler.

On the Elementary Substances originating and promoting Civilisation throughout the world. By Pedro Nisser, Esq. ib. 1860. 16 p. 8vo.

The Sydney University Calendar. 1859. Sydney. 8vo.

Catalogue of Egyptian and other Antiquities. Collected by Sir Charles Nicholson. London 1858. 64 p. 8vo.

Det synes som om den femte Verdensdeel, Australien, ikke længere er tilfreds med at være — for at bruge et populairt Udtryk — det femte Hjul til en Vogn, men at den, eller, rettere sagt, den angelsachsiske Race, der har coloniseret den, allerede föler det som sin Opgave at give ogsaa sit Bidrag til den almindelige videnskabelige Discussion, til Lösningen af Menneskehedens store Opgave, — et Resultat, der for en ikke ringe Deel skyldes flere fortræffelige Mænd, af hvilke vi her kun ville nævne Sir Charles Nicholson, Rector, eller som det kaldes „Provost" for det for neppe et Decennium siden oprettede Universitet i Sidney, Ferdinand Mueller, Præsident for det 1854 stiftede „Victoria Philosophical Institute", Pedro Nisser og flere. — Idet vi hilse et saadant Fremskridt med Glæde, er det os en sand Tilfredsstillelse at bidrage vort til at fremme Kjendskabet til Frugterne af det, og dertil gjöre vi her Begyndelsen ved i Korthed at anmelde ovennævnte Skrifter.

I det förste af dem foreligger os, som man vil have seet, allerede förste Afdeling af fjerde Bind af Victoria Institutets Forhandlinger. Den indledes med en Tale af Præsidenten og indeholder ikke mindre end 10 större og mindre tildeels meget interessante Afhandlinger, af hvilke vi, foruden den, som vi strax nærmere skulle omtale, navnlig ville fremhæve Ludvig Becker's Iagttagelser over den Donatiske Comet (med fem colorerede Tavler) samt Pedro Nissers „Om Guldets geologiske Fordeling med speciell Hensyn til nogle guldholdige Bjerge i Sydamerica". — Inden vi gaae over til specielt at omtale en archæologisk Afhandling af samme Forfatter, kunne vi dog ikke negte os den Fornöielse af Præsidentens interessante Indledningstale at meddele fölgende Passus, der for Australien aabner Udsigter, som de fleste af vore Læsere neppe nogensinde ville have drömt om, og som dog maaskee i en ikke meget fjern Fremtid for en stor Deel turde blive til Virkelighed. Efterat have fremhævet de mange Elementer til Rigdom og Kilder til Velstand, som det af Naturen saa rigt begavede Victoria er i Besiddelse af, fortsætter Dr. Mueller saaledes: „Og dog, i hvor overordentlig en Grad vilde vi ikke ved vore egne Anstrengelser kunne foröge disse Forsynets Gaver? Skulde ikke Planterigets Skatte fra enhver Zone, alene med Undtagelse af den hede, kunne blomstre her rundt om os, tilfredsstille vore Fornödenheder, ja forskaffe os overdaadige Nydelser? Skulde ikke vore tause Alpers Græsgange, vore græslöse Skovstrækninger, lig Andes eller Himalaya, kunne befolkes af Alpaca'en eller Cashmir Geden? Skulde ikke Sydafricas Örkenvildt kunne gjennemstreife vore ensomme Indlands-Strækninger og gjöre dem mere gjestmilde, ja maaskee vise ved deres Spor den vildsomme Vandringsmand Vei til den Vandsamling, hvorpaa hans Liv beroer? Skulde ikke Kamelens Spor kunne ledsage gjennem vort Continent til dets indre Oaser Bringerne af en ny Civilisation og lede dem videre og videre, indtil vi engang ad den fredelige Erobrings Vei oprette et andet indisk Rige

for Oceanias Fastland? Skulde ikke den Foretagelsesaand, til hvilken Norden har for nylig været et forbauset Vidne, kunne udstrække sin Virksomhed ogsaa til vore sydlige Kyster og Neptuns, Ceres's og Minervas Symboler af Britannia plantes paa en uhyre, endnu öde liggende, Kyststrækning?... Skulde ikke Telegraphen — denne Handelens og Philanthropiens Talisman, Videnskabens Triumph — kunne slynge sin Traad om vor hele Klode og bringe, med Lynets Hurtighed, vort Land i nær Forbindelse med Jordens fjerneste Egne?" Dog, det maa her være nok med disse Ord at have henledet vore Læseres Opmærksomhed paa, hvilken Fremtid man i Australien allerede ahner, og, hvad der er endnu vigtigere, forbereder og arbeider for. Vi gaae over til den ommeldte Afhandling, den eneste, der i den foreliggende Deel behandler et antiquarisk Emne.

Den er af Hr. Pedro Nisser, omhandler „Syd-Americas Urindvaaneres förste techniske Benyttelse af Guldet tilligemed en Beskrivelse af de indianske Grave", og ledsages af en Planche, paa hvilken i 5 Tavler 41 indianske Oldsager af Guld findes afbildede.

Guld og Kobber (hvilket sidste Metal paa Grund af sin ringe Mængde paa flere Steder i Sydamerica stod i större Anseelse end hint) vare ifölge vor Forf. de eneste Metaller, der ere blevne opdagede i den Deel af det sydamericanske Fastland, der indbefatter Andesbjergene og de dertil hörende Höisletter ligefra det atlantiske Ocean til Grændserne af det peruanske Rige. Efter at have beskrevet Maaden, hvorpaa de Indfödte tilveiebragte den til Guldets Smeltning nödvendige Hede og forarbeidede Former til Stöbningen af samme, og efter dernæst at have bemærket, at de förste Europæere, der kom til America, betragtede de erholdte Guldsager blot som Handelsvarer, hvilke de saagodtsom altid indsmeltede, hvorfor de Oldsager, der endnu ere tilbage, for störste Delen hidröre fra indianske fra Tid til anden opdagede Gravsteder — gaaer vor Forf. over til at beskrive disse sidste og endeel af de i

dem forefundne Smykker. Ifölge denne hans Beskrivelse begrove Peruanerne deres Döde paa tvende forskjellige Maader, enten over eller under Jorden (above and below ground), det vil sige, enten ved at opkaste Höie over dem, eller ved at anbringe dem i Grave (eller Begravelser) under Jordens naturlige Overflade. „De endnu existerende Gravhöie", siger Forf., „minde os om de ægyptiske Catacomber (Pyramider?), hvorvel de peruanske ere mindre og construerede af Stene og Jord. Disse Incaernes Monumenter ere af pyramidal Form og af forskjellige Dimensioner, nogle indtil 150 Fod höie. De ere bekjendte under Benævnelsen „Cucará". De ere byggede i Afdelinger, dannede af store Skifertavler (slabs of slate). I en af disse Afdelinger anbragtes Liget og i en anden Huusgeraadsgjenstandene og Smykkerne. Undertiden henlagdes noget Guld i dets naturlige Tilstand i et Leerkar, blandet med pulveriseret Trækul. I en Hövdings eller et Overhoveds Grav anbragtes en Efterligning af Solen eller Maanen. Solen fremstilledes isaafald ved en flad rund Plade af Guld eller af en Kobberlegering, omtrent $\frac{1}{8}$ Tomme tyk og undertiden over tyve Tommer i Diameter, Maanen ved en halvmaaneformet Sölvplade. I Hövdingegravene nedlagdes ogsaa Halsbaand og Armbaand, Belter og Armringe af Guld, undertiden ogsaa af en Kobberlegering. Disse Ringe ere fra $1\frac{1}{4}$ til 2 Tommer brede og til at aabne og lukke som en Fjer. De ere tynde og heeltigjennem ens brede og tykke. De ere af saa udmærket Arbeide, at man vanskelig kan danne sig nogen Forestilling om Maaden, hvorpaa de forarbeidedes, navnlig naar der hensees til den fuldstændige Mangel paa Redskaber til et saa fiint og nöiagtigt Arbeide. Flere slige Gravhöie forefindes den Dag idag."

De underjordiske Begravelser, der endnu findes, ere fuldkommen ensartede hele Sydamerica over. De forefindes kun i isolerede Höiderygge med skarpe Contourer, der ere beliggende saaledes, at ingen Vandansamling der kan finde Sted. De maa være ældgamle, da Mexicanerne og Peruanerne

paa den spanske Erobrings Tid allerede angave deres Alder til et Par Tusind Aar. De ere af en cirkelrund Form, tre à fire Fod i Diameter. I en Dybde af 9 til 11 Fod findes Jorden blandet med Trækul, underneden hvilke en flad Steen (en Slags Skiferart) bedækker Graven. Ved denne Steens Borttagelse kommer Kanten af en perpendiculair anbragt Plade eller Flise tilsyne og fire Fod dybere naaer man Gravens Bund. Naar den nysnævnte perpendiculair anbragte Plade fjernes, bemærker man en horizontal Excavation i östlig Retning, af omtrent fire Fods Höide og Brede og noget större Længde. Her findes Liget i siddende Stilling med Ansigtet vendt imod Öst. — De forefundne Oldsager ere deels af Guld med dets naturlige Legering (Sölv), deels af Guld med Kobber. Ved Ligets ene Side findes sædvanlig et stort Leerkar, med et Skiferfragment til Laag, og paa Bunden af samme har man i enkelte Tilfælde forefundet et Bundfald af den indianske Drik „Chicha". Ved den modsatte Side fandtes undertiden nogle Maisax og i en ved Gravens ene Ende anbragt Niche et med en Steen bedækket og med pulveriseret Trækul fyldt Leerkar, i hvilke Smykker og Guldstöv have været nedlagte. Undertiden, skjöndt sjelden, har man i den Potte, der er anbragt i Nichen, truffet Redskaber til Guldets Smeltning og enkelte Stykker Guld- og Kobber-Værktöi.

Enkelte Localiteters Beskaffenhed tyde paa, at der i Oldtiden have existeret formelige Kirkegaarde. Disse, der af Indianerne kaldes „Pueblo de Indios", forefindes imidlertid nutildags kun sjeldent. I dem synes de dybere Grave at have været bestemte for Hövdingerne og deres Familier, det store Antal af de övrige for de simplere Classer.

Af det anförte slutter vor Forf., at Sydamericas Urindvaanere have haft en dunkel Forestilling om et tilkommende Liv, idet de troede „at deres afdöde Slægtning eller Ven havde en lang Vei at tilbagelægge, samt at han paa denne sin lange Reise „til Stjernerne" nok vilde kunne trænge til

Forfriskninger. En saadan Forestilling er, efter vor Forf., endnu herskende blandt Indianerne.

De af Forf. fundne Oldsager skulle vi her ikke indlade os paa nærmere at omtale, da de ere for en Deel oversendte hertil som Gave og indlemmede i Cabinettet for americanske Oldsager og ville findes beskrevne i Beretningen om dettes Tilvæxt.

I den anden ovenfor nævnte Afhandling har vor Forf. stillet sig den Opgave at undersöge, hvilke elementaire Substantser der fornemmelig kunne betragtes som Midler til, deels at Menneskeslægten har kunnet paabegynde den materielle og intellectuelle Culturs saa vigtige Arbeide, deels at den har kunnet realisere og bevare en höiere Culturgrad.

„Archæologiske Undersögelser, anstillede paa forskjellige Steder i Verden give", lyde hans Ord, „et interessant Indblik i de Midler, ved hvilke den menneskelige Forstand begyndte sin civilisatoriske Opgave. Europas nordlige Lande, som Finland, Sverrig, Norge og Danmark gjorde, paa Grund af Climaets Barskhed, langsomme Fremskridt (!). I Tidens Löb bleve Kampestene af större Dimensioner benyttede til at betegne Begravelsespladser, navnlig Hövdingers og udmærkede Krigeres. Tager man Hensyn til disse Gravstenes store Dimensioner og betydelige Vægt, samt til den Omstændighed, at de (ofte) maatte transporteres betydelige Strækninger og anbringes saaledes som de endnu findes, maa man beundre den Opfindsomhed, der herved er lagt for Dagen". [1]

[1] I det fölgende, som vi her ikke meddele, er vor Forf. bleven ledet paa Vildspor. Han antager nemlig, at de nordiske „Sagaer", der efter hans Formening ere os overleverede ved Runeskriften eller „Steenhieroglypher, indhugne i flade Granitblokke", skrive sig fra Steenalderen eller den Periode, i hvilken Steen og Træ vare de eneste bekjendte Substanser. Man seer her et Exempel paa, hvor langt det, uagtet alt hvad der er arbeidet derfor, endnu er fra, at rigtigere Forestillinger om vor Oldtid have faaet Indpas, selv hos Udlandets oplyste Mænd.

Forf. gaaer dernæst over til at omtale Metallerne og bemærker, at i de forskjellige Egne paa Jordkloden vare ogsaa de först opdagede Metaller forskjellige. Guld og Kobber udövede, bemærker han videre, ingen synderlig Indflydelse i materiel Henseende. Först Tinnets Opdagelse var i denne Retning af overveiende Vigtighed, og först ved denne „hævedes store Samfund fra et Standpunkt af en Slags Halvcivilisation op til at blive store og mægtige Nationer". — Han gaaer derpaa over til at omtale Bronzen og vise, at de Folkeslag, der, som de sydamericanske, lærte denne Blanding at kjende, opnaaede et höiere Trin i det sociale Liv end de, for hvem Tinnet forblev ubekjendt. — Endelig omtaler han Jernet som det seneste opdagede og for Civilisationen vigtigste Metal og fremhæver ved denne Leilighed vort Museum som en af de vigtigste archæologiske Samlinger i Verden, hvad Jern-Oldsager angaaer. Efter dernæst ret anskueligt at have skildret Civilisationens Fremgang Skridt for Skridt og efterviist de forskjellige Metallers Indflydelse paa samme, omhandler han i den sidste Deel af sin Afhandling udelukkende Leret og dets civilisatoriske Indflydelse. „Denne Substanses Vigtighed", hedder det der iblandt andet, „vil vise sig for os som noget overordentligt, naar vi betænke, at det har været det Middel, hvorved alle vore Metaller ere blevne bragte i en flydende Tilstand og udskillede af deres Ertser, at uden det intet Metal vilde have kunnet erholdes, og at vi, uden Metaller, vilde for bestandig være forblevne stationaire, eller, med andre Ord, have indtaget endnu omtrent det samme Standpunkt, som Nyseelænderne ved deres Öers Opdagelse". Lerets Egenskaber og overordentlige Vigtighed godtgjöres nu udförligere og vor Forf. slutter med at omtale det nyopfundne Metal Aluminiet, „som Örsted i dette Aarhundredes Begyndelse havde den Ære at være den förste Opdager og Fremstiller af". Han gjör iforbigaaende opmærksom paa den grönlandske Cryolit og skildrer dernæst Aluminiets mange fortrinlige Egenskaber og store Nytte. Forfatterens Afhandling,

der kun udgjör et compact trykt Ark, indeholder mangen ogsaa for Archæologen interessant Bemærkning.

Paa det tredie af de ovenanförte Skrifter, der ikke specielt staaer i nogen Forbindelse med dette Tidsskrifts Formaal, skulle vi blot, med Hensyn til den Vigtighed for Videnskabeligheden i det hele (og saaledes muligt ogsaa for Archæologien), det i samme omtalte Institut vil kunne erholde, henlede vore Læseres Opmærksomhed. Den indeholder en detailleret Fremstilling af Sidney Universitetets Organisation.

Det fjerde, der indeholder en Beskrivelse af 408 ægyptiske og andre Oldsager samt Fortolkning af endeel ægyptiske gamle Indskrifter, vil sikkert have Interesse for Ægyptologer. Det er udarbeidet under Ledelse af Joseph Bonomi. Oversættelserne af de ægyptiske Papyri og Stelæ skyldes Mr. Birch, af alle de hieratiske og en stor Deel hieroglyphiske Rev. D. J. Heath, af de koptiske C. W. Goodwin, og af de græske Professor H. Malden.

MEXICANSK SPROGMINDESMÆRKE.

Evangeliarium Epistolarium et Lectionarium Aztecum sive Mexicanum, ex antiquo codice Mexicano nuper reperto depromptum, cum præfatione, interpretatione, annotationibus, glossario edidit Bernardinus Biondelli. Mediolani 1858. 4to. (XLIX, 574 p.) cum facsim.

Sull' antica lingua Azteca o Nahuatl osservazioni di B. Biondelli. Milano 1860. 4to. (20 p.) (En forkortet italiensk Bearbeidelse af Fortalen til förstnævnte Værk.)

I ovennævnte Værk foreligger, saavidt Anmelderen bekjendt, den förste i Europa udgivne aztekiske Text. Naar vi her i Korthed anmelde samme, er det ikke vor Hensigt at gaae ind paa en Bedömmelse af dens Beskaffenhed ialmindelighed i sproglig Henseende saalidtsom paa dens Forhold

til den haandskrevne, noget vi maae overlade til dem, der have haft Leilighed deels til at gjöre et dybere indtrængende Studium af det mexicanske Sprog, deels til at stifte Bekjendtskab med Haandskriftet. Vi maae her indskrænke os til at beskjeftige os med Forfatterens Fortale, hvori han, efterat have givet en Udsigt over vort Haandskrifts Historie og en Beskrivelse af det, i Korthed handler deels om det aztekiske eller mexicanske Sprogs Egenskaber ialmindelighed, dets Slægtskabsforhold og Plads i en *Classification* af Sprogene paa Jorden, deels om Mexicanernes Sagn, Institutioner og Monumenter. Förend vi imidlertid gjengive Hovedpuncterne i denne Afhandling med vore dertil knyttede Bemærkninger, ville vi forudskikke et Par Ord om Forf. og hans Virksomhed paa Linguistikens Enemærker, saameget hellere som han, skjönt en af de fortjenteste nyere italienske Sprogmænd, dog, tildeels ifölge hans Arbeiders mere specielle Retning, turde være ialfald dette Tidsskrifts ikke sprogkyndige Læsere lidet bekjendt.

Bernardino Biondelli, der er Professor i Archæologie ved Academiet og Director for de i Paladset Brera (Palazzo di Scienze e Arti) i Mailand opbevarede Samlinger (deriblandt et Bibliothek paa henved 200,000 Bind), har allerede i en Række af Aar været bekjendt som Sprogmand. I Aaret 1839 udgav han saaledes i Mailand et lidet Skrift „Dei Goti e della loro lingua" og i Aaret 1841 sammesteds sit större Værk „Atlante linguistico d'Europa".[1] Disse tvende Arbeider ere imidlertid ikke komne os for Öie, ligesaalidt som Forfatterens mange i forskjellige italienske Tidsskrifter meddelte sproglige Afhandlinger, forsaavidt disse ikke maatte være optagne i en under Titel af „Studii Linguistici di B. Biondelli. Milano 1856" for os liggende Samling af 11, deels sproglige, deels literaturhistoriske Smaaarbeider. Af disse skulle vi i forbigaaende her indskrænke os til at frem-

[1] Desuden udgav han særskilt et lidet Skrift „Scoperta dell' America fatta nel secolo X da alcuni Scandinavi. Milano 1839."

hæve trende som interessante: „Topografisk-statistisk Udsigt over de fremmede Colonier i Italien"[1], „Kjeltringesprogenes (lingue furbesche) Oprindelse, Udbredelse og Vigtighed" samt „Systematisk Fremstilling (Classification) af de italienske Dialecter". — Vor Forfatters Hovedværk turde imidlertid være hans værdifulde Arbeide over de norditalienske Dialecter: „Saggio sui dialetti Gallo-Italici. Parte I-III. Milano 1853-54. Con Carta topografica". Den förste Afdeling afhandler de lombardiske, den anden de emilianske, den tredie og sidste de piedemontanske Dialecter. Hver Afdeling er deelt i sex Capitler, af hvilke det förste indeholder Classification af og almindelige Bemærkninger angaaende de i samme behandlede Dialecter, det andet en Version i enhver enkelt Dialect af Parablen om den forlorne Sön, det tredie et (sammenlignende) Vocabular, det fjerde en literaturhistorisk Oversigt, det femte ældre og nyere, chronologisk ordnede Sprogpröver, det sjette Bibliographie. Værket er upaatvivlelig det grundigste, der endnu er leveret over en större Gruppe af italienske Dialecter, og det var særdeles at önske, at den höitærede Forf. maatte see sig istand til (hvad han etsteds i sit Værk stiller i Udsigt) at behandle alle de italienske Dialecter paa samme grundige Maade. — Efter disse korte Bemærkninger om vor Forf. og hans hidtidige Virksomhed, gaae vi nu over til nöiere at omtale det Arbeide, der ifölge det ovenanförte her fornemmelig skal sysselsætte os.

Vi maae da först bemærke, at det os nu foreliggende Værk kun forsaavidt kan siges at henhöre til den aztekiske

[1] Forf. har overseet den interessante, nu omtrent 400 Aar gamle, slaviske Colonie i Neapel, hvilket vi her saameget hellere anmærke, som man heller ikke hos slaviske Linguister eller Ethnographer, os bekjendt, finder samme omtalt. Den er saameget mærkeligere som den har uddannet en eiendommelig slavisk Dialect, der blomstrer endnu den Dag idag. Folkeantallet belöber sig for Öieblikket til flere Tusinder. Nogle Oplysninger om samme vil man finde i det sjeldne lille Skrift af Giovanni de Rubertis „Delle colonie Slave nel regno di Napoli".

Literatur, som det er affattet i det aztekiske Sprog. For den egentlige indigene Literatur er det fremmed. Det er en af en Europæer affattet Oversættelse af en religieus Text. Det giver os saaledes intet reelt Udbytte, om vi saa maa sige, d. e. intet Indblik i den eiendommelige aztekiske Forestillingskreds, men kun et formelt, et sprogligt og dette kun forsaavidtsom Oversætteren (hvad vi ikke tör indlade os paa hverken at bekræfte eller benegte) fuldkommen har behersket Sproget og forstaaet at sætte sig ind i dettes Aand.

Gaae vi nu over til vort Haandskrifts Historie, komme vi til at omtale en Mand, hvis Navn ikke vil være fremmed for nogen, der har beskjeftiget sig om endog kun nok saa lidet med mexicanske Antiquiteter og Historie. Bernardino Ribeira, en Spanier af en anseet Familie, gik, efterat have studeret i Salamanca og dernæst at være bleven optagen i Franciscaner-Ordenen under Navn af Bernardino de Sahagun (hans Födeby i Provindsen eller Kongeriget Leon) i Aaret 1529 i Forening med flere andre Munke til Mexico, hvor han fattede en overordentlig Interesse for Indianerne og i flere Aar med störste Iver hengav sig til Studiet af Aztekisk. Under den værdige Vicekonge Antonio de Mendozas Auspicier oprettede han dernæst i Nærheden af Tlatlolco en Skole eller et Collegium for indianske Ynglinge og virkede der en Tidlang til stor Velsignelse som Bestyrer og Lærer. Efter hans Död lykkedes det imidlertid Obscurantismen, der uafladelig havde forfulgt ham og forbittret hans Liv, at faae denne Skole atter ophævet, og, saavidt muligt, de velgjörende Spor af hans hele Virksomhed udslettede. Selv hans Skrifter sögte man at tilintetgjöre, men opnaaede dog i saa Henseende intet fuldstændigt Resultat. Hans Hovedværk „Historia universal de las cosas de Nueva España", er, skjönt forsömt og næsten forglemt, bleven opbevaret til vor Tid, da det endelig atter blev draget frem for Lyset og udgivet af den höitfortjente Lord Kingsborough i 7de Bind af hans magnifique udstyrede „Antiquities of Mexico". Omtrent samtidig hermed opdagede

den lærde italienske Reisende Julius Cæsar Beltrami (1826) endnu et Værk af Sahagun og underrettede i sit i Paris 1830 under Titelen „Le Mexique" udgivne Skrift den lærde Verden om dette Fund. Skjöndt Beltrami levede lang Tid efter (han döde först 1854), fik han dog ikke dette sit Fund udgivet. Det er, som man alt vil have gjættet, vort Evangeliarium, og Æren for dets Udgivelse er tilfalden Sr. Biondelli. I et i Biondellis Fortale anfört Brev udtaler Beltrami sig saaledes: „Iblandt de fortræffelige Arbeider, hvormed han (Sahagun) berigede Literaturhistorien (!), udmærkede sig fornemmelig en mexicansk Oversættelse af Söndags-Epistlerne og Evangelierne i Form af Postiller og Prædikener... Den skal være affattet i det reneste og eleganteste Aztekisk og han (Oversætteren) skal efter Beretningen være bleven assisteret af tvende Prindser af det mexicanske og tescukiske Dynastie, hvilke han allerede tidligere havde indviet i det castilianske Sprog, retsom for at skaffe sig tvende dygtige og ansete Medhjælpere ved sit fromme Foretagende.... Det er dette, efter Torquemadas Beretning tabte, Værk jeg har været saa heldig at gjenfinde. Det er in folio, 250 Sider, calligraphisk skrevet paa Maguey- eller Agave-Papir af en sjelden Skjönhed, saa glat som Pergament og mere elastisk end vort antique Papyrus. At det er det nysnævnte Værk kan der ingen Tvivl være om. Derfor taler, saafremt ellers ikke det ovennævnte Vidnesbyrd gjorde yderligere Beviser unödvendige, Materialet, der til ingen anden Tid har været tilstede i en saadan Quantitet og Qualitet, Datoen 1532, som det bærer, Navnet Bernardino Sahagun paa Titelbladet og endelig en Note, der viser, at Pater Don Diego de Canizarez, en af Sahaguns Fæller og hans fortrolige Ven, har benyttet denne Postille etc." Saavidt Beltrami, om hvem vor Udgiver forövrigt bemærker, at han deels har overseet, at der af Haandskriftet mangler det sidste Blad, deels feilagtig opgiver dets Inhold som „Postillæ in epistolas et evangelia dominicalia", da det derimod indeholder en ordret aztekisk Version af det Gamle

og Nye Testamentes Perikoper, hvilke den romerske Liturgie indtil det tridentiske Consilium havde fordeelt paa Aarets Dage saaledes at med det ældre romerske Missale til Norm for Dispositionen, Fragmenter af de prophetiske og andre gammeltestamentlige Böger afvexlede med Fragmenter af Evangelierne, Epistlerne og Apostlenes Gjerninger. Det her anförte er saaledes et yderligere Beviis for vor Versions Ælde, da paa det nævnte Consilium (1545) de liturgiske Böger, navnlig det romerske Missale, bleve reviderede og omarbeidede.

Vore Uddrag af Forfatterens Udtalelser om det aztekiske Sprog og om de aztekiske Monumenter etc. troe vi, for at lade ham vederfares fuld Retfærdighed, at burde give ikke efter hans paa Latin affattede Fortale til vort Evangeliarium, men derimod efter den ovenanförte separataftrykte italienske Text, der kan betragtes som en revideret Udgave af Fortalens tvende sidste Afdelinger. Vel ere Forfatterens Hovedresultater de samme; men i Detaillen findes i den senere (italienske) Bearbeidelse enkelte Afvigelser, der saaledes maa betragtes som Rettelser. — Forfatteren anviser strax vort Sprog dets Plads i Classificationen og giver os dernæst til Begrundelse af sin Paastand en kortfattet Characteristik af det. Det væsentligste af denne Skriftets reent sproglige Afdeling turde være gjengivet i fölgende Uddrag: „Det aztekiske Sprog henhörer κατ' ἐξοχὴν (per eccellenza) til den store Classe af flexiviske Sprog (lingue inflessive) og dets Character er saaledes „væsentlig forskjellig fra Affix- eller Agglutinationssprogenes, hvilke ogsaa benævnes monosyllabiske" (lingue affissive o agglomeranti, dette ancora monosillabiche). Til disse sidste henregner Forf. „chinesisk, japanesisk og ialmindelighed alle de tatariske Sprog, der hverken besidde en egentlig Declination eller Conjugation." — „For at godtgjöre Nahuatl-Sprogets flexiviske Character vil det være tilstrækkeligt at bemærke, at det af en eneste primitiv Rod blot ved Modification af Endelsen (uscità) danner en talrig Familie af

afledede Ord etc." — Dette eftervises dernæst nærmere med Hensyn til Orddannelsen og Conjugationen, hvilken sidstnævnte „stiller vort Sprog langt over mange af de mest uddannede europæiske (per la quale emerge sopra molte delle lingue più culte d'Europa), da det ikke alene ved bestemte Affixer skjelner det active Verbum fra det reflexive og reciproke, Imperativ fra Optativ og Vetativ, men endog Conjunctiv fra Conditionalis" etc. — Efter dernæst at have fremhævet, at alle det aztekiske Sprogs forbigangne Tider ere usammensatte „og ikke, som i alle de neo-latinske og andre uddannede europæiske Sprog (!), sammensatte af Hjelpeverber og Participier", at det „besidder en fuldstændig passivisk Conjugation", at det „gaaer fuldkommen logisk tilværks i Constructionen af sine Perioder og i Syntaxen", samt endelig „den Simpelhed i Formerne (simplicità delle forme), hvormed det sædvanligviis betegner de ved Rödderne udtrykte Ideers mangehaande Forhold og mindste Modificationer", vedbliver Forf.: „Da det saaledes nu er constateret, at det aztekiske Sprog aldeles afgjort (assolutamente) bliver at henföre til de flexiviske Sprogs vidtomfattende Classe, vil det, förend vi undersöge, med hvilke af dennes Grupper (stipiti) det er meer eller mindre beslægtet, være nödvendigt at forudskikke nogle almindelige Betragtninger, der kunne tjene os til Veiledning i en saa vanskelig Undersögelse." — „Forudsat", fortsættes dernæst, „at Nahuatl-Sproget har et med andre Sprog fælles Udspring, er det dog hævet over al Tvivl, at det af ukjendte Aarsager skilte sig fra dem i en forhistorisk Tid, hvilket tilfulde godtgjöres ved den Kjendsgjerning, at de anahuacske Stammer paa den spanske Erobrings Tid, trods sin fremskredne Civilisation, hverken kjendte nogen phonetisk Skrift eller den Kunst at forarbeide Jernet. Det er nemlig utænkeligt, at en Nation, der engang har været i Besiddelse af de nævnte Fortrin, nogensinde aldeles kan glemme dem (obliarli), og selv om man antager Muligheden af, at et Sammenstöd af Omstændigheder kunde bringe et intelligent Folk

ned til complet Vildhed (selvatichezza), vil man ikke kunne antage en fuldstændig Undergang af alle de Monumenter, der vilde bære Vidnesbyrd om dets tilgrunde gangne Civilisation. Heraf fölger med Nödvendighed den Slutning, at den omtalte Adskillelse maa have fundet Sted för Opfindelsen af de tvende nævnte Kunster (arti), hvilken hos Asiens gamle Folkeslag taber sig i Tidernes Mörke. Nahuatl-Sproget og dets Slægtninge have fölgelig maattet udvikle sig isolerede under Paavirkning af aldeles forskjellige climatiske og andre Betingelser, og heraf er det indlysende, at Sporene af deres forudsatte Fællesoprindelse kun kunne findes i de Urelementer, hvoraf Sproget var i Besiddelse ved Adskillelsen. Disse kunne imidlertid, som i alle begyndende Sprog, kun have bestaaet i faa Ord (voci), der betegnede Gjenstande eller Ideer (esseri o idee) fælles for ethvert begyndende Samfund, forbundne ved Former, hvis Organisme og Tendens endnu befandt sig i en embryonisk Tilstand. Det er derhos aldeles klart, at den store Masse af Benævnelser paa de i de tvende Continenter saa aldeles forskjellige Gjenstande af Naturens trende Riger og endmere Benævnelserne for de hver Civilisation for sig affödte nye Ideer, i Tidernes Löb ogsaa maae være dannede af hver Population for sig efter enhvers særegne Opfattelse, og at saaledes enhver Lydovereensstemmelse (assonanza) eller Lydslægtskab i samme kun er noget tilfældigt. Af samme Grund kunne ogsaa de materielle Modificationer, som de primitive Rödder havde at undergaae i hvert enkelt Sprogs Udvikling, ikke have andet tilfælles end de respective Sprogs organiske Fundamentalprincip, der — ihvor afvigende Flexionernes materielle Form end monne være — derfor ikke ophörer at være identisk."

Efterat have fremsat disse mere almindelige Betragtninger, yttrer Forf., at „man, for at overbevise sig om Nahuatl-Sprogets grammatiske Structurs fuldstændige Identitet (piena identità) med den store indo-europæiske Sprog-Familie, kun

behöver at kaste et Blik paa samme", og fremhæver dernæst i saa Henseende fölgende specielle Punkter.

„For at begynde med Ordenes Sammensætning", lyde vor Forf.'s Ord, „saa er Fremgangsmaaden i Nahuatl aldeles identisk med den i Græsk, Latin, Tydsk og deres Slægtninge." ... „I Declinationen bevarer det aztekiske enkelte Analogier med andre indo-europæiske Sprog. Saaledes erholde dets Nomina forskjellig Endelse (inflessione) i Fleertallet efter deres forskjellige Endelse (terminazione) i Enkelttallet. Det er ligeledes kun udelukkende ved Nomernes afvigende Endelse (terminazione singolare) at Declinationerne variere i Græsk, Latin, Tydsk og deres Slægtninge og Descendenter. Vel sandt at de aztekiske Declinationer ere noget ufuldkomne, da de ialmindelighed mangle al Betegnelse for Nomernes Kjön og Casus (mancando generalmente di caratteristiche proprie a determinare il genere ed i casi dei nomi); men heri stemme de ganske overeens med flere europæiske, navnlig nyere, Sprog." — „Et ikke mindre vigtigt Punkt frembyder Analysen af det mexicanske Talsystem, der er et Vigesimalsystem ..." „Men nu vil enhver, der endog blot har et overfladisk Bekjendtskab med det franske Sprogs Elementer, ved förste Öiekast i samme erkjende Sporene af et lignende System." — „Enkelte Analogier möder man ogsaa i de aztekiske Pronominalformer sammenholdte med de indo-europæiske".[1] — „Hvad Syntaxen angaaer, saa behöver man blot at kaste et Blik paa den ordrette latinske Version, som jeg i den af mig nys udgivne Codex har stillet Side om Side med den aztekiske Text, for strax at overbevise sig om, at den aztekiske Syntax er identisk (si identifichi) med den latinske, fra hvilken den kun afviger i enkelte Tilfælde blot for at give Udtrykket mere Præcision ved skarpsindige (sottile) metaphysiske Distinctioner, som man forgjeves vilde söge i de mere uddannede Sprog." „Det er", slutter Forf. disse

[1] Herpaa lægger dog Forf., som han sammesteds bemærker, ingen videre Vægt.

Bemærkninger, „forövrigt ikke min Hensigt at fremhæve alle de Egenskaber, som Nahuatl-Sproget har tilfælles med andre indo-europæiske, noget der vilde kunne yde Stof til en vidtlöftig Afhandling, men kun at antyde de mest iöinefaldende." — „Ligesaalidt har jeg med de faa mexicanske Ord, jeg her lader fölge, til Hensigt at give alle de aztekiske Rödder, der meer eller mindre stemme med de tilsvarende europæiske (*sic*), men kun at fremhæve enkelte Analogier, der synes ikke at være tilfældige og som, til Trods for den modsatte Mening, gjöre de Nahuatl-Sproget talende Nationers indiske Oprindelse saa meget sandsynligere (verisimile). Saadanne Ord ere fölgende; de henstilles til en upartisk critisk Dom." Der anföres nu nogle og tredive Ord, hvilke vi her næsten alle gjengive, idet vi tillige hidsætte de af Forfatteren tilföiede indo-europæiske Analogier, nemlig:

A particula privativa vel negativa, sat foran Ordene, som QUALLI, godt, AQUALLI, ondt (altsaa d. s. s. *α* privativum i Græsk og **o** priv. i Oldnordisk).

ACAÇACATL, et Rör, af ÇACATL, Straa og ACA, som nödvendig maa betyde aqua, ihvorvel Aztekerne kalde Vand ATL; dette fremlyser klarere af fölgende Composita:

AQUAPANAHUAZTLI, Træbro, af PANAHUAZTLI, Overgang, og AQUA.

AQUAQUALAQUITZLI, Blære fuld af Vand.

ACACUEYATL, Vandfrö, af CUEYATL, Landfrö eller Frö ialmindelighed, og AÇA, d. e. aqua.

ACOATL, Vandslange, af COATL, Slange, Snog, og ACA, aqua, hvoraf ACACOATL et, per syncopen, ACOATL.

ACOATOTOTL, Vandspurv, af TOTOTL, Spurv, passer, og ACOA, saaledes at der ikke kan tvivles om at Aztekerne have til at betegne Vand, *aqua*, betjent sig af Ordene AQUA, ACOA eller ACA.

AUH, *tydsk* auch, *lat.* autem.

ANQUI, bred, vid; *spansk* ancho.

CACTLI, *lat.* calceus, *ital.* calzare.

COCHI, jeg sover; *fransk* couche.
EHUA, *lat.* eja, *interjection.*
ELEHUYA, *lat.* eligo.
HUEY, *engelsk* high, *dansk* höi *af oldnordisk* hár.
IXUA, *lat.* exeo.
MANI, *lat.* maneo.
METZTLI, *lat.* mensis.
MUCHI, saa meget, *spansk* mucho.
PAPALOTL, *lat.* papilio.
TEO, TEOTL, Gud; *ital.* Dio, *græsk* θεός.
TI, *lat.* tu.
TLALLI, *lat.* tellus.
TLANTLI, Tand, *lat.* dens, *ital.* dente, og mange andre.

„Der er ingen Tvivl om", hedder det dernæst, „at det aztekiske Sprogs Slægtskab, ja maaskee fælles Oprindelse med de ariske Sprog, ved at udvide Sammenligningen til dem alle, vilde kunne fuldstændig bevises", og hermed slutter vort Skrifts reent sproglige Afdeling, hvortil vi tillade os i al Korthed at knytte nogle faa Bemærkninger, som vi dog udelukkende indskrænke til det reent aztekiske Gebet, idet vi formene, at Forfatterens almindelige sproglige Bemærkninger ikke gjöre nogen Commentair fornöden.

Det er ganske rigtigt, at Sammensætningen er det Characteristiske, Formationsprincipet i Aztekisk, ja den Basis, om vi saa maae sige, hvorpaa Sprogets hele Bygning er opfört; men man maa dog her vel paaagte, at den for dette Sprog har en ganske anden Betydning end for Sanskrit-Sprogene. Naar den i disse blot danner Ord, danner den i Aztekisk (ved Siden deraf) hele Sætninger, eller, som det, seet fra indo-europæisk Standpunkt, characteriseres af Steinthal: „Orddannelsen har slugt Sætningsdannelsen, Sætningen gaaer op i Ordet. Der tales her ikke i (indo-europæiske) Sætninger, men i Ord, og ligesom det Chinesiske er ordlöst, er det aztekiske sætningslöst". Det er denne Art Sammensætning, man til Forskjel fra den i Sanskrit-Sprogene har kaldet Ag-

glutination, Indlemmelse (Einverleibung), Sammensveitsning etc. Naar vor Forfatter opstiller Analogier mellem den aztekiske og de indo-europæiske Sprogs Declination, vil denne Paastand upaatvivlelig komme Læserne saameget mere uventet, som vor Forf. (i Overeensstemmelse med de ældre spanske Grammatikere, f. Ex. Carochi, ja med nyere Sprogmænd, som Steinthal etc.) sammesteds bemærker, at Aztekisk egentlig slet ingen Declination har. Det kunne vi nu ikke være enig i. Vi finde Declination i Aztekisk saavelsom i Finsk, men den er saavel hvad Form som Indhold angaaer aldeles forskjellig fra den indo-europæiske.[1] Forfatterens Bemærkninger om Talsystemet og om de imellem de aztekiske og indo-europæiske Pronomer stedfindende Analogier (hvilke han selv ikke synes at lægge nogen Vægt paa) finde vi det ufornödent her at opholde os ved og hvad hans Bemærkning om den latinske og aztekiske Syntaxes Identitet angaaer, turde det vel være tilstrækkeligt at henvise til, hvad vi nys have yttret om den Rolle, Sammensætningen spiller i Aztekisk. At bedömme de anförte Pröver paa et aztekisk-indoeuropæisk Rodslægtskab kunne vi overlade Læserne selv, hvem de faa nys gjorte Bemærkninger mulig ogsaa ville veilede til Bedömmelsen saavel af vor Forfatters Theorie i det hele taget, som af de Betragtninger, hvormed han har forsögt at stötte samme. Vi kunne her ikke indlade os nöiere paa dette Spörgsmaal, som vi maaskee endog have omhandlet noget vidtlöftigere end en Anmeldelse i dette Tidsskrift egentlig tilstedede. Vi maae söge vor Undskyldning i, at vor Forfatters Theorie synes at

[1] Vi give et Par Exempler: tlal-li (Jorden), tlal-pan (i, paa Jorden (tlal er Stammen), no (jeg), no-tlan (hos mig), tetl (Steen), tet-i-ca (med en Steen, Instrumentalis), no-tech (i mig). (Tech betegner efter Carochi at „una cosa està inhæsive pegada, o encorporada, o junta con otra); no-huic (mihi,. Dativ; huic, erga, contra, adversus); quahuitl (Træ), quauh-tzalan (imellem Træerne) etc. etc. Ere nu tlalpan, notlan, tetica, notech, nohuic, quauhtzalan etc. ikke Casus?

have Tilhængere hist og her (jfr f. Ex. Brasseur de Bourbourgs Skrifter) og derfor fortjente at fremstilles og betragtes noget nöiere.

Vi gaae nu over til den sidste Afdeling af det lille Skrift og af Fortalen til det anmeldte större Værk. Heri fremsættes som yderligere Vidnesbyrd de classiske Forfatteres Udtalelser, de indigene americanske Traditioner, det aztekiske Monarchies borgerlige og religieuse Institutioner og disses Monumenter. Om de förstnævnte skulle vi her ikke udtale os, da de kunne forudsættes at være almindelig bekjendte. Ligesaalidt skulle vi her nærmere gaae ind paa de Indfödtes Traditioner, saa meget mindre som vi i saa Henseende kunne henvise til en Anmeldelse i dette Tidsskrift af Brasseur's större Værk over Mexicos og Central-Americas ældre Historie. Vi skulle indskrænke os til at bemærke, at de temmelig overeensstemmende henvise til et fjernt östligt Land som Udgangspunkt uden dog at antyde noget indo-europæisk Slægtskab. Vigtige turde de aztekiske Institutioner være, for det Tilfælde, at de bare et specielt indo-europæisk Præg. Forf. fremhæver navnlig Regjeringsformen, som han benævner „theokratisk Autokratie", Kasteindretningen, Religionssystem og Cultus samt de tilbageblevne Monumenter. Hvorvidt man som saadanne Analogier vil lade gjælde de af Forf. paaberaabte trende aztekiske Hoveddogmer: Tilværelsen af et höieste Væsen, Sjælens Udödelighed og et tilkommende Liv, skulle vi blot henstille til vore Læseres Overveielse. Forf. finder derhos en paafaldende Lighed imellem den indiske og aztekiske Architecturs Monumenter og anförer navnlig i saa Henseende de aztekiske Templer, de saakaldte „teocalli", i Form af en afstumpet Pyramide.

Efter de Bemærkninger, vi have tilladt os at fremsætte i Anledning af den fortjente Forfatters Theorie, skulle vi slutte denne Anmeldelse med at henstille til vore Læsere, hvorvidt de maatte være enige med Forf., naar han resumerer sine Udtalelser i omtrent fölgende Ord: „Er saaledes Nahuatl-

Sprogets Organisme fuldkommen overeensstemmende med den store ariske Families, knytter saavel de grammaticalske som de lexicalske Elementers Analogie det til de indo-europæiske Sprog, stemme de ældste Traditioner overeens i at hensætte Anahuac-Folkets Udgangspunkt i det fjerne Östen, opvise saavel Sæder som civile og religieuse Institutioner og antique Monumenter meer eller mindre iöinefaldende (manifeste) Analogier med Asiens; — forekommer det mig, at man, — uden at udsætte sig for Beskyldning for at gaae uoverlagt eller overilet tilværks — roligt kan drage den Slutning, at de Nahuatl-Sproget talende mexicanske Stammers indiske Herkomst (derivazione . . . dalla grande penisola indiana) er — höist sandsynlig (molto verisimile)".

SPOR AF EN TIDLIGERE UDVANDRING FRA DET NORDLIGE EUROPA TIL AMERICA.

Quelques Traces d'une émigration de l'Europe Septentrionale en Amérique dans les traditions et les langues de l'Amérique Centrale. Lettre adressée à M. C. C. Rafn par M. l'abbé Brasseur de Bourbourg. Paris 1858.

Det er ikke den sproglige Afdeling af dette lille Skrift (egentlig et Separataftryk af en Afhandling i de af Malte-Brun udgivne Annales des Voyages etc.) vi her ville gjöre til Gjenstand for vore Bemærkninger. Saalænge ingen nordisk Sprogforsker har gjort et dybere Studium af de americanske Sprog, navnligen af dem, der fordum taltes i Mexico og Central-America, vil enhver anstillet Sprogsammenligning være uden den behörige Grundvold og allermindst kunne svare til den comparative Sprogvidenskabs nuværende Fordringer. Herr Brasseur har som Historiker vundet fortjent Anerkjendelse og gjort sig megen Flid for at samle Materialier til hine americanske Sprogs Studium uden endnu at have

haft Leilighed til yderligere at oplyse deres Forhold. Han forklarer derhos, at han ikke besidder det fornödne Kjendskab til de nordeuropæiske Sprog men har ikke desto mindre her viist den Velvillie og Imödekommen at bidrage hvad der stod i hans Magt til at henlede Sprogforskeres Opmærksomhed paa dette Anliggende. At der imidlertid allerede nu kan anstilles en videnskabelig Sammenligning imellem den gamle og nye Verdens Sprog, og at en saadan ikke vil blive resultatlös hverken for Sprogvidenskaben eller for Historien, formene vi med Rette at turde paastaae; og vi opfordre derfor saadanne, der have Indsigter og föle sig kaldede, til at gjöre Forsög paa at oplyse os om, hvorvidt flere nord- og mellemamericanske Sprog have Slægtninge her i Europa eller i Asien, blandt de ariske eller blandt de turanske Sprog, mellem hvilke der dog rimeligviis finder et Urslægtskab Sted.

Ved Siden af vort lille Skrifts sproglige Indhold indeholder det, som Titelen viser, ogsaa et andet, idet det meddeler adskillige, navnlig af et quicheisk og af et cakchiquelsk Haandskrift öste oldindianske Sagn, der synes ikke at være ganske uden Vigtighed med Hensyn til Spörgsmaalet om de paagjeldende Folkeslags Herkomst og som vi derfor her skulle gjengive, idet vi tillige bemærke at de kunne betragtes som et Supplement til hvad der i en foregaaende Anmeldelse i dette Tidsskrift af Brasseur's Værk „Histoire des nations civilisées du Mexique et de l'Amérique centrale" allerede er meddeelt. Forinden skylde vi imidlertid Forfatteren at anföre fölgende Bemærkninger, hvormed han i sit lille Skrift indleder dem. „Jeg har", siger han saaledes iblandt andet, „ikke i ringeste Maade isinde at paastaae, at America snarere er blevet befolket fra Nordost end fra nogensomhelst anden Kant; jeg indlader mig her aldeles ikke paa Spörgsmaalet om dets oprindelige Befolkning, et Spörgsmaal, der endnu er altfor dunkelt; den kan, ligesaavel som de senere Indvandringer være foregaaet fra forskjellige Sider enten til samme eller til forskjellige Tider. Kunne de fra det japanske Hav kommende

Strömninger nutildags i et Par Uger före Skibe over til Californiens Kyster, have de ogsaa kunnet det tidligere, og förer Passaten dem nutildags directe fra den africanske til den americanske Kyst, har det samme kunnet skee for halvandet eller to Aartusinder siden. Dette være derfor som det vil; kun saa meget er jeg tilböielig til at antage: at Indvandringerne, hvad Tid de saa end forövrigt tilhöre, sjelden have været synderlig talrige. Jeg udelukker saaledes ingensomhelst Befolkning fra Muligheden af en Indvandring til America; men da den scandinaviske for Öieblikket ligger os nærmest og mit Studium af de americanske Sprog sætter mig istand til her at paavise (sproglige) Analogier, er det den, jeg for Öieblikket ganske naturlig finder mest Interesse i at beskjeftige mig med." Spörgsmaalet lades saaledes her aldeles aabent.

Efter dernæst at have fremhævet den Rolle, som Toltequerne og By- eller Landskabs-Navnet Tula eller Tulan spille i de americanske Oldsagn, fortsætter Forf. saaledes: „Alle disse Sagn stemme overeens deri, at de lade dette Folks Forfædre indvandre nordfra og angive den Egn „hvor Solen staaer op" som deres oprindelige Udgangspunkt. Sammenholder man dem med hverandre, erkjender man derhos, at der maa have fundet flere forskjellige Udvandringer Sted fra samme Localitet men til forskjellige Tider (en Omstændighed, der ikke lidet forvikler Spörgsmaalet), samt at de ældste, under Benævnelsen Toltequer optrædende Indvandrere maa være komne fra Nordost ... Til disse synes Toltequerne i Anahuac samt de quicheiske og cakchiquelske Folk at have hört og dem troe vi at maatte vindicere de Heroer og Halvguder, der, under den generiske Benævnelse af Chichimèque-Mixcohua'er spille saa stor en Rolle i den mexicanske Mythologie og som, fra det 7de til det 9de Aarhundrede af vor Æra, tiltoge sig Magten paa den aztekiske Höislette. Paa een Gang baade Krigere og Lovgivere, indförte de, efterat have underlagt sig Landet, deres Skikke og

Religion og gave et nyt Opsving til dets Civilisation, der i en mærkelig Grad modificeredes ved deres Paavirkning og, tilligemed Nahuatl-Sproget, indförtes i en betydelig Deel af Nord-America."

Som de berömteste af de omtalte Heroer nævner vor Forf. Mixcohuatl-Mazatzin, Grundlægger af Kongedömmet i Tollan eller Tula, som det nu benævnes, Tetzcatlipoca, der særlig dyrkedes i Tetzcuco, og sidstnævntes Broder Mixcohyatl den yngre, kaldet Camaxtli, med hvem det samme var Tilfældet i Tlaxcallan, begge disse omtalte under andre Navne mellem Kongerne af Culhuacan. De betragtedes alle tre som Hovedstifterne af det toltequeske Monarchie. Deres oprindelige Hjemstavn er ubekjendt. Et mexicansk Haandskrift[1] nævner som deres Börn Iztac-Mixcohuatl eller den hvide, taagede Slange og Iztac-Chalchiuhlicue eller den hvide himmelblaa (blaaöiede?) Kvinde og hentyder derved allegorisk til taagede, af Vand omgivne Lande, hvor de vare födte; det samme Document tilföier at de vare komne over Havet og at deres Reise did havde medtaget længere Tid. Efter Forfatterens Formening turde Mixcohuatls Tilnavn, Iztac, d. e. den hvide, hentyde til hans Nedstammelse fra en fra Indianerne forskjellig, os Europæere nærmere staaende Race. Men nogle Ord, hvilke som ved et Tilfælde ere undslupne en indfödt Skribent, synes ganske at afgjöre Spörgsmaalet. Man veed at det hos Toltequerne og Mexicanerne var Skik at bevare, ligesom hos de Christne, Reliquierne af Fædrelandets Helte: man indsvöbte deres Been tilligemed kostbare Stene i en Pakke med Töi omkring, hvilken man kaldte *tlaquimilolli*. Disse Pakker forbleve bestandig uaabnede og man nedlagde dem i det Inderste af Templerne, hvor man bevarede dem som Helligdomme. Saaledes blev Mixcohuatl Mazatzin's tlaquimilolli bevaret i Cuitlahuac ved dertil af Camaxtli beskikkede Riddere og var betragtet som denne Bys

[1] Codex Chimalpopoca, eller Kongerigerne Culhuacan's og Mexico's Historie, MS i Nahuatl-Sproget.

Palladium eller Skytshelligdom; men den förtes senere bort derfra af Montezuma den Förste og bragtes som en Trophæ til Mexico. Camaxtli's Reliquier vare blevne deelte mellem Byerne Huexotzinco og Tlaxcallan, hvor man viste dem Ærbödighed i et prægtigt Tempel. Medens Cortes efter Erobringen af Provindsen Tepeyacac opholdt sig der og da han fandt sin Indflydelse tilstrækkelig begrundet, sammenkaldte han Tlaxcallans fire Fyrster og paalagde dem, ligesom ogsaa denne Republiks övrige Hövedsmænd, at modtage Daaben. Den ene af disse, Tecpanecatl-Teuctli, som frygtede for den samme Vanhelligelse af Camaxtlis Reliquier, for hvilken saa mange andre Idoler allerede havde været Gjenstand af Spanierne, borttog denne Helts tlaquimilolli og holdt den skjult i fem og tyve Aar i sit Huus med en from Veneration. Men da han med Tiden var bleven en bedre Christen, og i 1576, da han laa paa sit yderste, fornam Samvittighedsnag formedelst denne sin Afgudsdyrkelse, bekjendte han den for sin Skriftefader, Pater Diego de Olarte, og overleverede ham grædende den meget omtalte tlaquimilolli. „Da man aabnede Pakken, hvori Camaxtli's jordiske Levninger befandt sig", tilföier her den indfödte Forfatter af Tlaxcallans Historie [1], „fandt man deri ogsaa en lille Pakke blonde Haar, hvilket beviser Sandheden af det, som gamle Folk fortalte, at han var en hvid Mand med blonde Haar."

„Om end", vedbliver dernæst Forf., „denne Beretning ikke med fuld Sikkerhed godtgjör, at Camaxtli og hans Ledsagere vare Scandinaver, hentyde de dog ialfald til, at de vare af europæisk Oprindelse." — Alle de ældste indianske Sagn stemme overeens i at angive Landet Tulan som Indvandrernes Udgangspunkt og oprindelige Hjem. Hvad det altsaa hovedsagelig kommer an paa, er at kunne bestemme dette Land. Veiledning hertil give forskjellige andre Oldsagn f. Ex. de eenstemmige Beretninger om, at Indvandrerne kom over

[1] Muñoz Camargo, Historia de la Republica de Tlaxcallan.

Havet, og at deres oprindelige Hjem var et taaget, koldt, nordligt beliggende Land, hvor der fandtes talrige Folkefærd, hvide og sorte, med forskjellige Sprog, nogle civiliserede, andre levende som vilde uden faste Boliger.[1] Dette Land var, som alt berört, Udgangspunktet, hvorfra de förste Udvandrere „begave sig först til Tulan (vel altsaa saaledes kaldet efter Moderlandet) og Zuyva", hvilket sidste skal have ligget öst for hint. De Stammer, der udvandrede först, benævnes Tan eller Dan og Iloc. Ifölge det tzutohilske Sagn synes det at have været „de civiliserede" Folkefærd, der udvandrede. Det berettes nemlig, at en af en fjendtlig Dæmon opvakt Storm tilintetgjorde de af Indvandrernes Skibe, der havde deres „videnskabelige, astronomiske og musicalske Værker ombord", hvilke de derfor efter deres Landgang i America maatte affatte paany. — Efter det quichéiske Haandskrifts Beretning vandt Udvandrerne for det förste ikke stort ved Byttet, da den Egn (i America), hvor de landede, var omtrent ligesaa „kold og mörk", som deres oprindelige Hjem. Först paa Guden Tohil's Tilskyndelse vandrede de videre (syd paa), men selv i Egnen omkring Bjerget Gagawitz, hvor de senere nedsatte sig, „var Solens Varme endnu svag og den viste sig kun ganske kort som et Billede i et Speil" etc. Den quichéiske Text beretter derhos, at de, under deres Ophold i den nævnte Egn, endnu kun vare lidet talrige, men formeredes betydeligt, inden de vandrede videre.

Vi have dennesinde indskrænket os til at meddele det bemærkede og fremhævede Resultat af disse Sagn. Naar Aubin og Brasseur faae Leilighed til at udgive de vigtigste af de americanske Oldskrifter, hvortil de have Adgang og som for en Deel ere i deres egen Besiddelse, ville upaatvivlelig

[1] en ganske træffende Bemærkning, naar den gives den behörige Udvidelse, da her jo menes Landene hinsides Oceanet ialmindelighed. Som bekjendt, vidste de scandinaviske Nordboer, om man efter Forfatterens Antydning her kan tænke paa dem, i en meget fjern Tid Besked ogsaa om Africas sorte Befolkning.

disse mærkværdige Sagn fortrinlig egne sig til fuldstændig Meddelelse ogsaa her hos os.[1]

Forf. er i Henhold til det saaledes anförte tilböielig til at identificere Tula med „ultima Thule" og Zuyva med Sverrig. Hint Navns Forekomst paa en gammel islandsk Mappemonde i en i det Store Kongelige Bibliothek i Kjöbenhavn bevaret Membran-Codex[2] egner sig til her at omtales. Denne Planisphære maa antages tegnet og skreven omtrent Aar 1148. Vi finde her Navnene paa de vigtigste Lande og enkelte Stæder i Asien, Africa og Europa optegnede nogenlunde i den Orden, som Beliggenheden angiver. I Nordvest, fjernt fra de övrige Lande i Europa, staaer her Itland anfört og udenfor dette Navn, som det yderste i denne Retning, Tile, et Navn altsaa som svarer til de ældre sydlandske Geographers Thule, som af Æthicus fra Istrien, der skrev omtrent 300 e. Chr., kaldes Tyle. Med dette Navn har saaledes den islandske Geograph af det 12te Aarhundrede betegnet de af hans Landsmænd dengang opdagede Lande i i America: Grœnland, Helluland, Markland og Vínland samt det sönden derfor beliggende Hvítramannaland, forsaavidt ogsaa dette Land har været ham bekjendt. Troligen er New-Foundland eller noget andet af Americas nordostlige Kystlande tidligere benævnt Tyle af nordiske Söfarere, som her have fæstet Bolig for nogen Tid. Ligesom der fra Grönland foretoges Opdagelsesreiser til Vinland og længere syd paa, saaledes kunne ogsaa hint Lands Nybyggere være reiste syd paa langs Kysterne for at opsöge og nedsætte sig i et Land med större Velstandskilder, og kan det vel tænkes rimeligt, hvad Brasseur formoder, at de ogsaa kunne have fört Navnet fra det Land, hvor de tidligere havde boet, til det nye, hvor de senere nedsatte sig.

[1] Jfr iövrigt det her ovenfor i nærværende Bind meddelte Uddrag af Brasseurs större Værk p. 56-57, 63-65, 67. [2] n° 1812; denne Mappemonde er udgiven i Facsimile af Rafn i Antiquités Russes t. II pl. iiij, jfr. p. 392-94.

Ogsaa fremhæver Brasseur, hvad Alexander Humboldt har yttret om en Sammenhæng mellem den scandinaviske Odin og den Votan, som omtales i Tzendalernes gamle Sagn og synes at have været Anförer for en af de förste Indvandringer til America. Ogsaa Finn Magnusen har yttret den Formodning, hvis Rigtighed maaskee engang vil stadfæstes [1], at Tzendalernes Votan er det samme Gudenavn som de nordeuropæiske Folks Odin, Voden eller Vodan, svarende til Buddhah i Indiernes Oldsprog Sanscrit, senere af Hinduerne kaldt Bhuden og paa Japan Buds eller Buth. Hvad Overeensstemmelse eller Forskjel der hos de forskjellige Folkefærd har været mellem Troen paa og Dyrkelsen af den Guddom, dette Navn tillagdes, egner sig til en særskilt Undersögelse, der muligen vilde oplyse Troens Forplantning fra det ene Land til det andet. [2]

Forf. meddeler dernæst en Fortegnelse over americanske Ord, til hvilke han troer at have fundet tilsvarende i visse Ordrödder i det nordlige Europas Sprog. Det störste Antal af disse Ord tilhöre tre Söstresprog: QUICHÉE, CAKCHIQUÈLE og TZUTOHILE og findes ethvert af disse Ord i dem alle tre. Forsaavidt han har taget et enkelt Ord af noget andet Sprog, nævner han dette særskilt. [3]

[1] Jfr ovenfor p. 61-63 samt Lexicon Mythologicum, Edda Sæmundar ed. Arna-Magn. III 634-36. [2] Flere Forsög til Oplysning heraf ere, som bekjendt, tidligere foretagne her i Europa. Nylig (1860) udgav ogsaa Bábu Rájendralál Mitra i Calcutta en liden Afhandling: Buddhism and Odinism, their similitude, illustrated by Extracts from Professor Holmboe's Memoir on the „Traces de Buddhisme en Norvége". [3] Forf. bemærker at han har fulgt den gamle spanske Orthographie i Ordene, der tilhöre Sprog i det spanske America: a udtales som i Fransk; ligeledes de andre Vocaler med Undtagelse af u, der udtales som u i Dansk (*sic*); h er aspireret som det tydske ch; Udtalen af g og k lade sig ikke nöie angive; ch udtales som tch; x som det engelske sh; z som ç eller det haarde franske s og v som w.

Da vi ikke kjende disse americanske Sprog og ikke engang ere i Besiddelse af dé fornödne Hjelpemidler til deres Studium, maa vi her, uden at kunne yttre nogensomhelst Mening om den anstillede Sammenligning, indskrænke os til at meddele et Uddrag af denne Ordfortegnelse. For at undgaae Afvigelser fra den Betydning, Forfatteren tillægger de anförte americanske Ord, have vi antaget det rettest her at gjengive denne Betydning paa Fransk, ganske saaledes som han har meddeelt den. Efter Forfatterens Önske og Opfordring have vi derimod foretaget en Revision af de danske Ord (*d.*), han har opstillet til Sammenligning, og tilföiet tilsvarende Ord i Oldnordisk (*a-n.* = ancien-nordique):

AH, le fût ou la canne du maïs: ax *anc. nordique et dan.*, épi de blé.

ALAH, engendrer, mettre au monde: ala (el, ól, alit) *a-n.*, avle *d.*, engendrer, procréer.

BAGO, battre et tourner quelque chose comme le chocolat, tordre comme du fil: baka *a-n.*, bage *d.*, pétrir, frire.

BEI, chemin, route, voyage: vegr *a-n.*, vei *d.*, route, chemin.

BINAAM, nom: nafn *a-n.*, navn *d.*, nom; binavn *d.*, bijnaam *flam.*, surnom, sobriquet.

BOL, boule, rouleau, tourner: böllr *a-n.*, bold *d.*, ball, bowl *angl.*, balle, boule.

BOLAH, enflure occasionnant maladie: bólga *a-n.*, enflure; bólginn *a-n.*, bollen *d.*, enflé.

BUGU, arquer, faire une arcade, voûter, bander l'arc: bogi *a-n.*, bue *d.*, arc; beygja *a-n.*, böie *d.*, courber.

CHEGO, ou CHEKO, vaincre: sigra *a-n.*, seire *d.*, vaincre.

CUNAH, science de la médecine: kunnátta *a-n.*, kundskab *d.*, connaissance.

ECH, possession, ce qui appartient, ce qui est propre; ECHACH, posséder: eiga *a-n.*, eie *d.*, possession, posséder.

ET, ETAL, ligne, descendance, postérité: ætt, ættartala *a-n.*, æt, ættal *d.*, lignée, généalogie.

GO ou KO, aller, venir, GO-AN: gaa, gaa an *d.*, aller, passer; go, go on *angl.*, aller, avancer.

HACH, diviser, séparer: hakke *d.*, hatch *angl.*, hacher.

HITO, aller contre quelqu'un, accuser: hitta *a-n.*, hitte *d.*, rencontrer.

HITZAH, pendre, suspendre: hidse *d.*, hisser.

HOTE, monter, HOTO, élevé: hár, há, hátt *a-n.*, höi, höit *d.*, haut, élevé.

HU, bout, extrémité, chef, prince: höfuð *a-n.*, hoved *d.*, tête.

HUC (*pokom.*), coin, retraite pour dormir: vik *a-n.*, huk *d.*, hoek *flam.*, coin.

HUL, trou, abîme, profondeur: hol, hola, holr *a-n.*, hul, hule, húl *d.*, trou, cavité, creux.

I, vous, seconde personne plurielle: I *d.*, vous, sec. pers. pl.

IL, faute, peine, malheur, infortune; ILO, faire le mal: illr, illa *a-n.*, ilde *d.*, ill *angl.*, mal, mauvais, malheureux.

KALEY, KELEY, pierre: hallr *a-n.*, hald *d.*, pierre, rocher; hella *a-n.*, häll *suédois*, pierre plate.

LAH, achever, laisser d'agir: láta *a-n.*, lade *d.*, laisser.

LIEH, soulever légèrement peu à peu: lètta, lèttr *a-n.*, lette, let *d.*, soulever, léger.

MA, interrogatif du verbe: faut-il?: má *a-n.*, maa *d.*, may *angl.*, il faut, dois je?

MAIH, *superlatif*, beaucoup, fort: mikill, mikil, mikit *a-n.*, megen, meget *d.*, beaucoup, fort; mega (má, mátta, mátt) *a-n.*, pouvoir.

MAYAR, se fatiguer: mæði, mæða *a-n.*, möie *d.*, fatigue, se fatiguer.

MEZ et MIZ, pour appeler un chat et son nom ordinaire: mis, mis *d.*, *angl.* idem.

MUCH, mousse: mosi *a-n.*, mos *d.*, moss *angl.*, mousse.

MUG ou MUGO, chose vermoulue, pourrie: mugga *a-n.*, muggen *d.*, moisissure, chancissure, moisi, chanci.

MULE, est comme une fourmillière, entasser, rassembler: mylre *d.*, fourmiller.

NA, premier, en avant; NABE, le premier, le plus voisin: ná *a-n.*, nær *d.*, près; nábúi *a-n.*, nabo *d.*, voisin.

NA, NAO, sentir, savoir, éprouver, soupçonner; NAUAL, sorcier, qui sait tout: kná *a-n.*, pouvoir; know all *angl.*, qui sait tout.

NUT, noix, et la noix de cacao: hnot, not *a-n.*, nöd *d.*, noisette.

OHER, ancien, plus ancien, anciennement, supérieur en rang et ancienneté: áðr *a-n.*, eher *allem.*, auparavant, anciennement; ofr, ofar *a-n.*, over *d.*, plus haut.

PA, dedans, sur: uppá *a-n.*, paa *d.*, sur, au-dessus, dedans.

PIL ou PILO, écosser, écorcher: pille *d.*, écosser, épiler, pill *angl.*, peler.

POROH, brûler: πῦρ, *grec*, furr *a-n.*, fÿr *d.*, feu; fyre *d.*, faire feu.

RAK, ratisser, égratigner: raka *a-n.*, rage *d.*, ratisser, raser.

REH, juste, très-juste, très-certain: rèttr, rètt *a-n.*, ret *d.*, recht *all.*, juste, vrai.

RICO, atteindre: ὀρέγω *grec*, række *d.*, reach *angl.*, étendre, atteindre.

RUC, se remuer (l'eau ou autre liquide): rugga *a-n.*, rokke *d.*, rock *angl.*, balancer, remuer.

RUL, descendre quelque chose: rulle *d.*, roll *angl.*, rouler.

RUN, jaillir, courir l'eau, cours d'eau: rinna (renn, rann, runnit) *a-n.*, run *angl.*, raisseler, courir.

TAH ou THAH, chef et être chef: þegn *a-n.*, thane *angl.*, chef; propriétaire allodial.

TARIH, tirer, attirer à soi: draga *a-n.*, drage, trække *d.*, draw *angl.*, tirer, attirer.

TOP, piquer (l'oiseau) avec le bec; TOPIH, pointer, piquer: toppr *a-n.*, top *d. et angl.*, pointe, extrémité.

TUN, calebasses, trompettes; TUNAH, sonner des trompettes: tóni *a-n.*, tone *d.*, tune *angl.*, ton, son; tóna *a-n.*, tone *d.*, sonner.

TUT, capuchon ou manteau, ou couverte en palme pour se garantir la tête: tut *d.*, tutte *flam.*, cornette, ancienne coiffure.

TZIBAN, écrire: skrifa *a-n.*, skrive *d.*, schreiben *all.*, écrire.

TZIH, dire: segja *a-n.*, sige *d.*, dire.

TZUKUH et ZUKUH, chercher: sœkja *a-n.*, söge *d.*, chercher.

VACH-QUEHER, veiller de nuit: vaka *a-n.*, vaage *d.*, watch *angl.*, veiller.

VIN, accroître, ajouter: vinna *a-n.*, vinde *d.*, win *angl.*, gagner, profiter.

VORO et BORO, forer, percer: bora *a-n.*, bore *d.*, forer, percer.

VUH, livre: bók *a-n.*, bog *d.*, livre.

XERO, diviser, séparer: skilja *a-n.*, skille *d.*, skill *angl.*, séparer, diviser.

XOC, instrument de labourage des Indiens, charrue: sokkr *a-n.*, sok *d.*, soi de charrue.

YA ou A et aussi HA, l'eau, la rivière: á *a-n.*, aa *d.*, rivière.

YOCH, bois comme pour escalier, l'échelle; YOGO, fouler au pieds; vaincre, renverser, dompter; YUKU, grosse corde pour attacher les animaux: yuga *sanscr.*, ok, oki *a-n.*, aag *d.*, joug.

ZANAY, le sable: sandr *a-n.*, sand *d.*, sable.

ZEO, ramer, voguer: sigla *a-n.*, seile *d.*, naviguer.

Vi have her gjengivet denne Ordfortegnelse, men ere, som ovenfor bemærket, ikke i Stand til at bedömme den anstillede Sammenlignings Grund, da vi ikke kjende de tre central-americanske Sprog eller formodentlig Dialecter af eet og samme Sprog, hvoraf Ordene ere tagne; vi savne de dertil fornödne grammatiske og lexicalske Oplysninger og udförligere

Sprogpröver. Forhaabentlig vil selve Brasseur med Tiden faae Leilighed til at afhjelpe dette Savn, og give os end flere værdifulde Meddelelser betræffende Americas Fortid.

Vi maa her endvidere meddele fölgende Citat af Forfatteren: „Förend jeg slutter, skal jeg dog endnu tillade mig, min Herre, at henlede Deres Opmærksomhed paa et interessant Spörgsmaal. Jeg sigter hermed til Ordet Aztlan, det Land, hvorfra de aztequiske Stammer oprindelig skulle være komne. Det er ingen ægte mexicansk Sammensætning og, efter Hr. Aubins Formening, slet ikke mexicansk. Jeg tillader mig nu, idet jeg tyer til Deres dybere Indsigt om Assistance, at forespörge, om ikke denne Benævnelse til et vist Punkt skulde kunne minde om de scandinaviske Mythologers Asgaard?... Jeg paastaaer intet; jeg appellerer ene og alene til Deres Erfaring."

Svaret herpaa vilde let kunne gives, hvis man torde antage Navnet for oldnordisk: Asland, der ved en Omsætning af Bogstaverne var blevet forandret til Aztlan ganske ligesom Ássnes i Danmark ved en lignende metathesis literarum er forandret til Assens, da dette Navn, Ássland eller Ásaland, i Sammensætningen vilde svare ikke alene til de mythiske Stedsnavne Ássgarðr, Ásaheimr, men ogsaa til mange fra Oldtiden endnu bevarede Stedsnavne her i Norden, som Asbo, Asbjerg, Asdal, Ashoved, Ashöi, Asminde, Astofte, Asvig og flere Astrup eller Aastrup (Ássþorp). Det maatte imidlertid her först oplyses, at det omhandlede Stedsnavn Aztlan ikke tilhörer noget af de americanske Sprog.

Stedsnavne kunne vistnok snarest antages bevarede fra ældre Tider ligesom ogsaa Navne, der tilhöre Hövdinger over tidligere Indvandrere, som have bidraget til Civilisationens Grundlæggelse eller yderligere Opsving. Af den blotte Ordlighed af enkelte saadanne bör vi dog ikke lade os lede, hvor

ikke andre Data tillige afgive tydeligere Vink. Naar Brasseur optegner tvende saadanne Stamme-Navne eller Stamfædrenavne som DAN og ILOC, saa gjentage vi disse, vel vidende at de selvsamme Navne fandtes i det scandinaviske Norden, uden dog at torde antage at de i America bevarede betegne Hövedsmænd for Indvandrere derfra. Det förste af disse to Navne er velbekjendt, det andet ligesaa sikkert. Det forekommer paa flere Runestene i Sverrig, saasom paa en i Waxala i Upland, og det tilhörte en Herser i Sogn, „som var Stamfader til næsten alle Stormænd paa Island": ᛁᛚᚢᚴᛦ Eylaugr, i Accusativ, den sædvanlige Overgangsform til fremmede Sprog, ᛁᛚᚢᚴ, Iloc, Eylaug.[1] Der er endnu altfor lidet Grundlag bragt tilveie til Veiledning i hin dunkle Periode, som maaskee gaaer halvandet Aartusinde eller længere tilbage i Tiden og vi maa finde os tilfredsstillede ved den Omhu og den Nöiagtighed, hvormed man nu hinsides Atlanterhavet samler Materialier for kommende Tiders Granskninger.

Forhaabentlig vil man med Tiden blive bedre bekjendt med Americas Oldtid, navnligen ogsaa faae nöiere Kundskab om, hvorledes det forholder sig med VOTAN og TOHIL og med Bevareren af det hellige Slör QUETZALCOHUATL.

Vi bör ikke tillægge enkelte Ordligheder, ikke engang enkelte Navneligheder, nogen Betydning, men vi bör opfordre til fortsat Agtpaagivenhed med den Forventning at nye Kjendsgjerninger ville med Tiden ogsaa i Vesten afslöre klarere LYSGLIMT.

[1] Göranssons Bautil 392 jfr B 86, 108, 117, 308, 714, 860, 1092; Landnámabók I 10, Ísl. Sögur I 39; Fornm. Sögur I 242.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING 1859.

Aarsmöde den 13de Mai 1860.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes under Hans Majestæt Kongens Præsidium paa Christiansborg Slot Söndagen den 13de Mai.

Secretairen, C. C. Rafn, meddeelte en Udsigt over Selskabets Foretagender og Status i det forlöbne Aar 1859, i hvilket efternævnte af de tidligere og senest optagne vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

Ali Mahomed Khan, Mirza, Jagirdar ved Nizam'ens Hof i Deccan.
Calvo, Don Nicolas Antonio, Buenos Ayres.
Castro, D. Felipe Davila F. de, Senator, Santo Domingo.
Conestabile, Grev Giancarlo, Prof. ved Universitetet i Perugia.
Good, Clements, K. Dansk General-Consul i Hull.
Gorostiaga, D. Benjamin, fh. Finantsmin. i den Argentinske Conf.
Kulakowski, Ignatius, Curator for Gymnasiet i Bialystok, Grodno.
Lamas, D. Andres, Rep. Uruguay's bef. Minister i Rio de Janeiro.
Morrow, Robert, Grosserer, Halifax i Nova Scotia.
Mylius, Sigismund, Proprietair til Nörlund i Jylland.
Olinda, D. Pedro Marquis de, Conseils-Præs. hos Keis. af Brasilien.
Pryce, David Tannat, Esq., Batavia.
Sparks, Jared, LL. D., Præs. for Harvards Univ. i Cambridge, Mass,
Winthrop, Robert. LL. D., Præs. i det Hist. Selskab i Massachusetts.

Der forelagdes som paa det nærmeste færdigt af

SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER

Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie Aargangen eller Bindet 1858, som er udstyret med 5 Plancher og

indeholder: 1. Et Par Bemærkninger til Beowulf, af Frederik Schiern. — 2. Om Navnet Lodbrok hos Angelsaxerne, af samme. — 3. Om Roden til Gjerningsordet „vera", en Undersögelse af L. Warming. — 4. Om Savo og Savolaxarnes Forntid, af Anders Josef Europaeus. — 5. Brudstykker af den islandske Elucidarius, udgivne af Konrad Gislason. — 6. Haandskrifter i det Kongelige Bibliothek i München, betræffende Danmarks Historie. — 7. Fund af Sölvpenge paa Möen 1534, meddeelt af P. Sejdelin. — 8. Beskrifning om ett i Skåne anträffadt fynd från jernåldern, Lackalänga-fyndet, jemte inledande anmärkningar, af Nils Gustaf Bruzelius. — 9. To Fund af Smedeværktöi fra den sidste hedenske Tid i Danmark, Thiele-Fundet og Snoldelev-Fundet, beskrevne af V. Boye. — 10. Begravelser fra Steen- og Bronzealderen, beskrevne af V. Boye; fra Steenalderen: en Begravelse paa den saakaldte Loholm ved Smörumnedre og to Gravhöie i Magleby-Sogn paa Möen; fra Bronzealderen: en Gravhöi i Kjelby Sogn paa Möen og en Gravhöi i Raklev Sogn paa Refsnæs. — 11. Depecher fra den polske Legation i Kjöbenhavn (i det grevelige Ossolinskiske Bibliothek i Lemberg), meddeelte af Edvin M. Thorson. — 12. Kortfattet Beskrivelse af den Ö Islandia (af 1614), ved Daniel Streyc (Vetterus), fra Polsk oversat med en Indledning af Edvin M. Thorson. — 13. Nogle Bemærkninger til Daniel Streyc's Beskrivelse af Island, af Sigurd Jónasson. — 14. Historiske Efterretninger om Biskop Liuderich af Bremen og Erkebiskop Unne, af J. P. F. Königsfeldt (foranledigede af en Meddelelse af Senator Adami i Bremen). — 15. Om en paatænkt Landgang i England af Kong Valdemar Atterdag i Forening med de Franske af Frederik Schiern med Actstykker udgivne af A. Germain i Montpellier. Heri Kort over „Orkneyjar", Orknöerne med de i Sagaerne forekommende gamle Stedsnavne (med Grundplan af „Kirkjuvágr" og „Hinn nyrðri ok eystri hlutr Skotlands með Orkneyjum ok syðra enda Hjaltlands"), ved P. A. Munch.

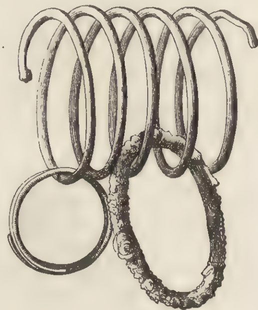
Af Antiquarisk Tidsskrift udgaves Aargangene 1856 og 1857, hvorved Bindet 1855-1857 er sluttet, hvis Indhold er anfört bag i Bindet.

Hans Majestæt Kongen behagede at give Forsamlingen en Meddelelse om Tabet af nordiske Oldsager ved Frederiksborg Slots Brand den 17de December 1859. Allerhöistsammes derværende Cabinet bestod af Oldsager fra Steenalderen, navnlig Kiler, Hamre, Öxer, Meisler, Knive, Landse- og Pilespidser, Slibestene, Perler, Smykker af Rav o. d. l., omtrent 2700 Stykker, Oldsager fra Bronzealderen: Smörum-övre Fundet, beskrevet med oplysende Afbildninger i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1853, samt et betydeligt Antal andre Steder fundne Celter og Paalstave, Sværd og Dolke, Landsespidser, Skjoldknappe, Lurer, Gravkar, Smykker m. v., henved 700 Stykker; Oldsager fra Jernalderen, mest Landsespidser, Stridsöxer og Smykker, henved 300 Numere; Sager fra Middelalderen: Fundene fra Asserbo og Söborg, beskrevne med oplysende Afbildninger i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1851, samt en stor Deel andre forskjellige Gjenstande, omtrent 1200 Numere; fremdeles en Samling af grönlandske Vaaben og Redskaber, Buer, Pile- og Harpunspidser, Knive og deslige, omtrent 1100 Numere, saaledes i det Hele henved 6000 Stykker, hvoraf kun enkelte undgik Ödelæggelse. Hans Majestæt forklarede at have paabegyndt en ny Samling og at have modtaget mange Beviser paa Deeltagelse i denne Retning ligefra Skagen ned til Elben og ligefra Sylt over til Bornholm, saaledes at allerhöistsammes ny anlagte Samling allerede indeholder 1500 Stykker.

Hans Majestæt Kongen foreviste dernæst adskillige Oldsager, hvormed hans particulaire Cabinet i den senere Tid var foröget. Deriblandt en Slibesteen og en Samling af 39 Vaaben og Redskaber af Steen nylig fundne ved Jyderup i Holbek Amt samlede paa eet Sted, rimeligviis Fabricationsstedet, da enkelte af dem ikke ere ganske færdige; fremdeles

tre Flintkiler og en Deel Flintflækker fundne ved Trollesminde i Nærheden af Frederiksborg.

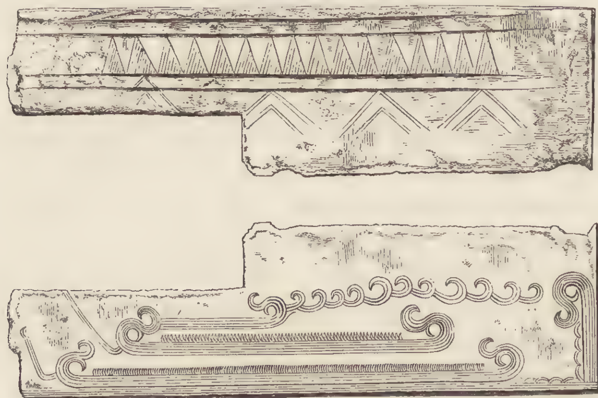
Hans Majestæt havde derhos udstillet til Forsamlingens nöiere Betragtning 28 mærkelige Stykker fra Hedenold af sin paabegyndte nye Samling, af hvilke især ere at fremhæve tre meget smukke Flintknive med udzirede Skafter og fire större Landsespidser af Flint, af hvilke den ene er 15" lang; en Landsespids med fine Tænder paa begge Sider og et lille Indhug nær Spidsen ligeledes paa hver Side, funden paa Karlebo Overdrev ved Frederiksborg, noget lignende den i det forrige Aarsmöde foreviste og i Beretningen om samme afbildede.

Tvende Spiral-Armringe af tynde Guldtraade samt en Spiral-Fingerring af Guld med en mindre Guldring og en Bronze-Fingerring, som ere indskudte imellem Omdreiningerne paa förstnævnte, her afbildede i fuld Störrelse. Den fandtes tilligemed nogle faa Sager af Bronze i en Gravhöi paa Voldtofte Mark, Flemlöse Sogn, ved Assens i Fyen. Endvidere et langagtigt Spænde, der ender sig foroven og forneden i spiralsnoede Ringe, og en Armring af snoet Arbeide, begge af Guld og fundne samlede i en Urne i en Gravhöi, Eghöi kaldet, paa Voldtofte Mark.

Et tyndt Bronze-Redskab med Ornamenter paa begge Sider, paa den ene i Spidser, paa den anden som Skibsforestillinger [1], fundet i en Gravhöi ved Ebberup, Kjærum Sogn, Baag Herred i Fyen, her afbildet i trefjerdedeels Störrelse:

[1] Man sammenligne Afbildninger af lignende Skibsforestillinger i AnO 1842-1843 S. 349-56 og tab. X men især E. C. Werlauffs indholdsrige Afhandling „Om Nordboernes Skik at brænde og be-

En Krog eller Hage af Bronze med Spiral-Zirater paa den runde Forside, funden ved Sjo i Gamtofte Sogn, ikke langt fra Assens i Fyen, her afbildet i trefjerdedeels Störrelse:

En stor Ring af Bronze med særegne Ornamenter, som det synes romersk Arbeide, funden i Slesvig, af hvilken en Afbildning her vedföies i entrediedeels Störrelse:

grave de Döde i Skibe samt om Skibsforestillinger paa nordiske Fortids-Monumenter" i Ant. Ann. IV S. 275-308 og II tab. 1.

Hans Majestæt meddeelte Underretning om Fundet af en Runesteen paa Halvöen Helnæs i Fyen og henledede Opmærksomheden paa flere Oldtidsminder, navnlig en Deel Jættestuer paa denne Halvö, og foreviste derefter 88 Sölvmynter fra Erik af Pommerns Tid, een af dem præget i Næstved, de andre i forskjellige Steder ved Östersöen, flere af dem i Stralsund og Reval, nylig fundne i et til Hilleröd By hörende Jordstykke, Holmene benævnt, ved den saa kaldte Hestehave.

Chefen for den Kongelige Artillerie-Brigade, Generalmajor J. S. v. Fibiger, havde paa denne Brigades Vegne tilstillet Selskabet en Samling af autographerede Tegninger af gammelt smedet og stöbt Jernskyts fra det 14de til det 16de Aarhundrede, hvilke Piecer for Störstedelen befinde sig i Artilleriets herværende historiske Vaabensamling, nogle i andre Samlinger, enkelte af dem saaledes i Museet paa Slottet Tsarskoïe-Selo ved St. Petersborg og nogle paa Breitenborg

i Holsteen. Generalen foredrog oplysende Bemærkninger om de i Værket afbildede Stykker.

Inspecteuren ved Museet for nordiske Oldsager Conferentsraad C. J. Thomsen foredrog Bemærkninger om Conservation af Oldsager af Træ, som findes i Moser. Saa længe man ved Opdagelse af Oldsager fra Hedenold ikke fandt andet end aldeles fortæret og opläst Træ, kunde der intet Spörgsmaal være om at bevare dette. Da imidlertid Forholdet forandrede sig og store Levninger af Trædele fandtes saavel ved Allesö som i de med dette overeensstemmende store Fund ved Sönder Brarup og Ny Dam, og man bemærkede at disse Træstykker, naar de kom ud af Mosevandet, indtörredes, saa at deres oprindelige Form forandredes, maatte man söge at finde Midler til at bevare Træet i dets oprindelige Form og Udseende, og det saa meget mere som Træsager fra en saa fjern Old ere store Sjeldenheder og maa regnes som meget vigtige for vore Samlinger.

Det förste, man anvendte, var at lægge dem i Spiritus og dette tildeels i Glaskar; men da dette var kostbart, ofte maatte fornyes og vanskelig lod sig anvende ved store Gjenstande, saasom lange Landseskafter, Buer, Skjolde og deslige, maatte man söge at udfinde andre Midler. Efter en Deel frugteslöse Forsög fandt Museets Secretair, Kammerraad C. F. Herbst, omsider paa en Fremgangsmaade, der, som de medbragte Pröver viste, opfylder Hensigten, styrker det svage, halvtoplöste Træ og bevarer det uden at beröve det dets oprindelige Udseende.

Da dette heldige Resultat omsider var opnaaet og en Mængde Stykker ved dette Middel bevaret for vort Museum i Kjöbenhavn, fandt man det Pligt at tilmelde Inspecteuren ved Samlingen i Flensborg den Fremgangsmaade, man brugte, for at den ogsaa kunde komme denne Samling tilgode.

Hans Majestæt Kongen bemærkede i den Anledning, at Castellanen ved Lyksborg Slot Herr C. A. Speerschneider havde, uafhængig af hvad der var skeet i Kjöbenhavn, fore-

taget en Deel Forsög med Træ fundet i Sönder-Brarup Mose og var omtrent kommen til et lignende Resultat som det, der var fra Kjöbenhavn meldt til Flensborg.[1]

Den Kongelige Norske Regjering havde oversendt Selskabet det efter dens Foranstaltning udgivne store Værk over Trondhjems Domkirke med Text af Professor P. A. Munch, Tegningerne af Architect H. E. Schirmer.

Mag. Axel Wætter af Upsala havde oversendt Afbildninger af enkelte Runestene og senere, efter sit Tilbud, foretaget i Forening med Kunstmaler Åkerlund Undersögelse af en mærkelig Runesteen, hvis Indskrift vedkommer Österleden, af hvilken Steen han oversendte en tro Afbildning med Prospect af Stedet, hvor den ligger, samt et antiquarisk Kort over den dette Sted nærmest omgivende Deel af Skokloster Sogn i Upland.

Stiftamtmand Dahl i Aarhuus havde givet Underretning om en i Havnen ved Aarhuus funden Runesteen, af hvis Indskrift Consul J. M. Mörk senere sendte en Gibsafstöbning, der nu bevares i Museet for nordiske Oldsager. Det er den allerede af Worm kjendte Steen fra Grydhöi i Veilby Sogn, Hasle Herred, der saaledes nu er gjenfunden.

Der forevistes en Afdeling af Kammerassessor, Postrevisor E. Schmidts Samling af nordiske Steen- og Bronze-Oldsager, nemlig Pilespidser af Flint af forskjellig Störrelse og Form, af hvilke fire her afbildes i totrediedeels Störrelse:

[1] De tvende Herrer, som have anstillet disse Forsög, have senere betræffende Fremgangsmaaden og Resultatet givet Meddelelser, som ere indförte bagved nærværende Beretning.

N° 1 funden ved Nörre-Sundby, n° 2 ved Vang i Jylland, n° 3 ved Roerup i Sjælland og n° 4 paa Agersö i Store Belt ved Sjællands Kyst.

Secretairen foreviste Pröver af den i selve Grönland paabegyndte eskimoiske Literatur, modtagne fra Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. philos. H. Rink, efter hvis Forslag et Bogtrykkeri er oprettet i Godthaab (Noungme) og en lithographisk Presse der anskaffet. Hovedhensigten dermed er at virke til Belærings Udbredelse blandt den eskimoiske Befolkning og egner denne Bestræbelse sig til Opmærksomhed ogsaa udenfor hint fjerne Polarland. Der forelagdes det i 1859 udgivne förste Bind af „Kaladlit okalluktualliait", grönlandske Folkesagn, opskrevne og meddeelte af Indfödte, med dansk Oversættelse og med Afbildninger tegnede og xylographerede af en Indfödt. Dertil ere föiede nogle grönlandske Smaasange med originale Melodier. Fremdeles Arbeider fra den lithographiske Presse: to Specialkorter over Fiskernæssets District af Samuel Kleinschmidt og over Disco-Fjorden af H. Rink, samt otte Prospecter af mærkelige Steder, blandt hvilke et af Ruinen i Dalen Kingoa i Tessermiut eller Ketilsfjord og et af Ruinerne ved Kaksiársuk, Bispesædet Gardar.

OM BEVARING AF OLDSAGER AF TRÆ FUNDNE I TÖRVEMOSER,

VED C. F. HERBST.

VED en af mig i Sommeren 1859 paa Museets Vegne foretagen Gravning i den saakaldte Viemose, imellem Allesö og Næsbyhoved-Broby i Odense Amt, bleve mange Træ-Oldsager, saasom Landseskafter, Pileskafter, en Bue, Stykker af en Baad m. m., fundne og derefter oversendte til Kjöbenhavn. For at forebygge at de indtörrede, hvorved deres Udseende og Form vilde forandres, bleve de forsendte i Trækasser, fyldte med meget fugtig Törvejord. — Efter Ankomsten hertil

bestræbte man sig for at udfinde en Maade, hvorpaa man kunde bevare deres Udseende, der endnu var aldeles fyldigt og frisk, for den kommende Tid; men en stor Mængde Forsög herpaa mislykkedes. Da Træsagerne ved Optagelsen af Mosen vare i en svamplignende Tilstand og fyldte med Mosevand, bestod Vanskeligheden nemlig i at udfinde et Stof, som paa samme Tid kunde fortrænge Mosevandet fra Træets Porer og udfylde disse med en störknende fast Masse, der kunde forhindre Træet fra ved Törring at skrumpe ind. Endelig lykkedes fölgende Fremgangsmaade. Træsagerne bleve, strax efterat de vare optagne af Kasserne med den fugtig holdte Törvejord i og efterat de vare rensede ved Afvaskning, nedlagte i store dertil indrettede Blikkar, i en varm stærk Oplösning af Alun i Vand, og kogtes heri omtrent et Par Timer. Denne Tid var i Reglen tilstrækkelig for Træsager af omtrent en Tommes Diameter, men ved tykkere Stykker maatte Kogningen gjentages i ligesaa lang Tid. Efterat Træsagerne vare fuldkomment törrede, hvortil behövedes en temmelig lang Tid, bleve de, for at forebygge den skadelige Indvirkning af Luft og Fugtighed paa Alunen, overströgne med kogende renset Linolie, hvoraf man lod Træet indsuge saa meget som muligt; og efterat de atter vare blevne törre, bleve de endelig overdragne med en klar og nogenledes tynd Fernis. De Træsager, der ere behandlede paa forannævnte Maade, have ikke lidt nogen kjendelig Forandring i Form og Udseende, omendskjönt et Aar er hengaaet, siden de bleve præparerede; men det er vistnok nödvendigt, at de engang imellem eftersees og atter overstryges med Linolie og Fernis der, hvor Olien ikke er trængt dybt nok ind i Træet. Uleiligheden og Bekostningen herved er imidlertid, ligesom ved hele den forannævnte Maade at bevare Træsagerne paa, forholdsviis ringe.

Denne Fremgangsmaade, at koge Træsagerne i Alun, blev paa samme Tid, som den udfandtes her ved Museet, ogsaa opdaget af Hr. Castellan Speerschneider paa Lyksborg Slot og anvendt ved Samlingen i Flensborg paa nogle af de

i Mosen ved Sönder-Brarup fundne Træsager. Dog har man der formeentlig ikke anvendt den senere Overstrygning med Linolie og Fernis, og dette antager jeg er Grunden til, at man der ikke har anseet det erholdte Resultat for tilfredsstillende, men har sögt at udfinde andre Maader at bevare Træsagerne paa.

BEHANDLING AF OLDSAGER AF TRÆ, SOM ERE FUNDNE I MOSER, FOR AT BEVARE DEM I DERES OPRINDELIGE FORM OG FARVE, VED C. A. SPEERSCHNEIDER.

Den Kjendsgjerning, at de i Törvemoser fundne Oldsager af Træ henfalde i Stöv ved Optagelsen, samt at intet hidtil anstillet Forsög paa at conservere dem har svaret til Fordringerne, bragte mig paa den Tanke, at man, for at opnaae et heldigt Resultat, maatte fjerne de vandholdige Dele af Mosejorden, hvormed Træet var gjennemtrængt, og samtidigt dermed erstatte dem med en Substans, der vilde kunne bibringe Træet Fasthed og saaledes conservere saavel Gjenstandenes Form som deres Farve.

Af alle de mange i saa Henseende af mig anstillede Forsög kan jeg som de mest hensigtssvarende anbefale dem, der bestaae i de vedkommende Sagers Kogen i eller rettere Mæsken med fede Substanser, og af disse maa jeg da navnlig fremhæve fölgende Sammensætning som den, der gav det heldigste Resultat:

8 Dele	Roeolie	eller	1 Pund
1 Deel	Bivox	—	4 Lod
1 —	Fyrreharpix	—	4 —
2 Dele	Steenkulgas (Olie) . . .	—	8 —

Denne Sammensætning koger man over en sagte Ild og lægger dernæst de ved Vaskning og Afbörstning med Vand rensede Træsager deri. Da disse brændbare Substanser let fænge og koge over, hvilket Steenkul-Gasen (Olien) i saa höi en Grad befordrer, maa det til Kogningen benyttede Kar,

hvortil jeg har brugt en Jernpotte, kun halvt fyldes dermed, saa meget mere som en pludselig Opbrusen let bevirker, at de koge over og alt derved kommer i Lue. Ligesaalidt maa Flammen beröre Karret, hvori Sammensætningen koges, hvorfor det vil være raadeligt udelukkende kun at bruge Törv til Kogningen. Ved Nedlægningen af Gjenstandene vil Massen, der ikke maa være ikog, idet den trænger Fugtigheden ud af dem, foraarsage en Opbrusen, der vedvarer i eet væk, saalænge til alle vandholdige Dele ere fjernede af dem. En virkelig Kogning taaler denne Masse ikke uden strax at staae i Fyr og Flamme. Er den först i en ophedet Tilstand, ere enkelte brændende Kul tilstrækkelige til at bevirke Fugtighedens Udbryden af Træet; for det Tilfælde imidlertid, at Massen maatte fænge, vil Karrets Tildækning med et Laag eller i Nödstilfælde med et Klæde, öieblikkelig dæmpe Ilden, og, naar man saa tager Karret af, vil det ikke vare længe, förend Massen er kommen til Ro igjen og man, efterat have formindsket Ilden noget, atter kan sætte det over.

I denne Masse maa man lade Sagerne koge to Timer og ikke længere. Dernæst tager man dem op, indvikler dem strax i Klatpapir og henlægger dem i Aske saaledes at enhver Beröring med Luften forhindres. Den anförte Tid gjelder imidlertid kun for Sager, der ikke have over en Tomme i Gjennemsnit og kun ere indtil 6 Tommer lange, hvorimod tykkere og længere Gjenstande udfordre et længere, ja undertiden endog et gjentaget Opkog.

Efter fjorten Dages Forlöb kan man udtage Gjenstandene af Asken og Papiret; dog maa jeg tilraade, at man i den förste Tid saavidt muligt bevarer dem fra Træk og Solskin.

De med den dobbelte Quantitet Harpix foretagne Forsög lykkedes ogsaa og denne Fremgangsmaade turde muligt endog være at anbefale, hvor der ikke ligger nogen Vægt paa, at Gjenstandene beholde deres naturlige Farve. De blive derved overtrukne med en Fernis, hvilket vel giver dem mere Fasthed, men derhos beröver dem deres naturlige Udseende.

En Hovedrolle ved alle disse Forsög spiller Steenkulgasen (maaskee rettere kaldet Steenkulolie, det samme der brændes i Lamper); thi hvor denne enten slet ikke anvendtes eller erstattedes ved en anden lignende Substans, som f. Ex. Terpentinolie, Camphin etc., skrumpede Træet ind og mistede sin naturlige Farve. Da den imidlertid er meget flygtig, vil det, saafremt man ellers har isinde at anvende samme Masse gjentagne Gange, blive nödvendigt, hver Gang at give den en Tilsats af Steenkulolie, saameget mere som denne, om den end ved een enkelt Kogning ikke aldeles forflygtiges eller trænger ind i Træet, dog ialfald for största Delen fortæres, hvorfor jeg skulde tilraade ved hver fornyet Anvendelse at gjöre en Tilsætning af $\frac{2}{3}$ af det oprindelige Quantum.

Jeg turde derhos endnu engang advare imod at hede Massen altfor meget og at lade den koge eller rettere sprudle udover den angivne Tid, en Proces, der, selv efterat alle vandholdige Dele ere fjernede, fortsættes saalænge til Gjenstandene ere aldeles sammenskrumpede eller indtörrede.

Ved en forsigtig Fremgangsmaade efter den her angivne Methode har jeg opnaaet tilfredsstillende Resultater. Form og Farve forbleve ganske de samme som de vare, da Gjenstandene optoges af Mosen.

Gjenstande, der iforveien have været underkastede en anden Behandling, f. Ex. med Spiritus eller deslige, egne sig ikke til den her beskrevne: de blive sortladne og skrumpe ind.

Til Slutningen turde jeg maaskee endnu bemærke, at Oldsager af Bronze og Jern, kogte i denne Masse erholde et særdeles smukt Udseende.

Ved Samlingen i Flensborg har man senere combineret begge de beskrevne Præparationsmaader, for at bevare de i 1860 i Sönder-Brarup Mose fundne Træsager. Man har nemlig först kogt dem i Alun-Oplösning og dernæst i den af Herr Speerschneider udfundne Sammensætning; Resultatet skal have været yderst tilfredsstillende.

FUND AF EN RUNESTEEN PAA HELNÆS I FYEN

MED FORKLARING AF C. C. RAFN.

H. M. Kongen henledede i Selskabets Aarsmöde den 13de Mai 1860 Forsamlingens Opmærksomhed paa en ganske nylig paa Helnæs funden Runesteen og paa flere Mindesmærker fra Hedenold, navnlig en Deel Jættestuer, paa denne til Baag Herred, Odense Amt, hörende Halvö af Fyen, der 2½ Miil SSO for Assens strækker sig fra Tangen Langöre i Syd en heel Miil ud i Lille Belt.

Strax efter hint Möde modtoges fra Skolelæreren i Helnæs Herr C. P. Runge en Afbildning af Stenen og særskilt af den paa samme indhugne Runeindskrift og ved fortsat Brevvexling yderligere Oplysninger saavel om dette mærkelige Fund som om Findestedet, om Stenen og om Indskriftens enkelte Characterer, hvilke alle ved hans Meddelelse bleve correct gjengivne.

Stenen fandtes den 18de Marts 1860 paa Gaardmand Lars Madsens Mark, paa höire Side af Veien nordfra til Helnæs By, omtrent midt paa Halvöen i dens Udstrækning fra Nord til Syd men langt nærmere Kysten ved Helnæsbugten end den ydre Kyst ved Lille Belt, — omtrent 100 Skridt SV for et fra en langt ældre Tid hidrörende steensat Gravkammer i en nu med Underskov bevoxet Höi — og 300 Skridt N for den nu saakaldte Sjo eller Sö, der tidligere har som en Vig staaet i Forbindelse med Havet og rimelig, hvorom Sagnet ogsaa taler, været en Havn, men nu ved en i 1789 opkastet Dæmning danner en Indsö.

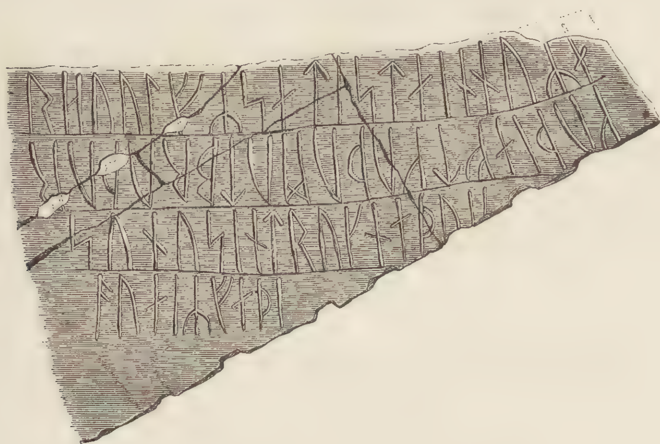
Stenen laa ikke dybere under Jorden, end at man i de senere Aar kunde plöie til den. Runerne vendte opad men vare bedækkede med Jord. Der fandtes Spor i Jorden af at der tidligere har været gravet paa Stedet, da Mulden var

blandet; og paa Stenen seer man tydelig, at der paa sædvanlig Maade i en ikke fjern Tid er klövet fra den, men hvor det bortklövede Stykke er blevet af og naar denne Klövning har fundet Sted, har man ikke kunnet opdage. Stenen blev, da den nu af Arbeidsfolkene optoges, klövet i tre store Stykker, af hvilke de to större bleve anvendte til Ledpæle og det tredie var bestemt til samme Anvendelse; desuden blev der slaaet et Par mindre ogsaa med Skrifttegn forsynede Stykker af.

Den yderste Ende sad lös i Jorden og maa rimeligviis være gaaet af ved den tidligere Klövning; dette Stykke var bleven anbragt i et Steenhegn. Nogen Tid efterat Stenen var funden og af Bönderne klövet, fik Herr Runge Underretning derom og ilede da med at gjöre Anmeldelse om Fundet og samle Brudstykkerne fra de forskjellige Steder, hvilket lykkedes saa vel at de alle bragtes tilveie med Undtagelse af det tidligere bortklövede og borttagne Stykke. Behörig sammenlagte i den oprindelige Stilling ligge de nu i god Forvaring i Skolens Gaard.

Den 12te September samme Aar besögte H. M. Kongen Helnæs for at tage denne Runesteen i Öiesyn. Under sit Ophold paa Lyksborg i Slesvig gik han den 11te September tilsös paa sin Dampcorvet Falken og overnattede i Augustenborg Fjord, seilede den næste Morgen til Assens og begav sig med Fölge landværts paa ti Vogne over Frederiksgave til Helnæs. Ankommen dertil Kl. 1, behagede Hans Majestæt efter Jægermester Langkildes Anviisning först at tage Runestenens Findested og det tæt derved værende Gravkammer i Öiesyn og efter at Allerhöistsamme tilligemed Fölge havde indtaget en Frokost under aaben Himmel paa Runestenens Findested, begav han sig til Skolen i Helnæs. Her besaae han med megen Opmærksomhed Stenen, lod af Indskriften tage et Gnidebillede og overdrog Kunstmaler Zeuthen senere at udföre en Tegning af Stenen. Hans Majestæt bevidnede gjentagne Gange Skolelærer Runge sin Taksigelse for hans

Omhyggelighed for Tilveiebringelsen og Bevaringen af dette mærkelige Monument fra en fjern Oldtid. Herr Zeuthen udförte derefter af Stenen i dennes fulde Störrelse en Afbildning, paa hvilken Indskriften saaledes er ganske overeensstemmende med Gnidebilledets Fremstilling. Til Afbenyttelse her har han leveret en Tegning i formindsket Maalestok af det Parti, hvor Indskriften er anbragt:

Stenen har en Længde af 6′ 10″, er 2′ 15″ paa det bredeste og har været 2′ paa det tykkeste. Den har rimeligviis været opreist paa den bredere Ende, saaledes at Indskriften har været opad. De indhugne Runer ere 4 til 5″ höie, enkelte lidet höiere. Indskriften er anbragt i fire med svagere indhugne Streger adskilte Linier, dens Hoveddeel i de tre af disse *βουστροφηδὸν*; i den fjerde Linie er den opretvendt ligesom i den förste; denne har foroven og hin forneden ikke nogen indfattende Streg. Det bortkomne Stykke har indeholdt Slutningen af tredie Linie, af hvilken saaledes en Deel af to Runer og derefter fölgende fem hele Runer fattes. Ingen Skilletegn mellem Ordene ere at see.

Indskriften indeholder fölgende Ord:

ᚱᚼᚢᚢᛚᚠᚱ Rhuulfr, et Mandsnavn, maaskee Hróðúlfr, Hrólfr eller Rólfr, Rodolf, Rudolf eller Rolf. Paa en Steen i Avnslev i Fyen læste W[1] (245): ᚱᚢᚢᛚᚠ, der altsaa er det samme Navn uden det aspirerende ᚼ og uden Nominativsmærket. Det er et ældgammelt Navn, hvori man senere har indsat et þ for Vellydens Skyld, saa det er blevet Hróþúlfr eller Hrúþólfr. Den förste Deel af dette sammensatte Navn Hró er det samme som i Hróaldr, Hrómundr: ᚼᚱᚢ:ᛘᚢᚾᛏᚱ (B 595) og flere (hró, Jorden, úlfr, en Ulf). Hrólfr er en senere Form med H foran r, ogsaa forekommende paa Runestene, ᚼᚱᚢᛚᚠᛦ, medens man dog ogsaa finder Exempler paa at dette aspirerende Bogstav er i lignende Ord anbragt efter ᚱ, saaledes paa Læborg-Stenen (AT 52-54 p. 280, 285, 390): ᚱᚼᛅᚠᚾᚢᚠᛅᛏᚢᚠᛁ; paa Bekke-Stenen er det samme Navn ristet aldeles uden ᚼ. Paa den i 1850 i Aarhuus fundne Steen læses ogsaa ᚱᚢᛚᚠᛦ og paa andre Stene (B 619, 679): ᚱᚮᛚᚠᚱ ligesom ofte i Sagaerne.

ᛋᛅᛏᛁ satti, satte, 3 pers. imperf. af setja (set, satti, *v.* setti, satt *v.* sett).

ᛋᛏᛅᛁᚾ stain, stein, Stenen, acc. af steinn.

ᚾᚢᛦ nur, en Skrivemaade i Runeindskrifter for det sædvanlige norðr, nord; saaledes paa en Steen i Rogstad Sogn i Helsingland og paa en anden i Strö i Skåne (W 147, L 1065, 1448).

ᛅ Á, paa, præpos. her med dativ.

[1] Forkortelser. Ved W betegnes her og flere Steder: Olai Wormii Monumenta Danica, Hafniæ 1643 fol. — B: Bautil, d. e. Alle Svea ok Götha Rikens Runstenar udgifne af Joh. Göransson. Stockholm 1750 fol. — L: Run-Urkunder utgifne af J. G. Liljegren. Stockholm 1833. — AnO: Annaler for nordisk Oldkyndighed. — AT: Antiquarisk Tidsskrift. — Mém.: Mémoires des Antiquaires du Nord. — R: Antiquités de l'Orient, monuments runographiques interprétés par C. C. Rafn. Copenhague 1856.

ᚴᚢᚦᛁ Guþi eller Gauþi, dat. af Guþ, rimeligviis at læse efter Udtalen Gauþ, et Stedsnavn. Paa Skrivemaaden ᚢ for det sædvanlige ᛅᚢ har man mangfoldige Exempler, saasom ᛏᚢᚦᛦ for ᛏᛅᚢᚦᛦ; ᚢᛋᛏᚱ for ᛅᚢᛋᛏᚱ; ᚼᚢᚴᛋ, ᚼᚢᚴᛁ for ᚼᛅᚢᚴᛋ, ᚼᛅᚢᚴᛁ; ᛅᛋᚴᚢᛏ Ásgaut, ᛅᚢᚴᚢᛏᛁ Eygauti (Mém. 45-49 p. 336; R 178, 181; AT 52-54 p. 390). Betydningen af gauþ er Gjöen, Glam, Larm, af geyja (gey, gó, geyjat) gjöe, tude; og kan man rimelig have kaldt saaledes et Sted, hvorimod Bölgerne under Storm og stærk Sögang have skyllet med Larm. Et andet Ord gnauð, Hundegjöen, brugtes hyppig og bruges endnu om Bölgernes Larm i Uveir, og har sikkert gauþ været anvendt i samme Betydning. Af lignende Grund kaldtes et Forbjerg i Söndmör i Norge Þjótandi, den Tudende, af þjóta (þýt, þaut, þotit); Fjorden Skjálfandi, den Bævende, hvor Islands förste Opdager Gardar byggede sin Bopæl i Husavik, af skjálfa (skelf, skalf, skolfit) og har Navnet Súgandafjörðr rimeligviis ogsaa Hentydning til Bölgernes susende Trækninger af sjúga (sýg, saug, sogit).[1]

ᛅᚠᛏ aft, aftir, eftir, efter, til Erindring om, præp.

ᚴᚢᚦᚢᛗᚢᛏ Guþumund, Mandsnavn, acc. af Guþumundr, senere Guþmundr, saaledes som dette Navn sædvanlig findes saavel paa Runestene som i Oldskrifterne, (som B 886, 1151; L 1055, 1250, 1412 og fl.): ᚴᚢᚦᛘᚢᛏᚱ, hvor ᚿ ogsaa er udeladt foran ᛏ, ligesom ellers ofte. Navnet er sammensat af guþ, Gud, ensbetydende med goþ, og mundr, Gave, Medgift; höist mærkelig er Endelsen i Sammensætningens förste Ord Guþu- en gammel gen. pl. for goþa, saa at Navnet altsaa betyder Gudernes Gave ligesom et andet Navn fra Hedenold Godefridus, Goðafriðr, betyder Gudernes Fred. Jfr B 1153: ᚴᚢᚦᚢᛙᛅᚢᚴ; B 251: ᚢᛁᚦᛅᛒᛁᛅᚱᚾ : ᛅᚱᚠᛁ : ᚴᚢᚦᛅᛒᛁᛅᚱᚾᛅᚱ. Navnet Guðmundr eller Goðmundr forekommer i Oldskrifter betræffende de mythisk-historiske Tider[2] ligesom mange andre

[1] Fornm. Sögur V 9; Íslendínga Sögur I 27-28, 147. [2] Snorra Edda I 546, II 614; Fornaldar Sögur Norðrl. I 315, 411 o. fl.

af det samme Ord „—mundr" dannede Navne, saasom Ásmundr, Auþmundr, Eymundr, Geirmundr, Hermundr, Hjörmundr, Hrómundr, Sigmundr, Vemundr, Vermundr, Vilmundr, Ögmundr og i Runeindskrifter (B 95, 230, 1012; L 1064, 1065; R 159): ᚠᚱᚢᛘᚢᚾᛏᚱ Freymundr, ᚢᛁᛘᚢᛏᚱ Vemundr, ᚦᚢᚱᛘᚢᚾᛏᚱ þórmundr.

ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ ᛋᚢᚾᚢ BRÓÞUR-SUNU, Brodersön, acc. sing.; bróþur er den sædvanlige gen. af bróþir; sunu af sunur (sonur) eller sun (son), gen. sunar (sonar); den ældgamle acc. sing. sunu er et mærkeligt Vidnesbyrd om Indskriftens Ælde. Paa den ældste af Runestenene i Sydslesvig finder man en lignende accusativ Sytriku (AnO 1859 p. 143).

ᛋᛁᚾ SINN, sin, pron. poss. acc. sing.

ᛏᚱᚢᚴᚾᛅᚦᚢ DRUKNAÞU, imp. ind. af drukna (druknaða, druknat). Da der sees at fölge ᚺ efter, som maa antages at være Begyndelsesrunen til Ordet ᚺᛅᚾ hann, han, maa druknaþu her være sing., som man vel ikke maa antage for en uagtsom Skrivemaade, men snarere for en ældgammel Form, lig Fleertallets, fra en Periode, i hvilken tredie Persons-Formerne endnu ikke vare i Tallene adskilte. Paa en Steen i Ängeby, Lunda Sogn i Upland, læser man[1] en lignende singularis ᛁᚾ ᛆᛋᛘᚢᚾᛏᚱ ᛘᛅᚱᚴᛅᚦᚢ. Ordet forekommer i flere Runeindskrifter, saavel i plur. (B 169): „þau druknaþu báþi", som i sing. (B 825, 957, 1097; Mém. 45-49 p. 345): „druknaþi".

ᚺ(ᛅᚾ ᚦᛅᛦ) h*ann* *þar*, tilföies ved Gisning; neppe kan der paa dette Sted have staaet noget andet.

ᚬᚢᛅᛁᛦ ÓVAIR eller ÁVAIR, Mandsnavn, som forekommer i Guta Saga c. 2: Awair. Mulig er Navnet dannet af ó og vera, af Betydning altsaa ikke værende stadig paa eet Sted, urolig, rimeligviis först, som saa mange andre (Ófeigr, Óspakr, Ótryggr), et Tilnavn, der senere er gaaet over til at blive det Navn, med hvilket Manden sædvanlig er bleven nævnt.

[1] efter en af Oberstlieutenant L. Westfelt meddeelt Tegning, jfr B 28.

Ovair har muligen været en omreisende Runerister ligesom Ubir og flere i Sverrig, og har da Navnet træffende betegnet Personens Færd.

ᚠᛆᚦᛁ faþi, imperf. ind. af fá (fáþa, fáþ, fáit), male, tegne, ridse, afbilde, smykke; forskjelligt fra fága (fágaða, fágat), gjöre glindsende, pudse, smykke, udzire, skjönt i Betydningen stundum overeensstemmende, som i Krákumál (str. 7), hvor „gulli fáðir" er det samme som „gulli fágaðir", smykkede med Guld, navnligen med Armringe og Halsringe af dette Metal. Det andet part. pass. af fá „fáinn" forekommer i Betydningen „farvet" i Kongespeilet [1], hvor det siges, at Marmoret i Grönland er med forskjellige Farver, snart rödt, snart blaat eller grönt farvet: „bláfáinn, grœnfáinn". Blandt Hjelmens Benævnelser i Skáldskaparmál [2] finder man „gullfáinn", den forgyldte; blandt Sværdets „miðfáinn", damasceret langs Midten, og „eggfáinn", slebet og poleret paa Eggen.

I Hávamál [3] adskilles fáði fra reist:

Rúnar muntu finna	Runer skal du finde
ok ráðna stafi	og forklarede Stave,
er fáði fimbulþulr	som den store Taler tegned
ok gjörðu ginn regin	og höie Guder gjorde
ok reist hroptr rögna	og risted Gudeherolden.

I en fölgende Strophe af Höisangen i den ældre Edda forbindes disse to Gjerningsord til en Indskrifts Fuldbringelse:

svá ek ríst	Saa jeg rister
ok í rúnum fák.	og i Runer tegner,

hvoraf man ved Tillægget skjönner Betydningen af fá.

Om Tjörfe, en Dattersön af Islands Landnamsmand Une hin Danske og saaledes Sönnedattersön af den i Sjælland bosiddende Gardar, der först opdagede Island, siges i Landnamabogen [4], at han tegnede (*dró*, engelsk *draw*) paa en Væg Modolfs Datter Astrid Mannvitsbrekka's Portrait, og da

[1] Grönlands hist. Mindesmærker III 330. [2] Snorra Edda I 564, 572. [3] str. 145, 160 Sæmundar Edda III. [4] Íslendínga Sögur I 247-48.

hans Morbroder, Herredsforstanderen Roar i Tunga, afskrabede det af Væggen, skar (*skar*) han det siden ind i sit Knivskaft. I en her tilföiet Strophe bruger han om Malingen paa Væggen Verbet fá (vèr höfum of fáða únga brúði á vegg) og derimod rista om Indskæringen i Skaftet (nú hefek ristit hlín ölbækis rastakarms á skaptshepti mínu).

I Fortællingen om Raudulfs Sönner siges[1], at paa det Billede, hvorom Kong Olaf havde drömt, var Beltet (gjörð) gjort af Jern og blankt som en Klinge (gjör af járni ok skýgð sem sverð), og at dette Belte var udziret med sindrige Forestillinger og vidunderlig Kunstfærdighed, nogle af dem ristede efter gamle Sagaer (sú gjörð var öll fáguð með brögðum ok undarligum hagleik, sum ristin eptir fornum sögum). Her har man altsaa det andet Verbum fága anvendt og derunder rista indbefattet. Under Jernbeltet var Billedet guult af Udseende, som det var forgyldt og smukt poleret, og derpaa vare malede Korn og Træer og alskens Planter, som voxe paa Jorden og mange Slags Dyr, som gaae paa Jorden (þar var áfáit flúr ok viðir ok allskyns blóm, þat er á jörðu vex, ok margskonar kvikindi, er á jörðu gánga). Dette samme er strax efter udtrykt saaledes: Derpaa var mærket (aftegnet) Jordens Væxter og næsten alle Verdens Herligheder (þar var ámarkaðr jarðar ávöxtr ok nær öll prýði heims ok fegurð). Man seer saaledes at *áfáit* bruges i samme mere udstrakte Betydning som *ámarkat.*

Af disse Exempler vil det skjönnes at *fá* betyder saavel Tegningen af et saadant Mindesmærke, navnlig af en Indskrift og de ofte til samme hörende Indfatninger, som Monumentets Udförelse i det hele.

Paa en Steen i Rogstad Sogn i Helsingland (L 1065, 1067, 1071) læses: ᚠᚱᚢᛘᚢᚾᛏ ᚠᛅᚦᛁ ᚱᚢᚾᛅᛦ ᚦᛁᛋᛅᛦ Freymund*r* fáþi rúnar þessar; en anden i Tuna Sogn har en lignende Paaskrift og en tredie i Jättendals Sogn ligeledes i

[1] Fornmanna Sögur V 345-46.

Helsingland underretter os om, at ᚴᚢᚿᛒᚢᚱᚴᛆ ᚠᛆᚦᛁ ᛋᛏᛁᚿ ᚦᛁᚿᛆ Gunnborga fáþi stein þenna. Dette er af samme Betydning, som naar det paa andre Stene hedder: (L 1069) ᛆᛚᚢᛁᛦ ᛆᚴ ᛒᚱᛆᛏᛦ ᚦᛁᛦ ᛘᛆᚱᚴᛆᚦᚢ ᚱᚢᚿᛆᛦ Ölver auk Brandr þeir markaþu rúnar; (R 173) ᛋᚢᛆᛁᚿ ᚬᚢᚴ ᚬᛋᛘᚢᚿᛏᚱ ᛘᛆᚱᚴᛆᚦᚢ ᛋᛏᛁᚿ ᚦᛁᚿᚬ Sveinn ouk Ósmundr markaþu stein þenna eller naar det uden videre Tillæg hedder (B 1108) ᚼᛆᚴᚢᚿ ᛘᛆᚱᚴᛆᚦᛁ Hákon markaþi; (L 211; B 404) ᚬᛋᛘᚢᚿᛏᚱ ᚴᛆᚱᛆᛋᚢᚿ ᛘᛆᚱᚴᛆᚦᛁ Ósmundr Kárasun markaþi; (Mém. 45-49 p. 347) ᛋᚢᛆᛁᚿ ᚢᚴ ᚬᛋᛘᚢᚿᛏᚱᛏ ᚦᛆᚢ ᛘᛆᚱᚴᛆᚦᚢ Sveinn ok Ósmundr þau (þeir?) markaþu.

Ordnet efter Ordenes Fölge og de manglende tilföiede, gjengives her Indskriften paa Helnæs-Stenen:

: ᚱᚼᚢᚢᛚᚠᛦ : ᛋᛆᛏᛁ : ᛋᛏᛆᛁᚿ : ᚿᚢᛦ : ᛆ :
ᚴᚢᚦᛁ : ᛆᚠᛏ : ᚴᚢᚦᚢᛘᚢᛏ : ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ :
ᛋᚢᚿᚢ : ᛋᛁᚿ : ᛏᚱᚢᚴᚿᛆᚦᚢ ᚼ(ᛆᚿ : ᚦᛆᛦ) :
ᚬᚢᛆᛁᛦ : ᚠᛆᚦᛁ :

der læses og udtydes saaledes:

RHUULFR SATI STAIN NUR A
GUÞI AFT GUÞUMUD BRUÞUR
SUNU SIN DRUKNAÞU HAN ÞAR
OVAIR FAÞI

Efter den senere i Oldskrifterne anvendte oldnordiske og islandske Skrivemaade:

Hróþúlfr (Hrólfr) setti stein norþr á Gauþi eftir Guþmund, bróþursun sin; druknaþi h*ann þar*. Óvær fáþi.

Rodulf (Rolf) satte denne Steen nord paa Gaud efter sin Brodersön Gudmund; han druknede der. Ovair ristede (Stenen eller Indskriften).

De særegne gamle Former udmærke denne Indskrift fremfor mange andre og ligeledes de tre, til det ældste nordiske Runealphabet, det senere saakaldte angelsaxiske, hörende Runer ᚺ, ᛞ og ᚨ, af hvilke de to findes paa den ældgamle Snoldelev Steen: ᚺ ᚨ, og paa Kallerup Stenen den ene med en liden Ændring i Formen: ᚺ (R 186, 187).

Disse Criterier turde maaskee lede til at antage, at denne Indskrift kunde være fra det ottende eller niende Aarhundrede.

Stedet, hvor Stenen fandtes, kaldes i Almuesproget Hegneri (Hegningen, Indhegningen, af hegna, hegnaðr, indhegnet), hvilket Navn sikkert har sin Oprindelse fra at denne Deel af Marken, som ligger Byen saa nær og har en Deel Skov, har været indhegnet för Jorduddelingen.

Omtrent 1200 Alen i Sydvest ude i Söen ligger en Holm, der nu kun er af omtrent 20 □ Alens Störrelse men har i ældre Tider rimeligviis haft en langt större Udstrækning; den kaldes af Almuen Geid, af nogle Gedholm eller Geidenholm. Dette Navn kan ikke, som nogle i Egnen have antaget, udledes af gjene, gjenne, oldnordisk gegna, möde, da det maatte være blevet Gegnhólmr, Gjenholm. Det kan troligen være det samme Navn som det paa Runestenen forekommende Gauð, som senere er udtalt Göid eller Geyd, og være kaldt saaledes af at Bölgerne have der i Oldtiden skyllet op med Larm, dengang Söen var en Vig af Havet; og har vel det hele Parti af Vigen med Öen og dens omgivende Kyst baaret dette Navn.

De Gamle der i Egnen fortælle, at de kunne mindes at der i deres Barndom var en gammel Sömand, som undertiden sang en Vise om et Skib, der skulde været strandet og forlist i Sjoen ligeud for Stenens Findested. Af denne Vise husker man endnu kun de to förste Linier:

Mit Skib forgik paa Geide
for norden under Heide.

Naar dette Skibbrud har fundet Sted, derom veed man intet; men Söen har i mange Tider ikke været seilbar for större

Skibe og i Oldtiden har den som Vig af Havet uden Tvivl haft en noget forskjellig Configuration og Beskaffenhed. De af Visen bevarede Ord vidne om Ælde; det lyder næsten som det vilde lyde i Oldsproget:

Skip mitt fórsk á Gauði
fur norðan undir heiði.

Troligen har denne Vise, hvis Tab man maa beklage, mindet om den samme Mand, for hvem Runestenen, upaatvivlelig i Hedenold, reistes paa Gaud nordenfor Vigen söndenfor den i hin fjerne Tid der værende Hede.

MINDESTEEN VED KLEGGUM HÖI,

MED FORKLARING AF C. C. RAFN.

Dyrebart er os ethvert nyopdaget Runemindesmærke her i Landet, fordi vi derved sædvanlig faae et eller andet nyt Vidnesbyrd om vort gamle danske Tungemaals Beskaffenhed i hin fjerne Tid, hvortil disse sjeldne Oldtidslevninger henhöre. Gjengivne tale de gamle Ord med en lydelig Röst til Sindet, selv om de kun yderst sjelden minde os om mærkværdige Personer eller om store Begivenheder. Kjendskab til dem udgjör altid en vigtig Green af Oldtidsvidenskaben og vi hige efter at opdage, hvor fjernt tilbage i Tiden man her hos os har paa den Maade, ved en saadan Yttring af Intelligents, forstaaet at bevare Mindet om sin Færd til Efterverdenen.

Oldtidslevningerne af den Art ere sjeldne men heldigviis ere disse sparsomme Gloser ikke de eneste, der tale til os og ere vi ikke indskrænkede til deres Omraade. Navnligen her hos os kunne vi glæde os ved at Oldgranskeren og Naturforskeren ved ivrig og ufortröden Samvirken have oplyst os om, at ogsaa andre Gjenstande kunne bære Vidne om

forgangne Tider og, selv om de ikke bære Præg af höiere Civilisation, kunne give os Underretning om saadan Færdighed og saadanne Forhold, om hvilke vi gjerne ville vide Besked og hvorom selv en Flintflække funden i en Kjökkenmödding kan underrette os, hvor uanseelig den end seer ud og hvor særegen dens Omgivelse end forekommer den, der ikke trænger dybere ind i Videnskaben.

Vi have her for os en Indskrift af en ualmindelig Beskaffenhed, hvis Udlægning ved förste Betragtning tildeels synes at være vanskelig.

Bekke, Annex til Verst, ligger i Andst Herred, Ribe Amt, 3½ Miil NV for Kolding. Her fandtes i 1807 en Runesteen, som er en af vore mærkværdigste, idet dens Indskrift höist rimelig omtaler Dronning Thyre Dannebod, den hörer saaledes til Kong Harald Blaatands Tidsalder og slutter sig til Jellinge-Stenene og flere Monumenter fra hin minderige Egn, om hvilke vi tidligere have givet en Meddelelse i Antiquarisk Tidsskrift. [1]

Paa en Johannes Kærstensen i Bekke tilhörende Mark, omtrent 20 Alen fra en Höi, der paa Egnen kaldes Kleggum Höi, fandt Steenklöver Ole Andreasen Möller den 30te Marts 1858 den Runesteen, vi her skulle nærmere omhandle, nedsænket i Jorden med Indskriften nedad. Herredsfogeden, Cancellieraad G. C. Saxild, meddeelte strax efter Underretning om dette Fund, idet han tillige oversendte et af Sognefogeden i Bekke Niels Johnsen taget Afrids af de i Stenen indhugne Characterer. Efter min Anmodning var Sognepræsten Herr C. Kofod saa beredvillig at foretage en nöiere Undersögelse, hvorefter han oversendte en nöiagtigere Copie. Han havde ogsaa forsögt at tage et Gnidebillede, men Skrifttrækkene vare for udslidte til at det kunde lykkes. Præsten i Forening med Sognefogeden og flere betragtede ofte under forskjellig Belys-

[1] AT 1852-1854 p. 278-98 og om Bekke-Stenen p. 280-83; jfr tillige Meddelelsen om den anden Bekke-Steen i AT 1855-1857 p. 365-66.

ning Indskriftens ikke alle lige tydelige Træk og gav ved fortsat Brevvexling nöiere Underretning om enkelte af Runerne. Senere har den dygtige Kunstmaler, Herr Heinrich Hansen, udfört af Stenen en Afbildning, som nu bevares i det antiquarisk-topographiske Archiv ved Museet for nordiske Oldsager. Denne stemmer i Runetrækkene temmelig nöie med de af Sognefogeden og Præsten tidligere meddeelte Afrids men er udfört med större Kunstfærdighed og give vi her efter den Indskriften i formindsket Maalestok.

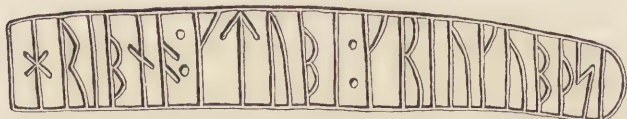
Stenens Brede forneden er 3′ 4″, foroven 1′ 8″; dens Höide er 5′ 6″ og nu over Jorden jevnt omkring 4′ 5″. Indskriften er anbragt fra nedenaf opefter i to indfattede Linier. Runernes Höide er omtrent 4″, i den anden Linies Begyndelse ere de lidet höiere.

I lige Linie öst for Runestenen staae to andre Bautastene uden Indskrift opreiste, den ene omtrent 6′ fra den, den anden igjen 3′ fra denne; de ere lidet mindre end Runestenen og noget mere spidse foroven. Runestenen staaer paa samme Sted, hvor den blev funden men opreist med Indskriften vendt mod SO.

Med Hensyn til Vedligeholdelsen af saavel Höiene som den hele Plads, hvorpaa Stenene staae, er alt iagttaget i Overeensstemmelse med den om Stedets Fredning afsluttede Contract.

Den nærliggende Höi og flere Höie der i Egnen kaldes endnu med den oldnordiske Benævnelse Kleggum, á kleggjum, af kleggi, der endnu paa Island betegner en sammendynget fast Masse.

Begge Linier ere, som Afbildningen udviser, indfattede og der er ikke Plads til flere Runer i Enden, hverken i förste eller i anden Linie. Disse Indfatninger have været anbragte paa Stenen, inden Runerne bleve indhugne, og har dette foranlediget, at Runeristeren har maattet forkorte flere Ord, for at faae Plads til hele Indskriften. Disse Ord maa man supplere ved Gisning forat faae Meningen ud.

Vi ville nu gjennemgaae de enkelte Ord:

ᚼᚱᛁᛒᚾᚭ Hribno eller Hrebna, et Kvindenavn, sædvanlig i islandske Oldskrifter [1] skrevet Hrefna, dannet af Mandsnavnet Hrafn ligesom Birna af Björn og mange lignende Kvindenavne, som Ása, Bera, Finna, Gríma, Gróa, Halla, Halldóra, Helga, Katla, þóra, der ere dannede af tilsvarende Mandsnavne. Paa den i Bekke Sogn tidligere fundne Runesteen saavelsom paa Læborg-Stenen [2] omtales Rafnúnga-Tofi, en af de tre Mænd, som opförte Dronning Thyres Gravhöi, rimeligviis Tofe af Rafnungernes Slægt, Rafnúngar nemlig et Slægtnavn dannet af Rafn ligesom Ýnglíngar af Ýngvi, Skjöldúngar af Skjöldr, Knytlíngar af Knútr. Troligen har den her omtalte, i denne samme Egn boende Kvinde Refna hört til samme Æt.

:ᚴᛏᚢᛒᛁ: Betræffende disse Runer brevvexledes med Pastor Kofod, for at komme til Sikkerhed, om der dog ikke muligen skulde staae ᚴᛆᚱᚦᛁ; Resultatet af det mange Gange og af flere gjentagne Eftersyn er at disse Runers overeensstemmende Gjengivelse paa alle tre modtagne Afbildninger er fuldkommen correct. Der er altsaa ingen anden Udvei til at faae Meningen frem end ved Gisning at supplere det Ord eller de to Ord, som disse Runer skulle betegne. Saavidt skjönnes, maa man her læse ᚴᛆᛏ ᚢᛒᛁ gat uppi; gat, im-

[1] Kjartan Olafsons Hustru bar dette Navn, Ísl. Sögur I 114; FmS I 249; II 24, 256. [2] AT 1852-1854 p. 281-82, 285.

perf., af geta (get, gat-gátum, getit), faae, erholde, udrette; *geta* anvendes, ligesom *ráða*, periphrastice, for af mange Exempler at anföre et, der her ligger os nær, „rèð fœra" for „fœrði" i den Strophe, hvormed Svend Tveskæg tiltalte Thorleif Jarleskjald[1]; saaledes finder man ogsaa mange Verber omskrevne i infinitiv med geta som et Slags Hjelpeverbum: „gátu hafa" for „höfðu" i Krákumál[2]; „gatstu sjá" for „sáttu" i en af Heidreks Gaader i Hervarar Saga; „gat ek blóta" for „blótaða ek" i en Strophe af Hallfred vandræðaskáld; ligeledes ofte i part. pass., som „drottnar gátu-t spanit Danmörk und sik", Herrerne fik ikke underlagt sig Danmark[3], og „hann of getr af guði þegit ár ok frið öllum mönnum", han udvirker af Gud godt Aar og Fred for alle Folk; nogle af Oldbögerne sætte her sjálfum for þegit og anvende saaledes „getr" alene i samme Betydning som „getr þegit".[4] Af disse Exempler vil man skjönne Betydningen af „geta", udrette, faae bragt i Stand, og dette Verbums Anvendelse. I nærværende Indskrift menes upaatvivlelig GAT UPPI REIST og er „reist" for den indskrænkede Plads Skyld udeladt og „gat uppi" alene anvendt til at udtrykke „fik opreist", „lod opreise".

ᚴᚱᛁᚢᚴᚢᛒᚦᛋᛁ suppleres med Sikkerhed til : ᚴᚱᛁᚢᛏ ᚴᚢᛒᛚ : ᚦᚢᛋᛁ : GRJÓTKUMBL ÞAUSI, dette Steen-Mindesmærke eller egentlig disse Mindestene; grjót, n., Stene, hvoraf mange composita, som grjótgarðr, Steengjerde, grjóthaugr, Steenhöi, grjóthörgr, Steendysse, grjótvarða, Steenvarde, og i Völuspá[5] grjótbjörg, Klippebjerge. Paa en Steen i Ockelbo Sogn i Gestrikland (L 1060) finder man „stain kumbl", altsaa et Ord af samme Betydning.

[1] AnO 1859 p. 181, jfr FmS III 99. [2] Krákumál str. viij; Fornaldar Sögur Norðrl. I 302, 484; FmS II 52. [3] i en Strophe af Skjalden Sighvat, Ólafs Saga hins helga c. 145, FmS IV 358. [4] i en Vise af Thoraren Loftunga om Svend Alfifason, Heimskríngla II 392-93, jfr FmS V 110. [5] str. 47, Snorra Edda I 194.

ᛅᚠᛏ AFT, efter, til Erindring om, præp. her med acc.

ᚢᛁᛒᚱᚢᚴ VIBRUG, et Kvindenavn; efter ᚴ synes at være svagt antydet en lille Streg som Skilletegn, dog ikke saa tydelig at den har kunnet sikkert gjengives paa Afbildningen. Navnet har nogen Lighed med Vebjörg, en Skjoldmö fra Gotland, som omtales i Beretningen om Braavalle-Slaget[1] og er upaatvivlelig den förste Deel af Sammensætningen i begge disse Navne Ordet ve eller vi, Helligdom; den anden Deel brug er vel ogsaa af samme Betydning som björg eller borg.

ᛘᚦᚢᛋᛁᚾ suppleres til ᛘᚢᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾᛅ móþur sína.

Redigeret og suppleret læses altsaa denne Indskrift saaledes:

: ᚼᚱᛁᛒᚾᚭ : ᚴᛅᛏ : ᚢᛒᛁ : ᚴᚱᛁᚢᛏ : ᚴᚢᛒᛚ : ᚦᚢᛋᛁ :
ᛅᚠᛏ : ᚢᛁᛒᚱᚢᚴ : ᛘᚢᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾᛅ :

med latinsk Lapidar-Skrift:

HRIBNO GAT UPI GRIUT KUBL ÞUSI
AFT VIBRUG MUÞUR SINA

efter almindelig oldnordisk Skrivemaade:

Hrefna gat uppi (reist) grjótkumbl þausi eftir Vebrug, móþur sína.

Refna lod opreise disse Mindestene efter sin Moder Vebrug.

[1] Sögubrot af fornkonúngum c. 8, Fornaldar S. N. I 379; Saxo, Hist. Dan. l. viij, p. 378: Webiorga.

CABINETTET FOR AMERICANSKE OLDSAGER

modtog i 1860 en yderligere Forögelse af antiquariske Gjenstande fra enkelte Lande af den transatlantiske Verdensdeel. (Jfr ovenfor i nærværende Bind p. 8-18).

Grönland. Justitsraad F. Klee forærede to Stykker grovt, uldent Töi, fundne i Kister i gamle Grave paa Kirkegaarden i Kaksiársuk ved den scandinaviske Befolknings gamle Bispesæde Gardar i det nuværende Julianehaabs District.

Connecticut. Lægen Herr A. Gerner forærede en der funden Harpunspids af Flint, forsynet med Modhager og imellem dem en Tap eller Tunge til at indsætte i Skaftet.

Mexico. Dr. Ludvig Brandes overleverede som Foræring fra Lægen Herr Edvard Dons i Hamborg: et 13½" höit, kandeformet Leerkar af sort Farve; paa Forsiden er det udarbeidet som et menneskeligt Ansigt og bagved det er paa hver Side to over hinanden anbragte Hoveder med store Hovedsmykker paa; Hanken er dannet som to ved Siden af hinanden anbragte Slanger; Karret er overalt forziret med större Rosetter og smaae Ringe og Buer. Herr Dons erholdt det under sit Ophold i Mexico af en Indianer, som da nylig havde fundet det ved Skandsearbeide udenfor Byen Mexico.

Englænderen Mr. Henry Christy forærede fölgende Sager, som han selv havde medbragt fra Mexico: en Pibe eller Flöite af brændt guulagtigt Leer med rödfarvet Mundstykke; den er pæreformet, har foroven en Ösken og paa Undersiden et Lydhul; — et Menneskehoved og fire Duppe af særegne Former, alle af brændt Leer, samt en Flække af Obsidian.

Fremdeles ved Bytning: en saa kaldet „Sacrificial Collar" af en meget haard, grön Steenart af Hesteskoform, 15" lang og 12" bred; Gjennemsnittet af Steenböilen er næsten

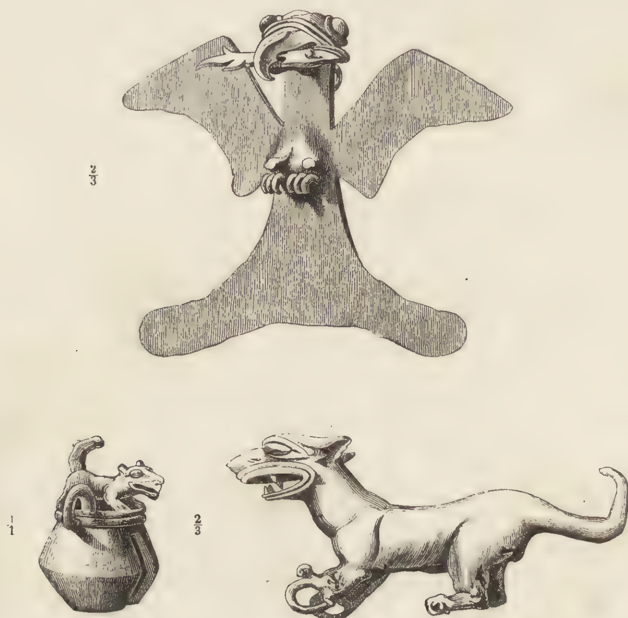
firkantet, noget afrundet paa den udvendige Side og det er 4″ höit og 3″ bredt.

St. Croix i Vestindien. I et lille Vanddrag paa Plantagen Bay, 2000 Skridt fra Söen, fandtes en usædvanlig stor og bred Steenkile, 10″ lang, temmelig flad og spidst tildannet bag til; og paa Plantagen la Grange tre smukt tilslebne Kiler, de to af en aldeles sort, den tredie af en grönagtig Steenart; disse fandtes paa en flad Markstrækning, der antages for faa Aarhundreder siden at have været en Vig af Havet; paa Plantagen Prosperity, i et Vanddrag der kommer ned fra Bjergene, en lille Kile af en grönagtig Steenart; de foræredes alle til Cabinettet af Herr Juel.

Jamaica. Af Jorden opgraves ofte Kar hidrörende fra den ældre caraibiske Befolkning. Som Pröve paa disse modtoges et saadant Kar af röd terra cotta, $5\frac{3}{4}$″ höit og 4″ i Diameter i Mundingen, hvilende paa en huul Bund, der i Midten er gjennemboret. Fortil er det prydet med et stærkt fremstaaende og med en spids Hue dækket Menneskehoved. Paa hver Side af dette er et halvrundt, fremstaaende Öre. Tæt ved Ansigtets höire Öie er en stor Vorte eller Udvæxt og efter Opgivende skal en saadan Vorte findes paa alle lignende Kar, der opgraves der paa Öen. Omkring dets övrige Sider ere smaa ringformede Zirater indstukne i Leret. Det foræredes tilligemed en ogsaa her funden Spydspids af Flint af Herr A. B. Meyer i Hamborg.

Panamá. I Provindsen Chiriqui, Districtet Boqueron, Sognet Bugala, opdagede tvende spanske Creoler Ignacio Guerra og Vittorio Pitti i Efteraaret 1858 nogle „huacals" eller Grave fra den gamle Befolknings Tider; de ere deels af oval, deels af quadrangulair Form, de förste 3 à 4 Fod i störste Diameter og de sidste indtil $7 \times 4\frac{1}{2}$′ i Störrelse; de vare indtil 6′ dybe og deres Sider vare byggede af Rullesteen (rounded river stone). I disse Grave fandtes en Mængde Guldsager samt mange Leerkar, men derimod intet Spor af menneskelige Lig, med Undtagelse af at der i nogle var fundet

Menneskehaar og i en enkelt Grav Emaillen af en Kindtand. Finderne holdt Opdagelsen hemmelig og samlede efterhaanden Guldsmykker sammen herfra til en Vægt af 130 Pund; men

i August 1859 blev Opdagelsen röbet og Tusinder af Mennesker strömmede ud til Findestedet for at grave Guld op af Gravene. Værdien af alle de der fundne Guldsager anslaaes til $ 50,000. Ved Bestræbelser af den danske Chargé d'affaires i de Forenede Stater, Oberstl. W. R. Raaslöff, modtoges som Pröver af dette mærkelige Fund tre Stykker, nemlig et Hængesmykke af Guld, forestillende et Slags Jaguar (puma); ved dens Forpoter ere to Öskener anbragte til at bære den i; — et Guld Hængesmykke, forestillende en Fiskeörn (Fish Hawk), der i Næbet holder en Fisk; den har udspilede Vinger og paa Bagsiden, der er glat, er en Ösken

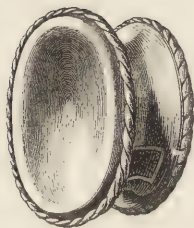
anbragt; en lille Bjælde af Guld; ovenpaa dens Aabning er anbragt en Jaguar eller Hund og ved Siden af den, i Bjældens Kant, en Ösken; dette Stykke har saaledes ogsaa været brugt som Hængesmykke. Fra samme Fund modtoges ved Bestræbelser af Capitainlieut. F. Frölich af den danske Sö-Etat en af Leer udarbeidet, siddende Menneskefigur, meget raat forarbeidet af lyseguul Farve med sorte og röde Striber; fem Kar af Terra cotta; et fiirbenet, malet med lignende Farver, forestillende en Skildpadde; et andet rundt paa tre Been, malet med de samme Farver; et 6″ höit med spids Bund, indknebet Hals og et Öre eller Haandtag paa hver Side, dannet som et Dyr; Karret rödt, malet med lysegule og sorte Striber og paa hver Side er malet en Figur, der rimeligviis skal forestille en Jaguar; et mindre af lignende Form og Farver men uden Örer og uden Spor af Dyrefigurer; et, der hviler paa tre Been og paa hver af disse er et langt Indsnit, der vistnok skal forestille et Öie, ligesom Benene i det hele synes at have faaet Form af et Dyrehoved; Karret er malet rödt med lysegule og sorte Ornamenter.

Ny Granada. En smuk Samling af sexten Stykker af Guld, der ere fundne i gamle indianske Grave i Andes Regionen i Provindsen Antioquia, Departementet Cundinamarca. Denne sjeldne Samling var af en Reisende bragt derfra til Australien og foræredes den danske Regjering af Dr. Frederick Mueller, Gouvernements-Botanist og Superintendent for den botaniske Have i Melbourne samt Præsident for det Kongelige Videnskabers Institut i Victoria. De ere beskrevne i en Afhandling af Pedro Nisser „On the first Technical Use of Gold by the Aborigines of South America with a description of the Indian Tombs", der var læst i hint Institut den 22de Juni 1859 og derefter optagen i dets Transactions vol. IV p. 69-75, og samtlige disse Sager ere afbildede paa fem der vedföiede lithographerede og med Guld aftrykte Tavler. De modtagne Stykker ere: fem af Guldplader dannede Hovedsmykker, de to af Plader af triangulair Form, der ere gjen-

nemborede foroven; — to af fladhamrede Guldtraade dannede Böiler, der ligne Haarnaale; to af Guldtraade dannede Örenringe; — tre Örensmykker bestaaende af opdrevne Guldplader, hvortil krumböiede Stilke ere fastgjorte; — en i Midten gjennemboret rund og opdreven Plade; — et fladt, halvmaaneformet eller snarere ringformet Næsesmykke; —

$\frac{1}{1}$

en rund og flad tyk Guldperle til et Halsbaand, gjennemboret med et firkantet Hul og kantet langs begge Siderandene med en snoet Guldtraad; — en til et Halsbaand hörende tyk rund Guldtraad, der er böiet i Spiralform og har en Knap for hver Ende.

GRÖNLANDSKE FOLKESAGN,

UDGIVNE I NOUNGME I GRÖNLAND,

MEDDELELSE AF H. RINK.

Efterat der i Foraaret 1858 var blevet udstedt en Indbydelse til at levere Bidrag til det ved Godthaab indrettede lille grönlandske Bogtrykkeri, er der blandt andet indsendt en Række af Sagnhistorier, saaledes som de for Öieblikket existere blandt Grönlænderne ved mundtlig Overlevering. Naar derunder indbefattes hvad der heraf allerede er trykt, belöbe disse Manuscripter sig ialt til saameget som omtrent kunde udgjöre 500 Octavsider vidtlöftig Tryk. Fortællingernes Antal er rigeligt 100, men da endeel af dem ere Gjentagelser af de samme fra forskjellige Indsendere og forskjellige Egne, bliver der ialt omtrent 80 særskilte Sagnhistorier, som vilde udgjöre 400 Sider, de længste paa 18, de korteste paa 1 Side. Bidragene ere indsendte fra samtlige Districter i Sydgrönland og hidröre fra 24 forskjellige Fortællere, som alle, paa et Par nær, selv have nedskrevet deres Bidrag; med Undtagelse af fem eller sex ere de udenfor Missionens eller Handelens Tjeneste.

Om alle disse Sagnhistorier gjelder det, at de ere opstaaede og vedligeholdte ganske uden Indflydelse af Beröringen med Europæerne og hvad Grönlænderne gjennem disse ved Underviisning eller paa anden Maade have erfaret. Tvertimod synes Fortællerne endog snarere at antage, at Indholdet af disse Sagn staaer i en Slags Opposition til hvad Europæerne lære dem, eller ialfald at det ringeagtes af disse. Det har derfor, foruden et lille Honorar tillige kostet endeel Overtalelse at faae Vedkommende til at nedskrive deres Bidrag, og af Indledningerne og Bemærkningerne dertil fremgik det, at de ikke ret kunne fatte, hvorfor Europæerne kunde önske saadanne simple Historier, for hvis Sandhed de slet ikke vilde indestaae. Desuden er der, hvor Talen er om hedenske Skikke og Kunster, og især naar Fortælleren er en Catechet, gjerne

tilföiet i en Bemærkning den fornödne Reservation for, at man ikke deraf maa udlede, at han selv troer paa sligt eller værdiger det nogen Opmærksomhed. Endog i de faa Fortællinger, som falde i den christne Omvendelsesperiode, eller det 18de Aarhundrede, og som især vedröre Omvendelsesværket, har det ikke været muligt hidtil at opdage noget Spor til, at Missionairerne eller andre Europæere skulde have haft nogen Indflydelse paa deres Oprindelse, men de ere at betragte ganske som Legender, der ere opstaaede hos Nationen selv. Dette gjelder imidlertid kun om disse mundtlige Sagn, og ikke om de to skriftlige Optegnelser: „Pok" og „Angekokkens Samtale med Præsten", der ere blevne trykte i et særskilt Hefte ligeledes her ved Godthaab.

Med Hensyn til Formen hersker der en stor Forskjellighed, selv afseet fra den saa uheldige Forvirring i den grönlandske Orthographie. Nogle Fortællinger ere simpelt og tydeligt fremsatte i den for Folkesagn i Almindelighed særegne Stiil, og kunne vistnok i saa Henseende tildeels endog maale sig med nogle gamle nordiske Sagaer, andre ere i höi Grad usammenhængende, deels blot en Begyndelse eller ialfald uden Slutning, deels aabenbart med Udeladelse af enkelte, for Sammenhænget nödvendige Dele, hvilket tyder paa, at Fortælleren nok har hört Sagnet og fundet det morsomt, men först da han selv skulde nedskrive det, mærkede, at han dog ikke havde opfattet det rigtigt. Nogle Bemærkninger ere paa samme Maade fremsatte i den oprindelige naturlige og morsomme Fortællerstiil, andre derimod under en mere tör og ligesom paatagen, reflecterende Form. Det er ogsaa bekjendt, at især kun visse Mænd blandt Grönlænderne befatte sig med Sagnfortællinger og betragtes som et Slags Autoriteter, der vedligeholde disse gamle Traditioner i Tidernes Löb; men det er ikke sagt, at ogsaa de samme Personer kunne opskrive dem, og for forelöbig blot at faae saa mange Bidrag, som muligt, have vi maattet tage tiltakke med de Fortællere, der vilde levere os noget.

Med Hensyn til selve Indholdet bemærkes, at Sagnene synes at omfatte Begivenheder, som datere sig fra hvert af de faa Afsnit i den grönlandske Folkestammes Historie, nemlig först deres Beröring med Indianerne eller Folkestammerne i det Indre af Nordamericas Fastland, dernæst deres isolerede Liv paa den nuværende grönlandske Kyst; dernæst deres Beröring med den gamle scandinaviske Colonie i Grönland, med Hvalfangerne, som senere have besögt Grönland, og endelig Tiden efter Egedes Bosættelse i Landet. Noget, som kunde betegne en Overgang mellem den förste og anden Periode, eller Indvandringen i Grönland, er endnu ikke forekommet; det turde heller ikke være paafaldende, om en saadan ganske er forbigaaet i Sagnene, da den jo kan være foregaaet ganske successive. Det synes saaledes ikke, at der for Grönlænderne eller Eskimoerne oprindelig har existeret nogen skarp Sondring mellem det egentlige Grönland og de ligeoverfor liggende Dele af America lige til Berings Strædet. Vistnok betegne Grönlænderne for nærværende Tid Kysten paa den modsatte Side af Davis Street og Baffins Bugten med det særskilte Navn Akilinek, ligesom de endog den Dag idag have særskilt Benævnelse for Indianernes Birkebarks-Baade og forskjellige Dyr, som forekomme paa den anden Side, men i Sagnene omtales deels et fortsat Samkvem mellem Grönland og Akilinek, deels ere Begivenheder, som aabenbart datere sig fra Akilinek, paa Grund af de deri omtalte Indlandsboer eller Indianere, localiserede og henflyttede til bestemte Egne af Grönland, og Begrebet Indianere eller Tunerit er mere sammensmeltet med Begrebet om Kæmper og Trolde, eller forskjellige overnaturlige Væsener, med hvilke Grönlændernes Phantasie endnu befolker deres store öde Bjergland, og ved Hjelp af hvilke de forklare sig, at hine Begivenheder kunne være passerede der, forsaavidt de i det Hele indlade sig paa Raisonnement derover.

Af Sagn, som med Bestemthed omtalte de gamle Europæere eller Nordboer i Grönland, er det hidtil kun lykkedes

at samle de faa, som i Hovedsagen allerede have været bekjendte og uddragsviis meddeelte tidligere i Oldskrift-Selskabets Skrifter. De ville nu findes fuldstændig trykte blandt de her ved Godthaab i 1859 og 1860 udgivne Samlinger:

Kaladlit okalluktualliait. Kalâdlisut kablunâtudlo. Attuakæt siurdliæt & Attuakæt ardlait. Noungme 1859-1860.

Grönlandske Folkesagn, opskrevne og meddeelte af Indfödte, med dansk Oversættelse, I-II Bind med Træsnit tegnede og udskaarne af en Indfödt. Godthaab, trykt i Inspectoratets Bogtrykkeri af L. Möller, under Tilsyn af Hjelpelærer B. Bertelsen 1859-1860 in 8vo. Förste Bind 136 S. med Tillæg: Nogle grönlandske Smaasange med originale Melodier I-VIII. Andet Bind 111 S. og dertil: Kangerdlugssup erkâta âssinga. Kort over Söndre Strömfjord, tegnet af Grönlænder Aron paa Kangek efter hans egne Iagttagelser paa Rensjagt. — Kalatdlit nunata kujatdlerpap âssinga. Kort over den sydligste Deel af Grönland, tegnet af Jacob Lund, Catechet og Udligger paa Pamiædluk, den sydligste Handelsplads. — Nup erkâta âssinga. Kort over det Indre af Godthaabs District, især med Hensyn til den ældre scandinaviske Bebyggelse sammenstillet efter forskjellige Iagttagelser samt efter Tegninger og Beretninger af Grönlændere, navnlig Aron og Abraham paa Kangek, af Samuel Kleinschmidt. Godthaab 1860.

Der haves imidlertid endnu Haab om at erholde ialfald nogle faa og korte Bidrag i saa Henseende, navnlig om de ved Arsut bosatte Nordboer. Derhos bör det vel ogsaa bemærkes, at Erindringen om Nordboerne i Tidernes Löb tildeels kan være smeltet sammen med den om Indianerne i det fælles Begreb om Kæmper og Indlandsboer, og at det derfor kan være vanskeligt at skjelne mellem Sagnene, som vedröre disse forskjellige, Grönlænderne fjendtlige Folkestammer.

Störst i Omfang bliver dog den Afdeling af Sagn, som vedrörer Grönlændernes fra andre Nationer isolerede Liv. De

fleste af disse dreie sig om Stridigheder og Væddekampe, deels mellem de sydligst og nordligst boende, deels mellem Smaapartierne indbyrdes og da navnlig enkelte vældige Personers og Drabsmænds Bedrifter. Desuden ere vel nogle maaskee snarere at sætte i Classe med Eventyr eller Fabler, der snarere blot have en mere almindelig moralsk Tendens, end ere beregnede paa at skildre en supponeret historisk Begivenhed. Grönlænderne skjelne saaledes selv imellem opdigtede Fortællinger og Fortællinger af hvad der menes virkelig at være passeret, men heller ikke denne Sondring see vi os endnu istand til, med Bestemthed at gjennemföre. Desuden er der heller intet iveien for at ogsaa Sagn af den her omtalte Afdeling, som vedkomme Grönlænderne udenfor Beröring med andre Folkestammer, dog kunne hidröre fra Tiden för deres Bosættelse i Grönland.

De hidtil omtalte Sagn have det tilfælleds, at de i Henseende til Grönlændernes deri omtalte Levemaade, deres hedenske Skikke, deres Redskaber, Klæder, Födemidler o. s. v. ganske holde sig indenfor Grændserne af hvad Grönlænderne besade, för de begyndte regelmæssig at handle med nyere europæiske Söfarende, og forsaavidt det kan tjene til Beviis for Sagnenes Alder, at de i denne Henseende ikke indeholde en eneste Anachronisme, bliver den langt större Deel af dem at henföre til hin Periode. Næsten den samme Regel kan ved de samme Sagn iagttages med Hensyn til de deri forekommende Personers Navne, der ikke indbefatte et eneste af de nu blandt Grönlænderne gængse europæiske Navne, men deels kunne udledes af grönlandske Ord, deels have en ganske ubekjendt Oprindelse, men i saa Fald ikkedesmindre anföres ganske eens af Fortællerne mere eller mindre over hele Kysten, altsaa ialfald maae være meget gamle.

Hertil kunde endnu passende bemærkes, at der endog synes at forekomme Ord, især Interjectioner, saavelsom Talemaader, der deels ere fremmede for det nuværende grönlandske Sprog, deels ude af Brug der, hvor de paagjeldende For-

tællere have hjemme, saa at de ligesom synes at höre til Fortællingerne, ja muligen endog at have deres Oprindelse fra de ovenberörte fremmede Folkefærds Sprog. Herr Kleinschmidt, som efter at have gjennemlæst Störstedelen af Sagnene, er bleven opmærksom paa disse Eiendommeligheder ved Sproget, har dog hidtil endnu ikke haft tilstrækkelig Leilighed til at udföre den i saa Henseende nödvendige Undersögelse.

Om Sagn, som omhandle Samkvem med fremmede Söfarende i Tiden mellem de gamle scandinaviske Colonister og Egede have vi hidtil kun erfaret saare lidet, hvilket dog maa synes paafaldende, da de bekjendte Expeditioner, ved hvilke der forekom blodige Sammenstöd og enkelte af de Indfödte, som bekjendt, af og til bortförtes til Europa, nok kunde have efterladt et betydeligt Indtryk hos et Folkefærd, hvis Liv har været saa fattigt paa Begivenheder. Derimod begynder Sagnhistorien atter at blive rigere i Omvendelsesperioden, idet den da dreier sig om, deels enkelte, med Syner og Vidundere forbundne Omvendelser, deels de sidste Hedninger og Drabsmænd i Modsætning til de Nyomvendte; og sluttelig ender hele Sagnhistorien med Fortællingen om Sværmeren Habakuk, der ved Aaret 1790 optraadte som Prophet og dannede en Sect i Colonien Sukkertoppens District. Fortællingen om denne Begivenhed har endnu ikke ret antaget Sagnets Characteer; Grönlænderen, som har meddeelt os den, fremsætter den ikke som en afsluttet Fortælling, men samler kun alt det sammen, som han ved at udspörge dem af sine Landsmænd, der endnu vidste mest derom, har kunnet bringe i Erfaring. Alt dette stemmer forövrigt med hvad der er fundet i officielle Meddelelser fra de daværende Danske ved Sukkertoppen, ligesom ogsaa en af de nysnævnte Omvendelseshistorier, som foregaaer ved Godthaab, stemmer med hvad vi i den Anledning have opsögt i Brödremenighedens Archiv ved Nyhernnhut for 1768-1770.

Foruden Formen og Indholdet af samtlige Sagn vil det nu være af Vigtighed at undersöge, i hvilken Udstrækning de

ere bekjendte over Kysten. Grönlænderne i de forskjellige Districter have nu i lang Tid levet meget isolerede fra hverandre. Den nuværende Læsning og Underviisning kan, forsaavidt den i det Hele har haft nogen Indflydelse derpaa, kun have stillet Sagnfortællerne i Skyggen; hvad der derfor endnu er bekjendt som et gængse Sagn baade ved Julianehaab og ved Holstensborg, endsige i Discobugten og ved Upernivik, det kan med Sikkerhed antages for at være meget gammelt og indgroet i Nationens Erindring. Vi have, som alt ovenfor berört, modtaget flere Sagn gjentagne een eller flere Gange af Fortællere i forskjellige Districter, som ikke have staaet i nogen Forbindelse med hverandre. Desuden have vi indhentet mundtlig Underretning i saa Henseende; men fra Nordgrönland ere endnu ingen Bidrag modtagne, og det lidet, som vi vide om Sagnenes Udbredelse der, grunder sig paa Udsagn af en enkelt Person fra Discobugten. Forövrigt vil det nærmere blive anført nedenfor ved hvert Sagn særskilt. Vi ville nu meddele et Uddrag af selve Sagnene og anföre dem i den Orden, i hvilken de kunde synes at fölge paa hverandre efter Alderen, forsaavidt denne hidtil har kunnet bedömmes efter alle de anförte Data i Forening:

1. Akkigsiak. Dette Navn er bekjendt, som det synes overalt, og skriftlige Optegnelser af Sagnet ere modtagne fra Frederikshaab, Fiskernæsset, Godthaab og Holstensborg. Det gjennemgaaende i disse forskjellige Fremstillinger er, at Akkigsiak var af blandet Herkomst, idet enten Faderen eller Moderen var en Indlandsbo. Han var derfor större, end de almindelige Kystboer. Som Barn blev han tilsidesat af sine Slægtninge, drog derfor ind i Landet og övede sig i Styrke og Behændighed. Derpaa færdedes han snart omkring paa Bjergene, blandt Indlandsboerne og forskjellige Slags Trolde, snart atter blandt Kystboerne og var overalt anseet og frygtet paa Grund af sin Styrke og Hurtighed. Især ere der visse Bedrifter af ham, som gjentages mere eller mindre af alle

Fortællere; hans Kamp med en uhyre Orm og med Troldene, samt hans Væddestrid med en Indlandsbo, med hvem han kastede omkap med Stene fra et höit Fjeld over Havet, og hvorved han dræbte en forbiroende Kystbo. Da han tilsidst ikke mere havde sin Lige blandt Indlandsboerne, opsögte han en Kystbo, om hvis Vælde og Hurtighed han havde hört tale. I denne fandt han endelig sin Ligemand saavel i Löb som i Armkræfter; og da dette var skeet, löb han med uhyre Hurtighed ind i Landet og blev aldrig seet mere. Hver af Fortællerne hensætter Sagnet til den Egn af Grönland, hvor han har hjemme og localiserer de enkelte Begivenheder, saaledes at der endog er meddeelt en Grundtegning af et saadant Sted, hvor en af dem er foregaaet. Desuden afvige de især i Maaden, hvorpaa Fortællingen indledes, det synes blandt andet at have været dem magtpaaliggende at give deres Helt Leilighed til at fortælle sin Historie, for at forklare sig, hvorledes Kystboerne omsider have kunnet erfare denne.

2. Kumagdlase og Asalok. Ogsaa dette Sagn synes efter Navnet at være bekjendt overalt. Der er modtaget to Beskrivelser af samme, begge fra Godthaabs District og næsten ganske overeensstemmende. Kumagdlase og Asalok vare trofaste Venner, den förste en udmærket dygtig Erhverver, den anden derimod ganske uduelig. Naar Aarstiden blev ret streng og haard, var Kumagdlase den, som forsörgede alle de andre paa Pladsen med sin Fangst og han gav da altid Asalok Fortrinet ved Maaltiderne. Derover bleve de andre misundelige og enedes om at bagvadske Kumagdlase for Asalok; de talede derfor indbyrdes, naar de vidste, at denne kunne höre det, om at Kumagdlase stræbte Asalok efter Livet, hvorved denne blev mistænkelig og forsvandt. Kumagdlase sögte nu stadig efter sin Ven, engang traf han ved en saadan Leilighed en fremmed Mand, der sad i en hvid Kajak og drev Fangst paa en Maade, som han aldrig havde seet för. Han gav sig i Tale med ham og fulgte ham paa hans Indbydelse op i Fjorden,

og derfra langt ind i Landet, hvor de kom til en Telteby, der var beboet af et Slags Trolde, som udmærkede sig ved deres uhyre Hurtighed i at löbe. Kumagdlase blev indbudt af sin Ledsager til dennes Telt, men paamindet om först at gaae derind om Natten og ikke lade Befolkningen mærke, at der var kommet en Fremmed. Den följende Morgen maatte han igjen begive sig bort med stor Forsigtighed. Först da han var nær ved Strandbredden igjen, hvor han havde lagt sin Kajak, gav hans Vert ifölge Aftale et Tegn, og saa vare i et Öieblik alle Trolde i Hælene paa ham, men han undgik endnu i rette Tid deres Pile. Da han kom hjem, anskaffede han sig en Bue og mange Pile, og drog, efter flere Forberedelser, atter til Troldenes Leir. Han lister sig, ligesom forrige Gang, ved Nattetid ned til Teltene og seer da noget Sort krybe foran sig henad Jorden. Da han ret saae til, var det hans Ven Asalok, og han blev nu oplyst om den Misforstaaelse, der havde bragt denne til at flygte. Derpaa vadede de ud til en Ö i Indsöen ved Teltene og den följende Morgen gjorde Kumagdlase Allarm, saa at alle Troldene myldrede frem; han tog da Asalok bagved sig og vidste at gjöre sig smallere, saa at Troldenes Pile ikke kunde ramme ham, hvorimod han efterhaanden ihjelskjöd alle Mændene; derpaa gik de over og dræbte Kvinder og Börn og tilsidst begave de sig paa Hjemveien, idet Kumagdlase tog sin Ven bag paa sin Kajak. Efter Hjemkomsten holdt de atter stadig sammen og beskæmmede de andre ved deres Trofasthed, samt ved Kumagdlases Heltebedrifter, især paa en Björnejagt, som Kumagdlase var den eneste om at udföre ved Hjelp af Pile, han havde hentet hos Troldene.

3. Kunuk og Ungilatake. Af dette Sagn, som ligeledes efter Navnene synes at være bekjendt overalt, er der modtaget tre Beskrivelser, nemlig fra Godthaab, Fiskernæsset og Frederikshaab. Den sidste er dog meget usammenhængende, uforstaaelig og afvigende i Enkelthederne med Undtagelse af

Begyndelsen og Slutningen, den förste derimod er trykt i förste Bind under Navn af „Kunuk den Forældrelöse". — Kunuk tilligemed en Broder og Söster vare som Forældrelöse i Huset hos Fremmede, der engang bleve overfaldne af Fjender, som kaldes Arpagtut, hvilket betyder „de som löbe Storm", og er brugt om de gamle Nordboer (samlgn. Navnet Akpaitsivik, Öen, hvor Nordboerne overfaldt Grönlænderne), men her dog vel ligesaa godt turde være Indianere. Alle Husets Beboere bleve dræbte og ikkun de to Brödre undslap og flygtede med den saarede lille Söster, som snart döde paa Veien. Da de havde begravet hende, svore de Hevn mod Arpagtokkerne og droge videre ind i Landet, ernærende sig med Vildt, som de dræbte med Steenkast og stadigen övende deres Kræfter ved Brydning. Deres Vandring var saa lang, at de bleve voxne og stærke under samme. Tilsidst kom de atter til en Bugt af Havet, og traf der Mennesker. Her udövede Kunuk sin förste Heltebedrift ved paa disses Opfordring at overvinde deres tyranniske Hövding. De vilde da have ham til Overhoved, men han forsmaaede det, og drog videre paa Eventyr om Vinteren i Slæde for at opsöge den vældige og frygtede Ungilatake, der beboede en Plads længer mod Nord og havde et særskilt Huus til sine mange Koner, som han havde rövet fra andre, efterat have dræbt dem. Kunuk kom til Pladsen, medens Ungilatake var borte, og viste han först sin Duelighed ved forskjellige Pröver paa Kraft og Behændighed, som Beboerne, der ligeledes hadede Ungilatake, forelagde ham. Derpaa overvandt og dræbte han Ungilatake tilligemed dennes forskjellige Medhjelpere, der havde overnaturlige Kræfter og Lemmer, og indlagde sig derved stor Ære hos Stedets övrige Beboere.

4. Ungilatake. Under dette Navn er der indkommet en Fortælling her ved Godthaab, som i Slutningen er den samme som foranstaaende, men Helten, som overvinder Ungilatake, kommer vesterfra, idet han kjörer i Slæde tvers over Havet til Akilinek. Om dette virkelig er et særskilt Sagn,

kunne vi ikke med Bestemthed sige. Men det synes saaledes rimeligt, at Ungilatake virkelig oprindelig kan have været en historisk Person, som kan have boet paa den, Grönland modsatte Kyst. Muligen kunde man derhos endnu opstille den Formodning, at den förste Deel af den foregaaende Fortælling kunde hidröre fra Erindringen om en længere Vandring af en Stamme, der blev forjaget af en anden.

5. Kagssagssuk. Af dette, som det synes, almindeligt bekjendte og i höi Grad af Grönlænderne yndede Sagn er der indkommet to Beskrivelser, fra Godthaab og fra Fiskernæsset. De stemme ganske overeens, paa det nær at det sidste, som i det Hele er slettere fortalt og mere usammenhængende, mangler hele den sidste Episode i Heltens Liv. Den bedre Beskrivelse er aftrykt i andet Bind. Kagssagssuk var en stakkels forældrelös Dreng, som efterhaanden blev forskudt af alle Familierne paa det Sted, hvor han levede, indtil en fattig Kone tog sig af ham. Han var tillige Kröbling, og blev mishandlet og piint af de Voxne saavelsom af Börnene paa alle optænkelige Maader. Den Behandling, som Pigerne tillode sig imod ham, var af saadan Beskaffenhed, at den, ligesom i det Hele adskilligt hist og her i Sagnene, ikke godt har kunnet gjengives i den trykte danske Oversættelse. Engang fandt Kagssagssuk paa en ensom Vandring en fremmed Mand, der talede venligt til ham, og sagde at han var kommen for at hjelpe ham ud af al hans Jammer. Paa hans Befaling gik han hen til et bestemt Sted mellem Fjeldene og raabte der höit paa „Kraftens Herre". Da viste der sig en Ræv af uhyre Störrelse, og han klyngede sig nu til dens Hale for at forsöge, om han kunde holde sig fast, medens den rystede sig. Förste Gang flöi han strax af, og medens han kastedes hen langs Jorden, ringede det for hans Øren, og han saae alt Legetöi fra hans Barndom af, smaa Kajakker o. s. v., falde ned. Senere gjentog han det samme Besög flere Gange og hver Gang kunde han holde sig lidt længere fast, og der

faldt mindre Legetöi ned for hans Syn. Tilsidst kunde Ræven ikke mere ryste ham af og han saae intet Legetöi mere. Da sagde Ræven, at nu var han saa stærk, at intet almindeligt Menneske mere kunde magte ham, men at han endnu ikke skulde lade sig mærke med sin Styrke, för til et vist Tidspunct, da der vilde komme tre Björne til Landet. Kagssagssuk fulgte troligt hans Forskrifter og uagtet han nu blev piint af Store og Smaa værre end för, holdt han dog taalmodigt ud, indtil Björnene kom. Da traadte han pludselig frem med sit Mod, sin Hurtighed og Styrke, dræbte Björnene og viste sig nu som Herre i Huset. Hans forbausede Huusfæller sloge nu pludselig om og behandlede ham med krybende Ærbödighed og Höflighed. Deres Huusgeraad, som de laante ham, bröd han itu, i det samme han tog fat derpaa. Men de imödekom ham med den Undskyldning, at det nok allerede havde haft Revner iforveien o. s. v. Han agtede imidlertid ikke paa deres Smiger, og nu begyndte han at klemme og knuse Börnene, som havde plaget ham. Ogsaa da undskyldte Forældrene ham og sagde at det gjorde intet, de Börn duede dog ikke til noget. Men han vedblev at myrde iblandt dem, til hans Sind havde faaet Ro. Saa tog han sig af den fattige Kones Familie, som havde sörget saa godt for ham. Han begyndte nu ogsaa at roe i Kajak og lærte snart at fange Hvalrosser; paa en saadan Fart blev han engang ved Storm drevet bort til en anden Plads, hvor der boede en Mand ved Navn Kagssuk. Dennes Datter tog han med Magt til Kone og forblev der en Tidlang og gav forskjellige Beviser paa sin Kraft og Behændighed. Tilsidst hörte han om en Mand langt nordpaa, der var bekjendt for sin Styrke, denne var Ususarmersuaks Sön Ususarmiarsunguak, og til ham besluttede han at drage, for at brydes med ham. Reisen dertil varede paa andet Aar, idet de maatte opslaae Vinterquarteer underveis. Tilsidst naaede de Stedet, hvor Rygtet om den store Væddekamp allerede havde kaldet en Mængde Mennesker sammen; Ususarmiarsunguak tog vel imod sin berömte Gjest,

og efterat han havde bevertet ham, begave de sig om Morgenen derefter til Kamppladsen; der brödes de hele Dagen for en Sværm af Tilskuere, og hvergang de havde trampet Jorden blöd paa eet Sted, valgte de et nyt. Henad Aften bukkede endelig Kagssagssuk under; hans Modstander svingede ham rundt i Luften og vilde have kastet ham i Havet, hvis ikke Faderen havde fraraadet ham det af Frygt for Blodhevnen. Han lagde ham derfor roligt ned paa Jorden, og Kagssagssuk var saa udmattet som en lille Fugl, der er jaget efter. Han talede saa ikke mere, men lavede sig til og begav sig paa Hjemveien den fölgende Dag, og dermed endte hans Bedrifter.

Der er noget vist naturligt i, at denne Fortælling, som maaskee snarere er at betragte i Lighed med Eventyr af moralsk Tendens, end med Sagn af historisk Oprindelse, tiltaler Grönlænderne, naar man betænker deres enkelte Samfunds isolerede Liv, og det Haablöse og Skrækkelige i de Personers Stilling, der atter i et saadant enkelt Samfund blive Udskud, samt den deraf fölgende sidste Tilflugt til en overmenneskelig Magt.

6. Igdlungnarit eller Södskendebörnene, som det synes ligeledes bekjendt overalt og modtaget i to Beskrivelser fra Holstensborg, den ene dog kun indeholdende Begyndelsen. En Pige forsvandt, medens hun gik paa Rypejagt med sin Fætter. Denne kjörte derefter ud i Slæde for at opsöge hende, og kom, efterat have oplevet adskillige Eventyr, til Akkilinek, hvor han gjenfandt hende hos en vældig Mand med eet Öie i Panden, der havde rövet hende og taget hende til Hustru. Derpaa lokkede han dem begge med deres Barn tilbage med sig til sit Hjem, hvor han dræbte den Eenöiede ved Hjelp af en Björn af overnaturlig Skikkelse, som han havde tæmmet og gjort til sit Huusdyr. Derefter dræbte han ogsaa Barnet, for at befrie sin Slægtning fra denne Forbindelse med Væsener, der ikke hörte til den almindelige Menneskeslægt.

7. Assuvina og hans ældre Söster, modtaget i een Beskrivelse fra Frederikshaab, og uvist, hvorvidt mere almindelig bekjendt. En Pige, der udmærkede sig ved sit Mod og sin Styrke, leder efter sin forsvundne Broder Assuvina og kommer först til et Sted, hvor Beboerne have Indgangen til deres Huse gjennem Taget (saaledes, som det endnu skal være Tilfældet hos Beboerne hinsides Strædet). Tilsidst finder hun Broderen blandt Indlandsboerne og aflægger der Pröve paa sin Vælde.

8. Pingortorssuak eller den stærke Mand paa Isortokfjördens Umanak, modtaget i een Beskrivelse fra Godthaab, men formeentlig ogsaa almindeligen bekjendt. En vældig Kajakmand og berömt Angekok savnede sin Sön, hvem han ligeledes havde oplært i de samme Færdigheder; idet han sögte efter ham langt tilsöes, traf han efterhaanden tre Mænd, der roede i Kajakker af Birkebark, brugte Aarer med enkelt Blad og raabte „Ik, Ik". Hos dem fandt han sin dræbte Söns Lemmer og dræbte de tvende förste, men den tredie, som var Fader til dem, bragte dem igjen ilive og satte tillige den stærke Mands Sön sammen igjen, idet de gik op paa et Stykke Driviis. Derpaa laante han den Gjenoplevne sin Kajak; Faderen roede med ham tilland og bragte efter Löfte Kajakken tilbage igjen til dens Eier, som ventede paa Iisstykket. Men imod hans Advarsel havde de seet ind i hans Kajak, medens den var ved Land, hvorover strax en af de der boende faldt om og döde.

9. Den bortförte Kvinde, modtaget i een Beskrivelse og uvist, om videre bekjendt. En Pige, som havde en ond Stedmoder, flygtede og traf paa en Kæmpe og Indlandsbo, som tog hende til Hustru. Hendes Ophold i Kæmpernes By beskrives nærmere. Tilsidst omkom hendes Mand paa Jagten og hun flygtede tilbage til sit Hjem.

10. Om Grönlændernes første Sammentræf med de gamle Nordboer i Godthaabs District. 11. Om de gamle Nordboers Undergang i Ameralik, og 12. Om Oungortok. Disse Sagn, som findes aftrykte blandt de her udgivne Sagn, ere allerede saa bekjendte ved tidligere offentliggjorte Uddrag [1], at der ikke synes at være Anledning til at meddele saadanne paany, eftersom vi endnu ikke ansee Undersögelsen over hvad der endnu i saa Henseende existerer blandt Grönlænderne, for afsluttet, og endnu ikke kunne indlade os paa en Critik over de forskjellige, aabenbart stærkt sammenblandede og localiserede Fremstillingers Værd.

12. Serkuilissak, modtaget i een Beskrivelse fra Fiskernæsset, men synes forövrigt efter Navnet at være almindelig bekjendt. Serkuilissak var et forældrelöst Barn, der senere blev en stor og vældig Mand, drog sydefter og udförte forskjellige Bedrifter. Han udmærkede sig især ved sin Færdighed med Buen, men angreb kun den, der spottede over ham og selv opfordrede ham dertil, navnlig nogle Mænd, som han traf inde i Landet paa Rensjagt og som sagdes at være Östlændinge. Han blev derfor ikke forfulgt af Blodhevnere og döde meget gammel.

13. Oujok, modtaget i to Beskrivelser fra Godthaab og Fiskernæsset, begge, og især den sidste dog meget ufuldstændige; Navnet synes forresten mere almindelig bekjendt. Oujok var en grum Drabsmand, som boede ved Narsak (Fredriksdal). Han havde mange Koner, men med disse kun een Sön og forresten lutter Döttre. Han pleiede at sætte et Mærke paa sit Hoved langs Randen af Haarene for hvert Mord, han begik, og derved opdagede man hans mange

[1] Tidligere modtoges dette Sagn efter forskjellige Optegnelser af indfödte Eskimoer fra Coloniebestyrer J. Mathiesen og Missionairen J. F. Jörgensen, jfr AnO 1838-1839 p. 237; her meddeeltes ogsaa en Strophe af en i övrigt nu tabt grönlandsk Vise om denne Oungortok.

Misgjerninger. En af hans Döttre, som var af en svær Knokkelbygning og meget mandhaftig, opdrog da Broderen til at blive stærk og behændig, da Familien frygtede mange Blodhevnere.

14. Igimarasugssuk, som aad sin Kone, modtaget i een Beskrivelse fra Frederikshaab, men synes forresten meget almindelig bekjendt overalt. Dette Sagn bærer ganske Præget af et Folkeeventyr efter den ogsaa hos andre Nationer brugelige Stiil for dette Slags Digtninger. Men forövrigt er Indholdet temmelig intetsigende, hvilket dog ogsaa kan være Fortællerens Skyld.

15. Ikingutingnarit eller Vennerne, modtaget i to overeensstemmende Beskrivelser fra Fiskernæsset og Godthaab, synes forresten at være almindelig bekjendt. Ogsaa dette Sagn bærer Præget af et Eventyr. To Fættere holdt meget af hinanden; om Sommeren pleiede de at skilles ad, idet den ene drog paa Rensjagt ind i Fjorden, den anden paa Sælfangst ude paa Öerne. Engang havde den sidste indbudt hin og bevertede ham med Sælhundekjöd, som han, for at narre ham, havde oversmurt med Fedt af et dödt Menneske. Men Fætteren mærkede det itide, undlod at spise og gjorde nu Gjengjeld mod den anden, som han bevertede med Renskjöd, tillavet paa samme Maade. Nogen Tid efter blev han dog betænkelig og drog ud paa Öerne for at see til Fætteren; denne træffer han da ganske ene i Huset, og mærker at han er gaaet fra Forstanden og troer at have ædt sine Huusfæller. Den Gale overfalder derpaa Fætteren, som kun tilnöd undslap fra Öen. Da han senere, betagen af Smerte over sin Vens Tilstand, atter drager ud for at see til ham, finder han ham död.

16. Illiarssorkik, modtaget i een Beskrivelse fra Godthaab, synes dog ogsaa andetsteds bekjendt. Denne Fortælling behandler et lignende Thema som den om Kagssagssuk (Nr. 5),

men er dog bestemt forskjellig derfra. Det forskudte Barn. som senere bliver en stærk og dygtig Erhverver, hevner sig ikke, men bliver sine Landsmænds Stötte i Nöd og Fare.

17. De tvende Brödre, som boede i een Fjord, modtaget i to Beskrivelser, fra Fiskernæsset og Sukkertoppen, begge dog meget forvirrede og uforstaaelige. Sagnet synes forresten at være mere almindelig bekjendt og angaaer et Overfald ved Folk, som roede i Baade af Birkebark, en derpaa fölgende Reise ind i Landet, paa hvilken man ved en Angakoks Hjelp fandt disse Folk, der vare af en særegen overnaturlig Skikkelse, og den derpaa fölgende Hevn over dem.

18. Ipiutarsuk og Naparo, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, synes forövrigt ogsaa almindeligere bekjendt. Sagnet handler om to Venner, der bleve Angakokker, deres Samkvem med deres Hjelpeaander og afdöde Slægtninge.

19. Agdlunguaks Besög paa Maanen, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, synes forövrigt at være almindelig bekjendt overalt. Denne Fortælling er et ret curiöst Eventyr, men den modtagne Fremstilling deraf synes noget forvirret.

20. Isigalarssuk, modtaget i een Beskrivelse fra Julianehaab; Navnet forövrigt almindeligere bekjendt. Sagnet indeholder en almindelig Beskrivelse af de gamle Angakokkers Kunster, hvorledes nemlig Indvaanerne paa et Sted, hvor Havet var tilfrosset og Erhvervet standset, henvendte sig til en bekjendt Angakok Isigalarssuk, der mod god Betaling kom til dem, og efterat Lamperne vare slukkede foer ned til den gamle Kone i Underverdenen, der sad med Lampen foran sig, hvori alle Slags Södyr svömmede omkring; dernæst hvorledes han faaer disse Dyr til at dukke under og derpaa farer op igjen. Derefter indtræder der Töveir, Isen aabner sig, og Beboerne kunne atter fange Fugle, af hvilke de skjenke de

förste til den store Angakok. Men paa Hjemveien kastede Isigalarssuk efter en Sælhund, uden derved at fölge de Regler, som vare foreskrevne Angakokkerne. Derfor fangede han senere aldrig mere.

21. Utorkanguak, den lille Gamle, modtaget i to Beskrivelser, synes forövrigt almindelig bekjendt overalt. Sagnet, der tildeels er obscönt, handler om en barnlös Mand, der henvender sig til en gammel Fisker om at være ham behjelpelig med at böde paa hans Mangel, hvilket denne ogsaa, tildeels ved Hjelp af Tryllemidler udförer. Resultatet heraf er en Sön, som den naturlige Fader og Navnefaderen i störste Enighed opdrage og uddanne til Erhverver. Navnefaderen maa sörge for Drengen, lave Kajak og Redskaber til ham, medens den anden Fader, hvem han, paa Grund af den udviste Tjeneste, anseer sig forpligtet imod, overalt blot fölger med og seer til.

22. Hunden, som blev tagen i Barns Sted, modtaget i een Beskrivelse fra Julianehaab, forövrigt ubekjendt, hvorvidt det er udbredt. Et Par gamle Ægtefolk, hvis Sönner bleve rövede og dræbte af Indlandsboerne, tage en Hund til sig, som hevnede dem paa Indlandssboerne. Men Forældrene viste sig utaknemmelige, og satte paa en Reise Hunden af paa en fremmed Kyst og forlode den. Deraf kommer den Skik, som Hundene endnu altid have, at de nemlig, paa saadanne Steder, hvor de forlades af deres Eiermænd, naar Baade passere forbi, fölge med disse ved at löbe langs Kysten, og give sig til at tude paa det yderste Næs, hvor de ikke længer kunne fölge med.

23. Den eenlige Kvinde blandt mange Mænd, modtaget i to, noget afvigende Beskrivelser, fra Julianehaab og Fredrikshaab, dets videre Udbredelse ubekjendt. En Pige bliver udstödt af Huset og forskudt af sine Brödre for Ukydskheds Skyld. Derpaa föder hun og forlader Barnet, som bliver til

en Angiak, d. e. en ond Aand, der i forskjellig Skikkelse forfölger Familien og kæntrer Morbrödrenes Kajakker.

24. Den gamle Ungkarl, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, men synes forövrigt at være meget godt bekjendt overalt. En gammel sær Ungkarl var en Hader af Sang og Tryllekunster. Men engang paa en Kajaktour lader han sig uforvarende henrive af en Sang, som istemmedes af Besætningen paa en Baad, der styrede ind ad en Fjord. Han kunde ikke modstaae Fristelsen, roede hen til Baaden, som til hans Forundring löftedes op og svævede i Luften, hvergang Sangen istemtes. Han lod sig binde til Baaden og svævede med heelt ind i Landet til sine Ledsageres Hjem. Der blev han godt bevertet, forblev der i nogen Tid, og lærte Tryllesangen. Tilsidst begiver han sig paa Hjemveien i Kajakken, som var fuldstoppet med Gaver og Forraad. Han giver sig til at synge og flyver afsted; men underveis vil han hvile sig paa et höit Bjerg. Alt som han sidder der, glemmer han Sangen, taber Balancen og styrter ned, men ligesom han er ved at stöde mod Stenene, bringer Dödsangsten ham endnu til at huske Sangen i rette Tid; han svæver da op igjen, naaer sit Hjem, styrer med Kajakken lige ind i Huset og op paa Brixen, og lod sig aldrig senere forlokke til saadanne Besög mere.

25. Besöget hos Ravnene og Maagerne, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, synes forövrigt almindelig bekjendt. En Fader og Sön forvilde sig og komme ind i en Hule, hvor de træffe forskjellige Slags Mennesker, der nærmere beskrives efter deres Udseende og Væsen. Da de komme ud igjen og skulle see ret til, have de været inde i et Fuglefjeld hos Fugle af lignende Characteer som disse Mennesker.

26. Nakasungnak, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, synes forövrigt almindeligere bekjendt. Nakasungnak drog nordpaa og bosatte sig paa en fremmed Plads. Beboerne

dersteds advarede ham iforveien om de Dyr, der vilde indfinde sig paa forskjellige Tider af Aaret, og sagde ham, hvorledes han skulde bære sig ad. Men han fulgte ikke deres Raad og kom derfor hvergang galt afsted. Tilsidst kom der en Sværm Insecter af uhyre Störrelse, som aade ham op, saa at de andre, der imidlertid havde indesluttet sig i Teltene, fandt ham som Skelet.

27. Augpilagtok, modtaget i to Beskrivelser, fra Godthaab og Holstensborg, den sidste dog noget usammenhængende og afvigende. Hvorvidt det forövrigt er udbredt, vides ikke. En Sydlænding Augpilagtok drog nordpaa og bosatte sig i Godthaabs District; der kom han i Strid med Stedets Beboere og maatte paa Grund af begaaet Drab flygte videre nordpaa, idet han fra nu af tillige uddannede sin Sön i Styrke og Behændighed for at modstaae Blodhevnere. Han viste imidlertid saadan Dygtighed i Tryllekunster, for hvilke især Sydlændingerne vare berömte, at hans Fjender ansaae det for unyttigt at angribe ham.

28. Isigarsigarssuk, modtaget i een Beskrivelse fra Sukkertoppen, dets övrige Udbredelse ubekjendt. Isigarsigarssuk var en vældig Drabsmand paa Akilinek, hvem hans Moder havde forskaffet en lang Levealder ved Troldomskunst. Han kom over til Grönland og drog ned langs Kysten, begaaende mange Drab, som han betegnede ved Mærker i Panden. Tilsidst blev han saa gammel, at han ingen Lyd kunde give fra sig.

29. De mange Södskende, modtaget i to Beskrivelser, fra Holstensborg og Fiskernæsset, den sidste dog afvigende og ufuldstændig. Ved Mundingen af Strömfjorden boede mange Brödre sammen; af dem forsvandt den ene efter den anden, naar de gik paa Fangst. De tilsidst Overblevne droge ud for at opsöge dem, og kom til en Plads, hvor der boede Men-

neskeædere, som indböde enhver Ankommende til at pröve Kræfter med dem, hvorved de da dræbte dem. Disse overvandt de og hevnede sig paa dem.

30. Aterfio, modtaget i een Beskrivelse fra Fiskernæsset, dets videre Udbredelse ubekjendt. Aterfio blev efterstræbt af sin Kammerat Sukallassok, og maatte omsider dræbe denne for at forsvare sit Liv. Derpaa övede han sin Sön Akeralik for at kunne modstaae deres Fjender; de overvandt disse og bleve begge meget vældige og stærke, men udmærkede sig ved en vis Ædelmodighed. Da deres Rygte naaede sydpaa, drog en ligeledes mægtig Sydlænding, Tajarnek, med flere Konebaade og Kajakker op for at maale sig med dem. Derover opstod der Slagsmaal, som endte med Sydlændingernes Undergang.

31. Kagssuk, modtaget i een Beskrivelse fra Godthaab og trykt i 1859, synes ogsaa videre bekjendt. Kagssuk var en vældig Drabsmand, som boede paa Yderöerne ved Holstensborg og holdt alle de Omboende i Frygt. Tilsidst enedes de om, at overfalde og dræbe ham; men hans Sön undslap og drog til Nordgrönland, hvor hans Efterkommere senere saaes inde i Landet.

32. Kæmpen paa Ikermiut, modtaget i een Beskrivelse fra Fiskernæsset, men forövrigt ogsaa almindeligere bekjendt. Ikermiut er Navnet paa nogle smaae Öer, der ligge ude i det aabne Hav foran Fredrikshaabs Iisblink. Sagnet handler om deres Beboeres overordentlige Haardförhed og Dygtighed i at færdes paa Söen, og navnlig om en enkelt stærk Mand iblandt dem.

33. Ipisanguak, modtaget i een Beskrivelse fra Julianehaab. Dette Sagn handler om to Angakokker, den ene i Grönland, den anden paa Akilinek, som fore frem og tilbage gjennem Luften og byttede Plads.

34. Kanginguak, modtaget i een Beskrivelse fra Godthaab. Dets Udbredelse kjendes ikke. Kanginguak var en Sydlænding, som bosatte sig paa Kangek ved Godthaab. Frygt for Blodhevn drev ham til at drage nordpaa og bosætte sig ved Isortok. Der övede han sin Sön Tunerak i al Slags Færdighed; denne indlod sig derpaa i forskjellig Væddestrid og drog tilsidst nordpaa for at kappes med den kloge og vældige Ajarkitsarsuak, som dræbte ham. Faderen opsögte derpaa hans Lig og fik en kyndig Angakok sydfra til at sætte ham sammen og bringe ham tillive igjen.

35 til 69. Foruden de foranstaaende er der modtaget endnu omtrent 35 Fortællinger, af hvis Indhold intet tyder paa den nyere Tids Forbindelse med Europæerne. Omtrent 15 af dem handle om vældige Personer og Drabsmænd, Hevn og Strid, Reiser i ubekjendte og farlige Egne og Farvande; 8 af dem ere fortrinsviis Eventyr og Fabler, i hvilke der blandt andet ogsaa flere Gange er Tale om Sjælevandring og Ombytning af Skikkelse mellem Mennesker og Dyr; 6 af dem handle blandt andet om Angakokker og deres Kunster samt de gamle Strids- og Spottekampe, og Resten bestaaer endelig deels af ganske locale Fortællinger om forskjellige Begivenheder, eller af blandet, tildeels lystigt Indhold, som om de blot vare opfundne af vittige Hoveder.

70. Den Ubeskuelige, modtaget i een Beskrivelse fra Sukkertoppen, og synes kun bekjendt der, hvor ogsaa Begivenheden foregaaer. En Grönlænder ved Navn Kinake kom i Strid med Matroserne ombord hos en Hvalfanger, og blev dræbt af disse. Hans Efterladte forhexede derpaa hans Sön saaledes, at ingen Europæer turde vove at see paa ham og at deres Vaaben ikke kunde saare ham.

71. Malakiarak og 72. Cornelius og Petrus. Disse to Fortællinger ere af blandet Indhold, men tyde ved Navnene paa en Oprindelse fra den christne Tid.

73. Parpak, 74. Eikik, 75. Drabsmanden ved Arsut, 76. Mangilarssuk og 77. Migdlisak ere lutter locale Saga, som handle om de sidste hedenske Voldsmænds Stridigheder med deres nyomvendte Landsmænd i Districterne Godthaab, Fiskernæsset og Frederikshaab.

78. Akamalik og 79. Imanek ere Sagn, som handle om to Hedningers Drömmesyner, der bevægede dem til at drage til Missionspladsen Godthaab for at blive döbte.

80. Habakuk den falske Prophet. Denne forövrigt med Hensyn til Grönlændernes Psychologie ret interessante Fortælling hörer, som allerede omtalt, paa Grund af dens Nyhed egentlig ikke mere til Sagnene.

Efter alt det foregaaende at dömme, og naar man tager Hensyn til, i hvor kort Tid disse Sagn, som vistnok aldrig för have været opskrevne af Grönlænderne, ere indkomne, kan der saaledes ingen Tvivl være om, at Grönlænderne besidde et, i Forhold til deres övrige intellectuelle Standpunct, meget rigt Forraad af virkelige Sagn. Overalt langs hele den lange Kyststrækning findes der Steder, til hvilke de knytte Mindet om Begivenheder eller Personer, der i deres Forestilling have noget Ophöiet og Stort eller i det Hele Mærkeligt. Da hele deres nuværende Underviisning og Læsning kan siges udelukkende at være af religiöst Indhold, repræsenterer denne Sagnverden saaledes baade deres Poesie og deres Historie, og træder istedenfor al Literatur og Kunst. De faa Böger af ikke religiöst Indhold, som man har udgivet for Grönlænderne, have saa godt som aldeles ingen Indpas faaet iblandt dem. Derimod have de ganske selvstændigt vedligeholdt deres gamle Sagnverden, omendskjönt denne snarere staaer i Modsætning til deres Skoleunderviisning og Literatur, end at den paa nogensomhelst Maade ved disse Midler er bleven understöttet eller holdt ilive.

Det turde i flere Henseender være af Interesse og Nytte at fortsætte den saaledes paabegyndte Samling og Udgivelse af de grönlandske Sagn. Foruden at de muligen kunde kaste noget Lys over Grönlændernes ellers saa ganske uhistoriske Fortid, ville de kunne afgive en passende Underholdningslecture for Grönlænderne selv. Det er nemlig langtfra at de skulle ansee Sagnenes Trykning for overflödig, fordi de selv opbevare dem ved mundtlig Tradition. Tvertimod er det förste Bind, som deraf er udkommet, optaget med Interesse, og det turde være vanskeligt for Öieblikket at finde nogen anden Gjenstand og at behandle den paa saadan Maade, at den kunde afgive en bedre Morskabslecture for dem. Aarsagen dertil er vel deels den, at ikke alle Sagn ere bekjendte over hele Landet, deels den, at kun visse Personer befatte sig med Fortællervirksomheden, hvorimod der neppe vil være et Huus, hvor der ikke er nogen, som kan forelæse. Desuden tör det vel antages, at de gode Fortælleres Antal bliver ringere og ringere i Tidens Löb paa samme Maade, som selve det oprindelige nationale Liv, som Sagnene skildre, svækkes og taber sig. Det turde derfor ogsaa af denne Grund være paa Tiden at samle alle de Erindringer derom, som endnu existerer. Den paabegyndte Udgivelse af grönlandske Folkesagn her ved Godthaab vil derfor om muligt blive fortsat, ligesom vi ogsaa have Grund til at haabe, at der vil indkomme flere og fuldstændigere Bidrag, end det hidtil er lykkedes at tilveiebringe i saa kort Tid og ved Hjelp af Indfödte, som maaskee tildeels hörer til de mindre kyndige blandt deres Landsmænd i saa Henseende. De Herrer Missionairer Kjær ved Holstensborg og Nissen ved Julianehaab have lovet at ville yde Assistance i denne Retning ligesom de allerede hidtil med megen Beredvillighed have gjort, og vi tör ligeledes haabe at erholde Bidrag fra Nordgrönland. Af særlig Interesse vilde det være om man gjennem Brödremissionairerne paa Labrador eller andre, som have besögt det arctiske America, kunde erholde lignende Bidrag til Sammenligning.

Der kunde ved en nöiere Undersögelse af det allerede foreliggende Materiale endnu vise sig meget af almindeligere Interesse, som var værd at meddele i en saadan Oversigt, som vi her have forsögt paa at give. Herr Kleinschmidt, som for Öieblikket er den i det grönlandske Sprog kyndigste Europæer, og som har ydet den væsentligste Hjelp til at skaffe de her meddeelte Uddrag tilveie, vil ventelig ogsaa fremdeles have Leilighed til at deeltage i dette Arbeide. Vi haabe derfor at kunne fortsætte denne Meddelelse med det förste.

Colonien Godthaab i Mai 1860.

NJÁLS SAGA I ENGELSK OVERSÆTTELSE.

Story of Burnt Njal, or Life in Iceland at the end of the 10th Century. From the Icelandic of the Njals Saga. By George Webbe Dasent. With an introduction, maps and plans. Vol. I-II. Edinburgh, Edmonston and Douglas. 1861. Anmeldt af Grímur Thomsen.

Det er i og for sig en vanskelig Opgave at oversætte Nordens Oldskrifter paa en saavel med disses Aand og Colorit nöie svarende, som for Nutiden anskuelig og forstaaelig Maade. Den historiske Baggrunds Friskhed, de skildrede Characterers udprægede Eiendommelighed, Udtryksmaadens concise Bestemthed, kortsagt den hele Tone i Sagaerne lader sig neppe gjengive i et nyere, selv et beslægtet Sprog. De indflettede Vers og Viser föie en ny Besværlighed til de övrige, og belært af egen Erfaring tör jeg sige, at en Oversætter af vore Oldskrifter, navnlig de islandske Sagaer i snevrere Forstand, i Reglen kun sysler med et utaknemmeligt Arbeide, forsaavidt han stiller sig den Opgave trofast og fuldstændig at före Sagnets gamle Verden frem for en moderne

Læsekreds, der fordetmeste savner Forudsætningerne for den rette Forstaaelse. Thi den Kjærlighed, man selv har til den gamle Tid, kan man af den Grund ikke forplante til det læsende Publicum, at dette for det meste savner Kjærlighedens Grund, Fortroligheden med Stoffet og den Aand, som deri lever. Talen er jo, ved Oversættelsen af en enkelt Saga, om for dennes Vedkommende at vække Læserens Interesse; men den enkelte Saga peger tilbage til saa meget Andet, som Læseren ikke kjender, men som Oversætteren kjender; heri har det enkelte Sagn sin Horizont; heri finder det sin Forklaring, og det er saaledes kun i en underforstaaet Sammenhæng med det Ubekjendte at det Bekjendte egentlig skulde gribe Læseren. Vil en med det gamle Norden fortrolig Forfatter derfor vække Læseverdenens Opmærksomhed og aabne dens Öie for denne store Tid, maa han forelöbig indskrænke sig til, om jeg saa maa sige, at vække Læserens Lyst ved kun at byde slaaende Scener af Oldtidens Liv, ved prægnante Brudstykker af Nordens Historie, som dramatisk anskueliggjöre Nordboens aandelige Physiognomie i den gamle Tid. Ialfald bör man, hvis man foretrækker at give et afrundet Hele, til en Begyndelse vælge de mest dramatiske Sagaer. Og fra dette Synspunkt vilde t. Ex. Laxdæla Saga, efter min Formening, være at foretrække for Njáls Saga, i hvor höit denne end i historisk Henseende og henseet navnlig til det Lys, den i det Hele kaster over den islandske Republiks offentlige Liv i det 10de Aarhundrede, staaer over hin.

Imidlertid har Herr Dasent, i sin Kjærlighed til Nordens Fortid og sin Lyst til at före denne frem for det britiske Publicum, valgt den sidste, og derved forsaavidt gjort sin Opgave sværere, idet han selvfölgelig har maattet forudskikke en Indledning og et Tillæg, samt andre Oplysninger til Forklaring af det meget i Sagaen, der ellers vilde blive den engelske Læser uforstaaeligt og utydeligt. Om Valget saaledes end er heldig truffet, naar hensees til Njáls Sagas egel indre Værd, saa har Oversætteren dog maattet skabe det historiske

Fodstykke, hvorfra Njál, hans Sönner og deres Samtid tydeligere og fuldstændigere kunde stille sig frem for Beskueren. Dertil har han föiet Kaart og Illustrationer, blandt hvilke jeg i Særdeleshed skal fremhæve Herr Sigurd Gudmundssons ypperlige Tegninger af den gamle Hal eller *skáli*, og hvorom det i Forbigaaende være mig tilladt at bemærke, at det, saavidt mig bekjendt, er förste Gang, at man har faaet et nogenlunde correct og anskueligt Billede af de Gamles Bygningsmaade.

I Indledningen giver Herr Dasent först et Overblik over Islands physiske Træk, hvorefter han dvæler ved Öens förste Bebyggelse og Landnamsmændene. Han gaaer derpaa over til enkelte flygtige men træffende Antydninger angaaende den gamle Nordboes Tro og Overtro, hvorved jeg blot skal bemærke, at Forfatteren, rimeligviis efter Maurers Forbillede, lægger for stor en Vægt paa den Rolle, som Skjæbnen, det blinde antike Fatum, skulde spille i den nordiske Gudelære. Thi den store principielle Forskjel, som der er mellem det græske og det nordiske Fatum, kan dog ved nærmere Eftertanke ikke undgaae en saa kundskabsrig og skjönsom Grandsker i Nordens Fortid som Herr Dasent. Han kan ikke andet, end have bemærket, at selv Eddaen ved den Ragnarok aflösende Tilstand paa Gimlē forudsætter Fatums egen Undergang, medens Grækerne intet kjende hinsides det af Homer og Hesiod skildrede Olymp. Den samme Mistro til sin egen Polytheisme og dennes Höiesteret, Nornerne, yttrer sig ligeledes i den hos Nordboen jevnlig forekommende „Tro paa egen Kraft". Nordboens Fatum var, nærmere beseet, kun lidet forskjelligt fra den Fremtidsmagt og Fremtidsdom, som vi Christne ogsaa anerkjende heri Livet som medbestemmende i vore Handlinger og Livsbegivenheder, og hvis Conflicter med den frie Villie det endnu ikke er lykkedes den christelige Tænkning at löse. Ved denne Leilighed bör det fremdeles bemærkes, at naar Herr Dasent (Indledningen S. XIX) omtaler *hamingjur* i Fleertal, som ensbetydende med *fylgjur*,

saa er dette ikke correct, thi deels er *fylgja* ingenlunde altid en Skytsaand (*guardian spirit*), men derimod snarere en Individet som Forlöber eller Efterfölger ledsagende Personification enten af Individualitetens eiendommelige Kjærne eller af Vedkommendes tilfældige Lidenskab, hvis synlige Aabenbaring hverken peger hen paa Held eller Uheld, hverken beskærer ham eller varsler ham selv, — ofte derimod hans Fjender, — Ulykke; deels er det et stort Spörgsmaal, om *hamíngja*, der ganske vist i Enkelttal betegner en beskyttende og heldbringende Magt, med Rette bruges i Fleertal om individuelle Skytsaander; Stederne i Sæmunds Edda (Vafþrúðnismál 49 og Vegtamskviða 5), hvor dette Ord forekommer i Fleertal, indeholde i saa Henseende intet afgjörende Beviis, og i Reglen er det tvivlsomt, at *hamíngja* i Enkelttal er ensbetydende deels med menneskelig Lykke i Almindelighed, deels med enkelte Slægters og Personers Held i deres Foretagender i Særdeleshed. Heller ikke kan jeg dele Forfatterens Opfattelse af *forspái* og *framsýni* (Indledn. S. XXIII), at disse Egenskaber skulde falde sammen med det som den skotske Overtro betegner ved *second sight*; thi denne svarer til den ene Betydning af det islandske *skygn*, d. v. s. den Egenskab at kunne see det Usynlige, Aander, Fraværende, Hedengangne o. s. v., hvorimod den er *forspár* og *framsýnn*, der gjennem, det være sig naturlige, eller Sandsynligheden unddragne Slutninger, skuer det i Fremtiden Skjulte og Fjerne, og altsaa svarer til det engelske *foresighted*, som jeg, med Forfatterens Tilladelse, neppe troer falder sammen med det skotske *second sight*, saaledes som denne Egenskab fremstilles t. Ex. af Sir Walter Scott og Robert Burns. Det af Forfatteren til Bestyrkelse for sin Sætning anförte Citat om Goden Snorre, at „han var den klogeste af de Mænd, der ikke vare begavede med Fremsyn", forekommer mig kun at skulle betegne Snorres blot verdslige Klögt i Modsætning til den höiere Viisdom, der var falden i Njals og andre saadanne baade höitbegavede og dydige Mænds Lod. —

Dernæst giver Herr Dasent en klar og træffende Skildring af Nordboens Samfundsorden, hvorimod jeg kun har den ene Indvending at gjöre, at han bestandig taler om „lönvíg" i Stedet for *launvíg*. Herfra gaaer han over til Landnamstiden paa Island i det Hele, hvoraf han, efter en særdeles nöiagtig Digression om Godernes verdslige Myndighed, den islandske Republiks Forfatning og provincielle Organisation, særlig fremhæver det sydvestlige — eller som man nutildags paa Island selv betegner det sydöstlige — Islands Bebyggelse. Derefter giver han, nærmest efter Guðbrandr Vigfússon, Sagaens Chronologie, skildrer dernæst det daglige Liv og Bygningsmaaden paa Island paa Njals Tid, fremstiller endvidere Republikens offentlige Liv, Althingets Topographie og Organisation, Rettergangsmaaden og Retsforholdene, dvæler siden paa en for Islænderne meget smigrende Maade ved deres Færd i fremmede Lande og slutter endelig sin lærerige Indledning med nogle Bemærkninger om den af ham oversatte Sagas Eiendommeligheder og om det i Slutningen af Njals Saga skildrede Brians Slag, eller som Britterne kalde det, *Battle of Clontarf*.

I Tillæget, som Forfatteren vel i Værkets anden Deel har vedföiet Oversættelsen, men som jeg strax kortelig vil dvæle ved, fordi det nærmest er at betragte som et Supplement til Indledningen, omhandler Herr Dasent Nordens Vikingeliv og Sötog, og fremhæver, som det for en Englænder er naturligt, i Særdeleshed Jarlen over Örkenöerne Rögnvalds bekjendte Sammenstöd med Saracenerne, og den ligervis fra Orkneyínga Saga bekjendte Svend Asleifssons Vikingfærd i Irland. Derpaa giver han et Capitel om Dronning Gunhild Kongemoder, hvori han indfletter Episoden om Guldharald, Harald Graafeld og Jarl Hakon, og slutter endelig med en overordentlig fortjenstfuld Undersögelse af det islandske Pengevæsen i det 10de Aarhundrede. Vel har Forfatteren ikke kunnet finde et fuldstændigt Lys i de gamle Coursers Forvirring eller udtömmende kunnet löse de tildeels modsigende

Opgivelser af Forholdet mellem *brennt silfr* og *lögsilfr*, *talit* og *vegit*, *mörk* og *hundrað*, *eyrir*, *örtug* og *alin* o. s. v., men det er en stor Roes for en Fremmed, naar det med Rette siges, at han har givet vigtige Bidrag til Forstaaelsen af et Æmne, som lærde Islændere, saasom Paul Vidalin o. a. ikke tilstrækkelig have klaret. Forf. söger at löse alle Modsætninger ved Sölvets Falden i Værdi i Tidernes Löb, og heri kan han vistnok tildeels have Ret; ialfald er det faldet mere end som saa, at man, som Herr D. antager, nutildags paa Island kan kjöbe en Ko eller 6 Faar for £ 1. 2. 6 eller omtrent 10 Rdl. Rigsmönt, da Prisen herpaa idetmindste er det Tredobbelte. Men denne Angivelse maa vel beroe paa Misforstaaelse af en eller anden Oplysning om de nuværende Forhold, som er bleven Forf. tildeel, og kan ikke komme ham til Skade paa hans gode Navn med Hensyn til Fremstillingen af den gamle Tid.

Naar jeg nu sammenfatter denne selvstændige Deel af Herr D.'s Arbeide, Indledningen og Tillæget til et Helt, saa skyldes det ham at sige, at han lægger en ei blot hos en Fremmed, men selv hos Nordboer sjelden Indsigt i Nordens og særlig Islands gamle Tid, Aand og Samfundsforhold for Dagen. Han har behandlet Hovedspörgsmaalene med en Grundighed og Sagkundskab, en Kjærlighed og Ombu, der tydelig vidner om at han længe og gjerne har syslet dermed; at enkelte Feil og Unöiagtigheder ere indlöbne kunde ikke undgaaes; saaledes naar han i sin Undersögelse af Gode-Myndigheden bestandig lægger Hovedvægten paa deres præstelige eller geistlige Virksomhed, hvilket ogsaa har forledet ham til at oversætte *goði* ved *priest*, eller naar han kalder de gamle Væggetapeter *tjöldir* isteden for *tjöld* o. l., eller naar han giver en noget utilfredsstillende Skildring af det gamle Althingssted, hvor han desværre selv ikke har været, men kun stötter sig til en mindre grundig og nöiagtig engelsk Reisendes Angivelser; men i det Hele er hans Arbeide saa fortjenstligt, at „non paucis offendar maculis".

Det samme gjælder maaskee i en endnu höiere Grad om Oversættelsen, der i det Hele taget virkelig er stöbt over Originalen. At en Deel af Fortjenesten her tilkommer det Sprog, hvori den mest nordiske af alle nyere Digtere, Shakspeare, digtede, kan gjerne indrömmes, uden at Herr D.'s Fortjeneste af dette Sprogs skjönsomme og smagfulde Brug derved forringes. Vist er det, at den engelske Udtryksmaade i Reglen træffende gjengiver Originalen, saalænge Talen kun er om den ubundne Stiil. Man læse t. Ex. Cap. LXXVI om Gunnars Fald hvor: *hverr hefir nokkut til síns ágætis* imidlertid ikke træffende gjengives ved: *every one has something to boast of*, da det paa Dansk vilde hedde: „Enhver udmærker sig ved noget"; man læse Cap. CXV om Flose og Hildegunna, hvor *köld eru jafnan kvennaráð*, „kolde ere Kvinders Raad", dog taber sig i Oversættelsens *womans' counsel is ever cruel*; ligesom Oversættelsen ikke altid noksom fölger Originalens tilbageholdne Udtryksmaade; Capp. CXVIII og CXIX, hvor Njals Sönner söge Bistand paa Althinget, eller Njals Brand (Capp. CXXVIII og CXXIX), hvorved jeg kun skal anmærke, at jeg ikke ynder Oversættelsens *master Njal* for Originalens *Njáll bóndi*, medens derimod *housewife* rigtig gjengiver *hússfreyja*, samt endelig Capp. CXLI-CXLIV om Eftermaalet efter Njal og Kampen paa Thinge. Derimod finder jeg ikke synderlig Behag i Oversættelsen af Viserne, hvadenten dette, som jeg er tilböielig til at troe, ligger i denne eiendommelige Digtnings egen Natur, der omplantet i et andet Sprog ligesom skifter Ham og Væsen, eller det er den engelske Oversættelses Skyld, der ikke altid har kunnet træffe Originalens Omskrivninger og Paraphraser. At denne Deel af Arbeidet har kostet Forfatteren megen Möie, spores let, men den har ikke været ham saa lönnende, som det der utvivlsomt er faldet ham ulige lettere. Heller ikke falder den engelske Omdannelse navnlig af Stednavne, eller Oversættelsen af Binavne saadanne som *Fiddle* for *Gýgja*, *Huckster-Hedinn* for *Kaupa-Hèðinn*, *Craggeir* for *Skorargeir*, *Foulmouth* for

Hákr, „*ogress of war*" for „*rimmugýgi*, ret i et nordisk og med Oldsproget fortroligt Öre. De Gamles Binavne og Vaabennavne bleve saa hurtig til *nomina propria*, at de neppe taale at oversættes. Navnlig vare berömte Heltes Vaaben at betragte som Personificationer, og deres Navne tabe derfor meget af den poetiske og eiendommelige Character ved at underkastes etymologisk Behandling. Men dette er maaskee som Herr D. i Fortalen S. XIV-XV (Noten) antyder, en Nödvendighed for det engelske Öre, hvis Krav jo ligge Oversætteren nærmere. Dog tillader jeg mig at betvivle, at selv en Englænder finder Behag i Benævnelsen *Burnt Njal* for *Brennu Njáll*. Ialtfald synes denne Betegnelse af Sagaens Helt allerede paa Titelbladet at være egnet til at bibringe den med Æmnet ubekjendte Læser en feilagtig Forestilling. Det falder neppe nogen engelsk Læser ind, at dette Njals Epitheton kun er en ham af Eftertiden tillagt, af hans Dödsmaade udledet, Benævnelse; de fleste ville rimeligvis troe, at saaledes kaldtes han af sin Samtid paa Grund enten af en ham i levende Live tilstödt Hændelse, eller hans Udseende, eller en anden det være sig physisk eller aandelig Eiendommelighed.

Det vilde vistnok være muligt, at gjöre flere saadanne mindre Udsættelser paa Herr Dasents Bearbeidelse af Njáls Saga; men ligesaa umuligt vilde det være i noget væsentligt Punkt at anfægte hans Opfattelse af den gamle nordiske Tid og af den Sagas Aand og Tone, som han har omplantet paa britisk Grund. Forfatteren meddeler selv at han i en Række af Aar har syslet med dette Arbeide og dermed beslægtede Æmner; kun deri kan ogsaa Nöglen findes til den sjeldne Fortrolighed med Nordens og særlig den islandske Fristats Historie og Forhold, som han lægger for Dagen. Det er at önske, at den Modtagelse dette Arbeide möder hos det Publicum, for hvilket det nærmest er bestemt, maa opmuntre ham til at fortsætte denne Forfattervirksomhed; men vist er det at han, selv i det Tilfælde, at den engelske Læsers In-

teresse maatte svigte ham, her i Norden vil finde nogen Erstatning; thi paa vor Anerkjendelse og Erkjendtlighed har Herr Dasents foreliggende Arbeide et gyldigt Krav. Skulde Njáls Saga have ondt ved at finde Indgang hos en med Betingelserne for dens Forstaaelse endnu maaskee ikke tilstrækkelig forsynet Læsekreds, som den britiske, tillader jeg mig at henstille til Herr Dasent, at han byder sine Landsmænd Egils Saga eller Laxdæla Saga, eller maaskee helst udvalgte Brudstykker af forskjellige Sagaer. Under alle Omstændigheder haabe vi snart at höre fra Herr Dasent i en lignende Retning, og föle os overtydede om, at baade Norden og Storbritannien ere veltjente med et nærmere historisk Bekjendtskab.

Men hvadenten Herr Dasents Virksomhed, som Bearbeider af nordiske Oldskrifter, skulde blive afsluttet med denne Saga eller ei, saa er det fornöieligt af Fortalen S. XVII at erfare, at den Cleasbyske af Gislason og flere Islændere fortsatte Ordbog over Oldsproget ikke er bleven til en Glemmebog, men at dens Udgivelse er bleven Herr Dasent overdragen. Vel udfordres der til en lexicographisk Virksomhed, hvor Forarbeiderne ere saa tarvelige, som Tilfældet er med det gamle nordiske Sprog, noget Andet og Mere end den Indsigt, der strækker til ved Oversættelsen af enkelte Sagaer, en Indsigt hvoraf Herr Dasent utvivlsomt er i Besiddelse; og jeg skal ikke fragaae, at det for alle dem, som ere interesserede i endelig at erholde et tilfredsstillende og nogenledes udtömmende Lexicon over Oldsproget, vilde være ulige mere betryggende, om det var blevet Prof. Gislason forundt, tillige at lægge den sidste Haand paa et Arbeide, hvori det er vitterligt nok at han fra förste Færd havde den aldeles overveiende Part, og hvori ingen nulevende Lærd, fremmed eller nordisk, kan gjöre ham Rangen stridig, end om Ledelsen af et saa vanskeligt Hverv overlades til fremmede Hænder; men da dette ikke har kunnet skee og hans Arbeide nu engang skal udkomme i England, samt da vi herhjemme med Tiden tör forvente et lignende Værk fra

Prof. Gislasons egen Haand, saa er det altid en Tröst at vide afdöde Richard Cleasby's og hans Samlinger i forholdsviis saa gode og kyndige Hænder som Herr Dasents. Dog kan jeg i Sagens Interesse ikke tilbageholde den Bemærkning, at det for Correcthedens Skyld, navnlig hvad Retskrivning og Ordformer angaaer, efter Herr Dasents Oversættelse af Njáls Saga at dömme, vilde være fornödent, at han lod Correcturerne af Lexiconnet, medens det gaaer gjennem Trykken, gjennemsee helst af Herr Gislason, men ialfald af en anden i slige Sager bevandret Islænder. Thi til lexicographisk Competence hörer der foruden Indsigt i vedkommende Sprog, tillige et med dets Former og, om jeg saa maa sige, Tonefald fortroligt Öre. En Islænder kan i sit eget Sprog begaae mange Feil, men aldrig saadanne, som at sætte *tjöldir* for *tjöld* (nom. sing. *tjald*), *skógmaðr* for *skógarmaðr* (Indl. CLXV), *hólmgang* for *hólmganga* (ibid. S. CXXXII), *Látrarröst* for *Látraröst* (ibid. III), *merkur taldir* for *merkur taldar* (II, S. 410, Noten), eller, som Herr D. undertiden gjör, kaste -r-Endelsen bort ved Substantiver, t. Ex. *fjörbaug* isteden for *fjörbaugr* (Indl. S. CLXII), *hólm* for *holmr*, o. s. v.

Og hermed skal jeg for denne Gang sige Herr Dasent Levvel, idet jeg udtaler det af alle dette Tidsskrifts Læsere vistnok delte Önske, at vi snart maa höre fra ham igjen paa lignende Maade. Naar jeg ikke har undladt i det Foregaaende at drage smaae Feil i hans Njals Saga frem, fordi jeg ikke har kunnet finde andre, saa vil han deri kun kunne see et Beviis mere paa, at han her bliver behandlet som en gammel og jevnbyrdig literair Bekjendt, mod hvem man viser oprigtig Ligefremhed, men ikke som en Fremmed, hvem man tiltaler med tilbageholden Höflighed.

SKRIFTER OM DET SVENSKE SPROG OG DE SVENSKE SPROGARTER,

ANMELDTE AF K. J. LYNGBY.

P. MÜLLER. ORDBOK ÖFVER HALLÄNDSKA LANDSKAPSMÅLET. Lund 1858. XXIV + 231 sider. 8.

L. F. RÄÄF. YDRE-MÅLET eller folkdialekten i Ydre härad af Östergöthland. Ordbok samt förteckning på alla oregelbundna och starka verber, som i Ydre begagnas, jemte gamla dopnamn. (Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre härad i Östergöthland. Andra delen.) Örebro 1859. 126 s. 8.

C. SÄVE. GUTNISKA URKUNDER: Guta lag, Guta saga och Gotlands runinskrifter språkligt behandlade. Academisk afhandling. Stockholm 1859. XLII + 81 s. 8.

G. DJURKLOU. UR NERIKES FOLKSPRÅK OCH FOLKLIF. Anteckningar utgifne till fornvänners ledning. Örebro 1860. XII + 136 s. 8.

J. E. RYDQVIST. SVENSKA SPRÅKETS LAGAR. Första bandet. Stockholm 1850. XLIV + 509 s. — Andra bandet. Stockholm 1857, 60. 633 s. 8.

Henvende vi vor opmærksomhed på sprogarternes afveksling og mangfoldighed, viser der sig, når man betragter dem uden benyttelse af videnskabelige indsigter, en uordnet, chaotisk masse. Flytte vi os en smule, have vi straks en anden sprogart; flytte vi os igen, have vi ny forandringer og således i det uendelige. Men vore dage besidde et middel, hvorved vi kunne føre mangfoldigheden tilbage til enhed, hvorved det, der er spaltet i uendelig mange forgreninger, ledes tilbage til én stamme; dette middel er sproghistorien;

dens opgave bliver det at vise, hvorledes den tilsyneladende forvirrede mangfoldighed kun forholder sig som radier, der udgå fra samme centrum; når vi have fundet grundlaget for sprogarterne og henstille os i det, da have vi fundet det centrum, hvorfra de kunne overskues, hvorfra deres bevægelse, som de i tidens løb have været underkastede, viser sig som regelmæssig, hvorfra deres indhold viser sig som fornuftigt. Planeternes bevægelser viste sig som uregelmæssige og vidunderlige, indtil Copernicus fandt på at betragte dem fra solens standpunct; sprogarterne og deres indhold vil vise sig som noget endeløst og uordnet, indtil man betragter dem fra stamsprogets standpunct; rigtignok ophører da tillige det meste at være vidunderligt og taber det romantiske skær, som för omgav det, samt bliver ubrugeligt til hypotheser om stammeforskelligheder mellem den nærværende befolknings forfædre på den tid, da de først fæstede bo i landet. Det forefalder ikke så sjælden, at folk tro i småforskelligheder mellem de nærværende sprogarter at kunne finde vidnesbyrd om stammeforskelligheder i bosættelsesperioden. Det hænder sig ikke blot, at en historiker som Svenskernes fortræffelige Strinnholm kan sige: „Äfven hos inbyggare inom samma landskap träffas icke sällan i kroppsdaning, ansigtsbildning, lynne, seder och munart olikheter, som tyckas antyda, att de utgått från serskilta, ehuru i roten beslägtade stammar"[1]; men man kan også finde, at en sprogmand som P. A. Munch tror at kunne påvise, at Telemarken er befolket fra to forskellige sider, fordi nogle af indbyggerne sige *gull*, *ull*, andre derimod sige *gudd*, *udd*, og fordi der findes nogle lignende småforskelligheder.[2] Men sprogarternes forskelligheder ville næsten aldrig nå bosættelsesperioden, ja de færreste ville nå den tid, hvortil de ældre sprogminder høre.

[1] Sveriges historia i sammandrag I, 1857, § 36, s. 39. Det, der udhæves, er udhævet af mig.

[2] Om Nordens, især Norges Bebyggelse, Annal. f. nordisk oldkyndigh. 1846, s. 57.

Forskellighederne mellem sprogarterne blive, når vi f. ex. tage Sverrig, næsten slet ikke væsentlige og skrive sig næsten altid fra en temmelig sen tid. Det er, siger Säve i indledningen til hans ovenfor anførte skrift[1], en „i det hela ganska ringa olikhet, som änn' i dag förefinnes mellan nästan hela det nuvarande Sveriges alla landskapsmål; kanske med undantag af ett par, tre syd- och vest-svenska. Olikheterna inom de nutida munarterna kunna nämnligen icke sägas vara grundade på forntida skiljaktigheter, utan de äro snarare alster af tiden, såväl när afvikelserna blott höras i uttalet, som när de äfven framträda i ordförrådet. I förre fallet äro de jämnförelsevis ganska unga, och i det senare bero de alldeles icke, eller åtminstone i högst ringa mon, på någon urgammal och genomgående olikhet mellan landskapens språk, utan förnämligast på den större eller mindre trohet, med hvilken folket å ena eller andra stället bibehållit språkarfvet rent och oblandadt ifrån forntiden." Heri er jeg nu i det hele enig med ham. Der er derimod et andet punct, hvorom jeg ikke kan være enig med Säve og med Rydqvist, hvem Säve her følger. Uagtet Säve tror, at forskellighederne imellem landskabsmålene har været ubetydelig endnu på den tid, da landskabslovene bleve nedskrevne, antager han ikke desmindre, at allerede dengang „hade . . grunden tvifvelsutan redan blifvit lagd till ett gemensamt Svenskt språk, ett riksmål, som efterhand gjorde sig gällande i stort inom den egentliga riksstyrelsen, t. ex. vid alla statsförhandlingar mellan Svear och Götar. Detta gemensamma Svenska riksspråk erhöll derföre också sin äldsta fasta skriftform uti landskapslagarnes språk, hvilket åter utgick från det tungomål, på hvilket hela landets mäktige och lagkännare sins emellan afhandlade sina gemensamma saker."[2] Ja, at landskabsmålene ikke vise större væsentlig forskel, bliver endog forklaret således, at grunden

[1] s. III, IV. Det, der udhæves, er udhævet af mig.
[2] s. III.

ej alene søges i „de i verkligheten af forno aldrig stora skiljaktigheterna emellan landskapens folkmål", men også i det „gemensamma lagspråket, som jämnförelsevis tidigt nog började göra sig gällande".[1] Af Säves ytringer ser man ikke, fra hvem dette „riksspråk" skal være udgået; Rydqvist derimod siger: „Bokskriften utgjorde väl fordom, liksom nu, en förädling af hufvudstadens munart"[2]; sproget i landskabslovene med undtagelse af Gutlandsloven, altså også sproget i Vestgøtarnes og Østgøtarnes love, skulde være Svearnes sprog[3], ja vel endog specielt et forfinet hovedstadssprog, så at vi ej blot få et literairt sprog, men endog et dannet talesprog. Den modsatte mening, at gammel Svensk egentlig måske er Gøtarnes sprog, er fremsat af Munch[4]; ligesom Rydqvist og Säve antager han — på grund af ligheden mellem de gamle svenske sproglævninger med undtagelse af Gutalag — at en enkelt sprogart er valgt til skriftsprog, men da de svenske loves sprog ej er synderlig forskellig fra skånske lovs sprog, anser han det for sandsynligt, at det er gøtisk; en af grundene til at man anvendte gøtisk som skriftsprog skal have været, at Folkungeætten var et gøtisk dynasti. Når man tror på et dannet talesprog i middelalderen, frygter jeg meget for, at man gör sig skyldig i en anachronisme; middelalderen havde rigtignok et dannet talesprog, der også var kirkesprog, men det var latin; at fordre at den desuden skulde have råd til et andet dannet talesprog vil være at påbyrde den for meget. Forskelligt herfra var det nu rigtignok, om en enkelt sprogart havde vundet nogen overvægt i at anvendes, når man skrev. Men för man tror det, må man fordre, at man opgiver os bestemte puncter i de nuværende sprogarter, der ej kunne udledes af sproget i de gamle skrifter. Et forsøg på at opgive et sådant punct gör nu rigtignok Rydqvist, når han taler om „tvelydene" i nogle af

[1] s. III. [2] I, 19, anmærkningen under siden. [3] I, 178. 348.
[4] Forn-Svenskans och Forn-Norskans språkbyggnad (1849) s. XLII og XLIII.

nutidens sprogarter på en måde som gör det troligt, at han anser dem for at være nedarvede fra oldtiden; hovedstadens sprogart skal, da den var udtrykket for en nyere cultur, tidligst have fortrængt „de brede diphthonger". Hvilke tvelyd mener han nu? Om de „tvelyd", der træde i stedet for *í*, *ú* (dalsk *ai* = isl. *í* f. ex. *baita* af *bíta*, dalsk *au* = isl. *ú* f. ex. *sauga* af *súga*) bør der aldrig kunne være tale; jeg kan heller ikke tro, han har tænkt på dem. Hvad han mener om den oprindelige udtale af oldnordisk *á*, *æ* (ę́) og lignende, er mig ubekendt; det er imidlertid min mening, at disse lyd ikke i oldtiden på fastlandet have haft udtale som tvelyd; når man nu kan finde f. ex. i Favrås herred i Halland *-hauret* (Möller XIX[2 5]), så ligner udtalen rigtignok den nyislandske udtale af *hárit*[1], men at tillige *gård* (isl. *garðr*) kommer til at hedde *-gaur* (Möller XIX[2 7]), viser, at denne overensstemmelse er tilfældig, og at i Halland *å* først er blevet til *aw* — forsåvidt denne overgang har fundet sted — senere end *garðr* er blevet til *går(d)*; ganske på samme måde forholder det sig, når i Sverrig *ä* bliver til *äj* eller *aj*, *åj*; at svensk *näsa* (isl. *nasir*)[2] i en egn af Halland kan blive til *näjsa* (Möller s. X[4]), eller at svensk *läsa* (isl. *lesa*) i Skåne eller Bleking kan blive udtalt *lajsa*, *lejsa*, *lojsa*[3], viser, at overensstemmelsen med den nyislandske udtale af *æ* som *aj* er tilfældig, siden islandsk ikke har *æ* i noget af disse ord. Medens jeg frakender oldsproget på Nordens fastland tvelydsudtale af *á*, *æ* (ę́), *ó* og *œ* (ǿ), anser jeg derimod *ei* (ęi), *au* (ǫu) og *ey* (øy) for overalt i Norden i den allerældste tid at have været „tvelyd", det vil sige, indeholdt to lyd; grunden til at disse lyd må anses for dobbeltlyd, er den, at det ej kan være tilfældigt, at netop de samme lyd på islandsk skrives med sammensat betegnelse, som må

[1] Udtalen af *å* som *au* findes også i Värend, G. O. Hyltén Cavallius, Vocabularium Værendicum (1837) s. 5.

[2] Rydqvist II, 66. 217.

[3] Strömborg, Svensk språklära (1852), § 6, s. 6.

være dobbeltlyd ifølge overensstemmelsen ej blot med de øvrige gotiske sprog, men også med den japetiske sprogæts almindelige organisme, eftersom *ai* og *au* i det fælles-japetiske stamsprog må have været guna-tvelyd af *i* og *u* [1]. Man kan derfor snarere være tilböjelig til at tro, at man har gamle „tvelyd" for sig, når man i de nærværende sprogarter finder dobbeltlyd, som svare til disse lyd eller lydforbindelser. Sådanne gamle „tvelyd" har man virkelig for sig i Gutlandsmålets *ai*, *au* og *åi*. På den anden side kan man heller ikke nægte muligheden af, at *æj* kan have udviklet sig af *e*, ligesom *æj* eller *aj* kan udvikle sig af *í*. I Halland finde vi nu *aj* (eller i andre egne af landskabet *äj*, *åj*) i stedet for langt *e*, f. ex. *bajn*, *stajn*, *fajder*, *lajer* [2] = isl. *bein*, *steinn*, *feitr*, *leiðr*. At det imidlertid ikke er nogen umiddelbar fortsættelse af oldsprogets „tvelyd", viser sig deraf, at det fremmede ord *brev* (isl. *brèf*) er blevet til *brajf* [3], at navneformen *se* (isl. *sjá*) hedder *saj* [4], og især deraf, at udsagnsordet svensk *elda* hedder *ajla* [5]; her er altså *d* udstødt, *e* forlænget og endelig det derved opståede *ēla* blevet til *æjla*, *ajla*, hvilket viser, at denne form er meget ny, da den først kan være indtrådt efter udstødelsen af *d* og forlængelsen af *e* i *elda*. Også i Värend finde vi *bojn*, *lojer* [6] = isl. *bein*, *leir*, men da vi tillige finde *voj* [7] = svensk ved og det tilsvarende islandske ord hedder *viðr*, falder heller ikke her tvelyden sammen med oldsprogets, men bliver af yngre oprindelse. I Vestergøtland siges nogle steder „*slajt*

[1] Fælles-japetisk *ai* svarer desuden til islandsk *í*, fælles-japetisk *au* til islandsk *jú* (*jó*). Den måde, hvorpå selvlydene i de vigtigste japetiske sprogklasser svare til hverandre, kan man se på tavlen hos A. Schleicher, Kirchenslaw. formenlere (1852) s. 141 og på tavlen hos G. Curtius, Grundzüge der griechischen Etymologie I (1858) ved s. 98.

[2] Möller s. IX$^{10-14}$. [3] s. XVIII^{11}. [4] s. XVII^{22}. [5] *ajla ommen*, ilde ovnen, XVII^{12}.

[6] Hyltén Cavallius, Vocab. Værend. s. 4^{14}. [7] samme sted s. 4^{15}.

mökett ont bå i kiuld å i fròst på daj lajaste gaterr"[1] = svensk „slet mycket ondt båd' i köld och i frost på de ledaste gator", de samme sige *ajn*, *stajn*[2] = isl. *einn*, *steinn*, men da man i samme egn siger *bajta*[2] = isl. *bíta*, og da man på andre steder i Vestergøtland har *enn*, *ben*, *sten*[2], er det vist en nyere lydudvikling. Når i Nörre-Upland svensk langt *ö* (*ø*) udtales næsten som *oj* eller *öj*[3], have vi næppe nogen oldtidslævning for os; havde vi en oldtidslævning og var det gamle „tvelyd", da vilde der blive en spaltning i to grupper, eftersom *au* (ǫu) og *ey* (øy) måtte holdes ude fra hinanden[4], hvortil der ej ses spor i min kilde; *au* vilde desuden ikke blive til *öj*[5], men vilde være beholdt som *åw* eller lignende (*aw*)[6]. Rydqvist siger (I, 237[1]), at man i dialekter finder en fortidsform „*fraus* eller *frous*" = svensk frös; med formen *fraus* er måske gutlandsk *fraus* ment; hvad formen *frous* angår, frygter jeg meget for, at den er tagen fra Hofs Dialectus Vestrogothica s. 60[8], men hos Hof er *ou* ej nogen sammensat lyd, men kun tegn for

[1] Sv. Hof, Dialectus Vestrogothica (1772) s. 26 nederst. Retskrivningen, som jeg ellers i denne afhandling temmelig uforandret bibeholder efter mine kilder, har jeg ændret lidt; for Hofs *ó* sætter jeg *ò*, således som Hof selv skriver i Svänska språkets rätta skrifsätt (1753) § 210; Hofs *hl* skriver jeg ł; i senere tid er det hyppig blevet skrevet **l**; mon lyden er „cerebral" eller „guttural"? Lignells ytringer (Beskrifn. öfver grefskapet Dal) I, 101 om „tungspetsens böjande mot gomen", når man danner denne lyd, synes at vidne om, at den henhører til den lydclasse, som i sanskritsproglæren kaldes „cerebraler".

[2] Samme sted, lidt ovenfor.

[3] J. E. Wahlström, Uplandsdialekten (1848) s. 6[10].

[4] Dertil vilde endnu komme en tredje gruppe med enkelt selvlyd eller nyudviklet tvelyd, som vilde svare til islandsk *œ*.

[5] At *au* på Island bliver til *öj*, står i forbindelse med, at *u* bliver udtalt som *ø*, *y* og *ý* som isl. *i* og *í*.

[6] I det nord-hallandske *aua*, öje, er *au* ikke = isl. *au* i *auga*, men *u* (*w*) er = *g*; en form som *öwa* ligger altså til grund.

en enkelt lyd, efter hans egen opgivelse en mellemlyd mellem *u* og hans *ó* (se s. 32[3]), som man passende kunde skrive *ù*; indsætte vi denne betegnelse i den af Hof opgivne vestgøtiske böjning

fryserr, *frous*, *frousett*,

få vi *fryserr*, *frùs*, *frùsett*,

og det viser sig, at denne fortidsform er langt fra at være gammel, men har hentet sin selvlyd fra flertallet (isl. *frusu*) eller fra den forbigangne tillægsform (vestgøt. *frùsett*). Resultatet bliver altså, at med de hjælpemidler, der stå til min rådighed, kan jeg ej se rettere, end at man ingensteds i svenske sprogarter har bevaret oprindelige „tvelyd" uden på Gutland; Jæmtelandsk har også, som jeg senere skal vise, oprindelige „tvelyd", men må netop derfor regnes til de norske sprogarter. Det bevis, som man fra tvelydene har ment at kunne hente for at nuværende sprogarter udgå fra et ældre grundlag, end sproget i landskabslovene, må altså falde bort. Ved den første optegnelse må man i tidligere tider have skrevet ordene som man udtalte dem, men man kunde naturligvis være udsat for usikkerhed i betegnelsen, måske også somme tider for tilfældig indvirkning fra andre egnes udtale, når man havde opholdt sig der, eller var kommen i berøring med folk derfra. Ved senere afskrivning vilde der rimelig, forsåvidt sproget havde forandret sig, indtræde vaklen mellem originalens og afskriverens sprogform. Endvidere må man betænke muligheden af, at en landskabslov kan være bleven enten oprindelig skreven eller senere afskreven af en mand fra et andet landskab. Det må nu indrömmes, at der er meget ringe forskel mellem sproget i de forskellige love, og at det ved den mest iöjnefaldende forskellighed, endelsen *-ar* eller *-a* i nævneformens flertal, er uvist, hvorvidt den hidrører fra tidens eller stedets indflydelse. Men når man nu antager, at man har skrevet som man talte, så følger heraf, at der har været meget ringe

forskel på sproget i de forskellige egne. Dette kunde nu synes påfaldende i sammenligning med den tilsyneladende store forskel nu for tiden mellem de forskellige egne. Forskellen er nu rigtignok efterhånden bleven större end den var, men man må tillige tage i betragtning, at forskellen i middelalderen let viser sig mindre for os end den var, forskellen i den nærværende tid let viser sig större end den er. Om middelalderens sprog dömme vi af sprogminder med tarveligt indhold, der ere langt fra at indeholde alle sprogets ord, så at vi ej kunne vide nöjagtig, hvor stor forskellen i gloseforråd har været mellem egnene, retskrivningen viser mulig heller ikke altid forskelligheden, sprogformen kan have været udsat for blanding. Om forskellen nu for tiden kommer man let til at danne sig sin dom ved at se fortegnelser over det fra skriftsproget afvigende ordforråd; søge vi derimod at overskue det ganske simple sprogstof uden fortrinsvis at fremhæve afvigelserne, vil det vise sig, at fællesskabet er betydeligt; tage vi f. ex. Rääfs fortegnelse på stærke udsagnsords böjning i Ydre-målet, finde vi former som *flyta*, *flöt*, *skjuta*, *skjöt*, der alle — forudsat at *skj* udtales som i skriftsproget — stemme med svensk skriftsprog, og dog ere netop alle disse 4 former forskellige fra de norsk-islandske (*fljóta*, *flaut*, *skjóta*, *skaut*). Angående Vestgøtalovens sprog påstår Rydqvist, at „Vestgöta dialekten icke företrädesvis liknar språket i Vestgöta Lagen, och på sina ställen är, uti enskilda delar, långt mera fornartad, mera i samdrägt med gamla Runor och Mös.Göt." [1] Imidlertid kan jeg netop med hensyn til Vestgøtaloven påvise, at et par former, hvori den adskiller sig fra de andre love, stemme med sprogarten hos Hof (Dialectus Vestrogothica); forholdet overses af følgende opstilling.

[1] I, s. 178, sml. s. 348. At søge overensstemmelser endog med Gotisk i nuværende Vestgøtisk, forekommer mig meget farligt.

	VGL.	Vestgøt. hos Hof	ØGL.	Ydremålet hos Rääf
(faldt)	fal[1]	*fall*[3]	fioll[5]	*föll*
(holdt)	hælt[2]	*häll*[4]	hiolt[6]	*höll.*

Endvidere stemmer *brænnæ* (genstandsløst) VGL. II. A. 16[7] med *bränna* = svensk *brinna*, ardere, hos Hof s. 97, i Uplandsloven hedder det *brinnæ* M. 19 begynd.[8]; *drukknæ* VGL. I. A. 13 : 3, *druknæ* VGL. II. A. 16[9] er = *drukkna*, *drokkna* hos Hof[10], medens Vestmannaloven har *drunkna* I. G. 14 = svensk *drunkna*. Et ydre vidnesbyrd om at man i Sydsverrig mente at skrive sit eget mål og ikke Svearnes, har man i brugen af „gøtisk" om sproget på det af Munch, Forn-Svenskan och Forn-Norskan s. XLIII[2], citerede sted i codex Bildstenianus: *A goscu thungu*[11]. Betragtningen af dialektforholdene i de gamle skrifter må imidlertid foretages med stor varsomhed, da skrivningen kan være upålidelig og man ej er sikret mod andre dialekters indblanding; man kan næsten kun i det tilfælde fastsætte noget her, når man har det levende sprog i de nærværende dialekter til at lede sig. Ved at sammenknytte studiet af middelalderens Dansk og Svensk med studiet af de nærværende sprogarter vil man

[1] VGL. I. J. 14.

[2] VGL. I. CB., Br. 1, *þu hælt* I. Md. 3 begynd.; derimod *hiolt* II. K. 37.

[3] Hof s. 59[34]. [4] Hof s. 60 øverst.

[5] ØGL. Eþs. 1 : 4. [6] ES. 15 : 5.

[7] *brender* VGL. I. K. 8 begynd. og 8 : 1, *brannæ* (*a* for *æ*) I. A. 13 : 2, *brænder* II. K. 4, *brænna* II. K. 15. Derimod *brinder* I. K. 2.

[8] Derimod hedder det *brænna* f. ex. VML. I. G. 14.

[9] Også ØGL. har *druknar* Æ. 6 : 1.

[10] s. 105; derimod findes *n* (ŋ) i vestgøt. *dryngka* = svensk *dränka* (drukne, indvirkende), samme sted.

[11] Stephens, Ett Forn-Svenskt Legendarium s. 307[20]. Ordene *g. t.* ere udskrabede og senere er indsat: *waart maal.* Sammenlign også de af Klemming, Svenska medeltidens bibelarbeten I, s. 582 anm. 10 anførte steder: *a væsgozco.*

kunne fremme begge; de nærværende sprogarter ville tjene til at finde, hvad der i middelalderens sprogminder er opstået ved tilfældig indflydelse eller famlende retskrivning og hvad der udtrykker det virkelige, talte sprog; med hensyn til de nærværende sprogarter vil middelalderens sprogminder yde os bistand til at bedömme, hvad der er gamle egenskaber ved dem og hvad der er ny udviklinger[1]. Hvorledes sligt kan lade sig göre, har Säve víst i indledningen til hans her anførte skrift; han efterviser der, at i Gutlandsmålet *ai* og *au* ere ældgamle „tvelyd", men *äi*, *äu* og *öi* nylig udviklede af *í*, *ú* og *ý*, ja han har endog forsøgt at bestemme tiden for de ny „tvelyds" opkomst (næmlig 16de eller 17de århundred[2]).

Idet jeg søger at sammenknytte det, der kan udledes af de skriftlige mindesmærker om sprogets tilstand, med beskaffenheden af de nærværende sprogarter i Norden, forsåvidt stoffet er bekendt, vil jeg forsøge at give et kort omrids af Nordens sproghistorie; såvidt muligt vil jeg søge at ordne hovedtrækkene i sprogartspaltningen chronologisk; naturligvis vil det ej kunne undgås, at der i bestemmelsen af tidsordenen, hvori spaltningerne ere opståede, vil indblandes noget hypothetisk. Hvad man for at skulle foretage en sådan ordning af dialekterne burde vide om dem, er rigtignok ej altid endnu bekendt, men jeg tror det kan være godt for den fremtidige undersøgelse at antyde de puncter, hvori snarest enten ældre eller nyere væsentligere forskelligheder bør søges, for at henvende opmærksomheden på dem, da de ellers let overses.

1) Den ældste adskillelse mellem de forskellige egnes mål her i Norden forekommer det mig man snarest bør søge i de lydforhold, som Grimm sammenfatter under navnet

[1] Meningen er naturligvis ej, at de ny udviklinger ere ligegyldige; tværtimod bør de nöje undersøges, fordi sproghistoriens almindelige love åbenbare sig i dem.

[2] s. IV, første anmærkning.

„brydning". Følgende opstilling viser, hvorledes jyske lov i sin ældste bekendte form, nemlig Flensborgerhåndskriftet, udgivet af Thorsen 1853, og nærværende Jysk i et par ord slutter sig til Norge i modsætning til sproget i skånske lov.

Gl. Norsk	Jyske L.	Jysk	Skånske L.	Dansk (nuvær.)
ek [1]	æc	*æ*, *a*	iak [5]	*jeg*
stela [2]	stælæ [3]	*stæl* [4]	stiala [6]	*stjæle.*

Formen *æc* i Flensborgerhåndskriftet af jyske lov [7] ligger til grund for det sønderjyske *æ* (også hos Thyboerne); fra formen *æc* er igen udgået den enkelte gange forekommende form *ac* [8] ved at hæve *æ* til *a*; den ligger til grund for det nörrejyske *a*, hvor *k* i udlyden er udstødt. Formerne *æc* og især *ac* ere rigtignok höjst sjældne [9]; allerede håndskriftet 453 12mo af jyske lov fra 14de århundreds midte har ombyttet det med *jac*, der aldrig har tilhørt den jyske sprogart, men her er optaget, formodentlig fra ømålet [10]. Medens *ek*

[1] Nu i Norge *ég, e, æg, æ, i*, også *je* (måske ved forslag af *j*), se Aasens ordbog; Føroerne have *eg*, nyisl. *jeg* = *èg*, hvor *j* er forslag udviklet af *e*. En ren undtagelse i den norsk-islandske literatur er det hos Gisl. Frpp. 17[22] anførte *iak*.

[2] Nu i Norge *stela, stæla, stala, stålå* (Aasen). Forunderligt er det føroiske *stjala, stjelur, stjól*, Hammershaimb, Ann. f. n. oldkynd. 1854, s. 259; formodentlig har man af *stelur* dannet *stjelur*, hvor *j* kan være udviklet af *e*, og derpå gennem urigtig analogi med *mala melur mól* og lignende dannet *stjala, stjól*.

[3] J. L. 2 : 95; *stæl*, frems. nut. 2 : 90.

[4] Brandrup, Sønderj. sprogl. s. 95.

[5] Sk. L. 4 : 11 (runehåndskriftet = Thorsens udgave 1854). [6] *stial* (stjæler) 9 : 15.

[7] J. L. 1 : 2. [8] J. L. 1 : 2 i det nörrejyske håndskrift AM. 286 fol.

[9] *ac*, Brandts læsebog 57[2], [4], i et legendebrudstykke på det kgl. bibliothek i Stokholm.

[10] Omvendt findes i håndskrifterne af de sjællandske love stærk indblanding af Jysk, f. ex. *æc* Valdemars Sjæll. L. 1 : 12 i AM. 455 12mo = *æk* i AM. 26 8vo; en af dem, gennem hvis hænder afskrivningen er gået, må have været en Jyde (frater iohannes iutæ?).

og *stela* tilhøre Norge og Jylland, må man i det øvrige Danmark og i den største del af Sverrig have haft *iak*, *iæk*, *stiala*, *stiæla*. Former, der minde om norsk *ek*, få vi vist blot på det svenske sprogdistricts udkanter. I Halland har man *ja* [1]; når nogle nordhallandske sogne have *ick*, *eck* [1], ser det ud som en tilnærmelse til den norske sprogform. Ligeså er dalsk *ik*, *ig*, *eg* [2] tilnærmelse til norsk sprogform. I modsætning hertil har Dalarne *stiäla*, *biära*, med mindre *stæla*, *bæra* skulde ligge til grund og *j* være indskudt, hvorfor det kunde tale, at den yngre Vestmannalag — der rigtignok ikke er skreven i den sprogart, man plejer at beskrive som Dalmålet, men dog i formen *rwæca* [3] for *wræca* har en art berøringspunct dermed [4] — gentagne gange har *stæl* [5]. Formen *ek* vil man næppe finde i svensk skrift, når man undtager den noget apokryphiske „hednalag". [6] Hvad udviklingen af formerne *iak* og *stiala* angår, anser jeg dem ej for ældre end *ek* og *stela*, således som Munch [7], der opstiller rækken *i* — *ia* — *e*: *stilan* — *stiala* — *stela*, noget som rigtignok bringer ham til at tilföje den aldeles ubevislige formel for lydovergang: *u* — *ua* — *o*, hvis mangel på virkelighed han selv må indrömme. Er *stilan* grundlaget for *stela*, da er *sti^a^la* dannet ved indskud af *a* [8]; *stela* og *stiala* blive da sideordnede. Eftersom imidlertid roden er STAL og *stela* ligger nærmere STAL, end *stila* vilde göre, er det måske rimeligere at antage, at *stelan* på det for alle gotiske

[1] Möller XV.

[2] Rydqvist II, 473.

[3] f. ex. B. 6 : 5. [4] Sml. Elvdalsk *rwaiða* (vride), Säve, de starka verb. s. 20. [5] M. 26; også *stiæl*.

[6] Hos Schlyter, Uplandslagen s. 275 anm. 100: *ek är*. Formodentlig, som Schlyter mener, optaget i udgaven af Uplandslagen fra 1607 fra Olai Petri krønike, men i G. E. Klemmings udgave af Olai Petri krønike efter et håndskrift i rigsarchivet står *Jach er* s. 50[17].

[7] Ann. f. n. oldkynd. 1846, 230. Forn-Sv. och Forn-Norsk. § 2.

[8] Gislason, Oldnord. formlære § 29 og 30.

sprog fælles trin er udviklet af STAL, således som E. Jessen mener [1]; i det tilfælde bliver udviklingsgangen: *stela* — *ste^a^la* — *stialà*; *stela* bliver så ældre end *stiala*.

Med hensyn til forholdet mellem *u* og *o* er vanskeligheden större, da vi let kunne skuffes af forskelligheder i retskrivning; man kan ej vide om *u* kan være tegn for lukket *o*; desuden kan man forvirres af langt nyere overgange, som det, at vi nu udtale *drukket* med lukket *o*. Forholdet mellem skrivningen i Norge, i jyske lov, i skånske lov og i vort nærværende skriftsprog overses af følgende. [2]

	J. L.	Sk. L.	
borit	boræt [3]		*båret*
skorit	skornæ [4]	skorit [9]	*skåret*
stolit	stolæt [5]	stolet [10]	*stjålet* [13]
boðit	bothæt [6]	buþit [11]	*bud(e)t*
flogit	floghnæ [7]		—
brotit	brot [8]	brutin [12]	*brudt.*

I alle disse tillægsformer stemmer altså jyske lov, i det mindste tilsyneladende, med de norsk-islandske skrifter; i formen *bothæt* er *o* udviklet af *u* [14], da BUÐ er roden, og

[1] Tidskr. f. philol. I, 217. 218.

[2] Jeg anfører tillægsformerne i J. L. og Sk. L., som jeg forefinder dem, uden at bryde mig om kön og tal.

[3] J. L. 2 : 98. [4] 3 : 47. [5] 2 : 88.

[6] *lagh b.* 1 : 34. [7] 3 : 40. [8] 2 : 34.

[9] Sk. L. 4 : 10. [10] 5 : 28.

[11] *laghbuþit* Sk. L. 2 : 14.

[12] Sk. kirkelov cap. 3 (runehåndskriftet): *Uarþær friþ brutin*; derimod står den jyske form *brot* i sjællandske kirkelov i AM. 455 12mo: *Varthær frith brot* (næppe 1 ord: *frithbrot*); sml. ovenfor s. 245 anm. [10].

[13] *j* er helt nyt; Syv (1685): *staalen*, Höysgaard (1747): *staalen*, *stjaalen*.

[14] sagtens på grund af et *a*, som da endnu var i endelsen.

det må antages, at bevægelsen er fælles med den norske[1]; derimod lader modsætningen mellem d. *skåret* og *budet*, *brudt*, *skudt* os i uvished om grunden, om den ligger i den følgende medlyd eller i den forskellige grundlyd (SKAR, BRUT)[2]; modsætningen mellem *skåren* og *buden* er imidlertid sikret ved den nærværende danske udtale. At Vestgøtisk, således som vi finde det i Hofs for sin tid fortræffelige bog om Vestgøtamålet, udgår fra et standpunct, der omtrent svarer til skånske lovs eller det nærværende danske, vil man let se, når man omskriver Hofs *ó* med *ò*, hans *ou* med *ù*.

Vestgøt.	Dansk	Svensk
bòrenn[3]	*båren*	*buren*[5]
skòrenn[3]	*skåren*	*skuren*
lòenn	*lådden*	*luden*
ròtenn	*rådden*	*rutten*
òdd	*od*	*udd*
hùl	*hul*	*hål*
kùl	*kul*	*kol*
trùg	*trug*	*tråg*
rùg	*rug*	*råg*
hùg	*hu*	*håg*
bùge	*bue*	*båge*
lùge[4]	*lue*	*låga.*

[1] Tillægsformen af *gialdæ* og *hialpæ* finder jeg ej i J. L.; man må snarest gætte på former med *u*. — I Norge skal efter Aasen (gr. § 69) former som *udd*, *uss*, *sluppen* findes på nogle steder „mest i Ag. stift", det er måske *ódd*, *slóppen* med lukket *o*.

[2] thi i d. *låge*, *låg* er grundlyden u (LUK). — Sml. E. Jessen, Tidskr. f. philol. I, 217. 218. 369. 370.

[3] Hof s. 61²³, ²⁴. „*bourett*" 37² må være Vestgøtarnes udtale af skriftsprogets *burit*, ligesom „*lóge*" 48³³ ikke er den rigtige vestgøtiske udtale.

[4] Disse ordformer ville findes dels i hans ordbog, altså skrevne *bouge* o. s. v., dels s. 36, 37, 38 i fortalen. Hans *ou* er måske = lyden dansk *u* i *gud*, *huse*, modsat svensk *u* i *hus*, eller måske det norske åbne *u* i *fluga*.

[5] *boren*, født. Rask, Saml. afhandl. III, 39 nederst.

Der er imidlertid i Vestgøtisk enkelte afvigelser fra dansk: *fòr* (fure og fyr), *kòll* (kuld börn), *stùlpe* (stolpe); desuden kan *ò* være nyudviklet, som i *òlv* (ulv). Som man vil se, har det svenske skriftsprog i dette punct været genstand for bevægelser i modsatte retninger. I ØGL. strækker *u* sig noget videre end i ældre VGL. og sproget der vil vel omtrent i den henseende stemme med Gutalag. Medens ældre VGL. har *stolet* A. 20[1], finde vi i ØGL. *stulin* Kr. 5 begynd., der svarer til *stulen* hos Rääf[2]. I lovene for landskaberne i Svearike synes forholdet noget blandet, Uplandsloven stemmer omtrent med ældre VGL. Dalsk synes nu at være kommet meget vidt i at anvende *u*. — Resultatet bliver altså, at vi med hensyn til Grimms „brydning" synes at få to hovedforgreninger af sproget i Norden: 1] på den ene side står Norge og Jylland[3]; Dalarne og måske lidt mere af det vestlige Sverrig nærmer sig dertil; 2] på den anden side står Sverrig med Skåne og vel tillige de danske øer; på den svenske side har atter [2b] Østergøtland og Gutland fjærnet sig fra sprogformen i Vestergøtland og Skåne; om Svearike blive vi tildels i uvished på grund af manglende efterretninger om sprogarterne. Forholdets eftersporelse bliver forøvrigt vanskeligt formedelst de senere lydbevægelser; således er nu i Skåne skånske lovs *u* i *buþit* ved en ny overgang blevet til *å* og derfra atter gået videre til *åw* eller *öw*; jeg har næmlig fra Gårdstånga (Frosta herred) optegnet *båwet* eller *böwet* (kort selvlyd), hvor *åw* eller *öw* er udtryk for *å*, så det altså står for *bå(ð)et*.

[1] Yngre VGL. har både *stolin* þ. 26 og *stulit* þ. 11.

[2] s. 117. Uagtet Ydre herred i middelalderen ej egentlig var en del af Østergøtland (Schlyter, Om Sveriges äldsta indelning i landskap, 1835, s. 13; Rääf, Samlingar och anteckningar till en beskrifn. öfv. Ydre härad, III, 1861, s. 6), tænker jeg dog, det lader sig göre at betragte målet som østgøtisk.

[3] Jylland dog vel med nogen tilnærmelse til den anden forgrening.

Jeg anfører her endnu et par puncter, hvori en tilnærmelse til den norske sprogform viser sig udenfor Norge. Ligeoverfor det norsk-islandske *sökkva* (*søkkva*)[1] står det svenske *sjunka*, men til den norske form uden *n* slutter sig det i Nörrejylland forekommende *søk*, fortid *sak*[2], der dog ikke går over hele halvøen, ej engang over hele Nörrejylland. Imellem *nk* og *kk* vakler det vestgøtiske

siungkerr *sakk* *sungkett.*[3]

Dalsk *sikka*, *sokk* eller *sakk*[4] slutter sig ganske til den norske form; dog er jeg ikke vis på, at Dalarne ikke i en langt senere tid har udskudt *n*; medens næmlig *bott* eller *batt* (bandt)[4] er = det norsk-islandske *batt*, er nutiden *bitt* (binder) en nyere form og det samme er tilfældet med *vistär* = svensk *vänster*[5]. — Dalsk *siå*, hvor tonen vel hviler på *å*, stemmer til den norsk-islandske form *sjá*[6], hvorfra det dansk-svenske *se* ej kan være udgået, da det forudsætter en ældre form *sea* (*sēa*), som også virkelig findes[7]. Flere norrlandske sprogarter have *siå* ifølge Rydqvist I, 119.

2) Den næste spaltning kunne vi måske søge i den lydudvikling, hvorved et *b* og *d* blev indskudt således, at *mr* blev til *mbr*, *ml* til *mbl*: *cumbr*, *combir*, *gamblum*. Denne overgang vil man finde iagttaget i alt gammel-svensk

[1] nu i Norge *sökkja*, *sekka*. I oldtiden må det bortkastede *n* have bevaret et minde om sin tidligere tilværelse i selvlydens udtale gennem næsen, Tidskr. f. philol. II, 317. 318.

[2] Salling.

[3] Hof s. 60[3]. Ligeledes hedder svensk *unken* (muggen) i Vestergøtland *ukkenn*, Hof s. 304.

[4] Säve, de starka verb. s. 16.

[5] O. U. Arborelius, conspectus lexici lingvæ Dalekarlicæ, 1813, s. 18.

[6] „Inf. hedder så godt som overalt *sjå*", Aasen, ordbog. — Hvorledes hænger det sammen med førøisk *síggja*, Hammershaimb, ann. f. n. oldkynd. 1854, s. 257 og 250? I de førøiske kvæder forekommer *sjá*, samme sted s. 258.

[7] VGL. I. Md. 11.

samt i skånske lov, omendog enkelte undtagelser kunne findes; de have snarere haft deres grund i forsömt retskrivning end i udtalen. Det er uvist, hvorvidt denne overgang har strakt sig til hele Danmarks rige, i al fald, om den har strakt sig til Jylland (*kvmær*, J. L.); derimod må den have medtaget Gutland, hvor vi endnu finde: *kumbur* (kommer), *tumbling* (tommelfinger)[1]; ligesom den sagtens også har medtaget Dalarne, hvor vi finde *kumb* (kommer)[2], *gamblas* (ældes)[3]. Vi se altså i denne lydudvikling Gutland følge det svenske fastlands sprogbevægelse, ligesom Dalarne synes at slutte sig til den svenske side. I nær forbindelse med denne lydudvikling står overgangen af *llr* til *ldr* og af *nnr* til *ndr*, der ligeledes strækker sig over Sverrig med Gutland; dog er adskillelsen fra norsk her mindre sikker, da indskud af *d* mellem *n* og *l* eller *r* nu for tiden bruges i Norge[4] og da en med overgangen *nnr* — *ndr* meget ligeartet overgang: *nnr* — *ðr* forekommer i den gamle islandske literatur uden at være gennemført[5]. Gutlandsk har *faldur*, *brindur*, men Dalsk har *fåll* (falder), *brið* (brænder), *wið* (isl. vinnr)[6]. I svensk skriftsprog er indskuddet af *b* faldet bort derved, at *mb* overhovedet tabte sit *b*, sammenlign Svedberg, Schibboleth (1716)[7]: „*B*, Synes vti några ord förr wara onödigt brukadt: såsom vti; *kamb*, *himblar*, *gambla*, *sambla*, *hambna*. Så framt jag icke säger; *kemba*, ɔc. så at *b* ther höres....

[1] Säve, Gutn. urkunder XXIII[10].

[2] men *simm* (svömmer). [3] Arborelius, conspectus lex. s. 8.

[4] Aasen gr. § 52; at derimod enkelte norske sprogarter indskyde et *b*, f. ex. *sambla*, *hambra* (Aasen, samme sted) er kun parallel bevægelse og har næppe geographisk forbindelse med svensk.

[5] Gislason, forml. § 110, 5); Hammershaimb, Færø. sprogl., Ann. f. n. oldk. 1854, s. 252.

[6] Deraf har Arborelius vist med urette dannet navneformerne *brida* og *vida*, consp. lex. s. 5 og 18.

[7] s. 3. 4. Se også Ihre, Utkast till föreläsningar öfver Svenska språket, 1751, s. 16.

Säger tu; *kam*, *gamle*, så skrif så med. Men säger tu, *kamb*, *gamble*, skrif så med. Låt sinnen följas åt och wara ense." Som i skriftsproget er det vel gået med de fleste dialecter — Ydremålet hos Rääf har f. ex. *kåmmer*, *brinner*, men også *binner* (binder) — så at mulig kun yderleddene, Dalsk og Gutlandsk, minde om det gamle forhold. Hvorvidt *d* høres på nuværende svensk i *föräldrar*, *andre*, kan jeg ikke sige; på dansk høres det.[1]

3) En spaltning, der stiller Norsk på den ene side ligeoverfor Dansk og de fleste svenske landskaber, Gutland medregnet, på den anden side, er det, at det norske *ú* i visse ords rodudlyd svarer til *o* (*ó*) på gammel Dansk og Svensk, norsk-islandsk *búa*[2] svarer således til *boæ* (fl.) Upl. L. Kk. 11 : 3, *boæ* (nf.) VGL. I. K. 1[3], *bo* (fl.) Sk. L. 4 : 6, *bo* (fl.) J. L. 1 : 47. Også Gutlandsk slutter sig her til den dansk-svenske form: *tro* (no.) Gutalag cap. 1, *troþu* (troede) Gutasaga cap. 1 (Säve 32[2] [1]). Når man nu for tiden i Jylland kan finde en form som *kų*, som jeg har optegnet fra Grindsted sogn (mellem Varde og Vejle), svarer denne form ikke umiddelbart til norsk-islandsk *kú* (gf.), men er en nyere udvikling af *ko*, som ses deraf, at man samme sted (Grindsted sogn) siger *bų'* (bue, at bo) og *tråw̦* (at tro). Derimod véd jeg ikke, hvorledes det hænger sammen med de i Dalsland brugte former *ku*, *su*, *bu* (ko, so, bod)[4] eller med de bohuslenske former *sku*[5], *ku*, *su*, *bru*, *bu* (sko, ko, so, bro, bo)[6]; tilslutning til Norge var ej unaturlig i disse egne; om

[1] Om indskud af *b* og *d* se min afhandling derom i Tidskr. f. philol. I, s. 21-31, Säve, Gutn. urk. XXIII, Rydqvist II, 375. 382.

[2] nu i Norge *bu*.

[3] Sml. Rydqvist II, 122. — *bu* (no.) VGL. I. O. 9 (*Huggær man bu mans niþær*) er fejlskrivning eller öjeblikkelig forvirring i lydopfattelse.

[4] A. Lignell, Beskrifn. öfv. grefskapet Dal (1851. 52), I, 102.

[5] fl. *skonnar*.

[6] A. E. Holmberg, Bohusläns historia och beskrifning (1842-45), II, 60.

Dalsk kan jeg ej ret finde besked[1]. Hvad vi fornemmelig ville fastholde ved denne modsætning mellem *ú* og *ó* er det, at medens Jylland under 1) foretrak at følge den samme retning som Norge, følger det nu med det øvrige Danmark og med Sverrig.

En spaltning, der ligeledes stillede Norsk ligeoverfor alt Svensk[2] samt Gutlandsk, Skånsk, Ødansk og Jysk, er indskrænkningen eller den næsten fuldstændige ophævelse af *u*-omlyden[3]. Også *i*-omlyden i fremsættende nutid (og forestillende fortid) faldt bort på Svensk (Dalsk medregnet), Gutlandsk og Skånsk, (Ødansk,) men omlyd i nutid faldt ej bort overalt i Jylland, da den kan findes der endnu[4].

Her kunde også anføres modsætningen mellem norsk-islandsk *-sk*, *-st* og dansk-svensk *-s* i udsagnsordenes lideform eller tilbagevirkende form; imidlertid er *-s* nuomstunder ej udelukket fra Norge[5].

4) Overgangen af *ð* i 2den person flertal af udsagnsordene til *n* må have strakt sig over hele Sverrig[6], dog med undtagelse af Dalarne og måske nogle flere grænseegne henimod Norge. I Dalarne findes nemlig *ið standið* og (med overgang af *ð* til *r*) *ir standir.*[7] Derimod har dette *n* strakt sig til Gutland: *witin ir*, *ir wilin* og i bydemåde *giefin*, Gutasaga cap. 2 (Säve 32[34], [35]). Fremdeles har man på Bornholm i 2 pers. fremsætt. nutid *biñnen*; jeg véd vel ikke, om denne form er udelukkende, men siden vi her finde den svenske form, bliver det næsten utænkeligt andet,

[1] ko hedder *kyr*, Arborelius s. 10; *budär* (fäbodar), Arborel. s. 6, synes at vidne om tilslutning til den norske side.

[2] Om Dalarne samt de andre grænseegne véd jeg ingen besked.

[3] Se min afhandling om den oldnordiske udtale, Tidskrift f. philol. II, 297. 298.

[4] Sønderjysk sprogl. s. 60. 69. 103.

[5] Aasen gr. § 168 anm. 345. 358. 361. (362.) 365.

[6] Rydqvist I, 316. 333. 344. 379. 380. [7] Rydqvist I, 317. 318. 381. Säve, Tidsskr. för litteratur 1852, s. 287.

end at også Skåne har haft overgangen *ð* — *n* i 2 pers. fl. At også Vestgøtisk har haft *n* i anden pers. fl., ses deraf, at Hof siger, at 2 pers. fl. bydemåde hedder *höra*, *läsa*[1]; endelsen *-a* må næmlig her være opstået af *-in*. Dette her omtalte forhold må altså have strakt sig over Svearike, Gøtlandene, Gutland, Skåne med Halland[2] og Bornholm, men det kan ej have nået Sjælland, da vort skriftsprog så ikke vilde have haft 2 pers. fl. bydemåde på *-er*. Rydqvists forklaring af dette *n*, næmlig at det er opstået af *ð*[3], er rigtig.[4] Lighed hermed frembyder den måde, hvorpå det græske *ν ἐφελκυστικὸν* er opstået; af [*ἔφερετ*], som sanskrit *abharat* berettiger os til at forudsætte, opstod næmlig *ἔφερεν* ved overgang af *τ* til *ν*.[5] Langt vanskeligere at forklare er det *n*, som på gammel Svensk viser sig i forestillende mådes 3 pers. fl., om hvis forekomst Rydqvist har anstillet nöjagtige undersøgelser[6]; dette *n* har næppe nået Skåne.

5) Medens de hidtil behandlede lydovergange ikke have forandret sprogets udseende betydelig og tildels ere vanskelige at öjne, komme vi nu til en overgang af större betydning, der spalter hele Norden i 4 dele, i to store grene samt to småafdelinger; denne spaltning består deri, at de 3 gamle „tvelyd" *ei* (ęi, æi), *au* (ǫu, ǿu) og *ey* dels bevares, dels gå over til enkelte selvlyd.

1] Sproget i Norge bliver ved denne spaltning stående på det gamle trin.[7] Også målet i Jæmteland, eller i det

[1] s. 60[31], [32]. [2] Möller s. XVI. [3] I, 319.

[4] En ensartet overgang fra en åndende medlyd til den tilsvarende næselyd er overgangen af *v* (skrevet *f*) til *m* i skånske lovs *um* af oldnordisk *ef* (jyske lovs *of*).

[5] Derimod er *ν* i *φέρουσιν* = sanskrit *bharanti* fremkaldt ved urigtig analogi; da *ἔφερεν* og *ἔφερε* afvekslede, fik *ν* udseende af at være indskudt og formedelst analogi kom nu også *φέρουσι* til at afveksle med *φέρουσιν*.

[6] I, 345. 346. 358. 359.

[7] Nogle småafvigelser i udtale, som nu findes, komme her ikke

mindste i en del deraf, bliver stående og må altså betragtes som norsk, forsåvidt jeg kan danne mig en mening derom af Ihres dialektlexikon (1766). Jeg finder næmlig deri følgende exempler på *äi*, *au* eller *åu* og på *åj*: *äi* findes i *räinfäluheit* renlighed, egentlig renfærdighed, af oldn. hreinn; *au* eller *åu* findes i *auge* öje, oldn. auga, *auskon* øsekar af oldn. ausa, *gåul* at brøle = norsk gaula, *gåup* „varglo", oldn. gaupa, *nåusträ* „båthus"[1], oldn. naust, *tåumlåupu* „tömring" kommer vel af taumr og hlaupa; *åj* findes i *åja*, der skal betyde ø, men snarere er den bestemte form = øyin. Når Ihre opgiver, at et får på Jæmtelandsk hedder *sånn*, *sönn*, har han vist, i det mindste ved den første form, urigtig læst det, som var skrevet; det må være *såun* og dette igen må være den bestemte form = sau(ð)r)inn; mindre sikkert er det, om den anden form er fejllæsning for *söiin*, *soiin*, sml. *soyþr* i Gutalag. Ihre bemærker selv, at det Jæmtelandske har beholdt ÅU, der i svensk skriftsprog bliver til *ö* (s. 153); men ved en trykfejl er der for ÅU kommet til at stå ÅII. Hvoraf kunne vi nu vide, at *äi*, *åu* og *åi* i Jæmteland ere gamle, og ikke nyudviklede „tvelyd"? For det første af parallelismen, da ej alene svensk *e*, men også svensk *ö* svarer til tvelyd, medens f. ex. i Värend *ben* vel hedder *bojn*, men *bröd* hedder *brø*[2]; for det andet af delingen, da der til svensk *ö* svare to „tvelyd", *åu* og *åi*[3],

i betragtning; man har næmlig overalt „tvelyd", ene med undtagelse af nogle grænseegne mod Sverrig, som jeg senere skal omtale. Aasen gr. § 24-27.

[1] Jeg antager, der ingen fare er ved at stole på de anførte ord med hensyn til „tvelydens" tilstedeværelse, men formerne ere næppe alle aldeles pålidelige i andre henseender; *nåusträ* f. ex. skal måske være *nåustä* og dette er vel den bestemte form (isl. naustit).

[2] Hyltén Cavallius, Vocab. Værend. s. 7[3].

[3] Til svensk *ö* skal desuden en enkelt lyd = oldn. *œ* (ǿ) svare; derpå har jeg ingen exempler fundet hos Ihre.

fordelte, såvidt det kan skönnes, efter deres gamle adskillelse.[1]

2] I Sverrig med undtagelse af enkelte grænseegne og i hele Danmark gik *ei* over til *e*, *au* og *øy* faldt sammen med *æ* (*ǿ*) og bleve altså til *ø*. Tage vi Djurklous bog, finde vi deri *brö(ð)fö(ð)a* (egentl. brød, derefter føde i almindelighed) s. 19, *hörå't* (høre det) s. 35[1], der viser at alle tre lyd *au* (brauð), *øy* (høyra) og *æ* (fæða) i Nerike ere faldne sammen. Hvor vi finde tvelyd, må de være af yngre oprindelse. Tiden, når overgangen fra „tvelyd" til enkelte lyd er sket i Danmark, kunne vi omtrent bestemme. E. Jessen har ved hjælp af de danske ord, som findes i Ormulum, bevist, at Dansk endnu i 11te århundred, da de danske indvandringer i England standsede, havde de gamle tvelyd, i Ormulum findes f. ex. *bejjsk* = isl. beiskr, *nowwt* = isl. naut (no.).[2] Forenes det med Bredsdorffs iagttagelse, at selvlydsystemets forandring (overgangene *ei* — *e*, *au* — *ø*, *øy* — *ø*) er ældre end 1150[3], bliver det höjst sandsynligt, at overgangen er sket omtrent 1100 eller noget för. I Sverrig kan man gærne have beholdt tvelydene noget længere; dog er det uvist, om det i ældre Vestgøtalag enkeltvis forekommende *æi*[4] eller det i Sødermannalag af og til forekommende *ey*[5] ere gamle „tvelyd"; det er næmlig muligt, det kan være et i skrivningen indtrængt ikke udtalt *i*, sml. isl. *steindr*, Gislason, Frumpartar XCIX[8] for *stendr* (*ei* = ę), eller at et yngre *i* (*j*) senere kan have indsneget sig i ud-

[1] At det Jæmtelandske, eller en del deraf, er norsk, viser sig også af formerne *mä* eller *me* (vi), *dä* eller *de* (I), *däck* (eder), Rydqvist II, 474. 475.

[2] Tidskr. f. philol. I, 219-225.

[3] Om Sproget paa de danske Öer i Begynd. af det 12te Aarhundr., Blandinger fra Soröe I (1831), 80. 81.

[4] *æit* VGL. I. Md. 13 : 1 = isl. eitt.

[5] *eynæn*, gf., Kk. 1 begynd., sml. isl. einan; se Schlyter SML. s. IV. — *geit* Upl. L. M. 53 : 1.

talen imellemstunder, sammenlign *boua* i Codex Bureanus (hos Stephens 144[6]) for *boa* med et indskudt af *o* udviklet *u* (*w*)[1]. Dog vover jeg ikke at nægte muligheden af, at dette *æi*, *ey* kan være indkommet fra ældre håndskrifter, der have brugt dem stadig.

3] Forholdet i Dalsk er særegent. Tage vi Säves bog om de stærke udsagnsord i Dalarne for os, ville vi finde, at til isl. *bauð buðum* svarer *boð buðum* og således ved alle de andre ord; at *au* er gået over til *o*, følger ikke udtrykkelig deraf, da *boð* mulig kunde udgå fra flertalsformen *buðum*, så at *buð* som enstavelsesform kunde være blevet til *boð*. Det ses imidlertid af modsætningen imellem *lopa* = isl. *hlaupa* (løbe) og *läpa* = isl. *hleypa* (lade løbe)[2], at *au* virkelig er gået over til *o* eller *å* og holdt ude fra isl. *ey*, som er blevet til *ä*, medens *au* og *ey* ellers på Svensk falde sammen. At *au* i Dalarne bliver til *å* siges udtrykkelig af Rydqvist I, 228 anm., der anfører exemplerne *råð*, isl. rauðr, *åga*, isl. auga. Jeg anfører følgende af Arborelius[3] uddragne exempler på modsætningen mellem *au* = *å*, *ey* = *ä*.

isl.	dalsk	isl.	dalsk
austr	*åst*	eyra	*ära*
blautr	*blåt*	geyma	*gäma*
daufr	*dåv*	heyra	*ära*
haust	*åst*	leysa	*läsa.*[4]

Til grund for *ä* må imidlertid *ø* ligge; *ä* er sagtens blot en ganske ny udvikling. *ei* bliver til *e* eller *ie*, sml. *beð* (biede), *bet* (bed) hos Säve og hos Arborelius *diêla* (snarere *dīela*), träta = isl. deila, *liêfva* (snarere *līeva*), lämna = isl. leifa.

[1] *boua* forklares anderledes af Rydqvist I, 122.
[2] Säve, de st. verb. s. 3. anm. 2.
[3] Consp. lexici lingvæ Dalekarl., se dels s. 4, dels ordfortegnelsen.
[4] Derimod har Arborelius *kyêpa* köpa, *yêtja* öka, der dog mødes med *ä* i *ära* i et grundlag med *ø*.

Hvorvidt dette forhold strækker sig over hele Dalarne, véd jeg ej, da det, der er skrevet om Dalmålet, indskrænker sig til sognene Elvdalen, Mora og Orsa i Østerdalarne. Det er derimod sandsynligt, at det strækker sig ud over noget af Norrland, mulig over en del af Jæmteland, da det af Ihre anførte jæmtelandske *sår* „sammandrefven issörja" sagtens er = isl. saurr. Derimod er det sikkert, at et lignende forhold findes i Østerdalen i Norge, som just grænser til Dalarne i Sverrig; der finde vi næmlig de samme overgange:

au — *o*	haust — *host*[1]
øy — *ø*	høyra — *høre*[2]
ei — *e*	stein — *sten*[3];

dog synes det ikke at være gennemført i alle ord; i det mindste findes i sprogprøven hos Aasen *auga*, *gråbein*[4]. Overgangen *øy* — *ø*, *ei* — *e* skal også forekomme i Guldalen. Vi få måske således et lille sprogrige midt imellem Sverrig og Norge, bestående af Dalarne, Østerdalen og noget mere.

4] Gutland bevarede de gamle „tvelyd" *ai*, *au* og *åi* (i Gutalag *ai*, *au*, *oy*). Herefter ville vi ikke længere se Gutland tage del i den svenske sprogbevægelse; det går fra nu af sin egen vej.

I forbindelse med disse overgange må det omtales, at også det oprindelige *iu* behandles forskellig i de 4 forskellige sproggrupper. 1] Norge delte *iu* i *jú* og *jó* efter den følgende medlyds beskaffenhed (*kljúfa*, *fljúga*, *bjóða*).[5] 2] Sverrig og Danmark delte *iu* i *iu* og *y*, sandsynligvis nærmest efter hensyn til forlyden: *biuþæ* Upl. L. Kk. 6 : 2 = *biuthæ* J. L. 3 : 58, *brytæ* Upl. L. Kk. 14 begynd. = *brytæ* J. L. 2 : 82.[6] 3] Dalarne synes hverken at følge

[1] Aasen gr. § 71. [2] § 72. [3] § 76.
[4] Aasen, Prøver af Landsmaalet s. 68.
[5] Grimm D. gr. 1^3, 483 anm. 1. — En undtagelse danner *þjófr*.
[6] Enestående er *briutær* Upl. L. Kk. 13 : 1. — *io* findes i *hion*.

den norske eller den svensk-danske retning: *bioða*, *briota*. *kriopa*.[1] 4] Gutland fulgte heller ikke den svensk-danske bevægelse, men satte *iau* i alle tilfælde: *biauþa* Gutalag 24 begynd., *briautr* samme sted (nu *brauta*, *brautur*).

Vi få i det hele følgende forhold:

fælles-nordisk:	ei	au	øy	iú
norsk	*ei*	*au*	*øy*	*jú*, *jó*
oprind. dalsk	*e*	*o*	*ø*	*io*
svensk-dansk	*e*	*ø*	*ø*	*iu*, *y*
gutlandsk	*ai*	*au*	*oy*	*iau*.

Fra nu af lader jeg Norge ude af betragtning.

6) Vi gå nu over til en spaltning, der stiller 1] Sverrig og Skåne på den ene side ligeoverfor 2] de danske øer og Jylland, og består i at endelsens *a*, *i*, *u* bevaredes på Svensk og Skånsk som *a* (*æ*), *i* (*e*), *u* (*o*), men at de på Ødansk og Jysk smeltede sammen i *æ*[2]; senere er Jysk gået et trin videre og har kastet *æ* bort.[3] Grunden til denne spaltning i endelsens beskaffenhed må søges i, at der iforvejen havde udviklet sig en forskel mellem toneholdet i Dansk og i Svensk, noget som Bredsdorff meget rigtig har bemærket. „I de norske Dialecter", siger han, „saavelsom i Svensk og den bornholmske Dialect bemærke vi endnu bestandig, at Ordenes sidste Stavelser paa en vis Maade betones; just derfor have disse Dialecter for det Meste beholdt Endelsernes ejendommelige Vocaler. I Dannemark, Bornholm undtagen, betones Endelserne ikke, — ligesom i Tydsk, — og deres Vocaler ere derfor blevne til et næsten stumt *e*, ja de ere i den jydske Dialect, ligesom i Engelsk, ofte aldeles bortfaldne.

[1] Sml. dog Rydqvist I, 246 anm. 1: *siuk*.

[2] *u* er dog beholdt i *hanvm* J. L. 1 : 21 og måske almindelig i endelsen *um*.

[3] Den derved opståede tredeling af målet i de lande, der indtil 1658 dannede Danmarks rige, bestemmer inddelingen i min Sønderj. sprogl. cap. 1.

Denne Forskiellighed i Henseende til Accentuationen maa allerede have fundet Sted i det 12te Aarhundrede."[1]

7) Vi omtale her et forhold, hvis virkelige sammenhæng og tidsforhold det er vanskeligt at bestemme. Af Hofs Dialectus Vestrogothica se vi, at i Vestgøtisk det svenske skriftsprogs flertalsendelse *-ar* svarer til *-a* d. e. den oldnordiske genstandsform; skriftsprogets flertalsendelser *-er* og *-or* derimod svare til *-err* (= isl. *-ir* og *-ur*), medens det Uplandske ligesåvel har *-arr* som *-ärr* og *-årr*. Hof s. 50-52.

Vi få altså

Vestgøtisk

ent.	*dräng*	*kånst*	*krona*
flert.	*dränga*	*kånsterr*	*kronerr*,

medens han for Uplandsk opgiver

ent.	*dräng*	*krona*
flert.	*drängarr*	*kronårr*.

Af Kaléns lille bog „Östgötha Dialekten. Academ. afhandl. 1846" se vi[2], at forholdet i Østergøtland ligner det vestgøtiske; vi få næmlig, idet jeg ombytter hans *â*, en lyd mellem *a* og *ä*, med *à*:

ent.	*gubbe*	*gummà*
flert.	*gubbà*	*gummer*.

Derimod se vi af Djurklous bog[3], at målet i Nerike i dette punct svarer til skriftsproget. Vi få

ent.	*gubbe*	*gumma*
flert.	*gubbar*	*gummör*,

ja *r* kommer endog ind i intetkönsord på *-e* (*äpler*).

Betragte vi forholdet i gammel Svensk, da finde vi, at Østgøtalagen stemmer med den nærværende østgøtiske sprogart deri, at endelsen *-ar* i nf. er bleven afløst af genstands-

[1] Bredsdorff, Om Sproget paa de danske Öer i Begynd. af det 12te Aarhundr., Blandinger fra Soröe I, 85. — Om toneholdsforskellen mellem Dansk og Svensk se min afhandl. om indskud af *b* og *d*, Tidskr. f. phil. I, 22. 23.

[2] s. 3. [3] s. 3.

formen *-a*, medens *-ir* sædvanlig beholder sit *r*, f. ex. *alle granna* (nf.) B. 21 begynd., men *byia eghnir* B. 4 : 2. Heraf synes at fremgå, at Østgøtisk har haft den samme egenskab, som nu, allerede da ØGL. blev skreven, eller i al fald, da det af Schlyter udgivne håndskrift blev skrevet.[1] At VGL. ej stemmer med Vestgøtisk kommer af, at denne egenskab er indtrådt i Vestergøtland senere end lovenes affattelse. Uplandslagen har i nf. fl. *-ær*: *þrir stæmpnudaghær*, Þ. 8 beg., skönt man også kan finde *allir eþæ*, Þ. 11 : 1. SML. og VML. I og II vakle mellem *-a* og *-ar*. Forholdets udvikling kunne vi tænke os på to måder. Dels kunne vi tænke os, at den modsætning udviklede sig mellem Svearike og Gøtarike, at i Svearike trængte *-ar* fra nf. ind i gf. (*karlar* for *karlar* og *karla*), medens i Gøtarike omvendt *-a* fra gf. trængte ind i nf. (*karla* for *karlar* og *karla*); herved kom sproget i Gøtarike til at danne et bindeled med Dansk, hvor vi også have *karle*, men *sager*, *tunger*; *r* i fl. af svage hankönsord (*dråbe*, *dråber*) har hos os været borte, men er kommet ind fra hunkönnet (*tunge*, *tunger*) samtidig med at det også trængte ind i intetkönsord som *rige*, *riger*. Dels kunne vi tænke os, at *-r* i endelsen *-ar* har været borte over hele Sverrig[2] og at det *r*, som nu findes i *karlar* o. s. v. er kommet ind fra hunkönnet (*saker*, *tungor*) gennem analogi, så at det nærværende gøtiske böjningsschema dannede et gennemgangsstadium for det uplandske, ligesom det har været gennemgangsstadium for at nå det trin, hvorpå Dansk nu befinder sig; for det sidste kunde det tale, at man nu i Nerike har fl. *äpler*, og at vi i Gustav Vasas bibel ligeledes finde *klädher*, Luc. 24 : 4[3], *stycker* Luc. 23 : 9. Hvilken af de to forklaringer der imidlertid er den rigtige, må det forbeholdes fremtiden at undersøge. Rydqvist siger

[1] *-ar* findes enkeltvis: *þæssi ramarkar* B. 1 : 4.
[2] Til Dalarne og Gutland tage vi ej længer hensyn.
[3] men *linklädhen*, Luc. 24 : 12, bestemt form.

(II, 611): „En historisk vändpunkt visar sig i Gust. I:s Bibel, der nominativens under det nästföregående tidskiftet ej sällan upoffrade *r* icke blott återinsattes, utan jemväl tillades ackusativen, ofta dativen", det bliver altså nærmest den første forklaring, dog kan der ikke være tale om en „genindsættelse", enten har *-r* aldrig været borte [1] eller også er det kommet ind fra hunkön. I ethvert tilfælde er den nærværende endelse *-ar* i skriftsproget kommen ind fra sprogarten i Svearike; om *-ar* findes overalt i Svearike, er et andet spørgsmål. [2]

Gutland går meget vidt i at anvende endelsen *-ar* i fl., det har endog *äpplar*, fjærner sig altså aldeles fra Østgøtisk. Se Säves afhandl. i Molbechs Hist. Tidskr. IV (1843).

8) I Halland finde vi i efterlyd følgende overgange:

	svensk		hallandsk
k — *g*	lek	—	*leg*
t — *d*	äta	—	*äda*
p — *b*	gapa	—	*gaba* [3],

hvortil endnu kan föjes

g — *w*	såg	—	*saw*
— *v*	laga	—	*lava.*

Dette viser tilnærmelse til Dansk og må gennem Skåne stå i geographisk forbindelse med Danmark. Imidlertid er Dansk gået et skridt videre, da *g* og *d* igen ere blevne til åndende *g* (i *leg*) og *ð* (i *æde*). Overgangene *k* — *g*, *p* — *b*, *t* — *d* forekomme også i Bohuslen (Holmberg, Bohusläns historia och beskrifn. II, 61 og 62). — Som følge af, at Halland og Skåne have denne tilnærmelse til Dansk, må vi omtrent ved tiden 1400 sætte en spaltning, der stillede 1] Danmark med

[1] Endelsen *-a* kan, hvor den forekommer i skrifter fra Svearike, mulig skyldes gøtisk indflydelse.

[2] Hvorledes forholder det sig med Halland? Hos Möller finder jeg s. XX *stajna*, men *pringsar*.

[3] Möller s. X-XII. Dog strække disse overgange sig måske ej til Nord-Halland, sml. *aka* s. 2.

Skåne på den ene side ligeoverfor 2] Gøtarike og Svearike på den anden.

Vi have nu fulgt udviklingen af sprogforholdene i Norden; vi så, at Jylland i den ældste tid dannede et bindeled imellem Norge på den ene side og de danske øer samt Sverrig på den anden, men at det senere sluttede sig til sprogbevægelsen i Sverrig og på de danske øer, og opgav sprogforbindelsen med Norge. Fra den svensk-danske sprogbevægelse udskilte Gutland sig, medens den øvrige række af lande på forskellig vis spaltede sig, hvorved Skånsk (med Hallandsk) kom til at stå som et bindeled mellem Dansk og Svensk.

Af de tre bøger om nyere sprogarter, som her omtales, er Möllers Ordbok öfver Halländska landskapsmålet det betydeligste skrift, et resultat af mange års flid. Det indeholder meget nöjagtige oplysninger om ordenes brug og betydning, der ofte oplyses ved exempler. Han anstiller endvidere sammenligning med det, der er bekendt om andre svenske dialekter, som ofte viser at ordet forekommer i mange landskaber; hvor disse landskaber grænse til hverandre, kan man vel så som oftest anse ordet for almindelig brugt i alle disse, hvorved vi få en art sproggeographi, hvortil man åbenbart bør søge at hæve undersøgelsen af ordstoffet i sprogarterne. Man må næmlig ikke ved behandlingen af sprogarterne jage efter at få det rigtig særegne[1], men opgaven er her som i al videnskab at søge det almindelige, at samle det spredte til enhed. Kunde vi behandle Danmarks og Sverrigs sprogarter på den måde, da ville vi

[1] „Det finnes . . många ord, många böjningsformer, som äro gemensamma för snart sagdt alla Svenska munarter, men som likväl icke användas i vårdad skrift; och om nu hvarje samlare just på grund af deras allmännelighet förbisåge dem, huru skulle de då blifva uppteckna de och bevarade?" Djurklou s. 2.

efterhånden få at vide, hvilke ord der ere fælles for hele det nuværende Danmark, men ej nå Skåne, hvilke ord de skånske provinser have tilfælles med Danmark uden at de nå Gøtarike, hvilke ord der ere fælles for de skånske provinser og Gøtarike uden at nå det nuværende Danmark o. s. v.; heraf vilde naturligvis ej følge, at de ord, der nu ere f. ex. blot gøtiske, aldrig have strakt sig til Skåne eller Svearike; men vi vilde her som ved lydlæren og böjningslæren se, hvorledes den oprindelige enhed havde spaltet sig i ældre tid, og hvorledes der i den nærværende tid udbredte sig ligesom et næt af sprogarter over Nordens lande. Det kunde for at nå dette mål være ret godt, om man fra en enkelt egn fik en ordbog over alle landskabets ord, også dem, som landskabet havde tilfælles med skriftsproget, dersom næmlig en forfatter af et dialektlexikon troede med sikkerhed at kunne holde skriftsprogsordene ude. Det kunde næppe forstörre ordbogen betydeligt, Aasens ordbog er i sidetal mindre end Molbechs. Hvilke gøtiske ord man ej har i Svearike, kan man nu ikke være rigtig sikker på, når dialektsamlingerne fra Svearike kun optage det fra skriftsproget afvigende og det dog ej går an at slutte at alt hvad der ej findes i dialektsamlingen er som i skriftsproget; man kan tit ønske at vide, om et af skriftsprogets ord bruges af almuen; det kan være meget vigtigt for at afgöre, om ordet er fremmed eller indfødt; desuden kan man tit ønske at vide, hvilken form et ganske simpelt ord har i sprogarten. Med hensyn til ordforrådet har Möllers bog en særegen interesse for os Danske derved, at en mængde ord, der afvige fra svensk skriftsprog, ligefrem ere danske skriftsprogsord, f. ex.

hallandsk	dansk	svensk
agare	agern	ollon
(*agerhöna*	agerhöne	rapphöna)
akta	agte	ärna
alika	allike	kaja
ambolt	ambolt	städ

hallandsk	dansk	svensk
(*ankel*	ankel	fotknöl)
ballstyrig	balstyrig	bångstyrig
bang	bange	rädd
banka	banke	klappa på
bede	bede	gällad gumse
besekrämmare	bissekræmmer	
blena	blegne	blemma
bändel	bændel	smalt linneband
der som	dersom	derest
dige	dige	jordvall
flagremus	flaggermus	flädermus
flöd	fløde	grädde
fäja	feje	sopa
fälad	fælled	betesmark
fästa	fæste	städja
föla	føle	känna
förskäl	forskel	åtskillnad
förår	forår	vår.

Forfatteren påviser ofte de af ham anførte ords forekomst i gammel Svensk. Desuden anføres sammenligninger med Islandsk og andre sprog, der dog næppe ere tilföjede i den hensigt at yde det absolut rigtige (sammenl. side III: „för eget nöje"); stundom kan der indvendes et og andet, især hvor sammenligningen går videre end til de nordiske sprog. Ordet *ty* i 1ste og 2den betydning (1, orka, förmå, utstå, 2, förslå, räcka till) er, som han rigtig anfører, = isl. *tjá* eller *týja*[1], men kan netop derfor ej være = oldengl. *þeón*, fordi isl. *t* ej kan være = oldengl. *þ*; det oldengelske ord er = tysk *gedeihen* og har intet hermed at göre; *tjá*, *týja*[2] svarer derimod til got. *taujan* (göre) og oldeng. *tavian*. Ordet *ty* i 3dje betydning (*ty till*, *ty sig till*) er et helt andet ord og burde stå i en rubrik for sig; det er, som han rigtig

[1] Formen *týja* anfører han dog ikke. [2] *teygia*, Gisl. Frpp. 195[13].

anfører, = isl. *þýðast* (holde sig til, göre sig til ven med) og kan netop derfor ikke svare til got. *tiuhan*, men kommer af got. *þiuþ* (godt) og betyder egentlig göre venlig imod sig; constructionen med forholdsordet *till* må være yngre.

Af G. Djurklous bog „Ur Nerikes folkspråk och folklif" er det kun s. 1-36 eller 45, som vedkommer os her; her finde vi nogle bemærkninger om, hvad man ved dialektforskning bør henvende opmærksomheden på, om böjning, om udtale, en sprogprøve samt en ordfortegnelse, der går fra *a* til *f*. Ordsamlingen er, såvidt jeg kan skönne, udført med stor skönsomhed. Lydbetegnelsen synes mig nöjagtigere [1] og sikrere gennemført end hos Möller; dog kan jeg ikke bestemt se, om udsagnsordet *elða* s. 27 skal læses *ela* eller *ella*, skønt jeg anser det for rigtigst at forstå hans beskrivelse således, at vi læse *ella*. [2] Sammenligning med andre sprog anstilles ikke. Rääfs skrift „Ydre-målet" er, såvidt jeg kan skönne, udført med nöjagtigt kendskab til sprogarten [3]; ligesom Djurklous indeholder det ingen sammenligning med andre sprog; derimod har forfatteren i for-

[1] *o* (modsat *ó* f. ex. *bók*) siges s. 6 at være kort. Er det også kort i *brote* s. 18? Da det egentlig er et slags „tvelyd", kan det måske være vanskeligt nok at bestemme qvantitetsforholdet.

[2] En ældre bog, der udmærker sig ved nöjagtig opfattelse og gengivelse af den beskrevne sprogarts lyd, er Hofs bog om Vestgøtisk.

[3] Sprogarten må vist besidde en særegen af Rääf ikke betegnet lyd, der svarer til *ó* i Hofs Dialectus Vestrogothica, *ó* hos Möller, som jeg helst så betegnet *ò*, som Hof selv har gjort i „Svänska språkets rätta skrifsätt". At lyden var til i Ydredialekten og andre østgøtiske dialekter i foregående århundred, véd jeg deraf, at Nyren i en recension over Ihres dialektlexikon, Norrköpings veko-tidningar 1766, nr. 13 og 15-17, beklager sig over, at hans optegnelser vare blevne benyttede urigtig med hensyn til denne *o*-lyd; han havde givet den et eget tegn, men det var i Ihres lexikon urigtig blevet ombyttet med *ö*, som *möke* (rensa stall eller fähus), der altså burde skrives f. ex. *mòke* = isl *moka*; Rääf skriver *måka*.

tegnelsen på stærke udsagnsords böjning givet det en tilgift, hvorfor alle, der give sig af med studiet af nordiske sprog, bør være forfatteren taknemmelige, om de end ikke kunne billige de ytringer af uvilje mod „conjugationssystemer" og de grammatikalske systemers „förgängliga reglor", som s. 109-110 ere stillede foran for denne fortegnelse.

I Säves „Gutniska urkunder" ere Gutalag og Gutasaga udgivne; udgaven adskiller sig fra Schlyters (1852) derved, at Schlyter har fulgt det håndskrift, som er lagt til grund, (B. 64 Kongl. Bibl. i Stokh.) i retskrivningen på hvert enkelt sted, medens Säve har søgt at bringe retskrivningen til enhed (har anvendt en normal-orthographi). Fremdeles har Säve i denne bog samlet Gutlands runeindskrifter (omtr. 200), der ere to gange udgivne heri, først bogstavret (med latinske bogstaver), siden med ordnet retskrivning („med hyfsad text"). I indledningen søger han at påvise, at sproget i Gutalag cap. 1-61 (samt 64) er noget ældre end sproget i cap. 62, 63, 65 samt Gutasaga; endvidere behandler han flere vanskelige steder og ord i Gutalag. Han anstiller deri endvidere undersøgelser over runeindskrifternes tid; det anses for sandsynligt, at nogle tilhøre 11te århundred; de yngste runestene med angivet år tilhøre 16de århundred. Texten til alle gutniske sprogminder er udgiven i denne bog; et udkast til en formlære og en ordbog vil senere følge. — Med hensyn til hans behandling af texten i Gutalag og Gutasaga finder jeg følgende at bemærke. Da i håndskriftet *g* og *gh* veksler i ind- og udlyd, havde jeg helst set *gh* gennemført, ligesom han har gjort ved gengivelsen af runeindskrifterne dèr, hvor ensartet retskrivning er anvendt; der skulde altså f. ex. 5^{16} stå *um helghan dagh*. Det åndende *g* må næmlig have tilhørt det fællesnordiske sprog. Når det er forsvundet på Gutland, véd jeg ikke; af runeindskrifterne synes at fremgå, at man endnu havde det i 16de århundred. I det svenske skriftsprog må vi antage at lydene *ð* og åndende *g* (*dh*, *gh*) ere forsvundne i løbet af første halvdel af 18de århundred.

E. O. Aurivillius kender i sine Cogitationes de lingvæ Svionicæ . . recta scriptura, Ups. 1693, endnu lydene åndende *d* og *g*; han siger s. 65: „*D* duplicem habet sonum, alterum duriorem, qvalem in lingva Latina; alterum leniorem, ac qvasi cum adspiratione qvadam conjunctum". Ligeledes bemærker han om *g* i *aga*, *laga* o. s. v. s. 83: „sonus . . longius nonnihil trahitur, & qvasi cum adspiratione qvadam effertur". Han bemærker udtrykkelig (s. 68, 85), at hensigten med at skrive *h* i *ladha*, *skadha*, *daghar* var at udtrykke disse lyd; han finder imidlertid *h* unødvendigt, da stillingen viste udtalen. Derimod havde Hof aldrig hørt *dh*, *gh* udtale ifølge hans udtrykkelige bemærkning i hans bog Svänska språkets rätta skrifsätt (1753); han søgte i denne bog netop at bestemme det svenske sprogs „liudämnen", og opstiller i § 278 det spørgsmål, hvorvidt man havde ret i at opstille *dh*, *gh* (og „*vh* eller *hv*") som „liudämnen", men forkaster dem; han synes ikke engang at kunne tænke sig andet *dh* og *gh* end det, hvor *d* eller *g* og *h* ikke danne „ett särskilt liudämne, utan tvänne ihopfogade"[1]. — Säve skriver $3^{9, 10}$ *hafa tiunt sina framm-raiþa*, 17^{23} *noyþ*, 31^{30} *o-fyþum*, 32^{29} *striþu*; i alle disse ord bør der stå *d* (= isl. *dd*) for *þ*, men måske *þ* er trykfejl. Säve har gennemført lydforbindelsen *skie-* (*o-skiemmdr* 8^{22}), han synes ligeledes altid at skrive *gie-*, f. ex. 20^{30} *giert*, *ogiert* (gerdet, ugerdet, tf.), hvor håndskriftet har *gert*, *ogert*; men derimod skriver han 2^{37} *kennt*, uagtet håndskriftet har *kient*, han burde omvendt 2^{30} have skrevet *kiendu* for håndskriftets *kendu*; sagen er næmlig, at *sk*, *k* og *g* dengang have haft blød udtale foran *e*. I forbindelse hermed står forklaringen af formen *giera*, nu *göra*; *e* (*ä*) er omlyd, *gi* er tegn på blødt *g* (*gj*); hvorledes Säve (s. XXXVIII) kan komme til at tale om nogen „brytningsform" i dette ord (*giara*), begriber jeg ej; *a* i *giara* er vel kun en betegnelse af lyden *æ* (*ä*). — Säve skriver 2^{21} og 3^{1}: *þa en han*

[1] Samnlign min afhandling i Tidskr. f. philol. II, s. 320.

werþr full, hvis hun bliver fældet; han synes at have anset ordet for at hedde *fuldr* i nf. ha. og enten at være = oldn. *fullr* eller at stå i forbindelse med *falla*; Schlyter har nok stået i samme tanker; men ordet er = oldn. hank. *fúll*, hu. *fúl*, burde altså her, hvor det er hunkön, skrives med ét *l*; det betyder egentlig urén (d. e. fældet), modsat 2¹⁹, ²⁰ *werþr han skir*. Sml. VGL. I. Md. 14 : 1: *Værþær enhvar full, þa skal þen aptær botæ; værþæ þær* (d. e. *þer*) *allir fulir*..., hvoraf man ser, at nf. ent. hank. hedder *full*, fl. *fulir*; til isl. *fullr* svarer derimod *fuldær* VGL. I. Þ. 3 begynd. Den gamle danske oversættelse fra 16de århundred har forstået det gutlandske *ful* rigtig; ligeledes Grimm D. gr. 1³, 491. — 4¹⁷, ¹⁸ står der hos Säve: *þet ir nu þi nest, et prestr ok prest-kuna ok prest-barn lerþ þa iru* [*þau*] *slik at sleg ok at drapi*... Meningen heraf forstår jeg ikke, da *þau*, som Säve her har indskudt, i Gutalag betyder *dog*. I stedet for *þa* har det andet håndskrift *thaim*[1]; da nu dette håndskrift plejer at skrive *thaim* eller *taim* for *þaun*[2], bør her læses: ...*lerþ*, *þaun iru slik*... — I begyndelsen af Gutasaga har Säve for håndskriftets *eluist* eller *eliust* sat *eliugt* ind fra *eliuch* i den tyske oversættelse; hvad betydning han tillægger dette ord, véd jeg ikke, men det forekommer mig, at *eluist* bør beholdes og at meningen af: *þa war Gutland so elfist, et þet daghum sank ok natum war uppi* er den, at det var så forhekset (egentl. forhekset af Alverne); *eluist* står sandsynlig for *elfiskt*. Sammenlign det i Angel brugelige tillægsord (intetkön), som hos Hagerup skrives *elst*, *ellst* og vel må læses *ælst*; „det var elst", det var afskyeligt.[3] Se også Aasen under *alvgust*, *alvskot* om sygdomme, som man tilskrev Alverne.

Af Rydqvists „Svenska språkets lagar" er nu böjningslæren, som indeholdes i 1ste og 2den del, afsluttet

[1] Schlyters udgave s. 15, note 23. [2] Schlyter s. 18, note 71.
[3] Hagerup, Det danske Sprog i Angel s. 15.

på registret nær. Hensigten er, med en videnskabelig sproglære at forene grundlægningen af en etymologisk ordbog. Hvert punct er behandlet med stor udførlighed og behandlingen støtter sig til talrige citater af kilderne. Nöjagtigt kildestudium, selvstændig undersøgelse og besindig dom ere forenede. Enhver, der studerer svensk sproglære og sproghistorie, ja også enhver, der studerer dansk sproghistorie, bør göre sig bekendt med dette skrift. Selv for den islandske sproglære kan der vindes udbytte, da han såvidt muligt har taget citaterne af membranen 15 4to på det kongelige bibliothek i Stokholm, et af de ældste håndskrifter. Det kan væntes, at bogen i Sverrig vil bidrage meget til at kendskabet til den sammenlignende og historiske sprogvidenskabs resultater for modersmålets vedkommende bliver udbredt, men det var ønskeligt, at bogen også kunde vinde udbredelse her i Danmark, hvor næppe mange vide af, at den er til. Angående puncter, hvorom jeg er uenig med ham, har jeg allerede nævnt spørgsmålet om forholdet imellem de nuværende svenske dialekter og det gamle svenske sprog i lovene; fremdeles er jeg ikke enig med ham i hans tilböjelighed til at anse *u*-omlyden for en særlig norsk-islandsk, ja endog tildels særlig islandsk, udvikling (I, s. 18 og bestemtere s. 323. 324); her skal jeg ikke nærmere gå ind på sagen, men henviser til min afhandling om den oldnordiske udtale i Tidskr. f. philol. II, s. 297 ff. Når han antager, at det danske *-e* i navneformen skyldes tysk indflydelse (I, 388[5]), kan jeg ej dele denne mening, *e* kan ikke være optaget umiddelbart af Tysk ved efterligning; noget helt andet er det, om det middelbart skyldes tysk indflydelse, hvis næmlig den indre udvikling i sproget, der fremkaldte det, fandt sted som følge af berøringen med Tysk, fordi sprog lettere udsættes for at afslibe deres endelser og udvikle nyere former, når berøring med fremmede finder sted. — Den danske bydemådes flertal finder Rydqvist meget vanskelig at forklare; han tænker på en sammensmeltning med det islandske stedord

èr (I, 382), uden dog at føle sig tilfredsstillet derved; men -*er* i *tager* er ganske simpelt opstået af oldn. -*ið* (*takið*) ved overgang af *ð* til *r*[1], altså ganske sideordnet med den svenske bydemåde på -*en*. — Når han forklarer det i svenske dialekter hyppig forekommende -*a* i den bestemte form af det stærke navneords hu. et., som *sola* (solen), af gf. *solena* (II, 258), tror jeg ej det er rigtigt; derimod er *sola* = *solin*; -*in* eller -*en* er gennem -*æn* blevet til -*an* og *n* er tabt; ganske således forholder det sig også med de længere nede anførte dalske hensynsformer fl. som *båtuma*, der er opstået af *batumin* ved overgang af -*in* til -*a*. Vestgøt. *boka* svarer til isl. *bókin* ganske ligesom vestgøt. *hòra* i 2 fl. bydemåde er = gl. sv. *hørin* (se ovenf. s. 254), og ligesom vestgøt. *gala* er = isl. *galin* (hu. af *galenn* = isl. *galinn*, Hof s. 56). — I, 219 ere i *lita* to ord sammenblandede, isl. *líta* (fortid *leit*), se, og isl. *hlíta* (fort. *hlítta*), lade sig nöje med. — Jeg kan ikke godt tro, at det II, s. 310 anførte svenske ord *engd* eller *ängd*, der er det samme som det danske *egn*, er udviklet af det gamle *eghn* = isl. *eign* (ejendom); det er vist optaget fra Nedertysk; vi finde næmlig i den Bugenhagenske bibel af 1533 *yegen* i betydningen af egn (höjt. *gegend*): *Vnde he quam vp yensydt des Meers jn de yegen der Gergesener*, Matth. 8 : 28. *Vnd se schepeden vort, jn de yegen der Gadarener*, Luc. 8 : 26. Ligeledes hedder entgegen *entyegen*, Matth. 8 : 28. Rydqvist har altså ret i sin formodning, at *engd* står for *egnd*, men dette *egnd* står vistnok igen for *jeyend*.

[1] Ann. f. n. oldkynd. 1854, s. 223.

YDERLIGERE BEMÆRKNINGER OM RUNESTENEN VED KLEGGUM HÖI.

Indskriften paa denne Runesteen, af hvilken et Forklaringsforsög er meddeelt i Antiquarisk Tidsskrift (ovenfor S. 189-94) frembyder særegne Vanskeligheder, fordi Runeristeren har indhugget Indfatningen til de to Linier, i hvilke den maatte anbringes, og tillige vel ogsaa de förste Runer, uden at beregne og udmaale den Plads, som var fornöden til den hele Indskrift, der skulde anbringes i denne Indfatning. Derfor har han maattet betydelig forkorte Ordene og derhos udelade Skilletegnene i den sidste Deel af begge Linier. Dette foranlediger at flere Ord maa ved Conjecturer suppleres.

Da Indskriften maatte antages at være correct gjengiven, gjordes et Forsög paa dens Fortolkning, hvorved, saavidt skjönnes, en rimelig Mening udbragdes. Da imidlertid Gisningerne vare noget dristige, sendte sammes Meddeler den xylographerede Copie af Indskriften til vor svenske Medarbeider Carl Säve i Upsala og foreslog ham ogsaa at gjöre et Forsög paa denne Indskrifts Fortolkning, der antoges at kunne interessere Runographiens Dyrkere. Med sin sædvanlige Beredvillighed gjorde han et saadant Forsög, der altsaa er ganske uafhængigt af hint, og i Skrivelse af 9de Juni 1861 yttrer han sig saaledes derom:

„I ett äldre bref frågas om tydningen af runinskriften på Bekke- eller Kleggum-stenen: — Nej, omöjligt, jag vet ej, hvad jag skall få ut häraf, så vida jag ej får gissa på rent måfå. Hvad tyckes om detta: ᚼᚱᛁᛒᚾ Hrabn, ᚬ:ᚴ ok, ᛏᚢᛒᛁ : Tubi, ᚴᚱᛁᚢ kirþu l. kiriþu, ᚴᚢᛒ kubl, ᚦᛋᛁ þausi, ᛅᚠᛏ aft, ᚢᛁᛒᚱᚢᚴ Viburk, ᛘᚦᚢ muþur, ᛋᛁᛅ sina. Alltså Hrafn ok Tubi kirþu kubl þausi aft Viburk (Vèbjörg), muþur sina. Ja, när jag rätt ser på detta, så ser det verkeligen ikke så tokigt ut. Det skulle vara roligt att höra Edra tankar härom, och om någon annan fått någon bättre mening

deraf. — ᚼᚱᛁᛒᚾᚭ skulle ock kunna vara qvinnonamnet Hribna d. ä. Hrefna; men då förloras ᚭ:ᚴ = ok, såvida man ej får läsa ak = ok."

Denne Fortolkning kan maaskee være at foretrække for den först meddeelte, i hvorvel enkelte Gisninger ogsaa her ere temmelig dristige. Det förste Navn bör dog vist neppe læses Hrabn, fordi Ordets tredie Rune er ᛁ og ikke ᛅ og især fordi Skilletegnet er anbragt ikke efter ᚾ men efter ᚭ. Hrebna bliver vistnok at foretrække, og har Runeristeren vel netop ladet dette Navn slutte med den særegne Rune ᚭ istedenfor ᛅ, for at bespare en Runes Plads, saa at denne Rune her maa læses to Gange som a til Navnet og som o til Conjunctionen, der fölger efter.

ᛏᚢᛒᛁ Tubi eller Tobi er et Mandsnavn, som forekommer i flere Runeindskrifter i Upland (B 421, 1037, 1135).

Da man saaledes har to Navne, passer gerþu her meget vel og maatte man supplere ᚴᚱᛁᚢ ved at tænke sig Runen ᛁ bunden i ᚱ og, ligeledes for den indskrænkede Plads Skyld, Böiningen af ᚦ udeladt af den fölgende Rune ᛁ.

De to sidste Ord i förste Linie og ligeledes de to, hvormed Indskriften slutter i anden Linie, kunne vel, da Resultatet af begge Læsningsforsög stemmer, ansees supplerede med Sikkerhed.

Efter denne nye Redaction bliver Indskriften saaledes at supplere og læse:

: ᚼᚱᛁᛒᚾᛅ : ᚭᚴ : ᛏᚢᛒᛁ : ᚴᛁᚱᚦᚢ : ᚴᚢᛒᛚ : ᚦᚢᛋᛁ :
: ᛅᚠᛏ : ᚢᛁᛒᚱᚢᚴ : ᛘᚢᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾᛅ :

efter almindelig oldnordisk Skrivemaade:

Hrefna ok Tubi gerþu kumbl þausi eftir Vèbjörg, móþur sína.

Refna og Tube gjorde dette Mindesmærke (disse Mindesmærker) efter deres Moder Vebjörg.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING 1860.

Aarsmöde den 27de Mai 1861.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes paa Christiansborg Slot under Hans Majestæt Kongens Præsidium Mandagen den 27de Mai.

Secretairen, C. C. Rafn, foredrog en Udsigt over Selskabets Foretagender og Status i det forlöbne Aar 1860, i hvilket efternævnte af de tidligere og senest optagne vare indtraadte som

STIFTENDE MEDLEMMER:

H. Ks. H. CONSTANTIN NICOLAIEVITSCH, STORF. AF RUSLAND.
H. Ks. H. FERDINAND MAXIMILIAN, ERKEHERTUG AF ÖSTERRIG.
Barkly, Sir Henry, Gouverneur i Victoria.
Borromeo, Grev Vitaliano, Grand af Spanien, Senator i Sardinien.
Broel-Plater, Grev Vladimir, til Wiszniowietz i Gouvernem. Minsk.
Cosby, John H. Wilder, Esq., Advocat, Abbey Lodge, Irland.
Ellesmere, George Granville Earl of, Worsley Hall, Lancashire.
Fair, George, M. D. et F. R. College of Surgeons, Edinburgh.
Foundoukleï, Ivan I., General-Controlleur i Kongeriget Polen.
Hopkins, Edward A., Esq., de Forenede Staters Consul i Paraguay.
Hudson, William, Esq., de Forenede Staters Consul i Buenos Ayres.
Kossakowsky, Grev Stanislaus, Præs. f. d. Heraldiske Kammer i Polen.
Larsen, Don Juan Mariano, Prof. ved Universitetet i Buenos Ayres.
Mueller, Ferdinand, Præs. i det K. Videnskabers Institut i Victoria.
Pratápa Chandra Sinha Bahádur, Raja, Pakparâh i Bengalen.
Rajendralál Mitra, Babu, Secr. ved det Asiat. Selskab i Bengalen.
Scarpa, Iginio da, K. Dansk Consul i Fiume.
Schüth, Nicolas C., K. Dansk Consul i Republiken Chile.
Stawell, Sir William Foster, Overdommer i Victoria.
Were, Jonathan Binns, K. Dansk og Norsk-Svensk Consul i Melbourne.
Wiarda, Sjoerd, K. Nederlandsk Consul i Buenos Ayres.

Trykningen fortsattes af

SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER.

Af „Annaler for nordisk Oldkyndighed” udgaves Bindet 1858, hvis Trykning havde medtaget ualmindelig lang Tid, da en Deel oldislandske Typer maatte stöbes til den deri optagne Udgave af de tilbageværende Brudstykker af den islandske Elucidarius. Bindets Indhold findes anfört i Beretningen om det forrige Aarsmöde. De to fölgende Bind ere under Pressen; Bindet 1859 indeholder Afhandlinger om slesvigske Fortidsminder, deriblandt en udförligere historisk Beskrivelse af de sydslesvigske Befæstningsværker, af C. C. Lorenzen, tidligere Adjunct ved Domskolen i Slesvig, nu Sognepræst til Siversted i Flensborg Amt, med oplysende Kort, udarbeidet af Oberstlieutenant W. Dreyer, tegnet af Lieutenant C. G. F. Rönnov i Ekernförde og graveret af Kobberstikker E. Chr. Möller. Bindet 1860 paabegyndes med Brage den Gamles Kvad om Kong Ragnar Lodbroks Skjold.

Af „Antiquarisk Tidsskrift” og „Mémoires des Antiquaires du Nord” ere de Bind, der slutte med Aargangen 1860, under Pressen og ventes snart fuldförte.

Som fuldstændig færdigt forelagdes:

LEXICON POËTICUM ANTIQUÆ LINGUÆ SEPTENTRIONALIS, conscripsit Sveinbjörn Egilsson; dertil havde Archivar Jon Sigurdsson udarbeidet en Fortale, hvori den hedengangne Forfatters Arbeider til Oplysning af Nordens Oldsprog og gamle Literatur udförligere omhandles; derhos gives en Udsigt over andre Islænderes Fortjeneste af den oldnordiske Skjaldekunst og dens Bevaring samt Oplysninger om Oldsprogets Benævnelser „Dönsk túnga”, „Norrœna” og „Oldnordisk”.

Hans Majetsæt behagede at forevise en betydelig Deel mærkelige Oldsager, hvormed Allerhöistsammes nordiske Antiquitets-Cabinet paa Christiansborg Slot er forögét siden Selskabets forrige Aarsmöde; först

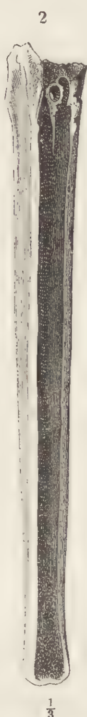
Sager fra Steenalderen, nogle raa Flintredskaber fundne i tvende Gravhöie paa Voldtofte Mark, Flemlöse Sogn i Fyen. Ved disses Foreviisning yttrede Hans Majestæt, at han ikke deelte de Oldgranskeres Anskuelse, som vilde tillægge saadanne Steensager af en raaere Fabrication et ældre og særeget Folkefærd, der fornemmelig har opholdt sig paa Kysterne og skulde være gaaet forud for det Folkeslag, der har benyttet de bedre tilhuggede og slebne Steenredskaber; Hans Majestæt formeente at alle disse Sager tilhörte eet og samme Folk, men at Forskjellen hidrörte fra, at der her i dette Tilfælde, ligesom altid i Begyndelsen, var en ringere Færdighed tilstede. For Sammenlignings Skyld forevistes ogsaa en Deel Sager fra Skåne, hvoriblandt udmærkede sig flere fortrinlige Flintpilespidser, en af dem, som er tresidet, funden i en Törvemose ved Thorsjö fastsiddende i et Cranium. Saadanne Flintpilespidser eftergjöres nu der, især af en Hyrdedreng, til en saadan Fuldkommenhed, at det kun for den mest övede Kjender er muligt at skjelne de eftergjorte fra de ægte. Disse eftergjorte nye Fabricata, der stundum gives ganske særegne tildeels phantastiske Former, repræsenteredes her ved omtrent et halvt hundrede Stykker. Ligeledes bör fremhæves tre ogsaa fra Skåne modtagne Stykker, der afbildes her ved Siden, navnlig en Harpunspids af Flint med Indhug, hvorved den kunde fastbindes til Skaftet (fig. 1); en Beenmeisel (fig. 2) og et meiselformet Steenredskab med Haandtag (fig. 3). Af de övrige Steensager nævnes en paa Laaland og to paa Sjælland fundne Flintkiler med en indhugget Fuge om Midten til Skaftets Befæstelse; — en Steenhammer med en fremstaaende lille Tap i det ikke heelt gjennemborede Skafthul, hvoraf det skjönnes at dette har været boret med et Cylinderbor; — en paa Grathehede i Kragelund Sogn, Hids Herred, Aarhuus Amt, funden Hammer af sjelden Form, kort og bred afrundet med Skafthullet paa tvers for Eggen (her afbildet fig. 4).

1

½

2

⅓

3

½

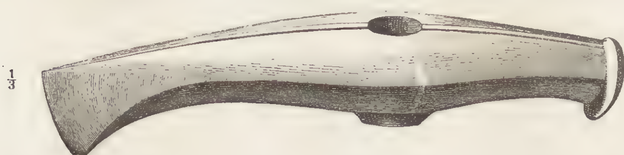
4

½

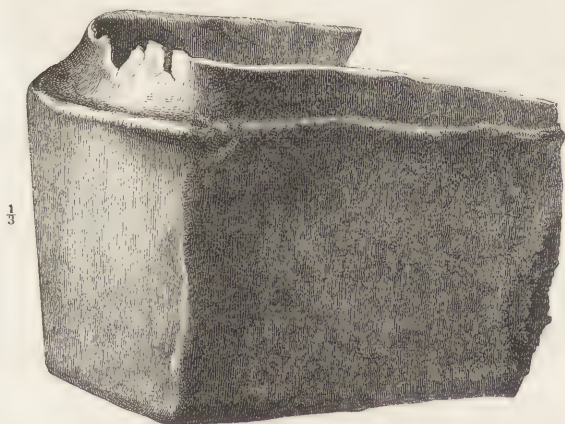
Af SAGER FRA BRONZEALDEREN forevistes dernæst en Deel fortrinlige Stykker; blandt disse en ved Preilerup i Grevinge Sogn, Ods Herred, Holbek Amt, funden meget smukt

1/3

forarbeidet Öxhammer af Granit af ualmindelig Form, her afbildet i trediedeels Störrelse; — en paa Christiansminde Jorder ved Jægerspriis, paa et Sted hvor der tidligere tilsyneladende har været en Gravhöi, funden Urne eller et Gravkar af brændt Leer af en langagtig Form, hvortil formodentlig har hört et höit Laag, saa at det har haft Form af et Huus; det var fyldt med

1/3

brændte Been, blandt hvilke laa en lille Bronzekniv med en Spiral-Omböining bag til og en Pincette ziret med tre Knop-

per paa den brede Deel forneden; — fremdeles nogle symbolske Efterligninger af Dolke og Sværd fundne i Urner og Gravhöie her i Sjælland; — en ved Ellinge By i Vindinge Herred, Svendborg Amt, funden af Sandsteen forfærdiget Stöbeform til Bronzeredskaber med Forme paa begge Sider. De her vedföiede Afbildninger i næsten en trediedeels Stör-

relse vise, til hvilke Sagers Stöbning denne Form har tjent. Lignende Stöbeforme og Levninger af Stöbning ere tidligere fundne, ligesom i andre Lande, saaledes ogsaa i Danmark og Sverrig, jfr AT 1843-1845 p. 173-75; 1855-1857 p. 86, AnO 1853 p. 131-40; det skjönnes deraf at Sagerne have været forfærdigede her i selve disse nordiske Lande. Fremdeles en særdeles svær Klinge med spids Angel, som, efter Vægten at dömme, maa hidröre fra en Tid, da Bronzen har været mere almindelig, eftersom Vægten ikke vidner om den sædvanlige Sparsomhed, hvormed dette Metal i den tidligere Periode anvendtes til Vaaben og Redskaber; — en Bronzecelt, $4\frac{1}{2}''$ lang, med et Hul i Kanten

istedenfor Ösken, her afbildet i halv Störrelse.

Af Sager fra Jernalderen udmærkede sig især tvende Jernsværd, som vare opplöiede i en Ager paa den til Taarnborg hörende Magleö i Korsör Fjord; Klingerne ere for en Deel fortærede af Rust, men Pareerstangen og Knappen ere i god Behold, belagte med Sölv og zirlig prydede med niello Ornamenter. Fremdeles maa vi her nævne nogle sjeldne Sager fra Slesvig, nemlig 18 Stykker af Fundet fra Nydam Moseeng ved Vester-Sottrup i Sundeved, blandt disse to Skjoldbugler af Jern, den ene med en Bronzerand; dette Fund bevares iövrigt i det i Flensborg oprettede Museum for nordiske Oldsager; endvidere og fortrinsviis 85 tildeels meget udmærkede Stykker af det store og rige, ogsaa i samme Samling bevarede Fund fra Thorsbjerg Mose ved Sönder-Brarup i Angel. Flere til dette Fund hörende romerske Mynter oplyse om dets Alder; den yngste er en af Commodus, der er præget Aar 185 efter Chr., saa at man med nogen Rimelighed kan antage, at Sagerne ere fra det tredie Aarhundrede af vor Tidsregning. Blandt de nu i Kongens Samling bevarede nævne vi her alene et större Stykke af en Ringbrynje, bestaaende af afvexlende nittede og ikke nittede Jernringe, og et dertil hörende Spænde med Sölv- og Guld-Belægning, formodentlig et Skulderspænde; et rundt Træskjold, 38 Tommer i Tvermaal; en Deel Bronzebeslag til Skjolde; et massivt langagtigt Sölvbeslag til en Sværdskede, prydet med flere paalagte Guldbaand; et stort Spænde med Sölvplader og Guldbelægning, forsynet med to Rækker Sölvnitter; flere Pilestager af Grantræ med Indsnit til Buesnoren og en Deel til Ridetöi henhörende Stykker.

Chefen for den Kongelige Artillerie-Brigade, Generalmajor J. S. Fibiger, foreviste nogle til Artilleriets historiske Vaaben-Samling i det Kongelige Arsenal nylig modtagne gamle og mærkelige Stykker smedet og stöbt Jernskyts.

Der forevistes af Kammerassessor, Postrevisor E. Schmidts Samling et Fund af Bronzeoldsager fra en Mose ved Gundestrup, Grevinge Sogn, Ods Herred, Holbek Amt.

En Deel Skrifter vare modtagne for Selskabets Bibliothek, deriblandt en italiensk Oversættelse ved Grev Giancarlo Conestabile og en græsk Oversættelse ved Grev Joseph de Cigalla af H. M. Kongens Afhandling om Bygningsmaaden af Oldtidens Jettestuer.

Fra Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. philos. H. Rink vare modtagne og forelagdes anden Deel af „Kaladlit okalluktualliait", Grönlandske Folkesagn, opskrevne og meddeelte af Indfödte og „Kaladlit assilialiait", en Samling af Træsnit, tegnede og skaarne af indfödte Grönlændere, for störste Delen tjenende som Illustrationer til Folkesagnene; fra Seminariilærer Samuel Kleinschmidt en paa Grönlandsk udarbeidet Verdenshistorie, hvilke Skrifter ere udgivne fra det i Nouk (Noungme) eller Godthaab oprettede Bogtrykkeri.

Mr. Niels Arnzen, Borger i Byen Fall River, i Grevskabet Bristol i Massachusetts, havde oversendt Selskabet et lovformeligt Skjöde, ved hvilket han, „i Betragtning af hans Höiagtelse for Udgiveren af ‚Antiquitates Americanæ' og Forfatteren af Afhandlingen ‚om Americas Opdagelse ved Nordboerne', Professor C. C. Rafn, og det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab i Kjöbenhavn i Danmark, giver, skjenker og overdrager til bemeldte Professor og Kongelige Selskab den Klippe, som er bekjendt under Navnet Indskrift-Klippen eller Dighton-Rock og den Lod eller det Grundstykke Land, som omgiver denne Klippe, og er beliggende paa Landsbyen Berkley's Jorder i bemeldte Grevskab Bristol", hvilket Grundstykkes Grændser ere nöiagtig angivne i Skjödet. — Selskabet overdrog Bestyrelsen at aflægge dets Taksigelse og at

træffe de Foranstaltninger, den maatte ansee hensigtsrette, til dette Mindesmærkes Fredning og fremtidige Bevaring.

Det bemærkes at dette berömte Monument fra Oldtiden, den saakaldte Assonet-Klippe eller Dighton Rock, er afbildet og beskrevet i ovennævnte af Rafn i 1837 fra Selskabet udgivne Værk Antiquitates Americanæ, tab. X-XII, p. 355-96. Derefter have ogsaa Jacob Aall og Axel E. Holmberg meddeelt Afbildning og Beskrivelse af denne Indskrift-Steen, hin i sin Oversættelse af Snorre Sturlasons Norges Konge-Sagaer (Christiania 1839 II p. 215-18, tab. II-III) og denne, som har gjort et særskilt Studium af vort Nordens lignende paa Klipper indhugne Forestillinger, i sit Værk Skandinaviens Hällristningar (Stockholm 1848 p. 146-153 tab. 45).

Orlogscapitain W. A. Graah havde gjort opmærksom paa særegne Indristninger af forskjellige Figurer paa en Klippe ved Bjergveien mellem Valencia og Puerto Cabello i Venezuela, hvilket foranledigede den danske General-Consul i Caracas, Legationsraad W. Stürup til ved Vice-Consul Schibbyes Bistand at faae taget af disse Indristninger en Afbildning, som han havde oversendt for Selskabets historiske Archiv.

I et forudgaaende den 17de Mai afholdt Möde bestemtes at den nærværende Secretair personlig fremdeles vedbliver sin Function som bestandig Secretair og gjenvalgtes Vice-Præsidenten og Cassereren for de tre fölgende Aar. Til Revisorer af Cassererens Regnskab over Selskabets Pengevæsen i 1860 valgtes Conferentsraad A. A. Kiellerup og Bankcasserer F. S. Bang.

FORTIDSLEVNINGER I SCHWEIZ'S INDSÖER.

Habitations lacustres des temps anciens et modernes, par Frédéric Troyon. XII og 495 Sider. XVII Tavler med 380 Figurer. Lausanne 1860.

Man har hidtil savnet en samlet Oversigt over de sidste 7-8 Aars mærkelige Opdagelser af Fortidslevninger i de schweizerske Indsöer. Selv Mænd af Faget ville have fölt dette Savn, skjönt de schweizerske Oldgranskere ingenlunde have ladet det mangle paa jevnlige Meddelelser — en saadan fra Hr. Troyons Haand ville Læserne af nærværende Tidsskrift erindre var optagen i Bindet for 1852-1854, S. 332-34 —, og den övrige Verden maatte nöies med hvad der leilighedsvis gjennem populariserende Fremstillinger kunde komme til dens Kundskab. Det i Overskriften nævnte Værk, der udgjör tome XVII af „Mémoires de la Société d'histoire de la Suisse romande", vil derfor ikke blot have været særdeles kjærkomment for Europas Oldgranskere, men maa ogsaa modtages med Tak af enhver Dannet, der har Kjendskab nok til Gjenstanden for at fatte Vigtigheden af de schweizerske Opdagelser og som dele hin Trang, der er al Fortidsforsknings Ophav, Trangen til at levendegjöre sig de forsvundne Slægters Færd og saaledes modstaa Tidens værste Tyrannie over Menneskeaanden. Man har nemlig i Hr. Troyons Værk ikke blot en fuldstændig, klar og livlig Fremstilling af alt hvad der, siden de förste Pælebygninger bleve fundne i Züricher-Söen i Vinteren 1853-54, er foretaget i Forfatterens Fædreland i den angivne Retning tilligemed en af mange oplysende Afbildninger ledsaget Efterretning om Udbyttet af disse Bestræbelser, i hvilke han selv har haft en meget betydelig Deel; men han har ogsaa seet sig i Stand til, ved

Hjelp af de fundne Gjenstande, at reconstruere de paagjeldende Folkestammers Boliger og give et tydeligt Billede af Landets Beskaffenhed og Menneskenes Livsvilkaar; og endelig har han, ved at sammenstille de schweizerske Opdagelser med Resultaterne af Oldgranskningen i andre Lande og hvad der hos ældre og nyere Reisende — ligefra Herodot til Verdensomseileren Dumont d'Urville — findes fortalt om Befolkninger, der have levet i Pælebygninger, af de saaledes samlede Kjendsgjerninger formaaet at uddrage en Række Slutninger, der synes ligesaa vel grundede, som de ere vigtige baade for Culturhistorien i Almindelighed og for de europæiske Folkestammers Historie i Særdeleshed.

Det videnskabelige Hovedresultat af Opdagelserne i Schweiz og hvad der maa gjöre dem fortrinsvis vigtige for Danmarks Oldgranskere, er det, at den först hertillands fremsatte og begrundede Anskuelse om de tre store Culturperioder i Europa — Steen-, Bronze- og Jernalderen — er ved hine Fund ikke blot bleven paa det fuldstændigste stadfæstet, men ogsaa saavel selve Periodernes Culturtilstand som Overgangen fra den ene Periode til den anden nærmere characteriseret. Der findes nemlig i de schweizerske Söer, — dog Fjeldsöerne med Klippebund undtagne —, saavelsom i Törvemoser, der have været Söer, Levninger af Pælebygninger fra alle tre Perioder, men ikke i samme Udstrækning, ei heller lige fordeelte. Videst udbredte, om end ikke talrigest, ere Pælebygningerne fra Steenalderen. Navnlig findes de baade i de öst- og vestschweizerske Söer, hvorimod der fra Bronzealderen kun findes Pælebygninger i de sidstnævnte, men da ogsaa i meget stort Antal, og endelig fra Jernalderen kun paa enkelte Steder i Neuchâtel- og Bienne-(Bieler-)Söerne.

Til hvilken Tidsalder en Pælebygning hörer, bestemmes naturligvis af de Gjenstande, der findes i Törven eller paa Bunden af Vandet mellem Pælene. De synes i Reglen nedfaldne i Tidernes Löb; thi de ligge i forskjellig Höide, men ingenlunde de tungeste nederst; de ere altsaa ikke sunkne dybere ned, efter

at de först ere tabte.[1] Finder man nu et betydeligt Lag opfyldt med tabte Gjenstande fra överst til nederst, kan man heraf slutte sig til, at vedkommende Pælebygning har været beboet i et længere Tidsrum.

Pælelevningernes relativt forskjellige Ælde er — navnlig hvad de to förste Perioder angaaer — kjendelig paa deres forskjellige Bevaring. Hvor de hidröre fra Steenalderen, rage de nemlig kun saare sjelden op over Söbunden, enten denne nu er den oprindelige Bund, hvori de ere nedrammede, eller den er dannet ved senere Lag af Dynd eller Törv; men ofte ere Pælene heelt tildækkede, hvilket især er Tilfældet, hvor de findes i Törvemoser. Det er Vandet, der i Aarhundredernes Löb har fortæret hele det Stykke af en Pæl, som ikke var beskyttet af Bundens Jord. Pælene fra Bronzealderen rage derimod i Regelen noget op over Söbunden — 1-2-3 Fod med et Middeltal —, men ere stundom saa angrebne af Vandet, at der ikke er mere tilbage af en Pæls övre Deel, end en nogle Linier tyk Stok, der altsaa staaer i Veiret fra den ufortærede nederste Ende, og man vil altid finde den

[1] Opdagelsen og Undersögelsen er foregaaet paa forskjellige Maader. Den förste, Dr. T. Kellers, Opdagelse i Züricher-Söen skete ved et ualmindelig Lavvande. I Törvemoserne har naturligvis Gravning været Middelet, i Söerne som oftest Opfiskning af de Gjenstande, som man ved stille Veir fra Baadens Rand kunde skimte paa Bunden, hvor altsaa denne ikke var bleven forhöiet ved Opskylning siden den Tid, da Pælehusene stode paa Stedet, hvor Pælehovederne endnu ere synlige. Ved et særeget Tilfælde skete et af de störste Fund fra Steenalderen, ved Concise i Neuchâtel-Söen, idet nemlig en Dampmuddermaskine, der var anbragt her i Anledning af et Jernbanearbeide, drog en Mængde Gjenstande for Lyset. For med Forsigtighed at kunne optage skjörere Ting i en mindre Dybde, har Hr. Troyon brugt et Dykkerapparat, bestaaende af en Blikhjelm, med et Luftrum, der ved to Slanger og en Luftpompe i Baaden stadig holdes forsynet med frisk Luft, saa at den, der har den paa, kan gaae omkring paa Bunden af Vandet og optage, hvad der her kan sees heelt eller tildeels.

Deel, der har været udsat for Vandet, tyndere end den, der har været skjult af Bunden.

Men ikke blot Steenalderens relative, selv dens absolute Ælde er man ved Hjelp af et saadant Fund af Pælelevninger bleven i Stand til i det mindste tilnærmelsesvis at danne sig et Begreb om. Ved Sydenden af Neuchâtel-Söen strækker sig paa begge Sider af Floden Orbe et vidtlöftigt England, der for Störstedelen er opstaaet ved en udstrakt Törvedannelse i denne Ende af Söen. Midt paa denne Flade omtrent 5500 Fod fra den nuværende Söbred, i Nærheden af Landsbyen Chamblon, hæver sig en Bakke, ligesom en Ö, ved hvis Fod man i Törven har fundet Pæle og dybere nede i Törven Steenredskaber. Saavidt naaede altsaa Vandet, da disse Bygninger vare i Brug. Men langt nærmere ved Söen laa den romerske Stad Eburodunum, hvis keltiske Navn röber en forromersk Flække paa dette Sted, som dog endnu var bedækket med Vand, da Pælehytterne ved Chamblon vare i Brug. Fra dette Punkt af til Söen finder man ingen Levning fra Romernes Tid. Man kan altsaa antage, at Söen dengang, eller senest ved det fjerde Aarhundredes Udgang, beskyllede den romerske Stads Mure, og at det mellemliggende Land, hvorpaa tildeels det nuværende Yverdon ligger, er tilskyllet i Mellemtiden. Denne Strækning, der belöber sig til 2500 Fod, har altsaa været mindst 1400 til 1500 Aar om at danne sig. Man kan da heraf tilnærmelsesvis slutte, at det mellem det gamle Eburodunum og Pælebygningerne ved Chamblon liggende Stykke Land, der fölgelig strækker sig over 3000 Fod, har været omtrent 18 Aarhundreder om at danne sig, eller med andre Ord: Tiden for hine Anlæg fra Steenalderen rykkes tilbage til 14-15 Aarhundreder för vor Tidsregnings Begyndelse (S. 72 o. f.).

Ikke mindre vigtige, end dette Resultat med Hensyn til Steenalderens Ælde, ere adskillige Opdagelser med Hensyn til hin Folkestammes Culturtilstand og Levemaade. Den vigtigste er naturligvis at de have levet i Boliger af den tidt-

nævnte Beskaffenhed. Man har imidlertid ogsaa ved forskjellige Fund faaet Kundskab om disse Boligers Form og hele Indretning. I Almindelighed findes der ikke andre Levninger af Træet end Pælene, da de fleste Byer af denne Art — den hyppigen betydelige Udstrækning af de med Pæle besatte Grunde vise, at mange Hytter maa have ligget samlede paa eet Sted — sees at være gaaede til Grunde ved Ild. Men, ligesom man paa Pælenes spidse Ende endnu seer Sporene af Steenöxens Hug, ligesom man af deres Beskaffenhed i det Hele kan see, at Folkene ikke have nöiedes med hele Grene, men ogsaa have klövet deres Pæle ud af tykkere Stammer, saaledes har man ogsaa paa enkelte Steder — i Pfeffikon-Söen i Canton Zürich og ved Wauwyl i Canton Bern — fundet Levninger af det Gulv, hvorpaa Hytterne vare byggede. Det var paa det förste Sted dannet af Bjælker og Planker af 2-3 Tommers Tykkelse, fæstede til Pælene ved Hjelp af Trænagler, der saavelsom Hullerne og alt andet Arbeide vare dannede med Steenredskaber. Det hele Gulv indtog her en Strækning af ikke mindre end 120,000 □ Fods Areal. Ved Wauwyl hvilede Gulvet, der bestod af armtykke Bjælker, paa Tværtræer, der gik fra Pæl til Pæl; Bjælkerne vare sammenflettede med Kviste og det Hele var bedækket med Pottemagerleer, saa at det dannede et fast Gulv. Ved Pfeffikon fandt man blandt andet Levninger af en Baad, dannet af en udhulet Træstamme. Endvidere har man ved Wangen, i Constanz-Söen, hvor der findes et meget stort endnu ikke fuldstændig undersögt Anlæg, blandt de ved Ilden forkullede Træstykker fundet Stumper af det Leerlag, hvormed Hytternes Tage og Vægge vare tættede, idet Leret ved Ilden havde modtaget en Hærdelse, der har modstaaet Vandets oplösende Indflydelse. Man seer paa disse Stykker Indtrykkene af de Grene og Kviste, som Leret har været klinet paa, og, hvad mere er, man seer af deres buede Form, der er concav paa den glatte Side, at Leret har været klinet paa indvendig fra, og endelig, at Hytterne have været runde med et kegledannet

Tag; ja man kan af Leerstumpernes Runding tilnærmelsesvis slutte sig til hele Hyttens Omfang og Gjennemsnit: dette har udgjort 10 à 15 Fod. Flade Steenfliser med Spor af Ildpaavirkning, som hyppig findes, have aabenbart dannet Arnestedet i Hytten, som man altsaa tör forudsætte har haft en Aabning til Rögen överst i Taget. Lægger man til alt dette, at der jævnlig findes en Række Pæle mellem Byen og Strandbredden, som altsaa maa have baaret en Bro, vil man kunne danne sig et temmelig fuldstændigt Billede af en saadan Byes Beskaffenhed.

Det kan ikke forundre, at der ogsaa er fundet Levninger af Pælebygninger i de norditalienske Söer — f. Ex. i Lago Maggiore —, saavelsom i Frankrig. Ogsaa i Irland findes mange kunstig dannede, med Pæle omgivne Öer („crannoges"), der indtil ind i det syttende Aarhundrede have tjent Clanshövdingerne til Fæstninger. Herodot beretter (V, 17) om Pæonierne ved Prasias-Söen, at de levede i Hytter paa Pæle, byggede i Söen, at disse Hytter dannede Byer forbundne med Landet ved en smal Bro, at Beboerne udgjorde et borgerligt Samfund, i hvilket det bl. a. var Lov, at enhver Mand, for hver Kone han ægtede, — der herskede nemlig Fleerkoneri — föiede tre Pæle til det hele Anlæg, samt endelig at der i Gulvet fandtes en Lem, hvorigjennem de fiskede. Beskrivelsen passer næsten fuldstændig paa Pælebyerne i de schweizerske Söer; og ikke mindre stemmer den med Efterretninger fra ældre og nye Tider om lignende Anlæg i Asien, paa Sydhavsöerne og i Africa. Af denne Udbredelse slutter Hr. Troyon, idet han gaaer ud fra, at de med Urskov bedækkede Lande först ere befolkede langs Floderne og Söerne, at denne Art Boliger have været fælleds for alle de ældste Befolkninger, og, forsaavidt Levninger af slige ikke vides at være fundne i Norden, er han tilböielig til at troe, at der i saa Henseende tör ventes fremtidige Opdagelser. [1]

[1] De nylig i Thorsbjerg Mose i Brarup Sogn fundne Pæle og Risfletninger turde maaskee i saa Henseende have særegen Interesse.

Hvad Befolkningens Industrie angaaer, saa vise de schweizerske Fund af Öxer, Pilespidser, Meisler og andre Redskaber af Steen, Beenredskaber, Leerkar o. s. v. den störste Overeensstemmelse mellem det Folk, der i Steenalderen boede her i Indsöerne, og det, der har efterladt sine Spor i Kjökkenmöddinger og Gravhöie paa vore Kyster. Det samme gjelder for Störstedelen med Hensyn til deres Levemaade, forsaavidt samme har bestaaet af animalsk Föde, undtagen at Östersskaller naturligvis ikke findes. Hvad man derimod ikke finder Spor af i Norden og hvad vel heller ikke paa Grund af Climaet tör antages at have fundet Sted her, er Steenalderfolkets Kjendskab til Agerdyrkning. Man har flere Steder, især ved Wangen, fundet hele Masser forkullet Korn, deels Hvede, deels Byg, baade sexradet og toradet, hvilket sidste kan sees af enkelte hele Ax; ja man har endogsaa fundet forbrændt Bröd, hvoraf man seer, hvorledes de tilberedte Kornet: efter at være temmelig ufuldkommen knust, saaledes at Meel og Klid ere blandede, blev det æltet i runde, flade Kager, 4-5 Tommer i Gjennemsnit og en Tomme til 15 Linier tykke, samt derpaa bagt sandsynligvis paa en hed Steen eller i gloende Aske. Forfatteren mindes herved Stedet i Rigsmál (v. 5):

„Þá tók Edda	Da tog Edda
ökkvinn leif,	et klumpet Bröd,
þúngan ok þykkvan,	tungt og tykt,
þrúnginn sáðum."	tæt af Saader.

Og hvor forunderligt stemmer ikke det gamle Digts Betegnelse af Trællenes, Böndernes og Jarlernes Stammefædre som Oldefader, Bedstefader og Fader med Forestillingen om tre store Folkestammer, af hvilke den yngre stedse har undertvunget eller dog behersket den ældre, en Forestilling, som atter netop ved de Vidnesbyrd om forskjellige Culturperioder, der indeholdes i Oldsagerne fra Steen-, Bronze- og Jernalderen, vel maa ansees for hævet til historisk Vished.

Vi kunne naturligvis her, hvor det blot er os om at gjöre at fremhæve de allervigtigste Hovedresultater, ikke gaae ind paa en nærmere Beskrivelse af de enkelte fundne Gjenstande og en Sammenligning med de nordiske Fund fra den tilsvarende Tidsalder; naturligvis kaste de ikke blot Lys over Folkets Industrie, men ogsaa over den samtidige Plante- og Dyreverden, i hvilken sidste Henseende især interessante Opdagelser ere gjorte. Med Hensyn til Steenredskabernes Forfærdigelse er det en interessant Kjendsgjerning, at Flinten, der er et Hovedmateriale, ikke hörer hjemme i Schweiz, men maa antages indfört fra Frankrig, — der maa altsaa have fundet en Handelsomsætning Sted, hvormed det stemmer, at flere Puncter have viist sig at være formelige Værksteder —, samt at der, hvad ogsaa kan iagttages hos os, finder en kjendelig Fremgang Sted i Stenenes Behandling, ligefra de raa Flintkiler til glat slebne Öxer med Skafthul. Steenalderens Folk har altsaa ikke været stillestaaende[1], og det har da heller ikke undladt at optage Brugen af Bronze, efter at dette Materiale er blevet det bekjendt: man finder nemlig ved nogle Pælebygninger fra Steenalderen — f. Ex. ved Meilen i Züricher-Söen og ved Wangen — enkelte Bronzeredskaber. At Bronzen imidlertid ikke er kommen i Brug efterhaanden ved en fredelig Udbredelse af den nye Opfindelse, men at den er fulgt med en indvandrende og erobrende Stamme, derom vidner ikke blot, for Helvetiens saavelsom for det övrige Europas Vedkommende, den Omstændighed, at

[1] Naar Troyon af denne Grund tillægger det et aandeligt Fortrin for de Vilde, med hvilke man nutildags kan gjöre Bekjendtskab, synes Slutningen at være forhastet. Steenalderens Folk har efter al Sandsynlighed haft en overmaade lang Tid at udvikle sig i, medens Nutidens Vilde strax blive distancerede af Civilisationen og derfor synes at staae stille, skjönt de maaskee, hvis de overlodes til sig selv og hvis man havde Tid til at iagttage dem gjennem Aarhundreder, vilde vise en lignende Fremgang. Naar man paa et Dampskib farer forbi et Seilskib, der gaaer i samme Retning, synes dette at ligge stille og kan endda i Virkeligheden skyde en god Fart.

man ikke finder Spor af en Kobberalder, der nödvendigvis maa være gaaet forud for Bronzealderen i Bronzens oprindelige Hjemstavn, men ogsaa særlig i Schweiz den Kjendsgjerning, at Pælebygningerne i Landets östlige Söer höre op med Steenalderen.

Heraf slutter nemlig Forf. — og Slutningen synes fuldkommen berettiget —, at Steenalderens Folk, kort efter at det er blevet bekjendt med Bronzen, er blevet naaet af den indvandrende Folkestamme, der först har indfört Bronzen, at denne har overvundet og tilintetgjort Urbeboerne i det östlige Schweiz og, da den ikke selv havde for Skik at bygge sig Boliger i Vandet, ikke har gjenopfört hines Pælebyer, hvis Levninger altsaa ere blevne overladte til Glemsel. I Vestschweiz derimod er vel maaskee ogsaa Steenalderens Folk först blevet overvundet af Indvandrerne; herpaa synes det at tyde, at ogsaa i de vestlige Söer sees Steenalderens Pælebyer for Störstedelen at være ödelagte med Vold. Men Urfolket er ikke blevet tilintetgjort; det har vundet sin Uafhængighed tilbage og har da gjenopfört sine Byer i Söerne, som det sikkreste Tilflugtssted under fjendtlige Angreb, og derfor i Regelen lagt dem noget længere fra Land end de fordums Byer. Havde nemlig Indvandrerfolket ogsaa sat sig fast i Vesthelvetien, er der ingen Rimelighed for, at de her snarere end i Östschweiz skulde have optaget Urfolkets Bygningsmaade og Levevis. Derimod har Urfolket optaget den nye Opfindelse, der havde givet deres Fjender saa stor Overmagt over dem, og saaledes er der begyndt en ny Culturperiode, der har arvet den forriges Bygningsmaade og forövrigt deelt Udvikling med Bronzealderens övrige Folk.

At Bronzealderens Söbeboere i Schweiz ikke have indfört, men selv forarbeidet deres Redskaber, ligesom Tilfældet ogsaa er med Nordens Befolkning i den samme Tidsalder, dette sees ikke blot af ufuldförte Vaaben og andre Redskaber og Klumper af raat Metal, der ere fundne flere Steder; men man har ogsaa et Sted — ved Morges, i Genfer-Söen —

fundet en Stöbeform af Bronze til en Paalstav med Hank (planche x, fig. 15), dannet af to Stykker, til at lægge sammen, hvert forsynet med en Hank. I det ene Stykke er Aabningen til at helde det flydende Metal ned i; en Fals staaer op fra Nederstykkets Rand, der svarer til en Rille i Overstykket, hvilken Indretning altsaa har tjent til at hindre det smeltede Metal fra at löbe ud til Siderne; ved den spidse Ende har Formen været beskadiget og Beskadigelsen er repareret med stor Omhu. Det Hele vidner om en betydelig Udvikling af Stöbekunsten. Eggen paa det af Formen udtagne Instrument har været temmelig stump, men er derefter skærpet med Hammeren, af hvilken man seer Spor paa mangen Celt og Paalstav. Ved Echallens i Canton Vaud, midt imellem Lausanne og Yverdon, har man fundet Rester af et Stöbeværksted, som vise, at ogsaa Sammensmeltningen af de forskjellige Metaller, hvoraf Bronzen bestaaer, foregik i Landet selv; man har nemlig fundet Klumper af reent Kobber, hvorimod de ved Siden fundne Celter, der endnu bære Mærker af Formen, ere af Bronze.

Vaabnenes og Redskabernes Skikkelse, saavelsom de Figurer, hvormed de ere prydede, vidne om, at Söbeboerne i Schweiz med det nye Materiale have optaget den indvandrede Stammes Smag. I denne Henseende finder nemlig den störste Overeensstemmelse Sted mellem de schweizerske og andre Landes, navnlig de nordiske Fund. Dog turde der maaskee vise sig en större Rigdom i Figurer og Former navnlig ved de her i Norden fundne Gjenstande; i det mindste findes blandt de i Troyons her omtalte Bog afbildede Vaaben og Kar intet, der med Hensyn til Forziringernes Skjönhed kan sammenlignes f. Ex. med nogle af de i Museet for nordiske Oldsager her i Staden opbevarede Öxer, Skjoldplader, Haarringe og andre Smykker og Kar (see MnO 110, 111, 203, 205, 207, 221, 226, 283 b). En Særegenhed er det ogsaa, at Guld findes saare sparsomt i Schweiz. Dog maae vi fremhæve som eiendommelige og særdeles smukke: Naale

med store Hoveder, der enten ere prydede med cirkeldannede Zirater eller endogsaa gjennembrudte. Adskillige Redskaber ere fundne, hvortil man hos os ikke har noget Sidestykke. Dertil höre især Krandse af brændt Leer, indrettede til at holde de Bronzekar opreiste, som ere spidse forneden; Skiver af brændt Leer eller Steen med Huller i Midten, hvilke ansees for at have været brugte til Vægter ved Spinding, eller med en rund Fure i Yderkanten, hvoraf sluttes, at de have været brugte til et Spil; fremdeles Kopper af brændt Leer med eller uden Hank, saa smaa at de synes at maatte have været Legetöi for Börn. Særegen Interesse have nogle smaa gjennembrudte Skiver af Bronze, eller Hjul, tildeels med mindre Ringe i Kanten, om hvilke Forf. mener, at de have været brugte til at hænge andre Redskaber i, altsaa paa samme Maade som Nögleringe, i hvilken Henseende han henviser til, at Lapperne endnu skulle bruge et saadant Redskab, anbragt i Beltet; i det herværende Museum findes kun et eneste Stykke af denne Art, om hvis Bestemmelse man har været uvis. Foruden Synaale med Öiet deels i Midten, deels i den tykke Ende, ganske af samme Slags som vore, findes ogsaa Fileernaale med klöftede Ender, samt, hvad man studser over, en Naal med en Modhage, der ganske svarer til vore Damers Hæklenaale.

Vi kunne iövrigt naturligvis ikke gaae ind paa Enkeltheder med Hensyn til de schweizerske Fund fra Bronzealderen. Ei heller ville vi foregribe Læseren med noget Udtog af Forf.'s, paa de gjorte Opdagelser stöttede, særdeles livlige Skildring af Bronzealderens Culturtilstand, ikke blot i Schweiz, men i hele Europa, saavidt som den indvandrede Stamme udbredte sig, hvilken han, i Overeensstemmelse med hvad almindelig er antaget, betegner som den keltiske. Hvad Overgangen til Jernalderen angaaer, da mener han, at dette Metal er blevet Gallerne bekjendt gjennem Grækerne i Massilia, altsaa siden det 6te Aarhundrede f. Chr., og fra nye östenfra i Europa fremtrængende Folkestammer, navnlig Kimrerne. At Jernet i alt Fald

tidlig hos hin keltiske Hovedfolkestamme har fortrængt Bronzen, slutter han af Beretningen hos Livius (XXII, 46) om at Gallerne ved Cannæ havde kæmpet med lange Sværd med rund Od, der ifölge Polybius (II, 33) vare saa vege, at de böiede sig ved det förste Hug og kunde rettes ud ved at trædes paa med Foden. Man forstod altsaa dengang endnu ikke hos Gallerne at hærde Jernet. Hvorledes det imidlertid end er blevet indfört i det övrige Europa og til hvilke forskjellige Tider, saa synes Forf. tilfulde at have viist, at dets Indförelse i Schweiz, d. v. s. det vestlige, hvorom her kun er Tale, skyldes en Indvandring af en ny Folkestamme og at denne har fundet Sted för det romerske Herredömmes Tid.

Det er atter her Levningerne af Pælebygninger, som, skjönt andre Kjendsgjerninger komme til, navnlig Fund i Gravhöie og paa Valpladse, dog i höi Grad bestyrke og nærmere bestemme de Resultater, man kunde uddrage af de sidstnævnte. Ligesom nemlig Steenalderens Folk i Östschweiz er gaaet til Grunde ved Indvandring af en Folkestamme, der ikke boede i Pælebyer, saaledes er det samme skeet med Bronzealderens Befolkning i Vestschweiz. Man finder kun ganske enkeltvis Redskaber af Jern i de Pælebygninger, der höre til Bronzealderen. De maae altsaa alle være blevne ödelagte paa en Tid, da Jernet endnu var meget lidet kjendt af Befolkningen. Og dette maa være skeet ved en ny Folkestammes Indvandring; thi hvorfor skulde ellers Pælebygningerne ikke være blevne opförte paany? Dette er imidlertid kun skeet paa meget faa Steder — i större Udstrækning kun paa to Steder, nemlig paa en Grund, kaldet Steinberg, ved Nidau, i Bienne-Söen, samt ved Tène, i Neuchâtel-Söen; — paa disse Steder findes nemlig Vaaben og Redskaber af Jern fra den ældste Jernalder. Da det ikke er rimeligt, at den indvandrede Stamme skulde have efterlignet Urfolkets Levemaade paa eet Sted og ikke andetsteds, maa det antages, at de sidstnævnte Byer ere opförte af Levningerne af den overvundne Befolkning, der her have holdt sig endnu nogen Tid

og naturligvis optaget Brugen af Jern fra deres Fjender, indtil de ogsaa ere blevne angrebne i disse deres sidste Tilflugtssteder og overvundne; dette kan sluttes deraf, at ogsaa disse Pælebygninger vise Spor af voldsom Ödelæggelse.

Men hvilket var da det nye Indvandrer- og Erobrerfolk? Troyon gjör det höist sandsynligt at det var Helvetierne og at Indvandringen ikke er skeet saa meget længe för Christi Födsel. Da dette Folk, der efter de Gamles Udsagn, hvad ogsaa de opbevarede Egennavne röbe, var af keltisk og særlig gallisk Stamme, havde gjort sit Indfald i Gallien og var blevet slaaet af Caesar ved Bibracte, flygtede nogle henimod Rhinen for at naae deres „fordums Fædreland" (Caesar, De bello Gallico I, 27 og Dio Cassius: lib. XXXVIII). Altsaa levede endnu paa denne Tid Erindringen hos dem om en tidligere Hjemstavn, hvorfra de vare indvandrede i Schweiz, en Hjemstavn, som af Tacitus sættes mellem Rhinen, Mayn og Silva Hercynia (Thüringerwald og Erzgebirge). Forf. formoder derfor, at de ere vandrede fra Gallien til dette Land og derfra atter til Schweiz. Man kunde ogsaa antage, at de hörte til en af de oprindelig östligst boende keltiske Stammer, der ved de germaniske Folkestammers Fremtrængen efterhaanden bleve drevne mod Syd og Vest. I alt Fald er det höist sandsynligt, at de under deres Ophold her have lært Jernsmedningen af östligere Naboer. Hvad der er fundet af Jernredskaber og Vaaben i Schweiz, saavel i Söerne som især paa den store Valplads ved Tiefenau[1] bærer nemlig Præget af en Kunstsmag, der er ligesaa forskjellig fra Bronzealderens, som fra den græsk-romerske Smag, men som derimod ved Ziraternes Snoninger, ved noget Storslaaet og Grotesk i Figurerne röber Slægtskab med det Gothiske. Nogle Sværdskeder af

[1] Et Sidestykke til Mosen ved Brarup, hvis vigtige Udbytte Forf. ogsaa tager i Betragtning og med Hensyn til hvilket han yttrer den Mening, at de mange ganske forskjelligartede Gjenstandes Forekomst i Mosen vel turde komme af, at den har været besat med Pælebygninger.

Jern, der findes afbildede hos Troyon (pl. XIV) ere i saa Henseende meget oplysende.

Ved deres Indvandring i det Land, som siden har bevaret deres Navn, have Helvetierne altsaa fört Jernets Brug med sig og Resterne af Bronzealderens Folk have optaget den, saalænge de endnu holdt sig ved Siden af Erobrerne. Men Jernets Forarbeidning var endnu kun ufuldkommen: man forstod ikke at hærde Jernet til Staal, og de Klinger, der findes ved Tène og Tiefenau, svare ganske til de romerske Forfatteres ovenfor anförte Beskrivelser af Gallernes lange, rundoddede, men vege Klinger. En af de ved Tiefenau fundne Klinger er endogsaa böiet paa to Steder, saa at man kan see, den har givet efter ved et Hug og er dernæst paa selve Valpladsen bleven rettet ud med Foden.

Romerne gjorde en brat Ende paa denne Jernalder, som Troyon kalder den helvetiske ældre Jernalder i Modsætning til hvad der af de danske Oldgranskere forstaaes ved Udtrykket: „den ældre Jernalder". Ogsaa fra Romernes Tid haves Levninger, hidrörende fra den indfödte Befolkning; men Pælebygningerne ere nu heelt forsvundne.

Længer frem i Historien gaaer Forf. ikke med Hensyn til sit Fædreland. Derimod forfölger han, som alt bemærket, Pælebygningssystemet gjennem alle Lande og Tidsaldere, og paa disse Kjendsgjerninger bygger han en almindelig Oversigt over den Periode af den menneskelige Culturudvikling, som efter hans Mening overalt, hvor ikke locale Omstændigheder og Klimaet, d. v. s. stræng Kulde, lægger Hindringer i Veien, betegnes med saadanne Boliger og en af samme betinget Levemaade. Pæleboliger vilde herefter være at ansee for et Mærke paa et Hovedafsnit af Menneskeslægtens Civilisationshistorie. Om dette tör antages i saa stor en Almindelighed, skulle vi ikke her pröve paa at afgjöre. Forf. indrömmer selv, at mange Spörgsmaal, som ere reiste ved hine Opdagelser i hans Fædreland, endnu ere dunkle og svævende. Men enten fremtidige Undersögelser ville give ham Ret i, at

Menneskene overalt, saasnart de have opnaaet at benytte Steen til at forarbeide Træ, förST have sögt Tilflugt i Huse, byggede i Vandet, for vilde Dyr og Fjender, eller man vil komme til at begrændse denne Anskuelse, saa synes det dog utvivlsomt, at dette Moment har spillet en större Rolle i Menneskeslægtens Udvikling, end man nogensinde forhen har tænkt paa. Det er Troyons Fortjeneste ved det her omtalte Værk at have ikke blot paapeget dette, men udviklet Tanken i sine Conseqventser med et Liv og en Anskuelighed, som giver hans Bog stor Fortjeneste ogsaa fra den æsthetiske Side, og af sig selv forbyder ethvert Uddrag af det herhenhörende smukke Slutningsafsnit: det vilde kun blive en mat og ufuldstændig Afspeiling af det originale Billede, hvormed vi ikke ville trætte Læseren.

SPOR AF MENNESKELIV FÖR SYNDFLODEN.

Boucher de Perthes: Antiquités Celtiques et Antédiluviennes, mémoire sur l'industrie primitive et les arts à leur origine, tome I, XII et 628 pages, avec 80 planches, représentant 1600 figures. Paris 1847. — tome II, XVI et 511 pages, avec 26 planches, représentant 500 figures. 1857. 8vo. — Antiquités Antédiluviennes, reponse à MM. les antiquaires et géologues, présents aux assises archéologiques à Laon. Amiens 1859.

Antiquités Antédiluviennes, récemment trouvées en France et en Angleterre. Société Impériale d'émulation. Extrait du Procès Verbal de la Séance du 23 juin 1859.

Institut de France. Académie des Sciences. Séance du 3 octobre 1859.

Boucher de Perthes: De l'homme antédiluvien et de ses oeuvres. Paris 1860.

Jacques Boucher de Crevecoeur de Perthes, en rig Mand, af adelig Byrd, hjemmehörende i Abbeville, fremtraadte först i Aaret 1822 som dramatisk Forfatter, udgav i Aaret 1830 to Digtsamlinger, af hvilke den ene: „Chants armoricaines" har folkehistorisk Betydning, da den indeholder Behandlinger af bretonske Sagn og Sange, hvilke han havde opsamlet under et Ophold i deres Fædreland, samt dernæst et Bind „Nouvelles". Imidlertid sysselsatte han sig ogsaa med Statsoekonomie og vakte megen Opsigt (1830) ved et lidet Skrift: „Opinions de M. Christophe", hvori han bl. a. krævede Frihandelssystemet anerkjendt af Staterne og foreslog en Verdensindustriudstilling i Paris, Ideer, som siden ere trængte igjennem. Efter at have forfattet flere andre oekonomiske Smaaskrifter, fremtraadte han 1838 med et philosophisk Værk af stor Betydning, betitlet: „De la Création, essai sur l'origine et la progression des êtres"; hvori han allerede forudsagde, hvad han senere opdagede, at der maatte findes Levninger af Menneskes Tilværelse för den sidste store Jordrevolution. Til dette Værk slutte sig flere historisk- og politisk-philosophiske Værker, bl. a. et i fire Bind: „Hommes et choses", udgivet 1850. Hans Hovedstudium havde imidlertid i lang Tid været Oldgranskningen; han havde anvendt overordentlig Tid, Möie og Bekostning paa Udgravninger i Omegnen af hans Födeby, og gjennem Foredrag, holdte i „la Société d'émulation" sammesteds, hvis Formand han har været i 30 Aar, saavelsom ved den ovenfor först nævnte Bog: "Antiquités Celtiques et Antédiluviennes", Paris 1847, sögt at skaffe de af ham opdagede Sandheder Anerkjendelse. For det samme Studiums Skyld har han senere foretaget vidtlöftige Reiser — til Constantinopel, til Danmark og Sverig, til Spanien og Algerien, til Polen og Rusland — om hvilke Reiser han har aflagt Beretning i en Række imellem Aarene 1855 og 1859 udgivne „Voyages". Hertil slutte sig hans ovenfor nævnte 2det Bind af „Antiquités Celtiques et Antédiluviennes" (1857) og de senere

Smaaskrifter. I Aarenes Löb har han samlet et meget betydeligt Museum af Oldsager — henved 10,000 Stykker — opstillet i en af ham selv dertil opfört Bygning ved hans Bolig i Abbeville; det bestaaer for största Delen af Frugterne af hans egne Undersögelser, men andre Landes Antiquiteter ere ogsaa repræsenterede i samme, bl. a. ogsaa de nordiske. For vore danske Læsere maa det være af særlig Interesse, at han altid yder Oldgranskningen hertillands og dens fornemste Fremmere en fortrinlig Anerkjendelse. (Denne Notits om hans Levnet og Skrifter er uddraget af en Artikel, undertegnet F. Ducros, i „Journal général de l'instruction publique" for 4de September 1861.)

Det vil være i danske Videnskabsmænds Erindring, at Hypothesen om Menneskers Tilværelse för den sidste store Jordomvæltning, ja om et betydelig udviklet Culturliv ikke er noget Nyt hertillands. Faa Aar efter at Boucher de Perthes havde udgivet sin Bog om Skabelsen, men aldeles upaavirket af samme fremtraadte Frederik Klee med sit i mange Henseender mærkelige Skrift: „Syndfloden, en Række geologiske Hypotheser, fremsatte fra et verdenshistorisk Standpunkt" (Kbhvn. 1842), hvori han har forsögt at gjöre det sandsynligt, at den sidste Jordomvæltning har hidrört fra en Axeforandring, idet Jordens Nordpol er bleven flyttet fra et Punkt, beliggende omtrent der, hvor Ferromeridianen skjærer Æquator, til dens nuværende Sted, samt at de hermed fölgende uhyre Hævninger, Sænkninger og Oversvömmelser, fornemmelig fremkaldte ved Centrifugalkraftens forandrede Virkekreds, have truffet en talrig Menneskeslægt. Endnu den Dag idag virker den samme Kraft til at forandre Jordens Overflade, saaledes som det er oplyst af Bergsträsser i „Petermanns Mittheilungen" for 1859 med Hensyn til de store sydrussiske Floder, der alle i deres nedre Löb bestandig flytte deres Leie fra Öst til Vest, fordi Jordoverfladen svinger stærkere, jo nærmere man kommer Æquator. Der er imidlertid, som man let seer, et stort Spring

fra at sandsynliggjöre Forudsætningen om Menneskeliv för hin Jordomvæltning til at finde Spor af samme. Det bemærkes iövrigt, at Klees Bog er kommen ud paa Fransk 1847 under Titel: „Le Deluge, considérations géologiques et historiques sur les derniers cataclysmes du globe, par Frédérik Klee" og at det af denne franske Udgave sees, at vor berömte afdöde Landsmand H. Chr. Örsted har anbefalet Værket til de Lærdes nöiagtige Undersögelse; men det sees ikke af Boucher de Perthes' Skrifter, at han har kjendt dette Arbeide.

Det turde være et stort Spörgsmaal, om man i Videnskabernes Rige har gjort nogen betydningsfuld Opdagelse, eller er kommen til nye og rigtigere Synsmaader i en eller anden vigtig Henseende ad den Vei, der stundom prises som den eneste sikkre, nemlig ved at skride frem fra Kjendsgjerning til Kjendsgjerning, uden at være ledet af nogen forudfattet Mening, hvis Rigtighed eller Urigtighed man söger Beviser for i Kjendsgjerningerne. Disse kunne i Regelen bevise mange Ting, eller de kunne slet ikke være til for den, der ikke forbinder en vis Tanke med Betragtningen af dem. En Anelse, eller rettere en paa et genialt Klarsyn grundet Overbevisning om den skjulte Sandhed synes at maatte være tilstede, förend Beviserne kunne findes, hvad enten de nu söges eller tilfældig frembyde sig, ligesaavist som Columbus maatte troe paa det vestlige Fastlands Tilværelse, inden han kunde falde paa at drage ud for at opsöge det. Men, hvor den nye Sandhed ikke er saa at sige haandgribelig, saasom et nyt Land, et nyt Himmellegeme, et nyt chemisk Stof eller en ny Naturkraft, hvor den meer eller mindre maa stötte sig paa Slutninger, paa en vis Opfattelse af Kjendsgjerningerne, der bliver Opdageren let udsat for at tillægge disse en Betydning, som svarer til hans forudfattede Mening, men som de maaskee i Virkeligheden ikke have. I alt Fald bliver han upaatvivlelig mistænkt for at have begaaet en saadan Feil,

hvis hans Opdagelse staaer i nogen betydelig Modsætning til de eengang gjældende Synsmaader.

Dette har Boucher de Perthes erfaret i rigeligt Maal i den lange Aarrække, hvori han med Mund og Pen har kæmpet for at faae sine nye Anskuelsers Rigtighed anerkjendt, og det seer unægtelig med Hensyn til visse Punkter ud, som om han virkelig fortjente hin Mistanke, medens hans Fædrelands Lærde dog nu omsider synes at have anerkjendt eller at staae i Begreb med at anerkjende Rigtigheden af hans Hovedresultater. I alt Fald ere hans Undersögelser af saa stor Vigtighed for Oldgranskningen, at dette Tidsskrifts Læser har Krav i det allerringeste paa en kort Fremstilling af dem og af de Resultater, hvortil de have ledet.

Hvad der, efter hans egen Meddelelse („De l'homme antédiluvien", p. 32 o. f.), först bragte ham paa den Tanke, at der maatte kunne findes Levninger af menneskeligt Arbeide fra Tiden för den sidste store Jordrevolution, var, at han havde fundet tilhugne Stene i Jordsmon, hvor de ikke kunde have ligget oprindelig, samt at nogle af dem vare beklædte med en gulagtig Skorpe, som Flinten faaer ved at ligge i en vis Art jernholdig Jord, henhörende til de Lag, hvilke ældre Geologer (Cuvier) kaldte Diluvium for at betegne, at Lagene vare dannede ved hin Jordrevolution, man pleier at kalde Syndfloden. Han benyttede de Leiligheder, som mangfoldige Jordarbeider i Omegnen af Abbeville fremböde, til at undersöge Diluviet her, og han fandt henimod Slutningen af 1838 Flintstykker, om hvilke han paa Grund af, at flere havde samme og, som det syntes, forsætlig, altsaa ved Menneskehaand frembragte Form, sluttede, at de vare tildannede af Mennesker, der altsaa maatte have levet, inden de Jordlag vare dannede, hvori Stenene fandtes. Fortsat Sögning paa mangfoldige Steder og foretagne enten i hans Paasyn eller af Arbeidsmænd, som han havde instrueret nöiagtigen og især paalagt at lægge vel Mærke til, hvor paa Lav enhver Gjenstand fandtes, satte ham i Stand til allerede

1840 at kunne fremlægge for det Selskab, hvis Formand han er, en Snees Flintstykker, hentede fra Diluviet, paa hvilke det menneskelige Arbeide var umiskjendeligt. A. Brongniart, der med Cuvier tidligere havde antaget, at der ikke havde været Mennesker til, inden den sidste Jordrevolution, og som först havde modsagt Boucher de Perthes, gav ham nu Ret, og han ventede ved sit förste större Værk over Gjenstanden, der kom ud 1847, meget rigelig forsynet med Afbildninger, at kunne overbevise Tvivlerne.

Modstanden blev nu först ret haardnakket; thi her var ikke længer Tale om löse Gisninger, men om Kjendsgjerninger, som, hvis de vare rigtig forstaaede, maatte afgjöre Sagen. Det kan imidlertid ikke negtes, at meget i dette Skrift tog sig saa eventyrligt ud, at man ikke ganske kan fortænke de Lærde i deres Töven og Tilbageholdenhed, skjönt Forf. rigtignok selv havde forudseet og besvaret de fleste Indvendinger, som man gjorde mod hans Slutninger. Det vil være rigtigst her at gjöre Rede for Bogens Hovedindhold.

Gaaende ud fra den Grundsætning, at Forholdet mellem de forskjellige Findesteder er Hovedmiddelet, hvorved jordfundne Oldsagers relative Alder kan bestemmes, naar de tilhöre aldeles forhistoriske Perioder, idet Arbeidets större eller mindre Fuldkommenhed ikke kan være afgjörende, classificerer han Oldsagerne i en Række Hovedgrupper efter de forskjellige Lag, paa samme Maade som Geologerne classificere Levningerne af Forverdenens Plante- og Dyreverden. I det *överste* Lag, bestaaende af Muld eller Plantejord, eller Jord af hvilkensomhelst Art, der er flyttet eller tumlet af Mennesker, findes Levninger af Nutidens Industrie, i det *andet* Lag Levninger fra det 16de og 15de Aarhundrede, i det *tredie* Lag fra Middelalderen, i det *fjerde* Lag fra den gallisk-romerske Periode, i det *femte* Lag fra den galliske. Disse sidste Lag ere allerede repræsenterede överst i Törvemoserne, der ellers fornemmelig indeholde Levninger fra Tiden för Gallerne, hvilken Forf. betegner som den keltiske, altsaa —

modsat den almindelige Opfattelse — gaaende ud fra, at Gallerne höre til en anden Race end den keltiske. Han har ved Gjennemskjæringen af Flodsandsdannelser eller Törvemoser fundet gjentagne Lag af saadanne Levninger under hverandre, og især har han fundet flere Lag Törv, som indeholde saadanne Levninger, adskilte ved Lag af Kalktuf, hvilket viser, at der mellem Dannelsen af hvert Lag har været en Tid, da det ældre Lag var oversvömmet af et rindende kalkförende Vand. Först efter at dette var blevet stillestaaende og en ny Törvemasse dannet i samme, kunde der være Tale om Menneskeliv paa den nye Jordbund og Nedlægning i Törven af Gjenstande, forarbeidede af Menneskehaand. Men der maa da være gaaet en rum Tid mellem den til hvert Törvlag svarende Periode af Menneskeliv. Forf. ledes herved til at skjelne mellem to Lag keltiske Oldsager. Det överste, det *sjette* Lag i Rækken, betegner han som hörende til den yngre keltiske Periode. Man finder her ikke længer, saaledes som i den galliske Periode, Ligkister eller hele Beenrade, men kun knækkede forkalkede Been, Aske, Kul, Kar — d. v. s. itubrukne — af en plump Masse; intet Jern, meget sjelden Brudstykker af Kobber, Redskaber af Menneskebeen; Steenöxer anbragte i deres Klemmer (gaîne forskjellig fra Skaft) af Hjortehorn; Skinnebeen, Laarbeen og Hoveder af Uroxen og Hjorten; hyppige Spor af Ild; Tænder, især Huggetænder af Vildsviin; Brudstykker af Kjæbebeen; faa hele Hovedskaller; endelig i tusindviis Flintflækker, plumpt antydede Knive, Öxer og Billeder af Dyr. Det *syvende* Lag Levninger betegner han som den ældre keltiske eller ubegrændsede Periodes Efterladenskaber. Andre Kar vise sig her under de förste og atter andre endnu dybere. Disse sidste ere dannede alene med Haanden — uden Skive —, törrede i Solen, tykke, men skjöre. Fremdeles findes her igjen Aske, Kul, knuste og forkalkede Been; forarbeidede Flintstykker, der antyde Öxer, Knive og Dyrebilleder; nogle Træstykker ufuldkomment tildannede og uden at Metal har

været anvendt; tilsidst Urner, der bestandig blive plumpere. Man er nu 4 mètres under Sommeflodens Vandflade og 8 til 10 mètres under Jordoverfladen.

Beskrivelsen af Levninger fra de to sidstnævnte Lag udgjör en Hoveddeel af Bogen. At de findes i en saa betydelig Dybde — og ofte har den udholdende Samler samt de Arbeidere, han brugte, staaet i Timevis i muddret Vand til Knæerne, da Vandsneglen ikke formaaede at tömme Graven tilbunds — denne mærkelige Dybde forklarer Forf. som en Fölge af Jordsmonets Sænkning i Tidernes Löb, hvorved det, der een Gang var Overflade og hævet noget over Flodens Vandspeil, er blevet trykket ned under den, oversvömmet, tilgroet og bedækket med et nyt Lag Törv, indtil dette atter er undergaaet samme Skjebne, o. s. fr. flere Gange. Da nemlig Brudstykkerne af et Kar altid findes med de samme Omgivelser, nemlig Spor af Aske, Kul, brændte Been og Flintstykker, deels öxedannede, deels af andre Former, og især da Potteskaarene vise Ildpaavirkning ogsaa paa den indvendige Side, som om en endnu glödende Aske var kommet i Karret, slutter han, at det er Begravelser, man her har for sig, der vel kunne have været sænkede noget ned i Jorden, da de bleve til, men ikke under Datidens Vandlinie. Stundom findes under saadanne Begravelsespladser et Bjælkelag eller Plankelag, hvilket han anseer for Gravkamrets Gulv.[1] Vi skulle ikke her nærmere indlade os paa Enkelthederne af de herhenhörende Fund. De til samme hörende Steenredskaber röbe i deres vigtigste Former en paafaldende Overeensstemmelse med de andetsteds fundne Redskaber fra Steenalderen, kun at Arbeidet, især for den saakaldte ældre keltiske Periodes Vedkommende, i det hele er ufuldkomnere end ved de andetsteds, saasom her i Norden eller i Helvetien, fundne Gjenstande fra Steenalderen. Dette, i Forbindelse med Tin-

[1] At Troyon, ved i sit nylig berörte Skrift at omtale Boucher de Perthes' Opdagelser af disse Bjælkelag, formoder, at Folkene have boet i Pælehuse eller paa Tömmerflaader, vil man let kunne gjætte.

genes Leie, i Lag det ene under det andet, berettiger til den Antagelse, at man virkelig her har Levninger fra en Tid, maaskee mange Aartusinder ældre end den Tid, man ellers har tænkt sig som Menneskelivets Begyndelse paa vor Klode.

Og dog er man endnu i det syvende Lag ikke kommen bag ved den nuværende Jordperiode: det er ikke vel tænkeligt, at en Törvemose, der skjulte en heel Deel tildeels skröbelige Smaating, skulde tilligemed disse være sluppen aldeles urystet og uforstyrret over en Naturomvæltning, der har tumlet med store Klippestykker (de erratiske Blokke) og flyttet uhyre Masser af Leer og Sand. Naar man da i disse Leer- og Sandmasser, eller rettere under dem, nærved Overfladen af den sammenhængende Steenformation, der paa ethvert Sted danner den faste Grund — i Abbevilleegnen Kridtformationen —, og ved Siden af Levninger af en Dyreverden, der hörer en anden Jordperiode til — saasom Been af Elephanter, Rhinoceros og andre Tykhudede af en anden Beskaffenhed end de nulevende Arter —, naar man her finder Stene med utvetydige Spor af menneskeligt Arbeide, saa synes det at maatte staae fast, at der har levet Mennesker för hin Naturomvæltning fandt Sted. Indholdet af dette Lag, det *ottende* i Rækken, men hvis absolute Dybde naturligvis er ganske forskjellig — i een Bakke kunne Gjenstandene ligge höit over Flodens Vandspeil, paa et andet Sted nærved eller maaskee under samme —, er det altsaa, som Forf. sammenfatter under Betegnelsen „antiquités antédiluviennes", og med hvilke vi her skulle sysselsætte os nærmere; thi det er især herpaa, at hans Hovedopdagelse beroer, og derfor mest herom, at de Lærdes Modsigelser og Angreb have dreiet sig.

Der er to Spörgsmaal, som det især kommer an paa.

Det ene er Spörgsmaalet, om de paagjældende Steensager nödvendigvis maa antages at have faaet deres Plads i Diluviet, da dette blev dannet, eller om de ikke paa anden Maade senere kunne være komne til at ligge der, hvor man nu finder dem. Det er aabenbart, at, fordi en Steenöxe blev

plöiet op eller maaskee gravet op fra en ringere Dybde af en Mark bestaaende af Rullesteensleer, var man ikke berettiget til at forudsætte, at den havde ligget der siden den Tid, da Leret af Vandfloden blev skyllet hen paa dette Sted. Overalt hvor Mennesker færdes og benytte Jorden, vælte de idelig dennes Overflade om, og meget kan da komme ned i Jorden efter Jordsmonets Dannelse; om Begravelser ville vi nu slet ikke tale. Anderledes er det, naar en Steenöxe findes dybt i Jorden og under Lag af forskjelligt Jordsmon, der ved deres uforstyrrede Leie röbe, at de aldrig tidligere have været gjennembrudte. Men dette er netop Tilfældet med de af Boucher de Perthes fundne Gjenstande. I det omtalte Værk S. 234 har han fremstillet et Gjennemsnit af Jordsmonet i en Sandgrav ved Mencbecourt tætved Abbeville, i hvilken Lagene findes i fölgende Orden og Tykkelse. Överst to meget tynde Lag Jord hidrörende fra den nuværende Jordperiode (35 Centimètres). Derpaa fölge tre Lag uregelmæssigt leirede Leer- og Mergelarter, tildeels indeholdende Flint- og Kridtstykker, der have været rullede af Vandet; disse Lag have tilsammen en Mægtighed af 1 M. 5 C. Det fölgende Lag, Leermergel, har en Gjennemsnitsmægtighed af $1\frac{1}{2}$ M. Samme Mægtighed have de to næste Lag tilsammen: Sand blandet med Mergelsmaadele og Gruus dannet af Kridt og Flint; dog kan det överste af dem stundom naae en Mægtighed af 5 Mètres; det indeholder Levninger af Pattedyr. Nederst i det nederste af disse to Lag har Forf. fundet Flintöxer, altsaa i en Gjennemsnitsdybde af omtrent $4\frac{1}{2}$ M., paa Steder, hvor de ovenover liggende Lag ikke have viist mindste Spor af Forstyrrelse. Der fölger nu nye Lag af forskjellige tildeels sandblandede Leerarter, tilsammen over 2 M. mægtige, som ved et ganske tyndt Lag (2 C.) af Okker skilles fra et 2 til 3 M. mægtigt Sandlag, der atter deler sig i mindre Lag vexelviis graat og hvidt Sand. Nederst i dette Lag, næsten umiddelbart ovenpaa et Underlag af sönderbrudte

og rullede Flint- og Kridtstykker findes atter Flintöxer, altsaa i en Middeldybde af 9 til 10 M. (14 til 16 Alen).

Hvad der fandtes paa saadanne Steder, maatte have ligget der fra den Tid, da Lagene havde lagt sig til Ro. Dersom Steensagerne skulde være komne derned senere, maatte det være skeet ved at Jordsmonet havde været gravet om; men, seet bort fra det Usandsynlige i en Kulgravning i en saadan Dybde i Steenalderens Dage, vise desuden de overliggende Lag sig aldeles uforstyrrede. At Öxerne skulde være sunkne ned igjennem Lagene ved deres egen Vægt, er ligeledes utænkeligt undtagen paa en Tid, da alt endnu var oplöst, da Strömmen eller Strömmene, der ere Lagenes Ophav, endnu vare i Bevægelse, d. v. s. netop paa hin Jordomvæltnings Tid. Man har ogsaa indvendt imod Forf.'s Angivelser, at Öxerne kunde være nedfaldne i Sandgraven fra det överste Jordlag; men de fandtes fastsiddende i Sandet, beklædte med en gulagtig Skorpe, som Flint faaer ved at ligge i jernholdig Jord, men rigtignok kun i en meget lang Tid; paa flere af Öxerne sad endnu efter Opdagelsen Klumper af hint Sand fast, da Arbeidsmændene bragte dem til Forf., flere har han selv taget paa Stedet, hvor de bleve gravede ud. Hermed er ogsaa en anden Indvending gjendreven, at Arbeidsmændene selv skulde have samlet dem op og anbragt dem i Sandgraven for saaledes at faae den Belönning, som Forf. havde lovet dem for hvert Fund. At Arbeidsmændene selv skulde have givet Stenene den Form, der syntes at tyde paa menneskelig Virksomhed, hvilket man ogsaa formodede imod Boucher de Perthes, er saa urimeligt, at det ikke trænger til nogen Gjendrivelse.

Men have da ogsaa de fundne Steensager virkelig været Gjenstand for menneskelig Behandling, inden de kom til at ligge der, hvor de nu ere blevne fundne? Dette er det andet Spörgsmaal, hvorpaa Opdagelsens Rigtighed beroer. Forf. fortæller oftere, hvorledes han selv længe tvivlede, om det ogsaa virkelig var forarbeidede Stene han havde fundet.

Man veed, hvormange sære Skikkelser Flinten har oprindelig; man veed, paa hvormange Maader den kan flækkes og brydes blot ved Naturens Virkning, ved Sammenstöd med andre Stene. Det var först, efterat han blandt de utallige Flintestene, som han havde haft i Hænde, havde fundet visse Former jævnlig gjentagne, samt Overgange fra den aldeles uforarbeidede Steen til den ved omhyggelig Afflisning efter et vist bestemt Mönster dannede Form, at Forf. troede at kunne være vis i sin Sag. Men det var ikke saa let at bibringe andre denne Vished gjennem Beskrivelser og Billeder, hvormed han, som det sees af Angivelsen i Overskriften, netop har været særdeles rundhaandet i det förste Bind af „Antiquités celtiques et antédiluviennes". Saare meget kommer nemlig an paa Iagttagelse af Gjenstandene selv. Ikke blot er det umuligt i en Tegning altid at gjengive netop det Særegne ved et Brud, som viser, at Bruddet er frembragt med Hensigt, ikke blot kan ofte Stenens Farve og Glands i Bruddet i Modsætning til den övrige Overflade være afgjörende; men, hvad der især er væsentligt: naar ikke alle indsamlede Stykker skulde afbildes, men kun Exemplarer, da maatte man undvære Anskuelsen af det mest overbevisende Datum, nemlig den hyppige Gjentagelse af den samme Form. Forf. indböd da rigtignok ogsaa alle Folk, der gave sig af med Oldgranskning, til at komme og see hans Samling. Det varede imidlertid længe, inden man fulgte Indbydelsen.

Og dog maatte Flintredskaberne — Öxer og Knive — selv efter Beskrivelserne og Billederne alene i det mindste vække stærk Formodning om Rigtigheden af Forf.'s Slutninger. Man faaer virkelig ved samme en Anskuelse af Overgangen fra den raa, saa at sige af Menneskehaanden blot mærkede, altsaa i og for sig tvivlsomme Steen, til den heelt forarbeidede, og, hvad der maatte ventes, der viser sig en afgjort Forskjel mellem de allerhyppigst tilbagevendende antediluvianske Former, — nemlig tilspidsede, altsaa trekantede Stene, med de to Hjörner meer eller mindre afrundede og

en Bestræbelse efter at give Siderne en Æg, hvilken Form især træder klart frem i den mandeldannede Öxe, hvor kun den brede Ende er stump, enten bestemt til at holdes i Haanden eller anbringes i en Klemme, medens en skarp Eg forresten löber ned ad begge Siderne til Spidsen, — mellem disse Former paa den ene Side og de af Forf. saakaldte keltiske Öxer paa den anden Side, der, i Overeensstemmelse med de andensteds fra Steenalderen fundne Levninger, vise en overveiende Tendents til Kileformen. Naar det maatte anerkjendes, at hine spidse Flintstykker vare Menneskers Gjerning, da maatte man ogsaa forudsætte, at disse Mennesker havde hört til en heel anden Tidsalder og Folkestamme end Ophavsmændene til de kiledannede Öxer; herved maatte da den ved Findestederne vakte Formodning om en antediluviansk Befolkning vinde i Styrke. Men der findes i samme Værk visse andre Formodninger eller Paastande, som maatte synes langt mindre antagelige, og som, da de ere satte i Forbindelse med hin nysnævnte Forudsætning om Öxernes Oprindelse, maatte gjöre Folk uvillige til at give Forf. Ret med Hensyn til samme.

Dette gjelder först og fremmest om hans Fund af formentlige symbolske Figurer og Billeder især af Dyr *baade i de saakaldet keltiske Lag og i Diluviet.* For det förste ligger det her særdeles nær at ansee selve Formodningen om de paagjeldende Stenes Betydning for et Selvbedrag. Hvor stærkt Forf. end advarer imod de Skuffelser, som Flintens tilfældige Lighed med allehaande andre Naturgjenstande kan foraarsage, fristes man dog stærkt til at ansee ham selv for et Offer for slige Skuffelser. I mangfoldige Stene finder han Lighed med denne eller hin Dyreart, hvilke man — efter Tegningen at dömme — skal have Ondt ved at see, endogsaa efter at have læst hans Forklaring, og, naar han ikke har indskrænket sig til at gjenkjende et Fuglehoved eller Dyrehoved i Almindelighed; naar han i de raat tildannede Stene, — hvis de da ere tildannede —, seer i hin et Ulvehoved, i denne

et Ræveboved, i hin en Sælhund, i denne en Hund o. s. v., da synes Indbildningskraften ganske at være löbet af med ham. Det var atter her af den mest afgjörende Vigtighed, at de Lærde, der vare Forf.'s Modstandere, selv saae hans Samling. Meget, som efter Bogen at dömme, maatte synes urimeligt, vilde maaskee ved Betragtningen af Gjenstandene selv blive sandsynligt. Hvad de keltiske Levninger angaaer, var der imidlertid dog nogen Grund til at troe Forf. paa hans Ord og Afbildninger. De formentlige Symboler og Billeder vare nemlig stadigen fundne paa Steder, hvor de ikke kunne være komne hen af sig selv, og desuden jævnsides eller blandede med mangfoldige Steenredskaber og andre forarbeidede Gjenstande, ja med Menneskebeen. Da de færreste af hine Stene kunne have været Redskaber — med Hensyn til nogle synes det efter Tegningen antageligt — og da virkelig Ligheden med visse almindelige Skikkelser er paafaldende, maatte det, — selv om man ikke vilde gaae ind paa Forf.'s Skjelnen mellem forskjellige Dyr —, dog ikke synes urimeligt, at man virkelig her havde Votivgaver eller Gravoffere af symbolsk Betydning, hvilket kunde finde Bestyrkelse i den Omstændighed, at der blandt de andre Stene hyppig findes andre af visse Former, der i det Smaa ganske svare til de bekjendte saakaldet druidiske Mindesmærker. Men netop, naar man indrömmede saa meget, maatte man blive meget mistroisk med Hensyn til de antediluvianske Levninger; thi ogsaa blandt disse, altsaa paa Steder, hvor de ikke vare bragte hen af Menneskehænder, men ved en voldsom Naturomvæltning, vil Forf. have fundet Billeder af Mennesker og Dyr, af hvilke nogle i det mindste ligne ligesaa godt som de keltiske. Skjönt de i det Hele taget have en anden Charakteer end de sidstnævnte, og, — hvis de ellers ere Billeder —, unægtelig minde om plumpere Dyreskikkelser, maatte det dog synes meget paafaldende, at Folkestammer, der vare adskilte ved en uhyre Jordomvæltning og et stort Gab af Tid — thi det maa have varet længe, inden den forstyrrede Jord atter blev beboelig

og befolket —, Folkestammer, der altsaa ikke havde det mindste med hinanden at gjöre, skulde have haft ikke blot Redskaber af lignende Art — thi i saa Henseende lærer Naturen alle Vilde de samme Midler til at böde paa de samme Savn —, men den samme Tilböielighed til at afbilde Dyr, en Tilböielighed, hvoraf man ellers kun finder sjeldne Spor, og navnlig ikke har fundet Spor blandt de andetsteds opdagede Levninger fra Steenalderen. Hertil kunde Forf. indvende og indvender oftere, at Mennesket, selv paa det laveste Culturtrin, ikke blot har legemlige, men ogsaa aandelige Fornödenheder, og at man, fordi man hidtil har fundet færre Spor af de Midler, hvorved Oldtidens Vilde have stræbt at tilfredsstille disse, ikke tör slutte, at slige Spor aldrig kunne eller ville findes: det kommer jo an paa, om man tidligere har tænkt paa at söge dem. Der findes imidlertid i „Antiquités céltiques et antédiluviennes" andre med Forudsætningen om Dyrebillederne sammenhængende Paastande, som man heller ikke eller maaskee endnu mindre syntes at kunne give Medhold, saasom især Forf.'s Forudsætning, at en stor Deel af de til Redskaber dannede Stene dog ikke have været bestemte til Brug, men til Votivgaver eller Gravoffere, alt fordi han ikke skjönner, hvorledes de kunne enten holdes i Haanden eller fastgjöres i en Klemme eller et Skaft. Han synes virkelig i saa Henseende at have overseet, hvad Nöden kan lære Menneskene at finde paa eller at nöies med, ja endogsaa Tingenes physiske Egenskaber, saaledes som naar han ikke kan troe, at de polerede Steenöxer fra den senere keltiske eller den galliske Tid have været andet end Pragtstykker, svarende til vore Tiders Æressabler eller desl., fordi de ikke nær saa godt kunne sidde fast i en Klemme af Horn eller Træ som en kantet eller ru Steen: han glemmer, at, naar man har været fremmelig nok til at polere den haarde Flint, maa man ogsaa have forstaaet at tildanne Skafthullet saaledes at det sluttede aldeles nöie, ja med Spænding om Öxen, og da har denne, især naar Forbindelsen har været understöttet med en

ombyggelig Sammenbinding, paa Grund af den större Gnideflade siddet meget bedre fast, end den vilde have kunnet, hvis den havde været ujevn og saaledes kun hist og her passet ind i Skafthullets tilsvarende Ujevnheder.

Det tör vel efter alt det anförte ansees for tilgiveligt, at de franske Lærde ikke strax efter Udgivelsen af det förste Bind af „Antiquités celtiques et antédiluviennes" gik over til de af Forf. fremsatte Anskuelser. Men utilgiveligt var det, at man ikke skjenkede et Arbeide, hvori der gjordes Rede for saa mange mærkelige, ved de mest udholdende Undersögelser og med stor og uegennyttig Opoffrelse tilveiebragte Kjendsgjerninger, et Arbeide, som aabenbart fremgik af den oprigtigste Sandhedskjerlighed og indeholdt Anskuelser saa nye og, hvis de vare rigtige, saa betydningsfulde for Videnskaben — utilgiveligt var det, at man ikke skjenkede et saadant Arbeide den ombyggeligste Prövelse, og navnlig at man ikke med större Villighed fulgte Forf.'s Indbydelse til selv at komme og see deels Stederne, hvor corpora delicti vare fundne, deels hans Samlinger, den ganske nödvendige Betingelse for at kunne fælde nogen Dom om hans Meningers Rigtighed.

„Académie des Sciences" og „Académie des Inscriptions et Belles-Lettres" udnævnte vel i Forening en Commission til at undersöge de i Bogen fremsatte Paastande; men den synes ikke at være kommen til noget Resultat, i alt Fald ikke til noget billigende. Man indvendte, at Jordsmonet, hvor de paagjeldende Ting vare fundne, ikke kunde være Diluvium, at Tingene ikke havde ligget der oprindelig, at de ikke vare bearbeidede af Menneskehaand — altsammen Indvendinger, der kun kunde betyde noget, hvis man havde fundet dem grundede efter en Undersögelse paa Stedet selv. Men det varede længe, inden man bekvemmede sig hertil. Man gik ud fra, hvad der eengang var almindelig antaget paa Cuviers Ord, at der ikke havde været Mennesker til för hin sidste Jordomvæltning, fordi der ikke var fundet Spor af Menneskeknogler, medens Levninger ere fundne i Diluviet af en Mængde

större eller mindre Pattedyr. Indvendingen synes i en Hast slaaende nok, og Kjendsgjerningen, hvorpaa den stötter sig, har Boucher de Perthes heller ikke vovet at benægte. Man har rigtignok, som bekjendt, paa forskjellige Steder fundet Menneskeknogler, ja meer eller mindre fuldstændige Skeletter i Klippehuler, opbevarede i en Breccie hovedsagelig bestaaende af Kalk. Men slige Huler have, efter Forf.'s Mening (især udviklet i 2det Bind af „Antiquités celtiques et antédiluviennes"), været Tilflugtsstedet for Mennesker fra meget forskjellige Tidsaldere og den Breccie, hvori Knoglerne findes, behöver en forholdsvis kortere Tid til at danne sig, hvor kalkholdigt Vand har sit Löb. Han tör derfor fra slige Levningers Forekomst ikke slutte, at man her skulde have antediluvianske Menneskeknogler [1]. Men, forsaavidt han altsaa indrömmer,

[1] Læserne ville ved denne Leilighed mindes en i nærværende Tidsskrift for 1843—1845, S. 154—160 optagen Meddelelse fra Dr. P. W. Lund i Lagoa Santa i Brasilien om forstenede Menneskeknogler, fundne i en Hule i Brasilien. Det var en Hule, som i Regntiden fyldtes med Vand. Skeletterne fandtes adsplittede og Knoglerne af en vis Art (f. Ex. Hovedskallerne) samlede i Dynger, hvoraf man kunde slutte, at de ofte vare tumlede frem og tilbage af Vandet, inden de vare blevne sammenkittede i den Breccie, hvoraf Finderne bröde dem lös. Der fandtes især Levninger af Smaabörn og Oldinger, kjendelige paa Tændernes ödelagte Tilstand, men ogsaa af nogle Mennesker i deres kraftigste Alder, der alle havde et aflangt rundt Hul i Tindingen, som om det var frembragt ved en Stenöxe, hvoraf Meddeleren slutter, at Hulen har været et Begravelsessted, i hvilket ogsaa Ligene af dræbte Krigsfanger ere blevne kastede hen. Det allermærkeligste ved hint Fund er imidlertid, at Tandsystemet var aldeles forskjelligt fra alle nulevende Menneskers, idet Skjæretænderne ikke sadde paatvers ad Mundhulen, tilsammen dannende en Eg, men paa langs ad Mundhulen, idet hver Tand dannede en aflang rund Flade, hvis Længdeaxe löb langs ad Mundhulen. Hörte disse Lig da til en Menneskerace, som forlængst er forsvunden? hörte de maaskee til en Menneskerace ældre end den sidste Jordomvæltning? Det maa endnu bemærkes, at de fundne Hovedskaller ved deres toppede Form mindede stærkt om den endnu levende americanske Race, men at Boucher de Perthes netop i de formeentlige Af-

at Menneskelevninger endnu ikke ere fundne, bemærker han imod den heraf uddragne Slutning, at Menneskene maa have kunnet stride bedre imod den sig nærmende Fare end Dyrene, at de sandsynligvis ere stimlede sammen paa enkelte Steder, og at man derfor ikke kan vente at finde Knogler af dem overalt, hvor der findes Dyreknogler fra hin Jordperiode, medens det er venteligt, ja efter hans Mening aldeles nödvendigt, at man en Gang vil finde en eller anden stor Samling af fossile Menneskeknogler. Imidlertid her var kun Talen om en Mulighed, og desuden var Boucher de Perthes heller ikke endnu kommen nærmere ind paa dette Spörgsmaal i det i 1847 udgivne Værk. Der skete da intet til Hovedsagens nærmere Undersögelse i nogle Aar.

En af hans heftigste Modstandere var Dr. Rigollot, en ung Geolog, der döde for tidlig for Videnskaben. Han besluttede sig imidlertid först til at see med egne Öine, og, efter at have besögt Gjennemgravningerne af diluviansk Jordsmon ved Abbeville, undersögte han selv et tilsvarende Jordsmon ved Saint-Acheul og Saint-Roch-les-Amiens ved den sidstnævnte Stad, hvor han fandt mange lignende Flintöxer, deels med egne Hænder, deels ved Arbeidsmændene, der snart havde lært at skjelne disse Stene fra andre Flintestykker, ja endogsaa fundet paa et eget for deres Udseende betegnende Navn („Kattetunger"). Fölgen var Rigollots snare og fuldstændige Omvendelse, hvilken han bekjendte i en i Aaret 1854 i Amiens udgiven Brochure: „Mémoire sur les instruments en silex, trouvés à Saint-Acheul". Han blev udnævnt til correspondenderende Medlem af Institutet, hvilket altsaa syntes at bifalde de Anskuelser, som han i hin Brochure havde forsvaret. Den blev ogsaa omtalt med Roes i „Société des Antiquaires de Picardie". Men hertil syntes endnu længe Deeltagelsen at indskrænke sig.

bildninger af Mennehoveder fra Diluviet ved Abbeville troer at kunne iagttage en Bestræbelse efter at gjengive en lignende Hovedform.

Imidlertid var der dog vundet saa meget, at Sagen var kommen paa Tale, hvorvel Omtalen ikke altid var gunstig; baade i Frankrig og England rettede man saaledes et besynderligt Angreb mod den nye Lære, nemlig fra den religiöse Orthodoxies Side, nagtet den netop tjener i höieste Grad til at stadfæste Rigtigheden af Fortællingen i Genesis om en Vandflod, der engang næsten ganske havde ödelagt en allerede da talrig Menneskeslægt. Imidlertid havde Boucher de Perthes Grund til at vente, at det andet Bind af „Antiquités celtiques et antédiluviennes", hvilket han udgav ti Aar efter det förste, vilde overvinde Tvivlene og Modstanden.

Indholdet af denne Bog er, foruden Beskrivelse af de vigtigste i Mellemtiden ved stadig fortsat Sögen af Forf. gjorte Fund, desuden en nöiere Udvikling og Begrundelse af de herpaa grundede Anskuelser. Især er det af Vigtighed, at han ved Hjelp af det rigere Sammenligningsmateriale har kunnet angive bestemte Skjelnemærker mellem de Öxer, der höre til Perioden för og efter Syndfloden[1], samt derefter paavise

[1] Fornemlig Side 108 o. f. De her opgivne Kjendemærker troe vi kortelig at burde meddele til Veiledning for dem blandt vore Læsere, der sysselsætte sig med at opsöge og indsamle Oldsager, men som ikke have Leilighed til at anskaffe sig det omtalte franske Værk. Det hedder:

„Öxerne fra Diluviet ere aldrig polerede; de ere af Flint, af Naturen ensartet med den, hvoraf de nyere Öxer ere dannede; men Farven er forskjellig efter Jordsmonet, hvori de ere opbevarede. Öxer, der have ligget i jernholdigt Sand, have deraf faaet et gulagtigt, meer eller mindre mörkt Skjær; de, der have ligget i leeragtig Jord, ere blevne hvide i den Grad, at man skulde troe, de havde været udsatte for Ildens Paavirkning, i hvilken Henseende mange have taget Feil af dem.

„Naar man sönderbryder Flintstykker, der ere gulnede ved Beröring med jernholdig Jord, bemærker man, at Farvningen er trængt ind til en vis Dybde, omtrent en Millimètre (omtr. $\frac{1}{25}$ af en Tomme), men at Stenen indvendig er forbleven graa eller sortladen.

„Det samme er Tilfældet med de hvide Flintestykker eller dem, der ere udgravede af Leerjord.

Exemplarer fra Diluviet mellem de Steenredskaber, der ere fundne i de keltiske Lag: den Folkestamme, af hvis Gjerning

„Undertiden stöde begge Tilfælde sammen ved den samme Steen: den er gul paa den ene Side, hvid paa den anden, naar den nemlig har ligget imellem et jernholdigt Sandlag og et Leerlag.

„De anteluvianske Öxer ere sædvanligvis flade, have Form af en Mandel, lidt bred ved den tykke Ende; de have en klodset Eg og ende med en ikke meget hvas Od.

„De ere tilhugne paa den Maade, at smaa Fliser ere slaaede af rundt omkring, og ikke ved lange Flækker, saaledes som de keltiske Knive; paa det bredeste udgjör deres Brede paa lidt nær tre Fjerdedele af Længden, Tykkelsen er omtrent en Femtedeel af Længden. Denne afvexler imellem 5 og 20 Centimètres (omtr. 2 og 8 Tommer); men den hyppigste er 12 Cent., mod en Brede af 8 Cent. og et Omfang af 30 Cent.

„Af denne Störrelse har man fundet flere hundrede i Diluviet.

„Iblandt denne Mængde har jeg ikke truffet en eneste, som er bleven skærpet senere hen, saaledes som det ofte bemærkes ved Eggen paa de keltiske Öxer.

„Den postdiluvianske Öxe, den, man finder ved Foden af Druidestenene, i Gravhöiene, i Törvemoserne, er tykkere, længere og smalere end den til Diluviet hörende; dens Overflade er poleret eller bestemt og indrettet til at poleres; den er bleven tilhuggen ved Afflækning efter Længden. Dens Farve er næsten altid graa eller sort, dog stundom skiftende efter Omgivelserne; der ere de Steder, hvor alle Stene ere af en graa Masse, andre, hvor den er brun, sort eller blaat anlöben." —

Efter at have bemærket, at Flinten ved i nogen Tid at udsættes for Luftens, især Solens Paavirkning antager ligesom en hvid Fernis, der i en Hast kan see ud som den hvide Skorpe, der sætter sig paa Flinten i Leerjord, men dog i Virkeligheden er meget forskjellig fra samme, samt efter at have advaret mod de af denne tilsyneladende Lighed lettelig opstaaende Feiltagelser, vedbliver han (S. 112):

„Der er mindre Forskjel mellem de keltiske Knive og Knivene fra Diluviet, end imellem Öxerne fra begge Perioder. Knivene fra Diluviet, næsten altid temmelig plumpe, henhöre for största Delen til den Afart, man har kaldt Flækker (copeaux) og som man seer i et saa stort Antal rundt om de keltiske Gravsteder. Knivene fra Diluviet ere imidlertid bredere, tykkere, sværere, og man finder faa saa langagtige og fint forarbeidede, som de, hvilke disse Gravsteder gjemme.

man har Levninger her, har altsaa fundet i Jorden og benyttet deres forlængst tilintetgjorte Forgængeres Arbeider. Paa lignende Maade charakteriserer han nærmere hine formentlige Sindbilleder fra begge Perioder og udvikler den Gisning, at man i dem kunde have saa at sige en Hieroglyphskrift. Fremdeles anstiller han nærmere Sammenligninger mellem de af ham selv fundne Gjenstande fra den saakaldte keltiske Tid og de tilsvarende i Norden fundne Ting fra Steenalderen, Sammenligninger, hvorved interessante Ligheder og Forskjelligheder fremkomme. Endelig er det især i dette Værk, at han behandler og gjendriver de Indvendinger, der i Mellemtiden vare fremkomne mod hans tidligere fremsatte Paastande.

Hvad Forf. havde ventet: at det nye Værk skulde gjöre Ende paa Modsigelsen, indtraf ikke. I det archæologiske Möde i Laon 1858 reistes en Discussion om hans Meninger, hvis Resultat var ugunstigt for dem, og i den i 1859 af „Société des Antiquaires de Picardie" udgivne tome 6 af Selskabets Forhandlinger, optoges Beretningen om hin Discussion uforandret. Sagen stod endnu paa samme Standpunkt, som 12 Aar tidligere. Da, netop som Boucher de Perthes arbeidede paa den i Overskriften nævnte Brochure: „Réponse à MM. les antiquaires et géologues, présents aux assises archéologiques de Laon", hvori han paany gjennemgik de mod ham rettede Angreb, fik han uventet Hjelp fra hinsides Canalen. Hans Opdagelse havde netop vakt stor Opmærksomhed i England, ja var endogsaa gjennem Bladene bleven bekjendt for en större Almeenhed. Da kom i Foraaret 1859 Mr. Joseph Prestwich, Medlem af „Royal Society" og af det geologiske Selskab i London, til Abbeville for at see Forf.'s Samling og undersöge Diluviet saavel her som ved Amiens. Efter sin Hjemkomst afgav han fölgende Erklæring i en Skrivelse til Boucher de Perthes:

Dette lader sig forklare som en Virkning af Vandströmmene, der, idet de have slæbt hine med sig, have sönderbrudt dem, der have været altfor skjöre."

„For det förste, hvad angaaer Forarbeidningen af de Flintöxer, som De har vist mig og som jeg har forskaffet mig i Abbeville og Amiens, tvivler jeg ikke i mindste Maade om, at de ere forarbeidede af Menneskehaand. Jeg taler for Öieblikket kun om de saakaldte *Öxer* af Flint.

„Efter opmærksomt at have undersögt Leiringerne ved Mont Quignon, St. Gilles ved Abbeville og St. Acheul ved Amiens, er jeg bleven overtydet om, at den Mening, som De har fremsat 1847 i deres Værk om de keltiske og antediluvianske Oldsager, at disse Öxer findes i et hidtil urört Jordsmon og sammen med Knogler af store Pattedyr, er rigtig og vel grundet.

„Hvad Leiringen ved Menchecourt angaaer, har Tingen ikke forekommet mig saa vis. Dog finder jeg ikke nogen Vildfarelse her."

Joseph Prestwich vilde, efter at have stadfæstet Sandheden af Boucher de Perthes Angivelse med Hensyn til Findestederne ved Abbeville og Amiens, forvisse sig, om Diluviet i England maatte frembyde de samme Eiendommeligheder. Han reiste da i Mai Maaned til Hoxne i Suffolk, lod grave her i et Jordsmon af samme Art, og, efter at have overbevist sig om dets fuldstændige Analogie med Jordsmonet paa de nysnævnte Steder i Picardiet, navnlig med Hensyn til at det aldrig har været rört för, fandt han der de samme fossile Knogler og Flintöxer, om hvilken Opdagelse han underrettede Boucher de Perthes i en anden Skrivelse. Begge Skrivelser bleve tilligemed en Optegnelse om Anledningen til dem optagen af „Société d'émulation" i Selskabets Forhandlingsprotocol.

Imidlertid havde den franske Geolog Albert Gaudry, Medlem af „Académie de Sciences", foretaget nye Gravninger ved Amiens, hvorom han aflagde Beretning i Academiets Möde den 3die October 1859. Han meddeler bl. a., at han selv har fundet 9 Flintöxer fastsiddende i Diluviet, i en Stribe,

meget fuld af Flint- og Kridtbrokker, der hvilede ovenpaa et tyndt Lag hvidt fint Sand.

Man tör vel saaledes ansee den af Boucher de Perthes gjorte Opdagelse for anerkjendt rigtig af hans Landsmænd af Faget, i det mindste hvad hint Hovedspörgsmaal angaaer, om der virkelig haves Spor af Menneskeliv paa Jorden fra Tiden för den sidste Jordomvæltning og der er den störste Opfordring for alle Landes Geologer og Oldgrandskere til ved fremtidige Undersögelser stadigen at have dette Resultat for Öie og saaledes især agte nöie paa, hvor og i hvilke Omgivelser enhver Oldgjenstand findes. Om alle Boucher de Perthes's andre Meninger, især med Hensyn til en Deel af de fundne Gjenstandes Bestemmelse og Betydning for Datidens Menneskeliv, ligeledes ville blive stadfæstede ved andre Lærdes Undersögelser, er vel endnu uvist. Han selv har ikke opgivet nogen af dem, men er i sit seneste, afsluttende, særdeles tankerige lille Skrift: „De l'homme antédiluvien et ses oeuvres" levende overbevist baade om Rigtigheden af sine Formodninger med Hensyn til de tidt nævnte Billeder af Mennesker og Dyr, og om, at man engang og maaskee snart et eller andet Sted i Verden vil finde Knogler i Massevis af hine Verdens förste menneskelige Beboere. Men, selv om han skulde blive skuffet i dette, som i hint, er det aabenbart, at hans Hovedopdagelse er af den störste Vigtighed for vor Kundskab om Menneskeslægtens og Jordklodens Fortid. Historiens Perspectiv, der hidtil lukkede sig nogle Aartusinder bag os, er blevet forlænget ikke blot igjennem Aartusinder længere tilbage, men ogsaa ind i og hinsides den Forstyrrelse, der gav den beboede og dyrkelige Jord sin nuværende Skikkelse. Naar vi finde Menneskehænders Gjerning ligge blandet med de tunge Dyreknogler paa Bunden af de Lag, hvilke da bleve til, kunne vi næsten i Tankerne see de uhyre Vandströmme, der overskyllede den ældre Jordoverflade og af hvilke de nu fundne Steenredskaber og Been ere Bundfaldet. Og, naar vi see, at disse Dyreknogler höre til Arter, der kun kunne leve

i et Klima, langt hedere end Klimatet nutildags er i de samme Egne, begribe vi, at de samtidige Mennesker, der have været andre Naturvilkaar underkastede, have fört et Liv, ganske forskjelligt fra de Vildes, der siden först gjenbefolkede den foryngede Klode. Hin ældre Menneskeslægt maa have været talrig, da den gik til Grunde — hvorledes skulde man ellers finde saa mange Gjenstande, bearbeidede af dem, blot paa nogle faa Steder? — og igjennem mange Tider maa den have levet paa Jorden; thi det maa nödvendigviis have varet længe, inden den Vilde er kommen saavidt, at han har kunnet tilhugge den haarde Flint. Blikket taber sig i en tropisk Urskov, der hvor nu Verdens-Civilisationens Midtpunkter ere, og dog gjenfinde vi her Væsener af vor egen Art med de samme Tænkeanlæg, de samme Fornödenheder og de samme Instinkter som Nutidens Mennesker have udviklet til den uhyre sammensatte Maskine, hvilken vi kalde Civilisationen; thi det er netop paa Grund af denne Overeensstemmelse i aandelig Natur, at man kan kjende Oldverdensmenneskenes Arbeider, der bære Præget af en vis fornuftig Hensigt, fra de blotte Naturspil.

GRÖNLANDSKE FOLKESAGN.

Anden Meddelelse, af H. Rink

(see dette Tidsskrift 1858—1860, S. 200).

Siden Indsenderens forrige, i Mai 1860 afsluttede Meddelelse for dette Tidsskrift, er et 3die Bind af „Kaladlit Okalluktualliait" trykt og udgivet ved Colonien Godthaab, og efter dettes Trykning er det endelig lykkedes at faae endeel Bidrag ikke alene fra *Nordgrönland*, men endog fra *Labrador*. Vi have saaledes ialt, foruden de i den forrige Meddelelse opregnede 80 Sagn, modtaget endnu omtrent 80 til; af disse ere henved de 20 blot Gjentagelsen af de samme

Sagn fra forskjellige Fortællere, saa at der nu omtrent haves 140 eskimoiske Sagn, saaledes som vi nu vel maae kalde dem, siden de labradorske ere optagne derunder. Endeel af disse nye tilkomne Sagn ere meddelte eller opregnede i det omtalte 3die Bind af Okalluktualliait, men forövrigt har der endnu ikke været Leilighed til at faae hele dette Materiale tilstrækkeligt undersögt eller oversat. Vi ville derfor opsætte Fortsættelsen af de i den forrige Meddelelse givne Uddrag af selve Sagnene, og her blot indskrænke os til at fremhæve nogle Beviser for de eskimoiske Sagns Ælde, som ere tilveiebragte ved de saaledes nu senest modtagne Bidrag.

Vi have allerede i den foregaaende Meddelelse berört den Overenstemmelse, som finder Sted mellem opskrevne Sagnfortællinger, der ere modtagne fra ganske forskjellige Egne, hvis Beboere i lang Tid ikke have staaet i nogen Forbindelse med hverandre. Alligevel indskrænkede det dengang modtagne Bidrag sig til Grönlands söndre Inspectorat. Nu har Bestyreren af den næstnordligste Colonie i Grönland, Hr. Einar Hansen, velvilligen indsendt 14 Sagnhistorier, opskrevne af tre Grönlændere i Umanaks-Fjorden. Ved et forelöbigt Gjennemsyn af disse have vi deriblandt gjenfundet tre af de Sagn, som ogsaa ere modtagne fra den sydligste Colonie Julianehaab, og Hr. Hansen har desuden meddeelt, at han ved at erkyndige sig hos Grönlænderne har erfaret, at Sagnene om Akigssiak og de andre mere almindelig bekjendte Personer fra Fortiden, hvis Navne Traditionen har opbevaret, fortælles, paa nogle Afvigelser nær, ved Umanak ligesom i Sydgrönland, ifölge de dengang udkomne tvende förste Bind af Okalluktualliait. Desuden er der fra de tidligere Missionairer i Nordgrönland, P. Kragh og J. M. P. Kragh, der nu leve i Danmark, modtaget Sagn, som have været nedskrevne tidligere under deres Ophold i Grönland, og navnlig et Manuscript, forfattet af Grönlænder Vittus Steenholdt i 1827, indeholdende 24 Sagn. Deres Bidrag have stor Værdi for os, ikke alene fordi de ere fra Nordgrönland, men og fordi de ere nedskrevne for saa

lang Tid siden og have ligget opbevarede i Danmark. Vi have ligeledes ved et forelöbigt Gjennemsyn blandt dem fundet fem af de mere betydelige, ogsaa over Sydgrönland bekjendte Sagnhistorier. Endelig bemærkes, at Inspecteuren for Nordgrönland, Justitsraad Olrik har meddelt, at han ved at erkyndige sig blandt de Indfödte angaaende de i Sydgrönland udgivne Okalluktualliait, i Almindelighed har faaet til Svar, at de kjendte dem tidligere og havde hört dem fortælle, tildeels fuldstændigere end vi have kunnet meddele dem. Det sidste er, efter hvad vi forrige Gang have yttret, ikke urimeligt, da det er en særegen Kunst blandt Grönlænderne, at være en god Fortæller, og vi derimod, for at faae nogle skriftlige Bidrag, have maattet tage tiltakke med dem, som kunde og vilde levere saadanne.

I Aaret 1859 anmodede Indsenderen heraf Directeuren for den herrnhutiske Mission, Pastor Reichel, der dengang bereiste Grönland, om at söge Oplysning hos de herrnhutiske Missionairer paa Labrador angaaende Sagnhistorier hos de derværende, ved Kysten boende Indfödte, der som bekjendt ere Eskimoer, ligesom Grönlænderne, men höre til de dem fjernestboende af deres Stamme, da de ere adskilte fra dem ikke alene ved Baffins-Bugten men ogsaa ved den store Hudsons-Bugt. Ved Pastor Reichels velvillige Hjelp have vi iaar faaet to saadanne Meddelelser fra Labrador. Den ene er fra Missionairen paa den nordligste Station Hebron, og indeholder nogle kortere Notitser angaaende de Indfödtes Traditioner om en Syndflod og om deres Kamp med et Folkefærd, der i ældre Tid har beboet de yderste Öer og der efterladt sig Ruiner af Steenhuse, som ikke ligne de nuværende Indvaaneres Boliger. Disse oprindelige Beboere skulle være flygtede over Hudsons-Strædet, og Missionairene kalde dem, rimeligvis dog ved en Misforstaaelse, „Grönlænderne", i Modsætning til de nuværende Indvaanere, som de kalde „Eskimoer". — Den anden Meddelelse er fra Missionair Albrecht paa Stationen Okak; i samme indföres tvende Indfödte talende;

og vi formode derfor, at Missionairen, ifölge den til ham rettede Anmodning, har udspurgt disse, og nedskrevet hvad de have fortalt. Da denne Beretning er yderst mærkelig ikke alene med Hensyn til Indholdet, men ogsaa til Formen eller Indklædningen, ville vi her meddele den ordret efter den modtagne tydske Oversættelse, der lyder saaledes:

1) „Die alte Wittwe Debora erzählt: Bei unsern Vorfahren ist erzählt worden:"

„Nach dem Gebote des Satans habe auch ich mich in meiner Jugend mit allem Ernste bemüht, alle die schlechten Lehren und Gebräuche meiner Eltern zu befolgen; aber was war es? ich war gebunden mit den Banden des Satans. Während ich ein kleines Kind hatte, musste ich folgende Dinge beobachten: Ich durfte keine Eingeweide essen, auch keinen in Seehundmagen gefüllten Speck; sogar war mir verboten, das Fleisch, was an den innern Rippenstücken ist, zu essen, ebenso von dem obern des Schulterblatts. Bei der Geburt des Kindes nahm man von dem Herz, der Lunge, der Leber, der Kaldaun und von dem Magen, und mengte es zusammen; dann wurde das neugeborene Kind der Länge nach beleckt, indem man um dasselbe sich herum drehte. Nachdem dieses geschehen war, as die Mutter das Gemengte, alles das geschah dem Kinde Gesundheit und langes Leben zu wünschen. — Wenn eine Frau ihre monatliche Reinigung hatte, durfte sie keine unreine Arbeit thun, auch nichts unreines von den Thieren anrühren, auch nicht mit einem Finger. — Auch während der Mann mit Seehundfang beschäftigt war, durfte kein Renthierfell gearbeitet werden. Dies geschahe, weil man glaubte, es werde dann kein Seehund erworben, noch ein Thier gefangen; auch werde man sich eine Züchtigung zuziehen, auch werde man keines der grossen Landthiere erhalten, wenn dieses nicht beobachtet wird. — Sie wollten auch nicht sterben, weil sie bloss ihr Leben und nicht die Seele beobachteten."

„Schon als ich getauft war, erinnere ich mich aus meiner Kindheit, dass hier in Okak Zauberei und Hexerei geübt ist, Kranke gesund zu machen. Als ich als Kind nach Nipokak mitgenommen wurde, konnten sie mit ihren teuflischen Dingen nichts an mich verüben, weil ich getauft war."

„Dieses alles habe ich sollen erzählen, es ist aber nicht mehr in meinem Herzen eingedrückt, ich nenne es bloss, weil ich es gehört habe und bereue alles. Ich bin durch meinen Heiland am Leben erhalten, und habe Erbarmung und Pflege empfangen, und bin nach Leib und Seele geholfen. Mein Dank dafür ist ungenügend. Selbst kann ich mich nicht zur Gerechtigkeit bringen, nur durch meines Heilandes Erbarmen wird mir stets geholfen. Obgleich schwach will ich dankbar sein. Ich will die Wahrheit der vielen und grossen Leiden und Wunden Jesu gedenken, denn sie sind es werth."

„Auch haben wir gehört, dass unsere Vorfahren mit den Tunnit (Grönländern) keine Gemeinschaft gehabt haben, sie haben stets Zank mit einander gehabt. Es wird erzählt, dass unsere Vorfahren mit Bohrern (Trillbohrern) ihre Stirne durchbohrt haben um sie zu tödten, darum sind sie von unserm Lande geflohen. Wir sind Nachkommen von unsern Vorfahren, wollen aber niemand tödten. Jesus hat uns durch seinen Tod gebessert. Wir, wiewohl nicht sehend, grüssen Dich vor den Augen, Jesu, als wenn wir uns sehen. Wir sind von allem diesem Genannten erlöset, und singen: Such wer da will Nothhelfer viel, u. s. w."

2) Boas erzählt:

„Es giebt wohl wenig zu erzählen, wir sind von unsern Vorfahren nicht hinlänglich belehrt, haben auch wenig gehört. Wo wir hergekommen sind, wissen wir nicht. Die Tunnit und unsere Vorfahren haben untereinander gewohnt, aber die Tunnit sind aus Furcht vor den Menschen (das ist den Eskimos) fortgezogen, weil man ihnen bei Leibesleben mit Bohrern Löcher in die Stirnen gebohrt hat, darum sind sie zu Boot von hier fortgezogen, und bei Killinek (das ist Cap Chudleigh)

übergesetzt (gewiss nach Resolution); während sie hier wohnten, bestanden ihre Betten aus Seehundsfellen mit sammt dem Speck dran, und trugen auch solche Kleider. Ihr Jagdgeräthe war aus Schiefer und Hornstein gemacht, und ihre Bohrer aus Christal."

„Ferner haben wir gehört, dass unsere Vorfahren sehr mächtige Leute gewesen sind, jedoch nur einige wenige. Ein Mann Namens Sikkoliarsiujuitok (Sinn: einer der nie auf dem dünnen Eise gehen konnte); derselbe konnte wegen seiner Schwere und Grösse sich nicht auf das dünne Eis wagen. Auswärts übernachtete er nicht, wegen seiner Stärke, er war bange, dass sie ihn wegen seiner Ueberlegenheit an Wort und Thaten, auf die Seite schaffen würden (das ist, er fürchtete sich alleine). Als er einmal sich entschlossen hatte, auswärts zu schlafen, hatte er Männer bei sich, die bewohnten ein Schneehaus; da sprach er, weil er ein Haus und Platz für sich allein haben wollte: Wo übernachten wir? wo herbergen sie? Es wurde ihm geantwortet: man werde seine Beine und Hände aufbinden, oder krum binden und ihn in seine Aermel stecken (wahrscheinlich um ihm der Enge halber Platz zu schaffen). Als er so hintergangen war und schlief, wurde er getödtet; als man dem im Sterben Kämpfenden die Glieder hielt, um sie unschädlich zu machen, tödtete er noch vier Mann. Im Kajak hat er oft Wallfische bekommen, und schaffte sie auch allein zu Kajak ans Land. Seine Seehundsblase bestand aus einem Ukjuk (die grösste Gattung Seehunde). — Mit Vogelpfeilen, die mit Seehundsblasen versehen waren, ging er auf Weissfische und alle Arten von Seehunden. Er hatte drei Schwestern; eine hatte drei Söhne, aber selbst keinen Mann, sie hatte alle Männer zum Mann. Ihre Söhne waren auch mächtige und böse Leute, sie tödteten immer Menschen. Diese hatten einen mit Steinen eingefassten Platz; in diese Einzäumung liessen sie diejenigen mit List gehen, die sie tödten wollten. Sie hiessen Akkuktunik. Sie trugen Schwänze an ihren Kleidern, länger als sie die Weiber an ihren Kleidern

tragen. Später wurden auch sie getödtet, weil man sich vor ihnen fürchtete; zwei wurden in der Luft getödtet, aber der dritte, der jüngste von ihnen, flóh in ein auf dem Lande stehendes Boot. Durch sein Zittern wurde das Boot so erschüttert, dass es sogar Stimme machte. Der Mann wurde aber, da er zu stark war, nicht getödtet."

„Wiederum gab es einen grossen mächtigen Mann, Namens Aklaujak. Er war dem Körper nach kleiner als ein Mensch, aber so stark wie der Sikkoliarsiujuitok. — Sikkoliarsiujuitok und Aklaujarlo waren stets mit einander vergnügt. Wenn sie im Kajak waren, wurden die Stimmen ihrer Kajake wie das Brausen des Sturmwindes weit gehört, so dass andere Kajakfahrer glaubten, ein Sturm sei im Anzug, und flohen aufs Land. Dieser kleine Aklaujak trug fünf ganze Rennthierböcke auf dem Rücken mit Leichtigkeit. Alle diese thaten Uebels. Wahrlich diese unsere Vorfahren, ihre Vorfahren hatten den Satan dem sie vertrauten. — Unsere Vorfahren und die Tunnit führten zu ihren Zeiten ein böses Leben."

„Es gab auch einen Menschen, ein höchst bedauerliches Waisenkind, dieses schlief im Winter bloss im Hausgang, und as mit den Hunden was sie zu essen bekamen. Kaujajaklungmik wurde er genannt, er hatte einen Grossvater und eine Grossmutter, welche keine Liebe zu ihm besassen und mit dem Knaben kein Mitleiden hatten. Er hatte eine grosse Nase, an dieser seiner Nase wurde er immer aufgehoben. Als er eines Morgens frühe nichts Gutes ahnte, fürchtete er sich, und rief seinen Grossvater und seine Grossmutter und sprach: Lieber Vater, lass mich ein! liebe Mutter, lass mich ein! Sie aber erwiederten: Du bist nicht mehr werth als die Hunde, geh hinaus! Nun ging er auf den Berg, wo er zu einem erwachsenen Mann wurde; allda hat er erzählt, wie er geschlagen sei, wie er gross und dick geworden sei und an Körperstärke zugenommen habe. Einstens erschienen drei Eisbären, während er in seiner Verborgenheit zubrachte. Die Menschen schrien und sprachen: Wo ist Kaujakjuk? Da

erchien er, nahm die Bären an den Beinen, ohne Waffen zu haben, oder dergleichen etwas, und tödtete sie, darauf tödtete er auch die Menschen, einen nach dem andern, er griff sie bloss an den Beinen. Von diesen liess er zwei Weiber leben, weil er Mitleiden mit ihnen hatte, und eine lieb hatte, die andere war aber sehr listig."

„Alle diese Leute kannten keinen Gott."

„Wie dankenswerth ist es doch, dass wir so gut erquickt und gelehrt werden. Darum ehren wir unsere Lehrer, die uns jederzeit ermahnen, indem wir doch unnütz sind."

Saaledes lyder Beretningen fra Okak i Labrador. Hvad der i denne især tiltrækker sig vor Opmærksomhed, er Fortællingen om den Person, som kaldes först Kaujakjalungmik, derpaa *Kaujakjuk*, eftersom denne næsten er et simpelt Uddrag af det over hele Grönland udbredte Sagn om *Kagssagssuk*, der er modtaget i flere Bearbeidelser fra Nord- og Sydgrönland, hvoraf een findes aftrykt i andet Bind af Okalluktualliait, Side 79. — Hvad Navnet angaaer, bemærkes, at Kaujakjalungmik maa være opstaaet ved en Forvexling, og ved en, paa dette Sted overflödig Tilsætning til Kaujakjuk, ligesom ovenfor i den samme Beretning „Aklaujarlo", som betyder: „og Aklaujak", urigtigen er brugt istedenfor: „Aklaujak". Paa Grönlandsk vilde „Kaujakjungmik" blandt andet betyde: „Om, eller angaaende Kaujakjuk". Dernæst bruges, saavidt bekjendt, i det labradorske Skriftsprog det blödere j som oftest til at betegne det samme som s eller ss i det Grönlandske. Det labradorske Navn Kaujakjuk vilde altsaa paa Grönlandsk blive Kausaksuk. I de forskjellige grönlandske Beskrivelser af dette Sagn, som vi have modtaget, kaldes den samme Person, i det fra Julianehaab: Kausaksuk, fra Fiskernæsset: Kassaksuk, fra Godthaab: Kagssagssuk, fra Umanak: Kausasuk og i Kraghs Manuscript: Kauksaksuk. — Naar vi nu gaae over til Sagnets Indhold, da er den foranstaaende labradorske Fremstilling deraf aabenbart kun et Uddrag. Naar man gjennemgaaer det grönlandske, som er aftrykt i 2det

Bind af Okalluktualliait, vil det findes, at der af samme kan gjöres et Uddrag af lignende Form, omtrent som fölger:

„Der var ogsaa engang et Menneske, en höist beklagelig forældrelös Dreng. Da hans Husfæller kastede ham udenfor, maatte han boe i Husgangen, hvor en gammel Kone tog sig af ham. Han blev kaldt Kagssagssuk. Naar han kom ind til de andre, blev han pint og mishandlet; de pleiede at löfte ham op ved Næseborene; deraf kom det, at hans Næse voxede, skjönt han selv ikke blev större. Da han blev lidt ældre, kunde han dog gaae ene ud, og engang da han saaledes gik alene tilfjelds, traf han en fremmed Mand, som talede venligt til ham og lovede at skaffe ham Kræfter. Dette skete ogsaa, og han tiltog bestandig i Kræfter, medens han saaledes gik ene tilfjelds, men han maatte love, at holde dette skjult indtil om Vinteren, naar tre Björne viste sig. Disse Björne kom ogsaa rigtig. Da kom Kagssassuk löbende. Han greb med de blotte Hænder Björnene om Benene og dræbte dem. Derpaa dræbte han ogsaa Menneskene, den ene efter den anden, idet han knuste eller sönderrev dem. Kun den gamle Kone og en anden Person lod han leve, fordi de havde vist Medlidenhed med ham."

Det vil sees, at dette Uddrag stemmer saa godt som Ord til andet med det labradorske, og man kan deraf slutte sig til de eskimoiske Folkesagns virkelige Ælde og Udbredelse. Som det synes at fremgaae af de gamle islandske Sagaer, har der jo allerede ved Aar 1000 været Eskimoer i Grönland. Midt i det 13de Aarhundrede synes Nordboerne at have faaet Underretning om större Vandringer af Skrælingerne fra de nordlige Egne af Grönland, i hvilken Anledning de foretoge Recognosceringsreiser op i Baffins-Bugten. En Forbindelse mellem disse nordfra kommende Stammer og dem, der befolkede Labrador ligger efter Rimelighed endnu længer tilbage i Tiden. Man kan deraf ogsaa slutte sig til, at der ved Siden af Sagnenes Forvandskning ved slette Fortællere bestandig maa have vedligeholdt sig en særegen, autoriseret

Fortællerkunst, da ellers et saadant Sagn, ved at gaae gjennem tusinder af Fortællere, omsider maatte være blevet til et heelt andet og umulig kunde have beholdt saadan Lighed i Enkelthederne, som den der fremgaaer ved en Sammenstilling af de ovenstaaende Uddrag af Sagnet om Kagssagssuk.

Vi ville sluttelig tillade os at henlede Opmærksomheden paa den „Oversigt over de grönlandske Folkesagn", som er givet i det 3die Bind af Okalluktualliait. I samme er der navnlig gjort opmærksom paa, at man vistnok maa skjelne mellem *historiske Sagn*, eller saadanne, som Fortælleren selv antager virkelig at være passerede, og *opdigtede Sagn* eller saadanne, som mere ligne Eventyr, Fabler, Anecdoter og enten have en moralsk Tendens eller blot ere beregnede paa at skulle more. Grönlænderne selv gjöre denne Forskjel, og kalde hine Okkalluelarutit, disse derimod Okalluktualliait. Derfor er Titelen paa den begyndte Samling heller ikke nöiagtig, da Samlingen omfatter begge Slags; men ved det förste Binds Udgivelse vare vi endnu ikke blevne opmærksomme herpaa. De mundtlige Traditioner hos Eskimoerne repræsentere saaledes deels deres Historie, deels deres Poesie, og at de virkelig maae have en lignende Værdi for dem, som disse aandelige Skatte have for andre, mere begunstigede Nationer, det kan man ogsaa slutte af deres faste Vedhængen ved dem, ligeoverfor den europæiske Indflydelse, som i andre Henseender har tilintetgjort deres nationale Liv. Indklædningen af de ovenanförte Beretninger fra Labrador viser ret charakteristisk, hvorledes de christne Eskimoer betragte deres Traditioners Forhold til den christelige Cultur; det samme er Tilfældet i Grönland, og under den danske Menighed ligesaa godt som under den herrnhutiske. Det var naturligt, at de förste Missionairer, som havde saa store Vanskeligheder at kæmpe imod, for at skaffe Christendommen Indpas, kunde oversee de hedenske Traditioner og glemme deres Betydning for Folket. Men paa den anden Side er det nu paa Tiden at indsee, at Religion er eet, Historie og Poësie et andet, og at Eskimoerne ligesaa

godt som enhver anden Nation, kunne forene deres Traditioner med christelig Undervisning, saa meget mere, som navnlig de Sagn, der kunne sættes i Lighed med Eventyr, have en virkelig moralsk Tendens og godt kunne fremstilles under christelig Form. Det er derfor ogsaa glædeligt, at Missionairerne selv have indrömmet dette, og at det hovedsaglig er ved deres velvillige Hjelp, at vi hidtil have faaet Sagnene samlede.

Efterat have indsendt foranstaaende Artikel til Trykning, har Forfatteren imodtaget det værdifulde Bidrag af omtrent 50 Sagnhistorier, opskrevne i Aarene 1824—28 af Indfödte i Nordgrönland. Disse Manuscripter skyldes den af den grönlandske Literatur saa fortjente Missionair Peter Kragh, nuværende Sognepræst til Osby. Hr. Kragh har i sin Tid ladet Grönlænderne opskrive disse Sagn og selv begyndt at ordne og bearbeide, men endnu ikke haft Leilighed til at offentliggjöre dem, indtil han ved dette Tidsskrift blev gjort opmærksom paa den i Sydgrönland paabegyndte Udgivelse. Vi agte nu, om muligt, at lade hele denne værdifulde Samling fra Nordgrönland trykke som en Fortsættelse af „Kaladlit Okalluktualliait". Forelöbig bemærkes blot, at der blandt dem atter findes en Bearbeidelse af Sagnet om Kagssagssuk og at dette ældre Manuscript endnu bedre end det Godthaabske stemmer med det labradorske Uddrag i to Puncter, nemlig at Kagssagssuk ogsaa i hint siges at have boet blandt *Hundene* i Husgangen, og til Slutningen at have skaanet to *Kvinder* blandt sine Husfæller, nemlig hans Pleiemoder og en anden, som han tog til Hustru.

HELLERISTNINGER, AMULETTER OG HEDENSKE KORSMONUMENTER — KRODO.

Om Helleristninger, af C. A. Holmboe. Christiania 1861.

Om Od og Eg, Metal og Steen som Amulet, af C. A. Holmboe. Christiania 1861.

Om hedenske Korsmonumenter, af C. A. Holmboe. Christiania 1861.

Om Krodo, en sachsisk Afgud, af C. A. Holmboe. Christiania 1861.

Den flittige norske Sprogforsker og Archæolog C. A. Holmboe har i ovennævnte Skrifter meddeelt os fire Afhandlinger, der ere udgivne som særskilte Aftryk af Christiania Videnskabsselskabs Forhandlinger for 1860 og med hvilke vi antage at det vil interessere nærværende Tidsskrifts Læsere at gjöre nöiere Bekjendtskab, hvorfor vi henlede Opmærksomheden paa deres Indhold.

Helleristninger ere Figurer, som paa forskjellige Steder i Scandinavien, især i Sveriges og Norges Kystegne, ere indhuggede i Klipperne. Figurerne fremstille oftest Skibe, dernæst Hjul, Mennesker og Dyr. Efter en Fortegnelse over de Steder, hvor saadanne ere bemærkede, og de Skrifter, hvori de ere afbildede og beskrevne, anförer Forf. de forskjellige Hypotheser angaaende Figurernes Hensigt og Betydning, som af forskjellige Oldgrandskere ere fremsatte. Han paaviser Uholdbarheden af disse Hypotheser og henleder Opmærksomheden paa den store Overeensstemmelse i Valget af Figurerne, i deres Form og Dimensioner, hvoraf han slutter, at de tyde paa en vidt udbredt Skik. Da Billeder af Skibe og Hjul ogsaa findes paa Gravstene, antager han at det har været Skik, til Minde om Afdöde, at indhugge en eller et Par Figurer

paa iöinefaldende Klippeflader. Han understötter sin Hypothes ved at paavise, at Hjul som Symbol paa Döden forekomme paa ældgamle indiske Gravmonumenter, at Hjul hos Mongoler og Kalmyker, undertiden som Amulet, tegner paa et Oxe- eller Faarehoved, der nedgraves i Nærheden af Lig; og at paa nordiske Gravpladse jevnlig findes Steenlægninger i Form af Hjul. Hvad Skibsfigurerne betræffer, mener Forf., at Vikingen ikke letteligen kunde falde paa at vælge nogen anden Figur, naar han billedligen vilde fremstille Reisen til Valhal. Han henviser endvidere til den oldnordiske Skik, at brænde Afdödes Levninger i Skibe, at begrave deres Aske i Skibe, at opkaste Gravhöie i Skibsform og at anbringe Steenlægninger i samme Form paa Gravpladsene; man har endog truffet Skibsfigurer anbragte som Zirater paa Bronzeknive, der i Gravkamre ere fundne nedstukne i Askeurner. Afhandlingen er ledsaget af en Planche, hvorpaa Figurer af Hjul og Skibe eller Baade fra Indien, Sverige, Danmark og Norge ere sammenstillede.

Amuletter. I denne Afhandling söger Forf. at bevise, at de Smaasværd og Smaaknive af særegen Form samt enkelte andre skarpe og spidse Redskaber, som man finder nedlagte hos Lig eller i Askeurner, have tjent som Amuletter. Han paaberaaber sig, hvad Sværdene angaaer, den Omstændighed, at flere af dem paa Hæftet have Kroge eller Ringe, der antyde, at de have været baarne hængende, en Indretning der tyder paa, at den Person, ved hvis Levninger et saadant antræffes, maa antages i levende Live at have baaret det. Da derhos skarpe og spidse Redskaber og Vaaben hos mange Folkeslag tillægges en mystisk beskyttende Kraft, er det antageligt, at en lignende Tro har foranlediget Brugen af saadanne Beskyttelsesmidler ogsaa her i Norden. En lignende Bestemmelse synes de Bronzeknive at have haft, som hverken have Skaft eller nogen Antydning til nogensinde at have haft saadant, medens de derimod ere forsynede med Ösken, der viser at de have ligesom hine været baarne hængende. Han

yttrer derhos den Mening, at saadanne Amuletter af Bronze, ja endog Steenvaaben kunne være nedlagde i Grave, efterat Jern var kommet i Brug.

Korsmonumenter. Forf. henleder Opmærksomheden paa tre Monumenter i Yttre Holmedal i Bergens Stift i Norge, paa Öen Lewis ved Scotland og ei langt fra Dublin i Irland, hvilke ved Lighed i Form, Retning og tildeels i Omgivelser og Beliggenhed vække stærk Sandsynlighed for, at de skylde eet og samme Folk deres Oprindelse. De bestaae i et græsk Kors lagt i Retning fra NNV til SSO; i Armenes Overskjæringspunct er der en Kreds; den Arm, som vender mod VSV, er i de to Monumenter kortere end den ligeoverfor liggende; i det tredie er det mindre tydeligt. Monumenterne ere dannede af Stene, i Norge ved Steenlægning, paa Lewis af opreiste Stene, i Irland af opreiste Steenheller. De Forfattere, som omtale disse Mindesmærker, antage dem med Rette for at skrive sig fra hedensk Tid; men engelske og scotske Archæologer ansee det scotske og det irske Monument for at tilhöre den keltiske Druidisme. Dersom de heri havde Ret, mener Holmboe, at ogsaa det bergenske Monument maatte være at tilskrive Kelter. Men, om man end med nogle Oldforskere antager de Bronzevaaben, som ere fundne i Omegnen af Stavanger, for Spor efter en keltisk Colonie, saa findes dog intet Spor efter Kelter længere nord paa. Paa den anden Side er det beviisligt, at hedenske Nordboer have hersket saavel over Syderöerne (Hebriderne) som over Dublin med Omegn; hvorfor Forf. finder det sandsynligt, at alle tre Monumenter skrive sig fra Nordboer. Hvad Öen Lewis angaaer, citerer han den scotske Dr. Maccullocks Yttringer om, at Öens nordlige Deel endnu i vore Dage beboes af Folk, som i Udseende ligne Scandinaver og af deres sydligere Naboer betragtes som hörende til et fremmed Folkefærd. Afhandlingen ledsages af en lithographeret Plade, hvorpaa de tre Monumenter ere afbildede tillige med en nogle Mile fra det bergenske Mindesmærke i en Gravhöi funden Fibula af Bronze, belagt

med Guldplader, hvilken har saa megen Lighed med Monumenterne, at endog den ene Tverarm af Korset er kortere end den anden, og det just paa samme Side, som Tilfældet er med Monumenterne. Forf. fremsætter til Slutning som en Conjectur, der trænger til nærmere Undersögelse, den Mening, at maaskee Nordlyset af vore hedenske Forfædre kan have været betragtet med religiös Ærefrygt, og at dets Stilling kan have foranlediget Monumenternes Retning.

Krodo. Annalisten Botho (15de Aarh.) beretter, at Carl den Store i Hartsburg omstyrtede en Afguds Billede, som lignede Saturn og som Folket kaldte Krodo. Det var i Form af en Mand, der stod paa en Fisk, og i venstre Haand holdt et Hjul i Veiret og i höire Haand et Kar med Blomster. Grimm, som i sin Deutsche Mythologie omtaler Bothos Beretning, yttrer nogen Tvivl om dens Troværdighed, hovedsaglig fordi ingen anden gammel Annalist omtaler Sagen. Holmboe söger at godtgjöre Sandsynligheden af, at Krodo virkelig har været dyrket i Tydskland, ved at bemærke at Krodo eller Kroda just er et af de Navne, hvormed de gamle Indere benævnede Saturn og at derfor Krododyrkelsen har efterladt enkelte Spor. I Goslar opbevares et gammelt Kunstværk, som Sagnet tillægger Navnet Krodos Altar; en Krodons pohl paavises ved Eschwegen; og de Drenge, som om Foraaret gaae om i nogle af Tydsklands Byer og Landsbyer, for at forkynde Sommerens Ankomst, synge blandt andet:

Wir haben nun den Sommer gewonnen
und Krodes Macht ist weggekommen.

Krodo er her Vinterens Repræsentant, ligesom Romerne tiltroede Saturnus at bringe Kulde. Inderne ansaae Saturn for at bringe Ulykker over Menneskene. Forf. forklarer dernæst Grunden til de Krodo tillagte Attributer, Hjulet og Fisken, idet han paaviser, at hint er Symbol paa Döden, og Fisken synes at sigte til en Mythe, som omtales i en Episode af Mahabbharata, ifölge hvilken en stor Fisk i Vandfloden frelste

en Mand, som synes at have været Saturn. I et Anhang viser Forf., at det i Tydskland almindelig bekjendte Udtryk for Döden „Freund *Hain* eller *Hein*" og det nedertydske „*Heinenkleed*", Ligklæder, skriver sig fra Indernes sædvanlige Navn for Saturn, *Çani*, der, ifölge bekjendte Lydovergangsregler, svarer til germanisk *hain*.

OLDTIDSMINDER I NORDAMERICA.

Denne Meddelelse er nærmest et Forsög paa at gjengive et kortfattet Udtog af Davis's og Sqiers's fortrinlige Værk: Ancient Monuments of the Mississippi Valley (Smithsonian Contributions to Knowledge, vol. I, Washington 1848). Men som yderligere Hjelpemidler er herved benyttet: Lapham: The Antiquities of Wisconsin (Smiths. Contrib. to Knowledge, vol. VII, Washington 1855); H. R. Schoolcraft: Information respecting the history, condition and prospects of the Indian Tribes of the United States, Part I—II, Philadelphia, 1851—52; Th. C. Wallbridge: On some Ancient Mounds upon the shores of the Bay of Quinté (The Canadian Journal, vol. V, p. 409-17. Toronto, 1860).

Over störste Delen af de nordamericanske Fristaters Territorium og tildeels i Övre-Canada (Canada West) træffes en Mængde forskjellige Oldtidsminder, der hidröre fra en meget fjern Tid og bestaae af forskjellige af Jord og Stene opförte Höie og Volde; flere gamle Minegange i kobberholdige Klipper ved Lake Superior ansees for at være samtidige dermed.

Disse Oldtidsminder forekomme navnlig i den store Dal, der gjennemströmmes af den mægtige Mississippi Flod og dens betydelige Bifloder, altsaa mellem Alleghany Bjergene og Rocky Mountains, og findes i Regelen gruppeviis i de

frugtbare Strög omkring Floderne og de mindre Bjergströmme, sjeldent i længere Afstand derfra. Det maa imidlertid bemærkes, at de ikke forekomme i lige stor Tæthed over dette vidtudstrakte Territorium; paa nogle Steder træffes de meget hyppigt, paa andre Steder i ringere Mængde; men de synes alle at have eet fælles Udspring og at staae som Minder om een Cultur.

Jord- og Steenværkerne frembyde en rig Mangfoldighed af Former og synes at være opförte i meget forskjellige Öiemed; ikke desto mindre har man efter meget omfattende Undersögelser af dem troet at kunne samle dem under forskjellige Hovedclasser og Underafdelinger, af hvilke vi skulle omtale dem, der frembyde den störste Interesse. — Man har da först opstillet to store Classer: Indhegningerne (the Enclosures) og Höiene (the Mounds).

I. INDHEGNINGERNE

danne de mægtigste og interessanteste Værker. De bestaae almindeligviis af store Jordvolde, hvis Höide varierer mellem 5 og 30 (engelske) Fod, der ofte indeslutte 3—400 Acres Land (een Acre = $\frac{3}{4}$ Tönde Land, dansk Maal) og hyppigt have en Længde af $2\frac{1}{2}$ (eng.) Miil. Medens en Deel af dem have en uregelmæssig Form, ere andre dannede i Form af Fiirkanter og Cirkler, som trods deres Omfang ofte ere opförte med en saadan Nöiagtighed, at det synes at det Folk, fra hvem de hidröre, maa have benyttet sig af en Slags mathematiske Instrumenter for at optage de dertil fornödne Udkast. Paa Grund af deres Beliggenhed og den Maade, hvorpaa de ere opförte, har man inddeelt dem i to Afdelinger, eftersom de antages at have været benyttede som Forsvarsværker eller paa en eller anden Maade i religiöse og mystiske Öiemed.

Forsvarsværkerne. Randen af Höilandet, der begrænser Floddalene, er udskaaren i steile Forbjerge og höie Klippepartier med jevne Overflader; de ere ofte forbundne med det egentlige Höiland ved Isthmer, men træffes ogsaa isolerede.

Disse Höidepunkter ere i Almindelighed næsten aldeles utilgængelige eller kunne idetmindste kun bestiges med stor Vanskelighed, og danne derfor fortrinlige Forsvarspunkter mod en fremtrængende Fjende. Netop saadanne Steder har man i en længst forsvunden Tid benyttet som Forter, og de ere altid blevne udvalgte med stor Omhu og Dygtighed, idet man stedse har udsögt sig saadanne Punkter, som ikke beherskes af det omliggende Terrain. Man har da omgivet Klippen eller Höien med en Jordvold, der er opkastet lidt neden for Toppen, afvexlende i Höide og Soliditet i Forhold til Stedets mere eller mindre lette Tilgængelighed. Störst Omhu er bleven anvendt paa de Punkter, der lettest kunne bestiges, idet man her har opkastet dobbelte Volde eller flere Rækker deraf med en saadan Indsigt, at de yde et fortræffeligt Værn. Ved Voldene forekomme undertiden store Höie, fra hvilke man let kunde iagttage en fremrykkende Fjende; de have maaskee ogsaa tjent som en Slags Baunehöie, da der paa deres Top findes umiskjendelige Spor af stærk Ild; flere Indianerstammer skulle endnu den Dag idag betjene sig af Bauner. Lignende Volde bedække de Halvöer, som dannes ved Flodernes Sammenlöb, idet man i Almindelighed har fört en Vold og uden for denne en Grav fra den ene Flods Bred til den andens. Det er naturligt nok, at en stor Deel af disse Forter maa have en uregelmæssig Form, især naar de ere anlagte paa isolerede Höie eller Klipper.

Voldene ere ofte afbrudte ved Mellemrum, der for en Deel have været benyttede som Indgange *(gateway)*; men paa Grund af deres store Antal antages en Deel af dem ogsaa at have været udfyldt med en Slags raae Blokhuse, der paa eengang skulle have været benyttede som Vagttaarne og Bastioner; om dette nu virkelig har været saaledes, er temmelig tvivlsomt, sandsynligere er det derimod, at Voldene have været beplantede med Pallisader af Træstammer; af disse findes der nu vel ikke mindste Spor, men det hidrörer simpelthen fra den Omstændighed, at de i Tidens Löb ere blevne

fuldstændigt ödelagte ved at have været udsatte for Luftens Paavirkning. Undertiden træffes indenfor Voldene större eller mindre Huller, som ere fyldte med Vand og öiensynligt fremkomne ved Menneskehaand; man antager, at de have været benyttede som en Slags Brönde, for at man i Tilfælde af et langvarigere Angreb ikke skulde komme til at lide af Vandmangel. Udenfor Voldene forekommer i Regelen en mere eller mindre dyb Grav, der er fremkommen ved Jordens Ophobning, og som har været benyttet som et yderligere Forsvarsmiddel.

Enkelte Gange er Volden dannet af Stene; dog ere disse ikke lagte regelmæssigt ovenpaa hinanden, men dyngede sammen.

Disse Forsvarsværker forekomme i störst Mængde fra Alleghany's og Susquehanna's Kilder i Ny-York, over den midterste og nordlige Deel af Ohio lige til Wabash Floden; de synes at have dannet her et heelt Forsvarssystem, anlagt mod en Fjende, der er trængt frem fra Nord-Ost. Den Omhu, hvormed de ere opförte, vidner om, at de i det mindste ikke ere fremkomne i en Hast mod et enkelt pludseligt og kortvarigt Angreb, men at de have tjent til Forsvarspunkter, hvor Befolkningen i Nödstilfælde kunde tye hen.

„Hellige Enemærker". Andre Indhegninger ligge paa et Terrain, der er saa jevnt som muligt; de kunne fuldstændigt beherskes af de omliggende Höider; ved den omgivende Vold træffes kun sjeldent en Grav, og naar der er en saadan, findes den altid indenfor Volden. Disse Omstændigheder tale klart for, at de ikke have været benyttede som Forskansninger men i andre Öiemed. Man er af den Formening, at de paa en eller anden Maade have staaet i Forbindelse med den daværende Befolknings Religion eller Cultus, og at det saaledes indhegnede Terrain har været „helligt og ukrænkeligt"; hvorvidt det nu forholder sig saaledes, lader sig vel ikke afgjöre; det kunde iövrigt ogsaa tænkes, at de have dannet Indhegninger om Landsbyerne.

Voldene have ofte en aldeles regelmæssig Form af Fiirkanter, Polygoner og Cirkler; disse forekomme ofte i större Grupper, ja optage undertiden et Areal paa 4 Quadratmile; sjeldnere forekomme de isolerede. De fleste cirkelformede Volde have kun en ringe Udstrækning; de have som oftest kun een Indgang, der hyppigt findes i den östlige Side, og omslutte i Almindelighed een eller flere Offerhöie. De mindste cirkelformede Værker ere i Regelen 30 til 50 Fod i Tværmaal og antages at have dannet Omhegninger for Boliger.

De större cirkelformede Indhegninger ere oftest forbundne med rectangulairtformede, enten umiddelbart eller dog ved parallelt löbende Volde.

Voldenes Höide varierer i Regelen mellem 3 og 7 Fod, men undertiden antage de mere storartede Dimensioner og kunne da have en Höide af indtil 30 Fod.

Foruden Forsvarsværkerne og de „hellige Enemærker" skulle vi ogsaa fremhæve en særegen Art Jordværker, der have Form som Pattedyr, Fugle, Krybdyr og Mennesker; de ere i Almindelighed kun 4 Fod höie, men mange af dem have en Længde af indtil 460 Fod; de danne saaledes uhyre Basreliefs paa Landets Overflade; skjöndt de som oftest ere udförte uden synderlig Kunst, ere nogle enkelte udförte med stor Dygtighed. Den mærkeligste af disse Dyrefigurer er uden Tvivl „the great Serpent" i Adam's County, Ohio; den har Form som en Slange, der bugter sig i regelmæssige Krumninger og hvis Hale er slynget i en Spiral; dens Gab er udspilet over en regelmæssig Oval af Jord, der er 4 F. höi og hvis största Tværmaal udgjör 160 Fod. Slangens Krop er paa Midten 5 Fod höi og har et Omrids af 30 Fod ved Basis; den hele Figur har en Længde af 1000 Fod.

De forekomme i stor Mængde sammen med lange Jordvolde og Höie og ikke sjeldent i lange, sammenhængende Rækker „som Bygningerne i en moderne Stad". Det er vanskeligt at afgjöre, hvortil de have været benyttede; det er ikke

usandsynligt, at de paa en eller anden Maade staae i Forbindelse med det Totams-System, der nu er saa almindeligt blandt Indianerne, medens det paa den anden Side bör fremhæves, at disse aldeles ingen Anelse have om, fra hvem de hidröre, eller, hvortil de have været bestemte. Da de have en jevn Overflade, antage nogle, at de have været bedækkede med Boliger, medens andre mene, at de oprindeligt have været benyttede som Gravsteder; der er rigtignok fundet Skeletter i en Deel af dem, men disse hidröre alle fra en meget senere Tid end den, man har troet at burde henföre dem til. Hist og her mellem saadanne Höie træffes Udgravninger i Jorden, der have Form af Fiirbeen, hvis Hoved og Overkrop ere omgivne med Volde.

II. HÖIENE

ere endnu talrigere end de ovenomtalte Jordværker, deres Antal i Staten Ohio alene anslaaes til over 10,000. De ere i Almindelighed dannede af Jord, undertiden af sammenhobede Stene. De træffes ofte nærved eller indenfor Jordvoldene, ofte i betydelig Afstand fra disse, snart gruppeviis, snart isolerede. De frembyde en rig Afvexling af Former, som tildeels synes at staae i Forbindelse med den Bestemmelse, man har haft med dem; de ere hyppigt kegleformede, men ogsaa ofte dannede som regelmæssige Rhomber, Octogoner, Rectangler og Pyramidetrunci, til hvis Top der undertiden er lagt skraae Opgange; de træffes ogsaa forbundne med hinanden ved Jordvolde. En ligesaa stor Forskjel gjör sig gjeldende med Hensyn til deres Dimensioner; medens nogle kun ere et Par Fod höie og have faa Yards i Gjennemsnit, have andre en Höide af over 70 Fod og ved Basis en Omkreds af over 1000 Fod; en Pyramidetruncus ved Cahokia i Illinois havde saaledes en Höide af 90 Fod og ved Basis en Omkreds af 2000 Fod.

Man har forsögt at classificere dem, deels efter deres Former, deels efter den Forbindelse, hvori de forekomme

med de andre Jordværker; da nogle af dem frembyde en mere end almindelig Interesse, skulle vi nærmere betragte dem.

Offerhöiene ere dannede af flere Lag Jord og Stene, som i Almindelighed ere blevne lagte efter en bestemt Plan, i Overeensstemmelse med Höiens Form. Denne Omstændighed er af stor Betydning, da man heraf kan erfare, om de oprindelig ere blevne benyttede som Gravhöie, og det har viist sig, at Lagene i dem, som indeholde Skeletter, altid ere forstyrrede; disse staae saaledes slet ikke i Forbindelse med Höiens oprindelige Bestemmelse, men ere i en langt senere Tid indsatte af Indianerne. Paa Höiens Bund findes et Altar, som oftest af Leer, sjeldnere af Steen; Altarne ere altid af meget regelmæssig Form, og i det Hele tildannede med stor Omhu. De hvile som oftest paa den naturlige Jordbund men undertiden ogsaa paa en lille Forhöining af Sand, sjeldnere forekomme de under Jordens Overflade. De ere i Almindelighed ikke over 1 Fod höie og have forskjellig Længde og Brede. Foroven ere de udhulede, og i denne Huulning findes da Spor af, at der har været antændt Baal paa dem, hvoraf der endnu er tilbage mere eller mindre betydelige Dynger af Aske og Trækul; herimellem forekomme ikke saa sjeldent brændte Menneskebeen, der tyde paa, at der har fundet Menneskeoffringer Sted, og ved dem eensartede Oldsager: snart Piilspidser af Steen, snart Skaar af Leerkar, snart Vaaben, Redskaber eller Smykker af Kobber, snart Tobakspiber o. s. v.; men sjeldent findes forskjelligartede Gjenstande sammen. At Ilden har været stærk, kan sees deraf, at Kobbersagerne ofte ere smeltede.

Det fremgaaer af forskjellige Kjendsgjerninger, at disse Altare, först efterat have været benyttede igjennem et længere Tidsrum, ere blevne overdækkede med Jordhöie; men hvorfor man har gjort dette, lader sig ikke afgjöre.

Gravhöiene frembyde endnu större Interesse. De ere ikke indhegnede med nogen Jordvold og findes mere eller

mindre fjernede fra Indhegningerne. De forekomme snart i Grupper, snart isolerede og ere i Almindelighed kegleformede men have ogsaa undertiden Form som uregelmæssige Ellipser; deres Höide varierer mellem 6 og 80 Fod. — Det synes, at man deels har begravet Ligene ubrændte deels brændte; om disse fra hinanden saa afvigende Skikke ere samtidige eller have aflöst hinanden i Tidernes Löb, kan neppe afgjöres.

Hver Höi har i Almindelighed oprindelig kun dækket eet Skelet, men tæt under Overfladen forekomme ofte flere, der hidröre fra en langt senere Tid og ere indsatte af Indianerne. Naar Liget ikke er blevet brændt, er det som oftest blevet indhyllet i Bark eller raae Maatter; undertiden er det blevet omgivet med en Kiste, dannet af Træstammer, sjeldnere er det dækket med Stene, som ere stillede paa Höikant og danne en raa Kiste. Det er sjeldent Tilfældet, at man finder Vaaben ved Skeletterne. I de fölgende Linier skulle vi nærmere beskrive nogle paalidelige Undersögelser af saadanne Begravelser.

I en af sandblandet Leer dannet Höi (6 Miil fra Chillicothe, ved Sciotofloden i Staten Ohio), der var 22 Fod höi, fandtes omtrent 10 F. under Overfladen et Lag Trækul, fra 2 til 6 Tommer tykt og 10 Fod i Quadrat; der var ikke noget Spor af Aske, hvorfor man maa antage, at Baalet er blevet slukket pludseligt. Saadanne Lag af Trækul findes i mange af Höiene, sandsynligviis hidrörende fra Offerbaal til den Afdödes Ære, og da man oftere har truffet brændte Menneskebeen og Steensager derimellem, er det rimeligt, at man ogsaa har foretaget Menneskeoffringer ved Begravelserne. Lige under og over dette Lag var Jorden i den Grad bleven brændt, at den endog havde antaget en rödlig Farve [1]. Paa

[1] I Jorden i de fleste af Danmarks Gravhöie fra Steenalderen forekomme lange Striber af Trækul, men uden Menneskebeen eller Vaaben og Redskaber, ligesom Jorden i Jettestuerne ofte er meget haard og blandet med Kulbrokker, hvorimellem undertiden forekomme rödbrændte Jordstykker; man har da rimeligviis ved Hjelp af Ild villet

Höiens Bund forekom Levninger af et næsten aldeles oplöst Trækammer, som dog endnu var kjendeligt i den haarde Jordmasse. Det havde Form som et Parallelogram, 9 F. langt, 7 F. bredt og 20 Tom. höit (engelsk Maal), og var dannet af utilhugne Træstammer, der vare lagte ovenpaa hinanden. Det havde rimeligviis været dækket med lignende Træstammer, som paa Grund af Jordmassens Tryk vare sunkne ned i Kamret, efterhaanden som de oplöstes, ligesom Bunden ogsaa syntes at have været belagt med Planker eller Bark, thi den var bedækket med et hvidagtigt Stof, som tydede derpaa. Herimellem laae nogle næsten aldeles hensmuldrede Levninger af et ubrændt Menneskeskelet med Hovedet mod Vest; omkring dets Hals laae flere Hundrede Muslingeskaller og Dyretænder, der saaledes have dannet et Halssmykke, desuden fandtes der nogle Stykker Marieglas.

Nærved det Sted, hvor Gravecreek [1] falder ud i Ohiofloden, ligger en mægtig Gravhöi, der har 1000 F. i Omkreds ved Basis og en Höide af 70 F. I Aaret 1838 blev den undersögt, og paa dens Bund fandtes da et Gravkammer, der havde Form som et Parallelogram og var dannet af opretstaaende Træstammer, som vare nedrammede i Jorden, og dækket med Træstammer, over hvilke der var lagt en stor Mængde Stene; det indeholdt 2 næsten aldeles oplöste, ubrændte Menneskeskeletter, hvoraf det ene hidrörte fra en Kvinde. Ligeover dette forekom 30 F. höiere oppe et lignende, men mindre Kammer, der omsluttede eet ubrændt Menneskeskelet. Ved disse Lig laae 3—4000 Muslingeskaller, der havde været benyttede som Perler, og flere Smykker af Marieglas og Kobber. 10—11 F. under Höiens Top stödte man paa et Lag Trækul og en Mængde brændte Menneskebeen. Man antager, at denne Höi er bleven reist over en Hövding og hans Familie. Endnu höiere op imod Toppen opdagedes 10 meget stærkt

gjöre Jordmassen saa haard som mulig for at hindre vilde Dyr fra at trænge ind i Gravkamrene og fortære Ligene.

[1] Creek ɔ: en lille Flod.

oplöste Menneskeskeletter i siddende Stilling, der antages at hidröre fra en langt senere Tid end de andre, og vistnok ere indsatte af Indianere.

Skjönt Gravkamre, dannede af Træstammer, ikke forekomme sjeldent, synes det dog, at man i Almindelighed har nöiedes med at indsvöbe Ligene i eller dække dem med Barklag. Saaledes forekom paa Bunden af en Höi, nær Chillicothe, et ubrændt Menneskeskelet med Hovedet mod Syd, ved hvis Begravelse man sandsynligviis er gaaet frem paa fölgende Maade: 15 Fod i Quadrat af Jordens Overflade vare först blevne gjorte saa jevne som muligt og derpaa dækkede med Barkplader, midt paa hvilke man havde lagt Liget, som derpaa var blevet dækket med et lignende Lag af Barkplader; for at disse nu ikke skulde flytte sig fra deres Plads, havde man ved Ligets Hoved og Fod nedrammet en lille Pæl. Ved Siden af Skelettet laae en „Tubus" og et gjennemboret Smykke af Steen, og ved Hovedet to Björnetænder, der rimeligviis have været benyttede som Öresmykker.

Som ovenfor bemærket, ere Ligene undertiden nedlagte i en raa Steenkiste. I en Höi i Indiana er der saaledes fundet en rectangulair Steenkiste, dannet af flade Stene, der vare stillede ved Siden af hinanden paa Höikant, og dækket med lignende Stene. Heri laae nogle hensmuldrede Levninger af et Menneskeskelet. Nær Pishtaka Floden i Wisconsin undersögtes for en Deel Aar siden en Gravhöi, der dækkede en Steenhob, under hvilken (omtrent 2 F. under Jordens naturlige Overflade) der fandtes et ubrændt Menneskeskelet i udstrakt Stilling med Hovedet mod Vest. „Stene havde ligeledes været stillede over og ved Siderne af Liget, dannende en Slags raa Steenkiste." I Skelettets venstre Haand laae en Pibe af Leer og i den höire en mindre Pibe, udskaaren af en blöd Steenart; paa Grund af disses ubetydelige Störrelse har man anseet dem for at være en Slags symbolske Piber; ved Ligets Hoved laae en Deel Brudstykker af et Leerkar og af Skaller af Ferskvandsmuslinger.

Det synes, at man i hine Tider ogsaa har begravet Ligene paa en ganske særegen Maade, som skal være i Brug endnu blandt flere Indianerstammer. Disse pleie nemlig först at fremstille Liget offentligt, for at hele Stammen kan være tilstede ved Ceremonien, og holde da Taler til den Afdödes Priis; naar den hele Ritus er fuldbragt, anbringes Liget paa et höit Stillads, en höi Klippe eller i et Træ, forat Rovdyr ikke skulle fortære det, hvor man lader det forblive, indtil det er saaledes oplöst, at kun Knoklerne ere tilbage. Paa visse Tider af Aaret samles da Knoklerne af samtlige paa denne Maade udstillede Lig og nedlægges imellem hinanden i store fælles Grave (*ossuaries*), hvortil man i Almindelighed har udvalgt höitliggende Steder, for at Floder eller mindre Vandlöb ikke skulle overskylle dem [1].

Paa en höi Banke nær Chillicothe ligger en kegleformet Höi, der synes at være dannet ved Menneskehaand; paa Toppen af den er opfört en Gravhöi, der har en Höide af 8 Fod; ved en Undersögelse af den, der foretoges for en Deel Aar siden, fandtes paa dens Bund et Cranium, med Ansigtet vendt nedad; men saavel Underkjæben som de övrige Dele af Skelettet manglede, med Undtagelse af Nöglebenet, nogle faa Nakkehvirvler og enkelte af Fodknoklerne, der alle laae sammenhobede i störste Uorden om Craniet. Med Undtagelse af nogle Skaller af Ferskvandsmollusker fandtes ingen Oldsag herved. Höiens Overflade bestod af fast, guult Leer, der i en Dybde af 3 Fod var blandet med store, utilhugne Stene, og disse hvilede paa en

[1] Schoolcrafts ovenciterede Værk, I, S. 80 og 102. 1837 opdagedes 10—11 saadanne ossuaries ved Beverley i Övre Canada paa et Höidedrag, der er overgroet med store Bögetræer; de ligge i Retningen Nord—Syd og have ofte betydelige Dimensioner. Alle Knoklerne ligge i stor Uorden mellem hinanden og ved dem findes forskjellige Gjenstande, hvoraf flere hidröre fra Europæerne. Der er forekommet enkelte Spor af, at man undertiden har behandlet Ligene fra vor Steenalder paa samme Maade; men Fund af denne Art i vort Land ere hidtil gjorte i et saa ringe Antal, at man endnu ikke kan afgjöre, om denne Fremgangsmaade har haft nogen almindelig Udbredelse.

brændt Jordmasse, blandet med Trækul og smaa Stene, og herimellem fandtes paa den naturlige Jordbund Craniet og de övrige Knokler; lige under Höiens Top og umiddelbart ovenpaa nogle af de store Stene var der lagt en stor Plade af Marieglas.

I flere af de sydlige Staters Gravhöie træffes ofte store Leerkar, hvori der er nedlagt Knoklerne af ubrændte Menneskeskeletter, og naar Karrets Munding ikke er altfor vid, findes undertiden Craniet anvendt som Laag.

I en betydelig Dybde under Jordens Overflade forekommer hyppigt en stor Mængde oplöste Menneskeskeletter og ved dem forskjellige Gjenstande af Steen og Kobber. Ved Bredden af St. Lawrence Floden, i Vest Canada, fandtes for flere Aar siden, da St. Lawrence Canalen blev gravet, henved 20 Skeletter, der laae i en Dybde af 14 Fod under Jordens Overflade, i en af Blaaleer og Sand dannet Jordmasse; de laae i en Kreds om forskjellige Vaaben og Redskaber af Kobber og andre Gjenstande; paa Grund af Redskabernes Former og den Dybde, hvori Skeletterne forekom, maa denne Begravelsesplads antages for at hidröre fra samme Tid som de ovennævnte Grave. Det lader sig imidlertid ikke afgjöre, om alle disse almindelige Begravelsespladser hidröre fra hine fjerne Tider eller ere af en yngre Oprindelse.

Hyppigt træffes ogsaa Ligene brændte. Paa Bunden af en Gravhöi (ikke langt fra Chillicothe), der var over 25 F. höi, laae et Lag Trækul, 6—9 Fod i Quadrat og henved 1 Fod tykt, hvorimellem der fandtes en Deel stærkt brændte Menneskebeen, en Steenöxe og nogle tynde Kobberplader.

Det synes, at man ikke altid har anvendt den samme Omhu ved Ligbrændingen, idet Skeletterne ofte træffes kun halvt brændte. Et mærkeligt Fund af denne Art er gjort i en ellipseformet Höi, der laae indenfor Voldene af et „helligt Enemærke". Henimod dens smalle Ende traf man et quadratisk Gravkammer (8 F. i Quadrat), som var dannet af Træstammer, der vare lagte ovenpaa hinanden; og ved hvert

Hjörne var der paa den udvendige Side nedrammet en Pæl, forat Stammerne ikke skulde falde ud fra hinanden. Det var fyldt med en fast Jordmasse, hvorimellem der laae et tildeels brændt Menneskeskelet, en med 2 Huller gjennemboret, tynd Kobberplade og en meget smuk Tobakspibe, udskaaren af Porphyr. Skelettet syntes at have været indhyllet i en Slags Maatte. Ikke langt fra dette Kammer stod et andet lignende, men meget mindre; det omsluttede et Altar, hvorpaa der laa noget Aske; ved Træ-Indfatningen laae flere Naale, forfærdigede af Hjorteknokler. Der forekom i samme Höi Spor af flere Trækamre, men man fik ikke Leilighed til at fortsætte Undersögelsen. Höien havde en Længde af 160 F. og en Höide af 20 F.; dens Overflade var dækket med et Lag Rullesteen og Gruus, og omkring dens Basis var der lagt med en vis Regelmæssighed en Mængde flade Stene, som for at hindre Jorden fra at skride ud. Nogle Mile fra denne Höi undersögte man en anden, der var 9 F. höi, og bestod af en Mængde sammendynget Aske, hvorimellem der forekom Smaastykker af Trækul og brændte Menneske- og Dyrebeen; man har undersögt flere lignende Höie, og er kommen til den Antagelse, at de ere fremkomne derved, at man efterhaanden har sammenhobet de Dödes Aske og brændte Been.

I mange Höie i de sydlige Stater ere de brændte Been blevne med stor Omhu nedlagte i Leerkar.

Disse ere de forskjellige Gravskikke, man fulgte i hine Tider; det er imidlertid vanskeligt at afgjöre, om de ere samtidige eller have aflöst hinanden i Tidernes Löb; muligt have de forskjellige Stammer haft deres særegne Gravskikke.

Uagtet disse forskjellige Oldtidsminder synes at maatte henföres til een Culturperiode, maa det dog bemærkes, at de efter deres geographiske Udbredelse kunne sondres i tre store Grupper:

Det er især i Wisconsin, Michigan og Iowa, at man træffer de dyreformede Jordvolde, der saaledes danne Oldtidsmindernes nordvestlige Grændse; Forsvarsværkerne og „de hellige Enemærker" derimod forekomme navnlig ved Ohiofloden og dens Bifloder, medens de mere kunstigt formede Höie især forefindes i de sydlige Stater. Men at angive bestemte Grændser mellem disse Grupper, lader sig ikke gjöre, de gaae over i hinanden, og man anseer dem forat tilhöre samme Cultur.

Floderne i Mississippidalen have efterhaanden udhulet sig deres nuværende Leie og i deres gradvise Synken dannet forskjellige terrasseformede Afsatser, der hver for sig ere dannede igjennem et meget langt Tidsrum; da alle de forskjellige, ovenomtalte Oldtidsminder af Jord eller Steen aldrig findes paa de sidst dannede Terrasser, og altsaa maa antages at være ældre end disse, faaer man herved et Begreb om deres höie Alder. Der er imidlertid ogsaa en anden Vei, ad hvilken man kan slutte sig til deres Ælde; de ere nemlig i Tidernes Löb, efterat de ere blevne forladte, blevne bevoxede med Skov, hvis Træer ofte ere særdeles gamle. Saaledes fandtes paa en Jordvold et mægtigt Kastanietræ, henved 600 Aar gammelt; anstilles en Gjennemsnitsberegning for Tidsrummet mellem Jordvoldens Opförelse og til den blev forladt og overgroet med Skov, maa dens Alder anslaaes idetmindste til 1000 Aar; men at man maa gaae endnu længer tilbage i Tiden, sees deraf, at der paa en Höi ved Marietta i Ohio groede et Træ, som var over 800 Aar gammelt; mange gamle Træstubbe tyde paa en endnu höiere Alder[1].

III.

Disse forskjellige Jordværker staae som Minder om en ikke ubetydelig Cultur, og man skulde troe, at det Folk, fra hvem de hidröre, maatte have kjendt og benyttet Jernet; men det har viist sig, at alle de skjærende Redskaber og Vaaben, der bestemt kunne henföres til denne fjerne Cultur, ere deels

[1] Squier and Davis. Anc. Mon. of the Mississippi Valley. S. 14 og 16.

forarbeidede af Steen, og ligne da næsten aldeles vore Steensager, deels af Kobber, saa at vi her have en Forening af en Steen- og en Kobberalder, og at disse to Culturstadier virkelig have været samtidige sees deraf, at Steen- og Kobbersager findes sammen paa Altarne. I Europa blev, som bekjendt Steenalderen aflöst af Bronzealderen; alle hidtil i denne Retning anstillede Undersögelser have i den Grad bekræftet denne Hypotheses Rigtighed, at den nu er hævet over enhver Tvivl. Imidlertid ligger dog den Tanke nær, at der forud for Bronzealderen kunde være gaaet en Kobberalder, at man en Tidlang, som i America, havde benyttet Kobberet til Vaabnene og de skjærende Redskaber, og at man senere havde fundet paa at blande det med Tin for at hærde det og gjöre det mere skikket til at bearbeides. Men de americanske Kobbersager ere alle forarbeidede i *kold* Tilstand, medens de ganske enkeltviis forekommende europæiske Kobbersager ere *stöbte* og netop derved kun i en meget ringe Grad kunne bruges; de maa antages at være forfærdigede i et Öieblik, da Forfærdigeren har manglet Tin, som vanskeligere lader sig bringe tilveie end Kobberet, og Bronzeblandingen, der hovedsagentlig er eens for alle de europæiske Bronzesager fra Bronzealderen, maa antages for at være indfört af et Folk, der er indvandret fra Asien og gradviis har fortrængt Steenalderen. Derfor frembyde disse nordamericanske Kobbersager en særegen Interesse; Kobberet er blevet bearbeidet i kold Tilstand, og der er hidtil ikke fundet noget Beviis for, at man har forsögt paa at stöbe Kobbersagerne; dette er saameget mærkeligere, som flere af de paa Altarne fundne Kobbersager ere smeltede paa Grund af den stærke Varme, for hvilken de have været udsatte. Man har i det Hele ikke kjendt den Kunst at udsmelte Ertserne, hvorfor Kobbersagerne ogsaa undertiden findes blandede med andre Metaller. I „Mémoires des Antiquaires du Nord", 1840-1844, findes en Beretning om et mærkeligt Gravfund ved Fall River, i Districtet Troy, i Massachusetts (Accounts of a

discovery of antiquities made at Fall River, Massachusetts, by Thomas Webb, S. 104-116 og tab. IV); i en Sandbanke fandtes nogle Lig, der endnu ikke vare fuldstændigt oplöste, de vare omgivne med Bark og indsvöbte i flettede Bastmaatter. Ved disse forekom nogle Smykker og Pilespidser, forfærdigede af en Bronzeblanding, meget lig den, som brugtes i Danmark i den ældre Jernalder: 70,29 Kobber, 28,03 Zink, foruden noget Tin, Bly og Jern; Cranierne havde ikke samme Form som de nulevende Indianeres. Ogsaa Schoolcraft omtaler dette Fund (I, S. 127), men beretter, at de omtalte Gjenstande vare forarbeidede af Kobber, og paa Grund af den forholdsviis vel bevarede Tilstand, hvori man forefandt Ligene, som han erklærer for at hidröre fra Indianerne, mener han, at dette saa mærkelige Fund maa henföres omtrent til den berömte Indianerhövding Metacom's Tid. Saavidt vides er dette Fund enestaaende i de nordamericanske Fristater, og det lader sig neppe afgjöre, i hvad Forhold det staaer til Nord-Americas Cultur för Europæernes Occupation. — Det fortjener at bemærkes, at nogle Indianerstammer ved „Pillegrimmenes" Indvandring havde Smykker og Pilespidser af Kobber [1]; Lapham [2] citerer fölgende Bemærkning af en Forfatter, Alloüer (1666): „Det hændes ofte, at der findes Kobberstykker, der veie 10—20 ℔. Jeg har seet mange saadanne Stykker i de Vildes Hænder, og da disse ere overtroiske, betragte de dem som Guddomme eller som Gaver, der skulle fremme deres Velfærd, fra Guder, som boe under Vandet. Af denne Grund gjemme de disse Kobberstykker sammen med deres kostbareste Gjenstande. I nogle Familier have de været opbevarede i mere end 50 Aar, og i andre gjennem umindelige Tider, vaagede over som Huusguder."

Paa omstaaende Side er afbildet nogle af de interessanteste Redskaber og Vaaben af Kobber, hver forfærdiget af eet Stykke Metal.

[1] Schoolcraft I, S. 129.

[2] The Antiquities of Wisconsin, S. 75.

$\frac{1}{3}$

1

$\frac{1}{3}$

2

c. b. a.

$\frac{1}{2}$

3

$\frac{1}{2}$

4

$\frac{1}{2}$

5

$\frac{1}{2}$

6

$\frac{1}{3}$

7

Nr. 1. En Kile med buet Eg, der er skraat tilhamret fra begge de brede Sider. Den er funden ved Sciotofloden i Udkanten af en Höi, der dækkede et Altar. Den har en ikke ringe Lighed med de almindelige Steenkiler, og saadanne Kobberkiler skulle forekomme temmelig hyppigt; undertiden ere de ved Hamring tildannede som Huulmeisler; af disse fandtes een sammen med den ovenbeskrevne Kile.

Nr. 2. En særegen tveegget Öxe eller Hakke, hvis Egge ere skærpede ved Hamring fra begge de brede Sider. Paa Midten, hvor den er smalest, har den et langagtigt Hul, hvori et Skaft har været befæstet. Den er funden i en Höi ved Paintcreek i Staten Ohio. (I Squier's og Davis's Afhandling (S. 199) er opstillet den Formodning, at denne Hakke har været indsat i et spaltet Skaft saaledes, at der igjennem Hullet i Midten er blevet stukket Snore for ydermere at befæste Hakken til Skaftet; — ihvorvel Hullet er forholdsviis lille, er det dog sandsynligere, at Skaftet har været befæstet lodret paa Bladets Bredside, især naar man vil tænke sig, at Redskabet har været benyttet som Jordhakke, hvilket synes at have været dets Bestemmelse).

Nr. 3. (a, b, c). En særegen femsidet Meisel, der har en skarp Kant paa den buede Overside og er flad paa Undersiden (a og c). Den er temmelig beskadiget, men har dog endnu umiskjendelige Spor af, at man med Omhu har hamret den glat undtagen paa den underste, flade Side, der er fuld af Ujevnheder. Dette mærkelige Stykke er fundet ved Wisconsinfloden.

Nr. 4. En Smalmeisel, dannet af en tilhamret Kobberstang; den er afrundet saavel ved Eggen som ved den modsatte Ende (jfr MnO 21). Den er funden i Jordværkerne ved Marietta i Staten Ohio.

Nr. 5 og 6. 2 Syle, dannede af tilhamrede Kobberstænger; den ene er spids til begge Ender, medens den anden er afrundet for den ene Ende og muligviis har været anbragt i et Skaft. De ere fundne ved Marietta i Staten Ohio.

$\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$

8 9 10 11 12

$\frac{1}{1}$

13

Nr. 7. Et af en udhamret Kobberstang dannet Redskab, der er böiet for den ene Ende, som er afbrudt. Den anden Ende er udhamret til en skarp Eg, der er buet og udvidet til begge Sider. Da Redskabet er ufuldstændigt, er det vanskeligt at sige, hvortil det har været benyttet; men man antager, at det har været brugt til at skjære i Steen med. Det er fundet i en Höi ved Marietta i Staten Ohio.

Nr. 8. En noget raat forarbeidet Kniv med en kort Skafttunge, to Egge og afrundet for Spidsen. Den er funden paa Öen Isle Royal i Övresöen under Roden af et stort Træ.

Nr. 9. En Kniv af en anden Form, men i höi Grad beskadiget. Den er funden ved Lawrencefloden i Forening med andre Kobbersager ved flere Menneskeskeletter (see S. 346).

Ved Övresöen er funden en ganske særegen Kobberkniv, der har et spidst og buet Blad og bagtil et i den ene Side aabent Skaftrör, hvori et Skaft har været befæstet; men det har Formodningen for sig, at den hidrörer fra en langt senere Tid end de andre Kobbersager, idet den bærer Spor af europæisk Paavirkning [1].

Nr. 10. En Spyd- eller Landsespids, hvis meget korte Skafttunge er udvidet bagtil i to Vinger. Bladet er fladt og ved Eggene skarpt tilhamret. Den er funden i Nærheden af Cincinnati og ligner i höi Grad flere fra samme Culturperiode hidrörende Pilespidser af Steen (jfr desuden MnO 67).

Nr. 11 og 12. 2 Landsespidser, hver med en ophöiet Kant langs Midten af hver af Bladets Sider, og med Skafttunge; men de ere meget beskadigede (jfr MnO 53) [2].

Foruden Vaaben og Værktöi træffes ogsaa Smykker, der ere forarbeidede af Kobber. Vi nævne först Armbaandene (Nr. 13),

[1] Lapham, Antiquities of Wisconsin S. 77 fig. 33.

[2] Afbildningerne Nr. 3 (a, b og c) ere laante fra Lapham, Antiqu. of Wisconsin, S. 60 fig. 88, og de övrige fra Anc. Mon. of the Mississippi Valley: S. 197 fig. 81; S. 199 fig. 84, 1; S. 200 fig. 85, 1, 2, 3 og 5; S. 201 fig. 86, 1 og 2; fig. 87: 1, 2 og 3; S. 205 fig. 88.

der saavel findes i Gravene paa Armene af Skeletterne som nedlagte paa Altarne. De bestaae af en massiv Kobberstang, der er hamret rund og böiet sammen; de ere ofte forarbeidede med stor Dygtighed og smukt polerede eller glattede. Derimod ere Enderne aldrig loddede sammen, og der forekommer i det Hele intet Spor af, at man har forstaaet at lodde; enten gaae Enderne tæt imod hinanden eller ere böiede over hverandre.

At Kobberet imidlertid ikke har været tilstede i tilstrækkelig Mængde, sees ikke alene deraf, at man paa samme Tid har benyttet Vaaben og Værktöi af Kobber og Steen, men ogsaa af forskjellige Smykker, som man har forfærdiget af ganske tynde, udhamrede Plader, for saavidt muligt at spare paa Metallet. Som Smykker af denne Art skulle vi nævne nogle meget hyppigt forekommende, runde, concavt-convexe Skiver, der i Toppen have en Fordybning og ere udarbeidede med stor Færdighed. Man har kun fundet dem paa Altarne, hvor de synes at have været lagte to og to sammen, mod hinanden. I en Höi har man fundet en compact Sandsteen, som paa flere Steder har cirkelformede Fordybninger, hvori man sandsynligviis ved Presning har givet hine Smykker deres Form.

Næsten ligesaa hyppigt forekomme smaa, tynde Kobberrör, hvis Kanter ere lagte over hinanden. Det er höist sandsynligt, at disse have ved Sener eller Snore været bundne sammen, Side om Side, og have dannet et Livbælte. Lignende Rör, men af Bronze ere fundne i Martörven i Raabjerg Sogn, Hjörring Amt, og i en Gravhöi ved Farum i Frederiksborg Amt, ligesom ogsaa ved et af de Lig, der fandtes 1831 ved Fall River. Blandt de Smykker, der vidne om meget stor Kunstfærdighed, maa fremhæves nogle convexe, skaalformede Knapper af meget tynde Kobberplader, i Almindelighed med 2 Huller ved Basis.

Foruden disse Smykker forekomme ogsaa forskjellige smaa Rör, Baand og Stykker Traad af Kobber, der have været benyttede paa forskjellig Maade.

Undertiden har man benyttet Kobberet til Restaurering af itubrudte Gjenstande, navnlig Tobakspiber; man har saaledes forbundet de fra hinanden skilte Stykker derved, at man har boret Hul i dem og saa bundet dem sammen med Kobbertraad eller Kobberbaand; naar Piberöret var brækket over, satte man det sammen ved at anbringe et Kobberrör igjennem hele Röret.

Foruden Kobberet kjendte og benyttede man ogsaa Sölvet; men det forekommer kun i ringe Mængde, og findes derfor ogsaa anvendt saa sparsommeligt som muligt. Det er blevet slaaet ud i Plader, saa tynde som Papiir, der ere blevne lagte saaledes over Kobberet, at intet af dette kan sees. Som Exempler paa, hvorledes man har benyttet det, skulle vi nævne nogle ægformede Perler, hvis Kjerne bestaaer af en Conchylie, som er bleven fuldstændigt overdragen med en tynd Kobberplade, uden om hvilken der atter er lagt en endnu tyndere Sölvplade. De ere fundne paa et Altar sammen med en Deel stjerneformede Smykker, som ere forarbeidede paa selvsamme Maade.

Sölvet har saaledes været for Americas Kobberalder, hvad Guldet var for Europas Bronzealder, men med den Forskjel, at Guldet forekom i en langt större Mængde i Europa end Sölvet i Nordamerica.

Men hvorfra har man da i hine Tider forskaffet sig Materialet til de talrige, nysbeskrevne Kobbersager?

Over en betydelig Strækning af Mississippidalen, fra Övresöen og i sydvestlig Retning henimod den mexicanske Havbugt, træffes en ikke ringe Mængde Kobber, deels begravet i Jordlagene deels aareviis indesluttet i Klipperne; disse Lag eller Aarer forekomme ofte under saadanne Betingelser, at de ikke frembyde nogen stor Vanskelighed eller i alt Fald ikke fordre nogen höi Culturudvikling for at man skal kunne bearbeide dem med Held.

Man har ogsaa paa flere Steder fundet ældgamle Minegrave, der hidröre fra en Tid, som gaaer langt forud for

Europæernes Indvandring, saaledes i Wabash's Floddal (i Staten Indiana) og i Staterne Arkansas og Missouri, men talrigest og omfangsrigest træffes de paa Öen Isle Royal i Övresöen og i den nordvestlige Deel af Staten Michigan; paa det sidste Sted har man over milelange Strækninger opdaget ældgamle Minegrave i Klipperne, som i Almindelighed ere 10 til 15 Fod brede og 5 til 20 Fod dybe; skjöndt en Deel af dem nu ere udfyldte med Gruus og Jord, kan man dog endnu skjelne deres Omrids. Man har ryddet flere af dem og blandt Jorden og Gruset er der da blevet fundet en Deel Redskaber af Kobber og en betydelig Mængde raat forarbeidede Hamre, der i Almindelighed kun ere store, fra 5—20 ℔ tunge Rullestene, som om Midten have en fordybet Rille, ved hvilken de have været skæftede; andre, meget store Hamre, der ere forfærdigede af Grönsteen, have Huller paa flere Tommers Dybde, der ere borede ind fra begge Sider; man formoder, at der i disse Huller har været indsat Tapper af Træ, som have været befæstede i saa store Haandtag, at flere kunde paa eengang haandtere dem som Svingköller. De fleste af disse Hamre ere mere eller mindre itubrudte eller mærkede af Hug; det er utvivlsomt, at man ved Hjelp af dem har bearbeidet den haarde Klippemasse, idet man först har gjort denne skjör ved vexelviis at udsætte den for en stærk Hede og overgyde den med Vand; enkeltviis forekommende Spor af Aske i de gamle Minegrave tale for Rigtigheden af denne Antagelse.

Ved Ontonagon Floden fandtes for flere Aar siden i en saadan Minegang, i en Dybde af 12 Fod under Jordens Overflade, et mægtigt Stykke reent Kobber, der veiede 11,588 (engelske) ℔ eller næsten 6 tons; det var 10 Fod langt, 3 Fod bredt og næsten 2 Fod tykt og var paa Overfladen hamret glat. Det laae begravet i et Lag Aske og syntes at være taget op fra en Dybde af omtrent 30 Fod. Man havde reist det paa Höikant, og under det laae en Deel Löftestænger, fra 8—10 Tommer i Tvermaal, og Kiler af Egetræ,

der vare sorte, som om de havde været i Ild og vare blevne forkullede. Mange maae have været beskæftigede med denne Grav, thi foruden en Mineur-Hammer og en lille Meisel af Kobber fandtes her ogsaa en ton Steenhamre. Det er neppe sandsynligt, at det har overgaaet Mineurernes Kræfter at faae den store Kobbermasse ud af Graven, snarere have vigtige Begivenheder som en Epidemie eller Krig afbrudt dem i deres Virksomhed.

Disse forskjellige Minegange ere, som ovenfor bemærket, i Tidernes Löb blevne fyldte med Jord og Gruus; saavel heri som paa de Opdyngninger, der hidröre fra den Tid, Minegravene bleve dannede, groe nu mægtige Træer, der ere henved 400 Aar gamle og have aflöst andre Træer, der altsaa ere af en langt höiere Alder. Saavel denne Omstændighed som de forefundne Kobberredskaber ere umiskjendelige Vidnesbyrd om, at vi her have de primitive Bjergværker, der have afgivet Materialet til de Kobbersager, som findes i de ovenbeskrevne Jordværker; hist og her findes iblandt Övresöens Kobber smaa Quantiteter Sölv, og intet er sandsynligere, end at det ligeledes netop er herfra, at Materialet til de i Forbindelse med Jordværkerne enkeltviis forekommende Sölvsmykker er hentet.

Der er imidlertid dem, som have erklæret, at disse primitive Bjergværker ikke kunne henföres til nogen meget fjern Tid. Saaledes siger Lapham, at de Löftestænger og Kiler af Træ, som fandtes i samme Grav som den ovenomtalte store Kobbermasse, vare for godt conserverede til, at de kunne have nogen videre betydelig Alder. Men for det förste synes det ifölge den hos Squier og Davis meddeelte Beretning om Fundet, at Træsagerne have været forkullede paa Overfladen, hvorved de netop maatte kunne have holdt sig gjennem en lang Tidsfölge; men selv om dette ikke havde været Tilfældet, var den gode Tilstand, hvori de forefandtes, ikke til Hinder for, at de kunde henföres til en meget gammel Tid; thi i Gravhöie fra vor Bronzealder er der jo undertiden fundet

meget finere og tyndere Gjenstande af Træ, der have bevaret sig gjennem et Tidsrum, der idetmindste omfatter 2000 Aar og höist sandsynligt en endnu længere Periode. Lapham paastaaer fremdeles, at saadanne mechaniske Hjelpemidler som Löftestænger og Kiler kun have været kjendte af den caucasiske Race; men herimod maa bemærkes, at der over den störste Deel af Jorden findes Bygninger fra en ældgammel Tid, der umuligt kunne være opförte uden disse Hjelpemidler; uden dem kan man neppe tænke sig nogen Maade, hvorpaa mexicanske og peruanske Oldtidsminder, ja selv vore mere primitive Gravstuer fra Steenalderen, ere blevne opreiste.

„Naar man erindrer sig Mineurernes ufuldkomne Redskaber," siger H. Schoolcraft, „er det rimeligt at antage, at Foretagender, der ere saa vanskelige og af et saa stort Omfang, maae have optaget et betydeligt Tidsrum." Paa et andet Sted gjör samme Forfatter den Bemærkning, at Mineurerne, som maae have foretaget deres Arbeide i större Mængde paa Grund af de climatiske Forhold og Jordbundens Beskaffenhed ikke have kunnet opholde sig stadigt i hine Egne men kun til enkelte Tider, navnlig kun om Sommeren, der ikke lagde nogen Hindring i Veien for, at de kunde ernære sig ved Jagt og Fiskeri.

Idet vi kun beröre, at forskjellige Tobakspiber, der ere udskaarne af haarde Steenarter, vistnok ved Hjelp af Kobberredskaber, vidne om, at Forfærdigerne have besiddet stor Dygtighed i Udskjæringskunsten, og at en Deel af Leerkarrene staaer saavel med Hensyn til Materialet som til Former og Prydelser höit over de nulevende Indianeres, gaae vi over til med et Par Ord at omtale, hvad man mener angaaende det eller de Folk, fra hvilke Jordværkerne, Kobberminerne og de i Forbindelse med dem fundne Gjenstande hidröre.

De ovenbeskrevne Mindesmærkers Omfang og store Mængde vidne om, at Mississippidalen maa have været beboet af en

tæt Befolkning, der har grupperet sig om de frugtbare Floddale og altsaa hovedsagentlig været agerdyrkende eller i det mindste i en langt höiere Grad end Indianerne, saalænge Europæerne have kjendt dem. Det synes fremdeles, at der har hersket en fælles Cultur over hele denne store Strækning, at der med Hensyn til Religion, Sædvaner og Leveviis har været noget Fælles, om og med enkelte Afvigelser. En Deel af de americanske Oldforskere ere enige om at forfægte den Anskuelse, at hiint Folk ikke kan have været det samme som de nulevende Indianere, der i Regelen mangle og ere uimodtagelige for nogen höiere Cultur og hvis fornemste Erhvervskilder udgjöres af Jagt og Fiskeri. Forfægterne af denne Anskuelse, hvoriblandt Davis og Squier, nöies derfor ogsaa med at kalde det Folk, fra hvem disse Minder hidröre, the mound-builders (Höibyggerne).

I Modsætning hertil mene andre Forskere, at vi her have Minder om en Tid, da Indianerne vel ligesom nu vare et jagende og fiskende Folk, men dog havde en höiere Cultur og levede under lykkeligere Betingelser.

Vanskeligt er det at afgjöre, hvorledes det egentlig forholder sig med denne Americas Kobber- og Steenalder, men meget taler for, at den förste Anskuelse er den rigtigste. Man kunde tænke sig, at der för Indianerne havde levet i Mississippidalen et Folk med en betydelig Cultur, at det havde opkastet et heelt System af Forskandsninger mod de fra Nord indtrængende Indianere, at disse endelig havde fortrængt the mound-builders, som da i Mexico havde grundet den mærkelige Cultur, Europæerne forefandt der ved deres Ankomst.

YDERLIGERE SPOR AF DE GAMLE NORDBOER I AMERICA.

Further Traces of the ancient Northmen in America, with geological evidences of the location of their Vineland. By Rev. ABNER MORSE, A. M. Read before the New England Historico-Genealogical Society, and published at their Request. Boston, 1861. 16 pp.

UNDER ovenstaaende Titel har Rev. A. Morse givet os et ret interessant Bidrag til Bestyrkelse af Nordboernes tidlige Tilstedeværelse i Nordamerica, paa hvilket vi her ved et kort Uddrag henlede Tidsskriftets Læseres Opmærksomhed.

Forf. begynder med at bemærke, at han for henved en halv Snes Aar tilbage under et Ophold paa Cape Cod og „the South Shore Islands" gjorde indianske Fortidslevninger til speciel Gjenstand for sine Studier, og beretter i den Anledning fölgende. I Landsbyen South Dennis, beliggende paa den östlige Bred af Bass River, paavistes der ham et Sted, hvor der, i en Dybde af fire Fod under en ældgammel Hvidege-Stub, var blevet opdaget et Ildsted af Rullestene, der vare opstillede i parallele Rækker, saa at de i Kalkgrunden dannede et Parallelogram eller Quadrat. Der havde aldrig paa dette Sted staaet nogen Bygning, hvorimod det bestandig havde udgjort en Skovparcel. Grundens geologiske Beskaffenhed tydede, i Forening med det alt Anförte, paa, at Aarhundreder maatte være henrundne, siden dette Ildsted anlagdes. Det bemærkes derhos, at der omtrent i en halv (engelsk) Miils Afstand fra den her omtalte Localitet vare ved Törvegravning fundne af Beboerne ganske lignende Ildsteder, samt at der paa et omtrent sex Mile fra Cap'et beliggende Punkt var tidligere blevet fundet et af samme Slags under et fuldkommen uddannet fire Fod tykt Törvelag. Disse Fortidslevninger bleve af Opdagerne ansete for indianske Ildsteder, en For-

mening som vor Forf. strax indsaae det Ugrundede i, da hans nöie Kjendskab til Indianernes Levemaade og Skikke havde overbeviist ham om, at de aldrig anlagde Ildsteder, en Overbeviisning der var bleven end yderligere bestyrket ved de af andre med Indianernes Fortidslevninger og huslige Liv nöie bekjendte Personer indhentede Oplysninger, af hvilke adskillige udförligere beröres. Vel lader det sig ikke negte, at de Indfödte (d. e. Indianerne) undertiden benyttede Stene til deres Ildsteder; men de brolagde dem aldrig og Stene benyttede de blot i Egne, hvor de fandtes i Overflödighed. I de ved Cap God omtalte Localiteter forekomme nu Rullestene overordenlig sjeldent saavel over som under Jorden og, efter hvad vor Forf. bemærker og godtgjör, forekom de der oprindelig aldeles ikke over Jorden, hvorfor de til de nævnte Ildsteder benyttede Rullestene have maattet sammenbringes langveis fra, noget Indianerne med deres medfödte Indolents vanskelig vilde have indladt sig paa, ligesaalidt som den Udholdenhed, Arbeidet maa have krævet, og dettes Nöiagtighed og smukke Form henvise til Indianerne, af hvem der, efter vor Forf., ellers intet Lignende kan opvises. De her antydede Betragtninger lede ham nu ganske naturlig til at opkaste det Spörgsmaal: „Hvem har da anlagt disse Ildsteder?"

For at besvare det, vender vor Forf. sig nu til de islandske Sagaers Beretninger om Americas Opdagelse af Nordboerne i det 10de Aarhundrede og om disses derpaa fölgende Nedsættelse paa Kysten. Den korteste Dags af dem angivne Længde vilde passe med Sydkysten af Ny England. Geognostiske Betragtninger lede ham til den Slutning, at Sagaernes Viinland maa have været en Ö i Nærheden af Cap Cod, hvor de landede og anlagde de omtalte Ildsteder, men at Öen senere maa være opslugt af Havet. Hans Udvikling af de geologiske Forandringer, der ere foregaaede paa den derværende Kyst, kunne vi vel ikke her gjentage, men bemærke blot, at den sikkert vil være af ikke ringe Interesse i geologisk Henseende.

I en Selskabets Secretair af Forf. senere tilstillet Skrivelse, hvis Hovedindhold er optaget i „Boston Daily Journal" for 16de Januar 1861 under Overskrift „Traces of the Ancient Northmen confirmed, and more of their Relics discovered" meddeles adskillige supplerende og bestyrkende Oplysninger, der ligeledes tidligere vare oplæste i et Möde i „Boston Historico-Genealogical Society", og som vi ligeledes nu i Korthed her skulle omtale.

Efterat have forudskikket den Bemærkning, at han siden sin Afhandlings Offentliggjörelse havde modtaget en Skrivelse fra det Nordiske Oldskrift-Selskabs Secretair, hvoraf saaes, at Steen-Ildsteder af samme Beskaffenhed som de paa Cap Cod opdagede, ogsaa forefandtes i Danmark, gik vor Forf. over til at give en Beretning om en ved Nantucket funden Kobber-(Bronze?) Pilespids, der, i Modsætning til de indianske Pilespidser, var forsynet med et Hul til at fastgjöre Pilen i den. Han bemærkede derhos, at de förste Colonister ved Taunton River forefandt blandt Indianerne et Sagn om, at „Fremmede" engang vare seilede op ad bemeldte Flod og havde beseiret „de röde Mænd." Hertil föiede han en Beretning om en rimeligviis af Nordboerne paa Vestsiden af Dwight's Meadow efterladt Fortidslevning. De havde nemlig, formodede han, da de, som Fremmede, vare ubekjendte med den Omstændighed, at frisk button-wood (platanus occidentalis) ikke kan brænde, til deres Ildsted hugget sig et Stykke af dette Træ, 18 Tommer i Gjennemsnit og fem Fod langt, hvilket de dernæst senere, som i Vrede over dets Ubrændbarhed, havde rullet ned ad Banken. Engen var dengang en Vig af Charles Floden. Stykket faldt i Vandet og Mudderet i en horizontal Stilling. Da senere Vigen udtörredes og Vegetationen begyndte, dannede der sig for over 200 Aar tilbage paa dette Sted et tre Fod tykt, fuldkommen uddannet Törvelag over Mudderet og Træstykket. Senere har den hele Eng hvert Aar været under Leen, hvorved Lagets Forögelse er bleven standset. Det omtalte Stykke opbevaredes længe som en stor Sjeldenhed, og

Eieren, en i slige Sager kyndig Mand, anstrengte sig forgjeves for at gjöre sig Rede for, hvorledes det kunde være kommet i denne Stilling. „Han havde", bemærker vor Forf., „aldrig hört om, at Nordboerne 800 Aar tilbage havde været ved Taunton Floden." Hr. Morse opfordrede enhver, der var bekjendt med vedkommende Localiteter, navnlig med Engens Brede og Fald, Stedets Afstand fra Dwight's Bæk, Modströmmen i den fra Charles River af, Bævernes og andre Vanddyrs Instinct og Vaner, til at paavise Muligheden af, at det nævnte Træstykke af dem kunde være bragt i en horizontal Stilling som den nævnte nedenunder et Törvelag paa tre Fod og et fastpresset, 1 à $1\frac{1}{2}$ Fod tykt, Mudderlag. Det var hām ligesaalidt klart, hvorvidt det forefundne kunde tænkes at skrive sig fra engelske Colonister efter 1636. — Til Slutning forsögte Morse at give nogle Vink med Hensyn til den tilgrunde gangne Colonies Skjebne, og antydede i saa Henseende Muligheden af, at disse Nybyggere enten allerede tidligt kunne være gaaede tilgrunde ved Krige, Sygdom og Hungersnöd, eller at de muligt vare dragne vesterpaa langs Floderne Sound, Hudson og Mohawk til Erie Söen og Ohio Floden. Paa denne Vei beskrev han adskillige Oldtidslevninger, der muligt kunde være Minder om dem, og iblandt hvilke vi her skulle fremhæve: 1, et Jernerts-Brud, der viste Spor af at have været bearbeidet, beliggende ved Hudson-Flodens nordlige Green; 2, et Öxemærke i en forstenet Askknude, opplöiet i en nysröddet Mark nærved det Sted, hvor Mohawk-Floden begynder at blive seilbar; 3, Sporene af et Fort öst for Cayuga-Söen og 4, adskillige forlængst helede og overvoxede Indhug med skarpe Öxer i derværende Træer. Navnlig fremhævede han en Hvideg i Rochester, fældet i 1821, i hvilken han talte 463 Aarringe udenom et saadant Indhug, hvilket viste, at dette var foretaget for 503 Aar siden, ja endnu langt længere tilbage, da Træet paa Grund af Törke eller Sygdom i lang Tid havde været hindret i at afsætte Aarringe. Han omtalte endelig ogsaa en med et saadant Öxehug-mærket Træstub, der var skyllet op

fra en alluvial Banke i Ohiofloden 40 Fod under Vandets Overflade, og tilföiede, at, saafremt disse Hug vare udförte med Kobberöxer, var Hærdningen af disse en Kunst, der hidtil var aldeles ubekjendt.

Til Slutningen bemærkede han endnu, at Schoolcraft's Fortolkning af Skrifttrækkene paa Dighton Rock ikke havde fundet almindeligt Bifald, hverken hos americanske eller hos europæiske Oldgranskere.

Med det Ovenanförte sammenstille man Hofjægermester N. F. B. de Sehested's Bemærkninger, meddelte i de Skandinaviske Naturforskeres Möde her i Kjöbenhavn den 12te Juli 1860. Hans Foredrag findes i „Forhandlinger ved de skandinaviske Naturforskeres ottende Möde. Kbhvn. 1861" p. 805-808. For dem af Læserne, hvem bemeldte Skrift ikke maatte være tilgængeligt, give vi her fölgende korte Uddrag af Hr. Sehesteds Bemærkninger.

Han forklarer saaledes, at han i hundredeviis havde fundet Huller af Grydeform med enkelte Afvigelser af omtrent 5 Quarteers Brede og Dybde, hvis nederste Halvdeel var fyldt med Aske i overveiende Mængde, Kul, Kulstöv og forbrændte Steen af en Næves Störrelse, den överste derimod med Jord af samme Beskaffenhed som det omgivende Jordsmon. De förste Huller af denne Slags bemærkede han for en sex Aar siden (1854) et Par Mile sönden for Nyborg, 4 i Tallet: senere iagttog han dem paa sine egne Marker ved Broholm i Fyen i saa stor en Mængde, at der paa et Areal af c. 3 Tönder Land kan antages at være over 100. Ogsaa paa Thorseng og paa Bornholm har S. iagttaget dem. Deres Afstand fra hverandre var forskjellig, dog neppe under en halv Snees Alen. Beliggenheden var afhængig af Vands Nærhed og af Terrainets större eller mindre Höide og deslige. Paa de nævnte Marker fandtes en stor Mængde Urner med Levninger af brændte Lig, i en af dem Oldsager fra Hedenold sammen med brændte Been; hvorvidt der imidlertid maatte finde nogen Forbindelse Sted mellem Urnerne og Ildstederne

drister vor Meddeler sig ikke til at afgjöre. At disse Ildsteder ere Oldtidslevninger anseer han for utvivlsomt; hvortil de have været brugte, lader han derimod forelöbig henstaae uafgjort, idet han dog bemærker, at deres overensstemmende Form, Störrelse og Indhold henvise til en bestemt særegen Anvendelse. Som Betingelser for at komme til et Resultat i saa Henseende betragter han endelig fölgende Forundersögelser:

1, disse Ildsteders geographiske Udbredelse;
2, om de altid findes i Nærheden af Askeurner;
3, om der i dem findes Levninger af Redskaber, Menneske- eller Dyre-Lig;
4, om Stenene altid findes anbragte i en vis bestemt Orden og
5, til hvilken Træart Kullene höre, navnlig om man kunde finde Naaletræ-Kul.

Troligen vil det ved nærmere Undersögelse stadfæstes, hvad man har formodet, at disse Ildsteder tilhöre den sidste Periode af Hedenold og de förste christne Tider her i Norden.

SELSKABETS BIBLIOTHEK

indeholder fornemmelig ARCHÆOLOGISKE, ETHNOGRAPHISKE og LINGUISTISKE, HISTORISKE og GEOGRAPHISKE Værker.

I de for Aarene 1858-1860 afholdte Möder forelagdes fölgende Skrifter, som vare modtagne fra:

GRÖNLAND. *Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. philos. H. Rink:* Kaladlit okalluktualliait, kalâdlit kablunâtudlo. Grönlandske Folkesagn, opskrevne og meddeelte af Indfödte, med dansk Oversættelse. Förste Bind, med Træsnit tegnede og udskaarne af en Indfödt. Noungme (d. e. paa Nouk), Godthaab 1859. Andet Bind 1860. — Kaladlit assilialiait, Grönlandske Træsnit, tegnede og udskaarne af en Indfödt. Godthaab 1860. 4. — *Samuel Kleinschmidt, Lærer ved Seminariet paa Godthaab:* Silap píssusianik (en lille Jordbeskrivelse paa Grönlandsk). — Silame iliornerit pingârnerit

ilait, imaitok: Silamiut ingerdlausiánik agdlagangiut, agdlagtok S. Kl. (en original grönlandsk kortfattet Verdenshistorie, affattet til Skolebrug).

ISLAND. *Adjunct ved den lærde Skole i Reykjavik, Jon Thorkellsson, hans Udgave af* Sex Sögu-þættir: I, þáttr af Egli Síðu-Hallssyni. II, þáttr af þorsteini austfirðing. III, þáttr af Sneglu- eðr Grautar-Halla. IV, þáttr af Hemingi Áslákssyni. V, þáttr af þorsteini forvitna. VI, þáttr af Gull-Ásu-þórði. Reykjavík 1855. 12. — *Gisle Brynjulfsson, Stipendarius Arna-Magnæanus, hans* Bemærkninger om Haavard Isfirdings Saga med Forklaring over Viserne. Kjöbenhavn 1860. 12.

NORGE. *Den Kongelige Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet:* Throndhjems Domkirke. Udgivet efter Foranstaltning af den Norske Regjering. Text af Professor P. A. Munch, Tegninger af Architect H. E. Schirmer. The Cathedral of Throndheim. Published by Order of the Norwegian Government. Text by Professor P. A. Munch. Drawings by Architect H. E. Schirmer. Christiania 1859 (38 Sider med 31 Plancher i imperial folio). — *Det Kongl. Norske Frederiks-Universitet i Christiania:* Karlamagnus Saga ok kappa hans. Fortællinger om Keiser Karl Magnus og hans Jævninger. I norsk Bearbeidelse fra det trettende Aarhundrede udgivet af C. R. Unger, I-II. Christiania 1859-1860. — Chronica regum Manniæ et insularum. The Chronicle of Man and the Sudreys edited from the manuscript codex in the British Museum and with Historical Notes by P. A. Munch, Christiania 1860, — samt flere Skrifter, udgivne af Chr. Hansteen og O. J. Broch. Christiania 1858-1859. — *Udgiveren af Kildeskrifter til Norges Historie:* Norske Samlinger, efter offentlig Foranstaltning udgivne af Chr. C. A. Lange. II^{2-4}, Christiania 1859-1860. — Flateyjarbók, en Samling af norske Kongesagaer med indskudte mindre Fortællinger om Begivenheder i og udenfor Norge samt Annaler. Udgiven efter offentlig

Foranstaltning. I-II[1]. Christiania 1859-1861. — Liber Capituli Bergensis. Absalon Pederssöns Dagbog over Begivenheder, især i Bergen, 1552-1572. Udgiven efter offentlig Foranstaltning med Anmærkninger og Tillæg af N. Nicolaysen. (Særskilt Aftryk af Norske Magazin, Förste Bind). Christiania 1860. — Om de Staten tilhörende Præstegaarde, Betænkning afgiven til det Kongelige Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet af Christian C. A. Lange. Christiania 1859. fol. — Norske Rigsregistranter, tildeels i Uddrag udgivne efter offentlig Foranstaltning. Förste Bind 1523-1571. Med Bistand af Edv. O. Heiberg og Siegw. Petersen udg. af Christian C. A. Lange. Christiania 1861. — *Foreningen til Norske Fortidsminders Bevaring, dens* Aarsberetning 1858, hvori I, Döbefunter af Klæbersteen i Smaalenene; II, Altertavle fra Slagens Kirke i Jarlsbergs Fogderi. — Aarsberetning 1859-1860, hvormed Förste og Andet Hefte af Norske Bygninger fra Fortiden. Norwegian Buildings from former times. I Tegninger og med Text udgivne. Christiania 1860, in folio oblongo. — *Rigsarchivar Chr. C. A. Lange og Prof. Carl R. Unger:* Diplomatarium Norvegicum, Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen. IV[2], V[1]. Christiania 1858, 1860. — *Professor C. A. Holmboe, hans Skrifter* Asaland og Vanaland. Christiania 1859. — Om Præget paa nogle i Norden fundne Guldmynter og Guldbracteater fra Oldtiden. 1859. — Om Helleristninger. 1861. — Om Od og Eg, Metal og Steen som Amulet. 1861. — Om hedenske Korsmonumenter. 1861. — Om Krodo, en sachsisk Afgud. 1861. (*Jfr Anm. ovenfor p.* 331-35). — *Dr. Stephan de Djunkowskoy, apostolisk Præfect for de arctiske Lande, Alten i Finmarken:* Lilja Eysteins Ásgrímssonar. Lilium, poëma islandicum quod ad Matrem Dei celebrandam cecinit Eysteinn Ásgrímsson, Canonicus Regularis (circa 1350). Hafniae 1858. Le Lis, poême islandais en l'honneur de la Mère de Dieu, par Eystein Ásgrímsson, Chanoine Regulier, vers 1350, avec

une introduction en islandais et en français. Copenhague 1858. 12.

DANMARK. *Directeuren for Museet for nordiske Oldsager, Conferentsraad C. J. Thomsen:* Oplysende Fortegnelse over de Gjenstande i det Kongelige Museum for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn, der ere forarbeidede af eller prydede med ædle Metaller. Udarbeidet efter Conferentsraad Vedel-Simonsens Opfordring af Vilhelm Boye. Förste Afdeling omfattende den hedenske Tid. Kjöbenhavn 1859. — *Den Kongelige Artilleri-Brigade ved Chefen, Generalmajor J. S. v. Fibiger:* Afbildning af gammelt Jernskyts fra det 14de til det 16de Aarhundrede, fornemmelig fra Artilleriets historiske Vaabensamling. (A. Grunth autogr. efter Foranstaltning af J. S. Fibiger), Kjöbenhavn 1859, in folio oblongo. — *Dr. philos. C. Rosenberg, hans Skrift:* Rolandskvadet, et normannisk Heltedigt, dets Oprindelse og historiske Betydning, et Bidrag til den europæiske Civilisations Historie. Kjöbenhavn 1860. — *Det historiske Selskab i Kiel, dets* Jahrbücher für die Landeskunde der Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg, redigirt von Th. Lehmann und Dr. Handelmann. I-III$^{1-2}$. Kiel 1858-1860.

SVERRIG. *Kongl. Vetenskaps-Societeten i Upsala, dets utgifna* Årsskrift. Första Årgången. — Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Upsaliensis, Seriei tertiae vol. II. Upsaliae 1858. 4. — *Professor Anders Uppström i Upsala, hans Udgave af* Skáldskaparmála-quæði Snorra Eddu öfversatta och med anmärkningar försedda. Academisk Afhandling. Upsala 1859. — Fragmenta Gothica selecta ad fidem Codicum Ambrosianorum Carolini Vaticani edidit. Upsaliæ 1861. — *Professor Carl Säve sst., hans:* Gutniska Urkunder: Guta Lag, Guta Saga och Gotlands Runinskrifter, språkligt behandlade. Academisk Afhandling. Stockholm 1859. — *Svenska Fornskrift-Sällskapet, dets* utgifna Samlingar: Heliga Birgittas Uppenbarelser. Första-Tredje Boken, efter gamla handskrifter utgifna af G. E. Klemming. Stockholm 1858-1860.

1857-1858. — *Friherre Gabriel Djurklou til Sörby, hans Skrift:* Ur Nerikes Folkspråk och Folklif. Anteckningar, utgifne till Fornvänners ledning. Örebro 1860. *Fremdeles* E. J. Bioerner, Schediasma historico-geographicum de Varegis, heroibus Scandinavis et primis Russiæ dynastis. Stockholmiæ 1743, 4, *og fl. Skr.* — *Herr J. Allvin, hans* Beskrifning öfver Wästbo Härad, Östbo Härad och Wista Härad i Jönköpings Län. Jönköping 1846, 1852, 1859. — *Dr. Wetterbergh:* Ett Namn, Penningar och Arbete, Altartaflan, Olga, Tännforsen, en Jemtlands-Historia, og flere Skrifter af Onkel Adam. — *Professor C. G. Brunius i Lund, hans:* Konstanteckningar under en Resa till Bornholm år 1857. Lund 1860. — *Docent, Mag. N. G. Bruzelius i Lund, hans* Svenska Fornlemningar, aftecknade och beskrifna. Andra Häftet med 6 Plancher. Lund 1860. — *Hist. Lector vid Gefle* Högre Elem. Läroverk, Mag. C. F. Wiberg, hans* Bidrag till kännedomen om Grekers och Romares förbindelse med Norden och om de Nordiska handelsvägarne, efter fynden och de gamla geographiska anvisningar. Gefle 1861. 4. — *Bibliothecar A. J. Arwidsson:* Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Nionde Delen. Stockholm 1857.

FINLAND. *Finska Litteratur-Sällskapet:* Suomi, Tidskrift i fosterländska ämnen. 1857-1859. Helsingfors 1858-1860. — Henrici Gabrielis Porthan, Opera selecta Par. I. H. G. Porthans Skrifter i urval. Första Delen. Helsingfors 1859. — Flora Fennica. Suomen kasvisto koelma. Suomalaisen Kirjallisuuden. Senran Toimituksia. 24 Osa. Helsingissä 1860. — 25 Osa. 1861.

RUSLAND. Hans Majestæt Keiser Alexander II *ved det Keiserlige Underviisnings-Ministerium, i Fortsættelse:* Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія, det Russiske Underviisnings-Ministeriums Journal for Aarene 1853-1859, 1860 Jan.-April. 29 Bind. St. Petersborg. — Fremdeles følgende af den archæographiske Commission udgivne Bind in 4to: Полное собраніе Русскихъ лѣтописей, Fuldstændig

Samling af de Russiske Chröniker, T. I (Nestor). St. Petersborg 1846. T. VIII. St. Petersborg 1859. — Дополненія къ Актамъ историческимъ, Supplementer til de historiske Acter angaaende Rusland. T. VII: 1676-1677. St. Petersborg 1859. — Новгородскія писцовыя книги. Novgorods Jordebog. T. I. 1859. — Livres de cadastre du territoire d'Ijora. Jordeböker öfver Ingermanland. T. I 1618-1623. St. Petersborg 1859. — O Россіи въ царствованіе Алексѣя Михайловича. Om Rusland under Alexis Mikhaïlovitsch's Regjering ved Kotochikhine. 2den Udgave. St. Petersborg 1859. — *Det Keiserlige Videnskabernes Academie*, *dets:* Mémoires, VIIe série, Sciences politiques, histoire, philologie, tome I-III. St. Pétersbourg 1859-1860. n° 3: Beitrag zum Verständniss des Liber Census Daniae von C. Schirren. Analyse und Kritik der Schrift Georgs von Brevern: Der Liber Census Daniae und die Anfänge der Geschichte Harriens und Wirlands (1219-1244). St. Petersburg 1859. 4. — Bulletin de l'Ac. t. I-II. — Jacob von Reichel und seine Sammlung. — *Det Keiserlige Geographiske Selskab*, *dets* Extraits des publications de la Société Impériale géographique de Russie en 1856 et 1857. St. Pétersbourg 1859. — Compte-rendu, 1858-1860. — Записки, Mémoires XIII. 1859. — Этнографическій сворникъ издаваемый императорскимъ Русскимъ географическимъ Обществомъ. I-IV. Санктпетербургъ 1853, 1855, 1858. Ethnographisk Samling, udgiven af det Keiserlige geographiske Selskab i St. Petersborg, I-IV, 1853, 1855, 1858. — *Det archæologisk-numismatiske Selskab i St. Petersborg*, *dets* Mémoires publiés par B. de Köhne. I et II. 1847. 8. — *Det lærde estniske Selskab i Dorpat*, *dets* Verhandlungen, IV^{2-3}, V^{1}. Dorpat 1858-1860. — Sitzungsberichte 1-3. — Verzeichniss livländischer Geschichts-Quellen in schwedischen Archiven und Bibliotheken von C. Schirren. I^{1}. Dorpat 1861. 4. — *Georg von Brevern, hans* Studien zur Geschichte Liv-, Esth- und Kurlands. I. Dorpat 1858. — *Selskabet for de Russiske Östersö-Provindsers Historie*

og Oldkyndighed, *dets* Mittheilungen aus der livländischen Geschichte. IX$^{2-3}$. Riga 1860. Die 700 Jahre der Geschichte Livlands. Programm zum 25jährigen Stiftungstage der Gesellschaft. Riga 1859. 4.

POLEN. *General-Controlleuren for Kongeriget Polen J. Foundoukleï*, *hans:* Обозрѣніе Кіева въ отношеніи къ древностямъ изданное съ высочайшему соизволенію кіевскимъ гражданскимъ губернаторомъ Иваномъ Фундуклеемъ. Overblik over Kiev med Hensyn til denne Byes Antiquiteter, med 42 Plancher. Кіевъ. 1847. fol. — Обозрѣніе Могилъ валовъ и городищъ Кіевской губерніи. Overblik over Gravhöiene, Voldene, Forskandsningerne og Borgruinerne i Gouvernementet Kiev, Кіевъ 1848; jfr. Ant. Tidsskr. 1852-1854 p. 205, 385. — *Grev A. Przezdziecki og Baron E. Rastawiecki*, *deres Værk:* Wzory sztuki średniowiecznej i z epoki odrodzenia po koniec wieku XVII w dawnej Polsce, Monuments du moyen âge et de la renaissance dans l'ancienne Pologne depuis les temps les plus reculés jusqu'à la fin du XVII siècle. III$^{1-4}$ à Varsovie et à Paris 1860. — *Det lærde Selskab i Krakow*, *dets* Statuten *samt* Rocznik towarzystwa naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim złączonego. W Krakowie 1851, 1852 (med Atlas). — Rocznik towarzystwa naukowego Krakowskiego. t. I-V. W. Krakowie 1858-1861. — *Herr Joseph Lepkowski i Krakow*, *hans* Broń sieczna w ogóle i w Polsce uważana archeologicznie. Krakow 1857.

PREUSSEN. *Det Kongelige Preussiske Videnskabers Academie*, *dets* Monatsbericht 1857 Sept.-Dec.; 1858 Jan.-Juni. — Rede auf Schiller gehalten in der feierlichen Sitzung der K. Akad. der Wissenschaften am 10ten November 1859 von Jacob Grimm. Berlin 1860. — *Foreningen for Mark-Brandenburgs Historie:* Novus Codex diplomaticus Brandenburgensis. Erster Haupttheil oder Urkundensammlung zur Geschichte der geistlichen Stiftungen, der adlichen Familien, sowie der Städte und Burgen der Mark Brandenburg, von Dr. A. F. Riedel. B. XVI-XX. Berlin 1859-1861. 4. —

Dritter Haupttheil oder Urkundensammlung für die Geschichte der allgemeinen Landes- und kurfürstlichen Hausangelegenheiten, von Dr. A. F. Riedel. B. I-II. Berlin 1859-1860. 4. — *Professor E. Gerhard i Berlin, hans Skrift* Über die Metallspiegel der Etrusker. Zweiter Theil. Berlin 1860. 4. — *Dr. Johannes Müller i Berlin, hans Skrifter* Über Alterthümer des Ostindischen Archipels, insbesondere die Hindu-Alterthümer und Tempelruinen auf Java, Madura und Bali mit 21 Kunstbeilagen. — Beschreibung der Insel Java nach den Berichten R. J. L. Kussendragers und andern neuen Quellen.. Mit 17 Abbildungen und einer Karte. Berlin 1860. — *Den Altmarkske Forening for fædrelandsk Historie og Industrie, dens* Zwölfter Jahresbericht, Abtheilung für Geschichte, herausgegeben von Th. Fr. Zechlin. Salzwedel 1859. — *Selskabet for Pommerns Historie og Oldkyndighed:* Baltische Studien 17r-18r Jahrg. Stettin 1858-1860. — *Det Slesiske Selskab for fædrelandsk Cultur, dets* 36er, 37er, 38er Jahresbericht. Breslau 1858-1860. 4. — *Det Overlausitziske Videnskabers Selskab i Görlitz:* Neues Lausitzisches Magazin. B. 35-38. Görlitz 1858-1861. — *Det Kongelige Videnskabers Academie i Erfurt, dets* Jahrbücher, Neue Folge, H 1. Erfurt 1860. — *Bibliothecar E. F. Mooyer i Minden:* Bemerkungen zum Nekrologium von Weissenau. 1858. — Die vormalige Grafschaft Schaumburg in ihrer kirchlichen Eintheilung. Bückeburg 1858. — Dietrich Bischof von Wirland m. fl. — *Foreningen af Oldtidsvenner i Rhinlandet, dens* Jahrbücher, 14r-15r Jahrgang. Bonn 1859-1860. — Die Externsteine. Bonn 1858. 4. — Das Portal zu Remagen. — Programm zu F. G. Welckers 50jährigem Jubelfeste am 16ten October 1859. — Kunstarchäologische Betrachtungen von Braun. Bonn 1859. 4. — Die Lauersforter Phalerae erläutert von Otto Jahn. 1860. 4. — *Professor Christian Lassen i Bonn, hans* Indische Alterthumskunde III², IV¹⁻². Leipzig 1858, 1860.

MEKLENBORG, HAMBORG. *Foreningen for Meklenborgsk Historie og Oldkyndighed*, *dens* Jahrbücher, herausg. von Dr. G. C. Friedrich Lisch. 23er, 24er u. 25er Jahrgang mit angehängtem Jahresberichte von W. G. Beyer. Schwerin 1858-1860. — Særskilt Aftryk af 24er Jahrg.: I, Der söndervissingsche Runenstein, 1, Der söndervissingsche Runenstein nach P. G. Thorsens Abbildung; 2, Der Söndervissing-Stein von C. C. Rafn, übersetzt aus Antiquarisk Tidsskrift 1852-1854 S. 289-298. II 1, Über die Runen der Köbelicher Urne, von Joh. Erasmus Wocel. 2, Die Runen auf der Meklenburger Aschenurne von Ignaz J. Hanuš. — *Foreningen for Hamborgs Historie*, *dens* Zeitschrift, Neue Folge, I^{3-4}. Hamburg 1857-1858.

SACHSEN, HANNOVER. *Det historisk-antiquariske Selskab i Österlandet*, *dets* Mittheilungen V^{2-3}. Altenburg 1860. — *Den Hennebergske oldgranskende Forening*, *dens* Neue Beiträge zur Geschichte deutschen Alterthums, herausg. durch G. Brückner. Erste Lieferung. Meiningen 1858, Mai 1859. — *Den historiske Forening for Nedersachsen*, *dens* Urkundenbuch H. IV-V. Hannover 1859-1860. — Die Entwickelung der Stadt Hannover bis zum Jahre 1369 von C. L. Grotefend. 1860. — Correspondenz-Blatt des Gesammtvereines der deutschen Geschicht- und Alterthums-Vereine, herausgegeben von C. L. Grotefend. 5er-6er Jahrg. 1857. — 21e, 22e, 23e Nachricht. Hannover 1859-1860. — Zeitschrift. 1856-1858. — *Dr. Rudolf Usinger i Hannover*, *hans Skrift* Die Dänischen Annalen und Chroniken des Mittelalters, kritisch untersucht. Hannover 1861. — *Den historiske Forening i Osnabrück*, *dens* Mittheilungen. B. V-VI, 1858, 1860.

HESSEN, FRANKFURT, NASSAU. *Foreningen for Hessisk Historie og Statistik*, *dens* Zeitschrift. B. VII, VIII. Kassel 1858, 1860. 7es u. 8es Supplement. 1858, 1861. — *Foreningen til Granskning af Rhinsk Historie og Oldkyndighed i Mainz*, *dens* Zeitschrift II^{1-2}. 1859. — Die

Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit. Nach den in öffentlichen und Privatsammlungen befindlichen Originalen zusammengestellt und herausgegeben von dem Römisch-Germanischen Central-Museum in Mainz durch dessen Conservator L. Lindenschmit. Erstes Heft. 1858. — *Foreningen for Frankfurts Historie og Kunst, dens* Archiv, 8es H. 1858. — Mittheilungen n° 2, 3. 1859. — Dorf und Schloss Rödelheim, von Dr. L. H. Euler. Frankfurt 1859. 4. — Der Frankfurter Chronist Achilles August v. Lersner. Von E. Heyden. Neujahrsblatt 1860. — Die Melanchtons- und Luthersherbergen zu Frankfurt a. M. von G. E. Steitz. 1861. 4. — *Foreningen for Nassauisk Oldkyndighed og Historiegranskning, dens* Annalen V^{1}, VI$^{1-3}$. Wiesbaden 1859, 1860. — P. Hermann Bär, Diplomatische Geschichte der Abtei Eberbach im Rheingau, bearbeitet von K. Rossel. II^{2}. Wiesbaden 1858. — Urkundenbuch der Abtey Eberbach im Rheingau, herausg. von K. Rossel. I^{1}. 1860. — Periodische Blätter der Geschichts- und Alterthumsvereine zu Kassel, Darmstadt, Frankfurt a. M. und Wiesbaden. Nr. 1-5. 1857-1861.

BAYERN. *Det Kongelig Bayerske Videnskabers Academie, dets* Abhandlungen I, der philosophisch-philologischen Classe, VIII^{3}, IX^{1}; II, der mathematisch-physikalischen Classe, VIII$^{2-3}$; III, der historischen Classe, VIII$^{2-3}$. München 1857-1860. — Sitzungsberichte. 1860. Heft I-II, IV-V^{1}. — Almanach 1859. — Denkrede auf Alexander Humboldt von C. F. P. v. Martius. 1860. 4. — Catalogus codicum scriptorum Bibl. Regiae Monacensis. T. VII codices Gallicos, Hispanicos, Italicos, Anglicos, Suecicos, Danicos, Slavicos, Esthnicos, Hungaricos complectens. Monachii 1858 (jfr AnO 1858 p. 172-75). — Monumenta Saecularia zur Feier des hundertjährigen Bestehens der Akademie am 28. März 1859; deri forsaavidt vedkommer III Classe, *den historiske:* Theodosii Meliteni Chronographia. — Fr. Kunstmann, Die Entdeckung Amerikas nach den ältesten Quellen geschichtlich

dargestellt. Erster Anhang: Logbook eines Schiffes von der dritten Expedition Franz Drake's 28. August 1595 — 10. Mai 1596. Nach der englischen Urschrift herausgegeben von G. M. Thomas. Zweiter Anhang: Über einige der ältesten Karten Amerikas von Fr. Kunstmann. — *Den historiske Forening for Overbayern, dens* Oberbayerisches Archiv für vaterländische Geschichte, XVIII^{1-3}, XIX^{2-3}, XX^{2}, XXI^{2}. München 1857-1860; 21er u. 22er Jahresbericht. 1858-1859. — *Den historiske Forening for Schwaben og Neuburg, dens* 23er-26er Jahresbericht für 1857-1860. Mit einer Abhandlung über „Die ältesten Glasgemälde des Domes in Augsburg", von Theodor Herberger und Abbildung derselben in Farbendruck. Augsburg 1860-1861. — *Den historiske Forening for Overpfalz og Regensburg, dens* Verhandlungen, XIX. Regensburg 1860. — *Den historiske Forening for Mellemfranken, dens* 25er, 26er u. 27er Bericht. Ansbach 1858-1859. 4. — *Den historiske Forening for Nederfranken og Aschaffenburg, dens* Archiv, XIV^{2-3}, XV^{1}. Würzburg 1858-1860. — *Directionen for det Germaniske National-Museum i Nürnberg, dens* 4er u. 5er Jahresbericht, 1858-1859. 4. — Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit. Organ des Germanischen Museums. Neue Folge. V-VII. 1858-1860. 4.

WÜRTEMBERG, BADEN. *Den Würtembergske Forening for Oldkyndighed i Stuttgart, dens* Jahreshefte. IX. fol., Schriften, IV, V, 1859.

ÖSTERRIG. *Det Keiserlig-Kongelige Videnskabers Academie i Wien, dets* Archiv für Kunde Österreichischer Geschichtsquellen, XVIII^{2}-XXV^{2}. 1857-1859. — Notizenblatt, Beilage zum Archiv, 7er-9er Jahrgang 1857-1859. — Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe, XXIII-XXXV. — Register zu den Bänden 21 bis 30 der Sitzungsberichte der philos.-historischen Classe. 1859. — Almanach 1857. — Fontes Rerum Austriacarum, Österreichische Geschichts-Quellen. Zweite Abtheilung, Diplomataria et Acta, XIV-XVIII. — Monumenta Habsburgica, Sammlung von Actenstücken und

Briefen zur Geschichte des Hauses Habsburg in dem Zeitraume von 1573 bis 1576: Erste Abtheilung. Das Zeitalter Maximilian's I. B. III. — *Det Keiserlig-Kongelige geographiske Selskab i Wien, dets* Mittheilungen. 1er-4er Jahrgang, redigirt von Franz Foetterle. 1857-1860. — *Directionen for Museum Francisco-Carolinum i Linz, dens* 18er-20er Bericht, nebst der 13^en^-15^en^ Lieferung der Beiträge zur Landeskunde von Österreich ob der Enns. 1858-1860. — *Den historiske Forening for Steiermark, dens* Mittheilungen, 8^es^-10^es^ H. Gratz 1859-1861. — *Dr. Karl Weinhold i Gratz, hans Skrift:* Die Heidnische Todtenbestattung in Deutschland. Wien 1859.

BÖHMEN, MÄHREN. *Det Kongelige Böhmiske Videnskabers Selskab i Prag, dets* Sitzungsberichte. 1860. — *Foreningen for det Böhmiske National-Museum:* Časopis Musea království českého. XXXI-XXXIII. — Die archäologische Sammlung im Museum des Königreichs Böhmen zu Prag: Erste Abtheilung: Heidnische Alterthümer. Prag 1859. — *Den archœologiske Forening i Prag:* Památky archaeologické a místopisné. Redaktor Karel Vladislav Zap. II^{5-8}, III^{1-8}, IV^{1-4}. Praze 1857-1859. — *Professor Joh. Er. Wocel i Prag, hans Skrifter:* Die Wandgemälde der St. Georgs Legende in der Burg zu Neuhaus, mit 4 Tafeln. Wien 1859. — Miniaturen aus Böhmen, mit 13 Holzschnitten. Wien 1860. — Die Kirche des ehemaligen Cistercienser Nonnenklosters Porta Coeli zu Tišnowic. Wien 1859. 4. — O stavbě obrovských hrobů od jeho veličenstva Bedřicha VII, Krále Danského. v. Praze 1859. ɔ: J. E. Wocel's czekhiske eller böhmiske Oversættelse af H. M. Kong Frederik VII's Afhandling Om Bygningsmaaden af Oldtidens Jættestuer. — *Det K. K. Mährisk-Slesiske Selskab for Agerdyrkning, Naturkundskab og Statistik i Brünn, dets* Mittheilungen. 1858-1860. — *Archiv-Director P. Ridder von Chlumecky i Brünn, hans Skrift:* Die Genesis der Corporations-Güter der Bauernschaft und der Gemeinde-Güter in den mährischen

Land-Gemeinden, mit Rücksicht auf deren ältere Verfassung. Brünn 1859. — Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren, herausgegeben von P. Ritter v. Chlumecky, Joseph Chytil, Carl Demuth, A. B. v. Wolfskron; XV-XXI Lieferung: Das VIII, IX, X und XI Buch der Olmützer Cuda, Das XII, XIII und XIV Buch der Brünner Cuda. Brünn 1860-1861. fol. — Codex diplomaticus et epistolaris Moraviæ, herausg. von P. Ritter v. Chlumecky und redigirt von J. Chytil. T. VII (1334-1349). Brünn 1860. 4. — *Dr. J. A. Tomaschek, hans Skrift:* Deutsches Recht in Oesterreich im dreizehnten Jahrhundert. Auf Grundlage des Stadtrechtes von Iglau. Wien 1859.

UNGARN, CROATIEN. *Professor Zipser i Neusohl:* flere magyariske Smaaskrifter. — *Selskabet for Sydslavisk Historie og Oldkyndighed i Agram:* Izviestje i računi družtva za poviest i starine jugoslavenske u god 1858 i 1859. U Zagrebu 1860. — Bibliografia Jugoslavenska knjiga prva Bibliografia Hrvatska, vol. I. Bibliografia Hrvatska dio prvi Tiskane knjige. Uredio Ivan Kukuljevič Sakcinski. U Zagrebu 1860.

SCHWEIZ. *Det antiquariske Selskab i Zürich, dets* Mittheilungen, B. V. Zürich 1852. — 1er-16er Bericht über die Verrichtungen der antiquarischen Gesellschaft in Zürich, 1844-1860. — *Schweiz's almindelige historiske Selskab, dets* Archiv für Schweizerische Geschichte. XII. Zürich 1858. — *Det historiske Selskab i det Romanske Schweiz:* Mémoires et documents publiés par la Société d'histoire de la Suisse romande, T. XVII, Lausanne 1860, *indeholdende* Habitations lacustres des temps anciens et modernes par Frédéric Troyon, xvii planches, 380 figures. — *Morlot i Lausanne:* Allgemeine Bemerkungen über die Alterthumskunde zur Privatmittheilung in Druck gelegt. Bern, September 1859.

ITALIEN. *Bibliothecaren ved St. Marcus-Bibliotheket i Venedig, Giuseppe Valentinelli, hans* Memoria sulle

Antichità Spagnole in generale, e singolarmente delle provincie Nuova Castiglia, Estremadura, Andalusia, Murcia, Valenza, Catalogna. Viena 1859. — *Hofjægermester F. de Bertouch i Venedig:* Memorie istoriche dei Sette Comuni Vicentini opera postuma dell Ab. Agostino Dal Pozzo. Vicenza 1820. — Dell historia di Siena scritta da Orlando di M. Bernardo Malavolti I-III Parte. Venetia 1599. Diario sanese opera di Girolamo Gigli. P. I-II. Siena 1854, *og flere italienske Skrifter. — Director for Antiquitets-Museet i Milano, Professor Bernardino Biondelli, hans Udgave* af Evangeliarium Epistolarium et Lectionarium Aztecum sive Mexicanum ex antiquo codice mexicano nuper reperto deprompium cum præfatione interpretatione adnotationibus glossario edidit. B. B. Mediolani 1858 (heraf tryktes alene 300 Expl.). — Sull' antica lingua Azteca o Nahuatl osservazioni. Milano 1860. 4. (*Jfr Anmeldelsen af disse Skrifter ovenfor p.* 139-152). — *Professor ved Universitetet i Perugia, Grev Giancarlo Conestabile, hans* Discorso di Alessandro François e dei suoi scavi nelle regioni dell antica Etruria. Firenze 1858. — Discorso degli Etruschi e dell' agricoltura, dell' industria, delle arti belle presso i medesimi. Perugia 1859. — Sulla costruzione delle sale dette dei Giganti, Memoria di S. M. il Re Federico VII di Danimarca versione dal Francese preceduta da un discorso del Conte Giancarlo Conestabile. Firenze 1860. imp. in 8vo. — *Diego Bonghi i Neapel, hans Skrifter:* La Figulina di Castelli. Napoli 1856. 4. — Di un graffito sull' avorio descritto ed illustrato. Napoli 1859. 4. (Armadio istoriato del Museo Bonghi).

GRÆKENLAND. *Conservator ved det Kongl. Mynt-Cabinet i Athen, Achilleus Postolacca: Ἔκθεσις περιληπτική τῆς ἐν τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ ἐθνικῆς νομισματικῆς συλλογῆς, παρὰ Γεώργιου Κοζ. Τυπάλδου. Ἐν Ἀθήναις* 1857. 4. — *Det archæologiske Selskab i Athen:* Professor Kumanudes' Udgave af græske Indskrifter: *Ἐπιγραφαί Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι ἐκδιδόμεναι δαπανῇ τῆς ἐν Ἀθήναις*

ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας. Φυλλάδιον ά. Ἐν Ἀθήναις 1860. 4. — *Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας ἀπὸ τῆς* 20 *Ἰουλίου* 1858 *μέχρι τῆς* 24 *Μαίου* 1859. *Ἀθήνησι* 1859. 8. — *Γενικη συνέλευσις τῶν μέλων τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας, συγκροτηθεῖσα τῇ* 5 *Ἰουνίου* 1860 *καὶ τῇ* 2 *Ἰουλίου* 1861. 4. — *Grev Joseph de Cigallas* (*Ἰ. δε Κιγάλλας*) *paa Santorin: Νέα Πανδώρα, Ἀθήνησι* 1858, *hvori p.* 241: *Ἡ βασιλικὴ ἑταιρία ἀντ. ἀρχαιολόγων τῆς Ἄρκτου*, en Beretning om vort Selskabs den 11te Juni d. A. afholdte Aarsmöde; *samme Revue* for 1859, hvori p. 165-166 en Beretning om Selskabets Aarsmöde den 14de Mai; for 1860, hvori p. 284 en Beretning om Aarsmödet den 13de Mai s. A., og for 1861, hvori p. 120 Underretning om Selskabets Præsidents Reise til Halvöen Helnæs i Fyen, for at undersöge den der fundne Runesteen, og p. 212-213 en Beretning om Aarsmödet den 27de Mai. — *Fremdeles hans Oversættelse: Περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν οὕτω καλουμένων προδόμων τῶν γιγάντων διατριβή, συγγραφεῖσα ὑπὸ μεγαλειοτάτου τε καὶ φιλομούσου βασιλέως τῆς Δανίας Φριδερίκου τοῦ ζ´* (*ἕβδομου*). *Ἐν Ἑρμουπόλει* 1860, *den særskilte Udgave* in 12mo, *ligeledes Νέα Πανδώρα* for Juni 1860, hvori den græske Oversættelse af denne Afhandling ogsaa er optagen p. 97-103.

FRANKRIG. *Det Keiserlige Underviisnings-Ministerium ved Professor Geffroy:* Revue des Sociétés savantes publiée sous les auspices du Ministère de l'instruction et des cultes, t. V, année 1858 2e sémestre. Paris 1858. — *La Société de Géographie i Paris, dets* Recueil de Voyages et de Mémoires, t. IV (Jourdain Catalani, Guillaume de Rubrick, Jean du Plan de Carpin, Bernard le Sage, Sæwulf). Paris 1839; V-VI: Géographie d'Edrisi t. I-II, Paris 1836-1840; t. VII première partie: Grammaire et Dictionnaire abrégés de la langue berbère composés par feu Venture de Paradis revus par P. Amédée Jaubert. Paris 1844. 4. — Bulletin IVe série t. XIV-XX. Paris 1857-1860. — *Société d'ethno-*

graphie américaine et orientale i Paris, dets Comptes-Rendus des séances, t. I. Paris 1860. — N° 19 Avril 1860, *deri* Mémoire sur la peinture didactique et l'écriture figurative des anciens Mexicains par Aubin, Deuxième article. — Annuaire Oriental et Américain. 1860. 12. — ***Dezoz de la Roquette i Paris**, hans* Notice sur la vie et les travaux de M. le Baron Alexandre de Humboldt. Paris 1860. 4. — *Militair-Intendant, Professor **Charles Robert** i Metz, hans* Lettres à M. A. de Longpérier sur quelques médailles trouvées en Crimée. 1859. — Note sur les monnaies provinoises des comtes de Champagne. Numismatique Lorraine. — Monnaies de Macon. — Notes sur des monnaies austrasiennes inédites. Reims 1861. — *Professor **F. G. Bergmann** i Strasborg, hans Skrifter* Les Gètes ou la filiation généalogique des Scythes aux Gètes et des Gètes aux Germains et aux Scandinaves demontrée sur l'histoire des migrations de ces peuples et sur la continuité organique des phénomènes et leur état social, moral, intellectuel et religieux. Strasbourg 1859. — La fascination de Gulfe (Gylfa ginníng). Traité de mythologie scandinave composé par Snorre fils de Sturla, traduit du texte norrain en français et expliqué dans une introduction et un commentaire critique perpétuel. Strasbourg 1861. — *M. **Boucher de Perthes** i Abbeville, hans Skrifter* De l'homme antédiluvien et de ses oeuvres. Paris 1860. — Nègre et Blanc: de qui sommes-nous fils? Ya-t-il une ou plusieurs espèces d'hommes? Paris 1861. 12. — *Abbed **Brasseur de Bourbourg** i Paris, hans* Histoire des nations civilisées du Mexique et de l'Amérique Centrale durant les siècles antérieurs à Christophe Colomb, écrite sur des documents originaux et entièrement inédits, puisés aux anciennes archives des indigènes. t. I-IV. Paris 1857. (*Jfr Anmeldelsen ovenfor p.* 49-132 *samt p.* 152-165): Quelques Traces d'une émigration de l'Europe Septentrionale en Amérique dans les traditions et les langues de l'Amérique Centrale. Paris 1858. — Notes d'un voyage dans l'Amérique Centrale.

— *Académie Impériale des sciences, belles-lettres et arts de Rouen, dets* Précis analytique des travaux 1859-1860. — *La Société des Antiquaires de Normandie, dets* Mémoires 2e série, vol. IX, 1852; 3e série, vol. II. Paris 1858. 4. *Deri p.* 1-10: Recherches sur les traces des hommes du Nord dans la Normandie par M. Adam Fabricius. — *La Société libre d'agriculture, sciences, arts et belles-lettres de l'Eure, dets* Recueil des travaux, 3e série, t. IV. Années 1855-1856. Evreux 1858. 8. — *Société des Antiquaires de Picardie, dets* Table générale des matières contenues dans les dix premiers volumes des Mémoires de la Société des Antiquaires de Picardie. Amiens 1850. — Mémoires, 2e série t. I-VII (t. XI-XVII). Amiens 1851-1860. — Annuaire administratif et historique de la Somme pour les années 1852-1853, publié sous les auspices du conseil général du département. Amiens 1852. — *L'Académie Impériale des sciences, arts et belles-lettres de Dijon, dets* Mémoires, 2e série t. VII-VIII. Années 1858-1860. — *M. A. de Flaux, hans Skrift* La Suède au XVIème siècle. Histoire de la Suède pendant la vie et sous le règne de Gustave 1er. Paris 1861. — *Vicomte Alexis de Gourgues, Inspecteur de la Société française pour la Dordogne, hans Skrifter* Découverte d'une sépulture gauloise aux environs de Bergerac en janvier 1859. Bordeaux 1859. — Sur quelques questions relatives à l'époque celtique. — *M. Joaquim Ménant, Dommer ved Retten i Lisieux i Normandiet, hans Skrifter* Recherches sur l'organisation des familles. Organisation de la famille d'après les lois de Manou. Paris 1846. — Du droit de la vie et de la mort. Paris 1848. — Zoroastre, Essai sur la philosophie réligieuse de Perse. Paris 1857. — Inscriptions assyriennes des briques de Babylone, essai de lecture et d'interprétation. Paris 1859. — Observations sur les polyphones assyriens. — *Abbed Cochet, hans Skrifter* L'Étrétat souterrain. Première série de fouilles de 1835 et de 1842. Rouen 1842. — Étrétat son passé, son présent, son

avenir. Rouen 1850. — Rapport sur les fouilles du Bois des Loges, Canton de Fécamp, arrondissement de Havre, 1851. — Notice historique et descriptive sur l'église collégiale de St. Hildevert de Gournay-en-Bray, ornée de 32 gravures sur bois. Rouen 1851.

BELGIEN. *L'Académie Royale des sciences et des beaux-arts de Belgique*, *dets* Bulletins, 2me série t. I-X. Bruxelles 1857-1860. — Annuaire 1858-1861. 16. — Alexanders Geesten van Jacob van Maerlant. Brussel 1860. — Glossarium op Maerlants Rymbybel. Slot van het Derde Deel, door J. David. ib. 1861. — *L'Académie d'archéologie de Belgique*, *dets* Annales, t. XV-XVII$^{1-3}$. Anvers 1858-1860. — *M. Lelewel i Brüssel:* Tavola di navigare di Nicolo et Antonio Zeni et les cartes des régions septentrionales à l'époque de sa publication en 1558.

NEDERLANDENE. HANS MAJESTÆT KONG WILHELM III: Aegyptische Monumenten van het Nederlandsche Museum van Oudheden te Leyden uitgegeven door Conradus Leemans. 20e aflevering of 13 aflev. van de IIe afdeeling. 1858. fol. — *Det Kongelige Videnskabers Academie i Amsterdam*, *dets* Verhandelingen. Afdeeling Letterkunde Eerste Deel, Zevende Deel. Amsterdam 1858, 1859. 4. — Verslagen en Mededelingen, Letterkunde IV-V. 1858, 1860. Natuurkunde VIII-X. 1858-1860. Jaarboek voor 1858, 1859. Catalogus van de Boekerij, I^2. 1860. — *Selskabet for Nederlandsk Literatur i Leyden*, *dets* Handelingen der jaarlijke algemeene Vergadering gehouden den 17en Junij 1858, — den 16en Junij 1859. — *Det Utrechtske Selskab for Kunster og Videnskaber*, *dets* Aanteekingen van het Verhandelte in de Sectie-Vergaderingen 1855-1859. — Chronologisch Register op het vervolg van het Groot-Charterboek van Van Mieris. Utrecht 1859. — Justus van Effen geschetst in zijn Leven en Werken. Bijdrage tot de geschiedenis der letterkunde in de 18e eeuw door W. Bisschop. 1859. — *Jhr C. A. Rethaan Macaré i Utrecht*, *hans Skrift om* Eene heidensche Offerplaats op

Walcheren. Middelburg 1859. — *Det Frisiske Selskab for Historie, Oldkyndighed og Sprog:* De Vrije Fries, Mengelingen. Nieuwe Reeks II^2, III^1. Leeuwarden 1859-1860. — Het Leven van Menno Baron Van Coehoorn, beschreven door zijnen zoon Gosewijn Theodor Baron Van Coehoorn, uitgegeven en met Aanteekingen vermeerderd door Jhr J. W. Van Sypesteyn in naam van het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden 1860. — *Advocat, Dr. juris J. Dirks i Leeuwarden, hans* Monnaies anciennes trouvées en Frise, II. Bruxelles 1859. — Deux cents méreaux des corporations de métiers des Pays-Bas. Bruxelles 1859. — *Pastor J. H. Halbertsma i Deventer:* Het Evangelie van Mattheus vertaald in het Land-Friesch. London 1858. 4. — *Selskabet for Kunster og Videnskaber i Nord-Brabant, dets* Handelingen van 1858. — Catalogus der Noord- en Zuid-Nederlandsche Munten, en der Historie- en andere Penningen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant. 's Hertogenbosch 1860. — Verzameling van zeldzame Oorkonden betrekkelijk Beleg van 's Hertogenbosch in den jare 1629, door C. R. Hermans. II. ib. 1860. — Polderregt in Nordbrabant, door J. F. Boogaard. ib. 1860. — *La Société pour la recherche et la conservation des Monuments historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg constituée sous le patronage de S. M. le Roi Grand-Duc, par arrêté, daté de Walferdange, du* 2 *septembre* 1845, *dets* Publications 1849-1860, V-XVI. Luxembourg. 4.

STORBRITANNIEN OG IRLAND. *The Society of Antiquaries of London, dets* Archaeologia, or, Miscellaneous Tracts relating to Antiquity, vol. XXXVII^2, XXXVIII^1. London 1859-1860. 4. — Proceedings 1857-1859, vol. IV, Second Series vol. I^1. List of Members, 1858. — *The Royal Geographical Society of London, dets* Journal, XXVIII-XXX, 1858-1860. — Proceedings III^{3-5}, IV^{1-3}. 1869-1860. — *The Numismatic Society of London:* The Numismatic Chronicle, March

1861. New Series n° 1. — *The Royal Society of Literature*, *dets* Transactions, Second Series vol. VI, London 1859, deri: On the History of Iceland, and the Icelandic language and literature, by John Hogg. — *Dr. R. C. Alexander Prior i London*, *hans* Danish Ballads translated from the Originals, vol. I-III. London 1860. — *The Cambrian Archæological Association*, *dens* Archæologia Cambrensis. 1861. Third Series, n° XXV. London. — *Lord Dufferin*, *hans* Letters from High Latitudes; being some account of a Voyage in the Schooner Yacht „Foam" 85 O. M. to Iceland, Jan Mayen and Spitzbergen in 1856. Third Edition. London 1857. — *Richard Stephen Charnock*, *Esq.*, *i London*, *hans* Local Etymology: A Descriptive Dictionary of Geographical Names. London 1859. — *Charles Roach Smith*, *Esq.*, *i Kent*, *hans* Illustrations of Roman London. London 1859. 4. — Collectanea antiqua. Part III. Vol. V. London 1860. — On Anglo-Saxon Remains discovered recently in various places of Kent. — *Dr. Norton Shaw, Sec. R. G. S. London:* Narrative of a Voyage to the West Indies and Mexico in the years 1599-1602, with Maps and Illustrations by Samuel Champlain. Translated from the original and unpublished manuscript, with a biographical notice and notes by Alice Wilmere. Edited by Norton Shaw. London 1859. (Of Works issued by The Hakluyt Society). — *James Roberts Brown*, *Esq.*, *paa hans hedengangne Faders Vegne:* A Sequel to the North-West Passage, and the plans for the search for Sir John Franklin. A Review by John Brown. London 1860. — *MM. Williams et Norgate i London:* The Philological Essays of the late Rev. Richard Garnett of the British Museum. Edited by his son. London 1559. — Essays on the Religion and Philosophy of the Hindus by the late H. T. Colebrooke, Esq. A new Edition. London 1859. — England under the Norman occupation by James F. Morgan. London 1858. 12. — *Oberst Taliaferro P. Shaffner i London:* The North Atlantic Telegraph; via The Faroe Isles, Iceland, and

Greenland: Miscellaneous Reports, Speeches, and Papers on the practicability of the proposed North Atlantic Telegraph. The Result of the Surveying Expedition of 1859. London 1861. — Reports of the Surveying Expeditions of 1860. — Proceedings of the Royal Geographical Society Jan. 28th and Febr. 11th, 1861. — *The Literary and Philosophical Society of Manchester, dets* Memoirs. Second Series XV$^{1-2}$. — Proceedings. 1858-1859. — *Beriah Botfield, Esq., of Norton Hall, Northampton Shire, hans* Stemmata Botevilliana, Memorials of the Families of De Boteville, Thynne, and Botfield, in the Counties of Salop and Wilts. With an Appendix of illustrative documents. Westminster 1858. 4. — *Joseph Mayer, Esq., i Liverpool, hans* History of the art of pottery in Liverpool. Liverpool 1855. — A Library of National Antiquities. A Series of Volumes, illustrating the general archæology and history of our country. Published under the direction and at the expense of Joseph Mayer, Esq. I. A Volume of Vocabularies, illustrating the condition and manners of our forefathers, as well as the history of the forms of elementary education and of the languages spoken in this island, from the tenth century to the fifteenth. Edited from MSS in Public and Private Collections by Thomas Wright, Esq. Privately printed 1857. imp. in 8vo. — On the history of the English language, by Thomas Wright. Liverpool 1857. — A Catalogue of the Drawings, Miniatures, Cameos, and other objects of art, illustrative of the Bonaparte Family, and the principal persons connected with the Republic and Empire of France, now in the collection of John Mather, Esq., arranged, and illustrated by a short history of that eventful period by Joseph Mayer, Liverpool 1855. — On the Arming of Levies in the Hundred of Wirral, in the County of Chester, and the introduction of small fire arms as weapons of war in place of bows and arrows. By Joseph Mayer, Liverpool 1859. — Catalogue of the Fejérváry Ivories, in the Museum of Joseph Mayer, Esq. Preceded by an Essay of antique Ivories. By

Francis Pulsky. Liverpool 1856. — Catalogue of the Archæological Museum formed at Carlisle during the Meeting of the Archæological Institute of Great Britain and Ireland. Carlisle 1859. — Notes on various discoveries of Gold Plates chiefly in the South of Ireland, by Th. Crofton Croker (from the „Collectanea Antiqua", vol. III). London 1854. — *The Historic Society of Lancashire and Cheshire, dets* Transactions, vol. X-XII, London 1858, Liverpool 1859-1860. — *The Society of Antiquaries of Scotland, dets* Proceedings, II^{2-3}, III^{1-2}. Edinburgh 1858-1860. 4. — *Professor J. Y. Simpson i Edinburgh, hans* Archæology: its past and its future work: Being the Annual Address to the Society of Antiquaries of Scotland, given January 28, 1861. — *The Royal Irish Academy, dets* Transactions, vol. XXIII^{2}, XXIV^{1}. Science, Polite Literature, Antiquities. Dublin 1859-1860. 4. — Proceedings, vol. VII part I-VIII. Dublin 1858-1859. — *The Catholic University of Ireland:* The Atlantis: a Register of Literature and Science conducted by Members of the University n° III-IV, Jan.-July 1859. London. — *The Kilkenny and South-East of Ireland Archæological Society, dets* Proceedings and Papers (n° 15-30). New Series vol. II-III. Dublin 1858-1860.

ASIEN. *Austen H. Layard, Esq., D. C. L., hans* Nineveh and its Remains: with an Account of a Visit to the Chaldæan Christians of Kurdistan and the Yezidis, or Devil-worshippers; and an Enquiry into the Manners and Arts of the Ancient Assyrians. Sixth edition in two volumes. London 1854. — Discoveries in the Ruins of Nineveh and Babylon; with travels in Armenia, Kurdistan and the Desert: being the result of a second expedition undertaken for the Trustees of the British Museum. With Maps, Plans and Illustrations. London 1853. — *The Asiatic Society of Bengal, dets* Journal, edited by the Secretaries. Calcutta $1843\text{-}1859^{1-5}$. — *The Madras Literary Society and Auxiliary Royal Asiatic Society:* Madras Journal of Literature and Science, April

1858—March 1860. — *Babu Rajendralal Mitra i Calcutta, hans* Buddhism and Odinism, — their similitude, illustrated by Extracts from Professor Holmboes Memoir on the „Traces de Buddhisme en Norvége." Calcutta 1860. — *Storbritannisk overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister i Yeddo, Rutherford Alcock, Esq., hans* Elements of Japanese Grammar, for the use of beginners. Shanghai 1861. 4.

AUSTRALIEN. *The Philosophical Institute of Victoria, dets* Transactions IV. Melbourne 1859-1860. (*Jfr Anmeldelsen ovenfor p.* 132-139). — *Pedro Nisser, Esq., i Melbourne, hans Skrifter:* The first technical use of Gold by the aborigines of America with a description of the Indian Tombs. — On the Geological Distribution of Gold, with special reference to some auriferous rocks in South America. Melbourne 1859. — On the Elementary substances originating and promoting civilisation throughout the world. Melbourne 1860. — *Sir Charles Nicholson, D.C.L., LL.D., i Victoria, hans* Catalogue of Egyptian and other Antiquities. London 1858.

NORDAMERICA. *The Smithsonian Institution of Washington:* Smithsonian Contributions to knowledge, vol. X-XII. Washington 1858-1860. 4. — Annual Report of the Board of Regents, ib. 1857, 1859. — Tidal Observations in the Arctic Seas, by Elisha Kent Kane, made during the second Grinnell Expedition in search of Sir John Franklin, in 1853, 1854, and 1855, at Van Rensselaer Harbor, reduced and discussed by Charles A. Schott. Washington 1860. — Report on the History and Progress of the American Coast Survey up to the year 1858. — *The American Philosophical Society i Philadelphia, dets* Proceedings, vol. VI, Jan.-Dec. 1858, vol. VII, Jan.-June 1859-1860; deri p. 177-291: Sanscrit and English Analogues by Pline E. Chase. — Laws and Regulation. List of Members 1860. — *The Academy of Natural Sciences of Philadelphia, dets* Proceedings. 1859-1860. — *The Historical Society of Pennsylvania,*

dets Publications: Memoirs vol. V, Philadelphia 1855; vol. VI (Contributions to American History), ib. 1858; vol. VII ib. 1860. — The History of an Expedition against Fort Du Quesne in 1755, under Major-General Edward Braddock, edited from the Original Manuscripts by Winthrop Sargent. ib. 1856. — The Record of the Court of Upland, in Pennsylvania 1676 to 1681, and a Military Journal, kept by Major E. Denny 1781 to 1795. ib. 1860. — *The American Academy of Arts and Sciences*, *dets* Memoirs. New Series vol. VI², VII (*deri* a Glossary of later and Byzantine Greek, by E. A. Sophocles). Cambridge and Boston 1859-1860. 4. — Proceedings, vol. IV from May 1857 to May 1860. Boston and Cambridge, 1860. — *Hon. George Perkins Marsh*, *fh. Nordamericansk Minister i Constantinopel*, *hans* Lectures on the English Language. New York 1860. — *Oberst-Lieutenant J. D. Graham*, *hans* Annual Report of the improvement of the harbors of Lakes Michigan, St. Clair, Erie, Ontario, and Champlain for the year 1860. Washington 1860. — *The American Oriental Society*, *dets* Journal, VI¹⁻². New Haven 1859-1860. *Deri findes* pag. 575 et Brev af 21de Aug. 1858 til det americanske Selskab fra Raja Radhákant Deva Bahádur i Calcutta, hvori den hinduiske Encyclopædist yttrer sig om de hidtidige Undersögelser betræffende Forbindelser i ældre Tider mellem den gamle Verden og America, til hvilke Undersögelsers Fortsættelse han opfordrer, idet han deraf venter heldige historiske Resultater. — *The State of Rhode-Island:* Records of the Colony of Rhode Island and Providence Plantations in New England. Edited by John Russell Bartlett, vol. IV 1707-1740, vol. V-VI 1741-1769. Providence 1859-1861. — *The Maine Historical Society*, *dets* Collections, vol. I-VI. Portland 1831-1859. — *The State of Arkansas :* First and Second Report of a Geological Reconnoissance of the Northern Counties, and of the Southern and Middle Counties of Arkansas, made during the years 1857 to 1860 by David Dale Owen. Little Rock 1858, 1860. — *Rev.*

Abner Morse i Boston, hans Skrift Further Traces of the ancient Northmen in America, with geological evidences of the location of their Vineland. Boston 1861. 12. *(Jfr Artiklen ovenfor p.* 361-366). — *Hon. James Lenox i New York:* Nicolaus Syllacius De Insulis Meridiani atque Indici Maris Nuper Inventis, with a translation into English by the Rev. John Mulligan. New York 1859. 4. — *Isaac I. Hayes, Esq., Læge paa den anden Grinnellske Expedition, hans* An Arctic Boat Journey, in the autumn of 1854. Boston 1860. — *Dr. E. H. Davis i New York:* The Historical Magazine, and Notes and Queries, concerning The Antiquities, History and Biography of America, vol. III Jan.-Dec. 1859, vol. IV Sept. 1860. — *Hon. Samuel Ricker, Nordamericansk Consul ved det Tydske Forbund i Frankfurt am Mayn:* Tagebuch einer Reise vom Mississippi nach den Küsten der Südsee von Balduin Möllhausen. Eingeführt von Alexander von Humboldt. Leipzig 1858. 4. — *The Canadian Institute:* The Canadian Journal of Industry, Science and Arts, conducted by the editing Committee of the Canadian Institute January 1858-July 1860. New Series vol. IV-V. Toronto March 1861.

SYDAMERICA. *Instituto historico e geographico do Brazil, dets* Revista trimensal. T. XXI-XXII[1-2]. Rio de Janeiro 1858-1859, samt T. II segunda edição, ib. 1858, *hvori p.* 210-36: Memoria sobre o descobrimento do America no seculo decimo escripta por Carlos Christiano Rafn, traduzida por Manoel Ferreira Lagos, ib. 1858. — Novo Orbe Serafico Brasileiro, ou Chronica dos frades menores da Provincia do Brasil, por Fr. Antonio de Santa Maria Jaboatam, vol. II, ib. 1858. — *William Bollaert, Esq., hans* Antiquarian, Ethnological and other researches in New Granada, Equador, Peru and Chile, with observations on the Pre-Incarial, Incarial, and other monuments of Peruvian Nations (with plates). London 1860. — *Finantsminister Don José Victorino Lastarria i Santiago, hans Skrifter:* Discursos Academicos. Santiago de Chile 1844. — Colleccion de opúsculos jurídicos publica-

dos en 1845 i 1846; ib. 1846. — Bosquejo histórico de la constitucion del gobierno de Chile durante el primer período de la revolucion, desde 1810 hasta 1814. ib. 1817. — Elementos de derecho público constitucional teórico, positivo i politico. ib. 1847. — Historia constitucional del Medio Siglo revista de los progressos del sistema representativo en Europa i America durante los primeros cincuenta años del siglo XIX. Primera Parte, desde 1800 a 1825. Valparaiso 1853. 12. — La constitucion política de la Republica de Chile comentata. ib. 1856. — Proyectos de lei i discursos parlamentarios. ib. 1857. — Lecciones de Jeografía moderna. Décima Edicion. ib. 1858. 12. — Miscellanea literaria (med Forfatterens Portrait), ib. 1855. 12. — Don Guillermo, Historia contemporanea, Santiago 1860. 16.

FORTEGNELSE OVER PERSONSNAVNE I ISLAND.

De Oldforskere, der navnlig beskjeftige sig med Læsningen af Oldtidens Indskrifter, möde næsten altid i disse interessante, men ofte desværre altfor kortfattede Mindesmærker et eller andet Navn, undertiden af en usædvanlig Form, der trænger til Forklaring. Ved Behandlingen af en Mængde Indskrifter fra eet Sted möder man en vis Eiendommelighed i Navnenes Dannelse og Form, saa at man ved Siden af de almindelige germaniske eller nordiske Former kan finde enkelte stedlige, eller eiendommelige for et Land eller en Provinds, eller endog et Herred. Det kan neppe betvivles, at man ved at eftersöge Nutidens Personsnavne i Norden vilde træffe paa ikke faa, der vilde afgive Oplysninger om de Navne, der forekomme i Indskrifterne, paa Runestene o. s. v., og det vilde derfor være önskeligt, at man kunde

erholde locale Oplysninger om saadanne Personsnavne, der have et ældre Præg, uden dog, som man jo, navnlig blandt den dannede Classe har Exempler paa i de senere Tider, at være dannede efter nyere Forfatteres Skrifter om Oldtiden, eller deres Bearbeidelser af Oldtids Sagn. For Norges Vedkommende har man af Ivar Aasen nogle værdifulde Bidrag om de i Norge forekommende ældre Navne, men hvad vi her i Særdeleshed ville henvende Opmærksomheden paa, er en FULDSTÆNDIG FORTEGNELSE OVER ALLE PERSONSNAVNE PAA ISLAND, som er udarbeidet efter de i 1855 optagne almindelige Folketællingslister af Secretairen i det Islandske Literaire Selskabs Kjöbenhavnske Afdeling, Candidat SIGURD HANSEN, og trykt i Selskabets Statistiske Samlinger: „Skýrslur um landshagi á Íslandi" 1ste B. S. 503-572. Fortegnelsen er saa nöiagtig udfört, og ledsaget med de i statistisk Henseende fornödne Oplysninger, saa at den kan tjene til Mönster i saa Henseende. Der er ikke alene anfört ethvert Navn, og det Antal Mænd eller Kvinder, der före det, men der angives ogsaa Antallet af hvert Navn herredsviis eller sysselviis, og det Forholdstal, hvori det staaer til Folkemængden i hvert Syssel og i hele Landet, samt et Tal som angiver ethvert Navns Plads i Rækken med Hensyn til den Hyppighed, hvori det forekommer.

Denne Fortegnelse giver Anledning til flere interessante og oplysende Bemærkninger, som imidlertid ikke skulle udföres videre paa dette Sted. Navnlig viser det sig her, ligesom med Hensyn til Gaards- og Stedsnavne, at den overveiende Mængde Navne ere de samme som forekomme i Sagatiden, og navnlig i trettende og fjortende Aarhundrede. Det er endog mærkeligt, at enkelte sjeldne Navne forekomme netop nu i de Herreder, hvor de i Oldtiden havde hjemme. Saaledes forekommer ÁLFR endnu kun i Árnes Syssel, hvor Landnamsmanden „Álfr hinn egðski" (fra Agder i Norge) havde valgt sig Bopæl; HAUKR forekommer kun i Gullbringa Syssel, hvor Hauksbogens Forfatter Laugmanden „Haukr Erlendsson"

havde Eiendomme og boede i nogen Tid, og hvor man ogsaa möder dette Navn i fjortende og femtende Aarhundrede. Om dette skulde være et Tilfælde, kunne vi nu ikke afgjöre.

Det samme finde vi ved at sammenligne denne Navnefortegnelse med de Onomastica, som i sin Tid ere forfattede af Præsten „Eyjólfr Jónsson af Völlum í Svarfaðardal" (Öfjord Syssel, † 1745), Jón Ólafsson fra Grunnavík o. fl., og som findes i Haandskrift i de Kjöbenhavnske Bibliotheker. Den förstnævnte Samling giver især interessante Oplysninger med Hensyn til sjeldne Navne og deres Forekomst i Island i Slutningen af syttende og Begyndelsen af attende Aarhundrede. Der anföres saaledes, at 1685 havde en Bonde i Álptaver (Skaptafells Syssel) Navnet Sverrir; nu anföres fem med dette Navn, deraf tre i Skaptafells Syssel, men alle stammede derfra. Med Hensyn til Navnet Nathanael oplyses, at det er indfört i Island tidlig i det syttende Aarhundrede, idet et Drengebarn af blandet Ægteskab, en islandsk Fader og en engelsk Moder, erholdt dette Navn; nu bæres det ogsaa kun af fem Personer. Navnet Steini er meget gammelt, og forekommer blandt de nordiske Navne i Haandskriftet fra Reichenau (Ant. Tidsskr. 1843-1845 S. 74; Dipl. Island. I 170-72). Præsten „Steini Þorvarðsson" anföres i den islandske Præstefortegnelse fra 1143 (ÍS I 384 med Facsimile; Dipl. Island. I 180-94), og hans Stiftelsesbrev for Stafholt Kirke fra omtrent 1140 haves endnu (Dipl. Island. I 178-80). I det ellefte og tolvte Aarhundrede blomstrede i Island en Slægt, som kaldtes Steina-ætt, og fra denne stammede Biskop Thorlak den Hellige paa Mödreneside. I det syttende Aarhundrede havde en Mand paa Kjalarnes Navnet Steini; han döde 1678; ifölge den her anförte Navnefortegnelse findes ogsaa nu kun een af dette Navn, og netop i Gullbringa og Kjósar Syssel, hvortil Kjalarnes hörer. Navnet Sæfinnr fandtes i Árnes Syssel 1704, og endnu bæres dette Navn kun af een Person i dette samme Syssel. Kvindenavnet Sigrhildr fandtes kun

enkeltstaaende i Isafjords Syssel 1705, og forekommer endnu kun ved en enkelt Person i samme Syssel.

Folkemængden i Island ved den almindelige Folketælling den 1ste October 1855 var 64,603 (nu omtrent 67,000). Antallet af Mands- og Kvindenavne var næsten lige, 530 Mandsnavne og 529 Kvindenavne. Det talrigste Mandsnavn var Jón, thi hver sjette Mandsperson bar dette Navn, derefter kom Guðmundr, Sigurðr, Magnús, Ólafr. Af Kvindenavne indtager Guðrún den förste Plads, da hver ottende Kvindesperson hed saaledes; dernæst kom Navnene Sigríðr, Margret, Kristín, Íngibjörg. Det fortjener at bemærkes, at Navnene Jón og Guðrún allerede anföres i Biskop Arne Thorlakssons Kristenret fra 1275 som Exempel paa Döbenavne, altsaa have de allerede dengang været de hyppigste. De fleste Navneformer ere de, der vel ere gamle, men som dog staae i Forbindelse med Christendommen; imidlertid findes endnu mange af Navneforbindelserne med Thor, en enkelt med Frey. Baldr som Mandsnavn er moderne, thi ingen kunde i Oldtiden falde paa at give sin Sön et af de höieste Guders Navne; man vovede kun at anvende det i Sammensætninger, ligesom for at hellige Barnet til den Gud, det bar i sit Navn. Som en Efterligning heraf kunne Sammensætningerne med Guð og Krist ansees, som ere meget hyppige. Af Bibelen ere ikke faa Navne optagne, men kun faa af dem ere udbredte; af Kirkehistorien findes enkelte. Ikke faa ere optagne efter Middelalderens Helteromaner, som i Island have været meget udbredte og læste. Enkelte ere, som det sædvanligviis gaaer, dannede af Lune eller Tilfældighed. Flere i de nærmest foregaaende Aarhundreder anvendte fremmede Navneformer, f. Ex. Vilkin, Vibeke, ere forsvundne, men andre igjen optagne, deels efter Danske og andre fremmede, deels ved Fordreininger, f. Ex. af Mandsnavne til Kvindenavne.

Vi meddele saaledes den fuldstændige Navneliste, med vedföiede Tal, som viser, hvor mange Personer fandtes i Island af hvert Navn den 1ste October 1855.

Karlmanna heiti.

Abel	1
Abraham	3
Aðalbjörn	1
Aðaljón	1
Aðalmundr	1
Aðalsteinn	5
Adam	3
Adolf	2
Agnar	2
Ágúst	12
Albert	18
Alexander	9
Alexíus	4
Álfr	2
Ámundi	13
Andrès	136
Anton	9
Antóníus	12
Árbjartr	1
Arent	1
Ari	67
Arinbjörn	2
Ármann	12
Arnbjörn	24
Árnes	1
Arnfinnr	12
Arngrímr	53
Árni	730
Árnibjörn	1
Arnkell	1
Arnljótr	4
Arnoddr	7
Arnór	18
Arnþór	2
Aron	6
Ársæll	1
Ásbjörn	41
Ásgeir	42
Ásgrímr	46
Askalon	1
Áskell	1
Ásmundr	125
Alhanasíus	1
Atli	4
Auðunn	19
Axel	2
Baldr	1
Baldvin	83
Barði	1
Bárðr	27
Beinteinn	2
Benedikt	262
Benjamín	62
Benóní	23
Bent	1
Bergfinnr	1
Bergjón	1
Bergmann	10
Bergsteinn	14
Bergsveinn	16
Bergr	57
Bergvin	16
Bergþór	26
Bernharðr	3
Bernótus	1
Berthold	2
Bessi	17
Betúel	1
Bjarnhèðinn	2
Bjarni	869
Bjartmar	3
Björgólfr	12
Björn	663
Blansíflúr	1
Bóas	5
Bogi	11
Borgar	2
Brandr	47
Brynjólfr	119
Brynleifr	1
Búi	1
Bæringr	11
Böðvar	22
Daði	16
Dagbjartr	5
Dagr	12
Dalhoff	1
Daníel	98
Danival	5
Davíð	86
Demas	1
Diðrik	7
Dínus	2
Dósóþeus	2
Dýri	1
Ebenezer	16
Eberharð	1
Edílon	1
Eðvald	4
Eðvarð	6
Eggert	75
Egill	69
Eiðr	2
Einar	878
Einvarðr	1
Eiríkr	351

Ektor	1	Geirmundr	9
Eldjárn	7	Georg	5
Elías	37	Gestr	72
Elíden	1	Gils	5
Elíeser	1	Gísli	681
Elífas	1	Gissur	20
Elínes	1	Gottfrið	3
Elínmundr	1	Gottskálk	17
Elís	13	Gottsveinn	4
Elíseus	2	Greipr	3
Ellert	3	Grímólfr	2
Emíl	3	Grímr	92
Engilbert	15	Guðbjarni	1
Erasmus	5	Guðbjartr	14
Erlendr	159	Guðbjörn	2
Erlíngr	9	Guðbrandr	100
Evert	2	Guðfinnr	4
Eyjólfr	271	Guðjón	123
Eyleifr	2	Guðlaugr	93
Eylífr	6	Guðleifr	6
Eymundr	8	Guðmann	2
Eysteinn	8	Guðmundr	2135
Eyvindr	20	Guðni	157
Eyþór	1	Guðsteinn	3
Felix	10	Guðvaldr	1
Ferdínand	3	Guðvarðr	11
Fertram	1	Gunnar	150
Filippus	31	Gunnlaugr	145
Filpó	2	Gunnsteinn	4
Finnbjörn	2	Gústaf	1
Finnbogi	55	Guttormr	21
Finnr	62	Hafliði	48
Flóvent	11	Hagalín	4
Folmer	3	Hákon	44
Frans	1	Hálfdan	30
Freysteinn	6	Hallbjörn	4
Friðbergr	1	Halldór	428
Friðbert	3	Hallfreðr	1
Friðbjörn	38	Hallgeir	1
Friðfinnr	48	Hallgrímr	144
Friðgeir	5	Halli	3
Friðjón	2	Hallsteinn	3
Friðlaugr	1	Hallvarðr	10
Friðleifr	3	Hallr	48
Friðmundr	2	Hannes	154
Friðrekr	202	Hanníbal	4
Friðsemel	1	Hans	80
Friðsteinn	1	Haraldr	14
Frímann	29	Hárekr	1
Gabríel	2	Haukr	1
Gamalíel	15	Hávarðr	10
Gedeon	1	Hafsteinn	1
Geir	13	Heiðmundr	1
Geirfinnr	1	Helgi	309
Geirhjörtr	1	Hemíngr	1

Herbrandr	1
Herjólfr	2
Hermann	40
Híerónymus	5
Hílaríus	4
Hildibrandr	8
Hildiþór	1
Hinrekr	39
Híram	1
Hjálmar	63
Hjálmtír	2
Hjálmr	7
Hjalti	22
Hjörleifr	19
Hjörtr	29
Hjörtþór	1
Hólmfástr	1
Hólmkell	2
Hólmsteinn	2
Hóseas	4
Hreggviðr	3
Hreiðar	2
Hreinn	6
Hróbjartr	15
Hrólfr	8
Hrómundr	4
Hugglaðr	1
Húni	1
Högni	16
Hörðr	1
Höskuldr	21
Illugi	43
Indriði	35
Íngi	2
Íngibergr	1
Íngibjartr	1
Íngileifr	1
Íngimar	1
Íngimundr	85
Íngjaldr	22
Íngólfr	2
Íngvaldr	1
Íngvar	20
Íngvi	1
Ísak	23
Ísleifr	40
Ísleikr	3
Ísólfr	1
Ívar	31
Jakob	139
James	2
Janus	1
Japhet	8
Jason	5
Jedrosky	1
Jens	79
Jesper	2
Jess	1
Jóakim	17
Job	1
Jochum	1
Jóel	15
Jóhann	494
Jóhannes	498
Jón	4827
Jónadab	3
Jónas	461
Jónathan	99
Jósaphat	13
Jóseph	146
Jósías	6
Jósteinn	2
Jósúa	7
Júlíanus	1
Júlínus	1
Júlíus	14
Júníus	1
Júst	2
Jörgin	16
Jörundr	16
Kaffónas	2
Kálfar	1
Kaprasíus	4
Karfi	1
Kári	15
Karl	16
Karlemíl	1
Karvel	9
Kasper	1
Kasten	1
Ketill	33
Kjartan	37
Kláus	5
Klemens	18
Klængr	1
Knútr	6
Kolbeinn	25
Konráð	24
Kort	5
Krákr	6
Kristbjörn	2
Kristinn	26
Kristján	627
Kristlaugr	1
Kristmann	8
Kristmundr	26
Kristófor	27
Kristvin	1
Kröyer	1
Lafrans	6

Lárentius	1
Lars	3
Lárus	81
Lènharðr	1
Leo	3
Leví	4
Líndal	1
Loðvík	19
Loptr	50
Lýðr	17
Lýsimundr	1
Magnús	1007
Manases	1
Maríanus	1
Maris	3
Marjas	4
Markús	57
Mars	2
Marteinn	33
Márus	5
Mattías	33
Melkíor	2
Mensalder	5
Metúsalem	24
Meyvant	2
Mikael	8
Mindelberg	1
Móises	3
Narfi	23
Nathanael	5
Nehemíe	1
Níels	48
Nikódemus	2
Nikulás	67
Niss	1
Njáll	3
Númi	1
Oddgeir	7
Oddi	3
Oddleifr	3
Oddr	169
Ófeigr	19
Ólafr	992
Olgeir	8
Óli	27
Ólíver	3
Ormar	3
Ormr	10
Otti	4
Otúel	2
Páll	414
Pálmi	38
Pètur	383
Rafn	17
Rafnkell	2
Ragúel	1
Randver	4
Rasmus	5
Reginbald	2
Reinhald	1
Reinharðr	1
Rikarðr	2
Rósant	1
Rósi	1
Rósinkar	6
Rósinkrans	8
Rósmundr	2
Runólfr	90
Rustíkus	5
Rögnvaldr	31
Sakarías	14
Sakkeus	1
Salma	1
Salómon	14
Samson	10
Samúel	32
Semíngr	2
Sigbjörn	11
Sigfinnr	4
Sigfreðr	1
Sigfús	135
Siggeir	12
Sighjörtr	1
Sighvatr	8
Sigjón	1
Sigmar	1
Sigmundr	119
Sigtryggr	29
Sigrbjartr	1
Sigrbjörn	50
Sigrbrandr	1
Sigrdagr	1
Sigrfinnr	3
Sigrgarðr	1
Sigrgeir	49
Sigrgissur	1
Sigrgrímr	1
Sigrjón	52
Sigrlaugr	3
Sigrpáll	5
Sigrsteinn	1
Sigrsturla	1
Sigrtryggvi	1
Sigrvin	1
Sigurðr	1553
Sigvaldi	56
Sigvarðr	1
Símon	80
Sírus	1
Skapti	11

Skarphèðinn	6	Úlfar	3
Skúli	60	Úlfr	1
Skæríngr	1	Uni	1
Snjólfr	18	Vagn	5
Snorri	59	Valdi	6
Snæbjörn	19	Valdimar	16
Soffónías	7	Valgarðr	3
Sólberg	2	Valgeir	1
Steffán	533	Valentínus	3
Steinbjörn	1	Valtír	5
Steindór	39	Valves	1
Steingrímr	43	Vermundr	3
Steini	1	Vernharðr	12
Steinn	52	Vigfús	186
Steinólfr	1	Viglundr	5
Stígr	8	Vilhjálmr	66
Stirkár	1	Vilmundr	1
Sturla	15	Vívat	1
Sturlaugr	10	Vorm	3
Sumarliði	24	þeófílos	2
Sumarsveinn	1	þiðrekr	5
Svanlaugr	1	þórarinn	137
Sveinbjörn	83	þorbergr	28
Sveinn	435	þorbjörn	37
Sveinúngi	2	þórðr	445
Sverrir	5	þorfinnr	24
Svipmundr	1	þorgeir	32
Sæbjörn	4	þorgils	18
Sæfinnr	1	þorgrímr	49
Sæfús	1	þórhalli	5
Sæmundr	122	þórhallr	3
Sölmundr	6	þórir	1
Sölvi	36	þorkell	164
Sörin	4	þorlákr	140
Teitr	45	þorleikr	3
Theodór	7	þorleifr	137
Tili	1	þórlindr	1
Timóteus	4	þormóðr	10
Tjörfi	2	þóroddr	19
Tobías	2	þórólfr	11
Tómas	165	þorsteinn	612
Torfi	45	þorvaldr	106
Tumi	1	þorvarðr	65
Tunis	4	Ögmundr	51
Trausti	3	Önundr	4
Tryggvi	10	Örnólfr	6
Tyrfíngr	4	Össur	5

Kvennmanna heiti.

Abela	1
Abelína	1
Abigael	7
Aðalbjörg	90
Aðalborg	7
Aðalheiðr	3
Agatha	15
Agnes	55
Ágústa	14
Ágústína	8
Albertína	3
Albína	1
Aldís	33
Alexína	1
Álfdís	1
Álfheiðr	28
Álfhildr	1
Alfífa	3
Álfrún	1
Alleif	9
Álöf	2
Amalía	2
Andrea	11
Aníka	3
Anína	1
Anna	869
Antónía	4
Arey	1
Arndís	59
Arnfríðr	67
Arngerðr	3
Arngunn	1
Arnheiðr	2
Arnlaug	6
Arnleif	11
Árný	1
Arnþóra	1
Arnþrúðr	20
Áróra	1
Ása	25
Ásbjörg	3
Ásdís	57
Ásfríðr	2
Ásgerðr	15
Áslaug	13
Ásný	5
Ásta	50
Ástríðr	213
Ástrún	1
Ástþrúðr	2
Ásvör	1
Atfríðr	3
Auðbjörg	25
Auðr	2
Baldvinía	1
Barbara	4
Bárðlína	1
Batanía	1
Benónía	1
Bergfríðr	1
Berglaug	1
Berglína	1
Bergljót	46
Bergmunda	1
Bergrós	3
Bergvina	2
Bergþóra	31
Bergþrúðr	2
Bersabe	4
Birgitta	14
Bjargey	6
Bjarghildr	6
Bjarglaug	1
Bjarndís	1
Bjarney	4
Bjarnhildr	2
Bjarnveig	1
Bjarnþóra	1
Björg	368
Bóel	12
Borghildr	16
Borgný	2
Bóletta	1
Bóthildr	21
Branþrúðr	1
Briet	5
Brigget	2
Brotefa (Brettiva)	6
Bryngerðr	3
Brynhildr	8
Daðína	1
Dagbjört	48
Dagmey	1
Danbjörg	1
Danhildr	2
Debóra	1
Diðrika	2
Dilja	2
Dómhildr	9
Dóróthea	25
Drysjana	1
Dýrborg	1
Dýrfinna	17
Dýrleif	20
Dýrunn	3
Eggertína	2

Eggrún	1	Frugit	1
Eggþóra	1	Geirdís	6
Egillína	1	Geirlaug	46
Einara	1	Geirþrúðr	5
Einhildr	1	Gjaflaug	1
Eirný	10	Gríma	1
Eleónóra	4	Grímhildr	1
Elín	438	Gríshildr	1
Elína	11	Gróa	269
Elínbjörg	7	Guðanna	1
Elínborg	61	Guðbil	1
Elínrós	1	Guðbjörg	688
Elísa	12	Guðfinna	246
Elísabeth	194	Guðfríðr	3
Elka	1	Guðjóna	1
Ellisif	2	Guðjóný	1
Elsa	11	Guðlaug	431
Elsabjörg	1	Guðleif	52
Emelía	7	Guðlína	3
Emelína	1	Guðmunda	5
Emerenzíana	9	Guðmundína	2
Engilbjörg	3	Guðný	688
Engilmaría	1	Guðríðr	624
Engilráð	23	Guðrún	4363
Engilrós	1	Guðrúnbjörg	2
Erlína	1	Guðveig	1
Etilríðr	3	Gunnfríðr	8
Eufemía	6	Gunnhildr	47
Eulalía	9	Gunnlaug	4
Eva	1	Gunnvör	17
Eybjörg	3	Gunnþórunn	1
Eydís	7	Gúríe	2
Eygerðr	5	Gyða	4
Eyjólfína	1	Gyðríðr	22
Eyrún	2	Gytta	1
Eyvör	7	Hafliða	1
Fanny	1	Haflína	1
Feldís	1	Hákonía	1
Fernandína	1	Hálfdanía	1
Fídes	3	Halla	70
Filippía	14	Hallbera	58
Finna	1	Hallbjörg	11
Finnbjörg	2	Halldís	4
Finnborg	1	Halldóra	515
Freygerðr	7	Hallfríðr	75
Friðbjörg	27	Hallgerðr	18
Friðfinna	7	Hallgríma	1
Friðgerðr	10	Hallný	9
Friðjóna	1	Hallveig	2
Friðleif	1	Hallvör	5
Friðlína	1	Hansína	18
Friðný	1	Haraldína	1
Friðrikka	62	Helga	1135
Friðsemd	7	Helganna	1
Fríðr	1	Henrjetta	3

Herborg	34
Herdís	138
Hermannía	1
Hernhit	1
Hervör	6
Hildigunn	1
Hildr	87
Hinrika	2
Hjálmfríðr	2
Hlaðgerðr	7
Hlíf	5
Hólmfríðr	379
Hróðný	10
Hugborg	8
Hugbót	1
Hugrún	3
Húnbjörg	7
Iðbjörg	1
Iðunn	3
Indíana	6
Ínga	5
Ínghildr	1
Íngibjörg	1539
Íngigerðr	85
Íngileif	25
Íngimagn	1
Íngiríðr	100
Íngunn	120
Íngveldr	310
Ísfold	1
Ívarlína	1
Jael	1
Jakobína	61
Jana	2
Jarðþrúðr	47
Járnbrá	2
Járngerðr	12
Jelbjörg	1
Jenny	2
Jensína	15
Jódís	19
Jófríðr	18
Jóhanna	635
Jóna	25
Jónanna	1
Jónassína	1
Jónborg	1
Jónea	10
Jónesa	1
Jónfríðr	1
Jónína	83
Jóreiðr	4
Jórunn	171
Jósabet	2
Jósephína	10
Júdith	5
Júlía	6
Júlíana	66
Jörgína	4
Karín	8
Karítas	76
Karólína	56
Katrín	309
Ketilríðr	8
Kjartína	1
Klálína	1
Klementína	1
Kolfinna	14
Kolþerna	4
Konkordía	7
Konráðína	2
Kristbjörg	162
Kristborg	7
Kristensa	1
Kristfinna	1
Kristfriðr	2
Kristgerðr	1
Kristín	1615
Kristinbjörg	2
Kristjana	169
Kristlaug	7
Kristný	1
Kristólína	3
Kristrún	89
Kristveig	12
Lalíla	2
Lára	4
Lárentía	1
Leópoldína	2
Lídó	1
Lilja	120
Lísibet	8
Listalín	1
Ljósbjörg	3
Ljótunn	10
Lopthæna	1
Lovísa	17
Lúsía	4
Lukka	8
Lydía	1
Magdelena	26
Magnalín	1
Magnbjörg	1
Magndís	5
Magnfríðr	3
Magnhildr	4
Magnía	1
Magnína	2
Magnlaug	1
Málfríðr	160

Málhildr	8
Malína	6
Margret	1654
María	384
Marín	44
Markúsína	3
Marselía	1
Marselína	1
Marsibil	20
Marta	11
Matthildr	49
Medea	1
Medónía	1
Mekkín	10
Mensaldrína	2
Messjana	2
Metta	22
Mikelína	2
Mildfríðr	1
Mildríðr	9
Moníka	5
Mortína	1
Munnveig	4
Nanna	3
Narfey	1
Náttfríðr	2
Neríðr	4
Níelsína	3
Nikhildr	1
Nikólína	10
Nýbjörg	3
Oddbjörg	16
Oddfríðr	13
Oddgerðr	2
Oddhildr	3
Oddíða	1
Oddný	173
Oddrún	12
Ólavía	23
Ólína	29
Ólöf	479
Ósk	39
Óvíða	2
Pálína	59
Pálmey	1
Pálnía	2
Petra	3
Petrea	3
Petrína	12
Petrónella	6
Petrún	1
Petúlína	1
Ráðhildr	7
Ragnheiðr	365
Ragnhildr	346
Rakel	22
Randalín	3
Randeiðr	3
Rannveig	275
Rebekka	30
Regína	10
Ríkey	3
Róbjörg	2
Rómanía	1
Rósa	269
Rósamunda	8
Rósanna	1
Rósbjörg	5
Róselína	1
Róshildr	2
Rósíða	3
Rósinkransa	2
Rósinlilja	1
Rúnhildr	1
Ruth	8
Sabína	1
Sakra	1
Salbjörg	33
Salgerðr	10
Salína	1
Salný	5
Salóme	48
Salrós	1
Salvör	30
Sara	1
Sesselja	326
Sigbjört	1
Sigfinna	3
Sigfríðr	4
Siggerðr	2
Signý	56
Sigrbjörg	283
Sigrbjört	1
Sigrborg	75
Sigrdís	1
Sigrdrífa	2
Sigrey	2
Sigrfinna	1
Sigrfljóð	18
Sigrhanna	1
Sigrhildr	1
Sigríðr	2641
Sigrjóna	4
Sigrlaug	282
Sigrleif	4
Sigrlína	28
Sigrmunda	1
Sigrný	1
Sigrrós	21
Sigrrósa	1

Sigrveig	62
Sigrún	31
Sigþóra	2
Sigþrúðr	45
Silfa	3
Silkisif	1
Skarlotta	2
Skúlína	1
Snjálaug	31
Snjófríðr	21
Soffía	185
Sólbjörg	4
Sólbjört	6
Sólborg	19
Sólrún	42
Solveig	293
Steffanía	42
Steinný	1
Steinun	502
Steinvör	50
Steinþóra	1
Stirgerðr	3
Súlíma	3
Sumarlína	1
Sumarrós	3
Sunnifa	8
Súsanna	6
Svafa	2
Svanborg	30
Svanfríðr	4
Svanhildr	48
Svanhvít	5
Svanlaug	4
Sveinbjörg	14
Sveinfríðr	2
Sveingerðr	1
Sveinsína	3
Svíalín	1
Sæbjörg	12
Sæborg	1
Sæfinna	1
Sæunn	67
Sörína	1
Tala	1
Tobía	1
Tómasína	2
Torfhildr	1
Trína	1
Úlfheiðr	9
Úlfhildr	11
Una	89
Unnr	10
Ursula	3
Valborg	4
Valdís	24
Valgerðr	474
Vedís	1
Veigalín	1
Venedía	1
Verónika	5
Vigdís	210
Vigfúsína	1
Viktória	3
Vilbjörg	1
Vilborg	310
Vilfríðr	1
Vilhelmína	28
þjóðbjörg	4
þjóðhildr	5
þóra	315
þóranna	38
þorbjörg	436
þórdís	233
þórelfa	3
þórey	79
þorgerðr	165
þórheiðr	1
þórhildr	11
þorkatla	36
þorlákína	1
þorlaug	27
þórný	24
þórríðr	3
þorstína	1
þórunn	490
þórvör	3
þrúða	3
þrúðr	30
þuríðr	493
Æsa	1
Æstíva	2
Ögn	2
Ölveig	5

TILLÆG TIL INDHOLDSFORTEGNELSEN BAG I BINDET:

YFIRLIT YFIR FASTANN SJOÐ

HINS KONUNGLIGA NORRŒNA FORNFRŒÐA FELAGS

MEÐ NAFNASKRA HINNA

STIPTANDI FELAGA

FYRSTA JANUAR 1861.

H. H. T. FRIÐREKR VI*, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. CHRISTJAN VIII*, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. FRIÐREKR VII, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. OSCAR I*, KONUNGR I SVIARIKI OK NORVEGI	300
H. H. T. CARL XV, KONUNGR I SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. H. T. NIKOLAS I*, KEISARI YFIR ÖLLUM RUSSLÖNDUM	400
H. H. T. ALEXANDER II, KEISARI YFIR ÖLLUM RUSSLÖNDUM	300
H. H. T. FRIÐREKR VILHJALMR IV, KONUNGR I PRUSSLANDI	200
H. H. T. VILHJALMR I*, KONUNGR I NIÐRLÖNDUM	200
H. H. T. VILHJALMR II*, KONUNGR I NIÐRLÖNDUM	100
H. H. T. VILHJALMR III, KONUNGR I NIÐRLÖNDUM	100
H. H. T. CARL ALBERT*, KONUNGR I SARDINIU	200
H. H. T. VICTOR EMANUEL, KONUNGR I SARDINIU	200
H. H. T. DOM PEDRO II, KEISARI I BRASILIULANDI	200
H. H. T. OTTO I, KONUNGR I GRIKKLANDI	200
H. H. T. FRIÐREKR AUGUST*, KONUNGR I SAXLANDI	100
H. H. T. JOHAN NEPOMUCENUS, KONUNGR I SAXLANDI	100
H. H. T. MOHAMMED SHAH, SHAHEN SHAH, KON. I PERSIÐALANDI	400
H. H. T. FERDINAND II*, KONUNGR I BAÐUM SIKILEYJUM	200
H. Ks. T. LEOPOLD II, STORHERTOGI I TOSKANA	100
H. K. T. GEORG V*, STORHERTOGI I MEKLENBORG-STRELITZ	200
H. K. T. FRIÐREKR FRANZ, STORHERTOGI I MEKLENBORG-SVERIN	200
H. K. T. AUGUST*, STORHERTOGI I ALDINBORG	200
H. K. T. LEOPOLD*, STORHERTOGI I BADEN	100
H. K. T. GUSTAV*, HERT. AF UPPL., PRINZ AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. K. T. OSCAR, HERT. AF AUSTRGAUTL., PR. AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. K. T. AUGUST, HERT. AF DÖLUM, PR. AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. Ks. T. CONSTANTIN NIKOLAIEVITSJ, STORFURSTI AF RUSSLANDI	200
H. Ks. T. FERDINAND MAXIMILIAN, YFIRHERTOGI AF AUSTRRIKI	100
H. Ks. T. MAXIMILIAN*, HERTOGI AF LEUCHTENBERG	200
H. K. T. VILHJALMR, PRINZ AF PRUSSLANDI	100
H. Ks. T. PRINZ JEROME NAPOLEON*, AF FRAKKLANDI	200
H. K. T. PRINZ ALBERT, AF STORA BRETLANDI OK IRLANDI	300

H. Ks. T. PRINZ NAPOLEON BONAPARTE, AF FRAKKLANDI 200
H. K. T. VILHJALMR FRIÐREKR, PRINZ AF NIÐRLÖNDUM 100
H. Ks. T. CONSTANTIN FRIÐREKR PÈTR, PRINZ AF ALDINBORG . . . 100
H. K. T. CARL II HLÖÐVER AF BURBON, HERTOGI I LUKKA 300
H. K. T. EUGENIUS, PRINZ AF SAVOJU-KARIGNAN 100
H. K. T. LEOPOLD GREIFI AF SYRAKUSA*, PR. AF BAÐUM SIKILEYJUM 100
H. T. VILHJALMR GEORG*, HERTOGI I NASSAU 200
H. T. ADOLPH, HERTOGI I NASSAU 100
H. T. ERNST II, HERTOGI I SAXA-KOBURG OK GOTHA 100
Aall, Jacob*, járnnáma-eigandi á Nesi, stórþingismaðr í Norvegi 100
Ackermann, V. A., prófessor við gymnasíit ok bókavörðr í Lýbikku . . . 100
Adami, J. H., ráðsherra í Brimum, at Danska Nienhof ok Hohenhain í Slèsvík 100
Adlerberg, greifi Voldemar, hússtjórnarherra Rússakeisara, í Pètrsborg . 100
Ahlefeldt-Laurwigen, Christján J. F.*, geh.-conf.ráð, lènsgreifi af Langalandi 100
Ahlefeldt-Laurwigen, Friðrekr L. W., kammerherra, lènsgreifi af Langalandi 100
Albinus, J. H. Jacob, proprietèri at Varmörk í Slèsvík 300
Ali Mahomed Khan, Mirza, jagírðar í hirð Nizams í Deccan á Indíalandi 100
Almeida e Albuquerque, Don Francisco, innanríkisráðgjafi, Rio de Janeiro 100
Alsina, Don Valentin, þjóðstjóri í fríveldinu Buenos Ayres 100
Amherst, Vilhjálmr Pitt, earl, at Montreal í Kentskíri á Englandi 100
Andersen, Jannich*, kansellíráð ok sættanefndarmaðr, Óðinsvè á Fjóni . 450
Angelis, Don Pedro de*, sagnaritari hèraða Rio de la Plata 100
Araujo-Ribeiro, Dom José de, sendiherra Brasilíukeisara í Parísarborg . . 100
Aspinwall, Thómas, norðramerikanskr aðalkonsúll í Lundúnum 100
Barkly, Sir Henry, landsstjóri í Victoríu á Nýja Hollandi 100
Basilius, Hs. Em., erkibiskup í Palteskju ok Vítebsk 100
Beamish, North Ludlow, ofursti ok sagnafrœðingr, Lota-Park á Írlandi . 100
Belcredi, Egbert, greifi de, at Löschborg í Moravíu 100
Ben esco, Gregoríus de, kennslustjórnarherra á Blökkumannalandi 100
Bering-Liesberg, P. L.*, majór, adj. aðalræðismanns h. niðrlenzku Austrindía 100
Bertouch-Lehn, Jón Júlian S. E., lènsbarún af Suðrkarla á Lágalandi . . 100
Berzelius, Jacob, fríherra*, prófessor, ritari vísinda-akad. í Stokkhólmi . 100
Bexley, Nikolás, lávarðr*, forseti hins kon. bókmenta-fèlags í Lundúnum 200
Bibesco, H. T. fursti Georg, fyrrum hospódar á Blökkumannalandi 200
Bille, Torben, sendiherra Danakonungs í Lundúnum 100
Bille-Brahe, Preben*, geh. konf.-ráð, lènsgreifi af Brahesminni á Fjóni . 100
Bliss, W. W. S.*, ofursti ok málfrœðingr, í Nýja-Orleans 100
Blome, barún Adolph von, fyrrum sendiherra Danakonungs í Lundúnum 100
Blome, Ottó, greifi*, sendiherra Danakonungs í Pètrsborg 170
Bloudoff, Dmitri, stjórnarherra innanríkis málefna, í Pètrsborg 100
Bornemann, Philip Július, kammerherra, af Bjergbýgarði á Sjálandi . . . 100
Borromeo, greifi Vitaliano, stórgœðingr af Spáni, ráðsherra í Sardiníu . . 100
Botfield, Beriah, esq., af Norton-Hall í Northamptúnskíri á Englandi . . 200
Boucher de Perthes, J., fornfrœðingr, forseti vísinda-fèlagsins i Abbeville 100
Bouillé, René, marquis de, fyrrum sendiherra Frakkakonungs í Túrin . . 100
Boutourlin, Dmitri P., ríkisráðgjafi Rússakeisara, í Pètrsborg 100

Bowring, Sir Jón, LL.D., landsstjóri í Hongkong á Kínverjalandi 100
Bradford, Alexander W., esq., í Nýju-Jórvík 100
Bridgham, Hon. Samuel W., mayor í Providence, Rhode-Islands fylki . . 100
Brockdorff, Caj Lorentz, fríherra*, ræðismaðr fyrir háskólanum í Kíl . . 100
Broel-Plater, greifi Vladímir Stanislás, af Wiszniowietz, í fylkinu Minsk 100
Brown, Jón, esq., fèlagi landafræðis-fèlagsins í Lundúnum 100
Brown, Jón Carter, esq., í Providence, Rhode-Islands fylki 100
Bröndsted, Pètr Ólafr*, prófessor við háskólann í Kaupmannahöfn . . . 100
Bülow, Bernharðr E. von, sendiherra Danakonungs í Frakkafurðu 150
Bülow, Jóhan von*, geheime-konferenzráð, af Sanderumgarði á Fjóni . . 100
Calvo, Don Nikolás Antonio, Buenos Ayres í Suðr-Ameríku 100
Carlisle, Sir Nikolás*, ritari fornfræðinga-fèlagsins í Lundúnum 300
Casaus, Don Fernandez R., erkibiskup í Guatemala ok biskup í Havana 170
Castro, Don Felipe Davila Fernandez de, ráðsherra í Santo Domingo . . 100
Cederfeldt de Simonsen, H. C. J., amtmaðr í Sveinborgar amti á Fjóni 100
Chalmers, Patrick, esq.*, af Auldbar-kastala, Brechin á Skotlandi 100
Chaudoir, barún Stanislás de*, skólaræðismaðr í fylkinu Kieff 100
Christie, Vilhjálmr Frímann Koren*, stiptamtmaðr í Björgyn 100
Cigallas, greifi Jósep de, málfræðingr, á Santoriney í Grikklandshafi . . . 100
Collings, Rev. Vilhjálmr T., í Austr-Graftúni við Marlborg á Englandi . 100
Conestabile, greifi Giancarlo, prófessor við háskólann í Perúgíu 100
Cooper, Charles Purton, esq., F.R.S., F.S.A., meistari í heimssp. í Öxnafurðu 100
Coopmans, Eðzard W.*, sendiherra Danakonungs í Greifahaga ok Brussel 100
Cosby, Jón H. Wilder, esq., málaflytjandi, Abbey Lodge á Írlandi 100
Cust, Sir Eátvarðr, general-lieut., forseti sagnafræða-fèlags í Lancaskíri 100
Daschkoff, Dmitri de*, lögstjórnar-ráðgjafi Rússakeisara í Pètrsborg . . . 100
Daschkoff, Jacob Andreïevitsj, sendiherra Rússakeisara í Stokkhólmi . . 100
Davis, Sir Jón Francis, fyrrum sendiherra Bretadrottningar í Kínverjalandi 100
Demidoff, fursti Anatol, greifi af San Donato í Toskana 200
Dietrichstein, greifi Máriz von, forstjóri hirðbókasafnsins í Vínarborg . . 100
Dirckinck-Holmfeld, U. barún, f. sendiherra Danakonungs í Parísarborg 100
Djurklou, Nikolás Gabríel, friherra, af Saurbý í Næríki 100
Donner, Conráð H.*, at Rethwisch, konferenzráð ok stórkaupmaðr, í Altóna 250
Doudeauville, O. hertogi af*, jafningi, forseti landafræðisfèl. í Parísarborg 100
Dowler, Bennet, M. D., staðarlæknir ok eðlisháttafræðingr, í Nýja-Orleans 100
Dufferin, Friðrekr Temple, lávarðr, sendiherra Bretadrottningar á Sýrlandi 100
Earle, Jón, prófessor í fornensku við háskólann í Öxnafurðu 100
Eastwick, Eátv. Bakchouse, esq., próf. í Austrlanda túngum, í Lundúnaborg 100
Ekman, Gustaf Henrik*, kommersráð ok stórkaupmaðr, í Gautaborg . . . 100
Elkan, Vilhjálmr, stórkaupmaðr ok danskr konsúll í Harborg 100
Ellesmere, Francis, lávarðr Egerton, earl*, F. G. S., Hon. D. C. L. í Öxnafurðu 100
Ellesmere, Georg Granville, earl af, Worsley Hall í Lancaskíri 100
Elphinstone, Jón, lávarðr, landsstjóri í fylkinu Bombay á Indíalandi . . . 100
Elphinstone, Hon. Mount-Stuart, fèlagi hins asíatiska fèlags í Lundúnum 100
Elton, Romeo, prófessor við Browns háskóla í Providence, Rhode-Island 100
Eugenius*, H. Em., metrópólít-erkibiskup í Kieff ok Halicz 100

Eynard, Jón G., heiðrsborgari í Aþenuborg, banquier, í Genefu 100
Fair, Georg, M. D., fèlagi hins konungliga grœðslufrœðaskóla í Edínaborg 100
Fife, James Duff, earl af, fylkisstjóri í Banffskíri á Skotlandi 100
Foundoukleï, Ivan Ivanovitsj, aðal-umsjónarmaðr á Pólínalandi 100
Force, Hon. Pètr, Washington, Kolumbíufylki í Norðr-Ameríku 100
Fragueiro, Don Mariano, fylkisstjóri í Cordova í Argentin-þjóðveldinu . . 100
Fraser, Alexander, esq., stórbrezkr konsúll í Batavíu 100
Freymark, C. A. W.*, aðal-superintendent ok evangeliskr biskup í Posen 100
Frijs, Emil Júell-Wind-, lènsgreifi af Frísenborg á Norðr-Jótlandi 100
Frijs, F. Júlíus greifi Júell-Wind-, lènsbarún af Júellinge á Lágalandi . 100
Fürst, Carl Jóhan, M. C. D., læknir í Buenos Aýres 100
Golitzin, fursti Dmitri*, aðal-höfuðsmaðr yfir Moskófylki 200
Golitzin, fursti Serge*, skóla-ræðismaðr í Moskófylki 240
Good, Clements G. F., danskr aðalkonsúll í Hull 100
Gorostiaga, Don Benjamin, fjárstjóri hins argentinska sambands 100
Gortschakoff, fursti Mikjáll, yfirlandsstjóri á Pólínalandi 100
Gortschakoff II, fursti Pètr, aðal-landsstjóri yfir Vestr-Siberíu 100
Graty, Alfreð, barún du, forstjóri hins argentinska menjasafns í Paranà 100
Gråberg de Hemsö, greifi Jacob*, kammerherra stórhertogans í Toskana 100
Gurney, Hudson, esq., varaforseti fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum . . 100
Gyllenstjerna, fríherra Carl, at Krapperup á Skáni 100
Hall, Roman, aðmíráll, aðal-ræðismaðr í Arkhangel 100
Hallam, Henry*, esq., varaforseti fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum . . 100
Hambro, Carl Joaquim, barún, formaðr stórverzlunar, í Lundúnum . . . 100
Harrison, Vilhjálmr, esq., Galligreaves-House í Lancaskíri 100
Heintze, Josías Friðrekr E., barún von, kammerherra ok amtmaðr í Kíl 100
Heros, Don Martin de los, forstjóri hins konungliga bókasafns í Madríð 100
Holbrook, Jón E., próf. við læknaskólann í Charleston í Suðr-Carólínu . 100
Holstein, Hlöðver H. C. Hermann, lènsgreifi af Holsteinborg á Sjálandi . 100
Hopkins, Eátvarðr A., esq., norðramerikanskr konsúll í fríveldinu Paraguay 100
Horsburgh, J.*, hydrograph hins enska verzlunarfèlags í Austrindíum . . 150
Hucht, Vilhjálmr L. J. van der, stórkaupmaðr í Batavíu 100
Hudson, Vilhjálmr H., esq., norðramerikanskr konsúll í Buenos Aýres . . 100
Ingram, James*, forseti í „Trinity College" við háskólann í Öxnafurðu . . 100
Isidorus, Hs. Em., exarki í Georgíu, erkibiskup af Cartaliníu, Tiflis . . . 100
Jacob, Hs. Em., biskup yfir Saratoff ok Zarizinsk 100
Jenisch, Martin Jón*, ráðsherra í frístaðnum Hamborg 100
Juel, Nikolás, barún, af Lundbekk á Norðr-Jótlandi 100
Kemble, Jón Mitchell*, esq., M. A., Trinity College í Kambryggju 100
Kiriakoff, Mikjáll*, kollegieráð ok bókfrœðingr, í Ódessu 120
Klewitz, W. A. von*, leyndar-ríkisráðgjafi Prússakonungs, í Berlín . . . 120
Klick, J. J.*, danskr konsúll í fríveldinu Rio de la Plata 100
Knowles, James T., esq., erkismiðr, í Lundúnum 100
Kold, Pètr*, agent, kaupmaðr í Nípu á Norðr-Jótlandi í Danmörku . . . 600
Kossakowski, greifi Stanislás, forstjóri skjaldmerkjasafns á Pólínalandi . . 100
Kouscheleff-Besborodko, greifi Alexander Gr., rètt statsráð, í Pètrsborg . 100

Krabbe-Carisius, H.*, stjórnarherra utanríkis málefna, í Kaupmannahöfn 100
Kubinyi, August de, aðalvörðr hins úngarska menjasafns í Pest 100
Kulakowski, Ignatius, umsjónarmaðr við gymnasíit í Bialystok, Grodno . 100
Lamas, Don Andres, sendiherra þjóðveldis Uruguay í Rio de Janeiro . . . 100
Lamb, William, esq., á St. Thómas í Vestrindíum 210
Lang, Andrew, majór ok yfirvegastjóri á St. Croix í Vestrindíum 100
Lang, Hugh*, M. D., danskr konsúll í Greenock á Skotlandi 100
Larsen, Don Juan Mariano, prófessor við háskólann í Buenos Aýres . . . 100
Leathes, Philip Hammersley, esq.*, F. S. A. í Lundúnum 100
Le-Blanc, Thómas, esq.*, LL. D., F. S. A., málafœrslumaðr, í Lundúnum. 100
Lee, Jón, esq., LL. D., fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum 100
Lenox, James, esq., bókfrœðingr, í Nýju-Jórvík 100
Lerche, Christján Albrecht, lènsgreifi af Lerchenborg á Sjálandi 100
Lerchenfeld, Fr. barún von*, leyndar-ríkisráðgjafi Bæarakonungs í München 100
Lewis, Martin, esq., í Baltimóre í Maríulands fylki í Norðr-Ameríku . . . 100
Lidén, Jón, M. D. ok C. M., læknir í Borghólmi á Eylandi í Svíaríki . . . 100
Lopez, Don Carlos A., þjóðstjóri í fríveldinu Paraguay í Suðr-Ameríku . 100
Lowell, Rev. Charles, D. D.*, sóknarprestr í Boston í Massachusetts fylki 100
Luynes, Honoré T. P. J. d'Albert, hertogi af, frœðimaðr, í Parísarborg . . 200
Macaulay, Duncan, LL. D., forstjóri meyjaskóla í Nýja-Orleans 100
M'Caul, Jón*, M. A. í Öxnafurðu, stórbrezkr konsúll í Kaupmannahöfn . . 100
Macedo, Don Joaquim da Costa de, ritari vísinda-akademíisins í Lissabon 100
Macgregor, Francis Coleman, stórbrezkr aðalkonsúll í Kínverjalandi . . . 100
Macleod, Sir Henry G., landstjóri yfir Trinídad í Vestrindíum 100
Manockjee Cursetjee, esq., dómari ok parsneskr bókfrœðingr, í Bombay 100
Marquez, Don Jósé Ignacio, þjóðstóri í Nýju-Granada í Suðr-Ameríku . . 100
Marsh, Georg Perkins, norðramerikanskr sendiherra í Miklagarði 100
Marshall, Vilhjálmr, esq., danskr aðalkonsúll á Skotlandi 100
Martinez de la Rosa, D. Franc., sendiherra Spánardrottningar í Rómaborg 100
Mavros, Nikolás de, rètt statsráð ok aðal-tilsjónarmaðr, í Búkarest. . . . 100
Mayer, Jósep, esq., umsjónarmaðr fornmenjasafns í Líverpól 100
Melin, H. M., prestr at Husie ok Skräflinge, próf. við háskólann í Lundi 100
Menschikoff, fursti Alexander, aðmíráll, aðal-landstjóri yfir Finnlandi . . 150
Metcalfe, Charles, lávarðr, landstjóri yfir Agra í Hindostan 200
Metternich, Clement fursti*, ríkiskanselleri Austrríkis-keisara, í Vínarborg 100
Michélsen, Carl, danskr aðalkonsúll í Nýju-Granada í Suðr-Ameríku . . 100
Miniscalchi-Erizzo, greifi Franz, kammerherra Austrríkis-keisara, í Verónu 100
Mittrovsky, greifi A. F.*, efsti kanselleri Austrríkis-keisara, í Vínarborg 100
Molander, Jóhan*, T. D., biskop yfir Borgár stipti í Finnlandi. 100
Moltke, Adam V., f. stjórnarráðsforseti Danakonungs, lènsgreifi af Bregentveð 100
Moltke, greifi Carl Emil*, geheime-konferenzráð, af Ágörðum á Sjálandi 100
Moltke-Hvitfeldt, greifi Adam Gottl., f. sendiherra Danakonungs í Neapel 100
Moltke-Hvitfeldt, greifi Gebh. Leon, sendiherra Danakonungs í Parísarborg 100
Monserrate, Frey D. Camillo de, forstjóri hins keis. bókasafns í Rio de Janeiro 100
Montefiore, Sir Moses, barónet, fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum 100
Montezuma, vicomte de Jequitinhonha, D. Francisco, stórgœðingr af Brasilíu 100

More, Jón Shank, prófessor í skozkum lögum við háskólann í Edínaborg 100
Morpurgo, Jósep, banquier og belgneskr konsúll í Tríest 100
Morris, Jacob G., esq., fræðimaðr, í Phíladelphíu í Pensylvaníu 100
Morrow, Robert, stórkaupmaðr, Halífax á Nýja Skotlandi 100
Mosquera, José Manuel*, erkibiskup í Nýju-Granada, Santa Fé de Bógotà 100
Mosquera, J. C., fyrrum þjóðstjóri í fríveldinu Nýju-Granada, Panamà . . 100
Mueller, Ferdinand, forseti hins kon. vísindafèlags í Victoríu á Nýja Hollandi 100
Mülertz, Andreas Faaborg*, P.D., stjórnari lærdómsskólans í Hrossanesi 100
Murphy, Hon. Henry C., fyrrum lögþingismaðr fríríkja Norðr-Ameríku . . 100
Mylius, Jón Jacob de, hirðveiðameistari, af Rœningasœgarði á Fjóni . . . 100
Mylius, Sigismund W. V. de, af Nörlundi ok Mylenberg á Norðr-Jótlandi 100
Navarrete, Don Fernandez de*, forseti hins kon. sögu-akad. í Madríð. . 100
Neergaard, Pètr Jóhan, etatsráð, af Försleif ok Fjárvöðlum á Sjálandi. . 100
Neophytos, Hs. Em., metrópólit-erkibiskup á Blökkumannalandi. 100
Nesselrode, C. R., greifi, ríkiskanselleri Rússakeisara, í Pètrsborg 100
Nordenfalk, barún Jóhan, meistari í heimsspeki við háskólann at Uppsölum 100
Norman, B. M., esq., fornfræðimaðr, í Nýja-Orleans 100
Northumberland, A. P. lávarðr Prudhoe, hertogi af, D.C.L., at Alnvíkkastala 100
Obligado, Don Pastor, fyrrum þjóðstjóri í fríveldinu Buenos Ayres 100
Obrenovitsch, fursti Mikjáll, stjórnandi erfðafursti í Servíu 200
Oesterreicher, J. F. Renner von, statsráð ok danskr aðalkonsúll í Tríest 100
Olfers, J. F. M. von, aðalvörðr yfir gripasöfnum Prússa, í Berlín 100
Olinda, Dom Pedro marquis de, stjórnarráðsforseti keisara af Brasilíu. . 100
Orloff, fursti Alexis, stjórnarráðsforseti Rússakeisara, í Pètrsborg 100
Osuna y del Ynfantado, Don Mariano, hertogi af, stórgœðingr af Spáni 100
Ouseley, Sir Gore, forseti hins konungliga asíatiska fèlags í Lundúnum 100
Ouseley, Vilhjálmr G., sendiherra Stóra-Bretlands í Rio de la Plata. . . . 100
Ouvaroff, greifi Alexis, statsráð ok fræðimaðr, í Pètrsborg 100
Ouvaroff, greifi Sergius*, kennslustjórnarherra Rússakeisara, í Pètrsborg 100
Parish, Frank, esq., stórbrezkr konsúll í fríveldinu Buenos Ayres. 100
Parker, Rev. Pètr., ameríkanskr kristniboðari í Kínverjalandi 100
Pazos, Don José Barros, stjórnarherra innanríkis málefna í Buenos Ayres 100
Peterson, Jón*, esq., yfirdómari á St. Vincent í Vestrindíum 100
Petit, Louis Hayes, esq., fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum . . . 200
Phillipps, Sir Thómas, barónet, at Middlehill í Vorcesterskíri á Englandi 100
Plaskett, Jósep*, majór, á St. Croix í Vestrindíum. 100
Platen, Balthasar, greifi af, statsráð, af Örbýhúsi á Upplandi 100
Platon, Hs. Em., erkibiskup yfir Riga ok Mítá. 100
Plessen, Ottó barún, sendiherra Danakonungs í Pètrsborg 100
Plumer, Vilhjálmr, esq., í Epping í Nýja-Hampskíri í Norðr-Ameríku . . . 100
Pontoppidan, Henrik, danskr aðalkonsúll í frístaðnum Hamborg 100
Power, Rev. Jósep, bókavörðr háskólans í Kambryggju á Englandi. 100
Pratápa Chandra Sinha Bahádur, Raja, á Pakparâh á Bengalalandi 100
Precht, Hermann W., ofursti-lieutenant ok staðarhöfuðsmaðr á St. Thomas 200
Prescott, Henry, fyrrum landstjóri yfir Nýfundnalandi í Norðr-Ameríku 100
Preus, J. C., fyrrum sórenskrifari í Vestr-Niðarnesi í Norvegi 100

Prieto, Don Joaquim*, þjóðstjóri í fríveldinu Chile í Suðr-Ameríku . . . 100
Przezdziecki, Alexander, greifi, sagnafræðingr, í Varská 100
Pryce, David Tannatt, esq., í Bataviu 100
Pycroft, James Wallis, esq., fèlagi fornfræðinga-fèlagsins í Lundúnum . 100
Pyrker von Felsö Eör, J. L.*, patriarki-erkibiskup at Erlá í Ungaralandi 100
Radhákant Raja Deva Bahádur, indverskr vísindafræðingr á Bengalalandi 100
Rájendralál Mitra, Babú, ritari hins asiatiska fèlags á Bengalalandi . . . 100
Rafn, Carl Christján, ritari fèlagsins 100
Ralli, Ambrosio di Stefano, banquier, í Tríest 100
Rantzau, Carl F. greifi, kammerherra, af Friðrekslundi ok Braheshólmi á Fjóni 100
Rastawiecki, Eátvarðr, barún, fornfræðingr, í Varská 100
Rehling, J.*, aðal-landsstjóri hinna dönsku Austrindía, í Tranquebar. . . 100
Reventlow, Ferdinand, lènsgreifi af Christjánssæti ok Sandbergi í Slèsvík 100
Reventlow, Friðrekr D.*, greifi af, sendiherra Danakonungs í Lundúnum 100
Reventlow, Þèttleifr C. E *, greifi af, lènsbarún af Brahetrolleborg á Fjóni 100
Ricker, Hon. Samuel, norðramerikanskr aðalkonsúll í Frakkafurðu 100
Robert, Pètr C., prófessor í stórskotalist við skothersskólann í Metsborg 100
Romualdo Antonio de Seixas, erkibiskup yfir Brasilíulandi, í Bahíu 100
Rosen, Sophus, kammerherra, aðal-staðarforseti í Flensborg 100
Rumin, Nikolás de, rètt statsráð Rússakeisara, í Moskó 100
Rõnnenkamp, Christján, kammerherra, af Nesbýholmi ok Bavelse á Sjálandi 200
Salvandy, N. A. greifi*, kennslustjórnarherra Frakkakonungs, í Parísarborg 100
Santa-Cruz, Andreas, verndari hins Perú-Boliviska sambands, í Líma . . 160
Savvaïtof, Páll, málfræðingr, prófessor við klerkaskólann í Pètrsborg . . 100
Scarpa, Iginio da, danskr konsúll at Fiúme 100
Scavenius, Jacob Brönnum*, hirðveiðameistari, af Bassanesi á Sjálandi 100
Scavenius, Pètr Brönnum, kammerh., af Gjörsleif ok Klinthólmi á Sjálandi 100
Schack, Ottó Diderik*, lènsgreifi af Schackenborg á Suðr-Jótlandi 100
Schack-Sommer, Ottó, danskr aukakonsúll í frístaðnum Hamborg 100
Scheel-Plessen, Wúlff H. B., greifi, sendiherra Danakonungs í Stokkhólmi 100
Schindler, barún, Jóhan, fyrrum forseti stjórnarráðsins í Kraká. 100
Schmidt, Pètr Christján*, proprietèri at Vindabý ok ráðsherra í Tönningen 200
Scholten, P. C. F.*, aðal-landsstjóri hinna dönsku Vestrindía, á St. Croix 100
Schubert, F. H. de, general-lieutenant, í Pètrsborg 100
Schüth, Nicolás C., danskr aðalkonsúll í fríveldinu Chile 100
Schütte, August Theodór, af Bygghólmi ok Nörlundi á Norðr-Jótlandi . . 100
Sieveking, Karl*, syndicus í frístaðnum Hamborg 100
Sjögren, A. J.*, statsráð ok fèlagi vísinda-akademíisins í Pètrsborg . . . 100
Skeel, Eiríkr W. R., kammerherra, af Drottningarlundi á Norðr-Jótlandi 100
Smith, Jón Cotton, esq., í Sharon í Konnektíkúts fylki 100
Smith, Mikjáll*, útboðsfulltrúi Noregs konungs, í Arendal 100
Sparks, Jared, LL.D., forseti Harvarðs háskóla í Kambryggju, Massachusetts 100
Stawell, Sir Vilhhjálmr Foster, yfirdómari í Victoríu á Nýja Hollandi . . 100
Stenhammar, M.*, T.D., prófastr ok sóknapr. at Rísingum á Austr-Gautlandi 100
Stichæus, Jóhan Friðrekr*, stjórnarmaðr yfir Borgá í Finnlandi. 100
Stifft, fríherra A. J. v.*, líflæknir Franz keisara fyrsta, í Vínarborg . . . 100

Stir-Bey, H. T. fursti Barbo, fyrrum hospódar á Blökkumannalandi . . . 100
Stourdza, H. T. fursti Mikjáll, fyrrum hospódar í Moldá 200
Stroganoff, Gregoríus greifi, geheimeráð Rússakeisara, í Pètrsborg. . . . 100
Ströiberg, Christopher*, kansellíráð, í Álaborg á Norðr-Jótlandi 600
Sutherland, Georg G. L. G., hertogi af, at Dunrobin kastala á Suðrlandi 100
Swinburne, Sir Jón E., baronet, forseti fornfrœða-fèlagsins í Nýjakastala 150
Teïmouraz, H. T. Czarevitsj*, prinz af Georgíu, sonr Georgs konungs xiij 100
Teleki von Czeh, greifi Jósep*, landstjóri yfir Sjöborgaríki 100
Thamsen, Hans þèttleifr*, rètt statsráð, í Stóðgarði 2,020
Tiedge, Jóhan H. Cornelíus, stórkaupmaðr, í Buenos Aýres 100
Titoff, Vladímir Pálovitsj, sendiherra Rússakeisara í Miklagarði 100
Tobin, Hon. Thómas, yfirdómari í Ballincollig á Írlandi 100
Toreno, greifi José Maria de*, kammerherra Spánardrottningar, Madríð . 100
Traill, Thómas Stewart, M.D., prófessor við háskólann í Edínaborg . . . 100
Trevelyan, Sir Walter Calverley, bart., at Vallingtúni á Norðimbralandi 100
Trolle-Bonde, Gustaf greifi, af Sefstaðahólmi á Suðrmannalandi 100
Tyszkiewicz, greifi Eustacíus*, forstjóri fyrir skólunum í Borysoff 100
Van Buren, Martin, fyrrum þjóðstjóri í fríveldum Norðr-Ameríku 100
Van Deurs, J. F.*, general-krigskommissarius, at Frydendal á Sjálandi . 100
Vargas, Jósep*, M.D., þjóðstjóri í fríveldinu Venezuela í Suðr-Ameríku . 100
Varszawa, greifi Paskévitsj Erivansky, fursti af*, landsstjóri á Pólínalandi 150
Vedel-Simonsen, L. S.*, sagnafrœðingr, af Elveðgarði á Fjóni 100
Waldo, Daniel, esq., í Vorcester í Massachusetts fylki 100
Wallén, Carl, barún, leyndar-ráðgjafi, ráðsherra í Finnlandi, Helsingjaforsi 100
Webster, Noah*, LL.D., enskr orðabókarhöfundr, í Nýju-Höfn, Konnektíkút 100
Wedell, Carl W. A. S., lènsgreifi af Wedellsborg á Fjóni 100
Wellenheim, Leopold Welzl von*, hirðráð, í Vínarborg 100
Were, Jonathan Binns, portúgiskr aðalkonsúll í Melbourne á Nýja-Hollandi 100
Werkmester Martinus*, landmælingamaðr, í Sveinborg á Fjóni 100
Wetmore, Hon. Prosper M., sagnafrœðingr, í Nýju-Jórvík 100
Wiarda, Sjoerd, niðrlenzkr konsúll í Buenos Aýres 100
Wilson, Rigth Rev. Daniel*, D.D., biskup í Kalkúttu á Bengalalandi. . . 100
Winthrop, Robert C., LL.D., forseti sagnafrœða-fèlags í Massachusetts . 100
Winthrop, Thómas L.*, forseti hins vínlenzka fornfrœða-fèlags í Boston 100
Wolanski, Tadeusz Przyiaciel z Wolan, at Pakość í Brombergsfylki 100
Wood, Richard, esq., stórbrezkr konsúll í Damaskus á Sýrlandi 100
Woolsey, Theodór Dwight, prófessor við háskólann í Nýju-Höfn, Konnektíkút 100
Wrangell, Ferdinand, barún, skipastólshöfðingi í Krónustað í Kyrjálabotni 100
Rússneskr höfðingi í Pètrsborg 100
Amerikanskr bókfrœðingr 500
Sjóðr með einkennisnafni „Grœnland" 600
Sjóðr með einkennisnafni „Stafangr" 200
Annat vaxtafè, safnat af tillögum sem goldin eru í einu lagi 26,540

Fèlagsins fasti Sjóðr 31ta december 1860 . . . . Silfr Rd. 72,000

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1858—1860.

PROTECTOR

HANS MAJESTÆT KONG FREDERIK VII, aarlig Gave . . . Rdlr. 300

MEDLEMMER

MED DE I AARENE 1858—1860 YDEDE BESTANDIGE BIDRAG VEDFÖIEDE *

H. M. OSCAR I, Konge af Sverige og Norge	F.B.B.
H. M. CARL XV, Konge af Sverige og Norge	F.B.B.
H. M. ALEXANDER II, Keiser af Rusland	F.B.B.
H. M. FREDERIK WILHELM IV, Konge af Preussen	F.B.B.
H. M. WILHELM III, Konge af Nederlandene	F.B.B.
H. M. DOM PEDRO II, Keiser af Brasilien	F.B.B.
H. M. OTTO I, Konge af Grækenland	F.B.B.
H. M. VICTOR EMANUEL II, Konge af Sardinien	F.B.B.
H. M. FERDINAND II, Konge af Begge Sicilierne	F.B.B.
H. Ks. H. LEOPOLD II, Storhertug af Toscana	F.B.B.
H. K. H. GEORG, Storhertug af Meklenborg-Strelitz	F.B.B.
H. K. H. FREDERIK FRANTS, Storhertug af Meklenborg-Schwerin	F.B.B.
H. K. H. CARL II, Hertug af Lucca	F.B.B.
H. K. H. OSCAR, Prinds af Sverige og Norge, Hertug af Öster-Götland	F.B.B.
H. K. H. AUGUST, Prinds af Sverige og Norge, Hertug af Dalarne	F.B.B.
H. Ks. H. CONSTANTIN NICOLAEVITSCH, Storfyrste af Rusland	200
H. Ks. H. FERDINAND MAXIMILIAN, Erkehertug af Österrig	100
H. K. H. WILHELM, Prinds af Preussen	F.B.B.
H. K. H. ALBERT, Prinds Consort, af Storbritannien og Irland	F.B.B.
H. Ks. H. JOSEPH NAPOLEON, Prinds af Frankrig	F.B.B.
H. Ks. H. NAPOLEON BONAPARTE, Prinds af Frankrig	F.B.B.
H. K. H. FREDERIK, Prinds af Nederlandene	F.B.B.
H. Ks. H. PETER, Prinds af Oldenborg, General i Russisk Tjeneste	F.B.B.
H. K. H. EUGEN, Prinds af Savoyen-Carignan	F.B.B.
H. K. H. LEOPOLD, Greve af Syracus, Prinds af Begge Sicilierne	100

* Forkortelser: F.B.B ɔ: forhen bestandigt Bidrag; V.B. videnskabeligt Bidrag; AA.B. Aarsbidrag; S.B. ved Bidrag til Samlingerne (Selskabets Bibliothek, det historisk-archæologiske Archiv, Museet for Nordiske Oldsager, det Americanske Cabinet etc.) afgjort Bidraget; C.B. ved udförte Commissioner Bidraget afgjort. B.B. vil senere erlægge det bestandige Bidrag. De Medlemmers Navne, hvis Bidrag ere indkomne efter Udgangen af Aaret 1860, ville blive opförte, ethvert paa sin Plads efter Optagelsens Datum, i den næste Liste for Aarene 1861—1863.

H. H. ADOLPH, Hertug af Nassau . . . . F.B.B.
H. H. ERNST II, Hertug af Sachsen-Koburg og Gotha . . . . F.B.B.
H. H. ALEXANDER, Hertug af Anhalt-Bernburg . . . . F B.B.
H. H. BERNHARD, Hertug af Sachsen-Weimar . . . . F.B.B.
H. H. BERNHARD, Hertug af Sachsen-Meiningen . . . . F.B.B.
Borring, L. S., Professor . . . . AA. B.
Ewald, C., Kammerherre og Generalmajor . . . . AA. B.
Gudmundsson, Thorgeir, Sognepræst til Nysted og Herritslev . . . . . V.B
Lund, J. L. G., Etatsraad, Professor og Historiemaler ved Kunst-Academiet AA. B.
Rafn, C. C., Conferentsraad og Professor . . . . F.B.B.
Thomsen, C. J., Conferentsraad, Directeur ved Mynt-Cabinettet . . . . AA. B.
Werlauff, E. C., Conferentsraad, Overbibliothekar og Professor . . . . AA. B.
Bosworth, Joseph, P. D., Sognepræst til Etwell i Derbyshire, England . . F.B.B.
Grimm, Jacob, Hofraad og Professor ved Universitetet i Berlin . . . . V.B.
Moltke, F. C. Ludvig, Greve, forhen befuldmægtiget Minister, Kiel . . . F.B.B.
Petersen, N. M., Etatsraad og Professor i de Nordiske Sprog . . . . . AA. B.
Berg, H. H., Conferentsraad og Præsident, St. Thomas i Vestindien . . . F.B.B.
Treschow, F. W., Geheime-Conferentsraad, Curator for Vemmetofte Kloster. F.B.B.
Velschow, H. M., Professor i de Nordiske Antiquiteter . . . . AA. B.
Giesebrecht, Ludvig, Professor ved Gymnasiet i Stettin . . . . F.B.B.
Kruse, F., Statsraad, forhen Professor ved Universitetet i Dorpat . . . . F.B.B.
Lang, Andrew, Major og Over-Veimester, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
Brinck-Seidelin, L. C., Conferentsraad og General-Decisor . . . . . . AA. B.
Thorlacius, Arne O., Kjöbmand, Stikkisholm, Island . . . . AA. B.
Frederichsen, F., Etatsraad, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
Magnusen, J. F., Justitsraad . . . . AA. B.
Jomard, A., Medlem af det Franske Institut, Paris . . . . V.B.
Juel, Niels, Etatsraad og Amtsforvalter, Hjörring . . . . AA. B.
Wegener, C. F., Conferentsraad, Geheimearchivar og Kgl. Historiograph . AA. B.
Abrahams, N. C. L., Professor og Notarius publicus . . . . AA. B.
Moltke, A. W., Lehnsgreve, Geheime-Conferentsraad, til Bregentved . . F.B.B.
Flor, Christian, P. D., Etatsraad og Professor . . . . AA. B.
Sörensen, Sören, Provst, Sognepræst til Snoldelöv og Thune . . . . . . AA. B.
Brammer, Gerhard Peter, T. D., Biskop over Aarhuus Stift . . . . . . AA. B.
Harhoff, C. J. C., Etatsraad og Byfoged i Ringsted . . . . F.B.B.
Knudtzon, Broder L., Grosserer, Trondhjem . . . . F.B.B.
Hansen, Peter, Conferentsraad, fh. Gouverneur, Tranquebar i Ostindien . . F.B.B.
Mundt, J. H., Conferentsraad og Borgermester i Kjöbenhavn . . . . . AA. B.
Tillisch, F. F., Geheime-Conferentsraad, Chef for det Kongelige Theater . AA B.
Kellner, L. S., Oberst, Chef for den Kongelige Militaire Höiskole . . . AA. B.
Knudtzon, P. C., Grosserer . . . . AA. B.
Lögstrup, Andreas B. v., Major . . . . AA. B.
Gottschalk, G. F. F., Sognepræst til Odder og Tvenstrup i Jylland . . . AA. B.
Becker, Burmann, Johan Gotfried, Philos. Dr. . . . . F.B.B.
Hansen, P., Justitsraad, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
Kock, Jacob Nicolai Gerhard, Conferentsraad, Altona . . . . AA. B.
Müller, J. C., M. D., Etatsraad, Stabslæge i Landmilitair-Etaten . . . . AA. B.
Graah, Wilhelm August, Capitain i Sö-Etaten . . . . F.B.B.
Grüner, Gustav, Generalkrigscommissair, til Kjærup i Sjælland . . . . AA. B.
Lowzow, Hans Georg Krogh v., Kammerherre, Jægerspriis . . . . F.B.B.

Bretton, Lucas Peter, Baron af, Kammerherre, Stiftamtmand, Viborg . . F.B.B.
Fahnöe, Hans Christian, Sognepræst til Sönderup og Nordrup i Sjælland . AA. B.
Hildebrand, Bror Emil, Kongl. Svensk Rigsantiquar, Stockholm . . . . F.B.B.
Petersen, E., Jægermester, Proprietair til Carlsminde i Sjælland . . . . F.B.B.
Albinus, J. H. Jacob, Cancellieraad, Bellevue ved Kolding . . . . . . F.B.B.
Fürst, Vitus Juel, Kongelig Dansk Vice-Consul i Arendal . . . . . . F.B.B.
Lunn, Wallars Knudsen, Major, Proprietair til Knabstrup i Sjælland . . . AA. B.
Stockfleth, N. V., Sognepræst til Lebesby i Öst-Finmarken . . . . . V.B.
Hettema, M. de Haan, Medlem af det Frisiske Ridderskab, Leeuwarden . V.B.
Kjær, Thomas Andreas, Capitain, Havnemester paa St. Thomas i Vestindien F.B.B.
Petersen, Christian Boas, Justitsraad, Overformynder, St. Thomas . . . F.B.B.
Strandgaard, Andreas Sigfred, Major og Bygningsinspecteur, St. Thomas . F.B.B.
Bahnsen, Christian August, Professor og Seminarieforstander, Ekernförde . AA. B.
Barth, Ulrik Frederik, Sorenskriver, Moss . . . . F.B B.
Döderlein, Georg Michael, Capitain, Toldcasserer, Bergen . . . . . . F.B.B.
Macgregor, Francis C., fh. Kongl. Storbritannisk Consul i China, Canton. F.B.B.
Nielsen, H. P., Krigsraad, Proprietair til Oxholm i Jylland . . . . AA. B.
Reventlow, Einar C. D, Greve af, til Pugerup i Skåne . . . . F.B.B.
Strandgaard, Morten, Etatsraad, Aalborg . . . . AA. B.
Thorbrögger, Skule Theodor, Etatsraad, Toldinspecteur i Aalborg . . . AA. B.
Thue, Jacob, Kongelig Portugisisk Consul i Arendal . . . . F.B B.
Wulff, J., Kammerraad, Kongelig Forvalter, Björnsholm i Jylland . . . F.B.B.
Agerbek, Hans, Sognepræst til Österhæsinge og Hillerslev i Fyen . . . AA. B.
Castonier, Julius F. C., Kammerherre, Major og Fortchef, St. Croix. . . F.B.B.
Dirckinck-Holmfeld, C., Friherre, fh. Amtmand i Schwarzenbeck. . . . F.B.B.
Fabricius, Caspar Laurentius, Sorenskriver i Östre-Nedenæs, Norge . . . F.B.B.
Fölsch, Eduard Gustaf, Kongl. Svensk-Norsk General-Consul i Marseille . S.B.B.
Pechlin, F. C. F., Baron, Geheime-Conferentsraad, fh. Landdrost i Lauenborg F.B.B.
Preuss, J. C., fh. Sorenskriver i Vestre-Nedenæs . . . . F.B.B.
Rantzau, Ernst, Greve af, Kammerherre, Landraad, Amtmand, Reinbeck . F.B.B.
Richert, Johan Gabriel, Förste Expeditionssecr., Trufve, Vester-Götland . AA. B.
Rötger, Ditlev Heinrich, Etatsraad, Justitiarius ved de Kongl. Godser i Holsteen F.B.B.
Susemihl, Joachim Bernhard, Etatsraad, Amtmand over Ratzeborg Amt. . F.B.B.
Wilson, Fletcher, Kongl. Dansk General-Consul i London . . . . . . F B.B.
Wolff, A. A., P. D., Overrabbiner, Præst ved det Mosaiske Troessamfund. AA. B.
Beskow, Bernhard von, Hofmarschal, Stockholm . . . . F.B.B.
Croker, Thomas Crofton, Esq., F.S.A. London . . . . F.B.B.
Gurney, Hudson, Esq., Medlem af det Kongl. Selskab i London . . . . F.B.B.
Knudsen, P., Geheime-Legationsraad, fh. General-Consul i Tripolis . . . AA. B.
Levetzau, Joachim Gottsche von, Kammerherre og Overhofmarschal . . AA. B.
Phillipps, Sir Thomas, Baronet, Middlehill i Worcestershire, England . . F.B.B.
Sidenius, N., Sognepræst til Hesselager i Fyen . . . . AA. B.
Tunckll, A. von, Keis. Russisk Collegie-Assessor og Consul, Helsingör. . S.B.B.
Abel, W. O., Diaconus, Leonberg i Würtemberg . . . . F.B.B.
Ackermann, W. A., Professor, Dresden . . . . F.B.B.
Dezoz de la Roquette, J. B. M. A., fh. Fransk Consul, Paris . . . . . F.B.B.
Dietrichstein, Grev Moritz, fh. Chef for Hofbibliotheket i Wien . . . . F.B.B.
Halberstma, J. H., Sognepræst til Deventer i Over-Yssel . . . . V.B.
Heintze, Josias Friedrich Ernst, Baron von, Kammerherre, Bordesholm . F.B.B.
Kalkar, C. H. A., T. D., Sognepræst til Gladsaxe og Herlev i Sjælland . AA. B.

Munthe af Morgenstjerne, J. W., Kammerh., fh. Chargé d'Affaires i Haag AA. B.
Nolsöe, J., fh. Kongelig Handelsforvalter, Thorshavn, Færöerne . . . . AA. B.
Plöyen, Christian, Kammerherre, Amtmand over Holbek Amt 50
Posthumus, R. R., Sognepræst til Waaxens og Brantyum i Friesland . . AA. B.
Ritschl, G. C. B., T. D., General-Superintendent over Pommern, Stettin . F.B.B.
Trevelyan, Sir Walter Calverley, Wallington i Northumberland . . . . F.B.B.
Ampère, J. J., Professor ved Collége de France i Paris . . . . F.B.B.
Gynther, Sven Wilhelm, Landshövding, Hernösand. . . . . AA. B.
Homeyer, G., Professor ved Universitetet i Berlin . . . . F.B.B.
Kierschow, Peter Christian Hersleb, Biskop over Bergens Stift . . . . . F.B B.
Humboldt, Baron Alexander v., Kgl. Preussisk virkelig Geheimeraad . . . V.B.
Krieger, Michael Ditlev, Justitsraad og Overretsassessor . . . . AA. B.
Ledebur, L. von, Capitain, Directeur for det Kongl. Kunstkammer i Berlin F.V.B.
Lützow, Carl von, Kammerherre, Ludwigslust i Meklenborg . . . . . F.B.B.
Napiersky, C. A., P. D., Statsraad, Gouvernements-Skole-Director i Riga . F.B.B.
Rask, H. K., Sognepræst til Viskinde og Aunsö i Sjælland . . . . V.B.
Carlmark, J. P., Lector og Domkirke-Sysselmand i Skara . . . . AA. B.
Cooper, Charles Purton, Esq., M. A. Oxford . . . . F.B.B.
Fryxell, Anders, P.D., Sognepræst til Sunne i Vermeland . . . . AA. B.
Gyllenkrok, Friherre Axel Gustaf, Överste-Kammerjunker, Björnstorp i Skåne F.B.B.
Gyllenstierna, Friherre Niels Christopher, Kammerherre, til Krapperup i Skåne F.B B.
Hedrén, Johan Jacob, T. D., Biskop over Linköping Stift. . . . . F.B.B.
Hipping, A. J., Provst, Sognepræst til Nykyrka i Finland . . . . F.B.B.
Lavinsky, Alexander, Gouverneur over Jeniseisk og Irkutsk . . . . . . F.B.B.
Mussin-Pushkin, M., Curator for Universitetet i Kasan . . . . F.B.B.
Nilsson, Sven, Professor emeritus ved Universitetet i Lund . . . . . V.B.
Pipping, F. W., Statsraad, Professor ved Universitetet i Helsingfors . . . F.B.B.
Reutz, A. M. T. von, Professor ved Universitetet i Dorpat . . . . . . F.B.B.
Studach, J. L., Aumônier hos Hendes Majestæt Enkedronningen af Sverige F.B.B.
Trolle-Wachtmeister, Greve Hans G., En af Rigets Herrer, til Årup i Skåne AA. B.
Vandermaelen, Philip, Directeur for et geopraphisk Etablissement i Brüssel F.B.B.
Walleen, Carl, Geheimeraad, Medlem af Senatet for Finland, Helsingfors F.B.B.
Baggesen, August Haller v., Generalmajor . . . . F.B.B.
Baggesen, Carl R., Archidiaconus ved Domkirken i Bern . . . . F.B.B.
Barkow, A. F., Professor ved Universitetet i Greifswald . . . . F.B.B.
Bille-Brahe, Henrik, Greve, til Brahesminde, Kgl. Dansk bef. Minister i Wien F.B.B
Blome, Adolph von, Geh.-Conferentsraad, til Blomsche Wildniss i Holsteen F.B.B.
Browne, Peter, Esq., fh. Kgl. Storbritannisk Legationssecretair i Kjöbenhavn F.B.B.
De Géer, Greve Carl, En af Rigets Herrer, Stockholm . . . . F.B B.
Hamilton, William Rowan, Professor ved Universitetet i Dublin . . . . F.B.B.
Kræmer, Robert Fredrik von, Over-Statholder i Upsala . . . . F B.B.
Litton, Samuel, Esq., M. D., Præsident i det Kongl. Irske Academie i Dublin F.B.B.
Lönnrot, Elias, M. D., Professor i Finsk ved Universitetet i Helsingfors . . F.B.B.
Nicolay, Baron Paul de, fh. Ks. Russisk bef. Minister, Mon-repos, Finland F.B.B.
Rääf, Leonhard Fredrik, Kammerjunker, til Buhlsjö ved Linköping . . . E.B.B.
Singer, J., D. D., Secretair ved det Kongl. Irske Academie i Dublin . . . F.B.B.
Barnekow, Kjell Henrik, Greve af, Ritmester, Stockholm. 50
Capponi, Marquis Gino, Medlem af Accademia della Crusca i Florens . . F.B.B.
Gerhard, Eduard, Professor i Archæologie ved Universitetet i Berlin . . F.B.B.
Hornbeck, Hans B., M. D., fh. Landphysicus paa de Danske Öer i Vestindien F.B.B.

Kiellerup, Anders A., Conferentsraad, fh. Advocatus regius paa St. Thomas F.B.B.
Lagerheim, Friherre Elias, fh. Udenrigsminister, Stockholm . . . . . . F.B.B.
Laing, Samuel, Esq., Idvies, Forfar, Scotland . . . . F.B.B.
Marsh, George Perkins, Nordamericansk bef. Minister i Constantinopel . . F.B.B.
Menschikoff, Fyrst Alexander, Admiral, fh. Gen.-Gouverneur over Finland F.B.B.
Wieselgren, Pehr, Theologiæ Doctor, Domprovst, Göteborg 50
Botfield, Beriah, Esq., M.P., Norton Hall, Northamptonshire, England . . F.B.B.
Smith, Richard Bryan, Esq., F.S.A., Pygon's Hall i Lancashire, England . F.B.B.
Sprengtporten, Friherre Jacob W., Over-Statholder i Stockholm . . . . F.B.B.
Deecke, L. H. E, P. D., Professor ved St. Catharinæum i Lübeck . . . F.B.B.
Lütké, F. B. de, Admiral og General-Adjutant, St. Petersborg . . . . . F.B.B.
Nesselrode, Grev C. R., Keis. Russisk Rigscantsler, St Petersborg . . . F.B.B.
Palmstjerna, Frih. N. F., fh. Kongl. Svensk bef. Minister i St. Petersborg . F.B.B.
Bartlett, John Russell, Esq., Statssecretair i Rhode-Island, Providence . F.B.B.
Brunius, Carl Georg, P.D., Græcæ Linguæ Professor ved Universitetet i Lund AA. B.
Sabinin, Stephan, Keiserlig Russisk Hofprovst, Weimar . . . . F.B.B.
Webb, Thomas H., M.D., Secretair ved det Rhode-Islandske hist. Selskab . F.B.B.
Hohbach, B. H. G., Over-Justits-Assessor, Ulm . . . . F.B.B.
Osnobischin, Dmitri, Collegieraad, Curator for Gymnasiet i Simbirsk. . . F.B.B.
Phillips, G., Professor ved Universitetet i Wien . . . . F.B.B.
Warnkoenig, L. A., Professor ved Universitetet i Gent . . . . F.B.B.
Cappé, Judah, Esq., Kgl. Nederlandsk Consul paa St. Thomas i Vestindien F.B.B.
Fugl, Ulrich Nicolai, Etatsraad og Bankdirecteur . . . . F.B.B.
Holm, August Jagemann, Etatsr., Secr. i Præsidentskabet paa St. Thomas F.B.B.
Longfellow, Henry W., Professor ved Universitetet i Cambridge, Mass. . F.B.B.
Macedo, Dom Joachim da Costa de, Secr. ved Vid. Academie i Lissabon . F.B.B.
Philarète, Hs. Em., Medl. af den hell. Synode, Metropolit af Moskou og Kolomna F.B.B.
Raaslöff, Harald I. A., Minister for Hertugdömmerne Holsteen og Lauenborg F.B.B.
Stenersen, A. C. A., Justitsraad, St. Thomas i Vestindien . . . . . . F B.B.
Tschertkoff, Alexander, General, Moskou . . . . F.B.B.
Tydemann, H. G., Professor ved Universitetet i Leyden . . . . F.B.B.
Ustrialoff, N. G., Professor ved Universitetet i St. Petersborg. . . . . F.B.B.
Baratayeff, Fyrst Mikhael, Gouvernements-Adels-Marschal i Simbirsk . . F.B.B.
Lignell, Anders, Contracts-Provst, Sognepræst til Kila i Vermeland . . . F.B.B.
Keyser, Rudolph, Professor i Historie ved Universitetet i Christiania . . V.B.
Lewschine, Al. de, Civil-Gouverneur i Odessa . . . . F.B.B.
Watts, Rev. Francis, Professor ved Spring-Hill-College ved Birmingham . F.B.B.
Janssen, L. J. F., Conservator ved det archæologiske Rigsmuseum i Leyden V.B.
Mourier, Konrad Emil, Vice-Admiral og Chef for Orlogsværftet . . . . F.B.B.
Nielsen, Anders, Justitsraad, Overlæge, Odense . . . . AA. B.
Northumberland, A. P. Lord Prudhoe, Hertug af, Alnwick Castle, England F.B.B.
Coke, D'Ewes, Esq., til Brookhill Hall, Derbyshire, England . . . . . F.B.B.
Fife, James Duff, Earl of, K. T., F. K., Lord-Lieutenant of Banffshire . . F.B.B.
Swinburne, Sir John, Baronet, Præs. i Antiquarernes Selskab i Newcastle . F.B.B.
Coit, Thomas W., T. D., Præsident f. Transylv. Univ., Lexington, Kentucky F.B.B.
Hansteen, Christopher, Professor ved Universitetet i Christiania . . . . V.B.
Jespersen, Niels Frederik, Justitsraad . . . . AA. B.
Leemanns, C., P. D., Directeur for det archæologiske Rigsmuseum i Leyden V.B.
Lindsley, Rev. Philip, Præs. for Universitetet i Nashville i Tennessee . . F.B.B.
Dalsgaard, J., Proprietair til Krabbesholm, Jylland . . . . AA. B.

Hamilton, Greve Jacob, Over-Statholder i Stockholm 50
Nygaard, M. B., Justitsraad, Kokkedal i Sjælland . . . . AA. B.
Ormerod, Thomas Johnson, A.M. Oxford, Archidiaconus af Suffolk . . . F.B B.
Sparks, Jared, LL.D., Hist. Prof. ved Harvards Univ., Cambridge, Mass. . F.B.B. 50
Blicher, H. J., Overlærer ved Cathedralskolen i Nykjöbing paa Falster . . F.B.B.
Brasen, Jens August, Provst, Sognepræst i Skjelskjör . . . . AA. B.
Dieterich, U. W., Conrector ved det Tydske Nat. Lyceum i Stockholm . S.B B.
Fasting, Hans Christian, Justitsraad, Amtsforvalter for Kronborg District . AA. B.
Fasting, Lauritz Gerhard, Justitsraad og Herredsfoged, Nakskov . . . . AA. B.
Fritz, Georg, Kammerraad, Raadmand i Roeskilde . . . . AA. B.
Ibsen, Sören Kaas, Etatsraad, fh. Byfoged i Rödby . . . . AA. B.
Kendrich, Rev. Asahel Clark, Professor, Hamilton, New-York . . . . . F.B.B.
Kielland, J. S., Keiserlig Russisk Vice-Consul i Stavanger . . . . . . F.B.B.
Olsen, Christen, Cancellieraad og Procurator, Randers . . . . F.B.B.
Quistgaard, C. S., Consistorialraad, Sognepræst til Gimlinge i Sjælland . F.B.B.
Raben-Levetzau, C. W., Kammerherre, til Beldringe og Bremervold . . F.B.B.
Rudelbach, A. G., T. D., Consistorialraad, Sognepræst i Slagelse . . . . AA. B.
Schou, Jens Peter, Sognepræst til Værslöv og Jordlöse i Sjælland . . . 50
Wedell-Wedellsborg, F., Baron af, Hofjægermester, Hegnetslund . . . F.B B.
Aspinwall, T., Oberst, fh. Nordamer. General-Consul i London, Brooklyne N.Y. F.B.B.
Boy, Johan Fredric, Generalmajor, Chef for Östgöta Livgrenaderer, Linköping 50
Elton, Romeo, A.M., Professor ved Browns Universitet i Providence, R. I. F.B.B.
Everett, Edward, LL.D., forhen Gouverneur over Massachusetts . . . . F.B.B.
Gyllenhaal, L. H. Baron, fh. Justitiæ Statsminister, Præs. for Göta Hofret AA. B.
Holmboe, C. A., Professor i de Orientalske Sprog ved Univ. i Christiania . F.B.B.
Krag, Mouritz Gotthold, Sognepræst til Gjelsted og Rörup i Fyen . . . AA. B.
McKenzie, John W., Writer to the Signet, Edinburgh . . . . F.B.B.
Beamish, North Ludlow, F.R.S., Oberstlieut., Lota-Park, Irland . . . . F.B.B.
Biondelli, Bernardino, Directeur for Antiquitets-Museet i Mailand . . . F.B.B.
Lund, Peter Wilhelm, P. D. og Professor, Lagoa Santa i Brasilien . . . F.B.B.
Porter, Jacob, M. D., Plainfield, Massachusetts . . . . F B.B.
Ryk, Julius Constantin, Kongl. Nederlandsk Vice-Admiral, Haag . . . . F.B.B.
Schjötz, Otto Manderup, Sognepræst til Hasle og Freerslev i Sjælland . . AA. B.
McCaul, John Gordon, Esq., Plantageeièr, St Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
Nordenskiöld, Friherre Otto Gustaf, Contre-Admiral, Werstorp i Bleking . F.B.B.
Coates, Benjamin H., M.D., Philadelphia . . . . F B.B.
Gaupp, E. Th., J. U. Dr. og Professor ved Universitetet i Breslau . . . . F.B.B.
Scavenius, P. B., Kammerherre, til Gjörslöv og Klintholm i Sjælland . . F.B.B.
Van Buren, Martin, fh. Præsident i de Forenede Stater i Nordamerica . . F.B.B.
Ritter, Carl, Professor ved Universitetet i Berlin . . . . F.B.B.
Beamish, James Caulfield, Esq., Penlee Cottage, Devonport, England. . . F.B.B.
Lövenskjold, Herman Frederik, Lehnsbaron, Kammerherre, til Lövenborg . F.B.B.
Schoolcraft, Henry R., Esq., New-York . . . . F.B.B.
Thortsen, Carl Adolph, P.D., Prof., fh. Rector ved den lærde Skole i Randers AA. B.
Ackersdyck, J., Professor ved Universitetet i Utrecht . . . . F.B B.
Aubin, Joseph Marius Alexis, Archæolog, Mexico . . . . V.B.
Knesebeck, Baron von dem, Geheime-Jusitsraad, Göttingen . . . . . . F.B.B.
Marquez, José Ignacio, forhen Præsident i Republiken Ny Granada . . . F.B.B.
Bang, P. G., J.U.D., Geheime-Conferentsraad, Justitiarius i Höiesteret . . AA. B.
Krohn, Frederik Christopher, Medailleur ved de kongelige Mynter . . . AA. B.

Bergmann, F., Professor ved Academiet i Strasborg . . . . F.B.B.
Durbin, John P., Præsident for Dickinson College i Pennsylvanien . . . F.B.B.
Smith, Jerome V. C., M.D., Quarantainelæge i Havnen ved Boston . . . F.B.B.
Zipzer, E. A., Professor, Neusohl i Ungarn . . . . S.B.B.
Bellander, Olof Rudolph, Hofprædikant, Provst og Sognepræst i Köping . AA. B.
Casaus, Hs. Em. Don Fernandez Ramon, Erkebiskop af Guatemala . . . F.B.B.
Jörgensen, J. F., Sognepræst til Mygind, Krogsbek og Skjörring i Jylland . V.B.B.
Sörensen, J. C., Provst, Sognepræst til Karby og Redsted paa Maarsö . . AA. B.
Almeida e Albuquerque, D. Fernandez de Paula, Minister, Rio Janeiro . . F.B.B.
Angelis, Don Pedro de, Professor og Historiograph, Buenos-Ayres . . F.B.B. 50
Lassen, G. F., Kammerraad og Bibliothek-Secretair . . . . AA. B.
Lidén, Jan., M.D., practiserende Læge, Borgholm paa Öland . . . . . F.B.B.
Meisser, C., Professor ved Universitetet i Brüssel . . . . S.B.B.
Moltke, Carl, Greve af, Geheime-Conferentsraad . . . . AA. B.
Ouseley, Sir William G., K. Storbritannisk bef. Minister i Central-America F.B.B.
Pjetursson, Pjetur, Prof., Forstander for Pastoralseminariet i Reykiavik . F.B.B.
Sigurdsson, Jon, Archivar ved det historisk-archæologiske Archiv. . . . V.B.B.
Weisse, J. F. B., Brigadelæge i Trondhjem . . . . AA. B.
Westergaard, N. L., Prof. i de Indisk-Orientalske Sprog ved Univ. i Kjöbenhavn AA. B.
Barclay, Rev. S. V., Sognepræst til Lerwick, Shetland . . . . F.B.B.
Brown, John P., Esq., Secr. ved den Nordamer. Legation i Constantinopel F.B.B.
Chamberlain, Mellen, Esq., Concord i New-Hampshire . . . . F.B.B.
Cronholm, Abraham, P. D., Historiæ Professor ved Universitetet i Lund . V.B. 50
Drake, Samuel G., Esq., Boston, Massachusetts . . . . F.B.B.
Gislason, Konrad, Professor i Islandsk og Oldnordisk ved Univ. i Kjöbenhavn V.B.
Hamilton, Rev. Z., Sognepræst til Bressay, Shetland . . . . F.B.B.
Martinez de la Rosa, Don Fernandez, Udenrigsminister, Madrid . . . . F.B.B.
Nielsen, K. Chr., Professor, forhen Rector ved Realskolen i Aarhuus . . AA. B.
Owen, Joseph, Grosserer, Chef for et Handelshuus i Kjöbenhavn . . . AA. B.
Smith, John Cotton, Sharon, Connecticut . . . . F.B.B.
Sourdeval, Charles Mourain de, Dommer ved Retten i Tours . . . . . F.B.B.
Cardenas, Greve Laurent de, til Valleggio i Piemont . . . . F.B.B.
Hetsch, G. F., Professor i Architectur ved Kunstacademiet i Kjöbenhavn . AA. B.
Königsfeldt, J. P. F., Overlærer ved den lærde Skole i Frederiksborg . . AA. B.
Müller, C. L., Professor, Inspecteur ved det Kgl. Myntcabinet i Kjöbenhavn AA. B.
Paulsen, N., Santiago i Republiken Chili . . . . F.B.B.
Stein, S. A. W., M. D., Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn . . . . AA. B.
Aggerup, C. G., Justitsraad, fh. Borgermester i Nykjöbing paa Falster . . AA. B.
Baastrup, F., Kammerherre, Forstmester for Hertugdömmet Slesvig . . . F.B.B.
Bloch, J. V., Lic. Theol., Provst, Sognepræst til Kjerteminde og Drigstrup AA. B.
Blom, H. Stoltenberg, Justitsraad, Birkedommer ved Grevskabet Muckadell AA. B.
Brun, C. F. B., Kammerherre og Hofjægermester, til Kraagerup . . . . AA. B.
Damkier, J. R., Lic. Theol., Provst, Sognepræst til Kjettrup og Gjöttrup . AA. B.
Danneskjold-Samsöe, C. C. S. Greve af, Overskjenk . . . . AA. B.
Dorph, Lauritz Reimer, Overlærer ved den lærde Skole i Randers . . . F.B.B.
Engelbreth, Hans Peter, Provst, Sognepræst til Örbek i Fyen . . . . . AA. B.
Esbensen, Johan Riber, Sognepræst til Flemlöse i Fyen . . . . AA. B.
Fiedler, Harald Valdemar, Birkedommer ved Holsteinborg Birk . . . . F.B.B.
Gliemann, C. G. A., Districtslæge, Nibe og Lögstör . . . . AA. B.
Götsche, Henning C., Sognepræst til Finderup i Sjælland . . . . . . AA. B.

Hallam, Henry, Esq., M. A., Vice-Præs. i Antiquarernes Selskab i London . F.B.B.
Hammerich, P. Frederik A., P. D., Professor i Theologie ved Univ. i Kjöbenhavn AA. B.
Hammond, Charles, Esq., Boston, Massachusetts . . . . F.B.B.
Holmstedt, Svend, Overlærer ved den lærde Skole i Frederiksborg . . . AA. B.
Jacobsen, Jacob Chr., Sognepræst til Pjedsted og Gaarslev i Jylland . . AA. B.
Lauts, Ulrich G., Professor ved Universitetet i Leyden . . . . F.B.B.
Lavætz, Daniel Tonnies, Etatsraad, forhen Borgermester i Næstved . . . F.B.B.
Lemmich, Jobst Conrad Hirsch, Kammerherre, Oberst, Fredericia . . . . AA. B.
Manockjee Cursetjee, Dommer ved Tribunalet i Bombay . . . . F.B.B.
Mansa, Frederik Wilhelm, M. D., Etatsraad, Stabslæge i Sö-Etaten . . . AA. B.
Ortved, Sören Rosbjerg, Domprovst, Roeskilde . . . . AA. B.
Petersen, Thorvald, Overauditeur . . . . AA. B.
Pontoppidan, Dines, Sognepræst i Fredericia . . . . S.B B.
Qvistgaard, C. W., Justitsraad, Birkedommer, Fredensborg . . . . AA. B.
Ræder, Nicolai D. A, Etatsraad, fh. Borgermester og Byfoged i Horsens . AA. B.
Schwensen, Jens, Justitsraad, Byfoged og Byskriver i Nysted . . . . . . AA. B.
Sheil, Justin, Generalmajor, fh. K. Storbrit. bef. Minister i Persien, Teheran F.B.B.
Staffeldt, A. L. v., Kammerjunker, Skovrider, Herlöv, Frederiksborg . . F.B.B.
Worsaae, J. J. A., Professor, Directeur for de antiquariske Mindesmærker AA. B.
Zahle, Johan Christian Julius, Provst, Sognepræst til Stillinge i Sjælland. AA. B.
Aarestrup, C. W., Over-Krigscommissair, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
Cronstern, Gabriel F. S. v., Hofjægermester, til Nehmten i Holsteen . . F.B B.
Dons, Andreas, Etatsraad, Proprietair til Hesselagergaard i Fyen . . . . F.B.B.
Garde, Janus Andreas, Justitsraad, Raadmand og Byskriver, Helsingör . . AA. B.
Genty du Bussy, Pierre, Statsraad og Militair-Intendant, Paris . . . . . F.B.B.
Graae, Christian, Provst, Sognepræst til Tranekjær og Tulbölle, Langeland AA. B.
Hansen, Ernst Christoph, Forstraad, Skovrider, Tisvilde i Sjælland . . . AA. B.
Jensen, Jens Christian, Sognepræst til Ousted, Allerslev og Ledreborg . . AA. B.
Nörgaard, Poul Moth Thestrup, Sognepræst til Saaby og Kidserup . . . AA. B.
Ridolfi, Marquis Cosimo, Direct. for Agerdyrkn. Institutet i Meleto, Toscana F.B.B.
Sadelin, P. U. F., P. D., Provst, Hammarland paa Åland . . . . F.B.B.
Schiern, Frederik, Professor i Historie ved Universitetet i Kjöbenhavn . . V.B.
Stourdza, H. H., Fyrst Michael, forhen Hospodar af Moldau . . . . . . F.B.B.
Srandgaard, Lauritz W., Kammerraad, Toldforvalter, Grenaa . . . . . AA. B.
Sörensen, Andreas Ammentorp, Sognepræst til Terslev og Örslev i Sjælland AA. B.
Carlsen, J. F. S., Sognepræst til Dalbyneder, Raaby og Södring i Jylland AA. B.
Moltke-Hvitfeldt, A. G. Greve af, Geh.-Conferentsr., til Moltkenborg . . F.B.B.
Monrad, Georg Hermann, Kammerherre og General-Decisor . . . . . . AA. B.
Möller, C. E., Sognepræst til Dalby og Stubberup i Fyen . . . . . . F.B.B.
Schousboe, Jens Christian, Sognepræst til Andst og Gjesten i Jylland . . AA. B.
Stiesen, Severin, Kongl. Siciliansk Consul i Helsingör . . . . F B.B.
Cigallas, Greve Joseph de, P. D., Santorin i det Græske Archipel . . . F.B.B.
Kunzen, C. F., Conferentsraad, Regjeringsraad, St. Croix i Vestindien . . F.B.B.
Mohnike, Otto, M.D., Læge i den Nederlandske Ostindiske Armee, Batavia S.B.B.
Pálsson, Olaf, Herredsprovst og Domkirkepræst i Reykiavik . . . . . . AA. B.
Precht, Hermann Wilhelm, Oberst, fh. Stadthauptmand paa St. Thomas . F.B.B.
Rögind, Julius, Sognepræst til Veirum i Hjerm Herred, Jylland . . . . AA. B.
Wood, Richard, Esq., Kongl. Storbritannisk Consul i Damascus . . . . F.B.B.
Grez, H. F. de, J. U. D., Districts-Commissair, Breda i Nord-Braband . . F.B.B.
Heros, Don Martin de los, Direct. for det Kongl. Bibliothek i Madrid . . F.B.B.

Kubinyi, Ferencz de, Godsbesidder til Losonczon, Ungarn . . . . V.B.B.
Ewerlöf, F. A., Kongl. Svensk-Norsk General-Consul for Danmark . . . AA. B.
Haurowitz, H. V. H., M. D., Keis. Russ. Statsraad og Livlæge, St. Petersb. F.B.B.
Magnusson, C., Kammerraad, Sysselmand i Dala Syssel, Island . . . . AA. B.
Oxholm, W. T. v., Generalmajor og Kammerherre, til Taarnborg i Sjælland 50
Skalkovski, Apollon, Hofraad, Conservator ved Museet i Odessa . . . . F.B.B.
Adlerberg, Greve V. v., Minister for det Keiserlige Huus, St. Petersborg . F.B.B.
Miniscalchi-Erizzo, F., Greve, Keis. Österrigsk Kammerherre, Verona . . F.B.B.
Westfelt, Ludvig, K. Svensk Oberstl., Bataillons-Commandeur, Traneberg V.B.B.
Wetterbergh, C. A., M. D., fh. Regiments-Læge, Sätra i Öster-Götland . V.B.B.
Boutkoff, Greve Peter Gregorievitsch, Geheimeraad, St. Petersborg . . . F.B.B.
Dybeck, Richard, Herredshöfding og Archæolog, Stockholm . . . . . V.B.
Fiorelli, Giuseppe, Professor i Archæologie ved Universitetet i Neapel . . V.B.
Knudsen, H. J. E., Provst og Sognepræst til Gislev og Ellested i Fyen . . AA. B.
Münch-Bellinghausen, Eligius, Friherre, Director for Hofbibliotheket i Wien F.B.B.
Olsoufieff, Basilius Dmitrievitsch, Hofmarschal hos Keiser Alexander . . F.B.B.
Orloff, Fyrst Alexis, General, Præsident i Rigsraadet, St. Petersborg . . F.B.B.
Rumine, Nicolas, Keis. Russisk Statsraad og Kammerherre, Moskou . . . F.B.B.
Schindler, Baron Johann, Geheimeraad og Canonicus, Krakau . . . . . F.B.B.
Akerman, John Yonge, Esq., Secr. ved det numismatiske Selskab i London F.B.B.
Amherst, Right Hon. William Pitt, Earl of, til Montreal i Kent . . . . F.B.B.
Becker, Tyge Alexander, P.D., Professor, Medhielper i Geheimearchivet . AA. B.
Demidoff, Fyrst Anatol. Greve til San Donato i Toscana . . . . F.B.B.
Dirks, Jacob, J.U.D., Advocat ved den Frisiske Overret i Leeuwarden . . F.B.B.
Enochin, Ivan V., M.D., virkl. Statsr., Livchirurg hos Keiser Alexander . . F.B.B.
Gortschakoff II, Fyrst Peter Dmitrivitsch, fh. Gouverneur over Vest-Siberien F.B.B.
Hambro, Carl Joachim, Baron, Chef for et Handelshuus i London . . . F.B.B.
Hjort, Peder, P. D., Professor . . . . AA. B.
Knesevitsch, Dmitri M., Geheimeraad, Curator for Underv. Distr. Odessa . F.B.B.
Kulakovski, Ignacius, Curator for Gymnasiet i Bialystok . . . . . . F.B.B. 50
Kutorga, Michel Simon, Professor ved Universitetet i St. Petersborg . . F.B.B.
Lee, John, Esq., LL.D., Medlem af det Kongl. Selskab i London . . . . F.B.B.
Mansel, George, Capitain i den Britiske Marine, London . . . . F.B.B.
Montefiore, Sir Moses, Baronet, Medlem af det Kongl. Selskab i London . F.B.B.
Morris, Jacob G., Esq., Philadelphia . . . . F.B.B.
Obolensky, Fyrst Mikhael, Keis. Russisk Statsraad, Moskou . . . . . F.B.B.
Philosophoff, Alexis, Keis. Russ. Gen.-Adjutant, St. Petersborg . . . . F.B.B.
Cronstedt, Anton, Gouverneur over Åbo og Björneborgs Län samt Åland . F.B.B.
Dasent, Georg Webbe, Esq., D. C. L., London . . . . V.B.
Haupt, M., Professor i Tydsk Literatur ved Universitetet i Berlin . . . . F.B.B.
Heurlin, Christopher Isaac, T. D., Biskop over Wexiö Stift . . . . . . B.B.
Kraszewski, Joseph Ignacius, Curator for Skolerne i Volhynien, Zytomir . F.B.B.
Stephens, George, Prof. i Engelsk og Oldengelsk ved Univ. i Kjöbenhavn . V.B.
Woldsen, Johann Nicolai, Kongl. Dansk General-Consul i Amsterdam . . F.B.B.
Arneth, Joseph, Prof. ved Univ. og Director for Antike-Cabinettet i Wien . F.B.B.
Bibesco, H. H., Fyrst George, forhen Hospodar af Valachiet. . . . . . . F.B.B.
Chmel, Joseph, Director for Geheimearchivet i Wien . . . . F.B.B.
Daschkoff, Jacob Andreïevitsch, Keis. Russisk bef. Minister i Stockholm . F.B.B.
Mavros, Nicolas de, Statsr., Gen.-Inspect. over Quarantainerne ved Donau F.B.B.
Stir-Bey, H. H. Fyrst Barbo de, Hospodar af Valachiet, Bukarest . . . . F.B.B.

Tamelander, C. G., Oberstl., Postinspector i Åbo og Björneborgs Län . . F.B.B.
Witt, Heinrich, Kongelig Dansk General-Consul i Republiken Peru, Lima . S.B.B.
Wüstenfeld, H. F., P. D., Professor ved Universitetet i Göttingen . . . . F.B.B.
Burnes, James, Esq., LL. D., Vice-Præsident i det Asiatiske Selskab i Bombay F.B.B.
Ewald, G. H. A., Professor ved Universitetet i Göttingen . . . . . . F.B.B.
Gibbes, Robert W., M. D., Columbia i Syd-Carolina . . . . F.B.B.
Macaré, C. A. Rethaan, Medlem af Ridderskabet i Provindsen Utrecht . . F.B.B.
Sehested, N. F. Bernhard de, Hofjægermester, til Stamhuset Broholm i Fyen AA. B.
Sommer, C. C. L. F., Kongelig Læge paa St. Jan i Vestindien . . . . . AA. B.
Traherne, Rev. John Montgomery, M. A. Oxford, Coedriglan, England . . F.B.B.
Wolny, Gregor, Benedictiner-Ordens-Præst, Professor, Brünn . . . . . F.B.B.
Woolsey, Theodor D., A. M., Professor ved Yale College, New Haven, Conn. F.B.B.
Canina, Luigi, Raad i Gen.-Com. f. Antiquit. og de skjönne Kunster, Rom F.B.B.
Duncan, Andrew, Esq., fh. Sheriff paa Shetland, Lerwick . . . . . . F.B.B.
Gille, Florent de, Statsraad, Bibliothekar hos H. M. Keiseren af Rusland . F.B.B.
Kuscheleff-Besborodko, A. G., Greve, virkelig Statsraad, St. Petersborg . F.B.B.
Lassen, C., Professor i de Indiske Sprog ved Universitetet i Bonn . . . V.B.
Schmidt, M. R., Krigsraad og Rustmester ved Kjöbenhavns Arsenal . . . AA. B.
Sutherland, G. G. L. G. Hertug af, Marquis af Stafford, Dunrobin Castle F.B.B.
Wolanski, Thadeus P. z Wolan, Landraad, Pakość i Storhertugd. Posen . F.B.B.
Wrangel, Baron Friedrich v., commanderende General i Markerne, Berlin F.B.B.
Fowler, Rev. William C., A. M., Prof. ved Amherst College, Massachusetts F.B.B
Krag, Carl Andreas v., Capitain af 20de Infanterie-Bataillon, Altona . . . AA. B.
Thacher, Hon. J. S. B., Assessor i Överste Ret i Staten Mississippi . . . F.B.B.
Webber, Samuel, M. D., Charlestown, New Hampshire . . . . F.B.B.
Andersen, Severin Christian, Kongl. Dansk Consul i Christiania . . . . C.B.
Eschmann, J., Oberstlieutenant, Ingenieur-Geograph, St. Gallen, Schweiz . F.B.B.
Hebrst, C. F., Kammerraad, Archivar ved det historisk-archæologiske Archiv AA. B.
Huth, Henry, Esq., forhen Kongl. Dansk General-Consul i Mexico . . . F.B.B.
Konow, Frederik Ludvig, Kongl. Dansk Consul i Bergen . . . . C.B.
Köhne, B., P. D., Keis. Russisk Statsraad, St. Petersborg . . . . V.B.
Rivero y Ustariz, Don Mariano Eduardo de, fh. Director f. Museet i Lima V.B.
Smith, John Thomas, Capitain af Ingenieurerne, Myntmester, Madras . . F.B.B.
Titoff, Vladimir P. de, Keis. Russisk befuldmægtiget Minister i Stuttgart . F.B.B.
Törnstrand, Gustaf, P. D., Provst i Dalarne, Stora Schedvi . . . . . . B.B.
Briem, Johan Gunnlaug G., Sognepræst til Gunslev paa Falster . . . . F.B.B.
Dahl, Torkild Chr., til Moesgaard, Kammerherre, Stiftamtmand, Aarhuus . AA. B.
Kruse, R. H., Sorgenfri, Öen Fur i Limfjorden . . . . V.B.
Lange, Chr. C. A., Chef for det Kongl. Norske Rigsarchiv, Christiania . . V.B.
Lewis, Martin, Esq., Baltimore, Maryland . . . . F.B.B.
Linde, A. C. P., Etatsraad, Departementschef i Underviisningsministeriet . AA. B.
Mitchell, John Mitchell, Esq., Kongl. Belgisk Consul i Leith . . . . . . F.B.B.
Munch, P. A., Professor i Historie ved Frederiks-Universitet i Christiania . V.B.
Olfers, J. F. M. von, Geh. Raad, Gen. Director over de K. Preuss. Museer F.B.B.
Strunk, Adolf, Kammerraad, Secr. ved det historisk-archæologiske Archiv AA. B.
Unger, C. R., Professor i Nordisk Sprogvidenskab ved Univ. i Christiania V.B.
Lapham, Increase, A., Esq., Milvaukee, Wisconsin . . . . F.B.B.
Thomsen, Grímur F., P. D., Leg.r., Departementssecr. i Udenrigsministeriet AA. B.
Timoni, Alexander, fh. Tolk ved det K. Svenske Gesandtskab i Constantinopel F.B.B.
Bradley, Hon. Charles William, D. C. L., fh. Statssecretair i Connecticut . F.B.B.

Luynes, Honoré Theodosie P. J. d'Albert, Hertug af, Paris . . . . . . F.B.B.
Radhakant Raja Deva Bahadur, Hinduisk Literateur, Calcutta . . . . . F.B.B.
Thordersen, Helge Gudmundsson, Biskop over Island, Reykiavik . . . . AA. B.
Brown, John Carter, Esq., Providence, Rhode Island . . . . F.B.B.
Davis, Sir John Francis, fh. K. Storbritannisk befuldm. Minister i China . F.B.B.
Falck, P. E., Lagman i Åbo og Björneborgs Lagsaga i Finland . . . . F.B.B.
Force, Hon. Peter, Washington . . . . F.B.B.
Frati, Luigi, Adjunct ved Antiquitets-Museet i Bologna . . . . F.B.B.
Fritzner, Johan, Provst, Sognepræst til Vandsö Præstegjeld i Norge . . . AA. B.
Lopez, Don Carlos Antonio, Præsident for Republiken Paraguay . . . . F.B.B.
Lukis, Rev. William C., M. A., Collingbourne Ducis, Marlborough, England F.B.B.
Lund, G. F. W., P. D., Overlærer ved Cathedralskolen i Nykjöbing paa Falster V.B. 50
Murphy, Hon. Henry C., New York . . . . F.B.B.
Parker, Rev. Peter, Nordamer. Missionair og Legationssecretair, Canton . F.B.B.
Raaslöff, V. R., Oberstl., Kongl. Dansk Chargé d'Affaires i Washington . F.B.B.
Regenburg, T. A. J., Etatsr., Departementschef i Min. f. Hertugd. Slesvig F.B.B.
Ring, Lauritz, Cancellieraad, Lands-Overrets-Procurator . . . . AA. B.
Wetmore, Prosper M., General, New York . . . . F.B.B.
Wichfeld, Jörgen de, Kammerherre, til Ingestofte og Ulriksdal paa Laaland AA. B.
Aagard, A. Z., Keis. Österrigsk Consul i Finmarken, Tromsö . . . . . AA. B.
Hammershaimb, V. U., Sognepræst til Nordströmö Præstegjeld, Færöerne . V.B.
Krieger, A. F., Etatsraad og Höiesterets-Assessor . . . . AA. B.
Liliencron, R. W. T. H. F. Baron von, P. D., Kammerherre, Sachsen-Meiningen F.B.B.
Bartholomaei, Ivan Alexievitsch de, General, St. Petersborg . . . . . V.B.
Bonde, Friherre C. Jedvard, Kammerherre, Overceremoniemester, Stockholm F.B.B.
Boucher de Perthes, Jacques, Præsident for Soc. d'Émulation i Abbeville F.B.B.
Gordon, George J. R., K. Storbritannisk befuldmægtiget Minister i Stuttgart F.B.B.
Ihre, A. E., forhen Kongl. Svensk-Norsk Udenrigsminister, Stockholm . . F.B.B.
Manderström, Greve C. R. L., Kongl. Svensk-Norsk Udenrigsminister . . F.B.B.
Petrie, George, Esq., Vice-Præsident i det K. Irske Academie, Dublin . . S.B.B.
Tatarinoff, Stephen P., Generalmajor, Civil-Gouverneur i Tomsk . . . F.B.B.
Todd, James H., D. D., Vice-Præsident i det Kongl. Irske Acad. i Dublin . S.B.B.
Viborg, Karsten Friis, P. D., Sognepræst til Rynkeby og Revninge i Fyen . AA. B.
Bouillé, Marquis René de, fh. K. Fransk bef. Minister i Carlsruhe . . . F.B.B.
Holbrook, John E., M.D., Prof. ved Collegiet i Charleston, Syd-Carolina . F.B.B.
Juul-Rysensteen, Carl Adolph, Baron, Kammerherre, Kjöbenhavn . . . . AA. B.
Lenox, James, Esq., New-York . . . . F.B.B.
Lewy, B. C., Professor, Paris . . . . V.B.
Power, Rev. Joseph, Bibliothekar ved Universitetet i Cambridge . . . . F.B.B.
Sabatier, J., Archæolog, St. Petersborg . . . . V.B.
Schoeppingk, Dmitri, Baron, Archæolog, Moscou . . . . F.B.B.
Wackerbarth, Athanasius Diedrich, Professor, Upsala . . . . F.B.B.
Mosquèra, J. C. de, General, fh. Præsident i Ny Granada, Panamá . . . F.B.B.
Smith, Charles Roach, Esq., F.S.A. London, Archæolog, Strood, Kent . . V.B.
Guillon, Charles, Roermond i Limburg . . . . F.B.B.
Hamilton, Andrew, Esq., Stirling i Scotland . . . . F.B.B.
Michelsen, Carl, Kongl. Dansk General-Consul i Ny Granada, Bogotá . . F.B.B.
Bech, Jörgen Albert, Justitsraad og Raadmand i Kjöbenhavn . . . . . AA. B.
Berling, Johan Carl Ernst, Kammerherre . . . . AA. B.
Brown, John, Esq., Medlem af det Kongl. geographiske Selskab i London F.B.B.

Brynjulfsson, Gisle, Arna-Magnæansk Stipendiar . . . . V.B.
Tobin, Hon. Thomas, Fredsdommer, Ballincollig i Irland . . . . F.B.B.
Falck, Hans Peter, Sognepræst til Vindinge i Fyen . . . . AA. B.
Finsen, Vilhjálmur L., Cancellieraad, Landsoverrets-Assessor, Viborg . . AA. B.
Earle, John, Professor i Oldengelsk ved Universitetet i Oxford . . . . F.B.B.
Forchhammer, J. G., Conferentsraad, Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn AA. B.
Steenstrup, J. Japetus S., Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn . . . AA. B.
Bradford, Alexander W., Esq., New-York . . . . F.B.B.
Collings, Rev. W. T., East Grafton ved Marlborough i England . . . . F.B.B.
Salomon, Ernst C. V., P.D., det Carolinske Institut, Stockholm . . . . F.B.B.
Shaw, Norton, M. D., Secretair ved det Kongl. geograph. Selskab i London V.B.
Squier, Hon. E. George, M. A., New-York . . . . V.B.B.
Allen, C. F., P. D., Professor i Historie ved Universitetet i Kjöbenhavn . AA. B.
Brodtkorb, Herman H., Proprietair til Kjörbogaard ved Christiania . . . AA. B.
Brun, Petrus Frederik Constantin, Amtmand i Præstö Amt . . . . . . AA. B.
Frijs, Greve Julius Juel-Vind-, Kammerherre, til Baroniet Juellinge . . . F.B.B.
Johannsen, C. G. W., Amtmand over Amterne Husum og Bredsted . . . AA. B.
More, John Shank, Professor ved Universitetet i Edinburgh . . . . . F.B.B.
Orrenovitsch, Fyrst Mikhael III, regjerende Fyrste i Servien . . . . . . F.B.B.
Pontoppidan, Henrik, Kongl. Dansk General-Consul i Hamborg . . . . . F.B.B.
Rajevsky, Mikhael, Erkepræst ved den Keis. Russiske Legation i Wien . . F.B.B.
Rosenörn-Lehn, Baron Otto Ditlef, Kammerherre, til Guldborgland og Lehn F.B.B.
Rönnenkamp, Christian, Kammerh., til Næsbyholm og Bavelse i Sjælland F.B B. 100
Schroeder, Francis, de Forenede Nordam. Staters Chargé d'Aff. i Stockholm F.B.B.
Simesen, R. J., Professor, Rector ved den lærde Skole i Flensborg . . . AA. B.
Säve, Carl, P.D., Professor i Oldnordisk ved Universitetet i Upsala . . . F.B.B.
Traill, Thomas Stewart, M.D., Professor ved Universitetet i Edinburgh . F.B.B.
Tregder, P. H., P.D., Professor, Rector ved Cathedralskolen i Aalborg . . AA. B.
Assaad Kayat, Sheikh, Kongl. Storbritannisk Consul i Syrien, Jaffa . . . V.B.
Berlin, N. J., Chem. et Mineral. Professor ved Universitetet i Lund . . V.B.
Carlsen, Carl, Justitsraad og Vandbygnings-Inspecteur, Kjöbenhavn . . . AA. B.
Hamilton, Greve Henning L. H., K. Svensk-Norsk bef. Minister i Kjöbenhavn F.B.B.
Holstein, L. H. C. H. Greve af, Kammerherre, Lehnsgreve til Holsteinborg F.B.B.
Lefolii, Hans Henrik, Overlærer ved Cathedralskolen i Odense . . . . AA. B.
Thrige, S. B., Professor og Rector ved den lærde Skole i Haderslev . . AA. B.
Djurhuus, A., Provst, Sognepræst til Sydströmö og Thorshavn, Færöerne . AA. B.
Dowler, Bennet, M. D., practiserende Læge i New-Orleans . . . . . . F.B.B.
Fabricius, Fr., Justitsraad og Secretair ved det St. Kongl. Bibliothek . . AA. B.
Holst, H. P., Professor, Lærer ved Land- og Söcadet-Academierne . . . AA. B.
Klee, Frederik A. G., Justitsraad og Contoirchef i Generalpostdecisoratet . AA. B.
Knowles, James T., Esq., Architect, London . . . . F.B.B.
Liebenberg, Andreas Emil, Adjunct ved Sorö Academies Skole . . . . AA. B.
Paludan-Müller, C. P., P. D., Prof., Rector ved Cathedralsk. i Nykjöbing . F B.B.
Ramirez y de las Casas Deza, Don Luis Maria, M. D., Professor, Cordova . F.B.B.
Sparre, Grev Gustaf Adolph, Justitiæ Stats-Minister, Stockholm . . . . F.B.B.
Stallknecht, Frederik S., Esq., Advocat, New-York . . . . F.B.B.
Basilius, Hs. Em., Erkebiskop af Polotsk og Vitebsk . . . . F.B.B.
Bertouch, C. C. Ferdinand de, Hofjægermester, Venedig . . . . V.B. 50
Boethe, W. J. J., Sognepræst til Karby, Hvidbjerg og Redsted, Maarsö . . AA. B.
Chlumezky, P. H., til Rźikowitz i Mähren, Archiv-Director, Brünn . . . F.B.B.

Osuna y del Ynfantado, Duque de, Grand af Spanien, Madrid . . . . . F.B.B.
Pycroft, James Wallis, Esq., F. S. A., M. R. A. S., London . . . . . . F.B.B.
Bowring, Sir John, fh. K. Storbritannisk bef. Minister i Siam og China . F.B.B.
Eynard, Jean Guillaume, Borger af Athen, Banquier i Genf . . . . . . F.B.B.
Oesterreicher, J. F. R. von, K. Dansk Etatsraad og General-Consul i Triest F.B.B.
Robert, P. C., Intendant ved den 5te Militair-Division, Metz . . . . . F.B.B.
Bonstetten, Gustav von, Eichenbühl ved Thun, Schweiz . . . . . . F.B.B.
Chytil, Joseph, Secretair i det K. K. Mährisk-Slesiske Selskab i Brünn . F.B.B.
Liebenberg, Carl Christian Birch, Etatsraad, Höiesterets-Advocat . . . . AA. B.
Nielsen, F., Stiftsprovst, Professor, Sognepræst til Thorkildstrup paa Falster AA. B.
Norman, B. M., Esq., Archæolog, New-Orleans . . . . F.B.B.
Rink, Hinrich J., P. D., Kongl. Inspecteur i Syd-Grönland, Godthaab . . V.B. 50
Schmidt, S. Emil W., Kammerassessor, Revisor i Generalpostdecisoratet . AA. B.
Bering-Liesberg, P. L., Major og Adjutant hos General-Gouv. i Batavia . F.B.B
Ewaldsen, Christen, Sognepræst til St. Nicolai Kirke i Flensborg . . . V.B.B.
Mayer, Joseph, Esq., Curator for Antiquitets-Museet i Liverpool . . . . F.B.B.
Nordvi, Andreas Georg, Kjöbmand, Mortensnæs, Östfinmarken . . . . . AA. B.
Ralli, Ambrosio di Stefano, Banquier, Triest . . . . F.B.B.
Wocel, Johann Erasmus, Professor i Archæologie ved Universitetet i Prag V.B.B.
Möller, Chr. H., Orlogs-Capitain, Adjutant hos Hs. Majestæt Kongen . . AA. B.
Przezdziecki, Grev Alexander, Archæolog, Warschau . . . . F.B.B.
Rastawiecki, Baron Edvard, Archæolog, Warschau . . . . F.B.B.
Rochussen, Johann Jacob, Kongl. Nederlandsk Statsminister, Haag . . . F.B.B.
Sally, Henning N. C. W, Justitsraad og Hofinspecteur . . . . AA. B.
Bertouch-Lehn, Lehnsbaron J. J. S. E., Kammerherre, til Sönderkarle . . F.B.B.
Bock, Johan Christian August, Professor og Hofmedicus . . . . AA. B.
Melin, Hans Magnus, Theol. Dr. og Professor ved Universitetet i Lund . . F.B.B.
Agardh, John Mortimer, P. D., Astron. Professor ved Universitetet i Lund. AA. B.
Ahlefeldt-Laurwigen, F. L. W., Kammerherre, Lehnsgreve til Langeland . F.B.B.
Bruzelius, Nils Gustav, P. D., Docent i Archæologie ved Univ. i Lund . . V.B.
Bülow, B. E. v., K. Dansk overordentlig Gesandt ved den Tydske Forbundsdag F.B.B.
Cederfeldt de Simonsen, C. J., til Erholm, Amtmand over Svendborg Amt F.B.B.
Cust, Sir Edward, D. C. L., M. P., General-Major, Leasowe Castle, Cheshire 100
Dirckinck-Holmfeld, Ulysses, Baron de, K. Dansk bef. Minister i Paris . F.B.B. 50.
Djurklou, Friherre Nils Gabriel, Godseier til Sörby i Nerike . . . . . F.B.B.
Esbensen, Frederik August, Amtmand over Hjörring Amt . . . . AA. B.
Frijs, Chr. Emil Juell-Wind, Lehnsgreve til Frijsenborg i Jylland . . . F.B.B.
Gyldenstolpe, Greve A. F. Nils, Statsraad og Generalmajor, Stockholm . F.B.B.
Hagberg, C. A., En af de Aderton, Professor ved Universitetet i Lund . . AA. B.
Hald, Georg Johan Christian Erhard, Grosserer, Manchester . . . . . F.B.B.
Holsten, F. C., Baron, Kammerherre, Stiftamtmand over Laaland og Falster AA. B.
Jantzen, J. C., Sognepræst til Vreilev og Hæstrup i Jylland . . . . . AA. B.
Juel, Axel Georg, Adjunct ved Cathedralskolen i Aalborg . . . . . . AA. B.
Juel, Nils, Baron af, Kammerherre, Stamherre til Lundbæk i Jylland . . F.B.B.
Lerche, Christian Albrecht, Lehnsgreve til Lerchenborg i Sjælland . . . F.B.B.
Morpurgo, Joseph, Banquier og K. Belgisk Consul i Triest . . . . . . F.B.B.
Neergaard, Peter J., Etatsraad, til Förslevgaard og Faareveile i Sjælland . F.B.B.
Plessen, Otto, Baron af, K. Dansk befuldmægtiget Minister i St. Petersborg F.B.B.
Reventlow, Ferdinand C. O., Lehnsgreve til Christianssæde og Sandberg F.B.B.
Saxild, Georg Christian, Cancellieraad, Herredsfoged, Kolding . . . . F.B.B.

Skeel, Erik W. R., Kammerherre, til Dronninglund i Jylland . . . . . . F.B.B.
Schack-Sommer, Otto, Kongl. Dansk Vice-Consul i Hamborg . . . . . F.B.B.
Stedingk, Greve L. E. v., Kammerjunker og Generalmajor, Stockholm . . F.B.B.
Steinnordh, J. H. W., P. D., Lector ved det Kongl. Gymnasium i Linköping F.B.B.
Stülz, Jodok, Keis. Historiograph, Chorherre til St. Florian i Övre Österrig F.B.B.
Wachtmeister, Greve Hans, P. D., til Johannishus i Bleking . . . . . F.B.B.
Wedell, Karl W. A. S., Kammerherre, Lehnsgreve til Wedellsborg i Fyen F.B.B.
Adami, J. H., Besidder af Dänisch Nienhof og Hohenhain, Sen. i Bremen . F.B.B.
Barkén, Mauritz, P. D., Rector ved den lærde Skole i Köping . . . . . AA. B.
Belcredi, Egbert Grev von, til Lösch i Mähren . . . . F.B.B.
Bornemann, P. J. v., Kammerherre, Ritmester, til Bjergbygaard i Sjælland. F.B.B.
De la Gardie, Greve Axel J., til Löberöd i Skåne 50
Dumreicher, C.O., Conferentsr., Præs. i den Holst.-Lauenb. Overappellationsret F.B.B.
Elkan, Wilhelm, Kongl. Dansk Consul i Harborg . . . . F.B.B.
Essen, Grev G. A. F. W. von, Generalmajor, Chef for Skånske Husar-Regiment F.B.B.
Fraser, Alexander, Esq., K. Storbritannisk Consul i Batavia . . . . . F.B.B.
Gyllenstierna, Baron Carl, Lieut., til Krapperup i Skåne . . . . F.B.B.
Kauffmann, H. A. Th. v., Oberst, K. Dansk Militairbefuldmægtiget i Frankfurt AA. B.
Lütken, Johann August, Storhertugelig Meklenborgsk Consul i Kiel . . . B.B.
Macaulay, Duncan, Esq., LL. D., Nordamericansk Consul i Manchester. . F.B.B.
Moltke-Hvitfeldt, Grev Leon, K. Dansk befuldmægtiget Minister i Paris . F.B.B.
Möller, Pehr, Ritmester, Besidder af Skottarp i Halland . . . . F.B.B.
Ouvaroff, Grev Alexis, Statsraad og Medlem af Vid. Acad. i St. Petersborg . F.B.B.
Platen, Grev Baltzar J. E. von, Statsraad, til Örbyhus i Upland . . . . F.B.B.
Plessen, Hugo F. A. v., Kammerh., K. Commiss. i Dänisch Wohld og Svansen F.B.B.
Rosen, Sophus A. G. C. v., Kammerherre, Overpræsident i Flensborg . . 100
Savvaïtof, Paul, Prof. ved det geistlige Seminarium i St. Petersborg . . F.B.B.
Scheel-Plessen, Grev W. H. B., Geheimer., K. Dansk bef. Minister i Stockholm F.B.B.
Schütte, August Theodor, Hofjægermester, til Bygholm og Nörlund i Jylland F.B.B.
Stjernstedt, Baron A. W., K. Svensk Ceremoniemest. og Rigsheraldicus, Stockh. F.B.B.
Tiedge, Johan Heinrich Cornelius, Grosserer, Buenos Ayres. . . . . . F.B.B.
Trap, J. P., Geheime-Etatsraad og Cabinetssecretair hos H. M. Kongen . AA. B.
Van der Hucht, Willem L. J., Grosserer, Harlem 100
Alsina, Dr. Don Valentin, fh. Gouverneur over Staten Buenos Ayres . . 100
Bang, Frederik Sigfred, Justitsraad og Bankcasserer . . . . F.B.B.
Berckemeyer, E. P., Landraad, til Gross Thurow i Lauenborg. . . . . F.B.B.
Castellanos, Dr. Don Florentino, Senats-Præsident i Republiken Uruguay 50
Fragueiro, Dr. Don Mariano, Prior i Handelstribunalet i Buenos Ayres. . 100
Fürst, Carl Johan, Med. et Chir. Dr., practiserende Læge i Buenos Ayres 100
Graty, Baron Alfred du, Oberst, Director for National-Museet i Paraná . F.B.B.
Gutierrez, Don Juan Maria, fh. Udenrigsminister i den Argentinske Confœderat. 50
Kalmykoff, Peter Davidovitsch, Statsr. og Prof. ved Univ. i St. Petersborg F.B.B.
Marshall, William, Esq., K. Dansk General-Gonsul for Scotland, Leith . F.B.B.
Mitré, Don Bartholomeo, Artillerie-Oberst, Gouverneur i Buenos Ayres. . 50
Pazos, Dr. Don José Barros, Udenrigsminister, Buenos Ayres 100
Rabbe, Frans Johan, Philos. et M. D., Collegie-Assessor, Kalliolinna, Finland F.B.B.
Rantzau, Greve Carl Frederik, Kammerherre, til Frederikslund i Fyen . . 100
Schultén, Otto af, Statsraad og Præsident, Wiborg, Finland 50
Ståhlberg, C. H., P. D., Provst og Sognepræst, Pielavesi i Kuopio Stift, Finland F.B.B.
Thorson, Edvin M., Underbibliothekar ved det St. Kongl. Bibl. i Kjöbenhavn AA. B.

Trolle-Bonde, Greve Gustaf, Kammerh., til Säfstaholm i Södermanland F.B.B.
Wrangell, Baron Ferdinand, Admiral og General-Adjutant, St. Petersborg F.B.B.
Wörishöffer, J. P. A., Oberst og Commandeur for 16de Infanterie-Bataillon AA. B.
Ahlander, Johan August, P.D., Sognepræst, Jönköping . . . . B.B.
Bengesco, Gregorius de, fh. Cultusminister i Valachiet, Bukarest. . . . F.B.B.
Bergman, Johan W., K. Svensk-Norsk Ministerresident i Madrid . . . . F.B B.
Bille, Torben, Kammerherre, Kongl. Dansk befuldmægtiget Minister i London 100
Boesen, Ulrich Sechmann, Biskop over Hertugdömmet Slesvig, Flensborg. 50
Carnioline-Pinsky, Mathwei M., Geheimeraad og Senator, St. Petersborg . F.B.B.
Europaeus, Anders Josef, Provst i Övre-Karelen, Libelitz i Finland . . . V.B.
Fallenius, Carl Magnus, P.D., Pastor primarius, Stockholm . . . . . B.B.
Fibiger, J. S. v., Generalmajor, Chef for den K. Artillerie-Brigade . . . AA. B.
Fischer, Christian, Justitsraad, Borgermester i Randers 50
Foundoukleï, Ivan I, Geheimeraad og General-Controlleur i Polen, Warschau 100
Gortschakoff, Fyrst Mikhael, Statholder i Kongeriget Polen, Warschau . F.B.B.
Grill, Jan Wilhelm, Brukpatron, til Bona i Öster-Götland . . . . . . F.B.B.
Harrison, William, Esq., Galligreaves House, Lancashire i England . . . 100
Johansson, Johan Fredrik, Provst, Wallerstad i Öster-Götland . . . . . B.B.
Kierkegaard, Peter Christian, P.D., Biskop over Aalborg Stift 50
Koefoed, H. J., Geheime-Conferentsraad og General-Auditeur for Sö-Etaten AA. B.
Lewgren, Anders Wilhelm, Grosshandler i Göteborg . . . . F.B.B.
Lind, Ellef v., Major ved 13de Infanterie-Bataillon . . . . AA. B.
Lobera, Don Ignacio Garcia, Alcalde i Cordova, Andalusien 50
Meinung, Conrad Robertus v., Capitain. . . . . AA. B.
Mukhanoff, Paul de, Præsident i Underviisningsraadet, Warschau . . . B.B.
Mylius, Sigismund W. V. de, Kammerjunker, til Rönningesögaard, Fyen . 100
Obligado, Dr. Don Pastor, fh. Gouverneur i Buenos Ayres 100
Parish, Frank, Esq., K. Storbritannisk Consul i Buenos Ayres. 100
Petrelli, Carl Magnus, P.D., Sognepræst i Söderköping . . . . B.B.
Platon, Hs. Em., Theol. Mag., Erkebiskop af Riga og Mitau . . . . . . F.B.B.
Rudbeck, Reinhold Thure G. C. G., Frih., Kammerh., Marieberg, Södermanland 50
Sabatini, Signore Domenico, Neapel 50
Suhr, Ole Bernth, Grosserer og Consul for Republiken Ny Granada . . . 50
Thestrup, Hans Nicolai v., Generalmajor og Krigsminister . . . . AA. B.
Thomander, Johan Henrik, T.D., Biskop over Lunds Stift . . . . F.B.B.
Uppström, Anders, P.D., Linguæ Gothicæ Professor ved Univers. i Upsala . 50
Wyk, Olof, Grosshandler i Göteborg . . . . F.B.B.
Zethrin, Pehr Olof, P.D., Provst i Trogds Herred, Lillkyrka, Upland . . . B.B.
Bergman, Israel, P.D., Biskop over Hernösands Stift 50
Carlson, Fredrik Ferdinand, P.D., Historiæ Professor ved Univ. i Upsala V.B.
Dufferin, Frederik Temple, Lord, K. Storbritannisk ov. Gesandt i Syrien 100
Eastwick, Edward Backhouse, Secr. ved den Storbritann. Legation i Teheran 100
Hegermann-Lindencrone, Cai Ditlef, Generalmajor, Kammerherre . . . . AA. B.
Laing, Robert de la, Prem.-Lieut., Ordonance-Officeer hos H. M. Kongen . AA. B.
Lindfors, Peter Philip, Med.Dr., Collegie-Assessor, Nystad, Finland . . . 50
Ricker, Samuel, Esq., Nordamericansk General-Consul i Frankfurt a. M. . 100
Wassrin, Pehr Anders, Phil. Dr., Brukspatron, Linköping 50
Ali Mahomed Khan, Mirza, Jagirdar ved Nizamens Hof i Deccan, Bombay 100
Carnegie, David, Brukspatron, Grosshandler i Göteborg . . . . B.B.
Dreyer, C. W. L. v., Oberstlieut., Commandeur for 2den Infanterie-Bataillon V.B. 50

Ekman, Oscar, Grosshandler og Keis. Russisk Consul i Göteborg	B.B.
Elphinstone, John, Lord, Gouverneur over Præsidentskabet Bombay	100
Höhling, Theodor August Schöller v., Capitain i Infanteriet	AA. B.
Isidorus, Hs. Em., Metropolit af St. Petersborg, Estland og Finland	100
Kubinyi, August v., Directeur ved National-Museet i Pest	100
Lundbye, Chr. C. v., Oberst i Generalstaben, Stabschef i Artilleriet	AA. B.
Monserrate, Frei D. Camillo, Directeur for det Keis. Bibl. i Rio de Janeiro	100
Montezuma, Vicomte de Jequitinhonha, D. Francisco, Grand af Brasil., Rio de Jan.	100
Nordenfalk, Friherre Johan, P. D., Blekkem, Småland	100
Olrik, Chr. S. M., Justitsraad, Kongl. Inspecteur i Nord-Grönland, Godhavn	50
Pryce, David Tannatt, Esq., Grosserer, Batavia	100
Willemoes, F. C., Etatsraad, Herredsfoged i Ning Herred, Aarhuus	B.B.
Albarellos, Don Nicanor, M. D., Medlem af Repræsentantskabet i Buenos Ayres	50
Calvo, Don Nicolas Antonio, Buenos Ayres	100
Elisalde, Doctor Don Rufino, Advocat, Finantsminister, Buenos Ayres	50
Good, Clements, Kongl. Dansk General-Consul i Hull	100
Gorostiaga, Doctor Don Benjamin, Advocat, Buenos Ayres	100
Hopkins, Edward A., Esq., Nordamericansk Consul i Paraguay	100
Hudson, William H., Esq., Nordamericansk Consul i Buenos Ayres	100
Morrow, Robert, Esq., Grosserer, Halifax, Nova Scotia	100
Olinda, Don Pedro de Araujo Limas, Marquis de, Conseils-Præs., Rio de Janeiro	100
Perez, Don Roque José, Advocat, Prof. ved Universitetet i Buenos Ayres	50
Viola, Doctor Don Miguel Navarro, Advocat, Buenos Ayres	50
Barkly, Sir Henry, K. C. B., Gouverneur i Victoria	100
Castro, Don Felipe Davila Fernandez de, Senator i Santo Domingo	100
Conestabile, Greve Giancarlo, Prof. i Archæologie ved Univ. i Perugia	100
Cosby, John H. Wilder, Esq., Advocat, Abbey Lodge, Irland	100
Domingues, Don Luis, Buenos Ayres	B.B.
Fair, George, M. D., F. R. C. S. Edinb., Engelsk Hospitalslæge i Buenos Ayres	100
Lamas, Dr. Don Andres, Uruguay's befuldm. Minister i Rio de Janeiro	100
Larsen, Dr. Don Juan Mariano, Prof. ved Universitetet i Buenos Ayres	100
Nordenheim, Clas, virkl. Statsraad og Senator, Helsingfors	50
Pratápa Chandra Sinha Bahádur, Raja, Pakparâh, Bengalen	100
Rajendralál Mitra, Babu, Secr. ved det Asiatiske Selskab i Bengalen	100
Schildt, Wolmar Styrbjörn, Districtslæge, Jyväskyla, Finland	50
Schöler, H. V. R., Capellan ved vor Frelsers Kirke, Christianshavn	AA. B.
Stawell, Sir William Foster, Overdommer, Victoria	100
Stürup, Wilhelm, Legationsr., K. Dansk General-Consul i Venezuela, Caracas	50
Wiarda, Sjoerd, K. Nederlandsk Consul i Buenos Ayres	100
Winthrop, Robert C., LL. D., Præsident i det historiske Selskab i Massachusetts	100
Were, Jonathan Binns, Esq., K. Dansk og Svensk-Norsk Consul i Melbourne	100
Boton, Dr. Don Joaquim, Dommer i Höiesteret i Republiken Venezuela	50
Broel-Plater, Grev Vladimir Stanislaus de, til Wiszniowietz i Gouvern. Minsk	100
Ellesmere, Viscount Brakley, Earl of, Worsley Hall i Lancashire	100
Eulampius, Hs. Em., fh. Erkebiskop i Tobolsk og Siberien	B.B.
Gibson, William Sidney, Esq., A. M., Advocat, Tynemouth, Northumberland	B.B.
Gyllenhaal, Friherre Lars Herman, til Härlingstorp, Vester-Götland	B.B.
Jörgensen, C. H., Inspecteur ved H. M. Kongens antiquariske Samlinger	V.B.
Kossakowski, Grev Stanislas, Præsident i Polens heraldiske Kammer, Warschau	100
Leal, Dom Felipe Pereyra, Brasiliansk Chargé d'Affaires i Venezuela	50

Scarpa, Iginio da, Kongl. Dansk Vice-Consul i Fiume	100
Borromeo, Grev Vitaliano, Grand af Spanien, Senator i Sardinien . . .	100
Charnock, Richard Stephen, Esq., F.S.A. London	B.B.
Mellen, William P., Esq., Advocat, Natchez, Mississippi	B.B.
Mueller, Ferdinand, M.D., P.D., Præsident i det Kongl. Selskab i Victoria	100
Schüth, Nicolas Chr., K. Dansk General-Consul i Chili, Valparaiso . . .	100
Bonaparte, Prinds Louis Lucien, Senator, Paris	B.B.
Bonghi, Signore Diego, Archæolog, Neapel	B.B.
Brown, James Roberts, Esq., Clerkenwell, London	B.B.
Chadbourne, Paul Ansel, M.D., Professor, Brunswick, Maine	B.B.
Edgley, Thomas, Esq., Willoughby Terrace, Park Tottenham, England . .	B.B.
Hogg, John, Esq., M.A., F.R.S., Secr. R.S.L. London	B.B.
Hume, Rev. Abraham, D.C.L., LL.D, Secr. Hist. S., Lancashire, Liverpool	B.B.
Lee, Right Rev. James Prince, D.D., F.R.S., Biskop af Manchester . . .	B.B.
Nottingham, John, M.D., Surgeon N.C., Liverpool	B.B.
Petersen, J. C. L., Capitain og Skoleinspecteur.	AA. B.
Walcott, Rev. Mackenzie Edward, M.A., F.S.A. London	B.B.
Witte, Baron Jean J. A. M de, Archæolog, Paris	B.B.

Optagne i Mödet den 27de Mai 1861:

Blixen-Finecke, C. F. A B. Baron, til Dallund i Fyen og Næsbyholm i Skåne.
Shaffner, Taliaferro P., LL.D., Oberst, London.

Optagne i Mödet den 6te December 1861:

Alcock, Rutherford, Esq., K. Storbritannisk bef. Minister i Japan, Yeddo.
Arnzen, Niels, Esq., Fall River, Massachusetts.
Brasseur de Bourbourg, C. E., Abbed, Aumônier ved det Franske Ges. i Mexico.
Desjardins, Antoine, Over-Architect i Stiftet og Staden Lyon.
Du Bois, H. C., K. Nederlandsk bef. Minister i Constantinopel og Athen.
Ellenborough, Edward Law, Earl of, Southam Hall, Gloucestershire.
Farrer, James, Esq., M.P., of Ingleborough, Yorkshire.
Flaux, Armand de, Uzès i Nedre Languedoc.
Juritz, C. F., Esq., P.D., K. Dansk Consul i Capstaden, det gode Haabs Forbjerg.
Kheredine Ben Hassem, General, Marine-Minister og Conseils-Præs., Tunis.
Lee, Rigth Rev. Henry Washington, Biskop af Iowa, U. S. America.
Letterstedt, Jacob, K. Svensk og Norsk General-Consul i Capstaden.
Mandelgren, Nils Månson, Kunstmaler, Paris.
Peto, Sir Samuel Morton, Baronet, M.P., Sommerleyton Hall, Suffolk.
Stephensen, Oddgeir, Etatsr., Direct. for Ministeriernes Islandske Departement.
St. Hermine, F. Rouget de, K. Svensk og Norsk Gen.-Cons. og Dansk Cons. i Algier.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1858.

INDTÆGTER:

	Rd.	Sk.
Cassebeholdning fra 1857	465	23
Hans Majestæt Kongen af Danmarks aarlige Gave	300	»
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	2,900	»
Aarlige Bidrag fra samme	590	55
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	469	50
Renter af den faste Fond	2,560	»
	7,285	32

UDGIFTER:

	Rd.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forøgelse	2,949	35
Annaler for nordisk Oldkyndighed	590	»
Antiquarisk Tidsskrift	124	42
Mémoires des Antiquaires du Nord	166	48
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	355	86
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	50	»
Atlas for nordisk Oldkyndighed	360	48
En Vandring i Jægerspriis's Have og Lund, Abrahamstrup, Beretninger og Medlemslister	370	»
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift* m. v.	34	32
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort og Kobbere, Papir	630	92
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	36	2
Historisk-antiquariske Undersøgelser	10	»
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	451	64
	6,129	65
Cassebeholdning den 31te December 1858	1,155	63
	7,285	32

J. F. MAGNUSEN.
Casserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1858 valgte Revisorer, erklære herved at have undersøgt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hørende Bilag, og befundet samme rigtigt at være; og have vi endvidere forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1858 er bleven forøget med det Beløb, som den Kongelig confirmerede Fundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.

Kjöbenhavn den 10de Mai 1859.

A. KJELLERUP. F. S. BANG.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1859.

INDTÆGTER:

	Rd.	Sk.
Cassebeholdning fra 1858	1,155	63
Hans Majestæt Kongen af Danmarks aarlige Gave	300	»
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	1,950	»
Aarlige Bidrag fra samme	484	77
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	570	33
Renter af den faste Fond (iberegnet 40 Rd. af Tilvæxten for ½ Aar)	2,720	»
	7,180	77

UDGIFTER:

	Rd.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forøgelse	1,956	82
Annaler for nordisk Oldkyndighed	404	»
Antiquarisk Tidsskrift	749	8
Mémoires des Antiquaires du Nord	390	»
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	136	»
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	280	48
Atlas for nordisk Oldkyndighed	161	52
Beretninger og Medlemslister m. v.	332	35
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift* m. v.	237	»
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	131	89
Historisk-antiquariske Undersøgelser	113	82
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	473	32
	5,366	44
Cassebeholdning den 31te December 1859	1,814	33
	7,180	77

J. F. MAGNUSEN.
Casserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1859 valgte Revisorer, erklære herved at have undersøgt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hørende Bilag og befundet samme rigtigt at være; og have vi endvidere forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1859 er bleven forøget med det Beløb, som den Kongelig confirmerede Fundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.

Kjöbenhavn den 27de April 1860.

A. KJELLERUP. F. S. BANG.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1860.

INDTÆGTER:

	Rd.	Sk.
Cassebeholdning fra 1859	1,814	33
Hans Majestæt Kongen af Danmarks aarlige Gave	300	»
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	2,950	»
Aarlige Bidrag fra samme	473	82
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	354	34
Renter af den faste Fond (iberegnet 80 Rd. af Tilvæxten for ½ Aar)	2,840	»
	8,732	53

UDGIFTER:

	Rd.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forøgelse	2,951	37
Annaler for nordisk Oldkyndighed	330	»
Antiquarisk Tidsskrift	574	3
Mémoires des Antiquaires du Nord	728	5
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	323	»
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	1,374	94
Beretninger og Medlemslister m. v.	129	24
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift* m. v.	421	48
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort og Kobbere, Papir	235	26
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	254	19
Historisk-antiquariske Undersøgelser	50	»
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	671	88
	8,043	56
Cassebeholdning den 31te December 1860	688	93
	8,732	53

J. F. MAGNUSEN.
Casserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1860 valgte Revisorer, erklære herved at have undersøgt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hørende Bilag og befundet samme rigtigt at være; og have vi endvidere forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1860 er bleven forøget med det Beløb, som den Kongelig confirmerede Fundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.[1]

Kjöbenhavn den 20de Mai 1861.

A. KJELLERUP. F. S BANG.

[1]) Fundationens § 2 bestemmer nemlig, at alle de bestandige Bidrag skulle anvendes til den faste Fonds Forøgelse.

ANTIQUARIS TIDSSKKRIFT.

INDHOLD AF AARGANGENE 1858—1860.

Oplysende Afbildninger, indsatte i Texten.

OLDSKRIFT-SELSKABETS HISTORISK-ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER.

„Annaler for nordisk Oldkyndighed", „Antiquarisk Tidsskrift" og „Mémoires des Antiquaires du Nord", som ere et fælles Meddelelsesorgan for islandske, norske, svenske og danske Historikere, Sprogforskere og Oldgranskere, fortsættes bestandig i Fremtiden i uafbrudt Aarfölge, saa at hvert Bind benævnes efter den Aargang eller de Aargange, det efter Forholdene udgjör. De to förstnævnte af disse Skrifter, som indeholde Meddelelser i de nordiske Sprog, ere bestemte til Oldtidsvenners Afbenyttelse i Almindelighed saavel i de nordiske Lande som i Udlandene, det tredie, hvis Indhold er affattet paa Fransk, Engelsk eller Tydsk, er nærmest bestemt for Udlandene.

Til de hidtil udgivne tredive Bind, fra de nævnte Skrifters förste Begyndelse til Aargangen 1860 iberegnet, har man bestemt at udgive en særskilt historisk-archæologisk Index, der nu udarbeides af J. P. F. Königsfeldt og skal tjene som et Sagregister og en Veiledning til at gjöre sig bekjendt med, hvad der ansees hovedsaglig at kunne i historisk og linguistisk, archæologisk og ethnographisk Retning være til Videnskabens Berigelse.

Med Aargangen 1861 paabegyndes et nyt Decennium og et nyt Aaremaal, der slutter sig umiddelbart til det foregaaende og fortsættes ganske efter samme Plan som det fuldförte.

Til yderligere Lettelse og for Eensformighed ved Citationer vedföies her til Medarbeidernes og Læsernes Underretning enkelte valgte

FORKORTELSER.

AM : codex Arna-Magnæanus.
AnO : Annaler for nordisk Oldkyndighed.
B : Bautil d. e. Alle Svea och Götha Rikens Runstenar utgifne af Joh. Göransson. Stockholm 1750. fol.
D : Sverikes Runurkunder utgifne af Richard Dybeck. Stockholm 1860 og flg. fol.
Dbk : Svenska Runurkunder utgifne af Richard Dybeck. Stockholm 1855 og flg in 8vo.
FmS : Fornmanna Sögur, útg. at tilhlutun hins Kon. Norrœna Fornfrœða-Fèlags.
FaS : Fornaldar Sögur Norðrlanda, útgefnar af C. C. Rafn.
GhM : Grönlands historiske Mindesmærker.
Hkr : Heimkríngla med Fortsættelse, ed. Schöning, Sk. Thorlacius, B. Thorlacius et E. C. Werlauff. fol.
ÍS : Íslendínga Sögur, udgivne af det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab 1843 og flg.

L : Runurkunder utgifne af J. G. Liljegren. Stockholm 1853.
Mém : Mémoires des Antiquaires du Nord.
MnO : Nordiske Oldsager i det Kongelige Museum i Kjöbenhavn, ordnede og forklarede af J. J. A. Worsaae, tegnede af Magnus Petersen. Foröget Udgave 1859.
NgL : Norges gamle Love indtil 1387, udgivne af R. Keyser og P. A. Munch. Christiania 1846 og flg. 4.
NTO : Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed.
ShI : Scripta historica Islandorum, studio et opera Sveinbjörnis Egilssonii.
SmL : Södermanna-Lagen, utgifven af Schlyter. Lund 1838.
SnE : Snorra Edda, editio Arna-Magnæana.
SnH : Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie. I—VI. Christiania 1833—1839. 4.
SrD : Scriptores rerum Danicarum medii ævi ed. J. Langebek, Suhm, Engelstoft et Werlauff.
SrS : Scriptores rerum Svecicarum medii ævi ed. E. M. Fant.
SæE : Edda Sæmundar hins fróða, editio Arna-Magnæana.
VgL : Vestgöta-Lagen, utg. af Collin och Schlyter. Stockholm 1827.
VgL I, VgL II : ældre og yngre VgL.
VmL : Vestmanna-Lagen, utgifven af Schlyter. Lund 1841.
VmL I, VmL II : ældre og yngre VmL.
W : Olai Wormii Monumenta Danica. Hafniæ 1643. fol.
ÖgL : Östgöta-Lagen, udg. af Collin og Schlyter. Stockholm 1830.

GETTY RESEARCH INSTITUTE
3 3125 01338 0015